هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

68

سالّی/ 2011 – بەرگی شەست و هەشت

چاپی یەکەم/ سالّی 2011

له بڵاوكراوەكانی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

ناوی كتێب: پرۆتۆكۆلەكانی ساڵی(2011)ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق
بەرگی: 68
چاپی یەكەم: 2011
تیراژ: 250
پێداچوونەوە: محمد حسن رۆژبەیانی
نەخشەسازی: سنوبر صابر حسن
ژمارەی سپاردنی بە كتێبخانەی نیشتمانیی هەرێمی كوردستان:

پێڕیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2011/5/22 ل 5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2011/5/23 ل 103

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2011/5/24 ل 127

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2011/5/25 ل 249

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2011/5/26 ل 389

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (17)

یەك شەممە رێكەوتی 22\5\2011

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (17)

یەك شەممە ڕێكەوتی 2011/5/22

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێكەوتی 2011/5/22 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز شێروان ناصح حیدری سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژماره (17)ی خولی سێیەم, ساڵی (2011) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) له پەیڕەوی ناوخۆی ژماره (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (17)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێكەوتی 2011/5/22 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011و یاساكەی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (17)، ڕۆژی دانیشتن 2011/5/22، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگەی (1)ی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژماره (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان – عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژماره (17)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی یەك شەممە ڕێكەوتی 2011/5/22 بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011و یاساكەی.

ئێستا داوا لە لیژنەی دارایی دەكەین كەرەم كەن بۆ شوێنی خۆیان فەرموون، بەڕێزان، لەسەر پرۆژەكە گفتوگۆیەكی زۆر تێرو تەسەل كرا، ئێستا داوا لە لیژنەی دارایی و ئابووری دەكەین، كە وەڵامیان بدەنەوە، فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەندێك تێبینی لەلای لیژنە كۆبۆتەوە، هەروەكو وەڵامدانەوەی ئەو بۆچوونانەی كە لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانەوە هاتە كایەوە لەناو هۆڵی پەرلەمان، لەپێشدا بەندە دەست پێ دەكات و دوایی برادەرانی دیكەشمان لە لیژنە هەر یەك تێبینی خۆی هەیە، بەپێی توانا موحاوەلە دەكەین بە شێوەیەكی پوخت و كورت وەڵام بدەینەوە، هیوادارین جێی ڕەزامەندی بەڕێزان بێت، دەربارەی ئەو تێبینیانەی لەلایەن زۆربەی زۆری ئەندامە بەڕێزەكانەوە دەربارەی ڕاپۆرتەكە وروژێندرا لەم هۆڵەدا، خۆشبەختانە هەموو ئەم بوارانە بەشێوەیەك لە شێوەكان لە ڕاپۆرتەكەدا هاتووە، بەڵام ڕاپۆرتەكە بەشێوەیەكی پوخت ئاماژەی پێداوە، ئەندامە بەڕێزەكان چوونە ناو وردەكارییەكانیەوە، چ دەربارەی پێشنیارەكان، چ دەربارەی ئەو كەموكوڕییانەی ئاماژەیان پێدا، هەروەها چەند تێبینیەكی تر، بۆ نموونە هەموو ئەندامانی بەڕێز ئاماژەیان بەوەدا كە پێویستە ستۆكی خولاو بزانن بەرەو كوێ ڕۆیشتووە؟ ئێمەش ئاماژەمان پێداوە، هەروەها هەندێك تەرخان كراو هەیە زۆرە بۆ هەندێ ژمێریاری، یەعنی بۆ هەندێ حیساب مەبەستمە، ئێمەش ئاماژەمان پێداوە، دوای ڕەزامەندی، ئەگەر نوێنەرانی حكومەت وەڵاممان بدەنەوە لە هۆڵی پەرلەمان. هەروەها دەربارەی هەندێ لایەن كە لە بودجەكەدا هەیە، دەربارەی كەوا بودجەكە ئاماژە بە بەردەوام بوون لەسەر پێشینەی هاوسەرگیری و زیاد كردنی بڕەكەی و، هەروەها زیاد كردنی پێشینەی خانووبەرە، هەروەها بەردەوام بوون لەسەر پێدانی پێشینەی كشتوكاڵی، پێشینەی پیشەسازی، بەردەوام بوون لەسەر تواناسازی، هەروەها ئاماژەیان بەوەشدا هەندێك گۆڕانكاری لە پڕۆژەی نەخشتەی وەبەرهێنان كراوە، بۆ نموونە پڕۆژەیەك هەیە لەبەرنامە بووە، بەڵام نەهاتۆتە كایەوە، یان دەست پێ نەكراوە، پڕۆژەیەكی تر چۆتە جێگاكەی، یاخود هەندێ ئیزافاتی تر كراوە بۆ هەندێك پڕۆژە، ئەو خاڵانە هەموو لە ڕاپۆرتەكەی ئێمەدا هاتووە بە پوختی، بەڵام هاوڕێیانمان، ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەكان چوونەتە ناو وردەكارییەكانەوە. بۆچوونێكی تر هەبوو كەوا ئەو موازەنەیەی ئێستا ستیراتیجی بەخۆیەوە نابینێت، یاخود سیاساتی تیا نییە، یاخود تەختیتێكی وەكو پێویست تێدا نییە، بە ڕەئی ئێمە ئەو موازەنەیەی كە ئێستا لەبەر دەستماندایە زیاتر ئاماژە بە بەرنامەی سەنەوی دەكات، یەعنی ئەگەر پلانێك هەبێت، پلانە لەسەر ئاستی ساڵ، بەڵام ئەگەر هەر بڕوانینە خاڵەكانی ئەو موازەنەیە، هەندێ شتی تیا بەدی دەكەین، كە ئێستا ئاماژەم پێدا، بەردەوام بوون لەسەر پێدانی قەرزی كشتوكاڵی، ئەوە خۆی لەخۆیدا پەیڕەو كردنی جۆرێك لە سیاسەتە، كە لەناو موازەنەكە ئیشارەتی پێدراوە، هەروەها بەردەوام بوون لەسەر پێدانی قەرزی پیشەسازی، بە هەمان شێوە ئەوە جۆرێكە لە سیاسەت، تواناسازی، هەر پەیڕەو كردنی جۆرێكە لە ئیجرائات و لە سیاسەت، پێدانی قەرزی بچووك بۆ ئەو گەنجانەی كەوا كاریان نییەو بە مەبەستی پەیدا كردنی بواری كار كردن بۆ گەنجان، بۆ ئەو كەسانەی كە بواری كاریان بۆ نەڕەخساوە......

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

یەك دەقیقە، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم نابێت بچێت لەحیاتی حكومەت جوابی سیاسەتی حكومەت بداتەوە، ئێستا بۆ نموونە باسی پرۆژەی بچووك دەكات، ئێمە باسی ئەوەمان كرد كە پرۆژەی بچووك لە بەرز بوونەوەی نرخی نەوت دابین كراوە، لە كوردستان (25) ملیاری بۆ دانراوە، راپۆرتی داراییش هەروای پێشنیار كردووە، ئەمە پێویستە وەڵامی ئەمە بدرێتەوە، نەك بڵێی حكومەت ئەمەی دابین كردووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز، ئەوە راپۆرتی خۆیان لەسەر موجمەلی پرۆژەكەی حكومەت پێشكەش كرد، ئێستا دیفاع لە پرۆژەكەی خۆیان دەكەن، دەتوانن لە هەندێك بابەت دیفاع لەوەی حكومەت بكەن، كە ئەوەی پێیان باشە، لە هەندێك بابەت داوا بكەن شتەكان لابدرێتن، بۆیە لێیان گەڕێن با قسەی خۆیان بكەن، فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بەو شێوەیە بێت، ئێمە وتەمان نییەو كۆتایی بە وتەكانمان دێنین، ئەگەر ئەو پێشنیارە وەربگیرێت بە نەزەری ئیعتیبار ئەوەی هاوڕێم كاك كاردۆ. هەروەها سیاسەتێكی تریش هەیە، سیاسەتی دامەزراندنی (25) هەزار كەس، لە هەڵگرانی بڕوانامە، ئەمانە هەمووی سیاسەتن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر بەڕێزێك پێشنیاری كرد بێت بۆ سیاسەتێكی نوێ لەناو لیژنەكاندا پێخۆشحاڵ دەبین، ئێمە ئەو سیاسەتەمان وەردەگرت بە نەزەری ئیعتیبار دەرجمان دەكرد لە راپۆرتەكەماندا، بەڵام سیاسەتی بەدیل كە باس دەكرێت، ئەمە مەسەلەن لێرە سیاسەتی تێدا نییە، بەڵام سیاسەتی بەدیلیش لەلایەن ئەندامە بەڕێزەكانەوە پێشكەش بە ئێمە نەكراوە، تاكو بیخەینە ناو پرۆژەكەوە. هەندێك پرسیار ئاراستەی راپۆتەكە كرا، بە حەقیقەت خۆی پرسیار ئاراستەی راپۆرتەكە ناكرێت، ئەو پرسیارانە ئەگەر هەبوو بێت، ئەو ئەندامە بەڕێزە دەبوایە پێشتر لە لیژنەكەی ئاماژەی پێدا بوایە، تا ئێمەش ئەو پرسیارانەمان ئاراستەی حكومەت بكردایە. بۆچوونێكی تر هەبوو كەوا بودجە زیادی كردووە، بەتایبەتی بودجەی تەشغیلی بەڕێژەی دوو كەسر ترلیۆن، چی لێ بەسەر هاتووە؟ ئەگەر سەیری ئیستیمارەی موازەنەكە بكەین بەشێوەیەكی تر دابەش كراوەتەوە، دابەش بوونێكی كارگێڕی، ئەگەر لە ئیستیمارەكە سەیری بكەین، یەعنی دابەش كراوەتەوە بەشێوەیەك لەشێوەكان بەسەر دەزگاكاندا. بۆچوونێك هەبوو، بۆچی ئێمە تەعلیقیمان لە جەدوەلەكاندا نەداوە؟ بەڕاستی ئێمە جەدوەلەكانمان هێناوەو ئاماژەمان بە ژمارە سەرەكیەكان كردووە، كە لەناو موازەنەكەدا هەیە، خۆ ئەوەمان كردووە زیاتر بۆ بەرچاو روونی ئەندامە بەڕێزەكان، یان یەكێك كە راپۆرتەكە دەخوێنێتەوە، لەوانەیە زەحمەت بوو بێت و بگەڕێتەوە بۆ هەموو راپۆرتەكە، كە بەشەكانی راپۆرتەكە پێكهاتووە لە دە بەش، ئێمە تەنها ئاماژەمان بەچی داوە، ئاماژەمان بە ژمارە سەرەكیەكان داوە، ئەگەر لەسەر ئەو ژمارانە ئەندامە بەڕێزەكان بۆچوونیان هەیەو بۆچوونی خۆشیان خستەڕوو، هاتووین چیمان كردووە، دابەش بوونی ژمێریاریمان كردووە، هی موازەنەكەی كە

هێناومانە دابەش بوونی کارگێڕیمان کردووە، دوایێ خشتەی ئیراداتمان هێناوە، سەرجەم راو بۆچوونی ئەندامە بەڕێزەکان لەسەر ئەو ژمارانەیە، هەروەها ئاماژەشمان بەوە داوە بە مەبلەغە سەرەکیەکەی پرۆژەی وەبەرهێنان، چ پرۆژە بەردەوامەکان، چ پرۆژە پێشنیار کراوەکان، ئەوە لەڕاستیدا خۆی ژمارە سەرەکیەکانە، کە ئێمە بڕیاری لەسەر دەدەین، یان بڕیاری لەسەر نادەین، لە دەر ئەنجامی ئەو گفتوگۆیەی لەلایەن ئەندامە بەڕێزەکانەوە دێتە کایەوە، ئەوە مەتلوب نییە لە ئێمە بێین دیراسەی ئەوانە بکەین، ئێمە پێشنیارمان هەیە لەسەر ئەو ئەرقامانە کە هاتووە. بۆچوونێك هەبوو، بۆچی ئەو بڕە پارە زۆرەی کە دانراوە بۆ وەزارەتی مالیە؟ بۆچی ئێمە وەکو لیژنەی دارایی ئیعتیرازمان لەسەر نەگرتووە؟ لەڕاستیدا ئێمە وەکو لیژنەی دارایی ئیعتیرازمان لەسەر نەگرت بێت، لیژنەکانی تریش ئیعتیرازیان لەسەر نەگرتووە، بەس حەقیقەتێك هەیە، وەزارەتی دارایی، ژمێریاری دەوڵەتە، لەبەر ئەوەی مەسەلەیەکی سروشتییە، بەتایبەتی مەسەلەی مینەح و ئیعانات و زۆر لە بابەتی مەسروفات ئوخرا لەلای ئەوان چارەسەر دەکرێت، لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە زۆر ئەوەمان کردووە، یەعنی بۆچوونمان هەبووە دەربارەی چالاکی وەزارەتی دارایی بەپێی موازەنەکە، مەسەلەن بۆ نموونە ئاماژەمان بە هەندێ بواری موناقەلە داوە، کە پێویستە بە چ شێوەیەك وەزارەتی دارایی ئەو موناقەلانە بکات، هەرچەندە ئیشی پەرلەمان تەداخول نییە بۆ ئەو ئیجرائاتانەی کە حکومەت پێی هەڵدەستێت بە حەقیقەت، تەداخول نییە، تەنها پێشنیارە، لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە هەندێك ئەوەمان کردووە. بۆ نموونە، نیسبەتەکەشمان ئاماژە پێداوە، کە نیسبەتێکی بەرزە لەگەڵ چوار وەزارەتی دیکە، ئیشارەتیشمان پێداوەو گوتمان تا رادەیەك هاوسەنگی نییە، مومکینە بەش بەحاڵی خۆمان ئێمە لە لیژنەکە بزانین موبەریری ئەو نا هاوسەنگیە چیە؟ بەلاّم لەگەڵ ئەوەشدا ئیشارەتمان پێداوە. هەروەها داوامان لە وەزارەتی مالیە کردووە، وەکو پێشنیارێك کە تەداخول نەکات لە سەلاحیەتی سەرف لەلایەن وەزیرە بەڕێزەکانەوە، هەرچەندە ئەوە تەداخولە بۆ هەندێ کاری دەوڵەت لەلایەن ئێمەوە، هەروەها داواشمان لێ کردووە، وەکو پێشنیار، کە ئەگەر بکرێت سیستەمی بودجە یەك بخات، هەروەها داواشی لێ کراوە کە ئەو جیاوازیەی هەیە لەنێوان ئەو مووچەیەی کە دراوە، بەتایبەتی لە ئیدارەی سلێمانی، ئەو جیاوازییە بداتەوە، یەعنی ئەمە چەند خاڵێکە بۆ نموونە هێناومەتەوە، کە ئێمە بەرامبەر وەزارەتی دارایی و ئابووری لیژنەکەمان هەندێك پێشنیارو هەندێك روون کردنەوەو تێبینی هەبووە لەسەری. پرسیارێکی تر هەبوو، جیاوازییەکی زۆر هەیە لەنێوان ئیرادی موقەدەر، ئیرادی پێشنیار کراو، کە لەناو بودجەکەدا هەیە، لەو ئیرادەیەی کە لە بەغداوە بۆمان هاتووە، من ئەمە بەجێ دەهێڵم بۆ بەڕێزان، نوێنەرانی حکومەت، ئەگەر وەلاّم بدەنەوە، بەلاّم ئەگەر بکرێت هەر موجەڕەد روون کردنەوەیەك، وادیارە ئەو ئیرادەیە تەقدیر کراوە، پێش ئەو موفاوەزاتەی کە روویدا لەنێوان هەرێم و حکومەتی ئیتیحادی بۆ چارەسەر کردنی ئەو کێشەیە، لەسەر ئەو ئەساسە بووە، کە حکومەتی هەرێم رۆژانە (150) هەزار بەرمیل بەرێتە دەرێ بە سعری (76,5) بۆ (365) رۆژ، تەقریبەن دەکاتە ئەو داهاتە، کە پێنج ترلیۆن ولە دەیا پێنجە، ئەوە لەسەر ئەو ئەساسە بووە، پێشتر پێش ئەنجامدانی موفاوەزاتەکە، لەگەڵ ئەوەشدا

روون کردنەوە ئەگەر بەڕێزان، نوێنەرانی حکومەت لەو بارەیەوە بیدەن. پێشنیارێك هەبوو لەلایەن چەند کەسێکەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئاراستەی لیژنەی دارایی کرا، کە پێشینەی خانووبەرە بدرێت بەو زەویانەی کە سەد مەتر دووجان، ئەمە بەجێ دەهێڵین بۆ بەڕێزان، ئیتر نازانم نوێنەرانی حکومەت وەڵام دەدەنەوە، یان جەنابت چۆن موعالەجەی دەکەیت؟ بۆچوونێکی تر هەبوو، کە عەدالەت نییە لە تەوزیعی مەشاریعەکاندا، بەتایبەتی پرۆژە وەبەرهێنەرەکان، ئێمە ئەو وەڵامەی کە وەرمانگرتووە لە وەزارەتی پلاندانانەوە، رێژەکە (43) سلێمانییە، (37) هەولێرە، (20)یش دهۆکە، بە تەقریبی، بەڵام هەر بەڕێزێك، ئەگەر شتێکی وا هەیە ناعەدالەتی دەتوانێت وەکو پێشنیار بهێنێت بۆمان، ئێمەش ئاراستەی شوێنی بەرپرسی بکەین لە رێگەی سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە. بۆچوونێکی تر هەبوو لەلایەن لیستی کوردستانیەوە بوو، کە رێژەی لە 10٪ لە بودجەی وەگەڕخستن ببڕین، کە پاشەکەوتی نزیکەی (9,7) ترلیۆن دەکات، ئەوە بەجێ دەهێڵین بۆ بەڕێزتان، لەگەڵ ئەندامە بەڕێزەکان چۆن بڕیاری لەسەر دەدەن لە هۆڵی پەرلەمان؟ بەڵام لێرە خاڵێك هەیە بەپێی بۆچوونی لیژنەی دارایی، ئەو بڕینە کە بە رێژەی لە 10٪یە، ئایا ئازادی بدەین بە حکومەت، چۆن تەسەروف بکات لە دابەش کردنیدا بەڕاستی؟ ئێمە وەکو لیژنەی دارایی وامان پێ باشە کە بڕەکان دیاری نەکەین بۆ حکومەت، ئەوە بۆ ئەوەو، ئەوە بۆ ئەوە، چونکە وەکو لە جەلسەی پێشوو ئاماژەم پێدا بەڕێوەبردنی ولاتێکی فەیراناوی وەکو عێراق و حکومەتی هەرێم بەڕێوەبردنێکی ئەزموونییە، ئسلوبی ئەزموونییە، رۆژانە شتی تازە دێتە کایەوەو وات لێ دەکات کە گۆڕانکاری لە بڕیارەکاندا بکەیت، لەبەر ئەوە پێشنیاری ئێمە وا باشترە کە بەماددەیەکی یاسایی، ئەگەر لیژنەی یاسایی رەزامەند بن لەسەری داڕشتنەوەی بەو شێوەیە بێت کە لە 10٪یەکە ببڕێت، بەڵام ئازادی بەجێ بهێڵین بۆ حکومەت، بۆ چۆنیەتی دابەش کردنی، مەبەستم ئەوەیە بۆ چۆنیەتی وەڵامدانەوەی ئەو زیادانەی کە لە لیستەکەدا هاتووە، یان لە لیستی کوردستانی هاتووە، جواب دانەوەی داواکارییەکان، جا پێشینەی هاوسەرگیری بێت، مووچەی ئاسایش و پۆلیس بێت، پێشینەی خانووبەرە بێت............هتد.

بۆچوونێکی تر هەبوو لەلایەن ژمارەیەکی کەم لە ئەندامە بەڕێزەکان، کەوا راپۆرتەکە پێشنیاری تیا نییە، ئەوەندەی بەڕێزتان راپۆرتەکەتان لەبەردەست دایە، راپۆرتەکە پڕیەتی لە ژمارەیەکی زۆر پێشنیاری تیایە هەم لەلایەن لیژنەی داراییەوە، هەم لەلایەن لیژنە بەڕێزەکانەوە، وا دیارە ئەو یەك، دوو بەڕێزە ئاماژەیان بەوە داوە کە لەڕاستیدا چۆن لیژنەی دارایی پێشنیاری نەکردووە لەناو راپۆرتەکە، ئێمە چەندین پێشنیارمان کردووە، یەکێك لەو پێشنیارانە، مەسەلەن بۆ نموونە، پێشنیارێکمان هەیە بۆ چۆنیەتی دابەزینی بودجەی وەگەڕخستن بە رێژەی 5٪ و، بە رێژەی 10٪و، بە رێژەی لە 15٪، کە لە حیسابی دوو دووەوە دەست پێ دەکات بۆ دوو هەشت، ئاماژەشمان پێداوە کە لەکاتی بڕینی رێژەی لە 5٪ (180) ملیار تەوفیر دەکەین، ئەگەر بڕینی لە 10٪ بێت (360) تەوفیر دەکەین، ئەگەر بڕینی لە 15٪ بێت (540) تەوفیر دەکەین. هەروەها پێشنیارێکی تریشمان کردووە بۆ وەزارەتی دارایی، کە موناقەلە نەکرێت لەو پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ بودجەی ئیستیسماری، هەروەها ئەو موناقەلاتانەش کە دەکرێت لەلایەن

وەزارەتەكانی دیكەوە، یان لەلایەن وەزارەتی داراییەوە دەیكات، دەربارەی وەزارەتەكانی دیكە رەزامەندی بەڕێز وەزیرەكانی تر وەربگیرێت و بەشێوەیەكی یەكلایەنە نەكرێت، ئەوە پێشنیاری دووەمە كردوومانە. پێشنیارێكی تریشمان كردووە بۆ دابەزینی ئەو میلاكەی كە دانراوە بۆ وەزارەتی دارایی (5322)، هەروەها پێشنیارێكی دیكەشمان كردووە بۆ یەكسان كردنی سیستەمی مووچە لە هەرێمی كوردستان، پێشنیارێكی دیكەشمان كردووە، مەسەلەن بۆ نموونە، بۆ گەڕاندنەوەی جیاوازی مووچە لە ئیدارەی سلێمانی، ئەمە هەر بۆ نموونە پێنج، شەش پێشنیار بوو، كە تەنها لە راپۆرتی بەشی لیژنەی داراییەوە هاتووە، كەوا ئەو بەڕێزە دەڵێت لیژنەی دارایی پێشنیاری نییە. بۆچوونێكی دیكە كرا بوو، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەندامە بەڕێزەكان، پێویستە هەڵوێستەی لەسەر بكەین، كەوا هاوسەنگیەك نییە لەنێوان بودجەی وەگەڕخستن و بودجەی وەبەرهێنان، ئێمەش ئاماژەمان بەوە داوە، گوتمان لە رووی ئابوورییەوە نابێت، لە رووی گەشەی ئابوورییەوە نابێت، بەلاَم ئەوە حەقیقەتێكە، لەو وڵاتانەی كە سیستەمەكەی وەكو عێراق و، وەكو هەرێمی كوردستان وایە، لە ساڵی پێشووش ئاماژەمان پێدا، بودجەی وەگەڕخستن نزیكەی لە 70٪یە، بودجەی وەبەرهێنان نزیكەی لە 30٪ـیە، ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی حكومەتی عێراق لەلایەك و حكومەتی هەرێمی كوردستان لە لایەك، ئەركی چالاكیە ئابوورییەكان زۆربەی زۆری لەسەرشانی ئەوە، بە پێچەوانەی ئەو وڵاتانەی كە بەڕێزان ئاماژەیان پێدا، وڵاتە سەرمایەدارەكان كە بودجەی وەگەڕخستن زۆر كەمە، راستە، بودجەی وەگەڕخستن لەوێ زۆر كەمە، چونكە ئەركی دەوڵەت، لایەكی گەورەی ئەركی دەوڵەت چالاكیە ئابوورییەكان، كەرتی تایبەت پێی هەڵدەستێت، لەبەر ئەوە ئەركی دەوڵەت تەنها موحافەزە كردنی سیستەمی ئاسایش و سیستەمی بەرگری دەرەكی و سیستەمی موحافەزە كردنی قەوانینە، لەبەر ئەوە دەبینی نەفەقاتی حكومی لە وڵاتە سەرمایەدارەكان كەمە، چونكە رۆڵی حكومەت لە چالاكی ئابووریدا كەمە، بێجگە لەوەی كە ئەو وڵاتە ئەو پارەیەی كە دەستی دەكەوێت لە باجەوە بە دەستی دەكەوێت، یەعنی رێژەیەكی بەرزی لە باجەوەیە، كە ئەوە لە لای ئێمە نییە، بەلاَم لەگەڵ ئەوەشدا ئاماژەمان پێداوە لە راپۆرتەكە، تا رێژەی وەبەرهێنان لە بەرژەوەندی بودجەی وەبەرهێنان بودجەی وەگەڕخستن كەم بكەین، بەلاَم هەر لەگەڵ ئەوەشداین، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەگەر رێمان پێ بدات، هەر لە هەمان كاتەكە تێكڕا هەموومان بە ئێمەشەوە داوا دەكەین بودجەی ئیستیسماری كەم بكەینەوە، هەر یەكێك لە ئێمە چەندین پێشنیاری هەیە بۆ زیاد كردنی بودجەی تەشغیلی، مەسەلەن كە داوای زیاد كردنی پێشینەی خانووبەرە دەكەین، داوای زیاد كردنی مووچە دەكەین، داوای زیاد كردنی پێشكەش كردنی خەدەمات دەكەین لە حكومەتەوە، داوای زیاد كردنی قەرز دەكەین بەهەموو شێوەكانیەوە، بەحەقیقەت ئەمانە هەمووی دەبێتە هۆی زیاد بوونی قەوارەی بودجەی وەگەڕخستن..........

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە لە جێگای خۆت قسە مەكە، كە تەواو بوو مەجالت دەدەمێ نیزامیەكەی خۆت بڵێ، ئێستا دانیشە، فەرموو دكتۆر.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچوونێکی تر هەبوو، کە لە موازەنەکە ئیرادی تێدا نییە، لە موازەنەکە ئیرادی تیایە، لە لاپەڕەیەك لە لاپەڕەکان ئیشارەتی بە ئیرادی حکومەتی هەرێم داوە بە زەڕائیب و لەگەڵ ئیرادە هەمە جۆرەکان لەناو موازەنەکەدا هەیە لە لاپەڕەکانی ئەخیرەوە، بەڵام ئەگەر ئەشکالاتێك هەبێت لەسەر کەمی ئیرادەکە، ئەوە بابەتێکی دیکەیەو قابیلی موناقەشەیەو، قابیلی ئەوەیە کە بەڕێزی حکومەت وەڵامی بداتەوە.

پێشنیارێکی دیکە هەبوو، کە بودجەی وەگەڕخستن بە ڕێژەی لە 50٪ دابەزێنین، من وای لێ تێدەگەم ئێمە وەکو لیژنە دابەزینی بەو ڕێژە بەرزە، ئەگەر بودجەی وەگەڕخستن بە ڕێژەی لە 50٪ دابەزێنین، کە 9,7، یەعنی ئەو کاتە چەند دەمێنێتەوە نزیکی پێنج ترلیۆن دەمێنێتەوە، لەو بڕوایەم تەنها ئەو پێنج ترلیۆنە ئەگەر بەشی ڕەواتب بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رجائەن لە جێگای خۆتان قسە مەکەن، ناوتان دەنووسم، کە تەواو بوو مەجالتان دەدەمێ نوقتە نیزامیەکتان بڵێن، ئێستا نییە، رجائەن، فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تاخیری گەیشتنی میزانیە، چەند جارێك باس کراوە، ناتوانرێت وەکو بیستوومانە لە حکومەت، هەرواشە بەپێی مەنتیق، ناتوانین میزانیەیەك دانێین، ئەگەر ڕەقەمەکەی لەلا مەعلوم نەبێت. بۆچوونێکی تر هەیە، کەوا عەجز زیادی کردووە، کورتهێنان، لەڕاستیدا ئەو کورتهێنانە کەزیادی کردووە، ئەوە لە موازەنەکە هاتووە، کورتهێنانێکی تەختیتیە، شەرت نییە کورتهێنانی حەقیقی بێت، یان عەجزی حەقیقی بێت، ئەو عەجزە حەقیقیە لە کۆتایی ساڵدا لە حیساباتی ختامیدا دەردەکەوێت. بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لەکۆتاییدا چەند بۆچوونێك هەبوو، کەوا هەندێك پرۆژە هەیە دووبارەیە، هەندێکی هەیە وەهمیە، هەندێکیش هەیە شکی لەسەرە، هەندێکیش هەیە شەفافیەتی تیا نییە، ئێمە وەکو لیژنە پێمان باش بوو پێشتر ئەوانە لەلایەن لیژنەکانەوە بۆمان بەرز کراوەتەوە، هەرچیەك لەلایەن لیژنەکانەوە بەرز کراوەتەوە، ئێمەش لە ڕاپۆرتەکە ئاماژەمان پێداوە، بەڵام هەرچیەك بەرز نەکرا بێتەوە، ئەوەیان بابەتێکی دیکەیە، نازانم تا چ ڕادەیەك ئێمە دەتوانین پێشنیار بکەین لە ئەندامە بەڕێزەکان، دواتر لە ڕێگەی لیژنەکانیانەوە لیستێکمان بۆ بنێرن، ئەو مەشاریعانەی کەوا دووبارەیە، ئەو مەشاریعانەی کەوا وەهمیە، ئەو مەشاریعانەی کەوا شکی لەسەرە، ئەو مەشاریعانەی کەوا شەفافیەتی تیا نییە، هەروەها ئەو

مەشاریعانەی کەوا پەیوەندی هەیە بە کەرتی تایبەتەوە، مەفروز نییە حکومەت پێی هەڵبستێت، ئەو مەشاریعانەی پەیوەندی هەیە بە شەریکاتی تایبەتەوە، حکومەت بۆی نییە پێی هەڵبستێت، دەتوانرا پێشتر لە ڕێگەی لیژنەکانەوە پێشنیار بۆ ئێمە بهاتایە، بەڵام دەکرێت دوای ڕەزامەندی بەڕێزت بیکەن بە لیستێك بۆمان، تاکو بینێرین. بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە دەرئەنجامی موناقەشەی دوو ساڵ، لیژنەی دارایی گەیشتۆتە دەرئەنجامێك نازانم تا چ ڕادەیەك گونجاوە، یەعنی پێشنیارێکمان هەیە بۆ حکومەت و نازانم لیژنەی یاسایی لەگەڵمان تا چ حەددێك ئەو پێشنیارە واقعیە، لەمەودوا هەر موناقەلەیەك دەکرێت بە ئەمری ئیداری موناقەلەکە ئاگاداری لیژنەکانی پەرلەمان بکرێتەوە زۆر لەو کێشانە چارەسەر دەکرێت، کە ساڵانە تووشمان دەبێت، ئەگەر بکرێت ڕوو دەکەمە نوێنەرانی حکومەت، وا دیارە ئێمە میزانی موڕاجەعەی شەهریمان هەیە، تا چەند دەتوانین تەزویدی لیژنەکانی پەرلەمان بکەین بە میزانی موڕاجەعەی شەهری لەسەر ئاستی حکومەت، لەسەر ئاستی وەزارەتەکان، لەو بڕوایەم ئەگەر ئەوانەمان لەبەر دەستدا بێت، زۆر لەو کێشانەی کە ئێستا لەلای ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان، یەعنی دیار نییە، یان وازیح نییە لەلایان، لە هەمان کاتدا پێشنیار دەکەین بۆ حکومەت، بۆ بەڕێز وەزیری پلاندانان، مەبەستمان وەزارەتی پلاندانانە، بۆ چۆنیەتی تەنفیزی مەشاریع بە سێ مانگ جارێك، یان بە دوو مانگ جارێك، یان بە چوار مانگ جارێك ئاگاداری سەرۆکایەتی پەرلەمان بکاتەوە، سەرۆکایەتی پەرلەمانیش ئاگاداری لیژنەکان بکات، لەو پرۆژانەی کە دوا دەخرێت، تەئجیل دەکرێت، لەو پرۆژانەی کە ڕادەوەستێت، لەو پرۆژانەی کە گۆڕانکاری تیا دەبێت، لەو پرۆژانەی کە ئیلغا دەکرێت، لەو پرۆژانەی کە ئیزافەی دەچێتە سەرو بەو شێوەیە ئێمە ئەگەر بەرچاو ڕوونیەك هەبێت لە ڕێگەی ئەو ڕاپۆرتانەوە، لەوانەیە لە داهاتوودا، ئەگەر هاتو موناقەشەی بودجە کرایەوە، هەر ئێمە بووین، زۆر لەو کێشانەو لەو گرفتانە چارەسەر دەکرێت. بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من کۆتاییم پێهێنا، ئەگەر جەنابت ڕەزامەندی بفەرمووی، ئەو بەڕێزانەی لیژنەی دارایی و ئابووری کە لەسەر مەنصەکەن، هەر یەك تێبینی خۆی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقاتی نیزامی هەیە، کاك بورهان فەرموو، نوقتە نیزامیەکەت بڵێ.

بەڕێز بورهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من ئەو وەڵامانە، وەکو چووە قالبی وەڵامدانەوەی ئەندامانی پەرلەمان، بە ڕەئی من ئەوە ئیشی حکومەتە وەڵام بداتەوە، نەك بەڕێزی لەجیاتی حکومەت وەڵام دەداتەوە، لەبەر ئەوەی پەرلەمان وەکالەتی نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پێشنیارەکەی ئێمە ئەوە بوو کە نیوەی بودجەی بەکاربەر جگە لە مووچە، ئێمە باسی مووچەمان نەکردووە ببڕێت، بڕەکەشیمان خوێندەوە، یەعنی گوتمان دەکاتە یەك ترلیۆن و حەوت سەدو نەوەدو نۆ ملیارو حەوت سەدو هەشتاو نۆ ملیۆن دینار، یەعنی بڕەکەمان گوتووە، کە ئەمە جیایە لە مووچە، هەندێك پێشنیاری ترمان هەبوو بەڕاستی وەك ئەوانەی لیستی کوردستانی باسی نەکرد، هەرچەندە ئەم وەڵامانە من بۆ خۆم پێموایە ئەوە ئیشی بەڕێز وەزیری داراییە وەڵام بداتەوە، بەڵام هەر بۆ راست کردنەوە بوو، ئەگەر بەڕێزی وەڵامی دایەوە، ئەوە بزانێت کە ئێمە باسی مووچەمان نەکردووەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك کاردۆ کەرەم بکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە راپۆرتەکە، لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە چەندین پرسیاری ئاراستەکرا، وەچەندین کەموکورتی لەلایەن لیژنەکانەوە پێشنیارکراوە، لیژنەی دارایی یان پەسەندی کردووە یان ڕەدی کردۆتەوە، ئەمە پێویستی بەوە هەبوو، ئەم لیژنەی داراییە کاتێ پێشنیارە ڕاستەکان وەردەگرێت یان ئەوانەی کە هەڵە کراوە، لەم ماوەیەدا هەمووی چاك بکردایەتەوە، نەك پێشنیار بۆ ئێمە بکاتەوە، چونکە ئێمە پار بەحکومەتمان وتووە، دەقی یاسایی هەیە کەحکومەت دەبێ پابەند بێت بەوەی کە مووچە یەك بخات، ئەمسالٌ ئەڵێت پێشنیار دەکەمەوە، هەر ئەمە سێ ڕۆژی دەوێت، ئێستا لیژنەی دارایی سەبارەت بەهەموو ئەوپێشنیارانەی کەلیژنە تایبەتەکان کردوویانە، قسەی لەسەر بکات و وەڵامی هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك دکتۆر ئاراس، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەحەقیقەت ئەو لە 50٪ یە، وەڵام نەبوو بۆ پێشنیاری هاوڕێم کوێستان خان، بەس تێبینیەك هەبوو یەکێك ئاماژەی بە هەموو بودجەی وەگەڕخستن کرد، لەوانەیە ئاماژەکەی بەهەڵە بووبێت، ئەوە تەنها بۆ تەوزیح بوو، ئەگینا وەڵامدانەوە نەبوو بۆ ئەو بەڕێزە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عومەر نورەدینی، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عمر حمه امین (نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برای بەڕێزم کاك دکتۆر ئاراس باسی ئەوەی کرد، کە سەبارەت بە پێشنیارەکەی لیستی کوردستانی، کە ئێمە ڕەئیمان وایە کە تەنها نیسبەتەکە دیاری بکرێت، ئەوی تر بۆ حکومەت بەجێ بهێڵدرێت، بەڵام پێشنیارەکە تەفاصیلی تێدایە کە پارەکە چۆن تەصەڕوفی پێوە بکرێت، دەمانەوێت بزانین کە ئەمە ڕەئی شەخصی کاك دکتۆر ئاراسە، یان ڕەئی تەواوی لیژنەی دارایی و ئابوورییە؟، چونکە کاك دکتۆر وتی ڕەئی لیژنەی دارایی و ئابوورییە، ئەگەر ئەوەمان بۆ ڕوون بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر ئاراس، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای ئێمە تەنها ئەوەیە، چۆنیەتی تەصەڕوف بەدابەزینەکەوە حکومەت بیکات، ئەوەش قابیلی ئەوەیە بچێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید قسەت هەبوو، فەرموو.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی هەر لەسەر ئەو خاڵە قسەم هەیە، ئێمە کە دەڵێین لە 10٪ دابەزێنین، ئەو لە 10٪یە خۆمان تەصەڕوفی پێوە بکەین، ئەوە مانع نیە وەکو پێشنیاری فراکسیۆنی کوردستانی، بەڵام شێوەی دابەزینەکە لەکام بابەت؟، لەکام دەرگا دابەزینین؟، ئەوە بۆ حکومەت بەجێی بهێڵین، بۆ ئەوەی حکومەت بتوانێ چارەسەری بکات بەپێی پێویست وبەپێی ئەوەی کە بۆ حکومەت دەکرێت، بابڵێین مەبلەغی دابەزینەکە 900 ملیارە، ئەو 900 ملیارە، وەکو پێشنیارمان کردووە، دەکەوێتە بەردەستی ئەندام پەرلەمانەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جلال، فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو ئەندامی لیژنەی دارایی هەندێ پێشنیارو تەوزیحاتیش کرا، لەسەر مەسەلەی کشتوکاڵ کە مەسەلەیەکی زیندووەو مەسەلەیەکی گرنگە، مەسەلەی ئابووری کوردستانە، من هەندێ تەوزیحاتم هەیە، چی تر جواب و شت نیە، داوای لێبوردن دەکەم، ئێمە تەنها ڕەخنەمان لە بودجەی پارێزگاکان هەیە، کە لە 1٪ دانراوە بۆ کشتوکاڵ، ئەویش لەبەغداوە هاتووە، لە 290 ملیار 3ملیارو 302 ملیۆن دانراوە بۆ کشتوکاڵ کە لە 1٪ دەکات، مەسەلەی ئیستسماری کە لە 4,44٪، حەز ئەکەم تەوزیحێك بدەم بەچەند

خاڵێك لەموازەنەدا كەهەیە، هەمووی نیسەبی تێدایە، یەكێك لەو خاڵانە مەسەلەی ئیعاناتی كشتوكاڵە، لەبەر ئەوەی هەندێ پارە بەسولفە دەدرێت، بەدەعم دەدرێت بۆ جوتیاران، ناخرێتە مەشاریعی ئیستسمارییەوە، لە 76،47٪ بۆ ئیعاناتی كشتوكاڵیە، كە ئەگەر هەمووی كۆ بكەیتەوە نزیكی لە 9٪ دەكات، بێجگە لەو پارەی كە لەبانقی كشتوكاڵیدا دانراوە، كە پار 50 ملیار بووە، ئەمساڵ ئەبێت بە 75ملیار، بەڕەئی ئەو كەسانەی كە شارەزان لەدەرەوەی وڵاتیش، كەمن پرسیارم كردووە، ئەگەر بگاتە سەرووی لە 7٪ و لە 8٪ ڕێژەیەكی باشە بۆ كشتوكاڵ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی كەستان قسەتان ماوە؟، فەرموو كاك خورشید.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێش هەموو شتێك ئێمە، سوپاسی هەموو ئەو ئەندامە بەڕێزانە دەكەین ئەوانەی كە دەستخۆشیان لێ نەكردووین ئەوانەشی كە دەستخۆشیان لێكردین و ڕەخنەشیان هەبوو، لێرە تەنها دەمەوێت ئاماژە بەشتێك بدەم، زۆر پێشنیار هەبوو، هەندێ پێشنیار هەبوو 10 كەس، 12 كەس، 15 كەس پێشنیاریان كرد، ئەم پێشنیارانە هەمووی لامان مەوجودە، حازرە، لەكاتی موناقەشەكردنی یاساكەدا، ئەو پێشنیارانە ئیحتیماڵە هەندێكیان جێگایان لەیاساكەدا بێت، هەندێك هەبوو پێشنیار بوو، كە پەسەند بوو لەلای زۆر لەبرادەران، كە بكەوێتە دەنگدان، ئیحتیماڵە یان جێگای لەیاساكە دەبێتەوە یان وەكو بڕیار دەردەچێت، ئەوانی تریش وەكو پێشنیار ڕەوانەی ئەكرێن، ئەوە نەبێت كە دكتۆر باسی كرد هەر ئەوە بێت، نەخێر كۆمەڵێك پێشنیار كە زیاتر لەكەسێك 10كەس، 12كەس پەسەندی كردووە، ئەوە لیستێك لەلای ئێمە هەیە لەسەر ئەو پێشنیارانە، تەرتیبی دەكەین وجارێكی تر دەیخەینەوە بەر دەستی ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەكان، بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەن كامی پێشنیارە؟، كامیش دەبێتە بڕیار؟، كامیش جێگای لەیاساكە دەكرێتەوە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سەرگوڵ خان، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەمەوێت ئەو پرسیارە بكەم تاچەند نیزامیە كە لیژنەی دارایی یەكە، یەكە، خۆیان جواب بدەنەوە، مەفروز وابوو ڕای لیژنەی دارایی بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی خۆیان لێرەن، زۆر تەبیعیە هەموویان جواب دەدەنەوە، بۆیە لێرەن، تا ڕوونكردنەوە بدەن، چونكە هەموو ئەندامە بەڕێزەكانیش زۆر بەتێروتەسەلی قسەیان كرد، نیزامی هەیە، كاك سالار، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا لەهاتنی پڕۆژە بودجە بۆ پەرلەمان لەمانگی 3وە تاکو ئێستا، هەموو پەرلەمانتاران و لیژنەکان پێوەی سەرقاڵن، هەموو کەلێن و هەموو لایەنەکانیان هەڵسەنگاندووە، دواجاریش دەستخۆشیمان کرد لەڕاپۆرتی لیژنەی دارایی کەڕاپۆرتێکی شاملە، زۆربەی سەرنجەکانی ئەندامانی لەڕێگەی لیژنەکانەوە لەخۆ گرتووە، دوای ئەم چەند ڕۆژەی ڕابردووش کە گفتوگۆیەکی تێروتەسەل کراوە، هەندێ سەرنج وتێبینی هەبوو، لەناو ڕاپۆرتەکاندا یاداشت نەکرابوون، یان ئەندامان بەشێکیان نەیانووسیوە لەناو ڕاپۆرت و تێبینیەکانەوە تۆماری بکەن، ئاساییە لەهۆڵدا تەرحی نوێنەرانی حکومەتی بکەن، ئێمە چاوەڕ دەکەین، بەڕێزان وەزیری دارایی ووەزیری پلاندانان، بۆ ئەو هەموو سەرنج و تێبینی و ڕەخنەو قسەکردن لەسەر کەموکوڕیانە وەڵامی خۆیان بۆ ئێمە هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لانە خان، فەرموو.

بەڕێز لانە احمد چلبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە هەندێ پرسیارو شت کە ئەندامانی بەڕێز کردیان، دوو، سێ پرسیار من حەزدەکەم لەلای خۆمەوە وەڵامیان بدەمەوە، هەندێ لەئەندام پەرلەمانەکان وتیان کە لەبودجەی ساڵی 2011، 25 هەزار پلەی وەزیفی بۆ دامەزراندن پێشنیاری کردووە حکومەت، لەهەمان کاتدا ئێمە فائیزمان هەیە، حەز دەکەم ئەوە ڕوون بکەمەوە، ئەو 25 هەزار پلەی وەزیفییە، بۆ دامەزراندن کەدانراوە، ڕاستە ئێمە لەهەندێ وەزارەت فائزمان هەیە، بەس لەهەمان کاتدا، لەهەندێ وەزارەت لەهەمان بوار، لەهەندێ ئیختصاصات ئیحتیاجاتمان پێی هەیە، بۆ نموونە، وەزارەتی تەندروستی، وەزارەتی خوێندنی باڵا، ئیحتیاجاتمان بەدامەزراندن هەیە، لەهەمان کاتدا، ئێمە کەدەڵێین فائزمان هەیە کە دایان دەمەزرێنین، 25 هەزار پلەی وەزیفیمان هەیە، ئالێرەدا کۆمەڵێك لە فەرمانبەرەکان تەقاعد دەبن، کۆمەڵێکی تر تەرفیع دەکەن، کە لەپلەی وەزیفی نزمن بەرز دەبنەوە بۆ پلەی وەزیفی بەرزتر، بۆیە لێرەدا جێگا دەبێتەوە بۆ ئەو 25 هەزار پلە وەزیفیە، لێرەشدا ئیختیصاصات هەیە، ئێمە هەندێ ئیختیصاصاتمان هەیە لەهەندێ بوار، وەزارەت هەیە پێویستی پێیەتی ئیحتیاجی پێی هەیە، بەس لەگەڵ ئەوەدا هەندێ دەرەجاتی وەزیفی هەیە، هەندێ ئیختصاصات هەیە لەوەزارەت هەیە فائیزە، ئەوەش هەر دەبینین لەیاساکە لەیەکێك لەماددەکان ئیقتراح کراوە بۆ ئەوەی تەشجیعی کەرتی تایبەت بکرێ، یەعنی داوامانکردووە، کە مەسەلەن ئەو فەرمانبەرەی لەکەرتی حکومی نقل ببێتە کەرتی تایبەت، لێرە کەرتی حکومی یارمەتی بداتە کەرتی تایبەت، چونکە ئەمەش لەلیستی کوردستانی کە لەبیدایەتەوە دەمانەوێ تەشجیعی کەرتی تایبەت بکەین بۆ ئەوەی کەرتی تایبەت پشت بێت لەگەڵ کەرتی حکومی، ئەوە بەنیسبەت ئەو خاڵە، خاڵێکی تر هەیە،

بەنیسبەت دواکەوتنی بودجەی هەرێمی کوردستان، ئێمە هەموومان دەزانین بودجەی هەرێمی کوردستان بڵێین ونەڵێین ئێمە بەشێکین لە عێراق، پەیوەندیمان بە حکومەتی مەرکەزی هەیە، تەبیعی دەبێت کەلەوێ پەسەند دەکرێت، ئینجا لێرە ئێمە ئەو بودجەی خۆمان کە دایدەنێین، پێی دەوترێت بودجەی خەمڵێندراو، یەعنی تەخمینیە دادەندرێت، غەیر دەبێ ئێمە بودجەی حکومەتی عێراقی پەسەند بکرێت ئینجا ئێمەش لێرە بەقەدەر تەخمینیەکەی دایبنێیین، حەزم دەکرد ئەو خاڵە وەڵام بدەمەوە، هەروەها خاڵێکی تر هەیە، بەنیسبەت ئیقتراحی لیستی کوردستانی، کە وتمان لە 10٪ لە نەفەقاتی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، هەروەها ئێمە لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی وتوومانە، 5٪، 10٪ ، 15٪ کەمبکرێتەوە، تەبیعی ئەو کەمکردنەوەیە لە نەفەقاتی تەشغیلی لەچ بابەتێك دەبێت، لەمووچە نابێت دەستی لێ بدرێت، لەمینەح، لە ئیعانات، لە مسروفاتی تر، مەوجوداتی نادارایی، لەوانە کەم دەکرێتەوە، ئەوەش وابزانم زۆرینەی ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان ئیشارەتیان پێدا، دەیانوت بەنیسبەت ئەمساڵ لەگەڵ ساڵی پێشتر، زیادی کردووە، ئێمەش ئەوە یەکێکە لە ئیقتراحەکانمان کە دەڵێین لەو بابانە با کەم بکرێتەوە، بۆ ئەوەی بودجەی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، بچێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا لەو کاتەوەی کە پرۆژەی بودجە هاتووەتە پەرلەمانی کوردستان ئەندامان لەڕێگەی لیژنەکانەوە، سەرنج و تێبینی وهەڵسەنگاندنی خۆیان بۆ پرۆژەکە هەبووە، لەم چەند ڕۆژەی ڕابردووشدا لەناو هۆڵی پەرلەمان، هەندێ سەرنج و تێبنی وکەموکورتی تر کە هەندێ لەئەندامان لەوانەیە نەیانویستبێ لەناو لیژنەکاندا تۆماری بکەن، لێرە حەقی خۆیانە لەبەردەم بەڕێزان وەزیرەکان بیڵێن بۆ ئەوەی بەشێك لە ئەو کەموکورتیانە کەم بکەنەوە، ئێمە لە ئێستادا تەنها چاوەڕێ دەکەین، وەڵامی ئەو سەرنج و پرسیارو قسانەی کەکراوە لەلایەن نوێنەرانی حکومەتەوە بدرێتەوە، من تەسەورم وایە، دەستخۆشیمان کردووە، لە لیژنەی دارایی کە بەشێوەیەکی باش ڕاپۆرتەکەیان ئامادەکردووە، بەرچاو ڕوونیان داوە بە ئێمەو ڕای گتشی و حکومەتیش، تەنها لە ئێستادا ئەوەی کە پێویستە گوێ گرتنە لەوەڵامی وەزیرە بەڕێزەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری دارایی کاك شێخ بایز فەرموو، بۆ وەڵام دانەوەی پرسیاری ئەو چەند ڕۆژەی ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەی دارایی، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـەڕێزان، خوشـك و برایـانی پەرلەمان، سوپاسـتان دەكـەم بـۆ تێبینیـەكانتان، بـۆ ڕەخنـەكانتان، بـۆ بۆچوونەكانتان، دیارە ئێمە كە میزانیە لەوەزارەتی دارایی دانـراوە، دیـارە هەنـدێك خـاڵ هەیـە بەنـەزەری ئیعتیبارمـان وەرگرتـووە، ئـەوەش ڕەنگدانـەوەی هەیـە لـەناو بودجەكـەدا، بەیەخـدان بـە فراوانكردنـی پرۆژەكانی ژێرخانی ساڵی 2001، بەردەوام بوون بەپەرەپێدانی ئاسایش وجێگیر كردن و سەپاندنی یاساو دروسـتكردنی توانـای سـەربازی دیـارە مەبەسـت زیـاتر ئـەو 8 لیوایەیـە، كـە بڕیـاری لەسـەر دراوە، پێشكەشكردنی خزمـەتگوزاری گشتی وژێرخـان، بـەردەوام بـوونی دابـین كـردن بـۆ پرۆژەكـانی بـەردەوام، تەرخانكردنی پارە بـۆ گەشـەپێدانی پارێزگاكـان وپشـتیوانی كـەرتی كارەبـا لـەپارێزگاكان لـەڕێگای پـرۆژەی پترۆ دۆلار، پەرەپێـدانی كـەرتی پـەروەردەو خوێنـدنی بـاڵاو زیـادكردنی ژێرخـان بـۆ ئـەم كەرتـە، لـە سـاڵی 2011 بـەبڕی 490 ملیـار دینـار، لەبودجـەی بەكارخسـتن، بـەردەوام بـوون لـە پشـتیوانی كردنـی كـەرتی كشتوكاڵ و دانـانی بـڕی 65 ملیـار دینـار بـۆ بـواری كشـتوكاڵ بەمەبەسـتی هاوكـاری كردنـی جوتیـاران و هـەروەها بـەردەوام بـوون لـە قـەرزی كشـتوكاڵی، بەیەخـدان بەكـەرتی كارەبـاو دانـانی داهـاتی كارەبـا بـۆ پرۆژەكـانی كارەبـا، بایەخـدان بەكێشـەی نیشـتەجێبوون و بـەردەوام بـوون لـەدانانی تـەرخانكردن بـۆ ئـەم مەبەستانە، دانانی قەرزی خانووبەرە، پشتیوانی سندوقی نیشتەجێبوون، چاككردن و پەرەپێـدانی كـەرتی دارایی، كاراكردنی دەرفەتەكانی كاری بانقی، پەرەپێـدانی كـەرتی تایبـەت بـۆ كـەمكردنی بێكـاری، مـن ئـەو پرسیارانەی كەهاتوون، چ پرسـیاری لیژنـەی دارایـی بێـت چ پرسـیاری ئەنـدامانی پەرلـەمانی بـەڕێز بێـت، ئەوە دیارە هەندێ خاڵی زۆر لەخاڵەكان، دووبارەن، من لەپێشەوە هەنـدێ شـت هەیـە باسـی دەكـەم وەڵامـی دەدەمەوە، لەدوایشدا خاڵ بـەخاڵ ئـەوەی كـە تەسـجیلم كـردووە لـەلای خۆمـان وەڵامـی دەدەمـەوە، یەكـەم: ئەوەیە ئێمە هەمووساڵێك كە دواكەوتنی ناردنی موازەنە، سەبەبی سەرەكی نەهاتن و وەرنەگرتنی ڕەقـەمی نیهائی میزانیـەی ئێمەیـە لـە بەغـداد، ئەمسـاڵ ئێمـە ئەوەنـدە پەلـەمانكرد، داشمـان نـا لەسـەر ڕەقـەمێك وەرمانگرتبوو لابەلا، ڕەقەمەكە گۆڕا، جارێكی تر وەسـتاین، ڕەقـەمێكمان ئـاخر جـار لەپەرلـەمان دەرچـوو، ڕەقەمەكەمان لە جەریدە خوێندەوە، دوای ئەوە یەكسەر لەسەر ئەوە ئیستنادمان كرد، پرۆژەكەمان نارد بۆ پەرلەمان لـە حكومەتـەوە، ئەگـەر تەماشـای نووسـراوەكە بكـەن، لـە 3/8 ناردوومانـە، بـەڵام ئەمـە كیتـابی وەزارەتی دارایی عێراقە، لە 3/10 صادر بووە، یەعنی ئێمە ئەوەندە بە پەرۆش بووینە كـە زوو بینێرینـە پەرلەمان، بەلام ئەو لە 3/10 بۆ ئێمەی ناردووە بەس ئێمە هەر ئیستنادمان كـردە سـەر جرائیـد و لابـەلا نوێنەرەكانی خۆمان، وە كە باسی نوێنەریش ئەكەین لەوێ لە وەزارەتی دارایی دیارە ئەوەیـە كـە لـە، ئێمـە ئەڵێین نوێنەرقەسدمان مۆزەفێكە دامانناوە لەوێ ئیش و كاری ڕۆژانەی ئێمە تعقیـب ئـەكات لـە وەزارەتـی دارایی و مۆزەفی حكومەتی هەرێمی كوردستانیش هەر لەوێیە، بەڵام وەكو نوێنەر ئێمە نوێنەرێكی رەسمی ئێمە لە وەزارەتی دارایی حكومـەتی هـەرێمی كوردسـتانەوە بـانگ نـەكراوە لـە هـیچ وەختێكدا بۆ ئـەوەی گفتوگۆمان لەگەڵ بكەن لەسەر دانانی میزانیە و تحدیدی ئەو مەبلەغەی كە بۆ ئێمـە تەخسـیس ئـەكرێت، بەڵام ئەوە مەعنای ئەوە نیە كە حكومەتی هەرێم لە هـیچ وەختێكـا خـۆی لێ تێنەگەیانـدووە و یـاخود بـۆ

ئەو مەبەستانە هاتوچۆی نەکردوەو نەرۆیشتووە لە کابینەی پێنجا چەندەها جار وەفد ڕۆیشتووە بە سەرۆکایەتی بەرێز جەنابی کاك نێچیرڤان بارزانی لە کابینەی شەشا چەندەها جار وەفد ڕۆیشتووە بە سەرۆکایەتی کاك د.بەرهەم ئەم لیژنانەو ئەم وەفدانەی کە ڕۆیشتوون هەموو جارێ وەزیری دارایی و یاخود وەکیلەکەی یاخود نوێنەرانی ئێمەیان لەگەلا بووە وە بەردەوام بووینە لەسەر پارەی وەرگرتنی سلەفی پێشمەرگە، بەردەوام بووینە لەسەر ئەو داوایانەی کە ئێمە ئەوان ئەڵێن ئێمە ئەم مەوازیعانە عیلاقەی بە حکومەتی فیدرالی مەرکەزیەوە هەیە وە سیاسەتی دارایی سیاسەتێکی مەرکەزیە وە ئێوە وەکو حکومەتی هەرێم بۆتان نیە ناو دانانی ئەو مەوزوعە هەرچەندە ئێمە باسی شەراکەتمان کردووە لە گەڵیاندا، وە ئەوە بەردەوام بووینە هەتاکو بۆ ئەو محاوەلانەی تەئکیدیان لەسەر ئەکەمەوە ئەگەر جەنابتان ئاگادار بن لە پێشی ماوەیەك وەزیری دارایی جەنابی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران کاك د. بەرهەم داوای کرد کە بێن یەکتری ببینن، ئەو هاتە ئێرە و لێرە کۆبونەوەمان لەگەڵی کرد و لەو کۆبونەوەیەدا، نوێنەرانی وەزارەتی دارایی لەگەڵی دانیشتن وە یەکێك لەو مەوزوعانە ئەوانە بوون وەعدی ئەویان داوە کە ئەو مەوزوعە عیلاج بکرێت، وە جارێکی تریش وەزیری دارایی هەر هاتە ئێرە، وە جارێکی تر لە وەختی کابینەی پێنجیشدا، چەندەها جار رۆیشتین و وەزیری دارایش هاتە ئێرە، دیارە زیاتر بڕیار لەوە دەدەن باس لەوە دەکرێ و پرسیار لەوە دەکرێت بۆچی ئەمساڵ بودجەی تەشغیلی زیادی کردووە، ئەگەر بچنە سەر حقلی وەزارەتی کارەبا، ئەبینن پار ساڵ چەند بۆ کارەبا داندراوە، وە ئەمساڵ چەندێکی بۆ داندراوە، ئەبینن لە حدودی یەك ترلیۆن و پەنجا ملیار فەرقی هەیە، وە ئەم فەرقەش بۆچی هاتووە؟، بۆ وا زیادی کردوەو؟ لەبەر ئەوەی کەوا پارەکە محروقات، گازوایل و ئەوانەیان بۆ دابین ئەکرا، ئەمساڵ وەزارەتی نەوت بە نووسراوێکی رەسمی ئاگاداری وەزارەتی دارایی کردۆتەوە، کەوا ناتوانن ئەو محروقاتە دابین بکەن، وە خرایەتە ناو میزانیەوە، ئەمە یەکێك لە خاڵەکان و دوای ئەوە کارەبا لەناو ئیعاناتدا بوو پێشتر داهاتەکەی حیساب ئەکرا، مەسروفەکەشی حیساب ئەکرا، یەك لە یەك تەرح ئەکرا، رەسیدەکەی دائەندرا بۆ بودجە، ئەوە تەبیعەتی ئەوە حیسابی ئەو ئیعاناتە ئاوهایە، ئەمساڵ بۆ ئەوەی داهاتیشی مەعلووم بێ و وە خۆیشی یەعنی نەفەقاتیشیان مەعلووم بێت، چونکە زۆر زیادی کردووو هێنامانە ناو میزانیە ئەمە یەکێك لە ئەسبابەکان، سەبەبێکی تر هەیە ئێمە پارەکە خۆمان باسمان کردووە و ئێوەی بەرێزیش ئەزانن تجاوزمان هەبووە لە تەعیناتا، ئەو فەرقەی لەگەڵ ئەمساڵدا، کە 25000 کەسی بۆ دابین ئەکرێ، ئەویش فەرقی ئەو مووچەیەیە هاتۆتەوە ناو ئەم بودجەیە، دوای ئەوە موخەصەصاتێکی زۆر دابین کراوە، بۆ مەحاکم و بۆ فەرمانبەران وئەعزائی مەحاکم، کە ئێستاکە بۆ یاساییەکان ئەوەش هاتووەتە ناو میزانیەوە، هەروەها دەرماڵەی (فیزیائی، کیمیائی) هی تریش، دوای ئەوە ئەمساڵ ئێمە 8 لیوای عەسکەری دائەمەزرێنین و ئەمرەکەیان دەرچووە، ئەمانە هەمووی پێداویستیان دەوێت، چونکە ئەمساڵ ئێمە میزانیەی وەزارەتی پێشمەرگەشمان هێناوەتە ناو میزانیە عامەکەی خۆمانەوە، چونکە هەتاکو ئێستا ئەو سولفانەی کە هەر بەوەعدی ئەوەی کە سولفەکانمان بۆ سەرف دەکرێت،

نەشیانداوینەتێ، ئێستاکە لەزمنی میزانیەدا دامانناوە، ئەوەش دیارە یەکێکە لە هۆکارەکان، دوای ئەوە مەعلوومی بەڕێزتانە ئێمە ئێستاکە 3 یان 4 زانکۆی تازەمان کردۆتەوە، هەروەها سێ سەرپەرشتیاری تازە هەیە، ئەمانە هەمووی پێویستیان بە مەساریف و نەفەقات هەیە، دوای ئەوە لیستێکمان بۆ هاتووە تازە، هی زیندانیە سیاسیەکان هەر لەزمنی ئەمەدا سەرف دەبێت، هەروەها بەنیسبەت لاوان و کەرتی تایبەت بە ئیش کردنی و ئیستفتاعاتی زەمان، کە لێیان دەکرێت، وە مەفروزە حکومەت موشارەکە بکات، ئەمانە ئەسبابن کە ئێستاکە بودجەی تەشغیلی زیادی کردووە، ئەگەر بەراوردی بکەیت ژمارەکان نزیکن، دیارە زۆرجار پرسیار دەکرێت، ئەوتریت ئەم داهاتەی کە دەمێنێتەوە چی لێدەکرێت؟، بۆ کوێ دەڕوات؟، ئەم پرسیارە بەڕاستی هەرکەسێك شارەزا بێت لەئیشوکاری داراییدا مەعلومە کەچی لێدێت؟، بۆ کوێش دەڕوات؟، بەنیسبەت هەموو تەخصیصێکەوە ئەتوانن لەهەموو شوێنێك پرسیار بکرێت، بزانن وایە یان نا؟، هەموو تەخصیصێك لە کۆتاییساڵدا، ئەڵێت (تسقط بأنتهاء السنة المالية) تەخصیصاتەکە نامێنێ لەکۆتایی ساڵی مالیدا، وە لەساڵی تازەدا تەخصیص ئەکرێتەوە بۆی، لەو حاڵەتەدا کە تەخصیصەکە نامێنێت، ئەگەر بێت وتۆ عەجزت نەبێت، یان لەبابێکی تر سەرفت نەکردبێت بەپێی یاساکەت، بەپێی موازەنەکەت، مەفروزە پارەکە تەدویر ئەبێتەوە، بەلام ئەگەر عەجزت هەبێت، ئەگەر لەهەندێ بابی تردا زیادت سەرف کردبێ، ئەو بابانە بەپێی یاساکە ئەوە مەعنای ئەوەیە تۆ مدەوەرت نابێت، ئەچێت بۆ ئەو سەرفانە، ئەوەش هەمووی لە حساباتی خیتامیدا دەرئەکەوێت، حساباتی خیتامی کەدەگاتە دەست بەڕێزتان، ئەو وەختە کە جەنابتان لێی ورد ئەبنەوە ئەو شتانە هەمووی تێدا دەردەکەوێت، ئەو وەختە ئەتوانن زیاتر ئەو حساباتەی لەسەر بکەن، لێرەدا من هەندێ شتم هەیە لەسەر ئەوەی کە بەبیری بەڕێزتانی بهێنمەوە، حساباتی ساڵی 2009ی خیتامی کە تەدویر بووە، بۆ ساڵی 2010، تەماشا بکەن تریلیۆنێك و 11 ملیار بەرەسمی تەدویر بوەتەوە بۆ ساڵی 2010، کە عەجزە، ئەوە لەلایەك، پارساڵ جەنابتان هەر لەم هۆڵەدا، بڕیارتاندا کە 835 ملیار دینار عەجزی وەزارەتی پێشمەرگەیە، پارەی پێشمەرگە سەرفکراو ئێمە هیچمان بەدەست نەکەوتووە، بەلام ئەمە بۆچی ئێستاکە ئەو پارانەی ئەم پرۆژانە و ئەم تەخصیصاتانەی یاساکە سەرف نەکراوە، بۆ کوێ ئەڕوات؟، ئەڕوات بۆ تەسدیدی ئەمانە، ئەوە تەبیعی لە حساباتی خیتامیدا زیاتر نەتیجەکان دەردەکەوێت، ئەڕوات بۆ ئێمە لێرە لەم هۆڵەدا بەڕێزتان بڕیارتاندا، هەرچەندە ئێمە لەگەڵ ئەوە نەبووین، کەوا تەحدیدی پارە بۆ قەرز بکرێت، بڕیارتاندا 90 ملیار دینار بۆ عەقار بێت، بۆ مەسرەفی عەقاری بێت وتەوزیعی بکەین، ئەو 90 ملیار دینارە زەربی 10ی بکەین ئێمە لەو حدوودەمان سەرف کردووە لە پارەکە، بۆ مەعلوماتتان بەس لە سلێمانیدا، ئەمساڵ کە تائێستاکە کە لێرە هێشتا موصادەقە نەکراوە، ئەم حساباتە، ئێمە 65 ملیار دینارمان سەرف کردووە بۆ عەقاری، لە سەری ساڵەوە تا ئێستاکە، مەعەل عیلم لەزۆر شتیش وەستاوین، ئەوە لەهەولێر زیاتریشە، هەروەها ئێمە سولفەی زەواج کەوا ئێمە لە بودجەی تەشغیلی بەزیاد حسابمان کرد، چونکە لای خۆمانەوە ئێمە زیادمان کردبوو، دیارە پەرلەمانی بەڕێز دەیەوێت زیاتریش بکات، ئەمانە

هۆكارن بۆ ئەوەی كە لە تەشغیلدا ڕەنگە لە نەتیجەی حساباتی خیتامیدا بۆتان دەربكەوێت كە مودەوەر دەمێنێتەوە یان نا ئەوكاتە دێتە بەردەم بەڕێزتان، ئەو وەختە دەتوانن زیاتریش لەسەر ئەم مەوزوعە قسە بكەن، ئەمە بێجگە لەو قەرزانەی كە من باسم نەكردووە، ئەمەم هەر بە نموونە هێنایەوە، لای ئێمە قەرزی زراعیش هەروەها تەجاوزمان زۆرە لەسەری و نەشمان توانیوە ئەمە ڕابگرین، ڕەنگە لێشمان بپرسن، چۆن ئەمەتان لەخۆتانەوە كرد، وەكو وەزارەتی مالیە ئیلتیزامتان نەكرد بەمیزانیەكەوە، ئێمە ئەم مەوزوعەمان هێنایەوە ئەنجومەنی وەزیران، ئەوانیش لەبەر گرنگی مەوزوعەكەو خزمەتكردنێكە بۆ هاووڵاتیانی خۆمان، بڕیاریاندا بەكۆی دەنگ لەسەری، وە بەنووسراوی ڕەسمی ئاگاداریان كردینەوە كەبەردەوام بین لە دانی ئەو پارانە، بەنیسبەت داهاتەوە كەباس لەداهات دەكرێت ئێمە داهاتەكانمان لەیاساكە، ئەگەر بیخوێننەوە داهاتی ئەمساڵ جیاوازە لەگەڵ داهاتی ساڵانی تردا، یەكەم: داهاتی ساڵی 2011 ئەوەی موقەدیر، تەقدیر كراوە، بەتەئكید ئەو تەقدیرە كەمترە لەوەی كە هەیە، چونكە لە خیتامیدا دەرئەكەوێت كەچەندە، خۆشتان ئەزانن ئێمە پاریش شەرحمان كرد، ئەو تەقدیرە بۆ كەممان دانابوو، ئەو داهاتانە جارێكی تركە پێشتر بەمەقاسە لێمانیان دەبڕی، ئەمساڵ لێمان نابڕن، ئەوەشی كە لێیان سەندووین بۆمان دەگێڕنەوە، ئەبێتەوە بە داهات بۆ ئێمە، ئەم داهاتانە ئیزافە بووە، لەگەڵ پارەی نەوت پترۆ دۆلار، ئەمانە هەر هەمووی ئێستاكە وەزعی داهاتەكەی گۆڕیوە لەلای ئێمە، ساڵی 2010 ئیعادە دەكرێت وساڵی 2011 بۆ خۆمان دەبێت، پرساری ئەوە ئەكرێت كە فەرقێك هەیە بە 2 تریلیۆن دینار لەبەینی 398 و 400دا، ئەوە ئێمە لەكاتی خۆیدا ناردوومانە بۆ بەغداد، چەند مانگێك پێش ئەوەی كە ئەمە بكرێت، ئەوانم بڵێم ساڵێكیش پێش ئەوە بە 398، بەڵام لە ئاخیر جار كە دامانناوە، بە 400 دامانناوە و، داهاتی فیعلی ئەو داهاتەیە كە لە حیساباتی خیتامیدا دەرئەكەوێت، پرسیار ئەكەن ئەڵێن، داهاتی فڕۆكەخانە لە كوێیە، داهاتی وەزارەتی شارەوانی لە كوێیە؟، بۆ چی داهاتی وەزارهتی شارەوانی كەمە و بۆ چی داهاتی فڕۆكەخانە دیار نیە؟، ئێوە تەماشا بكەن، خوشك و برایانم، ئێمە كە ئەو ڕوونكردنەوەمان دا، هەرچەندە ئەوە ناوی ڕوونكردنەوە بوو بەراستی، ئەگەر برای بەڕێزم سەرۆكی لێژنەی دارایی ئەو شایەدیەم بۆ بدات بە مانگێكیش پێشی ئەوە ئاگاداریم كردەوە و وتم ئەوە ڕوونكردنەوەیە، بۆ شەرح لەسەر مەسروف و داهات و چۆنیەتی ئیش و كارەكانی وەزاەرتی دارایی، ئێمە لە ڕوونكردنەوەكەدا و پارەكەش شەرحمان كرد، فرۆكەخانە داهات و مەسروفی لەناو حیساباتی مینەح دایە، ئەگەر ئێستا مینەح بكەنەوە لەبەر دەستتاندایە، ئەوە بە یەك ڕەقەم هاتووە، داهاتەكە تەقدیر وەرئەگیرێت، مەسروفەكە نەفەقاتەكە تەقدیر وەرئەگیرێت، یەك لە یەكی تەرح ئەكرێت، ئەوە دائەنرێ بە میزانیە، تەبیعەتی ئەم حیساباتانە بەو شێوەیەیە، ئەمە نەك لێرە لە كوردستان وای لێ ئەكەین، لە عیراقیشدا هەر بە هەمان شێوە، باسی ئەوەش دەكرێ مەسەلەن مینەح، ئەمە مینەحە كە ئێستاكە صەرف ئەكرێ، بەڵام هەندێك خوشك و برا زۆر جار كە باسی مینەح ئەكەن، وا باس ئەكرێت كەوا ئەوە هەمووی بۆ بەردەستی وەزیرەكان و وەزارەتەكان و ڕەئیس ویزەرایە بۆ سەرف و ئەو شتانە، ئێمە شیمان

کردووتـەوە، ئـەڵێین مینـەح بـەو نەوعەیـە، بەنـدەکانی بازرگـانی و کۆمپانیاکـانی دڵنیـایی 43 ملیـارە، فرۆکەخانەکانی هەولێر و سلێمانی 44 ملیارە، شارەوانیەکان، بۆ ناوی شارەوانیەکان هاتووە؟، شارەوانیەکان کـە پارەکـەی 446 ملیـارە، شـارەوانیەکان حیسـابی تایبـەتی خۆیـان هەیـە، بـە پێـی یاسـای ڕەقـەم 6، حیساباتیان تایبەتە، ئەمە نابێتە ئیراد بۆ وەزارەتەکان، ئەبێتـە ئـیراد بـۆ شـارەوانیەکان، بـە پێـی یاسـا، ئـی فرۆکەخانە نابێتە ئیراد لە بۆ وەزارەتی مواصەلات، ئەبێتـە ئـیراد بـۆ فرۆکەخانەکـە خـۆی، مەصـرەفەکە و ئیرادەکەی لەوێ دەرئەکەوێ، هەروەها بـە نیسبەتی ڕێکخراوەکـانی زانسـتی و ڕێکخراوەکـانی تـر و لێژنـەی ئۆڵۆمپی، یەکێتیـەکانی وەرزش ئـەوە 266، ئـەوە پـارەی ئیعاناتـە کـە دانـراوە لـە خانـەی مینەحـدا، بـەو شێوەیە مینەح، بەو شێوەیەی نیە کە جەنابتان وا بەعزی جار تەصەوراتی واتـان لا دروسـت بـووە کـەوا ئـەوە لەبـەر دەسـتی وەزیرەکانـە و وەزیرەکـان بـە کـەیفی خۆیـان تەصـەروف تێـدا ئەکـەن، یـاخود مەسئولین،یاخود لەسەر ئەوەش، ئەوە مانای ئەوە نیە ئەو جۆرە دەسەڵاتانە نیە بۆ ئەوەی کەوا ئەو جـۆرە موکافەئاتانـە بـدەن، ئـەو جـۆرە یارمەتیانـە، هاوکاریانـە بـدەن، ئـەویش هەیـە، بـەڵام بـەو شـێوە نیـە کـە جـەنابتان باسـی ئەکـەن، حیسـاباتی ختـامی، حیسـاباتی ختـامی ئـەو حیسـاباتانەیە کـە قـەد نابێـت لـە بیدایەتی سەری ساڵدا ببێـت، خـۆی ئـاخیر جـار قـانونی ئیـدارەی مـالی باسـی 4/15 ی کـردووە و وەزیـری دارایی بۆی هەیە مانگێکیش تەئخیری بکات، بەڵام ئێمە کە کێشەی حیساباتی ختامیمان ئەوەیە، خۆ ئێمە وەزارەتـی دارایـی ئـەو جیهەتـە نیمـان یەکسـەر حیسـاباتی ختـامی هـەمووی ئێمـە بـێن لـە لای خۆمانـەوە بیکەین، مـەفروزە هـەموو وەزارەتێـك حیسـاباتی ختـامی خـۆی بکـات و بینێـرێ و بـە تەئکیـد حیسـاباتی ختامی ئەگاتە بەردەستی جەنابتان، بە ئـیراد و بـە مەسـروف کاملـەوە و ، بـە تەحدیـد هـیچ ئیزافـاتێکی تری لەسەر ناکرێ و دێتە بەردەستی بەڕێزتان، ئەو وەختە تەصەوراتی تازەتـان لا دروسـت ئـەبێت لەسـەر مەوزوعـەکان، لێـرەدا ئەمـەوێ یـەك شـت بڵـێم، دیـارە هەنـدێك لـە بـرادەران بـاس لـەوە ئەکـەن و ئـەڵێن، موازەنەکە بچێتە، پێش ئەوەی بێتە ئێرە بچێتە ڕەقابەی مالی، من لەبەر ئەوەی باسی حیساباتی ختـامی ئەکەم، حیساباتی ختامی ئەبێ بچێتە ڕەقابەی مالی و، ئەبێ تەدقیق بکرێ لەوێ، ئەوان دێن لە مەوقیعدا تەدقیق ئەکەن لە لای خۆیانەوە تەدقیق بکەن، ئـەوجا دێتـە بەردەسـتی ئێـوە، ڕەنگـە ئـەو وەختـە ئێـوەش باشتر بتوانن جێبەجێی بکەن، بەڵام بە نیسبەتی حیساباتی ئەم تەقدیراتەی ئێستا بۆ موازەنە هاتووە، ئەم تەقدیراتە نابێت بچێتە ڕەقابەی مالی، بەڵام ئەگەر بشنێردرێ، ئێمـە سوپاسـتان دەکـەین، بـۆ چـی نـابێ؟، چونکە ئیش و کاری ڕەقابەی مالی بە پێی قانون، التـدقیق بعـد الصـرف، التـدقیق قبـل الصـرف، تـەدقیقی داخیلی هەیە لە هەموو وەزارەتەکان، دائیرەکان، ڕەقابە و تەدقیقی داخیلی خۆی هەیە، تـەدقیقی دەکـەن و دوای ئەوەی کە سەرف تەحەقوق ئەبێت، ڕەقابەی مالی دێت، ساڵێك تەدقیق ئەکات، یان شـەش مـانگ، یـان مەوزوعێکی موعەین دێت تەدقیقی دەکات و ئەو وەختە ڕاپۆرتی خۆی بەرز دەکاتەوە، بـەس بـە نیسـبەتی ئەوەوە کە ئێمە جێی موازەنە دائەنێین، ئێمەش پێمان خۆشە برادەرانی پەرلەمان نوێنـەریان بێتـە ئـەوێ، بەشـەرتێك، ڕەنگـە ئـەو وەختـەش هەنـدێ ئیعـتیرازات هـەبێ، بـەڵام ئێمـە زۆرمـان پـێ خۆشـە نوێنـەری

پەرلەمانی لێ بێت، زۆر پێمان خۆشە نوێنەری رەقابەی لێ بێت، رەقابەی مالی، زۆر پێمان خۆشە ئەو جیهەتەی کەوا ئەتوانێت لەگەڵماندا یارمەتیمان بدات، هەر چەندێك باس لەوە ئەکرێ گوایە ئێمە مودیریەتی موازەنەمان نیە، حەز ئەکەم جەنابتان بزانن، ئێمە دوو مودیریەتی موازەنەمان هەیە، مودیریەتێکی موازەنەمان هەیە لە سلێمانی، ئیدارەی سلێمانی کۆن، مودیریەتێکی موازەنەمان هەیە، ئیدارەی هەولێری کۆن، هەردووکمان یەك خستووە، ئێستا یەك مودیریەتی کامیلمان هەیە بە موشتەرەکی و ئەوانەی کە ئیشی تێدا ئەکەن، بە پێی مەعلوماتم، چونکە یەکێکم لەو وەزیرە مالیەیانەی کە لە کۆنەوە ئیش ئەکەم، یەکێکم لەوانەی لە بیدایەتی دانانی موازەنەوە، ئەم فەرمانبەرانە ئەو ئیشە ئەکەن، زۆریش موماریسن و زۆریش ئیشەکانی خۆیان بە باشی کردووە، هەر چەندێك موازەنەش بێ غەڵەت نابێ لە جەمعیشدا غەڵەت ئەبێ، ئەوانەش هەمووی تێ ئەکەوێت، بەڵام موازەنە و ئەرقامی عام و هەروەها بۆچوونەکان و تەقدیراتەکان و چۆنیەتی دابەشی ئەوانەیە، باسی ئەوە ئەکرێ کە ئێمە باسی ئیقتیصادمان نەکردووە و بە هیچ شێوەیەك وەزارەت، راستە بە وەزارەتەکەی ئێمە ئەڵێن وەزارەتی دارایی و ئابووری، ئێمە لە کاتی خۆیدا، لە پەرلەمانی پێشووتردا داوامان کرد، وتمان رجاتان لێ ئەکەین مەوزوعی، ماطول وەزارەتی تیجارە دانرا و ئەو بەشانە لە وەزارەتی دارایی کرایەوە، مەفروز نیە ئیتر باسی ئیقتیصاد بکرێ لەگەڵ وەزارەتی دارایی، و لەسەر ئەو ئەساسە ئێمە تەقریبەن ئەوانەی کە ئەو ئیشانەیان ئەکرد، لە لای ئێمە جیا بوونەوە و چوونە وەزارەتی تیجارە، بەڵام بەداخەوە جارێکی تر کە ناوەکان هاتەوە و ئەوسا سەیرمان کرد وەزارەتی دارایی و ئابووریە، ئێمە پەیوەندیمان کرد وتیان ئەوە وا هاتووە وئیتر وا بڕوات و فیعلەن وا رۆیشت، ئێستاکە وا ئێمە تووشی ئەو سوئال و جوابانە ئەبینەوە و تەئکیدەن بۆ ئەو مەوزوعەش، ئێمە یاسای وەزارەتی داراییمان هێنایە بەردەستی ئێوە، بە هیچ شێوەیەك تەتەروق نەکراوە بۆ مودیریەتی ئابووری گشتی و یاخود مودیریەتێك بەناوی ئیقتیصادەوە، هەرچەندێك لەسەر داوای بەڕێزتان، یەکێك لەفەقەرەکان کە ئێمە ئەبێت نیزامی لەسەر دەربکەین، نیزامەکەشمان دەرکردووە، ئەوەی تێدا نیە، من تکام لە پەرلەمانی بەڕێز ئەوەیە ئەو مەوزوعە لە لایەنی بەڕێزتانەوە چارەسەر بکرێت، چونکە بەو شێوەیە نیە و زیاتر ئیش و کاری دارایی ئەکات، هەر چەندە داراییش لە خزمەتی ئیقتیصاد دایە و ئیقتیصادیش لە خزمەتی دارایی دایە، باسی حیساباتی شەش مانگی یەکەم و زۆر جار ناوی دێنن، زۆر جار وتوومە چی لە وەڵامدانەوە و لە هەموو شوێنێك باسم کردووە، رجاتان لێ دەکەم حیساباتی شەش مانگ نیە و حیساباتی خیتامی نیە، ئەوە جەداولێکە بۆ ئێوەی ئەنێرین، ئەصڵەن ئەوە تەصفیەی سولەفی تێدا نەکراوە، ئەگەر بێت و حیسابات بەو شێوەیە ناکرێ ئەوەندەی زەربی 2 بکە و دەرئەچێ لەو سەرەوە، تۆ ئەو مەوزوعانە لە حیساباتی خیتامیدا بە فیعلی دەرئەچێت ئەو مەوزوعانە، بە فیعلی بۆت دەرئەکەوێ کە چەندە و تۆ ئەو وەختە ئەتوانی جەنابتان ئەمرێکتان هەبێ لەسەر ئەوانە و هەر بۆچوونێکتان هەبێ جەنابتان تەرحی ئەکەن، دیارە من ئەمەوێت ئێستا جوابی پرسیارەکانی تر بدەمەوە، لە پێشەوە باس لەوە ئەکرێ مەبانی سەکەنی کە گوایە هەشت ملیاری بۆ تەرخان کراوە، ئەمانە

چین؟، من نازانم تەفاصیلەکانی خوێندووتەوە ئەو برایانە یان نا، جارێ ئەو مەبانی سەکەنی 4 ملیاری هەر بۆ پەرلەمانە، بۆ تەعلیمی عالیە، بۆ عەدلە، بۆ ئەوقافە، بۆ کارەبایە، بۆ ئەمانەیە، زۆر جار باسی 100 مەتری ئەکرێ، ئێستاش باس کرایەوە، ئەمە نامەکانە ئەهێنن، بۆیە وا لە پێش جواب ئەدەمەوە، بە نیسبەتی 100 مەتریەوە، ئێمە لە کیتابی ئەنجومەنی وەزیران وا دەستنیشان کراوە، 100 مەتری مەوزوعی موعالەجەی لە لای ئێمە نیە، هەر موعالەجەکەی لە وەزارەتی شارەوانیە، ئیجازەی بینا بە کێ بدرێت؟، بە 100 مەتریش بێ ئێمە ئەیدەین، موشکیلەمان نیە، بەڵام ئەوە عیلاقەی بە ئیفراز و بە وەزارەتی شارەوانیەوە هەیە، لێرەش خوشك و برایان زۆر تەئکید لەسەر ئەو مەوزوعە ئەکەن، ئێمە ئەو زەوابتانەی کە دانراوە، یەکێك لەو زەوابیتانە ئەبێ ئیجازەی بینای هەبێ، کە ئیجازەی بینای هەبێ، ئەوە عەقاری شمولی ئەکات، باس مەعمل کراوە، ئەڵێن ئەمانە چین؟، ئێمە تەبیعی مەعمەلی ئەدویەمان هەیە، مەعمەلی کەسارەمان هەیە، مەعمەلی ئەسفلتمان هەیە، مەعمەلی قیرمان هەیە، مەعمەلی بلۆکمان هەیە، باس لە ئیجار ئەکرێ گوایە ئیجارمان زۆرە و ئەمانە، بەس ئەقسامی داخیلی 180 قسممان هەیە، ئەوە بێجگە لە حدودی 300 مەکتەبمان هەیە بە کرێ، ئەمە یەعنی ئێستا ئێمە ئەو هەموو مەکتەبانەش ئەکەین و هێشتاکە ئەونەشمان هەیە، حەز ئەکەم جەنابتان بزانن، بیجگە لەو بینایانەی کە بۆ دائیرەکانی دەوڵەت گیراون، نامەیەکی تر ئێستا بۆم هاتووە، ئەڵێ ئایا هەڵسەنگاندنی بودجە بۆ ئەم وەزارەتانەی دارایی و سەرۆکایەتی ئەنجومەن و سەرۆکایەتی هەرێم و وەزارەتی پلان دانان و دیوانی چاودێری دارایی و وەزارەتی داد و دەستەی وەبەرهێنان و پەرلەمانی کورستان، چۆن ئەکرێت؟، ماعەدا دیوانی چاودێری دارایی، بە پێی نیزامەکەی خۆیان، ئەوان رەئیسی دیوانی چاودێری، دەسەڵاتی وەزیری دارایی هەیە، بە پێی تەعلیمات و یاساکانی خۆیان کە لە عیراقیشدا وایە، میزانیەکەی خۆیان، خۆیان دایئەنێن، ئەینێرن بۆ ئێمە و ئەیخەینە ناو میزانیەکەوە، ئەوانی تر هەر هەمووی موناقەشە کراوە لە رێگای لێژنەی، لە رێگای مودیریەتی موازەنەی وەزارەتی داراییەوە و لە دوای موناقەشە دانراوە و ئەگەر تەماشا بکەن، تەماشای وەزاەرتی دارایی بکەن، ئێستاکە ئەبینن ئێمە لە وەزارەتی دارایی چیمان داوا کردووە و چەندێك کەم کراوەتەوە، ئەوجا دێمە سەر ئەو پرسیارانەی کە کراوە، باس لەو 5 وەزارەتە ئەکرێ کەوا حیصەی ئەسەدیان بۆ دانراوە و پارەیەکی زۆرە، ئەگەر بێت و دیراسەتی تەبیعەتی ئەو وەزارەتانە بکەین ئەوە وایە، با من باسی وەزارەتی داراییتان بۆ بکەم، کەم وەزارەت هەیە بەقەدەر وەزارەتی دارایی مودیریاتی هەبێ و مودیریاتی عامی هەبێ و ئیش و کاری تایبەتی هەبێ، 10 مودیریەتی عامی هەیە، بە دەیەها بانقی هەیەن کە دەگاتە 100 و قسور بانقیش تەقریبەن، بێجگە لەوە، ئێمە بەعزێك شتێك هەیە ئێستا رەبت بووە بە وەزارەتی داراییەوە، بێجگە لەو هەموو وەزعە کە ئێمە هەتا ئێستا باس لە یەکگرتنەوەی ئاسایشی گشتی و فلان دائیرە، ئێمە بەسیترین شت هەیە لەلای ئێمە هێشتا یەکتری نەگرتووتەوە، ئەویش دەزگای مینە، ئێستا دەزگای مین لە سلێمانی، مودیریەتی عامەی مین تابیعە بە وەزارەتی مالیە، کە ئەمە هەر ناگونجێ، لێرە قوە و دەزگایەکی سەربەخۆیە، یەکیك لەو ئیزافاتانەی کە لەسەر وەزارەتی داراییە ئەوەیە

دەزگای مینە، دوای ئەوە لەنا تەخصیصاتی وەزارەتی مالیە ئیحتیاتات هەیە، و تواریئ هەیە، پارەی تر هەیە دانراوە، ئەوە لە هەمووی موهیمتر، لە هەموو وەزارەتێك زیاتر، ئەی ئەو هەموو مەعاشەی تەقاعودە، کە ئێستا وەرئەگیرێ، ئەوە هەمووی لەناو وەزارەتی داراییدایە، وەزارەتی پێشمەرگە و هەر بەهەمان شێوە، وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتی پەروەردە ئێستا ئێوە تەماشا بکەن چەند مەکتەبی هەیە؟، ئیمتیحاناتی تێدا هەیە، تەبعی مەناهیجی تێدا هەیە، ئەمانە ناگونجێ یەعنی تەبیعەتی ئەمانە، تەبیعەتی ئەم وەزارەتانە وایە کە بەو شێوەیە بودجەکەیان بۆ تەرخان بکرێ و لەهەمان شوێنیشدا و لە هەمان جێگاکانی تریش بە هەمان شێوە هاتووە، زۆر باس لەوە ئەکرێ موناقەلە ناکرێت لە دوای تەصدیقی موازەنە قەت موناقەلە نەکراوە لە پرۆژەی وەبەرهێنانەوە بۆ پرۆژەی تەشغیلی، قەت ئەوە نەکراوە و جائیزیش نیە و ناشکرێ، پرسیاری ئەوە ئەکرێ و داواش کراوە، چەند وەزارەتێك ئیش و کاری پرۆژەکان ئەکەن و بە تەئکیدیش لەسەر وەزارەتی دارایی ئەکرێتەوە، واللە منیش لەگەڵ ئەوەدام کە مەفروز نیە وەزاەرتی دارایی لەگەڵ هیچ وەزارەتێکی تر مەشاریع جێبەجێ بکات و مەفروزە، ئەگەر لوجانی هەندەسیشیان هەبێ ئەوە کاری صیانە بکەن، ئێمەش لەگەڵ ئەوە داین ئەوانە بچێتەوە وەزارەتە موختەصەکان وەکو وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و وەزارەتی شارەوانی و ئەمە فیعلەن رەئیەکی زۆر مەعقولە، دیارە وەزارەتەکان زۆر گلەییان هەیە لەبەر ئەوەی وەزارەتی دارایی دەستیانی بەستووە و ناتوانن ئیش و کارەکانیان بە رێك و پێکی بکەن، ئێمە وەکو وەزاەرتی دارایی، لێرەشەوە و تا پێش ئێستاش کردوومانە، ولێرەوە جارێکی تر ئیعلانی ئەکەین، ئێمە هەموو پارەیەکی موخەصەص و لە زمنی یاسا و رێنماییەکانە، موخەصەصی هەر وەزارەتێك، ئەتوانێ وەزیرەکە خۆی ئیش و کاری خۆی بکات بە بێ ئەوەی بگەرێتەوە وەزارەتی مالیە، بەڵام ئەگەر خۆی موشکیلەیەکی هەبێت یان موخالەفەیەکی هەبێت، یان تەخصیصی نەبێت، بە تەئکید لە گەنجینە ئەگیرێنەوە، دەسەڵاتیشیان پێدراوە، پارەکەش دەسەڵاتیان پێ دراوە و ئەمسالیش هەمان دەسەڵات ئەدرێ، باسی ئەوە ئەکرێ کە سەری سالی دارایی بگۆرین، بەراستی سەری ساڵی دارایی بەدەست ئێمە نیە بیگۆرین، لە عیراقدا سەری سالی دارایی 12/31 یە، وەختی خۆی لە پێشان 3/31 بوو، بەڵام بەداخەوە کردیانە 31/ 12 و عیراق لەسەر ئەو نیزامە ئەروات و ئێمەش تابیعی ئەو سیاسەتە مالیەین بە پێی قانون و بە پێی دەستوور، بەڵام ئێمە یەك رجامان لەپەرلەمان ئەوەیە، تکامان وایە، ئەگەر لوتف بفەرموون، بریارێکمان بۆ دەربکەن، ئەو نیزامە نەختێك گۆرانکاریمان تێدا بکەن، ئێمە ناتوانین بە هیچ شێوەیەك لە مانگی 11 بودجە بخەینە بەردەستی ئێوە، بەمەرجێك ئەتوانین بیدەینی، پێمان بڵێن تەفاوت لە پارەکاندا چەند هەبێت، ئێمە موشکیلەمان نیە، هەر وەکو مەعلوم جەنابتانە، وەزارەتەکان داوای یەکجار پارەیەکی زۆریان کردبوو، ئێستا ئێمە ئەوەتانێ ئەو پارەشمان داناوە، کەمیشمان کردووتەوە و رازیش نین، ئەوان بەوەی پێشووتر رازی نەبوون، یەعنی ئەمە وایە، ئەوە یەك، تەحدیدی وەختی حیساباتی خیتامی بکرێت، تەحدیدی وەختی حیساباتی تەقدیمی میزانیە بکرێت، ئەوە بەراستی رەنگە یارمەتی هەموومان بدات، داوا ئەکرێت سەرچاوەکانی داهات تەحدید بکرێت، واللە ئێمەش

لەگەڵ ئەوە داین کە سەرچاوەکانی داهات تەحدید بکرێ، بەڵام بە مەرجێك بگونجێت لەگەڵ وەزعی عیراقدا، چونکە ئەوان ئەمەی کە ئێمە صەرفی ئەکەین و میزانی موراجەعەی ئێمە ئەچێتەوە بۆ بەغدا، ئەگەر لێرە عادەتەن بە نەوع و مادده وەرئەگیرێ، ئیرادات ئەبێ لەگەڵ نەوع و ماددەکە یەك بگرێتەوە، پارەکە، دیارە میزانی موراجەعە کە ئێمە ئەڵێن مەبەستمان ئەوەیە، کە ئەینێرینەوە ئەو میزان موراجەعەیە لە هەموو عیراقدا موتەبەعە، لە هەموو شوێنەکاندا موتەبەعە و، ئەو فەصڵ و مادده و ئەبوابانە و ئەو عەناوینانەی کە هەڵیگرتووە، ئەوە مەوزوعەکە صندوقی نەقدی دەولیە ئەوانەی داناوە، داوا ئەکرێت کەوا بودجەی هەردوو ئاسایش یەك بخرێت، ئێمە لەگەڵ ئەوەداین هیچ ئەو شتانە نەمینێت، دەزگای مین تاکامان وایە، لوتف بکەن دەزگای مین، ئاسایش بە فیعلی دیوانی چاودیری دارایی، بە فیعلی وەزارەتی دارایی، بە فیعلی ئەمانە با هەمووی یەك بگرێتەوە و ئیتر ئێوەش زیاتر ئەتوانن و باشتریش ئەتوانن موراقەبەی ئێمە بکەن، وەك بە تایبەتی دیوانی چاودێری دارایی، ئەگەر بێت و یەك بگرێ و تەفعیل بکرێ، بڕواتان هەبێ ئەم کێشانە بە هیچ شێوەیەك ڕەنگە لە 50٪ ی لێرە باس نەکرێت، ئەو وەختە پەرلەمانی بەڕێز تەفەروغ دەکات بۆ ئەوەی ئیش و بڕیارەکانی خۆی بدات، پێشنیار ئەکرێت کەوا یاسایەکان وەکو یەك پارەیان بۆ سەرف بکرێ و موخەصەصاتەکانیان بۆ دابین بکرێ و ئەمانە، من لێرەدا قەت لەگەڵ ئەوەدا نیم کە بڵێم ئەوە ببڕێ و ئەوە مەدەن و ئەوە، ئەمە شتێکە هەر شتێك کە بڕیاری لەسەر ئەدرێت، ئێمە وەکو جیهەتی مومەویل، وەکو قائم بالصرف، ئێمە جێبەجێی ئەکەین، بەڵام هەندێك شەرائیحیش هەیە، بەداخەوە ناویان نیە لە ناوەکاندا، کەس باسیان ناکات، ئەوانە شەریحەی موهیمن لەناو ئەم حکومەتەی ئێمەدا، کەس بەقەدەر موحاسیب و ئەوانەی کە لە حیساباتدا ئیش ئەکەن تەحەمولی مەسئولیەت ئەکەن؟، ئەوانەی کە ئەدرێنە مەحکەمە و ئەیانهێنن و ئەیانبەن، تووشی نەقصی صندوق ئەبن، ئەوانەن کە موحاسیبن و ئومەنای سندوقن و ئومەنای مەخازنن، ئەمانەن، ئەمانەش کولیاتیان تەواو کردووە و ئەمانەش مەعاهیدیان تەواو کردووە، ئەمانەش بەکالوریوسیان هەیە، ئەمانەش شەریحەیەکن، جەرگ و دڵی دائیرەکانن، مفروزە ئەو شەریحانەش بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرێ، ئێمەش بە نیسبەتی موخەصەصاتەوە، ناتوانین موخەصەصاتێك لە کوردستانەوە بدەین و موخەصەصاتێکیش کە لە عیراقەوە هاتووە بیدەین، ئێمە پێمان چاکە موخەصەصات تەوحید بکرێ، بەڵام بە عادیلانە ئەو موخەصەصاتانە بدرێت کەوا کوردستان پێویستیتی بدرێت و بە عادیلانە بدرێت، ئێمە پێمان باشە ئەو قەرزانەی کە ئێستا ئەڵێن ئەوەندەمان پێ باشە بۆ عەقاری دابنرێ و ئەوەندە بۆ ، ئێوەی بەڕێز ئەتوانن وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێم ئیلزام بکەن بە صەرف، بە پێی میزانیەکەی خۆی، بەڵام کە پێی ئەڵێی 75 ملیار بۆ عەقاری دابنێی، من ئەو وەختە حەقی خۆمە، 75 بۆم دانا لە 75 ئەوەستم و چیتر سەرف ناکەم، بەڵام ئەگەر لە 75 زیاتر بوو، رەنگە ئەو وەختە لە 75 زیاتر بە تەئکید سەرف دەکەم، هەروەکو 90 ملیارەکە، لەبەر ئەوەی ئێمە لە وەزارەتی دارایی پێمان باش نیە ئەو رەقەمانە تەحدید بکرێ، بەڵام ئیلزام هەبێت بە نیسبەتی ئێمەوە، بە پێی میزانیەی خۆمان بتوانین قەرز عەقاری، صیناعی، ئەوانە

هەمووی بدەین، زیراعی، باسی پارەی پەرەپێدانی موحافەزات ئەکرێت، ئەگەر جەداویلەکان بخوێننەوە ئێستاکە، ئەو جەدوەلەی کە لە عیراقەوە هاتووە، لە سیادیە بە عامی پەرەپێدانی موحافەزاتی دەرکردووە لێی، دوایی هاتووە ئەوەی کوردستانی ئیزافەی سەر وەبەرهێنانی کردووە، تەماشای بکەن مەعلومە ئێستا لەناو جەدوەلەکاندا هەیە، لە وەقائیعی عیراقیش ئێستا نەشر بوو، ئەوە مەعانی ئەوەیە لەناو وەبەرهێناندا هەیە، بەڵام ئەوە مەعنای ئەوەنیە ئەو پارانە نادرێتە موحافەزات، ئەبێ ئەو پارانە بدرێتە موحافەزەکانی خۆمان و بە پێی نفوسیش تەوزیع بکرێت و باس لەوە ئەکرێت کە 98ملیار و 91 ملیار دانراوە، بەڕاستی ئەوە دەبێ بەڕێز کاک د.عەلی ئەوە جوابداتەوە، چونکە لای ئێمەوە ئەو پارەیە تەخصیص کراوە، پارەی توانا سازی، پارەکە ئەو مەبلەغەی کە دانرابوو بۆ توانا سازی، بەشێکی لێ سەرف کراوە و بەشێکی ماوەتەوە، ئێمە ئیستیمرار دەکەین لەسەر سەرفی ئەو تواناسازیە، هەر وەکو وتم ئەگەر ئەوە لە سەری ساڵدا سقوتیش بکات، ئەوە جارێکی تر تەخصیص دەکرێتەوە بۆیان و لەو حودودەیە و ئەگەر پێویستی بەزیاتریش بێ، پێم وایە لە ئیحتیاتیش بێ بۆیان جێبەجێ ئەکەین، باسی میلاکێک ئەکرێ لە وەزارەتی دارایی کە میلاکێکی زۆرمان بۆ دانراوە، موسبەقەن من لەگەڵ ئەوەدام ئەو میلاکە زۆرە نابێ لە وەزارەتی داراییدا بێت، بەڵام وەزارەتی دارایی کە حیسابی خۆی کردووە، حیسابی ئەوەی کردووە ئیحتیاتێك وەکو هەموو ئیحتیاتیەکانی تر دابنێت بۆ ئەو دائیرانەی کە تازە ئیستیحداس ئەکرێن و بە تایبەتی بۆ سەرپەرشتیاری ئیدارەکان و بۆ شوێنی تر، بەڵام لەسەر ئەوەشەوە، ئێمە وەکو وزارەتی مالیە ئێستاکە گەیشتینە قەناعەتێك، فیعلەن لەگەڵ ئێوەداین، ئەو میلاکە هەندێکی بدرێتە وەزارەتی تەربیە و هەندێکی بدرێتە وەزارەتی تەندروستی و ئەو وەزارەتانەی کە پێویستیان پێیەتی، بەڵام لە عەینی وەختیش هەزاری بمینێتەوە ئیحتیات و بۆ وەزارەتی دارایی و بتوانین ئەوانەی لێ جێبەجێ بکەین، باسی تەعویزی موزەفین ئەکرێت، ئەوانەی ئیدارەی سلێمانی ئەڵێن ئەو پارەی ئێستا لە کوێوە هات و بۆ کوێە و چۆن؟، بە نیسبەتی ئەو خیلافەی کە هاتووە، وەختی خۆی سێ ئیختیار هەبووە، ئیختیاری یەکەم و دووەم و سێیەم، هەولێر بە ئیختیارێك ئیشی کردووە و سلێمانی لەگەڵ عیراقدا بە ئیختیارێك ئیشیان کردووە، پەرلەمانی بەڕێز کە هەموو جارێ باسی یەکسانی مووچە ئەکات، کە یەکسان بێت، لە ئەنجومەنی وەزیرانیش بڕیاری ئەوە درا کە مووچەکان ئەبێ یەکسان بێت، ئێمە کە مولاحەزەی ئەوەمان کرد، ڕێنماییمان دەرکرد بۆ یەکسانی مووچەکان، کە ڕێنماییمان دەرکرد وتمان مووچەکان و فەرقی ئەو مووچانە لە 2011 /1/1 سەرف ئەبێت، بەڵام ئێستاکە حکومەت بڕیاری دا کەوا تەعویزی ئەو فەترانەشیان بداتەوە، دیارە ئەو تەعویزەی ئێمە لەبەر ئەوەی ڕێنماییەکان دەرچووبوو لە 2011/1/1 و لەبەر ئەوەی ئەو مەوزوعە هێشتاکە لە گفتوگۆدا بوو، ئێمە ئیحتیاتێکمان وەرگرت، پارەیەکی تریشمان هەبووە بۆ ئەو سێ چوار مانگەمان دانابوو، هەمیش زیادەیەکمان حیساب کردبوو کە لەناو تەعویزی موەزەفیندا، بۆ ئەوەی ئەگەر ئەوە بێت ئەوە پارە 5، 6 مانگمان لە ئیحتیات دانا بوو لەوێ و ئەوەشی تێدابوو و هەر لەناو تەعویزی موەزەفیندا ئەو پارەیە سەرف دەکرێ، باسی مەنافیعی ئیجتیماعی ئەکرێت،

که ئەوەش هەر وەکو بە جەنابتانم راگەیاند، ئەوە مەنافیعی ئیجتیماعیە و ئیعاناتە و مینەحە، ئەوە هەر یەکی بۆ چەند جیهەتێك و دەوائیرێك ئەوانە سەرف ئەکرێ، وەکو تەرخان نەکراوە بدرێ بە شەخص، ئەگەر موراجەعەی جەدوەلەکان بکەین لە روونکردنەوەکەی وەزارەتی داراییدا هاتووە، ئەبینن ئەوانەی تێدا دەستنیشان کراوە، جارێکی تریش تەئکید دەکەمەوە، ئەوە بەو حەجمە نیە کە باس ئەکرێ، من نازانم بەڕاستی هەندی شت ئەخوێنمەوە لە جەرائید و موتابەعە ئەکەم و یاخود ئەیبینم، خۆم پێم سەیرە بەڕاستی بەو شێوەیە باس ئەکرێ، مەسەلەن ماوەیەك پێش ئێستا باس کراوە، باسی بەلەم ئەکەن، ئەڵێن حکومەت باسی بەلەمی کردووە، بە نەوعێك باسی ئەکەن، ئێ باشە کاکە حکومەت وەسائیلی بەری هەیە، وەسائیلی جەوی هەیە و وەسائیلی نەهری هەیە، ئەگەر جەنابتان حیساباتی موەحەد، ئێمە ئێستا بەکاری ناهێنین، ئەگەر حیساباتی موەحەدو ئەرقامەکانی و عەناوینەکانی ببینن، ڕەنگە هەر زۆر زۆر بەلاتانەوە سەیر بێت، یەکێکە لەو نوقاتانەی کە هاتووە لە ماددەکانی سەرفا وەسائیلی نەهری هەیە، باسی بەلەم دەکات، باسی تەرفیە دەکەن ئەویش بە نەوعێك باسی دەکەن، ئەوە رەجاتان لێ دەکەم، ئەوە ئیحتیفالاتە، ئەوە ئەنواع و ئەشکال شتی لەسەرە، ئەوە بەو شێوەیە نیە، ئیحتیفالاتە، ئیفاداتە، یەعنی من تکام وایە ئەوەندە بە شك نەبن بە هەندێك عەناوین و ئەوانەی کە هاتووە، ئەو عەناوینانەی هەرچی ئێمە لە لای خۆمانەوە، دەرمان نەکردووە و ئیجتیهادمان نەکردووەو ئیجتیهادمان تیا نەکردووە، ئەمانە هەمووی یاسایە و بە پێی یاسا هاتووە، دیارە سەندوقی دوەلی ئەو شتانەی موسادەقە کردووە، بە پێی قانونی ئیدارەی مالی، یاخود قانونی ئوسولی موحاسەباتی کۆن و موازەنەی عیراقی، ئەوانە هەیەو مەوجودن لە هەموو ئەوەکانە، ئەگەر حکومەت بێت و تەلەفزیۆنی خاسی خۆی هەبێت، قەمەر سناعیشی ئەبێت، لە لیژنەی نەزاهە بەڕێزان باسی ئەوەیان کردووە، حیساباتی شەش مانگی یەکەم، ئەوە تکام وایە لیژنەی نەزاهە جەنابیان بزانن ئەوە خیتامی نیە، ئەو شەش مانگە وەکو باسم کرد و ڕوونم کردەوە، حیسابی شەش مانگی دووەمیان داوا کردووە، شەش مانگی دووەم ئەوەیە کە لە زمنی خیتامی بێت، باسی بودجە کە ناچێتە دیوانی چاودێری دارایی، هەروەکو وتم ئەوە مەسەلەکە عیلاقەی بە قبل الصرف و بعد الصرف وە هەیە، بەلاّم ئەگەر بڕواتیش مانعمان نیە، جەنابتان قەراری بۆ دەدەن و، ئێمە هەموو ساڵێك بودجەکە ئەنێرینە دیوانی چاودێری دارایی، با ئەوان ئەو موفتەرەحاتانە تەئید بکەن، یەك فەقەرەم لە بیرچوو کە زۆر موهیم بوو، گوایە جیاوازیەك هەیە لە بەینی داهاتی ئێمەو عیراق، بە پێنج ترلیۆن، فیعلەن ئەو فەرقە هەبوو، ئەو پارانەی کە تەسدیری نەوت بوو هێنابوویان بە داهات لە سەرمانیان حیساب کردبوو، مع العلم ئەوە لە دوای موفاوەزات دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی عیراقی فیدرال، بۆیە جارێکی تر ئەوانەیان لادا، هەروەکو بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی ئەو مەوزوعەی باس کرد، ئەوە فیعلەن وایە، بە نیسبەتی داهاتی نەوتەوە کەباس ئەکرێت، ئێمە بەنیسبەتی داهاتی نەوتەوە کە لێرە دەستنیشانمان نەکردووە، وەکو ئیتیفاق کرا لەگەڵ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکی فراکسیۆنەکان، بەحیساباتێکی تایبەت هاتە ئەم پەرلەمانە، بایی 250 ملیۆن دۆلار بوو، ئەوەبوو تەسدیق کرا لەسەر پڕۆژەکان، هەر

پارەیـەکیش کـە کـۆ دەبێتـەوە، لـەو حیسـاباتانەی کـە کردوومانـە بـۆ وەزارەتـی نـەوت، ئێمـە لـە بـانکێکی وەزارەتی دارایی بەپێی یاسایەکە حیسابمان کردۆتـەوە، پـارە دەچێتە نـاوی و کـۆ دەبێتـەوە، ئـەوەش وەکـو ئیرادەکەی بێتەوە ئەم پەرلەمانە، ئەم پەرلەمانـە بـەڕێزە لێـرەوە ئیقـراری پرۆژەکانی ئـەکات، حیسـابێکی تایبەتـەو خۆشـتان دەیـزانن، ئـەو مـەوزوعی حیسـابی تایبەتـە بـۆ وای لێهـات، بـاس دەکرێت گوایـە ئێمـە سەرفەکانمان بۆ 2010 ئێستاکە تەدقیق ناکرێت، تەدقیق نەکراوەو دیوانی چاودێری دارایی دەوری خـۆی نەبینیوە لەم مەوزوعەیا، مـن ئـەڵێم ئەمسـاڵ زۆر دڵخۆش کـەرە، جارێ بەنیسـبەتی ئیـدارەی سـلێمانیەوە تـەدقیق بەردەوامـەو، بەنیسـبەتی ئیـدارەی هەولێریشـەوە تـەدقیق بەردەوامـە، ئێسـتا لیجـانی تـەدقیقی ڕۆیشتون لە سەرەکی لەو شوێنەوە تەدقیق دەکەن، لە هەولێر کە هەموو سـەرفی تیـا کـۆ دەبێتـەوە، ئـیرادو سەرفی تیا دەردەکەوێت، ئەویش خەزێنەی هەرێمەو، خەزێنەی هەولێرە، ئێستا حالیەن تـەدقیق دەکرێـت، ئەو براو خوشکانەی کە مەشکوکن لە ئیرادات، ئەوەی هەتا ئەگەر لە حیساباتی خیتامیش کە دەردەکەوێت، مەشکوکن لێی، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان ئێستا ڕەقابەی مالی تەدقیق لە داهاتی ساڵانی پێشووتریش ئـەکات، نەوەك هەر ئەمساڵ، ساڵانی پێشووتریش، ئەو تەدقیقەش ئەکات لەگەڵ حکومەتی عێراقیش بـە تەنسـیق ڕەقابەی مالی حکومەتی عێراقیش بە تەنسیق دەیکات، لەبەر ئەوە ئەوەی کە لە حیساباتی خیتامی ئەمساڵ دێتـە بەردەسـتتان هـەمووی مـەفروزە پـێش ئـەوەی بێتـە بەردەسـتی جـەنابتان، حکومـەت ڕەقابـەی مـالی موسادەقەی کردبێت، یاخود هەر موشکیلەیەکی تیا بەدی بکات، ئەو ئاگاداری پەرلـەمانی بـەڕێز دەکاتـەوە، ئەو بودجەیەی کەئێستا هاتۆتە ئێرەو، ئێمە دامان ناوە، باس لە کەم کردنـەوەی ئـەکرێت، بـاس لـە 10% و 15%، مـن حـەز دەکـەم ئـەو مەوزوعـە بـەڕێزتان بـزانن ئێمـە لـە پـێش هـەموو شـتێکەوە، ملکەچـین بـۆ بڕیارەکانی پەرلەمان، پەرلەمان چۆن ئەیەوێت ئێمـە بـەو شـێوەیە ئـیش دەکـەین، ئێمـە ئـامیر بیسـەرفین، قائیم بیسەرفین، نەك ئامێر بیسەرف، بەڵام ئەم بودجەیە وەزارەتەکان هێناویانە بۆ ئێمە، وەزارەتی مالیە لەگەڵیانا دانیشتبوون و ئیتیفاقیان کردووە لەگەڵیان، ئـەم وەزارەتانـە هـەر هـەمووی قـانع نـین بـەوەی کـە بۆیان دانراوە، من موتەئەکیدم هەموویان لە پەرلەمانیش هەمووساڵێك شکات لە وەزارەتی دارایی ئەکـەن، ئـەڵێن وەزارەتـی دارایـی ئـەم بودجەیـەی کـەم دانـاوە، لیژنـەی ئۆڵـۆمپی کوردسـتان بـەڵێ هەیـە، ئـەوەتا تەخسیساتیشی بۆ دانراوە، ئەو 10ملیارەی کە بۆ وەرزش دانرابوو، ئێستا سەرفی لەسەر دەکرێـت، بـاس لـە جیابوونەوەی پارەی ڕێکخراوەکان و حیزبەکان ئەکرێت، ڕێکخراوەکان لەگەڵ پـارەی حیزبـا، لـە زمنـی ئـەو تەخسیسەی کە دانراوە، ئێمە لاریمان نیە ئەوە بکرێت، بەڵام ئەوەش بـەڕێزتان ئـەیزانن، ئـەوە دیـارە هـەم دیسان تەئکید کراوەتـەوە، منـیش وەڵامـەکانم زۆر جار مەکـەرەر ئـەبێت، چونکە ئەوەنـدە بـە موکـەرەری پرسیاریان کردووە، ئەڵێن داهات و نەفەقاتی کارەبا نەهاتۆتە ناو میزانیـەوە سـاڵی 2009 و 2010، ئێمـە لە 2009 و 2010 لەو نەفەقات و ئیراداتی کارەبا بەڕاستی لە ئیعاناتا دامان نابوو، بەڵام ئەمساڵ کـە زۆر گەورەبوو مەسەلەکە، لـە میزانیـە دەرمانخسـت، بـۆ مـەعلوماتی جـەنابتان ئێمـە لـەو هـەموو پارەیـەش کـە دەیـدەین، بـە احمـد اسماعیـل، ئـەو پارەیـەمان بـۆ کۆنابێتـەوە لـە لایـەن موشـتەریکینەوە، ئـەوەش کـە کـۆ

دەبێتەوە، هەر بۆ وەزارەتی کارەبا بۆخۆی دەبێت، ئەوانی تر تەبیعی حکومەت تەحەمولی ئەکات، باسی ئەوە دەکرێت کە ئەوقاف ئیرادی زۆری بۆ دانراوە، ئیرادی ئەوقاف خۆیان خانوویان هەیە بە کرێ، ئەنواع و ئەشکال دوکانیان هەیە بەکرێیان داوە، ئیراداتی خۆیان هەیە، ئەوانیش نیزامی تایبەتی خۆیان هەیە، ئەو پێشنیارانەی کە بەڕاستی لیژنەی کشتوکاڵ کردبووی، ئێمەش بەلامانەوە پەسەندە پێمان چاکە، کە دێنە سەر داواکاریەکان و ئەوەی کەباسی عەقاری کراوە بۆ زیاد کردنی و باسی سلفەی زەواج و ئەوانە، ئێمە ئەو کاتە لە موناقەشەکەیا ئەو کاتەش قسە ئەکەین، ڕەنگە تا حەدێکیش ئەگەر بێتو وەزارەتەکانمان پێ ئیقناع بکرێت، لەوەی کە لە لیستی کوردستانی هاتووە، ئێمە پێمان باشە عیلاج بکرێت، وەختێك موناقەشەی لەسەر دەکرێت، دیارە ئەو پێشنیارەی کەهەیە، میزانیە دابنێین بۆ لیژنەی ئۆلۆمپی، ئەوە فیعلەن میزانیەی بۆ دانراوە و بۆی دادەندرێت، بە نیسبەتی پارەی ئۆلۆمپیشەوە پێمان باشە میزانیەی بۆ دابندرێت، ئەوەی تەرفیە ڕەسمیەکە، باسم کرد، کە ئەمانەن زیافەیەو، وفودەو، عیلاقاتی عامەیەو، ئیحتیفالاتەو بەو شێوەیەی کەلە جەریدەکان خوێندمەوە، مەوزوعی پێشمەرگەو یاساکانی تەقاعود و، یاسای پێشمەرگەو تەقاعود لە مەعاشاتی پێشمەرگەو، مەعاشاتی پۆلیس بابڵێین، دیارە ئێمە وەکو وەزارەتی دارایی، وەکو هەموو کەسێك لە ئێوەی بەڕێز، پێشمەرگە جێگای ڕێز و تەقدیرە، ئەگەر تەزحیەو تێکۆشان، شەهیدی پێشمەرگە نەبوایە نە ئەم پەرلەمانە ئەبوو، وە نە ئەو حکومەتەش دروست دەبوو، ئێمە وەکو وەزارەتی مالیە، لە خزمەتیان داین، دیارە ئەو یاسای تەقاعدی پێشمەرگە، ئەوە نەبێت لەلای ئێمە تا ئێستا ماوەتەوە، دیارە هەندێك ئیشکالاتی تیایە، حکومەت چەندەها کۆبوونەوەی کردووە لەسەری، بیست ڕۆژێك پێشی ئێستا کۆبوونەوەی کراوە، دیارە هەندێك ئەشکالات دروست بووە لەوانەی کە ئێستا خانە نشینن، ئیحسایەکی کامل نەبوو، ئێستا ئاخیر جار ئەوەی کە کۆبوونەوە چوونە لای بەڕێز سەرۆکی حکومەت، لەوێ بڕیار درا کە ئیحسائاتەکان بێنن، ئەمجارە ئینشائەڵلا ئەم مەوزوعە کۆتایی پێ دێت بۆ جێبەجێ کردنی، بەنیسبەتی وەزارەتی پێشمەرگەوە، کە دوو نەوعە مەعاش هەیە، ئێستاکە وەزارەتی پێشمەرگە چوار لیوای هەیە، چوار لیواکە ئێستا وەکو حکومەتی عیراقی لە هەموو ڕوویەکەوە، ئەوە موعامەلە دەکرێن، هەشت لیوای تر ئەمری دەرچووە، وەکو حکومەتی عیراقی لەوێ چۆنن، بەهەمان شێوە تەعامول بکرێت، ئەم هەشت لیوایە لەو هێزی پێشمەرگەیەی کە ئێستا مەوجودن، لەوانە ئەچنە ئەوێوە، کە ئەچنە ئەوێ، مووچەیان یەکسان ئەبێت، ئەو وەختە ڕەنگە ئەو عەددەدانە بمێننەوە، لیوای تریش دروست ئەبێت، دوای ئەوە ئەمانە لەوێ مەعاشەکانیان هەمووی یەك دەگرێتەوە، بەلام بەڕاستی ئێستا ئەگەر بێتو، هێزی پێشمەرگە هەر هەمووی، بەو شێوەیە دیارە دیراسە کراوە، وەزارەتی پێشمەرگەش پێی باش بووە، کەوا بەو شێوەیە عیلاجی بکات، کەس نەمێنێت مووچەیان بە کەمی بمێنێتەوە، بەلام ئەبێت هەموویان لە زمنی ئەو لیوایانە، لەو تەشکیلاتانە بەشداربن، ئێمە هەر لێرەشەوە یەعنی داوایەکی ترمان هەیە، لە پەرلەمانی کوردستان تکام وایە لوتف بفەرموون، با ئێوەش لە ڕێگای خۆتانەوە لەگەڵ پەرلەمانی عیراق، هەوڵ بدەن بۆ ئەوەی کەوا ئەو پارانەی کە هەمانە، هی وەزارەتی پێشمەرگە بمان دەنەوە، ئەگەر

بێتو ئەو پارانەمان بدەنەوە، نەعەجزمان ئەمێنێت، نەمەشاکیلمان ئەمێنێت، تەبیعی من ئەوەی کە باسم کرد، مەسەلەی پێشمەرگە بوو، بە نیسبەتی پۆلیسەوە ئێستاکە ئێمەش لەگەڵ ئەوەین کە مووچەیان، وەکو مووچەی عیراقی لێ بێت، ئەوەبوو پار ساڵ، لەسەر نیسبەتێك موافەقەمان کرد، کەوا وای لێ بێت، ئەمساڵیش ئێمە حیساباتمان کردووە، ئینشائەڵلا ئەوەش ئەگەر پەرلەمانی بەڕێز بڕیاری لەسەر بدات، لای ئێمە وەکو حکومەت هیچ مانەعەتێکمان نیە، باسی مەجاری و ئەمانە کرا تەبیعی، ئجوری ئاو هەیە، ئجوری کارەبا هەیە، ئجوری مەجاریش هەیە، ئەمانە عەناوینن لێرە، لەناو حیساباتی حکومەت، باس لەو ئەکرێت کەوان پارەی زەمانی ئیجتیماعی، وەزارەتی دارایی ئەیخوات، نا، نەخێر، پارەی زەمانی ئیجتیماعی مەوجودەو خۆیان تەسەروفی تیا دەکەن، ئێستاکە هەموو ئەو پارانە لە ژێر دەستی خۆیانە، ئیشی پێ دەکەن یەعنی ئەوان، هەتا بە پێی قانونەکەی خۆیان بۆیان هەیە ئیستسماریشی پێ بکەن، موئتەمەرات و نەدەوات، گوایە پەنجاو پێنج ملیارو حەوت سەدی بۆ دانراوە، فعلەن ئەو بۆی دانراوە، چونکە یەك موئتەمەری سەحە کرا، دوو سەدو ئەوەنە ملیۆن دیناری سەرف کرد، سەندوقی نیشتەجێ کەباس کرا پارەیەکی تێدایە مینحە، ئەوەش لە زمنی ئەوە بۆ دەعمی مینحەکانیانە، چونکە خەدەماتی هەندێك لەو شوێنانە هەندێك خەدەماتەکان بە جیاواز تەنفیز دەکرێت، هەروەها هەندێکیش لەو گوندانە ئەگەر بێتو پارەیان بدەنێ، پارەی نیشتەجێ حەوت و نیوەکەیە، ئەیاندەنێ سەرەڕای عەقاری، ئەوانە دیارە وەلەو زیاتر دەستەی وەبەرهێنان ئەوان خۆیان ئەو مەوزوعە لەلای ئەوانە، ئێمە وەکو دەعم بۆیانمان داناوە، وەکو مینحە، باجی کۆرەك و ئاسیا لە عیراق وەردەگیرێت، نەوەك کوردستان، هەر لەوێش دراو ئەو مەوزوعە، باجەکانی لەوێ ئەدرێت، دیارە هاتۆتەوە ئەم خاڵە بۆلام، باسی ئیقتیسادم کرد، مدیریەتی ئیقتیسادنیە، بەڵام لە هەمان کاتدا ئەبێ ئەوەمان لەبیر نەچێت، لیژنەیەکی باڵای ئابووری هەیە، ئەو لیژنە باڵایە ئیش دەکات، وەکو ئیش و کاری ئابووری، کە پێك هاتووە لە وەزیرانی دارایی و تەختیت و تیجارەو ئەوانە، چەند کەسێکی پسپۆر ئیشی ئەو لیژنەیە ئەکات، یەکێك لە برایانم باسی ئەویان کرد، کوا 12٪ ئێمە 17٪ وەردەگرین، ئەگەر بێتو جەدوەلەکان لەبەردەستان دایە، جەدوەلەکە بێنن، پارەی عیراقی تیا خەرج بکەن، موازەنەکە، نەفەقاتی سیادی و حاکیمەی لێ دەربکەن، زەرب و تەقسیمی بکەن، بزانن چەندمان بەبەر دەکەوێت، کە باسیش لەوە دەکرێت، ئێستا نەوت بەوەنە ئەڕوات و پارەکەش هەر لەو بە زیاتر ڕۆیشت، ئومێدەوارم پارەکە میزانیەی تەکمیلی نەبوو، بۆ ئەمساڵ میزانیەی تەکمیلیان هەبێت، بەڵام ئەگەر میزانیەی تەکمیلی نەبێت لە عیراق، ئێمە تووشی هەمان ئەزمەو کارەساتی پارەکە ئەبینەوە، لە تەسدیدی عجزی موخەتەتا، بۆ سیپانە باس لەوە کرا کەوا سیپانەو ئەوانە پارەی بۆ تەرخان نەکراوە، یاخود کەمەو، بیست و نۆ ملیار بەس بۆ ڕێگاو بان تەرخان کراوە، بۆ سیپانەی ڕێگاو بان، وابزانم جەنابی کاکە کاردۆ باسی لە 20٪ی مینحەی کرد، ماددەی 26 ئەوە کە جەنابی فەرمووی وایە، بەڵام ئەگەر بێتو لەسەرەوە بیخوێنیتەوە، ئەڵێت، (عند التحقق خلال ستة اشهر الاولى من السنة الاولى)، ئەگەر ئەوە بێ زەحمەت تەئکیدی بکەرەوە عیندە تەحەقوقەی تێدایە، ئێمە باسمان لە مەبانی سەکەنی کردوو، مەبانی

غیر سەکەنیش هەیە تەبیعی، مەبانی غیر سەکەنی کە پرسیارێك کرابوو، ئەو ئیزافاتە بەڕاستی لە شوێنێك مەرافیقی تیا ئەکرێت، لە شوێنێك دوو ژووری ئیزافی ئەکرێت، ئەوانەش لەو بابەن، باس لەو کراو بۆچی ئێمە سلفە نادەین وەکو عیراق، ئەو سلفە زۆرانەی کە لە عیراق ئەدرێت، بە مۆزەفین و خەڵکی تر، ئەو مەوزوعە موازەنەکەمان ئەوەتا ئێستا لەبەر دەستی جەنابتان دایە، ئێمە قەت ناتوانین بەو شێوەیە ئەو پارانە بدەین، بەلاّم کە وەزیری دارایی پێشوو هاتە ئێرە، حکومەت لەگەڵیا دانیشت و، کۆبوونەوەمان کرد، ئیتیفاقمان کرد، مەسرەفێکی ڕافیدەین و مەسرەفێکی رشید بنێرن، لە کوردستان بیکەنەوە، ئەو ئیش وکاری سلفانەی کە هەیە لەوێ، لێرەش بەهەمان شێوە، وەکو عیراق بیدەن، موافەقەتیشیان کرد، ئێمە کتابیشمان بۆیان کرد، لەسەر ئەو موافەقەتە، موافەقەتەکە شەفەهی بوو، بەلاّم بەداخەوە هەتاوەکو ئێستا نەهاتووە، بۆ ئەوەی ئەوە بکەن، بۆ ئەوەی خەڵکی ئێمەش ئیستیفادەی لیّ بکات، لە موخەسەساتی تەڵەبە، گوایە ئێمە نووسیومانە 60 ملیار، بەلاّم خۆی پەنجاو نۆو حەوت سەدو یەکە، بەلاّم لەم حالەتانەیە کە من ئیزاح ئەدەم، نازانم زۆر جار تەقریب دەبێت، ئەوە لەبەر ئەوەی لە زمنی ناو میزانیەکە نیە، وەکو ئیزاح یقال پێنج و نۆسەدو نەوەت و نۆ یقال شەش، بەلاّم ئەوە کە دێیتە سەر حیساب و شی ئەکەیتەوە، ئەوە لەویّ دەدەکەوێت، سیولەی نەقدی لە کوێوە دابین دەکرێت، چۆن دێت؟، سیولەی نەقدی لەو پارەیەی کە لە بەغداوە بۆمان دێت، ئێمە وەری دەگرین، لەگەڵ وەقتێکی کاتی، لە ئیراداتی خۆمان دێتە ناو بانکەکان و سەندوقەکانەوەیە، ئەگەر بێتو بەشیش نەکات، تەجاوز دەکەین، موخەسەساتی ئیستیسنائی، دیارە موخەسەساتی ئیستیسنائی، ئەم موخەسەساتە ئەوانەیە، لەکاتی بریمەرەوە دانراوە، ئێستا وەردەگیرێت، ئاسایش وەری دەرگرێت، رەقابەی مالی وەریدەگرێت، موستەشارین، مودەرای عامین، وزەرا ئەمانە هەمووی موخەسەساتی ئیستیسنائیان هەیە، ئەمانە لەوێوە هاتووە، ئیتر نازانم ئەندام پەرلەمانیش مەعاشەکانتان جەنابتان تیایەتی یان نا؟، دیارە وەزارەتی دارایی هەیئەی ئیستیشاری هەموو جاریّ تەئکید دەکەنەوە لەسەر ئەوەی کەوا، وەکو بڕیارێکتان دەرکردبوو بەڕێزتان، مووچە وەکو بەغدای لیّ بێت، ئێمە ئەڵێین موخەسەساتیش وەکو بەغدای لیّ بێت، بەلاّم ئێمە زۆرمان پیّ باشە موخەسەسات وەکو بەغدای لیّ بێت، بەلاّم ئێستاکە هەندێك لایەن زەرەر دەکەن، وەکو مامۆستایان، ئەوەش ناکرێت ئێمە دەستکاری موخەسەساتی مامۆستایان بکەین، ئەگەر هەندێك ئیستیسنای تیا بکەن و، دوایی هەر هەمووی وەکو بەغدای لیّ بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا وەکو خۆی بمێنێت، ئەوەکانی تر باش بکرێت، بەڕێز کاك بورهان رشید نوقتەی نیزامی، کەرەمکە.

بەڕێز بورهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـەو کتابانـەی پێشـتر کردوومانـە بـۆ بـەڕێزی و ناردوومانـە، وەڵامـی هـەمووی نەداوەتـەوە، هـەمووی بـە نووسـراوەوە لـە لایـەتی، ئێسـتا دووانـی تـرم بـۆ نـارد، جەلسـەی ڕابـردووش دانەیـەکی تـرم بـۆی نـاردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز اسماعیل گەلاڵی نوقتەی نیزامی هەیە، ئەوانەی نیزامیـان هەیـە ناویـانم نووسـیوە، کاتتـان ئـەدەمێ، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە، مـن دووجـار پرسـیارم نـارد بـۆ لای جـەنابت، جارێکیـان نـاردت بـۆ وەزیـری مالیە، جارێکیان لـەلای مـن ڕاسـتەوخۆ ڕووبـەڕووی جـەنابتم کـردەوە، ئێمـە موناقەشـەی بودجـە دەکـەین، هەشت لەم دەزگا گرنگانە، هیچ هەڵسەنگاندنێك نەکراوە بۆ بودجەکان لە لایەن هیچ لیژنەیەکەوە، کە لـە 30٪ میزانیـەی تەشـغیلی دروسـت دەکـات، ئەمانـە کـە ئەهمیـەتیان هەیـە، وەزارەتـی دارایـی، سـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیـران، سـەرۆکایەتی هـەرێم، پەرلـەمان، وەزارەتـی پـلان دانـان، دیـوانی چـاودێری دارایـی، وەزارەتـی داد، دەسـتەی وەبـەرهێنان، ئەمـە جگـە لـە ئەنجومـەنی دادوەری کـە مـن قسـەی لەسـەر ناکـەم، ئەکرێت ئێمە موناقەشەی بودجە بکەین، هەڵسەنگاندن بۆ بودجەی ئەو لایەنانە نەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، عمر صدیق کەرەمکە.

بەڕێز عمر صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پەرلەمانتارێکی بەڕێز، چەند پێشنیارو پرسیارێکیان هەبوو، لە بـەڕێز وەزارەتـی دارایـی، جـا ئێسـتا ئێمە بەتەحدید ڕای وەزارەتی داراییمان دەوێت، بەتایبەت بۆ موخەسەساتەکان، چـەند بـەڕێزێك پێشـنیاری ئەوەیان کرد، کە وەکو بەغدای لێ بێت، بەڕێزێکی تر پێشنیاری ئەوەی کرد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز، ئەوە کەی چووینە سەر یاساکە ئەوجا، ئێستا، ئەو ڕاپۆرتەی کە ئەوەمان کرد، بەڕێز جەنابی وەزیر جوابی دایەوە، ئێستا نۆرەی وەزیرە، تکایە هێشتا ماوە، هەردوو وەزیر قسە ئەکەن، بۆیە نوقتە نیزامیەکان ئەهێڵینەوە، بۆ دوای ئەوەی وەزیری پلان دانانیش قسە ئەکات، پاشان مەجالتان ئەدەمێ، کاك د.علی سندی کەرەمکە بۆ بەردەوام بوون لەسەر وەڵام دانەوە.

بەڕێز علی سندی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەتوانم بێمە ئەوێ یان نا؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە، فەرموو وەرە ئێرە.

بەڕێز علی سندی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، زۆر سوپاس بۆ سکرتێری پەرلەمان و هەموو ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان، بەڕاستی لە خیلالی ئەم هەفتەیەی ڕابردوو، هەموو تێبینیەکان وەکو ئەڵێین بە هەند وەرگیراون، هەندێکیشیان زۆر بە سوودن، هەروەکو ساڵی پار ئێمە دواتر لەتەنفیز کردنی بەرنامەکانمان، ئیحتیمالە خۆشتان هەست پێ بکەن، زۆرێك لەو تێبینیانەی کە پار، بەڕێزتان عەرزتان کردن لەم هۆڵی پەرلەمانە، ئێمە وەکو بەرنامەی کار تەتبیقمان کرد، داوام لە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان وایە، تکام وایە کە چۆن دەرفەتی ڕەخساند بۆ هەموو ئێوەی بەڕێز، بە زیاتر لە جارێك تەرحەکانتان بکەن، بەهەمان شێوە تەحەمولی ئێمەش بکەن، چونکە بە دەقیقی من نزیکەی 129 پرسیاری ئێوەم نووسیوە، هەرچەندە زۆریشیان تکرارە، بەداخەوە نازانم بۆچی تکراریش ئەکرا، بەلام بەهەر حاڵ ئیتر ئێمە مولزەمین، بێجگە لەو 129 پرسیارەش کۆمەڵێك، پرسیارە بە وەرەقەش لەناو هۆڵی پەرلەمان هاتووە، کە بە تەسەوری من زۆرێك لەمانە دەبوایە زۆرێك لەم حیوارانەی کە هەیە، چونکە لە کۆتایدا ئێمە هەر بمانەوێت و نەمانەوێت هەر یەك تیمین، وەکو موئەسەساتی بەڕێوەبردنی حکومەت و، پەرلەمانیش و، ئەگەر بە شێوازێکی پرۆفیشناڵ باسی بکەین، مەفروز بوو لە خیلالی دوو مانگی ڕابردوو کە پرۆژەی بودجە چ هی تەشغیلی و چ هی خوتە یان هی ئیستسماری کە لە پەرلەمانی بەڕێز بوو، ئێمە مولاحەزاتی بەڕێزتانمان هەمووی لەڕێگەی لیژنەی دارایی و ئابووریەوە پێ گەیشتبا و ئەو شتانەی کەچاك نەبوو و دەبووایە چاك بکرێت، دەبووایە لەوێ چاك بکرێت، بەلام نازانم ئیتر بڕیاری ئەوەی کە پرسیارەکان یان ئەو تێبینیانەی کە دەبووایە لەڕێگەی لیژنەی دارایی و ئابووریەوە بەشێوازێکی مورەتەب بە ئێمە بگوترابایە و هەرچی تێبینیەك هەیە چاك بکرابا ئەو وەختە حەتمەن لە ناو هۆڵی پەرلەمان ئەگەر ئیزافاتی زیاتر هەبووایە هەر دەکرا بگوترێت، بەلام چونکە ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری لەماوەی پێشی ئەم جەلسەیە ئێمە زۆر دانیشتووین تێبینیەکانی ئەوانیش کە بەعزێکی وەکو پرسیار هاتووە لە چەند ڕۆژی ڕابردوو دا ئێمە ئەوانەمان چاك کردووەتەوە، من ئێستا کە چاککراوەتەوە ئێوە جارێکی تر هەندێك بەڕێز پرسیاری دەکەن، هەر ئەوەندە بڵێم کە چاککراوەتەوە یان منیش دیسان شەرحی بکەمەوە؟، وابزانم هەر یەعنی کوشتنی وەختی ئێوەی بەڕێزە زیاتر ئەگەر بچمە ناو ئەو تەفسیلە، من بە سێ مەرحەلە باسی پرۆژەی بودجەی وەبەرهێنان دەکەم، یەکەم/ هەندێك تێبینی گشتیم هەیە لەسەر هەموو پرۆسەکە ئیحتماله عام، بێت، زۆر بە کورتی دەیڵێم و دوایی دێمە سەر پرسیارەکانی بەڕێزتان یەك بە یەك وەلامی پرسیارەکان دەدەمەوە، دوای ئەوەش بەعزێك مەعلومات و زانیاری هەیە کە حەز دەکەم بەڕێگەی داتاشۆ عەرزی بکەم بۆ ئەوەی هەر وەکو بڵێی مادام بەعزێك شت

هەیە بۆ مەعلوماتی هەموو خەڵکە ئەوانەش هەر هەبێ، بەشێوەیەکی گشتی تەبیعی هەندێك دەستەواژە هەر لەسەرەتاوە دەبنە هۆی ئەوەی کە سوء تەفاهومێك دروست بێت، ئێمە جاری واهەیە لێمان دەپرسرێت چ لە ئیعلامەوە بێت هەندێك جار لە مەجالسی رەسمیش کێشەیەکی ترافیك هەیە لەفلان شوێن ئەی وەزارەتی پلاندانان لە کوێیە؟ کێشەیەکی قبوڵی نازانم چی لە شوێنێك ولە قوتابخانەیەك هەیە ئەی خوتەی وەزارەتی پلاندانان چیە؟ ئەمە بەعزێك جار مەقسود نیە، بەعزێك جاریش وا هەست دەکەم کە مەقسودە، وەزائیفی وەزارەتی پلاندانان بە پێی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2006 ی پەرلەمان موعەرەفە پێویستیش ناکات من ئەوە ژمارەی یاسایەکەم گوت هەر کەسێك بیەوێ دەتوانێ تەماشا بکات کە ئەو شتانە و ئەو ئەرکانەی کە بە ئێمە ڕاسپێردراون چین؟ من پار کە ئەو شتانەم شەرح کرد بەڕێز کوێستان خان وتی ئەوە زۆر باشە کە دواتر پێی وتم ئەگەر بووم بە وەزیری پلاندانان ئێستا هەموو وەزائیفەکان دەزانم، بەڵام بە پێویستی دەزانم تیکراری بکەمەوە بۆ ئەوەی هەندێ سوئاڵ هەیە تەجەنوبی دەکەم مەفهوم بێتن، ئیشی من نیە شتێك کە بە قانون و بە یاسا بە من ڕانەسپێردراوە من تەدەخولی لەسەر بکەم، دەستەواژەی بودجەی وەبەرهێنانیش کەزالیکە، ئەم دەستەواژەیە بودجەی وەبەرهێنان بەعزێك کەس کە سوئاڵ دەکات و دەڵێ ئەم پارەیە لە فلان پرۆژە کە سەرف دەکرێت ئەم پرۆژەیە وەبەرهێنەر نیە، مومکینە دەستەواژەکە موناسب نەبێ، بەڵام ئەوەش ئیشی من نیە، ناوی بنێن (مشاريع البنية التحتية) (ژێرخانی ئابووری) هەر دەستەواژەیەکی تر بێ ئیحتمالە بۆ زۆر لایەنی تریش ئەم دەستەواژەیە دروست کردنی قوتابخانەیەك پرۆژەیەکی وەبەرهێنانە لەسەر ئەو ئەساسەی کە ئەم قوتابیانە لە موستەقبەل ئینتاجیان هەبێ بۆ وڵاتەکە و بۆ کۆمەڵگاکە، کێشەیەکی تر کە عنوانێکی سەرەکیە لە تەفاسیلیش دا و لە پرسیارەکانی ئێوەش دەچینە ناو ئەوە، ئێمە ئەوەی کە وازحە کەلە مانگی 5 و 6 کە میزانیە موناقەشە دەکرێت و هەتا تەبیعی بە سیلسلەی مەراجع هەتا بە ئسوڵیاتی خۆی دا دەڕوات ودەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتەکان خۆ ئەوە مەعەمایەك نیە بڵێین ئێمە شەش مانگ ماوە لەساڵەکە ئەو مەشاریعانە تەنفیز ناکرێت، تەکمیلە ناکرێت کە لە مانگی 7 بودجە موسادەقە کرا و هاتەوە بۆ وەزارەتەکان بۆ ئەوەی کە تەنفیز بکرێت وەزارەت ئەگەر بە پێی ئەو پرۆژانەی کە ئیعلانە تەندەری بۆ بکەن ئەبێ دوو مانگی بدەنێ، ئەگەر کامل بێت و جاهز بێت و با بڵێین لە هەموو لایەکەوە ئەوە بێت، کە دوو مانگی هاتە سەر دەچێتە مانگی 9 و دوایی دەچێتە مانگی 10 و ئیحتماله عەمەلیەی فەتح و عەمەلیەی تەحلیل و عەمەلیەی ئیحاله و ئەمانە هەمووی پرۆسەیە کە ئەمە نە هیچ شتێکی عەجیبە و نە غەریبی تێدایە ئیشەکە خۆی بەو شکلەیە، ئەمرۆش کە 22 /5 بۆ نیهایەتی ساڵ هەر شەش مانگمان ماوە، هەر شەش مانگ و چەند ڕۆژێك ماوە، لەبەرئەوە بۆ ساڵی ئاینده تکام لە بەڕێزتانە زۆر بە تەعەجوبەوە سەیری نەکەن، چونکە هەندێك لەم کێشانە تیکرار دەبێتەوە ئەمە هەر خۆی وایە ئیشەکە بەو مەراحلانە دا دەڕوات، خاڵێکی تر ئەوەیە کە کۆمەڵێك پرسیار دەکرێت وابزانم پەیوەندی بەوەوە هەیە کە ئێمە ئەو تەفسیلی مەشاریعانە کە هەر هاتووە بۆ پەرلەمان و پێشووتریش هاتووە، بەڵام ئەمە دوو ساڵە لەبەرچەند هۆیەك نازانم هەموو ئەسبابەکانی، بەڵام بەو شکلە موناقەشە

دەكرێت، ئەمە بەڕێزان پلاندانان حەزدەكەن جەنابتان سەیری وێب سایتی پەرلەمان بكەن و حەز دەكەی سەیری عیراق بكەن، ئەگەر بە هی عیراق دەڵێن باش نیە، سەیری ئوردن بكەن، هی توركیا بكەن كام وڵات كە مەسەلەن پێتان باشە، ئەم شێوازی موناقەشەیە لەسەر هەر پرۆژەیەك كە شەش كیلۆمەترە فیرتاوكردنی نازانم چیە و رەصیفی فلانە و ئینجا ئێوە بەداخەوە دەڵێم زۆریش بەداخەوە كە دەڵێن لە بەعزێكیان دەڵێن ئەمەیان وەهمیە و پرۆژەی وەهمی وجودی نیە، دێمە سەر ئەوەش بە حەقیقەت بەڕەسمیش داوا دەكەم لەبەڕێز سەرۆكی پەرلەمان كە هەر لە پرۆتۆكۆڵ مەوجودە هەر كەسێك كە ئەو كەلیمەیەی بەكارهێنا بێ ئەگەر ئیسباتی نەكاتن ئەمە ناكرێت لەسەر تەلەفزیۆن ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز هەستێ بڵێ پرۆژەی وەهمی هەیە، دوایی كە بە تەنیا یەكتری ببینین بڵێم كاكە وەرە بۆم ئیسبات بكە تۆ باسی كامە پرۆژە دەكەی؟ لەسەر تەلەفزیۆن بە نەوعێك دەیڵێ و كە لەگەڵ ئێمە قسە دەكات و دوایی بەرەسمیات بە نەوعێكی تر، باس كردنی ئەم هەموو تەفسیلاتی مەشاریعانە حەقێكی ڕەوایە بۆ پەرلەمان، حەقێكی زۆر زۆر تەبیعیە پرسی لەسەر بكرێت، بەڵام ئێمە ئەمڕۆ ئەمە هەفتەیەك دانیشتووین و موناقەشەی پرۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2011 ی حكومەتی هەرێمی كوردستان دەكەین، ئەمە پرۆژە یاسایە، ئەوەی كە جەنابتان باسی دەكەن ئەوتەفاسیلانە و دە ئەوەندەی تریش لە خلالی دوازدە مانگی ساڵ دەتوانن بیكەن، مەمنوعیش نیە و تەبیعیشە ئەگەر ئێوە ئیحساس دەكەن رقابەی مالی ئەكتیف نیە، دەتانەوێ بەڕێزتان ئەو دەورە ببینن، نازانم یەعنی ئەگەر مەحدودیەتێك هەیە بەس ئێوە لە خلالی ئەو چەند ڕۆژەی كە پرۆژە یاسای بودجە موناقەشە دەكرێت بەس لەوێ بۆتان هەیە تەعقیب لەسەر پرۆژەكان بدەن؟؟ ئێوەی بەڕێز هەمووتان لێرەن ئەوە منیش لەبەردەمتان و لە خزمەتتان وا قسە دەكەم، ئێمە ساڵی ڕابردوو كۆمەڵێك مولاحەزاتمان دا، من حەقی ئەوە بەخۆم نادەم بڵێم ئەگەر زەحمەت نەبێ چەند كەس لەئێوە سەردانی پرۆژەكانی كردووە؟ یان موتابەعەی ئەو مولاحەزاتانەی كردووە كە پار داوتانە بۆ ئەوەی تەتبیقی بكەم؟، بەڵام حەقی ئەوە بەخۆم دەدەم بڵێم ئێوەی بەڕێز ئەگەر زەحمەت نەبێ من وەزیری پلاندانانم و وەزارەتی پلاندانان یەك كیلۆ مەتر لێرەوە دوورە، ئەگەر زەحمەت نیە چەند كەس لەو پەرلەمانە لە خلالی ساڵی ڕابردوو هاتووە و یەخەی منی گرتووە یان یەخەی وەزارەتی منی گرتووە، داوای لە من كردووە كە بڵێت كاكە پار ئەو مولاحەزاتانەمان دا وا بزانم تەنفیزی دەكەی یان تەنفیزی ناكەی؟، ئینجا تەبیعی ئەمەش ئیحتماله ئێستا لەم پەرلەمانە من ئەوە هەر بۆ تەوزیح دەڵێم، هەندێك لەو بەڕێزانە هاتوون، بەڵام باوەڕ بكەن نسبەتەكەی ئیحتماله 5٪ بێت یان 10٪ بێت، بەڵام خەڵك هەیە هاتووە كە بەدوای دا گەڕاوە، خاڵێكی تر، چونكە ئێوە بەعزێك پرۆژەو بەعزێك تێبینی كە وترا پەیوەندی زۆری بەو خاڵانەوە هەبوو كە پار هەم عەرز كرا و هەم بۆ بە فەقەراتی جێ بەجێ كردن لە میزانیەی 2010 و هەم دواتر كە تەعلیماتی تەنفیزی موازەنە بۆ وەزارەتی دارایی دەرچوو ئەو شتانە هەمووی هاتووە، بەڵام ئێستا دیسان وەكو پرسیار ماوەتەوە، پرۆژەكانی بودجەی وەبەرهێنان داینەمیكیەتیان تێدایە، یەعنی ئێستا كە ئێمە لەم هۆڵە دانیشتووین كۆمەڵێك شت هەیە كە ئیحتماله

تەغیراتی بەسەر دادێت، ئەوەش تەبیعیە پرۆژەیەك كە بەڕێوە دەچێت بە كۆمەڵێك مەراحل هەیە وەكو پێشووتریش باسم كرد دوایی لە ئەسنای تەنفیزیش بەعزێك شت هەیە دەگۆڕێت و كێشە دێتە پێشەوە، زۆر سوئالی ئەوە كرا كە تەخسیسی پار چی سەرف كرا یان چی سەرف نەكرا؟، تەخسیسی پار تەبعەن وەكو برای بەڕێز وەزیری داراییش ئیشارەتی پێیدا ئەوە لە حساباتی ختامی دەركەوێت، هەرچەندە ئەو رەقامانەی كە لای ئێمەش هەیە عەرزی دەكەین، یەعنی هیچ شتێكی شاراوەی تێدا نیە، ئێمە تەبعەن لە زۆر لاوە كە دێیتە سەر بواری ئەوەی كە لەم ڕۆژانە زۆر تیكرار كراوەو دیسان هەندێك موستەڵەح هەیە كە بەكاردێت باشە ستراتیجیەتی ئەم بودجەیە من باسی وەبەرهێنان دەكەم ئێستا، چونكە ئەگەر بتوانم باسی تەشغیلیش بكەم، بەڵام پێویست بەوە ناكات، كە باسی ستراتیجیەتی بودجەی وەبەرهێنان دەكرێت دەڵێن ستراتیجیەتی نیە ئەم بودجەیە و فەلسەفەشی تێدا نیە، باشە من هەر لە كابینەی پێنجەوە لە كاتی حكومەتی بەڕێز كاك نێچیرڤان بارزانیەوە كە سەرۆكی حكومەت بوو و دواتریش لە كابینەی شەش كە بەڕێز د.بەرهەم صالح كە سەرۆكی حكومەتە، لە خلالی با بڵێم نەك دوو ساڵی ڕابردوو لە خلالی شەش، حەوت ساڵی ڕابردوو هەر لە 2006 ەوە تا ئێستا، بە تایبەتی لە 2007 و 2008 ەوە ستراتیجیەتی حكومەت چارەسەر كردنی كێشەی كارەبا بووە، ئەمە ستراتیجیەت نیە؟؟ یەعنی ئەمە چۆن؟ من ئەوە تێ ناگەم!! ئێستا ئەگەر كۆی تەشغیلی و ئیستسماری كۆ بكەنەوە هی قتاعی كارەبا (حصة الاسد)ی وەبەركەوتووە، موقارەنەی وەزعی كارەبای كوردستانی ئێستا بكەن لەگەڵ پێشی شەش، حەوت ساڵ فەرقی هەیە، هەموو خەڵكی كوردستانیش ئەوانەی كە ئەو وەختە عمریان 10ی ساڵ بووبێت ئێستا عمریان 15، 16 ساڵە ، هەست بەو فەرقە دەكەن، ئەمە فەلسەفەكەی چیە؟ وەڵڵا وابزانم هیچ فەلسەفەی تێدا نیە، دابین كردنی كارەبا ئەركێكە بە حكومەت ڕاسپێردراوە فەلسەفەشی ناوێت، ئەگەر دوای ئەوە قتاعی تەربیە ئیهتمامی پێ دراوە بە ئیستمراری، یەعنی كارەبا كە ئیهتمامی پێدراوە هەموو ساڵێكیش هەروابووە، یەعنی ئەگەر ئێوە سەیری ئەرقامەكانی ساڵانی ڕابردوو بكەن زۆریش لەیەك دوور نیە، یەعنی ئیزەن ئیستقراریەتێك هەیە لە تەوەجوهی حكومەت بە نیسبەت ئەوەی ڕەئیەكی موتەغیر نیە و هەموو كەسێكیش پێیەوە مولتەزمە ئەمە ستراتیجیەتیكی وازحە، ئەگەر لە قتاعی پەروەردە وایە، هەر وایە، لە دروست كردنی قوتابخانە كە بەردەوامە بە هەمان شێوە، ئەگەر مەشاریعی ئاو لە هەموو ساڵێك وەزارەتی شارەوانی و وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە ئەگەرمەشاریعی ئاو هەموو ساڵێك هەیە وەزارەتی شارەوانی ئەمە ستراتیجیەتەكەمان وازحە، وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە كە گەورەترین وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە كە گەورەترین رەقەمی مەشاریعی هەیە لە ڕێگاوبان موقارەتەنەتەن لەگەڵ هەموو مەشاریعی وەزارەتەكانی تر ئەوە ستراتیجیەتی حكومەتی هەرێمەكە ئیهتمام بەڕێگاوبان دەدات كە زۆریشی ماوە، هێشتا بەداخەوە، بەشێكیشی دەچێتە فەقەرەی ئاوەدانكردنەوەی گوندەكانەوە ئەگەر حكومەتی هەرێم بۆ یەكەمجار لە تاریخی عیراق داسلفەی عەقاری گەیاندە گوندەكان كەبەرنامەیەك بوو بەڕاستی بەڕاستی شایەنی ئەوەیە ئێمە لەناو ئەنجومەنی وەزیران خۆمان زۆر موناقەشەی لەسەر دەكرا بەڕێز وەزیری دارایی و بەڕێزان

وەزیرەکانی تر ئارائی موختەلفمان لەسەری هەبوو، بەڵام ئەو بەرنامجە هی بەڕێز کاك ئازاد بەرواریە، ئەو تەبەنای کردبوو و بووە بەرنامجی حکومەت ساڵی پار تا ئێستا فەقەت لە قەرزی عەقاری ئەو مەعلوماتانەی کە من هەمە لە وەزارەتی دارایی لە قەرزی عەقاری تەنها بۆ گوندەکان نزیکەی 600 ملیار دینار سەرف کراوە، کاکە 600 ملیار دینار یەعنی نزیکەی 550 ملیۆن دۆلار، ئیزەن سیاسەتی حکومەت ئاوەدانکردنەوەی گوندەکانی تێدایە، ئەمانە سەرف کراون، ئەمانە پار لە خلالی شەش مانگ بووە ئیحتمالە هەتا ئەم مەعلوماتانە ئەگەر ئیستمراریەتی لەسەر بووایە ئێستا لەوەش تەجاوزی دەکرد، ئەوانە ستراتیجیەتی حکومەت لەبەرئەوە تکام وایە ئەگەر لەرۆژانی ئیعتیادی بەڕێزتان یەعنی تێبینیتان لەسەر ئەم شێوازەی کارکردنی حکومەت هەیە ، من لە وەزارەتی پلاندانان بەش بەحاڵی خۆم زۆر زۆر پێی خۆشحاڵ دەبم پێش گەورە دەبم ئەگەر هەر تێبینیەك جەنابتان پێم بڵێن، ئەگەر ئیتیجاهەکە بەغەڵەت دەڕوات، بەڵام ئەگەر ئاوەدانکردنەوەی گوند بە ستراتیجیەت حساب نەکرێت نازانم وەڵڵاهی ئیحتمالە تۆزێك سوء تەفاهوم دروست بێت، من دەمەوێ ئێستا بچمە سەر پرسیارەکان، چونکە هەر لەوێ بەعزێك سوئال دێتە پێشەوە با لەلای سۆزانی خاڵە شهابەوە دەست پێ بکەین، وابزانم یەکەم پرسیاری هەبوو، زۆر سوپاس هیچ پرسیارێکت لەسەر بودجەی تەشغیلی پرسیارت هەبوو، کاك عمر ئەڵێ تەخسیسی پرۆژەکان کەمن دەبێ زیاد بکرێت، لێرە با هەر لێرەوە ئەو وەڵامە بدەمەوە بۆ ئەوەی کە ئەوە نەبێت کە رۆژە کە پێشنیار کراوە لەو لیستانەی کە لەلای بەڕێزتانە ئێمە هەستمان بەوە نەکردبێت کە 7٪ یان کەمتر لە 7٪ بۆ پرۆژەیەك کە بەشتێکی تەبیعی وەرمان گرت بێت، ئێمە هەموو ئامادەکاریەکانمان کردبوو، لە مانگی 1 و 2 ئەزمەیەکی کارەبا ڕووی دا لە هەرێمی کوردستان زیاتریش لە شاری هەولێر، لە پایتەختی هەرێم ئێمە ناچاربووین کە وەزارەتی کارەبا تەئکیدی ئەوەیان دەکرد کە ئێستاش تەئکید دەکەن کە بۆ ساڵی ئاییندەش هەمان بڕە پارەیان دەوێ و مەشروعێکی پێنج ساڵیان تەقدیمی ئێمە کردووە کە لە تەخسیساتی مالی بە نیسبەتی خۆیان کە تەبیعی ئێمە ناچار بووین بە نسەبەیەکی میئەوی ئێمە داوامان کرد لە خودی وەزیرەکان چەندین جار دانیشتین پێکەوە وەزیری تەندروستی و وەزیری ئاوەدانکردنەوە و وەزیری شارەوانی ئەمانەی کە با بڵێین زیاترین ڕێژەیان لایە و داوامان لێ کردن کە ئێمە بە شکلێکی طارئ ئەم کێشەیەی، کێشەکەش بۆچی بە پارە ڕووی دا؟، هەرچەندە ئەمە ئەرکی وەزیری کارەبایە ئەم تەفسیلە باس بکات، بەڵام کێشەکە بۆچی بە شکلێکی طارئ ڕووی دا؟، چونکە پرۆسەی تەنمیە عەمەلیەی تەنمیە لە کوردستان دا بەشێوازێکی زۆر سەریع دەڕوات، ئێمە توانیمان لەساڵانی ڕابردوو خۆمان لە قەیرانی بێ کارەبایی بابڵێین بە نیسبەتی خەڵك و بە نسبەتی دەوائیری حکومی و مەساکنی ئەوانە زیاد بکەین، ئێستا مەشاریع زۆر دەبێت، یەعنی کە دەڵێم مەشاریع ئێمە لە شتی زۆر بەسیتەوە بگرە کە نازانم تا چەند بە ژمارە لەبەردەستی بەڕێزتان هەیە؟ تاقەی ئەو کارەبایەی کە پێویستە ئێستا بزەبت بۆ تەختیە کردنی هەموو ئەوانە دوو بەرامبەر بووە، سورعەتی ئەم عەمەلیەیەش پەیوەندی بە بارودۆخی سیاسی هەرێمی کوردستانەوە هەیە و پەیوەندی بە بارودۆخی سیاسی عیراقەوە هەیە، بەهەرحاڵ ئێمە تەخسیسی

پرۆژەکانی کە کەمە دەبێ زیاد بکرێت، بەڵێ کاک عمر ئێمەش تەئیدی دەکەین و ئەگەر ئەو 10٪ەتان بڕی لە میزانیەی تەشغیلی تکایە پارمەتیمان بدەن تەبیعی تر دەبێت، بەڕێز کاک کاردۆ دەڵێ پرۆژەی بەردەوام زیاترە لە پرۆژەی پێشنیار، ڕاستە، تەبعەن پرۆژەی پێشنیار (دوو هەزار و سێ سەد و سی و چوار)پرۆژەیە کە پرۆژە بەردەوامەکان هی پێشنیاریش 534 ، هی بەردەوام بۆچی زۆرە؟ ئەوە حەزەکەی لێرەو ئیحتماله دواتر لەناو سلایدەکانیش زیاتر تەوزیحی بکەم، ئەمە شتێکە هەیە و ئەمە واقعی حاڵێکە، تەنانەت یەعنی ئێستاش با ئەوە بڵێین ئێمە ئەگەر نسبەتێکی ئینجازیش دابنێین خۆ ئەم پێنج سەد و سی و چوارەی کە پێشنیار کراوە کە ئێستا مانگی شەشە کە مانگی 8 و 9 و بەعزێکیان مانگی 12 دەکەوێتە بواری جێ بەجێ کردن ساڵی ئاینده دەبن بەبەردەوام، بەهەرحاڵ خۆزگە، یەعنی خۆزگەکە بە دووجار دەتوانی بیکەی، تۆ دەتوانی لەباتی ئەوەی کە ئەم لەقەبەی لەسەر بێت، بەناوی پرۆژەی بەردەوام ئێمە ئەمساڵ بۆچی جیامان کردووەتەوە، بۆچی 2003 و 2005 مان جیا کردووتەوە؟ چونکە ئەمان کە پار لە ناو لیستەکەدا بوون کە عەرزی ئەمانە دەکرا بەداخەوە دیسانەوە نازانم ئیحتماله بە مەقسودیە، یان بە غەیر مەقسودی تەشویهی هەر هەمووان دەکرا، ئێمە 2003 و 2005 مان جودا کردەوە بۆ ئەوەی ئەم مەبەستەی کە ئەمانە وەکو فەقەرەیەکی جودا باس بکرێن، ئەمانە هەن، مەوجودن، ئەگەر ئەو قسەیە ڕاست بێت کە پرۆژەی وەهمی هەیە، باشە ئێمە کە پرۆژەی وەهمی دائەنێین ئەی بۆچی 2003 ـ 2005 ەکە لانابەین؟ بەڵام کە دیهێڵینەوە ئەوەش هەیە شتی حەقیقی و ئەوە هەمووی حەقیقیە و ئەوانەش هەیە کە کێشەیان لەسەرە، ئێ خۆی مەشروع کە پرۆژەش کە هەبێت کە کێشەی لەسەر بێت، چ لە ناحیەی فەنی چ لە ناحیەی حسابی و چ لە ناحیەی قانونی چ لە ناحیەی ئەوە، ئەمە هەمووی لە قانون و لە مەحکەمە لە ئسوڵی محاکمات لەوانە هەمووی ڕێ و شوێنی خۆی هەیە ئەو شتانەش ڕوودەدەن، ئەگەر ڕوویان نەدابا قانونیان بۆ دانەدەڕێژرا، ئەمانە مەوجودن، کۆمەڵێك پرۆژە هەیە کە ئەو نەوعە کێشانەی لەسەرە و پرۆژە هەیە ئەی کەلیمەی (سحب العمل) بۆچی دروست بووە؟ غیر بۆ ئەوەیە کە پرۆژەیەك کێشەی لەسەر هەبێ سەحبی عەمەل بکرێت، ئیعادەی ئیحالە بکرێتەوە، بەڕێز کاک جلال سەرۆکی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری دوو خاڵی گەورەی گرنگی ئیسارە کرد، یەکێکیان کە مەشاریعی کشتوکاڵ بە تایبەتی لە پەرەپێدانی پارێزگاکانا زۆر کەمە، میسالی هەولێری هێنا کە زۆر تەئکیدی لەسەر ئەوە کردەوە، دووەم/ بەشێوەیەکی گشتی تەبعەن بۆ ئێمە جێی دڵخۆشیە کە زۆربەی ئەو بەڕێزانەی کە قسەیان کرد ئیختراعی ئەوەیان کرد کە پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان جودا بکرێتەوە، چونکە ئەوە لەزمنی سەلاحیاتی مەجالسی محافەزاتە ئەوە بە قانونی عیراقی، بەو قانونەی کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووە، هەرچەندە ئێستا لە کاتی جێ بەجێ کردن دا نیە و دوای هەڵبژاردنی ئاینده ئەو یاسایە جێ بەجێ دەکرێت، بەڵام پەرەپێدانی پارێزگاکان بەڕێزان ئەمساڵ بەهۆی ئەم وەزعەی پەرلەمانەوە خۆی فەلسەفەی پەرەپێدانی پارێزگاکان لەگەڵ فەلسەفەی میزانیەی گشتی فەرقی هەیە، ئەمە بۆ ئەو نەوعە پرۆژانەیە کە بچووك بن و سورعەتی تەنفیزی تێدا بێت و بە بڕیاری ئەنجومەنی پارێزگا بە بڕیاری ئەوانەی کە زیاتر

له خوارەوە نـزیکن بتـوانن بڕیاریـان لەسـەر بـدەن، ئەمسالْ بـە داخـەوە لـەکاتێك دا کـە لـە هـەموو عـیراق پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان ئێستا لەژێر جێ بەجێ کردندان، ئەمرۆ $5/22$ پەرەپێدانی پارێزگاکـان هێشتا لێرە ڕاوەستاوەو هیچ محافەزەیەك لە محافەزەکانی هەرێمی کوردسـتان دەسـتیان بـە تـەنفیزی هـیچ پرۆژەیەك نەکردووە، کە ئەمەش بەڕاستی نەك هەر ئەمسالْ سوپاستان دەکەم کە گەڕاندتانەوە، ئەمە هەر نابێ تیکرار ببێت بۆ سالانی ئایندەش، چونکە زەرەری زۆرە، ئینجا لەناو ئەوێدا ئەگەر پـرۆژەی کشتوکالْی هەبێت یان نەبێ بەڕێز کاك جلال ئـەوان بـە شکلێکی عـام لـەو پرۆژانـە سـەرف دەکرێـت کـە خـەرجیاتی سەریعە، لە قیرتاو کردنی شەقامەکانی ناو گەڕەکەکان، لە پـرۆژەی ئـاوی ئـاوەڕۆیی چـوو، لـە رەسـیفە و لـە کڕینی محاویلەیەکە بۆ گەڕەکێك، پرۆژەی کشتوکالْ زیاتر هەم وەختی دەوێت و هەم لـە مەسـەلەی تەنـدەر و هەم لەمەسەلەی تەنفیز کردن و هـەم هـەتا ئەخیرەکـەی ئـەوە بـێ سـەبەبەکەی مـن پشـتیوانی جـەنابت دەکەم بە شێوەیەکی عام، ئێمە زیاتر لە هەموو لایەك زیاتر ڕووبکەینە پرۆژەکـانی کشـتوکالْ، بـۆ ئاگـاداری جەنابت دوایی لە سلایدەکانیش پیشان دەدەم، ئێستا مەسەلەن وەزارەتی کشتوکالْ یەکێکە لەو وەزارەتانـەی کـە سـەرف کردنـی پـارە لـەوێ خـۆی لەخۆیـدا بەتیئـە، لەبەرئـەوە بـەعزێك جـار دەبینـی کـە تەخسیسـات دەکرێت یەکسەر وئەگەر مەجالی ئەگەر ئەسرارێکی، بەرنامەیەکی زۆر وازح نەبێت، بـەعزێك جـار غـەدری ئەوەشی لێ دەکرێت، ئێستا بۆ نموونە لە هـەموو کوردسـتان بـە دەقیقـی 12 سـەد و بەنـداو لـە کوردسـتان ئێستا لەژێر جێ بەجێ کردن دایەو دوو دانـە تـەواو بـووە، کۆی گشـتی مەبلـەغی موخەسـەس بـۆ ئەمانـە، تەبعەن لەناو بەردەوامەکاندا 110 ملیار دینارە کە دەکاتە نزیکەی 100 ملیۆن دۆلار، هەروەها 28 پرۆژە بەنداوی تر لەژێر تەسمیم و توێژینەوە ودیزاین دایە، کوێستان خـان ئامـاژەی بـە پـرۆژەی ئـاوەڕۆی شـاری هەولێر کرد ڕاستە، ئێمە مەبلەغەکەی زۆرە، هەموو سـالێش ئـەو کێشـەیە دێتـە پێشـەوە، ئەمسالْ شـتێکی کەم تەخسیس کراوە، ئەویش لە کەندی هەولێرەوە، ئەگەر لەوێوە پرۆژەکـە چ لـەم سـەرەوە تەماشـا بکـات، یـان چ لـەوێوە، لـەوێوە نزیکـەی 20 ملیـار دینـار بـۆ دروسـت کردنـی بـا بلێین ئـاوەڕۆی سـندوقی ئەوانـە تەخسیس کراوە، بەلام ئەمسالْ چاومان لێیە، ئەگەر هەر بڕێکی پـارەی تـەکمیلی هـەبێ پرۆژەکـە لـە کـۆی گشتی بە حەفت سەد ملیۆن دۆلار تەخسیس کراوە، وەزارەتی شارەوانی بەرپرسە لـەوەی کـە ئایـا هـەمووی وەکو یـەك پاکـەت ئینتـزار بکـات و یـەك پاکـەت تـەنفیز؟ یـانیش لەلایـەنی هەندەسیەوە وای لێ بکـات کـە بەمەراحل و بە ئەجزائی و بە ئەقسام بکرێـت قـابلی تـەنفیز بـێتن، هـەتا زیـاتریش بـەرەو ئـەو بۆچـوونە دەچین، چونکە ئەو سالْ تەوەقوعی ئەوەیان دەکرد ئەو دیزاینەی کەلەلای خۆیان زۆر قابلی تەقسیم نەبوو لە ئەسنای پرۆسەی تەندەری بکات بۆ ئەوەی بدرێت بە مەجموعەیەك، ئەمسالێش دەنگۆی ئەوە هەبوو کە مـومکین بـێتن چـەند لایـەنێك بـەڕەسمی عـەرزی قروزیـان دەکـرد لەسـەر حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان بەعزێك لەوانە بە تایبەتیش دوای کردنەوەی ئەم هـەموو قونسولْخانە و بـا بلێین نوێنەرایـەتی بیـانی لـە هەرێمی کوردستان ئـەو پرۆسـەیە بـەرەو ئـەوە دەچـوو ئـەوان چاوێکیان لەسـەر ئـەوە بـوو ئەگـەر بکرێـت مەسەلەن لـە یـەکێك لـە قروزەکـان ئیسـتفادەی لێ بکـەن، ئـەو پرۆژانـەی کـە جـەنابت ئیشـارەت پـێ دا کـە

1275 پرۆژەی ساڵی 2010 بە کۆی گشتی 340 ملیار دینار ئەوە تەبیعی، بەهەرحاڵ من لەگەڵ پێشی ئەوەی کە جەلسات دەست پێ بکات ئاخر جار کە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابوروی کە زۆر سوپاسیان دەکەم بەڕاستی بەوپەڕی خەمخۆریەوە بۆ ئەوەی کە بابڵێین ئیشەکە تەتویر بکرێت و ئەگەر هەر شتێك لە هەر جانبێکەوە هەبێت ئەوەش تەبعەن ئەوە بۆ ئێمە شتێکی زۆر باشە، ئەو پرۆژانەی کە وەکو هی تر باسمان کرد 134 پرۆژە کۆمەڵێك پرۆژە هەیە کە لەمانگی 12 و مانگی یەکی ئەمساڵەوە بە عەمەلی سەرفیاتی لەسەر کراوە، لەلای ئێمە پرۆژە ئەو کاتە عینوانی دەبێت دەبێتە بەردەوام لەوڕۆژەی کە ئەم پەرلەمانە بەڕێزە موسادەقەی لەسەر میزانیە کرد هەموو پرۆژەکان لای ئێمە دەبنە بەردەوام، ئینجا نسبەتی ئینجازیان سفر بێت، نسبەتی سەرف کردنی پارەیان سفر بێت عینوانەکەی ئەوەیە ئەگەر عنوانەکە موناسب نیە با بیگۆڕین، ئەمە خۆی بەم شکلەیە، لەپرۆژەکانی پار ئەوانەی کە لەو پرۆژانەی کە ئیسارە کراون وکە موسادەقەی لەسەر کراوە بەعزێك لەو پرۆژانە کەوتووەتە بواری سەرف کردنی سلفەی یەکەم و ئەوانە و بەعزێکیش ئێستا ئیحالە کراوە و لە مەراحلی کۆتایی دایە، بەڵام ئەمانە هەمووی بەردەوامە، ئەم پرۆسەیە داینەمیکیەتی تێدایە، ئەمە بە بەردەوام موتەغیراتە، هەر لە سەر ئەو ئەساسە من لیژنەی بەڕێز کاك د.ئاراس و بەڕێز کاك خورشید و برادەرانی تر بەڕێز کاك عمر من لە جەلەساتی پێشوو تر کە دانیشتین وابزانم جەلسەیەکیان کاك سمیریش لەوێ بوو، ئێمە وتمان کاکە ئێمە ئەوەی کە ناردوومانە ئەو لیستەیە هی 1/17 ەو کتێبەکەشتان پیشان دەدەم، تۆزێکی تر 1/17 ئەمڕۆ 5/22 ەو پرۆژەی بەردەوام بۆیە ناوی بەردەوامە، چونکە بە ئیستمرار سەرفی لەسەرە، وتم ئەو مەوقفە بووە بڕاوە ئەوەی کە ئێوە دەیڵێن، چونکە هەمان سوئالی کوێستان خان لیژنەی دارایی و ئابووری لە ئێمەی کرد پێشی 20 ڕۆژ، وتم ئەم 1275 ەی کە جەنابت باسی لێ ئەکەی کە نەکەوتوونەتە بواری بابڵێین سەرف کردنی پارەوە یان سولەفی یەکەم و سولەفی دووەم و ئەوانە ئەو ڕەقەمە ئێستا گۆڕاوە، ئەبەد دەیەکی نوێتان بدەمێ، چونکە من کە لیستی پرۆژەکان لە 1/17 ەوە لە وەزارەتی پلاندانانەوە دەرچوو و چووە وەزارەتی دارایی و لەوێوە بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و ئینجا هاتە لای ئێوە بۆ پەرلەمان وەکو مسوەدەی یاسای بودجەی 2011، ئیش لەلای ئێمە ڕانەوەستاوە، ئێمە بەردەوام بووین و هەروەها لە وەزارەتەکان ئەم ئەرقامانە هەمووی گۆڕاون ئێستا، لیژنەی دارایی ڕەئیان وابوو وتیان وەڵاهی ئەگەر ئێوە و وتم من ئەبدەیتەکە دەتوانم بۆتان بنێرم، ئێمە سێ مانگ جارێك ئەبدێتێکی ڕەسمیمان هەیە کامل مرەتەب، هیچ کێشەشمان نیە، وتیان ئەگەر بی هێنن ئیحتیماله ببێتە باعسی لەبەر ئەوەی ژمارە گۆڕاوە، تەبعەن ژمارە گۆڕاوە، وتم ئەگەر حەز ئەکەن بەس بە باس کردنی باسی بکەم، حەز ئەکەن بە کیتابی ڕەسمی دەینێرم لەسەر داوای ئەوان ئێمە نازانم لە 5/12 وابزانم لە 5/12 لیستێکی نوێمان نارد، ئەو لیستە وابزانم تەوزیع کرا لەسەر بەڕێزتان وە لەوێ ئەم مەعلوماتانە وانین ئێستا لەوێ نزیکەی نۆ سەد و بیست پرۆژەیە ئێستا یەعنی سێ سەدی تری لێکەوتۆتە بواری تەنفیزەوە، ئەم برە پارانە هەمووی گۆڕاون ئەم مبالەغانە ئێستا کە من قسە دەکەم لە 5/12 هەتا ئێستا بە تەئکید موقفەکە دیسان گۆڕاوە، بەڕێزیان ئیشارەتی بەوە دا کە پرۆژە

هەیە کە پێشتر نەبووە هەر کەسێك مقارەنەی ئەمانەی ئەمساڵ بکات لەگەڵ هی پار ئەو حەقیقەتە دەرك دەکاتن ئێمە بەسەراحەت پرۆژەی وا هەیە کە دێت بە هەر سەبەبێك بێت، بەڵام بە موافەقاتی رەسمی دێت ئێمە کە داخلی دەکەین ئیتر سەبەبەکەی حاڵەتێکی طارئ بێت ئەگەر سەبەبەکەی حاڵەتێکی طارئ نەبێتن، بەڵام بە قەنەواتی رەسمی خۆی کە لە رێگای سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە بۆ ئێمە هات، تەبعەن ئەگەر من بە نسبە وەریان بگرم ئیحتیمالە ئەو حاڵەتانە ئەگەر باسی پێشنیارەکان بکەم یان ئەگەر باسی بەردەوامەکان بکەم، یان ئەگەر باسی هەردوو کیان بکەم کە بە هەردووکیان دەکەنە سێ هەزار پرۆژە ئیحتیماله ئەمانە 1% بن 2% شتێکی وا بێت، بەڵام هەیە حاڵەتی واش هەیە کوێستان خان دەڵی پرۆژە هەیە کە شێست پرۆژە، بەڵام ساڵی دوو ساڵی بۆ کراوە شێست ملیۆنە؟ نەء، بە هەر حاڵ ئەم پرسیارەش لیژنەی دارایی و ئابووری پێشی مناقەشاتی پەرلەمان بە ئێمەیان وت و سێ حاڵەت هەبوون وە هەرسێکیمان چاك کرد یەعنی بەڵام سێ حاڵەتەکەش پردی کلاو سووران لە رانیە بووە، دوو سەد رۆژ، پردی قەسرۆك بووە، سێ سەد و پەنجا رۆژ، پردی سەر کەپکان چوار سەد رۆژە پرۆژە هەیە ماوەکەی ساڵێکە، بەڵام پارەکەی تەقسیم بووە ئەوە لە ئەوقاف لە وەزارەتی ئەوقاف هەبووە کە ئەویش بە عەکسەوە بووە بەڵام خۆی چاککراوە ئەو پرۆژانەی کە پارەکەی چل و یەك ملیاری بۆ دانراوە یەعنی وا بزانم پێویستیش ناکات باسی بکەم ئەمە بەو چل و پێنج ملیارە تەواو ناکرێت کە بۆی دانراوە، بۆ شتێکی معەیەنە، وە ئیحتیماله ساڵی ئایندە چل و چوار ملیاری بۆ دابنرێت ئەو سا بە دوو ساڵ تەواو ئەبێت نەك بە چل و پێنج ساڵ وە بە تایبەتیش کە ئێمە بە حەقەت دێینە سەر پرۆژە پێشنیارکراوەکان، خۆ ئەمە وەکو باسم کرد، تەوەقوعاتی ئێمە لەسەر بەعزێ شتی عەمەلییە بەرنامە دانانی ئێمە لەسەر شتی عەمەلییە ئێمە ئێستا هەڵناسین کە پرۆژەیەك چل و پێنج ملیاری بوێت کە ئێستا مانگی شەشە، نهایەتی پێنجە هێشتا ئێمە لە موناقەشات داین، ئێمە چل و پێنج ملیاری بۆ دابنێین لەسەر ئەو ئەساسەی لە چوار مانگی ئایندە چل و پێنج ملیار سەرف دەکرێت یان بۆ ئەوەی بڵێین ئیشەکە زۆر مەنتقییە پارەکەیمان تەخصیص کرد، ساڵ تەواو بێتن، بەڵام دوو ملیاریش سەرف نەبووبێتن تەوقوعاتی ئێمە ئەوەیە ئەو پرۆژەیە بە نسبەتی ئەو پرۆژەیە ئیحتیماله مانگی یانزە یان دوانزە بکەوێتە هەموو شتێك بە رێك و پێکی بڕوات بکەوێتە مەرحەلەی ئیحالەوە، بەڕێز کاك عمر عزیز نەبوونی ستراتیجی ئابووری، وابزانم باسم کرد ئەڵێت عینوانی ستراتیجیەتی ئەم ساڵ چیە؟ بۆت تیکراری دەکەمەوە کارەبا، پرۆژە راستەوخۆکان ئەڵێت زۆرن وەکو رێژە، پرۆژەی راستەوخۆ وەکو رێژە تەبعەن یان با بڵێین پرۆژەی راستەوخۆ بۆ چی هەیە؟ بەرێزان پرۆژەی راستەوخۆش هەم قانوونی خۆی هەیە وە هەم ئسوڵی خۆی هەیە وە هەم یاسا رێگای پێداوە یەعنی تەنفیز مباشر ئەو بەرێزانەی لەناو کاروباری حکومەت دابووبن یان بابڵێین ممارەسەیان کردبێت تەنفیزی مباشر شتێکی شەرعییە یەعنی ئەوە نیە بڵێن مەمنوعە نابێت بکرێتن هەر حاڵەتێکیش حەتمەن بەپێی حاڵەتەکەی خۆی دەبێت سەبەبی هەبێت بەلام تەنفیز مباشر یەعنی ئەگەر ئەمە کۆمەڵێك پرسیاری لەم بابەتانە پەیوەندییان بە تەنفیز هەیە، ئێمە لە موناقەشەی

پرۆژە یاسایەكین كە خوتەكان تەماشا دەكرێت یان تەقیم دەكرێت مەسائیلی تەنفیز و ئەمانە لە شوێنی تریش دەكرێت متابەعە بكرێت، سیاسەتی حكومەتی هەرێم بۆ كشتوكاڵ چیە؟ كەرتی كشتوكاڵ سیاسەتی حكومەتی هەرێم هەر لە بەڕێز جەنابی سەرۆكی هەرێمەوە بگرە هەتا سەرۆكایەتی حكومەت هەتا بابڵێین تەوەجوهی عام وابزانم لە بەرنامەی لیستی كوردستانیش ئینتیخابات بە تەسەوەری من لە هەموو لیستەكانی تریش كەرتی كشتوكاڵ لە بەرچاوە و گرنگی پێدراوە، بەڵام بەعزێ جاریش كە تەقیم دەكرێتن بە شێوازی موختەلف تەقیم دەكرێت بۆ نموونە من هەر پێش ئەوەی دەست بە قسە بكەم كە كەرتی كشتوكاڵ رەنگە جەنابت بە چەندین شێوە تەقیمت كردبێت، دەتوانی بڵێین وەزارەتی كشتوكاڵ پلانێكی پێنج ساڵەی هەبووە كە ئەم پلانە دوا كەوتووە ،یان بە شێوازێكی مناسب تەمویل نەكراوە، بەڵام لە هەمان كاتیشدا مومكینە وەزارەتی كشتوكاڵ خۆشیان دەرك بەوە دەكەن كە ئەو پلانەی كە دایان نابوو كە نزیكەی دوو ملیار دۆلاریان دانابوو لە خیلالی پێنج ساڵ بێتە بەردەستی كەرتی كشتوكاڵ و ئەو بەرنامەیە تەنفیز بكە كە دوای ساڵی یەكەم بۆیان دەرچوو كە ئەو تەمویلە مومكن نیە كە جوزئێكیان دانابوو لە قیتاعی حكومەتەوە جوزئێكیشیان لە كەرتی تایبەتەوە كە تەمویلیان بكەن لەبەر ئەوە ئەوان ئێستا بەرنامەكانیان كە موراجەعەیان كرد، كە موراجەعەی خوتە پێنج ساڵییەكەی خۆیان كرد هەندێك لە بەرنامەكانیان گۆڕی ئێستا تەركیزیان زیاتر لەسەر با بڵێین بەعزێك شتە، كرینی گەنم و جۆ وابزانم هەر لە خوتەكەی ئەوان هەیە كە لە شوێنێكی تر ئەو رەقەمانەی چارەسەر دەكرێتن كە لە خوتەكەی ئەوان ئەسڵەن ئینعیكاس نابێتەوە، بۆ نموونە ئەوەی كە پێشی ئێستا باسم كرد مەسەلەی قەرزی سلفەی عەقار بۆ گوندەكان كە گوندەكان پەیوەندییان بە كەرتی كشتوكاڵەوە هەیە لە خوتەی خەمسی ئەوان دانیە كە دەڵێ پار شەش ملیاریش سەرف كراوە، ئەم ژمارانە تەبعەن، ئەم رەقەمانە بەڕێزان هی وەزارەتی داراییە ئەمە عیلاقەی بە كەرتی كشتوكاڵ هەیە چونكە ئێمە خۆ لە گوندەكانی ئێمە سیناعات نیە، ئەگەر شتێك هەبێت و وجودی هەبێت ژمارە یەك كە بەشی هەرە زۆری كشتوكاڵە، ئەنجا دوای ئەوە ئەگەر شتێكی كەم بۆ سیاحە و ئەوانە هەبێتن هەروەها مەخسەدی من لێرە چیە؟ كە تەقیمی كەرتی زراعە دەكەین كەرتی زراعە بە مەشروعەكانی ئێمە تەقیم دەكەین، بەڕێزتان سەیری پڕۆژەكانی وەزارەتی زراعە دەكەن، بەڵام لێرە كەس باسی قەرزی زراعی ناكات مەسەلەن كە نزیكەی سەد ملیار دینار پار بۆ پڕۆژەكانی قەرزی زراعی چووە كە لەوێ میزانیەی تەشغیلی دەرچووە، بەڵام پەیوەندیی هەیە بە كەرتی زراعەت وەكو پڕۆژە ،چونكە سەد ملیار دینار ئەگەر تەرجومە بكرێتە ژمارە چونكە ئەمە بەحەقەت ببێتە هۆی ئەوەی كە وەزیری كشتوكاڵ زیاتر رووناكی بخاتە سەر، چونكە ئەگەر سەد ملیار دینار قەرزی زراعی پار بخرێتە تەرجوومە بكرێتە ژمارەی پڕۆژەی ریز بەندی بكرێن كە ئەمانە هەر هەموویان بە قەرز دراوەتی كەرتی تایبەتی ئەوەی كە لێرە هەیە پڕۆژەكانی حكومەتن، ئێستا تەركیز لەسەر مەسرەفی زراعی و قەرزی عەقاری بۆ گوندەكان و پڕۆژەی ئاودێری بچووك و بەندا و ئاودرێری، بە تایبەتی بەعزێ شوێنی گەورەی وەكو دەشتی شەمامك و مەوزوعی مەخازنی موبەرەد كە ئێستا ئەمانە زیاتر لەسەر ئەولەویاتی ئەوانن،

بەڕێز کاك عبدالقادر أکرام بودجەی وەبەرهێنانی زیادی کردووە مقارەنەتەن بە پار وەکو ژمارە بەڵێ ئەمە لە چەندین لاوە دەتوانین تەقیمی بکەین، وەکو بەعزێك لە بەڕێزەکان ئەڵێن ئەوە تەمویلی ئەم پڕۆژانە بەعزێکیان هی بەردەوامەکانە کە ئەمساڵ تەمویل دەکرێت ئەوە راستە و دروستە، بەعزێکی تر ئەگەر بە شێوازێکی تر سەیری پڕۆژەکە بکەیت 2007 و هەشت و نۆ و یانزە سەیری بکەین هەموو ساڵێك ئەو بڕە پارەیەی کە دانراوە کۆی گشتی ئەم پارانە چەندە ئەگەر هاتو تەنانەت بابڵێین پار لەو مەبلەغە کە سەرفیش نەکرا بەڵام ئەمانە خۆ هەمووی بوونەتە ئیلیزامات لەسەر حکومەت یەعنی ئەمانە لە واقیعدا هەن و لێرە عەرز دەکرێن و موصادەقەی لەسەر دەکرێت و کاك دڵشاد شەهاب ئەڵێ پڕۆژە هەیە ماوەکەی دوو ساڵە، بەڵام 10٪ی بۆ دانراوە وابزانم سەبەبەکەم شەرح کرد، بەڵام چارەسەرکردنەکەی دیسان لیژنەی دارایی و ئابووری پێشی دەست پێکردنی موناقەشات تەرحێکیان هەبوو کە ئەو پڕۆژانە ئەسڵەن ئەوانەی کە 7٪ کەمتریان بۆ دانراوە لابرێن، بەڵام دوایی کە باس هاتە سەر ئەوەی کەوا ئیحتیمالی ئەوە هەیە بەعزێ فەقەراتی تەشغیلی ببڕن، ئێمە موافق بووین لەسەر ئەوەی کە ئەسڵەن ئەو پڕۆژانەش لابرێن بە سەبەبی ئەوەی کە وای لێهاتبوو بۆچی هێنامان هەتا لای ئەوان تەنها مەوزوعی کارەبا بوو، بەڵام دواتر کە باس هاتە سەر ئەوەی کە مومکینەشتێك لە تەشغیلی ببڕێتن ئیزافە بکرێتە سەر مەشاریعەکان ئێمەش پێمان خۆش بوو کە بمێنێت ،پرسیاری کاك دڵشاد ئەڵێ پڕۆژەکانی 2003 هەتا 2005 تا کەی کۆتاییان پێ دێت؟ ئەگەر بە کورتی جەوابت دەوێت پێت دەڵێم هەتا نیهایەتی ئەمساڵ ئەگەر بە تەمسیلێ دەتەوێت جەنابت دوایی کە هاتمە لای سلایدەکان باسی دەکەم، پڕۆژە هەیە کە تۆ سەحب عمل ئیشی دەکەی مەحکەمە بڕیاری دابێتن سەحب عەمەلی کردبێت ئێمە لێرەش لەگەڵ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، لەگەڵ بەڕێوەبەری گشتی کاروباری یاسایی، لەگەل بەڕێزان لە پەرلەمانیش، لەگەڵ لیژنەی دارایی من مانگی دوازدە و یەکی ئەمساڵ ئەو حیوارەم کرد وتم بەعزێکیان راوەستاوە پارەیەکی کەم لە تەئمیناتە لە هەرچییەك بێت لە شوێنێك ماوەتەوە کە خەرج نەکراوە، مالییەن وەزارەتی دارایی ناتوانێتن ئەمانە غەلق بکاتن، ئەمانە هەر ناوی دەمێنێتەوە پڕۆژەی بەردەوام ئەمە بەعزێکیانە، تەبعەن، هەیە مەوزوعەکەی حیکایەتەکی بە نەوعێکی ترە ئەمانە کێ صەلاحیاتی هەیە ئەمانە شەتب بکات هەیە تەواو بووە با بڵێین خەلەلەکە روویداوە سەحب عمل کراوە مەحکەمەش حوکمی خۆی صادر کردووە بەڵام موقاولیش بۆی هەیە هەر تەمیزی بکاتن بیئەی سەبەب ئیمکان مەسەلەن هەیە بەو شکلەیە مەسەلەن کە ئەمانە بەعزێك بڕیاری یاسایی پێدەوێتن بەعزێك قەراراتی پێدەوێتن کە مومکنە لە صەلاحیاتی ئێمە نەبێت لە مانگی خۆی بۆ مەعلوماتی جەنابتان ئەمانە خۆی ژمارەیان لەوە زۆر زیاتر بووە ئێستا شەست و هەشتە بە بڕی شەست و یەك ملیار وابزانم نزیکەی سەد و چل دانەش من بە ئەمرێکی رەسمی صەلاحیات بە من درا کە ئەوانەی هەتا پێنج سەد ملیۆن دینار ئەگەر کێشەیان لەسەر بێت موزوعەکان، یەعنی ئەو مەشروعانە چارەسەر بکەین ئەوەی کە مەبلەغەکەی هەتا ئەو حەدە بێتن و نزیکەی هەتا حەفتا، هەشتا مەشروعیشمان چارەسەر کرد، بەڵام پێم وایە نەماون لەبەر ئەوە ئێمە یەعنی هەر ئەوەندە کە بۆ

نیهایـەتی ئەمساڵ 95٪ ئەمانـە چارەسـەر دەبێت بـەڕێز کـاك ئیسماعیل پرسـیاری لەسـەر ئـەوەبوو کـە ئاسایشی سلێمانی بۆچی پڕۆژەیان نیە؟ وە دەبێت بە هەندی وەربگرین لەبەر ئەوەی حەتمەن ئێمـە وەکو بەڕێز وەزیری داراییش ئاماژەی پێدا مەسائیلی ئاسایش و سـەقامگیری هـەرێمی کوردسـتان چ لـە تەشغیلی بێت چ لە پڕۆژەکانی وەبەرهێنان بێتن شـتێکی گرنگـە سـەبەبەکەی چیە کـە بـۆ بۆمـان دانـەناوە، چونکە ئەوان یەك پڕۆژەیان هەبوو پڕۆژەکەشیان درەنگ نارد بە حەقەت پڕۆژەکەیان وابزانم لە 4/20 نـارد یـان شتێکی وابوو لە نیهایەتی مانگی چوار دا بوو ئێستا بابڵێین لەو ئیزافاتـەی لـە بودجـەی تەشغیلی دەکرێت بۆ سەر ئیستسماری ئێمـە حـازرین کـە ئەگـەر مـومکن بـێتن چارەسـەری بکـەین، چونکە بەراسـتی گرنگـە، بەڕێز کاك عبدالرحمن سوئالەکەی لەسەر ئـەوە بـوو کـە پڕۆژەکـان هـەر بەشـە و بـە جۆرێـك ریکخـراوە و تێکەڵاوی تێدایە و وابزانم جەداولەکان وازحن، تێکەڵاوی ئەگـەر غەڵتـەی مەتبـەعیش هـەبێتن مەقبولـە و ئەگەر تیکراریش هەبێتن ئەمساڵ ئەبێت بـەڕێزتان ئـەو شـەهادەتە بـدەن ئەگـەر تیکـرارێکیش هـەبووبێت ئەوە شتێکی کەمە و بەڵام فی نهایەش ئێمە باسی خوتە دەکەین، باسی تەنفید ناکەین پڕۆژەیـەك کـە نـاوی لە دوو شوێن تیکرارە، نەدووجار پارەکەی سەرف دەکرێت، نەحیسابیەن نە ئەوە مومکنە مەخسەد لێی ئەو رەقەمـە ئـەوە بۆیـە ئـیش وا مناقەشـەدەکرێت بـۆ ئـەوەی ئـەم ئیشـانە چارەسـەر بکرێـت، بەتایبـەتیش تیکرارەکان لە لیستی پڕۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگای سلێمانی، بەو شکلە هاتووە لەبەر ئەوەی تاکو ئێستا رەنگـە دوو جـار تـا پێـنج جـار لیسـتی پڕۆژەکانیـان گۆڕیـوە وە ئـاخر جـار وابـزانم هـەر بـە شـلێر خـان ناردبوویان یەعنی کە قەناتی مەسەلەن ئـەوەی کـە ئـەوان لیستەکان بنێـرن بـۆ ئێمـە بەشـێوەیەکی تـرە و پڕۆژەکانیان کە گۆڕیوە یەعنی ئەوە چەندین جار باسی مزگـەوتێکی معەیـەن دەکـەن تکرارەکـە لای ئـەوان بوو دیسان دەڵێم پێشی جەلساتی پەرلەمان ئێمە چەندین چارەسـەرمان کـردووە لـەم رۆژانـەش بیسـتم بـە تەمان گۆڕانکاری تر بکەن لە لیستەکە، دوێنێ بیستم هیوادارم زۆر هین نەبێتن رای زۆربەی بەڕێزان وایـە کە لیستی پەرەپێدان ئەو حوریەتە بدرێت بە ئەنجومەنی پارێزگاکان بۆ ئەوەی خۆیان بڕیار بدەن، بـەڕێز کاك بلال سلێمان نازانم باسی پڕۆژەی وەهمی کرد وتی لابرێت، مـن لێـرە ئەمـە ئەڵێمـەوە داوام لـە بـەڕێز سـەرۆکایەتی پەرلـەمان ئەوەیـە کـە ئەگـەر کـەلیماتی وا بـەکاربێت ئـەبێت تەوزیحەکـەی و نـاوی پڕۆژەکـە تەحدید بکرێت یان ئەگەر نا من ئەمە ناکرێتن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەڕێز کاك بلال یەعنی من لێـرە ئەم قسەیە تکرار بێتەوە سێ هەزار پڕۆژە هەیە بە ناو بە جەدوەلێکی ئیکسل هاتۆتە بەردەستی بـەڕێزتان دوو هەزار و سێ سەد و سی و چوار پڕۆژەی پێشنیار کراو دەکاتە نزیکەی دوو هـەزار و پێـنج سـەد پـڕۆژە ئەمانە بە جەدوەلێکی ئێکسل کە ژمارە، ناوی پڕۆژە لە پارێزگا و لـە قـەزا و لـە ناحیـە حـەدلئیمکان گونـد ئەگەر ناوی هاتبێتن دیقەتی ئەوە لەگەڵ کۆمەڵێك مەجموعە زانیارییەکی تر دێت بـۆ لای بـەڕێزتان هـەر یـەکێك لەمانـەش ئیحتیمالـە دە ئەوەنـدە ئـەوەلیات و تەفاسیلی لای ئێمـە و لای وەزارەتـە مەعەنییـەکان هەیە، ئەنجا پڕۆژە وەهمییەکان کە لەسەر تەلەفزیۆن دەڵێی لابـرێن وە کەئنـەهو لـە دوو هـەزار و هەشـت سەد پڕۆژە دوو هەزار و پێنج سەدی وەهمیە و سێ سەدیشی بەراستی ئەمە مناقەشـەکردنی پـڕۆژە یاسای

بودجە بەم شكلە ناكرێت، ئەگەر وایە ئەگەر پڕۆژەی وەهمی هەیە دەبێ بەڕێزت ئێمە بدەیتە مەحكەمە دەبیٰ ئەو حوكمەتە بانگ بكەیت، خصوصەن لەسەر ئەو مەوزوعە ئەگەر پڕۆژەیەك هەیە كە سوء تفاهم هەیە جەنابت تەسەور ئەكەیت پردێكە كە بەسەری دادێی و دەچی دەڵێی تەواو بووە، بەس لێرە هێشتا پەنجا ملیۆن دیناری بۆ دانراوە كە پەنجا ملیۆن دینار بە نسبەت ئیشێكی وا ناكاتە هیچ، ئیحتیمالە ئەو تەئمیناتە دوو ساڵی تریش هەر لەوێ بمێنێتەوە، ئەوە مەوزوعێكی ترە لەبەر ئەوەی كە غەلقی پڕۆژە یەعنی ئەگەر جەنابت بەوە بڵێیت پڕۆژەی وەهمی، چونكە تەواو بووە ئێستا وا پارەی بۆ دائەنێن، ئەبێت جەنابت بچیت لەسەر ئەو پڕۆژەیە حساباتی شتی دەربێنی بزانی فعلەن ئەمە وایە، ئەگەر وایە تەواو بە هەر شكلێك جەنابت كە هەر پرسیارێك بۆ من ئەنێری بە نووسراوی رەسمی كە لە سەرۆكایەتی پەرلەمانە بۆ من دێت بەپێی یاسا، بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی خودی ئەم پەرلەمانە بەڕێزە، بەپێی تەعلیماتی حكومەتی هەرێمی كوردستان، من لەماوەی دوو هەفتەدا دەبێ جەوابی جەنابت بدەمەوە باشە كە توو جەنابت ئەم هینەت هەیە بۆ هەڵی ئەگری بۆ رۆژی موناقەشەكردنی پڕۆژە یاسا ،ئەمە بۆ وەختێكی تر ئەم مەوزووعە لە خیلالی دوازدە مانگی ساڵ دیراسەی ناكەی بۆ بە نووسراوی رەسمی وەزیری ئاوەدانكردنەوە یان شارەوانی نووسراوی بۆ نەچێت؟ بڵێ كاكە ئەم پڕۆژەیەی جەنابت ئەوە حاڵیەتی یەعنی من تێناگەم ئەم نەوعە سوئالانە لەكاتی موناقەشەكردنی پڕۆژە یاسای بودجەدا چەند بەسوود دەبێت وە ئەنجا بەهەر حاڵ جەنابت وا دەڵێی من مەعلوماتم پێیە حەز دەكەم بە فەرمی بیدەیە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان بەس دیسانە وە تیكرار دەكەم ئەگەر هاتوو شتی یەعنی لە بەكارهێنانی دەستەواژە تكام وایە ئێمە چونكە خەڵكێیكین هەموومان بەرپرسیاریمان هەیە بەپێی یاسا بەرپرسیارەتیمان هەیە، چ ئێوە كە هەڵبژێردراون، چ ئێوە متمانەتان بە ئێمە داوە لەبەر ئەوە كە هەر دەستەواژەیەكی بە كاردێتن ئەگەر قەتعییە ئەوە جودایە، ئەگەر وانیە، ئەوە پەرەپێدانی پارێزگاكان كە بەرێزیان دەڵێت دوو سەد و نەود و هەشت ملیارە نەك دوو سەد و نەوەد و یەك ئێمە ئەو ژمارەیە هەر لە هۆڵی پەرلەماندا ئەو موناقەشەیە كرا من نازانم چونكە ئێمە ژمارە لەوەزارەتی دارایی و ئابووری وەردەگرین، وەزارەتی داراییش وەكو بەڕێز وەزیری دارایی ئاماژەی پێكرد بە چەندین شێواز لە بەغداوە وەرگیراوە، تەنانەت بەعزێك جار ئەم پەیوەندییەی لە بەینی حكومەتی هەرێمی كوردستان و حكومەتی عێراقی فیدرالٰهەیە شاراوە نیە، یەعنی هیچ شتێكی ئەسرار نیە كە لێرە بیشارینەوە كە بابڵێین علاقاتەكە بە شێوازێكە كە زۆر جار تەعاونی تێدا نیە، بەعزێك جار لە هەندێك بوارە لە بواری مالیەدا وەكو بەڕێز وەزیری دارایی ئاماژەی پێدا هەندێك زانیاری هەیە ئێمە لە پەرلەمانی بەغدا وەریدەگرین، هەندێك لە حكومەت وەردەگرین، هەندێك هەیە لە جەریدە دەیبسینەوە، ئەگەر داوام لە وەزارەتی دارایی و ئابووری ئەوەیە ئەگەر پەرەپێدانی پارێزگاكان دوو سەد و نەود و یەك ملیار نیە بەپێی ئەو برێك داونەی لە بەغدا دوو سەد و نەود و هەشتە تكایە چارەسەر بكرێت، بەڕێز بەیان أحمد حەسەن جەنابت بێژتن بە پێی مەعایری نێو دەولەتی بت 70٪ بۆپڕۆژەیێن وەبەرهێنان بن تەبعەن چو مناقەشە تێدا نینە كو هەر چەندە بۆ

پـڕۆژەیێن وەبـەرهێنان بـۆ مەشـاریعی ژێرخـانێ ئـابووری بێنـە تەخسـیس کـرن حەتمـەن هـەر باشـترەش مەساریفی تەشغیلی کـو چـن و چ تشـتەك ناهێنـە جهێ وی، بـەس ئـەو معـایرێ کـو دبێـژن 70٪ ڤێـت بـۆ وەبەرهێنان بن ئەگەر زەحمەت نەبت ئەو کیش مەعایرن؟ باشە، بـەس هـیچ مـن علـم نینـە کـو مەسـەلەن پێوەرەکێ نێڤ دەولەتی هەبتن بێژتن کـو مـەفروزە وەهـا بـتن، مـەفروزە مەشـاریع زۆر بـن مـەفروزە ژێـر خانی ئابووری پتر ئیهتیمام پێ بێتەدان، بەس هیچ معیارەك نیە کو تو دبێژی مەسەلەن ئەوە 70٪ کـەمتر نەبت وە ئیلا خەلەلەکا هەی، مادده بیست و هەشـتا پـار کـو مولحەقـەك بێـت بـۆ پەرلـەمانێ بـەلێ نـەهات ئەخر ڤێگاڤێ ئەڤە دیسا 5/22 مەسەلەن ئەگەر نەهاتبت ئـەو مولحەقـە یـەعنی پـار پشـتی هـەیڤا چـار و پێنج و شەش و حەفت و هەشت و نەهـ و دەهـ و یازدە و دوازدە حەتا ڤێگـاڤێ کەسـەکی ئیسـتفسـار نەکریـە من وەکو تەعدیل کرنا ئەو، تەنفیز کرنـا ئـەو تەعلیماتـە کـو ل قانونـا موازەنـا پـاردا هـاتبی کـو ئیختیسـار کربی کو چەن جومەلـەکا لیژنـە دارایـی و ئـابووری و لیـژنا یاسایی لابردنـی مەشـاریعی حزبـی و لابردنـی مەشـاریعی تیکـرار بـە کیتابـا رەسمـی تەبعـەن ئـەز پاشـی دێ عـەرز کـەم ل ڤێـرێ مـە هـەیڤا شـەش یـەت هەنارتین بۆ سەرۆکایەتیا ئەنجومەنی وەزیران وە بۆ حەمی وەزارەتا کو ئەوێ نوسخا معەدەل تەنفیز بکەن نەك ئەو نوسخا هەیڤا بەری هەنگی هاتیا پەرلەمانیَ کوردستانێ، یەعنی بێژین بـەری هـەیڤا سـێ و دوو و ئەوانـە رەسمـیَ حەزانـەکی داینگـەك لـە سلێمانی کـو خەریکـە ئـەوی دی بـتن چ علاقـە بـە پـڕۆژە یاسـایێ بودجەدا نینە مەوزوعەکە زۆر گرنگە بەس هیچ علاقە بە پڕۆژە یاسایێ بودجـە ڤـە نینـە یـەعنی ئەگـەر مەتلەب ئەڤـە کو ئەڤـە بێتـە چارەسـەر کـرن ئەگـەر کێشـە لەسـەر مەوزوعـەکی دییـە ئەگـەر جـەنابێ تـە بەحسێ هەنگێ دکەی ئەڤ مەشروعە داخل ببیتن داخلی مەشاریعا ببت، ئەگەر وەختێ مە میزانیا حازرێت کرن جەنابێ تە پەیوەندی کربا و ئەو رسمەشی هەنارتبا بۆ من ئاسان تربی، ڤیگاڤێـژی حـەز دکـەم، داخـل بکەم بەس ئەز نزانم دێ چاوا شێم عەلئان لیستێ بەردەستێ وە ئەگەر ئەو پارا زێدە هاتن هەنگێ مـومکن بتن مرۆڤ دێ چارەسەر کەتن بەس مەفروزبوو جەنابێ تە بەری هەنگی بوو من خیلالـی بـەری بیـژی ڤـی رەسمـی ل کـەنگی دەڤ جـەنابێ تەیـە، بـەرێز دکتـۆر سـائیر دروسـت کردنـی ئیهتیمامـات بـە معـەوەقین بـە حەقیقـەت مـن حـەز دەکـەم باسـی بکـەم بـۆ ئـەوەی جـەلبی ئینتیبـاهی هـەر هـەمووومان و هـەموو دام و دەزگاکانی حکومەتیش بۆ ئەوە رابکێشم هەر دوای ئەوەی جەنابت ئەو قسەیەت کـرد داواشـم کـردووە لـەو شروتانەی لەمەو دوا هەر پڕۆژەیەك تەقدیمی وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێم تەقدیمی دەکەن بە تایبـەتی مراعاتی مواسەفاتی هەندەسی بۆ معەوەقینیش تێدا بکرێتن، ئەو کیتابەشم کە هەفتەی رابردوو ئیمزا کرد و تەعمیمیشم کرد لەسـەر وەزارەتـەکان هـەر لەسـەر ئـەم پێشـنیارەی جـەنابت بـوو، چـونکە مـن بەراسـتی جـەنابت باسـی لیژنـەی پارائۆلمپیـت کـرد کـە دیـارە هـی معەوەقینـە چـەند هۆیـەکی داوا کـردووە، کـەس نەهاتووە ئەمە داوا بکات کە ئێمە لە ئەولەویاتی کارەبا و مەسەلەن ئەوانەمان لەلایەك داناوە، ئەمـە تـەرح نەکراوە ئەمە ئەبێت لەگەڵ جەنابت و لەگەڵ خودی لیژنەکە وەعـدی ئـەوە دەدەیـن کـە زۆر بەجـدی ئـەو کێشەیە چارەسەر بکەین ، کـاك شـێردل تـەحسـین هـەر هـەمان مولاحـەزەی هـەبوو و مولاحەزەیـەکی تـری

گرنگی هەبوو لەسەر مەسەلەی وابزانم هەندێ بەڕێزی تریش ئاماژەیان پێدا لە مەوزوعی تەنسیق لە بەینی وەزارەتەکان و پارێزگاکان بە سەراحەت بڵێین لە مەسەلەی پرۆژەکاندا ئەوە نیە کە دوو جیهەتی معاکسن بە دژی یەکتری کار دەکەن بەڵام کە دێتە سەرتەنیسیق ئالیەتی قانوونی تەنسیقەکە مەوجود نیە، بۆ نموونە ئێمە لە ئەنجومەنی وەزیران ئێمە بابڵێین هەفتەی جارێك یان دوو هەفتە جارێك یان مانگی جارێك کۆبوونەوەمان هەیە، لە پەرلەمان شتێکی وا هەیە لە پەرلەمان لە بەینی وەزیرەکان لە پەرلەمان و حکومەت هەمو ساڵ مەجموعەیەك شت هەیە بەپێی یاساکان و بەپێی ئەو شتەی کە بۆتە عورفیش شتێك نیە کە وەزیر و محافز کۆبکاتەوە بە شتێکی دەوری یان ئیلزامیان بکاتن لەبەر ئەوە و ئەمە هیچ شتێکی غێر تەبیعی نیە، ناڵێم لیقائات نابت لە بەینیان، بەڵام بە شێوەیەکی دەوری وەکو جەلسە یان هیچ مەجلسێك هیچ ئەوەیەك نیە کە ئەمانە پێکەوە کۆ بکاتەوە جا من یەعنی ئەو مولاحەزەیەش هەیە هەمووەمان ئەبێ بیڵێین پێشنیار دەکەم هەر دیسان لیژنەی دارایی و ئابووری کە دێتە بە تایبەتی مەشاریعی محافەزە و مەشاریعی وەزارەتەکان ئیقتیراحی میکانیزمێك بکەن کە پێش ئەوەی کە کارەکان دەکرێتن ئەم خاڵە لەبەر چاو بگرێتن، بەڕێز دکتۆرە ڕۆژان دزەیی دەڵێ نیسبەتی تەنفیزی پار کەمترە کە 34٪ کە لە راپۆرتی لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووریدا هاتووە بەڕێز کاك خورشید چەندین جاریش دیراسەی کردووە بە نەوعی موختەلفەوە تەبعەن راستە ئەوە چونکە ئەوە رەقەمەکان قسە دەکەن، یەعنی ئەو مەسەلە ئەوە نیە بەس راستە لەلایەکەوە وە غەڵەتییشە یەعنی لەلایەکی ترەوە ئێمە کە دوایی هاتینە سەر عەرزی پرۆژە بەردەوامەکان ئێمە کۆی گشتی پرۆژە بەردەوامەکان نۆ و کەسر ترلیۆنە یەعنی با بڵێین نۆ و شتێك و نیو ترلیۆن دینارە، نۆ و چوار، ئێ ئەگەر دێیە سەر نسبەی تەنفیزی ئەمانە راستە سی و چوارە، بەڵام لە بیرت نەچێت بەردەوامەکان ئێمە باسی هەموو ساڵانی رابردوو دەکەین وە ئەگەر بێیە سەر نسبەتی ئینجازی پار نسبەتی ئینجازی پار مەسرفی ئینجازی پار ئەبێت لەگەڵ موخەصەصی پار لەسەر رك دابنێین و معدەلەکە دەربچێت ئەوەندە لەسەر ئەوەندە دەکاتە نزیکەی 61٪، بەڵام خۆ ئەم 34٪ نسبەتی بەردەوامەکان دروستە یەعنی هیچ ئەوەیەك نیە ئەوەی تا ئێستا کراوە بەو چاوە سەیری بکەین و بە چاوەکەی تریش سەیری بکەین 61٪ پرۆژە هەیە پێویستی بە شەست رۆژە وە وابزانم دروست کردنی مەعهەدی قەزا بیست ملیار ئەڵێت بۆچی هیچی بۆ نەکراوە و بۆچی هەتا ئێستا تەنها پارچە زەویەکە لە بەحرکە و بۆچی ئەسڵەن لەسەر پرۆژەکانی وەبەرهێنانە ئەمە دکتۆرە رۆژان ئەمەی ئیسارە کرد ئەمەم پێ خۆش بوو بەراستی، چونکە ئەمە مەوزوعێکی تریش دەکاتەوە من ئەو پرسیارە ئاراستەی یەعنی تەوجیهێکم دەوێتن لەو مەوزوعەدا ئێمە لە پرۆژە یاسای بودجەدا وابزانم چوار بابی سەرەکی هەیە، میزانیەی تەشغیلی هەیە، میزانیەی پەرەپێدان هەیە، میزانیەی پەرلەمان هەیە ،میزانیەی قەزا هەیە، ئەم چوار بابە لەیەك مەفسوڵن، وایە؟ کە ئەمانە هەیە کە لە میزانیەی پەرلەمان و میزانیەی قەزا مەشاریعی میزانیەی قەزا و پەرلەمان ئەمانە میزانیەی تەشغیلییە یان تەشغیلی و وەبەرهێنانە ئەگەر تەنها تەشیغلی بێت، ئیزەن مەحاکم وەبەرهێنان دەبێت ئەگەر نا وابزانم ئەوە وەڵامەکەیەتی، ئینجا

تەبیعی ئەمەش رەبتی دەكات بە خاڵێكی تر كە ئەویش كە تێبینی زۆر لە وەزارەتەكان هاتووە، كە دەبینی وەزارەتێك ئیشێك دەكات یان بە تایبەتی وەك وەزیری دارایی ئاماژەی پێدا كە بەعزێك وزارات فەنی نیین، یا بەعزێ موئەسەساتی حكومەت كە فەنی نیین، ئیشی تەنفیزی دەكەن، دروست كردنی مەحكەمە هەر چەندە قەزا سوڵتەی خۆی هەیە، ئەوەی خۆی هەیە، بەڵام ئیشەكی، كارەكی هەندەسیە ئیحتیمال وایە ئەگەر نازانم، ئەگەر بڕیار لەسەر ئەوە، ئیحتیمالە زۆر موناقەشە هەڵبگرێ، ئیحتماله وا باشتر بێ وەزارەتی ئاوەدان كردنەوە بیكات، یان وەزارەتێك كە وەزارەتێكی هەندەسی بێت، بەڕێز كاك كاوە محمد امین، ئیهتیمامدان بەزیراعەت، وابزانم زۆرمان باسی زراعەت كردو زیاتریش دوایی لە سلایدەكانیش هەیە، بەڕێز كاك شێرزاد حافز، پرۆژەی وەهمیی و تیكرار و، كە بڕیار بوو حەل بكرێت، بەڵام حەل نەكراوە، ئەوە وابزانم لیژنەی دارایی و ئابووری، ئەوە سوئالی وەهمیەكە دیسان بۆ بەڕێز سەرۆكایەتی پەرلەمان دێڵێمەوە، بەڵام ئەوانەی تیكراریش، یەعنی هەر یەك لیستەیە كە لیژنەی دارایی و ئابووری وابزانم سێ یان چوار پرۆژە بوو ئەوانەشمان چارەسەر كردووە، پرسیارێكی تر، ئەڵێ وزارەتی ناوخۆ وزۆر كەسی تریش ئەم پرسیارەی كردووە، بۆچی پرۆژەی جاددە و پارك و بەعزێك شتی تر دەكات؟، بەڕێزان، وەزارەتی ناوەخۆ شتێكی هەیە پێی دەڵێن، (الادارة المحلية)، ئیدارە بە كوردی پێی دەڵێن كارگێڕی ناوەخۆ، خۆجێتی ناوەخۆ، ئەل ئیدارە ئەل مەحەلیە لەناو محافەزاتەكانیشدا هەن، پارێزگاكان لەهەر سێ شوێن، بەداخەوە ئەم سوئالانە وابزانم پێویست ناكات جوابی بدەمەوە، ئەگەر پرۆژەیەك، موحافەزە لە دوو لاوە تەمویل دەكرێت لە پەرە پێدانی پارێزگاكانەوە، لە وەزارەتی ناوەخۆ، مەرجەعیەتی محافز وزارەتی ناوەخۆیە، موحافزەكان سەر بە وزارەتی ناوەخۆن، شتێك پێشووتر هەبوو لە عیراق پێیان دەوت (وزارة الحكم المحلي) لەم ساڵانەی ئەخیرشتێك هەبوو، پێیان ئەوترا وزارەت ئەل محافەزات، لەبەر ئەوەی هەندێك پرۆژە كە هەیە لە وێ پەیوەندی بەوەوە هەیە، ئیتر ئەكرێت هەموو شتێك هەبێت بۆ مەعلوماتتان، ئیلا ئەگەر ئێوە دەستكاری یاساكان بكەن، ئەو وەختە رائەگیرێ لەوێ، دروست كردنی شەش سەد خانوو لە كۆیە، عەفوو،شەش سەد خانوو لە سلێمانی و لە هەولێر، چوار سەد لە دهۆك، كە هی وزارەتی شەهیدان بوو، پرسیارەكە ئەوەبوو كاك شێرزاد وانیە؟، كاك شێرزاد لێرە نیە؟، بەڵێ، شەش سەد و چوار سەد، تەبعەن راستە، خۆی كۆی مەبلەغەكەشی بیست و یەك ملیار دینارە، ئەمە وزارەتی ناوەخۆ دوو، سێ بۆچوونی هەبوو، تەبعەن بابڵێین پارە كە موسادەقە كراوە، ئەم بیست و یەك ملیارەش تەنفیز كردنەكەی چۆتە سەر ئەوەی كە دوو شێوازی تەنفیز هەیە، كە یا ئەما وزارەت خۆی تەنفیزی بكاتن، كە تەبعەن بە رەئی من ئەو قودرەتەی نیە، ئەو قودرەتە هەندەسیەی نیە، بەڵام خۆی سیناریۆیەكی تر هەیە ئەمانە كە پێیان دەڵێن، خۆكرد، كە بە حیساب تەمویلی خودی خانەوادەكان بكەن، وابزانم ئێستا رەئیان گۆڕیوە زیاتر تەفاسیلی ئەو كێشەیە لەسەر ئەوە نیە لە پارەوە بۆچی بۆ ئەمساڵ، ئەسبابی خۆی هەیە، ئەسبابەكان لە وەزارەتی شەهیدانە، ئەسبابەكان فەنیە وە پرۆژەكەش دوا كەوتووە كە دەبێت پەلەی لێ بكرێت، جەنابیشت دەتوانی ببیتە عاملی ئەوەی كەموتابەعەی ئەوەی زوو بڕواتن، كە چوار ملیاریشی بۆ دانراوە بەنی سبەتی ئەم

پرۆژەیە و هەر پرۆژەیەکی تر، ئەگەر هاتو ئەوان 7 ملیاریان سەرف کرد، سەلاحیەت دراوە بەو وەزیری دارایی، ئەگەر پرۆژەیەکی تر پارەی تێدا سەرف نەکرا، لە بە بەنسبەتی ئەو، بە نسبەتی ئێمەوە، کە پارەی کافی بۆ تەمویل کردنی ئامادە بکرێ، بە تەوەقوعاتی ئێمە، ئەگەر دیسان ئەوان ئەمساڵ بە سیناریۆیەکەی پارساڵدا بچن، هەتا نیهایەتی ساڵ دیسان تووشی کێشە دەبنەوە، لە بەر ئەوەش ئەمە دیسانەوە عەلاقەی بە پرۆژە یاسای بودجە نیە، عەلاقەی بە ئالیاتی تەنفیز هەیە، کە لێرە وەکو دیارە زەعیفە، پرۆژە هەیە کە سەر بە سووررداشە و لەسەر چەمچەماڵ دانراوە، هەبووە، هەڵە بووە، چاك كراوە، وە بەراستی شتێکی تریش، ئێمە ئەوە ئیحتماله وەکو ئەڵێن، ئێمە لێرە ئیستا ساڵی دووەمە وابزانم کاتی ئەوە هاتووە کەزۆر بە عینوانێکی گەور باسی ئەوە بکەین، ئێمە لە بەر ئەوەی کە مەسەلەن هەر لە هەموو عالەم، هەر لە ناوچەکەش، کە ئێستا باوە، باوی شەفافیەت و بەرەنگار بوونەوەی گەندەڵی و ئەوانەیە، شتێکی تەبیعیە، ئێمەش بەشێکین لەو عالەمە، بەڵام چۆن ڕەد فعلەکە دەکەین؟، ئێمە ئەمە دووساڵە بە بڕیاری بەڕێزتان وابزانم دەبێ وابێتن، لەسەر داوای ئێوە بوو بێتن، پرۆژەکانی وەبەرهێنان یان پرۆژەکانی، یەعنی ئەمە با بڵێین ڕەد فیعلی ئێمەیە، ئێستا لەناو هەرێمی کوردستان لە پارەوە و ئەمساڵیش، ئێمە بۆ ئەوەی کە شەفافیەت زیاترە، خەڵك هەمووی مەعلوماتی هە بێت لەسەر ئەو سێ هەزار پرۆژەیەیە، داخلی تەفاسیلەکانی بن، ئەمە دوو ساڵە پرۆژەت لەسەر وێب سایت دادەنرێت، کە ئەمە لە هیچ شوێنێك لە عالەم دا شت وا نیە، یانی تۆ دەکرێ هەندێ موئەشیرات پیشان بدەی هەندێك ئەوە بدەی، چونکە ئەم مەعلوماتانە حکومەتیش قودسیەتی خۆی هەیە، خسوسیەتی خۆی هەیە، نەك تە نها حکومەت، مقاول، ئەو مقاولەی کە مەشروع تەنفیز دەکاتن، خۆ مجرم نییە، مقاول شەخسێکە، کۆمپانیایەکی زات شەخسیە معنویە بە حوکمی یاسا، بە حوکمی ئینسانیەت، یەعنی ئەو مەشروعەکەی بە چی وەرگرتووە و بە چەند وەری گرتووە؟ مەعلوماتەکەی ئۆن لاین دابنێی، ئەمە مەجموعەیەك کێشەی لێ دروست دەبێتن، ئەوەی کە کاك شێرزاد قسەیەکی گرنگی لێرە ئیسارە کرد، مەوزوعێکی گرنگی ئیسارە کرد، ئیستا کە لەسەر وێب سایتی پەرلەمان دانراوە، پرۆژەی دروست کردنی ئەم (1600) خانووە بۆ خانەوادەی شەهیدان بیست و یەك ملیاری بۆ تەخسیس کراوە، وە ئەمساڵ لە بیست و یەك ملیارەکە چوار ملیاری بۆ تەخسیس کراوە، تەبیعی ئێستا من نەمدەزانی هەتا ئەم ئەخیرە، دەرچوو ئەمە، ئیتر مقاولەکانیش یا ئەوەی تەندەر تەقدیم ناکات، بۆچی تەندەر تەقدیم بکات؟، چونکە کە تەماشا دەکات دەڵێ کاکە ئەمە چواریان داناوە، بیست و یەکە، خۆی کولفەکەی بیست و یەکەی، خۆی ئەو تەفسیلەی کە من ئێستا باسم کرد کە وەزیری دارایی ئەگەر هاتو وسەرفی لە سەر کرد، ئەمە شتێکی تەخمینیە لە خوتەدا دادەنرێتن، بە پێی کۆمەڵێك تەقدیرات، کۆمەڵێك تەقدیرات کە عەلاقەی بە واقعی حاڵەوە هەیە، نەك تەقدیراتی بابڵێین زۆر دوور لە واقعەوە، ئەمە دانانی یەعنی، بەرێزان، دانانی، ئەگەر پرۆژەکان لەسەر وێب سایتیش هەبێتن مەفروز نیە بەو تەفصیلەوە بچێتە سەر وێب سایت، یەعنی تەفصیلەکە بۆ بەرێزتانە، بۆ جیهاتی مەعنیە، ئەمە یەعنی هەمووشتێ با لەسەر جاددە بێت، کە ئەمە چیە؟، جوزئێکە لە شەفافیەت، ئەمە وانیە، حەقی

مواتنـه لـه ڕێگای ئێـوەوە کـه نوێنـەری ئـەوانن، دەسـتی بگاتـه هـەر زانیاریـەك لـه مانـه، بـەلاّم ئەمانـەش لەشـوێنێك مـەحفووز بـن، بەهـەر حـالّ ئـەوە، چـونکه لـه شـوێنێکی تـرە، چـونکه هـەر دانـانی پـرۆژە پێشنیارکراوەکان بە ئەرقامەکانیانەوە لەوێ خەلەل لە تەنفیز دروست دەکات، بەرێزەکان، کۆنترۆلّ کردنـی ئەوانە، کۆنـترۆلّ کردنی تەنفیزی مەشاریع بـه خـودی حکومـەت دەبێت، بـه پەرلـەمان دەبێت، بـه ئـیعلام نابێتن، به هەموو رۆژ ئیسارەکردنی، چونکه بەتایبەتی تۆ بـه ئەشکال و ئـەنواع دەتـوانی ئیسارەی بکـەی، بەلاّم که دێته سەر ئەوەی که حـەلی کێشەکه دەکاتن، دیسان خـودی موئەسەسـەیەکی رەسمیـه کـه دەبێـت حەلی بکات، ئەمه به گفتوگۆ و به حیوار حەل نابێتن، من نالّێم با له ئیعلام بـاس نـەکرێ، مـن مەخسـەدم ئـەوە نیـە، بـەس ئێسـتا وای لێهـاتووە کـه چارەسـەریەکەی دراوە بـه مەسـەلەن راگەیانـدن، یـان خـەلّك چارەسەری کێشەی قیرتاو کردنی ئەو پرۆژەیە بکەن، که پرۆژەکه نـازانم، یـەعنی تفصیلێکی، لەبـەر ئـەوە پێشنیار دەکەم که موراجەعەیەکی ئەو وەزعه بکرێت، ئەو مەعلوماتانەی کـه لەسـەر وێب سایت دانـراوە، بزانن چەندی زەروورییه، بەڕێزتان خۆتـان قـەرار بـدەن، ئـەمن فەقـەت ئـەوە موقتەرەحێکه، بـەڕێز کـاك سمیر سەلیم لەسەر بودجەی تەشغیلی قسەی کرد، بەڕێز سەرگولّ خان، پرسیاری هەبوو بۆچی 60٪ پارەی تواناسازی سەرف نەکراوە؟، ئەوە عیلاقـەی بـه تـەنفیز هەیـە، یـەعنی هـەر ئەوەنـد هـەبووە تائیسـتا، هـەر ئەوەندە ئیش رۆیشتووە وە، ئیحتمال هەیە یەعنی حەجمی ئیشەکه زۆر بـوو، ئیحتمـال هەیـە هەرچـەندە وابزانم من له لیژنەکەدام، له لیژنەی بالاّ داین، بەلاّم صەرفەکه لەسـەر تەشغیلیە، مەخسـەدم ئەوەیـە کـه صەرفەکه لای جەنابتانه، دکتۆرە جیهان، نەبوونا عەدالەتا ئیجتماعی ل ناحیا تەنفیز کرنـا، ئـەو ئیقـتیراح کرنا مەشاریعێت یێت ئەوقافێ بێژیتن، تەبیعی لێژنا ئەو، یەعنی هەر بۆ مـەعلومات، هەنـدی ئـەز ئـەوە دوو سالّه من مەعلومات هەین، پار ژك و ئەڤ یساڵه ژك، مەشروعێ هیچ کەنیسەیەکێ یان هیچ مەعبـەدێکێ یـا هەر دیانەتەکا بیتن، چ خوشك و برایێ ئێزیدی بکەن یان هەر کەسێك دی تەقدیمی وەزارەتـا پـلان دانـانێ نەکرینه، ئەگەر قەناتێن تەقدیم کرنا وان مەشاریعا، ئەگەر وەزارەتا ئـەوقافێ بـیتن، ئـەوە ئـەز بـەرەسمی و وزووح دبێژم، هیچ پرۆژەك نەهاتیه تەقدیم کرن، یانی مەسەله نـه ئـەوە وەکو، ئەمـه ئەولـەیاتێن هـەین، وەکو بەحس کرین سێکتەری کەهرەبێ بـیتن، یـا هـەر سـێکتەرێکی دی بـیتن، بـەس ئەبـەدەن ئـەو حالّەتـه رووی نەدایـه کـو مەشـروعێ کەنیسـەیەکێ هـاتبیتن یـان هـەر مەعبـدێك دی ژ بـەر ئەولـەویاتا لادابـیتن، ئیحتمالـه، بلعـەکس، ئەگـەر هاتبـا مـا پـێ بـاش بـیتن، چـونکو یـەعنی حـەقێکی تەبیعیـە، مکونـات ڤـی مجتەمەعی مەشارعێن هەین بێنه تەقدیم کرنێ، بەس ئەڤ سوئالانەی سەد دەر سـەد دێنـه تەوجیـه کـرن بۆ وەارەتا ئەوقاف، مەشروعێ، تەبیعی بەنسبەتی وەزارەتی تەندروستی، جەنابێته دبێژتن کو مەشاریعێت وان کێمن ئەم ڤێ گاڤێ بەری خۆ بدەینه داتا مەشاریعێت وان نه یێت کێمن، وە وەزارەتا تەندروستی ژ وەکو هەندەك موئەسەسات وەکو هەندێك وەزارتێ دی ژ بەر هەندێ قابیلەتا هەندەسی تـەنفیزی و فـەنی نینـە، مەشارعێت وان ژ ئیحتماله، موشکیله بن، یەعنی ئەگەر ئەتو مقارەنـه بکـەی سالێ بـوری هـەتا ڤـێ گـا ڤـێ کوالیتیا تەنفیزی ژ باشترە مقارەنەتەن بسالێ بـوری، ژ بـەر هەنـدێ کـو بـەهرا هەنـدی چونکو شـەریکات

متخصيص تريش پەيدابىن ژ كوردستانىٚ، بە حوكمیٚ ئەو ئەمن ئەمانەی لە كوردستانیٚ هەی، مەشاریعێت موستەمر زۆرێت هەین، وەكو رەقمیش كم دیٚ تەماشا كەین، مستشفی ولادیٚ ل دهۆكیٚ و مستشفی ئەمراز سەرەتانیە، سەد دەر سەد تەئیدا تە دكەین، یانی ئەڤ ساڵە ناچیٚ بێتن،ئەڤ ساڵە موصادەقە پەرلەمانی بێتە كرنیٚ، ئەگەر ئەوان هەردوكا چارەسەر نەكەین، هەرچەندە مە دەینا بیژك ڤەری ڤیٚ گا ڤیٚ ، ئەو مەشروعە بیزەحیا كەهرەبیٚ براستی، چونكو ئەز بخوە ئیحتمالیش هەر حەمی كەسیكیٚ پتر موتەلعن كو ل پارێزگەها هەڤلێریٚ، ل پارێزگەها سلەیمانیٚ تشتەكیٚ هەی بناڤیٚ نەخۆشخانەی ولادەی، هەڤلێر هەرچەندە ئەو ژی كافی نەبیتن، ئەوانیش ژ ئیحتیاجیٚ كەم بیتن، بەس ل دهۆكیٚ تا ڤیگاڤیٚ دە تا دوانزە سەریریێت هەین، بەرێز كاك ئەحمەد ئیبراهیم لەسەر چ بنەمایەك پرۆژە دادەنرێتن؟، كاك ئەحمەد وەرتیٚ، ئایا لەسەر سیاسەتی حكومەت یان لەسەر ئەولەویەتی وەزارەتەكان؟، تەبعەن كاك ئەحمەد وەرتی یەكێكە لەو بەرێزانەی كە بیدایەت ئاماژەم پێدا هاتووە و سەردانی وەزارەتی پلان دانانی كردووە، یانی دەبیٚ ئەو شاهێدیە بدەم، وە متابەعەی مەشاریعی كردووە، بەلاٚم بەداخەوە تەركیزی لەسەر یەك مەشروع بوو، زۆر مەشروعەكەش بەو شێوازە ناكریٚ، چونكە جەنابت هەمان پرسیار لە من دەكەی، لەمن دەپرسی دەڵێی، ئێوە مەشاریع لە سەر چ بنەمایەك دادەنێن؟، من خۆشم خەڵكی گوندێكم، خەڵكی ناحیەیەكم، خەڵكی قەزایەكم، ئەگەر بڵێم لەسەر ئەو بنەمایە دایدەنێم خۆ ئەوە مەنتقی تێدا نابیٚ، یان ئەگەر ئێمە مەسەلەن، جەنابیشت كە هاتووی بۆ یەك مەشروع كە ئی گوندەكەی خۆتە ، وەعدیشم پێداوی كە جیٚ بەجێشی دەكەم، ئەگەر سوئالەكەت لەبەر ئەوەیە كە دیسان ئەو مەشروعە بۆچی لابراوە، هیچ بنەمایەكی تر نەبووە تەنها مەسەلەی مەحدودیەتی میزانیە بووە، بەس چۆن وەعدم بەجەنابت داوە كە سەردانیشت كردووە، كە تەبیعیشە كە جەنابت نوێنەری ئەو خەڵكەی ئەوێشی وەدەبیٚ دەنگی ئەوانیش بگەیەنی، منیش لێرەوە وەعدت پێدەدەم كە ئەو مەشروعە ئەمساڵ لە زمنی میزانییەی، چونكە لەو برە پارەیەی كە دێتن ئەوە حەتمەن ئێمە داخلمان كرد بوو، داشمان نا بوو و حەقێكی تەبیعیشە، بەس ئێستاكە كە لە ویٚ نەماوە هەر لەبەر مەسەلەی كەهرەبا بووە، بەهەر حاڵ من مەخسەدم هیچ ئەوەیەكیش نەبوو لە تەرحەكەت، چونكە جەنابت كە بێی موتابەعەش بكەی هەر بەو شكلە، ئەوەی كە جەنابت موتابەعەی خەڵكی مەنتیقەكەی خۆت بكەی، بەڕەئی من ئەوە زۆر تەبیعی ترە لەوەی كە هەندێك تێبینی نوێنەری خەڵكی شوێنێك بێت كە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە بەرێز جەنابی وەزیر بەس جوابیان بدەرەوە، رجائەن تەقیم نەكەن، چونكە حەقی خۆیانە، ئەندامی پەرلەمانن، پرسیار بكەن و، جوابیان بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.عەلی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ داوای لێبوردن دەکەم، مەخسەدم هیچ ئەوەیەك نەبوو، تەنها هەر بۆ تەوزیح بوو، چونکە جەنابی یەعنی دەبوایە ئاخر دەبوایە باسی هەموو بنەما کان بکەم، خۆی وابزانم پرسیارەکەش، بەڵێ، بەڵێ عەفوو، بەڕێز پەیمان عیزەدین ئەڵێ، دوو پرۆژەی سجنی هەولێر و سجنی سلێمانی لە قایمە نەبووە، ئێستا مەوجودە، راستە، چونکە ئەو دوو پرۆژەیەش بە موافەقەتی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، لەبەر هەر هۆیەك بێتن، دیارە هۆیەکە هەبووە، بە رەسمی بۆ ئێمە هاتووە داخلی پرۆژەکان بووە، راستە، بە نسبەت تەنفیزی کە 34٪ ،راستە 34٪، بەڵام وەکو باسمان کرد بە دوو شێواز دەتوانین باسی بکەین، ناسك خان، ئەڵێ وەزارەتێك کە کۆمەڵێك پرۆژە دروست دەکات، راستە کاری ئەو نیە، راستە، نەك کە کاری ئەو نیە، ئەگەر مەخسەدت وزارەتی ناوخۆ بیت، ئەو تەوزیحە هەیە، باسی کۆمەڵێك پرۆژەش هەیە، کە هەتا ئێستاش لەسەر وەزارەتی داراییە، هەم لە هەولێریش و هەم لە سلێمانیش، ئەمەش ئەسبابی خۆی هەیە وا بزانم، یەعنی دەکرێت تەوزیح بدرێت، دەکرێت مەسەلەن وابزانم خۆشیان بەرنامەیان هەیە کە ئەو پرۆژانەی کە لە لیژانی تایبەت هەبوو، تەنانەت لەم ئەخیرانە بە فەرمانێکی سەرۆکایەتی هەرێمن هەندێك پرۆژەی تریش لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنەوە گۆڕاوە بۆ وەزاراتی مەعنی و دراوە بە وەزاراتی مەعنی، ئەو بەرنامەیە هەر هەیە، کۆمەڵێك پرۆژەش هەن کە لەسەر وەزاەرتی دارایین و لەبەر ئەوەش ئێمە هەر لەوێ ڕێزبەندیان دەکەین و وەکو خۆی تەرحی دەکەین، بەڵام بەرنامج و تەوەجوهی حکومەت ئەوەیە کە ئیشەکان، هەر کەسە و ئێشەکەی بدرێتە وەزارەتی خۆی و لە ئایندەدا ئەو حاڵەتە نەمینێتەوە، بەڕێز کاك ئەمیر گۆگا، مولاحەزەی هەبوو لەسەر نیسبەتی پرۆژەکان لە ناحیە و قەزا و پارێزگا، ئەو مولاحەزەیە هەر هەیە و هەر دەیبیستین، ئیحتیمالە جەنابیان زیاتر باسی مەسەلەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بکات، بەس بە شکلێکی عام، ئێمە محاوەلە دەکەین ئەمە ڕچاو بکەین، هەر چەندە بمانەوێت و نەمانەوێت کێشەی گەورەتر و تەلەباتی گەورەتری لە مەراکیزەکانن، بەڵام لە بەعزێك قەزاکان لە خیلالی ساڵانی رابوردوو و هەتا ئێستا فیعلەن بە شێوازێکی رێك و پێك، با بڵێین ئەو مولاحەزەیە بە هەند وەرنەگیراوە، ئێستاش ئێمە مولاحەزەکەمان زۆر زۆر لەلا مەقبولە، جەنابت باسی ئیهمال کردنی مەشاریعی هەندێك لە گوندەکانت کرد و بە تایبەتی و بە شەخسیش جەنابت دوایی بە منت وت کە مەقصەدت دوو گوندی مێرگەسوور و ناڤکەنداڵە کە گوندی مەسیحین، لە قەزای زاخۆ، بە حەقیقەت ئەو دوو گوندە، بەڕێزان کێشەی ئاویان هەبووە، ئەمە 4 ساڵە و 5 ساڵە تەلەبیان کردووە و مەبلەغەکەش مەحدودە، لێرە ئێمە مەشروعەکە داخیل کراوە و مەشروعەکە موصادەقەی لەسەر کراوە، موافەقاتی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی دارایی هەمووی هەیە، بەڵام خەلەلەکە لە تەنفیزە، لە وەزارەتی شارەوانیە، یەعنی ئەو تەرحە ئێستا ئێمە کە داخیلمان کردووە و پارەمان بۆی تەخصیص کردووە، تەقریبەن دەوری ئێمە هەتا ئەوێ و تەقریبەن کەسێکی تر هەیە مەحەتەیەکی تر هەیە کە لە ئێمە ئیستیلامی دەکات، وەزارەتی شارەوانیە و دەبێت کارەکە تەنفیز بکات، منیش تەئیدی جەنابت دەکەم و دەزانم کە زۆر خەڵکی ئەو مەنتیقەیە زەغتیان لێ کردووی، تەنانەت بۆتە هۆی ئەوەی کە بەعزێکیان گوندەکە چۆڵ بکەن، ئێمەش هەر موتابەعەی دەکەینەوە، هیچ ئەوەیەك نیە لەسەری، موتابەعەی مەشاریع دەڵێی زەعیفە جەنابت، بەڵێ کاك د.احمد وەرتێ، من پرسیارەکەی جەنابت من

مەقصەدم ئەوەی کە خۆی با بڵێین چ پێوەرێك؟، چۆن مەشاریع ئیختیار دەکرێن؟، وا بزانم لەسەرەتا باسم کرد، پاریش دیسان ئەو تەوزیحەمان دا، بەعزێك شت هەیە کە عیلاقەی بە سیاسەتی عامی حکومەت هەیە، بەعزێ شتی تر هەیە کە عیلاقەی بە تەفاصیلی تر هەیە، لە وەزارەتەکانەوە دێت، کە پرۆژەکان ڕیزبەندی دەکرێن لە لای خودی وەزارەتەکانەوە، ئێمە علی الاقل ئەوانەی کە ئەوان بە ئەولەویەتی هەرە گەورەی خۆیان ئەبینن، ئەگەر هاتو گونجا بێت لەگەڵ سیاسەتی عامی حکومەت، ئەگەر ئەوە بێت، ئێکە کە ئەولەویەت ئیهتیمامیان پێ ئەدەین و لەسەرەوە پێیدا دێینە خوارێ، بەڵام مەشاریعی تر کە لە ئاستی ئەوەکان بێت، بە حەقیقەت بەپێی ئیمکان محاوەلە دەکەین هەمووی تەغتیە بکەین، یەعنی وەکو سەکتەر باسم کرد، ئەوە کارەبایە، قوتابخانەیە، دروستکردنی نەخۆشخانەیە، ڕێگا و بانە، ئەوە وازیحە، وەکو ئەوانەی تر ئێمەش پێمان باشە چەند زیاتر بکرێت تەغتیە بکرێت، بەڕێز کاك ئەمیر گۆگا پرسیاری لەسەر ئەوە هەبوو، لەسەر موتابەعە، زۆر لە بەڕێزانیش کە پرسیاریان کرد، تەبعەن ئەمەیان پەیوەندی بە بودجەوە نیە، بەڵام من با باسی بکەم و تەوزیحی بدەم، چونکە ئیحتیماله تەصەور دەکەم بە نیسبەتی ئێوەی بەڕێزیش گرنگ بێت بۆ دوای بودجە کە موتابەعەی مەشاریع دەکەن، موئەسسەیەك هەیە لەناو حکومەتی هەرێمی کوردستان، کە ئەمە نزیکەی 6 ساڵە، پێی دەڵێن فەرمانگەی بەدواداچوونی پرۆژەکانی، ئەمە فەرمانگەیەکە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە و هینی خۆی هەیە لە هەولێر و لە دهۆك و لە سلێمانی، فەرعی خۆی هەیە، ئەم فەمانگەیە بە ئیشی موتابەعە هەڵدەستێت، بە ئیشی موتابەعەی تەنفیزی هەندەسی، ئێمە موتابەعە دەکەین لە لایەنێکی ترەوە، نیسەبی ئینجاز لە سەرفی پارەوە کە لە وەزارەتی دارایی وەردەگرین، بەڵام لە دائیرەی موتابەعەی مەشاریع بە مانگانە ئەوەیان هەیە کە، بەڵێ باشە، ئەم فەرمانگەیە بە بەردەوام تەقاریریان هەیە، تەقاریری مانگانەیان هەیە، وەکو ئەو ڕەسمانەی کە ئامینە خان و خوشکێکی تر لێرە عەرزی کردن، ئەوان بە بەردەوام بە ڕەسم و بە مولاحەزات تەقاریری خۆیان دەدەنە ئێمەش، دەدەنە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، دەدەنە وەزارەتی مەعنی و ئیجرائاتیشی لەسەر دەکرێ، کە ئەمەش تەفاصیلی تەنفیزە و هەر بۆ تەوزیح ویستم ئەوە باس بکەم، بەڕێز کاك صباح محمد نەجیب دەڵێ، پرۆژە بەردەوامەکان ئەگەر وا بڕوات هەموو ساڵێك، ئەوە هەر تیکرار دەبێتەوە، بەڵێ وایە، ئێمە هەموومان پێکەوە دەبێ بیر لە ئالیەتێك بکەینەوە کە ئێستا، بە حەقیقەت ئێستا تەسەلسولەکە وای لێ هاتووە، با بڵێین ئەگەر 6 مانگ دیزاین بێت، دوای ئەوە هاتە لای ئێمە و ئەو 6 مانگە تەواو بوو، دوای ئەوە ئیعلانە، دوایی فەتحە، دوای ئەوە تەحلیلە، دوای ئەوە ئیحالەیە، بەس وا بزانم ئەو فەترانەی کە باسم کرد، ئێستا ئەبێ 6 مانگ پەرلەمانیش داخیل بکەین، کە ئەمەش تازە بووە هینێك، 6 مانگیش لێرە دەمینێتەوە، ئی ئەویش دەبێ بچێتە سەر ئەو موددانە، ئەمانە دەبێتە باعیسی ئەوەی کە، بەفرین خان، پرۆژە هەیە کە ماوەکەی کەمە و پارەی کەمی بۆ دانراوە ، بەڵێ ئەوە پێشتر باسمان کرد و دەبێ چارەسەر بکرێ، بەڕێز کاك د.حسن، گلەیی لەسەر بودجەی وەزارەتی تەندروستی هەیە، بودجەی وەزارەتی تەندروستی ئەویش ئێستا تەماشا دەکەین لە دوو بەش پێك هاتووە، هەم لە تەشغیلی و هەم لە ئیستیسماری، ئیستیسماریەکەش دەبێتە دوو بەشەوە، پرۆژەی بەردەوامیان هەیە و پرۆژەی پێشنیاریان هەیە، ئەوان تەکەدوسێکی زۆریان لە پرۆژەی بەردەوامیان هەیە، ئیحتیماله کە دێتە

سەر ئەوەی کە ئێمە پرۆژەیان بۆ دائەنێین، ئەوە سەبەبی سەرەکیانە، پرۆژەی میزانیەی تەشغیلیشیان ئەوە مەوزوعێکی ترە، ئەوەیە کە هەیە بە پێی ئەو عەدەدی ستاف و وا بزانم نزیکەی 40 هەزار موەزەفیان هەیە، بەعزێکیان تیکرارە عەفوم بکەن هەر لەبەر کاتیش، بۆ ئەوەی کە، بەڕێز ئاشتی عەزیز، بە نیسبەتی وەبەرهێنان، پێشنیاری ئەوەی کرد، کە پرۆژەکە لەمەودوا بۆ ساڵی ئایندە بە سیستەمی کۆد بێت، تەبعەن من چونکە ئەو تەکمیلەی کرد و وتی لەو ڕێگایەوە ئەگەر بە کۆد بێت، ڕێگا لە گەندەڵی و لە دزی دەگیرێت، تەبعەن ئێمە سیستەمی کۆدمان هەیە، بەس ئێمە بەو سیستەمە بۆ ئێوەی نانێرین، ئێمە ئەگەر بە کۆد بۆ ئێوەی بنێرین، تەنها رەقەم دەنێرێن بە بێ تەفاصیل، کۆدەکەش بەو شیکلەیە کە خۆی خۆی تەعریف دەکات، ئێمە بە شێوازێکی موبەسەتتر، بەڵام زیاتر مەعلومات کە لە یەك شوێندا بێت، بەو (sheet)ی کە دێتە بەردەستتان بۆ ئەوەیە، دەنا ئێمە خۆی، بەڕێز ئاشتی خان، ئێمە سیستەمی، نازانم جەنابت باسی چ نەوعە کۆدێك بوو، ئێمە سیستەمی کۆد ئیستیعمال دەکەین، سیستەمی (ICEK) بەکاردێنین، هەروەها سیستەمی کوڤوت بەکار دێنین، ICEK کە دەکاتە INTERNATIONAL STANDARD INDESTADEAL CLASSIFCATION OF ALL ICONOMIC ACTIVITESئەوە ئێمە بەکاری دێنین لە چوار دیجیت پێك هاتووە، دیجیتی یەکەم پێت دەڵێت لە چ سەکتەرێکی؟، دیجیتی دووەم پێت دەڵێت لە چ پارێزگایەکی؟، دیجیتی سێیەم پێت دەڵێت لە چ SUB SEFECSITY، هەتا دەگاتە خوارەوە، ئەگەر من بەو کۆدە بینێرم بۆ پەرلەمان، تەبیعی بە نیسبەت وەزارەتەکانیش شتێکی تەبیعیە، بەس جیهەتی موختەص بەکاری دێنێت، ئەگەر ئەمە بنێرم و بەو شێوازەی تر نەنێرم وا بزانم بەعەمەلی ئێوە نایەت، بە عەمەلی گفتوگۆ و موناقەشەی نایەت، ئەوە ئیشێکی زۆر تەخەصوصیە، بەڵام هەر بۆ مەعلوماتی جەنابت ئەوە هەیە، تەبعەن COFGکە بەکاری دێنین CLASSIFCATION OF FUNCTION OF GOVERNMENTئەوە تەنها بە پێی شتێکی نزیك لەو لیستەی کە بۆ جەنابتان دێت، هەندێك تەفصیلی تریش هەیە کە لە لای خۆمان ئیحتیفازی پێوە ئەکەین، بۆ چی ، جەنابیشت ئاشتی خان و بەڕێزێکی تریش تیشکیان خستە سەر بە هەمان تەرح، تیشکیان خستە سەر مەوزوعی پارەی تەرخان کراو بۆ حکومەتی ئەلیکترۆنی، کە وا بزانم و وا پێدەچێت یەعنی هەر موئەسەسەکە خۆی گلەیی کردبێت لە لای ئێوە کە، من نەمبینیوە، بەس وا تەصەوەر دەکەم، چونکە هەمووتان نەفسی شت دەڵێنەوە، یەعنی دوو شتی موختەلیف ناڵێن، کە ئەمە، تەبعەن ئەویش حەقێکی موئەسەسەکەیە، منیش حەقم هەیە وەڵام بدەمەوە، جەنابت دەڵێی کە لە هەرێمی کوردستان داهاتی تاکە کەس نزیکەی 4 ملیۆنە یان 4 هەزار دۆلارە، لەوێ 2٪ دەڕوات بۆ تەکنولوجیای زانیاری، کەچی لە ئەسیوبیا کە داهاتی تاکە کەس 400 دۆلارە، 75 دۆلار تەخصیص دەکرێت بۆ حکومەتی ئەلیکترۆنی، من ئەم بەراوردە ئەگەر موئەسەسەکە خۆی ئەوەی عەرز کردبێت، ئەوە عەرزێکی زۆر زەعیفە، چونکە ئێمە ئەوەلەن خۆمان بە ئەسیوبیا موقارەنە ناکەین، ئەوە یەك، دووەم/ کەس نەیگوتووە کە وەزعی خزمەت گوزاری حکومەتی ئەلیکترۆنی لە ئەسیوبیا شتێکی نموونەیەو (مثال یقتدی بە)، ئەوەش نییە، سێیەم/ تەقییمی گلەیی لەسەر یەك شتە، فەرمانگەی IT مەجموعەیەك پرۆژەی هەیە کە دەیبینین ئێستا ڕێژەکەی چەندە و نیسبەتەکەی چەندە، ئەمە پرۆژەکانی

ئەوانە، پرۆژە تەقدیم ئەکەن وەکو هەموو موئەسەساتی تر، حەقیان هەیە بە پێی ئەولەویەت تەمویل بکرێن، کە پرۆژەی ئەوان حەزف دەکرێن، هیچ فەرقی نییە لەگەڵ پرۆژەی، پرۆژەی نەخۆشخانەی ولادە لە دهۆك، بە رەئی من ئیحتیماله زۆر گرنگتر بێ، چونکە مەسەلەی حەیات ئەو موتە، بەڵام ئەوەی کە لەوێ مەفقودە لەو حیوارەدا ئەوەیە، ئێوە لەم پەرلەمانە ویب سایتتان هەیە، ئینتەرنێتتان هەیە، ئێمە هەروا، لە هەموو وەزارەتەکان، بەڵام ئەمە لەسەر بودجەی ئێمەیە، لەسەر بودجەی تەشغیله، لەسەر بودجە فەرمانگەی حکومەتی ئەلیکترونی نیە، بەڵام خزمەتگوزارییەکەش، ئیشەکەش هەر حکومەتی ئەلیکترۆنیە، لەبەر ئەوە کە ئەوان ئیعتیرازیان هەیە، رەبتی دەکەن بە کۆی داهاتوو و ئەوانە، سەبەبەکە تەنها ئەوەیە کە ئێمە بودجەکە مەحدودە و ناکرێت تەغتیەی هەموو شتێك بکات، جەنابت پرسیارەکەت لەسەر ئەوە بوو کە دروستکردنی سێ باخچە یەك ملیاری بۆ تەرخان کراوە، کەچی نۆژەن کردنەوەی باخچەی گلکەندیش یەك ملیاری بۆ دانراوە، وا بزانم ئەمە هەر حاڵەتێك خصوصیەتی خۆی هەیە، تەفاصیلی خۆی هەیە، بەڕێز کاك فازڵ حەسەن، ئەڵێ پرۆژە بەردەوامەکانی 2003 و 2005 کەی تەواو ئەبن؟، جاوبەکەمان داوە، پرۆژەکانی بەڕێزیان ئەڵێن پرۆژەی بە درەنگیش دێتن و، تەنها زیادکردنی ژمارەکانە و ئامادەکارانی ئەم بودجەیەش ناشارەزان، ئێمە ئەوەندەمان پێ دەکرێت، یەعنی تەوزیحیش هەبێتن، هەموو تەوزیحێك لەم جەلسەیە نادرێتن، بەڵام ئەوەی کە هاتووە حەتمەن ئەگەر پێمان بکرێت باشتریش ئەدا بکەین، خۆشمان تموحمان ئەوەیە، کە باشتریش بین لەوە.

دەڵێت بۆ نموونە، یەعنی بۆ ئیسپات کردنی ئەوەی کە ئێمە نەشارەزاین، یان وەزاراتی مەعنی ناشارەزایە، بەڕێزیان نموونەی هێنایەوە، دەڵێت قوتابخانەیەك کەهەمان دیزاینە، نرخی لە چەند شوێنێك، لە شوێنێك بۆ شوێنێکی دیکەوە نرخەکەی فەرقی هەیە، جا ئەمە تەبعەن قوتابخانە، دیزاینی قوتابخانەیەك، ئاخر عیلاقەی بە شوێنەکەوە هەیە، حەتمەن عیلاقەی بە تۆپۆگرافیەوە هەیە، عیلاقەی بە دوورو نزیکی لە مەرکەزی شارەوە هەیە، ئەم تەفسیلەش یەعنی لەناو تەنفیز دەکرێت بەعزێکیان ئەوە بکەم.

ئەوانەی کە پرسیاریان کردووە وەڵامیان بدەمەوە، ئەگەریش دەڵێن، من پێم خۆشە کورت بێتن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیە؟ کاك گۆران کەرەم بکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە یەعنی ئەگەر لە کۆبوونەوەکە هیلاك بووینە با دوای بخەین، بەڵام لەسەر حیسابی وەڵامدانەوەی پرسیارەکان نەبێت، چونکە دوایی هەر ئێمە ئیعتیراز دەگرین کە وەڵامەکانمان دەست نەکەوتۆتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، تا سەعات (4) دوای دەخەین، ئیسراحەت بکەن، سەعات (4) کۆ دەبینەوە، بەخێر بچن، زۆر سوپاس

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، بەناوی گەلی کوردستان، بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەی ئەمڕۆی پێش نیوەرۆ، داوا لە لێژنەی دارایی دەکەین بفەرموون بۆ شوێنی خۆیان.

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە تەکمیلەی ئەو پرسیارانەی کە کرا بوو وەڵام دەدەمەوە، بەڕێز هاژە سلێمان باسی پرۆژەی ئاوی شاری ڕەواندوزی کرد کە زۆر گرنگە، دیارە راستە، وازیحە، ئێمە لەبەر چاومانە، بەڵام هەر دیسان مەحدودیەتەکەیە کە وای لێ کردووین، هەوڵیش ئەدەین ئەگەر لە تەکمیلی یان ئەوە هەبێت، فیعلەن دەبێت جێبەجێ بکرێت، جەنابت وتت قائیمقامی رەواندوز بە 50 پرۆژەی بە نووسراوێکی رەسمی تەقدیمی وەزارەتی پلاندانان کردووە، راستە، بەڵام شێوازی کارکردنی ئێمە پرۆژە لە قائیمقامەکان وەرناگرین، ئێمە لە وەزارەتەکانەوە وەریدەگرینەوە، ئەوانیش، علی الاقل تا ئەو حەددەی کە ئێمە ئاگادارین بە پێی قەنەواتی خۆیان، بە پێی بەرێوەبەرایەتیە گشتیەکان و بەرێوەبەرایەتیەکان لە ئاستی شار و قەزا و ناحیەکان شت وەردەگرن، دروست کردنی نەخۆشخانە هەروەها جەنابت ئیشارەتت پێدا، لەبەر چاومان دەبێت ئەوە، لەو بەینەدا پرسیارێکی تر هەبوو، وا بزانم لە لێژنەی کاروباری شەهیدان کە داوایان دەکرد کە ئەو دوو بەرێوەبەرایەتیە لە هەولێر و لە سلێمانی لە باتی دروست کردنی باڵاخانە بۆ بەرێوەبەرایەتیەکان، بکرێت بە خانوو بۆ شەهیدان، ئێمە بە هەردوو شێواز دەتوانین ئەهەمیەتی هەردوو لا بکەین، بەڵام ئەو تەوصیە دەبێت لە رێگای وەزارەتی شەهیدانەوە بۆ ئێمە بێت، چونکە ئەوان وەکو ئەولەویەت بە گرنگیان زانیوە و، هەڵبەتە کە موقارەنەش بکرێت هەر یەك و و ئەهمیەتی خۆی هەیە، ئەمانەی لەسەر تەوجیهاتی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەو پرسیارانەی کە تیکرار بوویتەوە، محاوەلە

دەکەم تەجەنوبی بکەم، بۆ ئەوەی کە ماوە زۆر نەگرین، وەزارەتی پیشەسازی، بەڕێز ئەڤین خان، باسی پرۆژەکانی ئەوانی کرد، کە دیسان بڕێکی کەم لە پارەکان بۆیان تەخصیص کراوە، بەڵێ ئەویش هەروەکو مەوزوعەکانی پێشووتر، ئەگەر ئیمکانیات هەبێت لە بڕینەوەی بودجەی تەشغیلی، ئێمە هیچ لاریمان نیە کە زیاد بکرێ، بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد، تێبینیەکی هەبوو کە لەسەر ئەو کۆنگرەی کە وەزارەتی تەندروستی گرتی، ئەو کۆنگرەی کە مەجموعەیەك تەوصیات و کۆمەڵێك ڕێکومەندیشن هەبوو، پرسیارەکە ئەوە بوو کە بۆ چی لەناو پرۆژەکاندا دەنگی نەداوەتەوە؟، بە حەقیقەت من خۆشم وەکو پزیشکێك بەشداری ئەو کۆنگرەیەم کرد، کێشەی سەرەکی کە لەوێ عینوانی کۆنگرەکە بوو، زیاتر پەیوەندی بە میزانیەی تەشغیلیەوە هەبوو، زیاتر پەیوەندی بە سیستەمی تەشغیلیەوە هەبوو، نەك لە تەوصیاتی کۆنگرەکە هاتبێت کە مەسەلەن دروستکردنی بینایەی تازە، یان دروست کردنی هەر موئەسەسەیەکی نوێ، زیاتر پەیوەندی بە سیستەمەوە هەبوو، هەر وەکو ئێستا پێشی تۆزێکی تریش موناقەشەی ئەو مەوزوعەمان کرد، جەنابت ئیشارەتت بە سێ پرۆژە دا کە گوژمەی موخەصەصی کەم بووە، دەبێت زیاد بکرێت، تەئیدی جەنابت دەکەم، دروست کردنی نەخۆشخانەی لەدایك بوون و منداڵان لە شاری هەولێر، ئەو بڕە پارەی کە بۆی تەخصیص کرابوو و کە ئیعلانی موناقەصە کرا، کەمترین نرخ زیاتر بوو لەو پارەی کە تەخصیص کرابوو، تەقدیری کولفەکە تەبعەن ئەندازیارانی وەزارەتی تەندروستی کەشفەکەیان ئامادە کردبوو، کە خەلەلەکە لەوێ بوو، ئەویش هەر دیسان وەکو باسم کرد، ئیعلان کردن و دانانی ئەو پارانە لەسەر وێب سایت، ئەمەش یەکێکە لەو میسالانە، کە خەڵك دێتە پێشەوە، کەمترین سیعر ئەو پارەی کە لەوێ ئیعلان کراوە، ئەوە دەبێتە باعیسی ئەوەی کە کێشە دروست بێت، ئێستاش هیچ چارەسەری نیە، دەبێت گوژمەی موخەصەص بۆ ئەوێ بە موافەقەتێکی تایبەت زیاد بکرێ، بۆ ئەوەی پرۆژەکە بکرێت کە ئیحالە بکرێت، کڕینی 15 ئامێری سڕکردن بۆ دهۆك و هەولێر، جەنابت گلەییت لەسەر مودەی تەنفیزی ئەو چالاکیە هەبوو، خۆی ئەمە، هەر دیسان هەندێ پرسیار هەبوو کە ئەمە بۆ لەسەر تەشغیلی نەبێت؟، کڕین عادەتەن لەسەر تەشغیلی دەبێت، بەڵام بەعزێ جار حاڵەتی وا دێتە پێشەوە کە بینایەك دروست کراوە، یان کە صاڵەیەکی نوێی عەمەلیات دروست کراوە، دەچێتە زمنی مەوجوداتی ئەوێ، ئەوەیە سەبەبەکەی، مودەتەکەی چی درێژە، راستە خۆی کڕینەکە لە وەختێکی موحەدەددا تەنفیز دەبێ، بەڵام ئەجهیزە هەیە جیهەتی موشتەری موخەیەرە کە زەمانی یەك ساڵی لەگەڵ بێنێت یان داوای زەمانی دوو ساڵ بکات یان داوای زەمانی سێ ساڵ بکات، کە ئەمەش تەبەعاتی مالی هەیە لە تەصفیەی حیسابات، لەبەر ئەوە مودەتەکە وا دەمێنێت، ئیحتیماله ساڵی ئایندەش ببینی جیهازەکان کڕاون و لە بەکاربردنداں، بەڵام ناوی پرۆژەکە لەناو لیستی پرۆژە بەردەوامەکان ماوە، لەبەر ئەوەی مەبالیغی فاینال هێشتا تەصفیە نەبووە، پرۆژەکانی تەندروستی هێشتا بە شێوەیەکی گشتی خەرجیان کەم لەسەر بووە، ئەمە ئەچێتە ناو ئیتاری ئەو تێبینیەی کە زۆر لەو بەڕێزانەی کە قسەیان کرد هەیان بوو کە پرۆژەکانی با بڵێین، دروستکردنی بینا و ئەوانە بدرێتە موئەسەساتی موختەص، وەزارەتی تەندروستی ئیحتیماله جیهەتی

موختەص نەبێت لە دروستکردنی بینایە، بەڵام پرۆژەیان زۆرە، ئێستاچ هەتا ئەو ساڵانە هەر وا رۆیشتووە، ئەمە ئیتر ئەگەر موراجەعەیەکی بوێت ئەوە تەبیعی بۆ بەڕێزان و بۆ پەرلەمان و بۆ حکومەتی هەرێم دەمێنێتەوە، بنکە تەندروستیەك کە پار پارەی بۆ تەخصیص کرابوو، ئەمساڵ کە ئیزهار بووە پارەکەی زیاد بوو، حەتمەن ئەوە وەکو ئەو میسالەی پێشووتر باسم کرد سەبەبی خۆی هەیە، کە ئیعلانی موناقەصەکە کراوە، حاڵاتی وا روودەدات، یانیش ئەگەر کەشفی ئیزافی هەبێت، بەڵام ئەمەش هەمووی بە موافەقاتی ئوصولی، هەر کامەیەك لەمانە کە جەنابت پرسیارت لەسەر هەبێت، فایلی خۆی هەیە لە لای ئێمە، موافەقاتی ئوصولیەکەی هەمووی مەوجودە، ئەوەی کە شاری دهۆك لە رێژەی لەدایك بوونی منداڵان یەکەم بووە لە عێراق، لەبەر ئەوە موستەحەقە، هەر بە بێ ئەو رێژەیەش موستەحەقی موستەشفای ویلادەیە، بەڕێز نیشتیمان خان، پرسیاری لەسەر دروستکردنی زێراب لە شەقلاوە، پارك لە شەقلاوە، بینایەی شارەوانی لە شەقلاوە، قاعەی تەعزیە لە شەقلاوە، تەبیعی شەقلاوە ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ شوێنێکی تر وەکو رواندوز، ئیحتیماله زیاتریشی بەر کەوتووە، بەڵام ئەو تێبینیانەمان زۆر لە جێی خۆیەتی، مولاحەزەکەشمان کە دەیڵێمەوە بۆ ئەوەی کە مەعلوم بێت کە ئێمە تەبەنای ئەوە دەکەین کە ئەمە دەبێت چارەسەر بکەین لە هەر فورسەتێکدا کە ئیمکانیات هەبوو، بەڕێز کاك عیماد، بەعزێکی ئەوانە تیکرارن، بەڵام چارەسەری ئەو ئاوارانەی کە پێش 98 لە ئێران و تورکیاوە هاتوون، خۆی پرۆژەیەك هەبوو لە سەرۆکایەتی هەرێم، وا بزانم شتێك گەڵاڵە کرابوو، پێشی شەش مانگ، بەڵام تا ئێستا بە شێوەیەکی فەرمی کە ئەمانە مەسەلەن چ خانووە، یان هەر شتێکی ترە کە پێویست بێت بۆیان و بە کولفەیەکی تەخمینی بۆ ئێمە نەهاتووە، ئەگینا ئێمەش بە گرنگی دەیکەین کە پێشکەش بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کرابوو کە ئەوان دیراسەتی بکەن و وەکو پرۆژەیەکی موتەکامیل بێت، بەڕێز کاك گۆران پرسیاری لەسەر ئەو پارانەی کە تەخصیص کرابوو بۆ ساڵی 2010، بۆ پرۆژەکان کە ئەوانە چی لێ هات؟، ئەوە ئەگەر لێرە ئیحتیماله پرسیاری تریش لەسەر ئەوە هەبووبێ، تەبعەن وەڵامی ئەو پرسیارە لە حیساباتی خیتامیە، سەبارەت بە شێوازی تەمویل کردن، ئێمە تەحدید کردنی ئەولەویات، رێزبەندکردنی مەشاریع، موتابەعەکردنیان هەتا حەددی نیسەبی تەنفیز و نیسەبی صرف و ئەوانە لە لای ئێمە، بەڵام تەمویل لە وەزارەتی داراییە، وا بزانم کاك شێخ بایز ئیشارەتی بەوە دا، کە ئەمانە هەمووی لە حیساباتی خیتامی ئیزهار دەبن، بەڕێز صبیحە احمد کە ئیهتیمام بە هەندێ قەزا نەدراوە، هەر لەبەر مەحدودیەت بوو و هیچ شتێکی تر نیە، ئێستاش ئەگەر دەرفەت هەبێت وازیحە لە جەداولی ئێمە مەعلومە کە چ قەزایەك نیسبەتی فیعلەن لە هەموو موعادەلەی کەمتری بەرکەوتووە، بەڕێز کاك کاروان، پارەی پرۆژە بەردەوامەکان چی لێ هاتووە؟، ئەمە وا بزانم مەوزوعێکی حیسابیە دیسان، هەر هەمان وەڵامی هەیە، بەڕێز د. مەلا بەشیر، میزانیەی تەنمیەی ئەقالیم دەبێ دەربێ لە میزانیەی هەرێم، ئێمەش تەئیدی دەکەین، بەش بە حاڵی خۆمان تەئیدی ئەوە دەکەین و وا بزانم هەموو لایەکیش لەسەری موتەفیقن، بەڕێز کاك صباح بیت الله، تێبینی لەسەر پرۆژەی سایلۆی ئاکرێ هەبوو، لە جێی خۆیەتی تێبینیەکە، ئەو

تەخصیصە دەبێت زیاد بکرێت و هیوادارین لە نیهایەتی موناقەشەی پرۆژە یاسای بودجە، ئێمە لەو مەبلەغانەی کە دەبڕێت، ئەو موخەصەصە زیاد بێت و ئەوانی تر، بەڕێز کاك عدنان عثمان، باسی ستراتیجیەتی حکومەتی کرد، هەر چەندە بە شێوەیەکی گشتی بوو، لەسەر میزانیە زۆر مەخصوص لەسەر پرۆژەکان نەبوو، بەڵام وا بزانم بیدایەت باسی ئەوەم کرد تۆزێك و پێویست ناکات ئیعادەی بکەمەوە، من تەئیدی ئەو فەقەرەیەی دەکەم، ئەو پرسیارەی جەنابت دەکەم کە ساڵ بە ساڵ داهات زیاد دەبێت و ئەو داهاتە زیادە، ئێمە وەکو وەزارەتی پلان دانان حەز دەکەین هەر هەمووی بچێتە سەر پرۆژەکانی وەبەرهێنان و تەنانەت هەر بۆ ئەوەش حیجز بکرێ، ئێمەش داوای ئەوە دەکەین، بەڵام ئیتر وەزارەتی داراییش لە بەعزێ شت ئەتوانین شتیان لەسەر فەرز بکەین و لە بەعزێك جاریش ناتوانین، بەڕێز ئەڤین عمر، کە دروست کردنی بینای قوتابخانەکان دەبێت چوار پۆلی نەبن، تەنانەت شەش پۆلیش نەبن، زیاتر بن لەبەر ئەوەی هەر دەبێتە باعیسی چەند شەفتی، ئێمە وەکو ئەو جیهەتەی کە ، با بڵێین ئێمە بەتەنیا نین، وەزارەتی پەروەردە هەیە، موئەسەساتەکانیان هەیە، دەبێت ئەوان داوای نەکەن، ئەگینا کە لە پلانی ئەوان دەبێت وەکو ئەولەویەت، ئێمە ناچارین، بەڵام دەکرێت ئەو تەوصیە بدرێتە وەزارەتی پەروەردە، هەروەها بەڕێزیان ئیشارەتیان بە خاوەن پێداویستیە تایبەتەکانی دا وەکو پێشتریش لە بابەتی دروستکردنی هۆڵی داخراو بۆ لێژنەی پارائۆلۆمپی، بەراستی من پشتگیری بەڕێزیان دەکەم، بەڕێزان، خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان لە وڵاتان ئەوەندە دەرفەتیان بۆ دەرەخسێت هەتا ئەوەی کە پلەی بەرزیش لەناو حکومەت وەربگرن، تەنانەت ئێمە شاهیدین ئێستا لە شاری هەولێر قونصوڵی یەکێك لەو وڵاتانە خاوەنی پێداویستی تایبەتە، لەبەر ئەمە دەبێت بچێتە ناو ئیتارێکی عامەوە، ئەوە نیە بڵێین ئەو پرۆژەیە لەناو پرۆژەکانی وەبەرهێنان بۆ خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان دانراوە، بەڕێز سیوەیل خان ئەڵێ، وەزارەت و پارێزگاکان، وا بزانم باسم کرد، هەروەها ئەڵێ وەزارەتی پلان دانان و دارایی بە کەیفی خۆیان ئەولەویات دادەنێن، نەخێر وا نیە، ئەولەویاتەکان وەکو بیدایەت باسمان کرد، ئەمە ئیشێکی تیم وۆرکە، یەعنی کەس لە ئێمە بە تەنیا کار ناکات، بەڕێز کاك رەفیق صابر، پرسیاری ئەوەی هەبوو کە ئێمە لەسەر چ ئەساسێك پرۆژە ئیختیار دەکەین و مەبادیئەکان چین؟، دیسان باسم کرد، بەڕێز کاك شێروان ناصح، پرسیاری لەسەر ئەوە هەبوو کە پرۆژەی بەردەوام قسەی زۆر لەسەر دەکرێ، ئایا ناکرێت لە جیاتی پارە تەرخان کردن بۆ پرۆژەی نوێ، ئەو پارەی کە هەیە تەرخان بکرێت بۆ پرۆژە بەردەوامەکان؟، ئەمە دوو بۆچوونی هەردووکی دروستە، هەردووکی دەبێت، ئێمە لە ناو ئەنجومەنی وەزیرانیشدا ئەو موناقەشەیەمان زۆر کرد، لەگەڵ وەزارەتی داراییش، تەرحێك هەبوو کە ئێمە تەنها ئیلتیزام بەو پرۆژە بەردەوامانە بکەین، تەرحێکی تریش هەبوو کە نەخێر هەندێ شت هەیە کە دەبێتن دەست پێ بکرێتن لە کاتێکی موعەیەندا، لە کۆتاییدا بەو شیکلە هات کە هاتە بەردەستی بەڕێزتان، ئەمە دەکرا کە تەنها فەقەت ئیلتیزام بە بەردەوامەکان بکەین، بەڵام خۆی ئەبێ ئەو حەقیقەتەش بزانین کە پرۆژەی بەردەوام کەلیمەیەکی تەبیعیە، شتێکی ئەوە نیە، ئەگەر هەبێت لەناو ئەوانە پرۆژەیەکی تایبەت کە کێشەی لەسەرە، ئەوە

شایەنی باسە، ئەگەر نا خودی هەبوونی پرۆژە بەردەوامەکان، ئەوە پاریش وتم و ئەمساڵیش ئەیڵێم و ساڵی ئایندەش هەر دەبێ بەردەوام و ساڵی دواتریش هەروا، بەڕێز د.ڕێباز، سوئالی هەبوو لەسەر نیسبەتی ڕێژەی تەنفیزی پرۆژەکان لە شەش مانگی یەکەم، ئیحتیماله ئەوە لە تەقریر وەزارەتی داراییدا هاتبێت، بە هەر حاڵ وازیحە خۆی کە ئێستا لە داتاکانیش دەبینین، ئەو وەزارەتانەی کە زیاتر موهەیەئن و زیاتر کادری هەندەسیان هەیە و زیاتر تەجروبەکە هەیە و دامەزراون، نیسبەتەکانیان زیاترە لەوانی تر، لەبەر ئەوەی نموونە یەك، دوو وەزارەتی هێناوە کە پێویست ناکات باسی بکەم، تەقریرەکە لەلای بەڕێزتان هەیە، بەڕێز شیلان عبدالجبار، ئایا بودجەی پەرەپێدانی پارێزگا بەشێکە لە بودجەی وەبەرهێنان یان نا؟، ئەز دبێژم ئەڤ پرسیارە دیسان تەفاصیلت وێ و نەفەقاتی سیادیە و ئەوانە، شێخ بایزی بەڕێز وەزیری دارایی ئیشارەتی پێدا، زیاتر وەڵامەکە لە لای ئەوە لە لای ئێمە نیە، بەڕێز پەیام خان، پرسیاری لەسەر پرۆژەی هیزۆپ کە وەڵاممان داوەتەوە، ئەوە چارەسەر کراوە، پرۆژەش هەیە کە وەك ، هەر بەشێوەیەکی گشتی بەڕێزان، با لێرەوە هەم بۆ ئێوەی بەڕێز و خەڵکی وڵاتەکەشمان باس بکەین، ئێمە لە هەر شوێنێك، هیچ پرۆژەیەك نیە و نەبووە و ئێستاش نیە کە دوو جار کە ناوی دێت، ئەمە خوتوەی یەکەمە کە پێی دەڵێن دانانی ناوی پرۆژە لەناو خوتەدا، دوایی ئەوە دەچێتە بواری تەنفیز، لەبەر ئەوە غەیری هەڵەی مەتبەعی نەبێت، هیچ پرۆژەیەك نیە کە دوو جار پارەکەی بۆ دابنرێت و دوو جار خەرج بکرێت و دوو جار سەرف بکرێت و دوو جار ئیحالە بکرێت و خۆی یەك پرۆژە بێت، شتی وانیە، بەڵام کە هەیە لە لیستەکان، ئەگەر نموونەیە هەبووبێت تەنها هەر هەڵەی مەتبەعیە و بۆیەش ئوصوڵی حوکمڕانی ئەوانەیە کە بەو مەراحیلانەدا بڕوات، بۆ ئەوەی کەمترین هەڵەی تێدا بێت، بەڕێزیان پرسیاری ئەوەشیان کرد کە ئەو پرۆژانەی کە بڕیار بوون پار ئیلغا بکرێن و، شتی تر لە شوێنیان دابنرێ، ئەوانە چییان لێ هات؟، من ئێستا تەبعەن لە داتاکان بە کیتابی ڕەسمی عەرزی جەنابتان ئەکەم کە ئەوە ئەو پرۆژانەی کە لە تەوصیاتی پەرلەمان هاتبوو پار ساڵ کە لابراون، تەبیعی ئەو پارەی کە لەوێ ئەگەر شتێك بە تەحدید گۆترابێت، پرۆژەیەکی موعەیەن لە شوێنی دانراوە، ئەگەر نا لەناو لیستی هەموو پرۆژەکانی تر تەوزیع بووە، مەبلەغەکە بەو شیکلەیە، بەڕێز فازڵ بەشارەتی، نەبوونی سایلۆ لە کوردستان، ئەو کێشەیە ئێمە تەئیدی دەکەین، بە پێی ئیمکان داخیل کراوە، ئەگینا تەئیدی قسەی جەنابت دەکەین، دابینکردنی مەکائین بۆ جووتیاران و بڕی ئەو سەماد و موبیدات حەشەریەی کە دەدرێتە مە، ئەوە ڕاستە، بەڵام لەسەر فەقەراتی موشتەرەیات دەبێ، وەکو مەشروعیش ئەگەر بێتە پێشەوە، لەسەر بودجەی تەشغیلی، بەڕێز تارا عبد الرزاق دەڵێ پرۆژە هەیە هی ساڵی 2003 ، ئەمە چۆن دەبێت و پارەشی بۆ تەرخان کراوە؟، بەڵێ، ئەو لیستە بەرەسمیش بۆتان هاتووە ئی 2003 و 2005، نزیکەی 68 و 61 پرۆژە بە بڕی 61 ملیار، یان بە عەکسەوە، بە دەقیقی نازانم، ئەوە هەیە، بۆیەش هاتووتە بەردەستتان، داوای هەندێك پێشنیاریشم کرد کە جەنابتان مەسەلەن ئەوانەی کە زۆر بە موعەلەقی ماونەتەوە، ڕێ و شوێنێکی یاسایی هەبێت و ئەمانە دابخرێ و حەزف بکرێن لە لیستەکە، بەڕێز کاك ئیسماعیل ئەڵێ، ئەبێ 5 شت هەبێ هەتا بتوانین

موتابەعەی موناقەشەی بودجە بکەین، بەش بە حاڵی ئێمە، ئەو شتەی کە موتەعەلیقە بە ئێمە، تەقدیم کردنی ئەم لیستەیە، تەفاصیلی زیاتر ئەوەی کە موتەعەلیقە بە بودجەی وەبەرهێنانەوە، تەفاصیلی زیاتریش لە وەزارەت هەیە، هەموو کاتێك لەسەر هەر پرۆژەیەك، ئەگەر هەمووشی لە لای ئێمە نەبێ، ئینجا لە لای وەزارەتی پەیوەندیدار هەیە، وا بزانم پێشنیاری ئەوەش کرا کە نیسەبی ئینجاز مەسەلەن بە مونتەزەمی هەر سێ مانگ جارێك بدەینە پەرلەمان، بە نیسبەتی ئێمە هیچ مانعێك نیە، هیچ یاسایەك یان هیچ ڕێنماییەك یان هیچ نووسراوێك کە داوای ئەوەمان لێ بکات نەهاتووە، دەینێرین و هیچ کێشەمان نیە، بەشەکانی تر جەنابت ئیشارەتت بە حیساباتی خیتامی نەدا، ئەگەر پرسیارەکەت لە بیر مابێ، وتت دەبێ 5 شت هەبێ، ئەوە دوو شت لەوانە پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە، ئەوانی تر پەیوەندیان بە وەزارەتی دارایی و ئابووری هەیە، بەڕێز کاك قادر حەسەن باسی پلانی ستراتیجی بۆ کەرتی کشتوکاڵ، پلانێکیان هەیە کە لەسەری دەچن، موشکیلەی کەمی تەمویلیان هەیە و، هەندێ لایەنیش مەشاکیلی تەنفیزیان هەیە، وەکو لایەنی فەنی، بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن، پرسیارەکەی زیاتر لەسەر ئەوە بوو کە ئەو پرسیارانەی کە هەیە وەڵام بدرێنەوە، منیش لەبەر ئەوە یەك بە یەك بە سوئالەکاندا دەچم، نامەوێت هیچ سوئالێك ئیهمال بکەم، محاوەلەش دەکەم حەدی ئیمکان دەقیق بم، ئەگەر شتێکیش مەفقود بێت لەو موناقەشەیە، من ناکرێت هەموو ئیشی حکومەت و ئیشی هەر 12 مانگ لە جەلسەیەك یان لە حەفتەیەك دانیشین ئیختیصاری بکەین بەوە، ئیشەکان زۆر لەوە زیاترن و، لە خزمەتداینە ئێمە، سوئالێکی تری هەبوو لەسەر باس کردنی لیستی ئەپدەیت کە لەسەر داوای لێژنەی دارایی و ئابووری کە لە ئێمە داوا کرا کە سەرەتای مانگی پێنج بینێرین بۆ پەرلەمان، چونکە ژمارەکان وەکو باسم کرد لە سەرەتادا گۆڕاوە، ئەو لیستەیە، تەبیعی هەر بۆ تەوزیح و سوپاسی جەنابیشیان دەکەم کە داوای ئەو تەوزیحەی کرد، چونکە بۆ ئەوەی هەم لە ئیعلام و هەم لەبەر چاوی لوجانی موختەصیش تەوزیحێك بدەم، ئەویش ئەوەیە کە ئێمە ئەو لیستەی کە ناردوومانە کە لە 1/17 کە لە وەزارەتی ئێمە دەرچووە، دواتر لە مانگی سێ گەیشتووتە پەرلەمانی بەڕێز، ئێمە ئەو لیستەیە کە تەحدیدی ئەرقامی موخەصەص دەکاتن بۆ ساڵی 2011، هەر لیستێکی تری ئەپدەیت کە بێت، موجەرەد پرۆگرێسەکە پێشان دەدات، ئەگینا ئەگەر تۆ سەیری ئەوە بکەی ئیحتیماله 200 ملیار دینار لەگەڵ لیستی مانگی یەك فەرقی هەیە، ئەوەش تەبیعیە، ئێستاش ئەگەر لیستێکی ئەپدەیت تر بێنم حەتمەن پرۆژە بەردەوامبووەکان خەرجێکی لەسەر بووە، کە لەسەر حیساباتی 2011یە، بەڕێزیان داوا دەکات کە هیچی تر پرۆژە نەخرێتە ناو لیستی پرۆژەکان، وەکو پێشتر باسم کرد، وەکو مەبدەء ئێمە مولزەمین بە ئەو لیستەی کە بەردەوامە و ئەو لیستەی کە موصادەقەی لەسەر دەکرێت، بەڵام ئەگەر حاڵاتی تارئیش بێتە پێشەوە، چۆن لە میزانیەی، هەم لە میزانیەی حکومەتی عیراقی فیدراڵ و هەم لە میزانیەی هەموو وڵاتەکانی دونیا، ڕێژەیەك دادەنرێت بەناوی میزانیەی ئیحتیاتی، ئەگەر مومکین بێت کە ئەو میزانیە ئیحتیاتیە کۆمەڵێك شت لەخۆ دەگرێتەوە، مومکینە جار بەجار شتێکی وا بێتە پێشەوە وەکو باسی ئەو دوو سجنەی کە کرا لە هەولێر و لە سلێمانی کە پار لە لیستەکە نەبوون، بە

بڕیارێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بە فەرمانێك بۆ ئێمە هاتووە، داخیلی ئەوەمان کردووە، ئێستاش لە ئیحالەیە وا بزانم یان لە دەستپێکردندایە، کە تەعقیببیشم کرد ئەمڕۆکە لە مەجلیس چوومە دەرەوە بزانم سەیری فایلەکەم کرد، تەوصیەی لیژنەی کاروباری ماڤ مرۆڤ ئی پەرلەمانی کوردستان بە کیتابی رەسمی چوویتە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیش پەسندی کردووە، یەعنی ئەوە نیە مەسەلەن ئەمە لەبەر ئەوەی کە ئەو دەرگایە هەیە یان ئەو ئیمکانە هەیە، ئەو شتە هەموو رۆژێك روو دەدات، ئەمە حاڵەتێکی زۆر کەمن، بەڕێز عەزیمە نجم الدین، هەمان پرسیاری هەبووە لەسەر پرۆژە بەردەوامبوونەکان کە نەکەوتوونە سەر ئیش، ئەوانەی با بڵێین لە پارەوە موصادەقەی لەسەر کراوە، ئەو رێژەیە هەیە، مەجموعەیەك لەو پرۆژانە هەیە لەبەر مەسەلەی کاتە، لەبەر مەسەلەی ئیجرائاتی رۆتینیکە کە دەبێ پێیدا بڕواتن، ئەو رێژەیەش هەر کەم دەبێتەوە، هەروەها تێبینیەکی لەسەر ئەوەی کە تەندەرینگ لە دوو شوێن دەکرێتن، خۆی ئەوەی کە واقیعی حاڵە لە هەرێمی کوردستاندا لە دیوانی هەر سێ پارێزگا، تەندەرینگ دەکرێتن زائیدەن لە بەعزێك وەزارات بە تایبەتی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە، وەزارەتی شارەوانی کە پرۆژەیان زۆرە، بەعزێك جار دەعوەتی راستەوخۆ کە دەکرێتن لە پرۆژەی تایبەتمەندا کە بۆ مەجموعەیەك کۆمپانیا کە نابێت لە 5 کەمتر بن، کە ئەم ئیجرائاتانەش هەمووی یاسا رێگای پێداوە، بەڕێز ئامینە زکری، پرسیارا موشارەکا کەرتی تایبەت کر لە بواری پەروەردێدا، تەبیعی وەکو هەر حەمی پرۆژەیەك، موکینە تۆ تەرکیزێ لەسەر لایەنی ئیجابی بکەی، مومکینە مەجالی تێدا هەبێت وەکو مرۆڤ تەرکیزی خەراب بی و لایەنی سەلبی بکات، مەوزوعێکی هەیە بەناڤێ قوتابخانێن تایبەت، کو کوردستانی بگاڤێ و کو ززۆربەی جیهەتی تر دونیای عالەمی کو هەین، هەولیریت هەین، سلێمانیت هەین، دهۆکیژیت هەین، ئەڤە قوتابخانە فەرەنسیەت هەین، قوتابخانە ئەڵمانیا هەین، قوتابخانا شوێڤاتا هەین، هندەك ژ ڤان حوکمێ کو هندەك ل باژێرەکێ مەزن، ئان ل یێ پایتەختی مومکنە کو خەلك دەستێ وان بگەتێ، مە بڤێت وە نەڤێت ئەڤ قوتابخانێت هەنێ، وەکو کەرتێ تایبەتیێ د موناڤەسێدا، هەم د نابەینا ئێك و دودا وهەم دگەل کەرتێ حکومی، وەختێ ئەڤ قوتابخانێت هەنێ مەوجود بن ل هندەك باژێڕا دبیا هەقیقەتەکێ ل بەرچاڤێ مە بیت، کو ئەو قوتابیێت ل وان قوتابخانا دەرکەڤن، یان تەخەروجێ دکەن، حەتمەن مومکنە ل هندەك پێوەرا، ئیحتیمالێ کو هەندێیا هەی شەریحەك ژێ دەر کەڤیتن، کو ئەو شەریحە موستەقبەلەن ل قەرازایەکی وەکی سۆران نەبت، چونکو قوتابخانێ ژ تایبەت لێ نینە، تەوەجوها سیاسەتا حکومەتێ ب شکلەکێ عام نەك تەنها پەروەردێ، دەعما قتاعێ خاسە، دەعما قتاعێ خاس ب شێوازەکێیە کو هندەك جارا، ب واستەی تەشریعات، تەسهیلات بۆ بێتە کرنێ، هندەك جارا ژی مومکنە بێتە سەر هندێ، کو قتاعێ حکومی دەعما مادی ژی بکەتن، بۆ هندێ هەتا ئەو مەشروعە ل وان جهێ درست بن و ببیتە زاهیرەك و بشێن ئیدامێ پێ بدەن، ئەو مەبلەغێت کو هاتینە تەخسیس کرن ، بۆ هەڵەبجە، کەلار، سۆران، زاخۆ بۆ هندێیە کو قتاعێ خاس تەشجیع ببت، ب پێی میکانیزمەکێ وازح، کو جەنابێ تە چی ئیتیلاعێ ل سەر بکە، ل تەفاسیلێت وان ئاگادارم، بەس تەفاسیلێت وان ل وەزارەتا

پەروەدێشی هەین، دەرفەتەکا دیدا ئیتیلاعێ سەر بکەی، ئەم وەکو حکومەت، ئەز وەکی وەزیرێ پلان دانان، زۆر موفتەنەعم پێ، چونکی ئەو جهێت مە بەحس کری مومکن نینە، تو وەسیلەکێ ببینێ کو تو ئیجبارا وەبەرهێنەری بکەی، کو بچیتن ل ویرێ مەدرەسەکی بکەتن، د وەختێدا مە مەدرەسەکێ ل سلێمانی موربح ترە، بەس هەڵەبجە دێ هەر مینێ مەحروم ژ مەدرەسێت ئەهلیی بی، کەواتە ل ویرێ هیچ بابێ موقارەنەی نینە کو ئەم ئەڤێ موقارەنەی بکەی دگەل مەدرەسێت حکومی، مەدرەسێت حکومیی ژی زەرورینە، دبیا بێنە چێ کرن، ئاستێ وان ژی باشتر لێ بێ، ل هەمان وەخت دا فەراغەك ژی هەی مەجالێ کو هندێ هەی، کەرتێ تایبەت دەورێ خۆ ببینت، دیسا ئەوەژی بە پێی یاساو ڕێنماییێت کو حکومەتا هەرێمی شۆل پێ کەتن، ئەڤ تشتێ ئەڤ دەرگەهێ هاتیە ڤە کرنێ، مەناڤێ وان یێ کریە، ئەز نزانم ل ڤێرێ مە نڤیسی، p.p.p یەعنی(پەبلك پرایڤت پارنشن)، ئەوە مەبدەئەکە ئەلعان هەم بانکی نێودەوڵەتی، هەم ئام ئێف، هەم مونەزەماتێت ئومەم موتەحیدە زۆر تەشجیعێ دکەن، دوی حالەتیدا وەختێ تو ببیە شەریك، دگەل ڤتاعێ کەرتێ تایبەت، تو دشێی باشتر ژ کۆنترۆڵەکێ تایبەت بکەی، کو هندێ ژی سەد دەر سەد کەرتێ تایبەت دڤی شۆلێ دابت، ئەگەر دەستێ وەزارەتا پەروەردێ ناڤ وان ڤوتابخانێت وەساداهەبتن، حەتمەن دێ باشتر شێت ئەوی دی بکەت، دڤێرێشدا ئەگەر جەنابێ تە داخلی تەفسیلێ ببتن، موڤتەرەحەکە ئەوەیە، جهەت نەهاتینە تەحدید کرن، بەس موڤتەرەح ئەوەیە کو مەدرەسەکا حکومی تەسلیمی تەجروبەکا ناجح ببتن، وە جزئەکێ ژ تەکالیفێ بێتە تەمویل کرنێ، وە جزئێکی دی ژی بکەویتە سەر ڤوتابیا، ئەو ڕێژا جەنابێتە بەحس کری ل ڤوتابخانا، ئەو ب وی شێوازی کو ئێکیا هەی ل هەولێرێ، ئێکیا هەی ل دهۆکێ هەتا ڤێ گاڤێ، ئەو ڕێژا بۆ زارۆکێ شەهیدا هاتینە تەخسیس کرن، مەبدەئ تەمویل کرنا بە دوو جزئن، یەعنی ئەلعان ئەگەر ئەڤ ڤوتابخانێ هەنێ دروست بیتن، ئەڤ مەشروعێ هەنێ سەر بگریتن، ڤوتابییێت کو چنە ویرێ، دبیا هنگی دیسان حکومەتا هەرێمێ کوردستانێ وەزارەتا پەروەدەی، د ڕێکا وەزارەتا دارایدا، مەبلەغەکی تەخسیس بەکەتن بۆمەجموعەکێ، بۆ ڕێژەیەکان زارۆکێ شەهیدا دا ل ویرێ بخوینن، یەعنی ئەو پرۆسە وەکو مەبدەئ، درستە تەمویلا وێ تە دوی ئێك ملیار دیناریدا، ئێك ملیار دیناری ژی تەبیعی بۆ ساڵەکێیە، بۆ هندێیە کو ئەو تشتێت ئیزافی ئەوێت کو بەنامێ حکومی ژی دانەبیت بێتە کرن، جەنابێتە پرسیار د پرۆژەیا زانکۆ و زانکۆیا دهۆك و زانکۆی هەڵەبجە، هەر هەمییێت ئیحالە بین، دەست ب شۆلی کرینە، جەنابێتە ئەو رسم نیشنامەدان ئەوێت هندەك مولاحەزات ل سەر بینای ڤوتابخانەکێ تە هەبین، ئەو تەبیعی عەلاقە ب پرۆژە یاسای بودجە ڤە نینە، بەس مولاحەزە د جهێ خۆدا بۆ جیهەتێ مەعنی، کوالیتیا زۆربەی ئەڤ پرۆژێ ڤێ گاڤێ دێنە تەنفیز کرن، ل هەرێما کوردستانێ، ئەز بێژم هەمی شاهدین ل سەر هندێ، کو ڕۆژ بە ڕۆژ مەشاریعا باشتر بت، سەبەب ژی ئەوی ئەوە کو بەری ڤێ گاڤێ، ئەو کۆمپانیایێت ل هەرێمێ کوردستانێ شۆل کرن، وەختەکێ تەنیا کۆمپانیایێت محەلی بین، پشتێ کو هنگێ کۆمپانیایێت بیانی هەبین، بەلێ هەر ئەو بینن کوالیتیا وان زۆر باش نە، ڤێ گاڤیش ڕۆژ ب ڕۆژ ئەم هەمی مولاحەزێ دکەین، ئەو بنایێت کو مە بینین ئەوێ حکومی ژی تەنانەت، وەکو ڤوتابخانێت وان، کوالێتی وان

زێدەتر دێ چیتە پێش، هەروەکو پێشتر ژی من بەحس کری، ل فەرمانگەی بەدواداچوونی پرۆژەکان، ئەگەر جەنابێ تە پەیوەندیەك ل گەل وان بکەی، یان ئەز شێم بکەم پێش جەنابێتە، نسبەتی ئەگەر مەعلوماتێ وی پرۆژەی رەسمێ ل دەف من، بەس ناوێ پرۆژەی مەوقعێ وی ل سەر نەبی، ئەم دێ موتابەعە کەین سەرچاوا، بەرێز کاك محمد ئەڵێت پرۆژەکانی کەرتی تایبەت هیچ پرۆژەیەکی نیە، پێویستە حکومەت هەندێك لە بودجەی خۆی بۆ کەرتی تایبەت تەرخان بکات، ئەوە بە عەکسی پێشنیارەکەی ئامینە خانەوەیە، ئیتر هەردوو بۆچوونەکە هەیە، هەردووکیشی تەبیعیە دەتوانی بڵێی بە هەند وەربگیرێ، بەرێز کاك سەرهەنگ، پرسیارێکی لە جێگەی خۆیدا کرد، تەبعەن ئێمە مومکینە ئەو داتایە لەبەر دەست من نیە ئێستا، هەرچەندە ئی دوێنێش بوو دەمتوانی ئەو بکەن، بەلاّم مەسەلەن ئەڵێت نەبوونی نیشاندەر لەسەر ئەوەی بابڵێین ئەم پرۆژانەی ئاو، چەند رێژەی بێ ئاویان کەم کردۆتەوە؟، وەلاّمەکە لە لای من نەبوو، لەکاری رۆژانەشمدا ئەو دیقەتە هەتا ئەو هینە نەچومەتە ناو ئەوەوە، بەلاّم حەتمەن هەتا رێژەیەك سوودی هەیە، پرۆژەیەکی ئاو کەلە شوێنێك دروست دەکرێت، هەروەها لەسەر ئی ئاوەدانکردنەوە، من ئەو تێبینیەش دوێنێ لەگەڵ وزیری شارەوانی و وەزیری ئاوەدانکردنەوەش قسەم کردووە، کە وتوومە ئێمە ئەگەر بکرێت لەوە دەقیق تر بین، بۆ لەمەو دوا بەسەرچاو، ئیحتیمالە لە لیژنەکانیش ئەوە باس کراوە کە وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن داوای هەندێك پرۆژەیان کردووە، کە داخل نەکراوە، کەچی هەندێك پرۆژە داخل کراوە کە بەدڵی ئەوان نەبووە، تەبیعی کە باسی ئەوەش دەکرێت هەمووجار، میسالی فرۆکەخانەی هەولێر دەبێت بە میسال، ئەو تەوسیعاتانەی کە لەوێ دەکرێت، یان لە فرۆکەخانەی سلێمانی، مەشروعی هەردوو فرۆکەخانەکان، بەرێزان دوو مەشروعی تایبەتن، کە دەڵێم تایبەتن، مەقسەدم ئەوەیە کە نە تەجروبەی فرۆکەخانە لە کوردستان هەبووە یەکێك فرۆکەخانە دروست بکاتن، نە موئەسەسەیەك هەبووە کە ئەمە بیست ساڵە فرۆکەخانەی دروست کردووە، هەردەم مەرجەعیەتی فرۆکەخانە دائیمەن لەسەر وەزارەتی نەقل و مواسەلاّت بووە، چونکە هەر فرۆکەخانە لەوێ بووە، لەبەر ئەوە، ئەوە بە کۆمەڵێك مەراحلدا تێپەڕیوە، ئەسلەن پرۆژەکان کە دەست پێ کراوە، هی زەمانی دوو ئیدارەیی بووە، دوایی ئەوە کە ئیدارەش تەوحید بووە، بە شێوازێکی موعەین تەعامولیان لەگەڵ کراوە، ئێمە ئێستا ئەو تەوەجوهەی کە هەمانە، بەنیسبەتی هەموو پرۆژەکان، فەترەیەك لەسەر وەزارەتی دارایی بوون، ئێستا لەم مەرحەلەیە ئێمە پاڵی پێوە دەنێین وەکو مەشروع، وەکو فایل کەلە وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن بێت، ئەوان دەڵێن ئێستا ئێمە موهەیەئ نین بۆ ئەوە، تەبیعی ئەمە وەختی دەوێت ئەم پرۆسەیە، ئەگینا نسبەتێکی کەم لە پرۆژەکانی ئەوانیش داخل کراوە، ڕاستە ئەوەیان لەبەر مەحدودیەت بووە، بەرێز کاك خورشید جێگری سەرۆکی لیژنەی درارایی و ئابووری، ئاماژەی بە پرۆژەیەکدا لە دهۆك، کەباسی هەردوو خەستەخانە کرا، وەهەم باسی ئەوە کرا کە ئەوەلیاتی پرۆژەکەشی تەسلیم بە من کرد، کەلەکاتی خۆیدا بەرێز کاك نێچیرڤان بارزانی سەرۆکی کابینەی پێنجەم، وەعدی بە خەڵك داوە، ئەویش نەخۆشخانەی شێرپەنجەیە، کە ئەمە دوو ساڵە بەڕاستی هەر لەبەر مەحدودیەت ئەوە

کـراوە، ئـەگینا وابـزانم هـیچ موناقەشـەی پـێ ناوێـت، وە جێبـەجێ دەکرێـت، بـەڕێز شـلێر محمـد، کـە پەیوەندیەکی باشیشمان هەبووە لە خیلالی ئەم ماوەیەی بابڵێین لەوەرگرتنی تێبینیەکانی، کە خۆشی وەکو موهەندسێکی ساحێب تەجروبە موداخەلاتی هەبووە، بـەڵام لێـرە بەڕاسـتی تۆزێـك غـەدری لـە ئێمـە كـرد، وتی کە وەزارەتی پلان دانـان ستافی نیـە، بۆیـە نـاتوانن پـلان دابنـێن، ئێمـە بـەش بـەحاڵی خۆمـان ئێمـە تەقیمی خۆمان نابێت خۆمان بکەین، بەڵام من حەدی ئەقەل دەتوانم تەقیمی مدیر عامەکان و ستافەکانم بکەم، بەڕاسـتی زۆر لێیـان ڕازیـم، دەسـت خۆشـیان لێ دەکـەم، ئەگـەر یـەك ئیشی مورەتـەبیش هـەبێت کـە تەقدیمی بکەم، بەرهەمی کاری ئـەو ستافانەیە، ئـەگینا کـەس لـە ئێمـە بـە تـەنیا ئیشی پـێ ناکرێـت، مـن لێرەشەوە هەرچەندە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئیحتیمالە تۆزێك لە خەتەکە دەربچم، مـن داوا دەکـەم کـە ئـەو 10٪ی معاشـی مـدیر عامـەکان کـەم نەکرێتـەوە، چـونکە بەڕاسـتی کـارێکی زۆر دەکـەن و، لـە هـەموو وەزارەتـەکانیش، بـەڕێز کـاك د.ئـاراس، تێبینـی لەسـەر ئـەوە هـەبوو کـە موناقـەلات دەکرێـت، لەبـەینی پڕۆژەکـان، یـان لەبـەینی ئیستیسـماری بـۆ تەشـغیلی، کـە پەرلـەمانی لێ ئاگـادار بکرێتـەوە، بـە هەقیقـەت بەشێوەی موناقەلات، ئەگەر شێوازی کیتابی ڕەسمی بێت، ئێمەش کیتابی ڕەسمیمان بۆ نایەت، بەڵام یەعنی ئەو پارەیەی کە تەخسیس کراوە بۆ مەشاریع، کـە هـەمووی سـەرف نـەبووە، کـە وەزارەتـی دارایـی عـەجزی خۆی پێ سەد دەکات، یان لـە تـەعینات تـەجاوزی هـەبووە، پێـی موعالەجـە دەکـاتن، ئێمـە تـەنها دەتـوانین شاهدی ئەوە بدەین، لەگەڵ هەموو بیرۆکراسیەتی کە لـە نـاو کاروبـاری حکومەتـدا هەیـە، هـیچ وەزارەتێـك پڕۆژەی نەچووە کە کاتی سلفەکەی هاتبێت، کاتی تەنفیزەکەی هاتبێت بۆ وەزارەتی دارایی نەیدابێت، ئەوە هەقیقەتێکە، بەڵام پێشی ئەوە ئەگەر ختوەیەکی موعەین ئەژمار بکرێت بەوەی کـە ئەمـە ئاسـتەنگێکە لـە سورعەتی تەنفیز، ئەوە بابەتێکی ترە، ئێمەش دەنگمان دەخەینە پاڵ دەنگی کاك د.ئاراسـەوە، داوا دەکـەین کە پارەی مەشاریع هەر بۆ مەشاریع بێت، کاك حازم تەحسین، وابزانم هەر باسی تەعیناتی کرد، پەیوەندی بە ئەوەوە نەبوو بە ئیستیسماریەوە، بەڕێز نەسرین جمال دەڵێت هەماهەنگی لە بەینی وەزارەتی دارایـی و پلان دانان و پارێزگاکان، ئێمە بمانەوێت و نەمانەوێت، ئێمە لەگەڵ وەزارەتی دارایی هەماهـەنگیمان هەیـە، چونکە کارەکە هەر وایە، هەر ناشکرێت، بـەهیچ نـەوعێکی تـر قبـوڵ ناکـات، لەگـەڵ پارێزگاکانیش ئەگـەر باسـی میزانیـەی تەنمیـەی ئەقالیمـە، پەرەپێـدانی پارێزگاکـان، ئـەوە باسمـان کـرد، هەرچـەندە وتمـان کـە هەماهەنگیەك لە ئیتـارێکی قـانونی، لـە ئیتارێـك لـە مەجلسێکدا وجودی نیـە، بـەڵام بـابڵێین فەرمانگەی تەندروستی یـان کشـتوکاڵ لـە پارێزگایـەکی موعەیـەن کـە پـارە لـە تەنمیـەی ئـەقالیم وەردەگرێـت، هـەمان فەرمانگە، سەر بە وەزارەتـی مەعنیشـە، یـەعنی حەلەقـەی ڕەبتـەکان لـەباتی ئـەوەی لـە سـەرەوە بێـت، لـە خوارووی تری وەزارەت و موحافەزە حەلەقەی ڕەبت هەر هەیـە، پـرۆژە هەیـە بـەڕێزیان دەڵێـت کـە تـەواو بووە، دیسان پارەی بۆ دانراوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من هـەروا پرسـیارم بـۆ دەنێـرن، ئەمانـەمولزەمم جوابیان بدەمەوە، یان نا؟، چونکە ئـەوە تـەواو نابێت ئەگـەر بـەو شێوەیە بـڕوات، بـەڕێز نەسـرین جمـال دەڵێـت، پـرۆژە هەیـە تـەواو بـووە دیسـان پـارەی بـۆ دانـراوە، شـتی وا ئـیلا ئەگـەر لـە تەسـفیەی حیسـابی

پڕۆژەکەمان مابێتن، میسالیشی هێناوە، ئەگەر جەنابی بیەوێت دوای جەلساتی پەرلەمانیش ئێمە وەکو ئیلتیزام دەڵێین، موتابەعەی ئەو ئیشە بکات، بەیەکەوەش موتابەعەی دەکەین، بەڵام هیچ پڕۆژەیەك مومکن نیە، کە تەواو بووە ئێستا بە مەلاین یا بە ملیاراتی بۆ دابنرێت، بەڕێز ژیان خان پرسیاری لەسەر تەکنەلۆجیای زانیاری هەبوو، وەڵاممان دایەوە، بەڕێز پەروین خان باسی پڕۆژەکانی ناو وەزارەتی ناوخۆ بوو، هەروەها پرسیاری کردووە، بەڕێز پەروین عبدالرحمان، ئەڵێت دوو ساید کردنی هەولێر-کۆیە، کە پاریش پارەی بۆ دانرابوو، ئەمساڵیش بۆی دانراوە، بەڵام هێشتا ئیش نەکراوە، تەسمیمی تەواو بووە، ئیعلانیش تازە کراوە، دەبێت لەم ماوەیە دەست بە تەنفیز بکەن، وابزانم لە ساڵی ئایندەش لە پڕۆژە بەردەوامەکاندا دەیبینن، چونکە باوەڕناکەم بە شەش مانگ تەواو بێت، بەڕێز کاك شڤان کو ڤلی، تەخسیس کرنا هندەك ژ پارەێت توانا سازی بۆ زارۆکێن شەهیدا، مە تەئید دکەین، ئەم حەز دکەین د پڕۆژە یاسای بودجێدا هەبتن، چونکو هەرچەندە مومکنە هاتبتە موراعات کرن، ئەما وەکو سستم، نەخێر، دروست کرنا دوو نەخۆشخانە ل هەولێر و دهۆك بۆ کەس وکارێ شەهید و پێشمەرگە، دوو بۆچوونێت هەی، هەرچەندە مە ئەڤ تەرحە نەهاتیە مە داخل ژی نەکریە، بەس وەسیلە ئیهتیمام دانێ کەس و کارێن شەهیدا، یان بە هەر شەریحەکێ علمیەن وەسا باس نیە کو بێنە جودا کرن، وەکو شەریحەکا جودا ژ کۆمەلگەهێ، بەس مومکنە ل ناڤ هندەك وەسائیلێ دی، دیسان ئەو ئیهتیمامە بێتە تەرجومە کرن بۆ خزمەتەکا باشتر، ژ بەر هندێ ئەم تەئیدا وێ فکری ناکەین کو موئەسەسەکا جودا، مەدرەسەکا جودا، خەستەخانەکا جودا، چونکو مەفروزە ئەو شەریحە بە هەموو پێوەرا دناڤ کۆمەلگەهی دابن، ئەما بۆ مەسائیلێ دی ئیهتیمام پێ بێتە دان، هەر پڕۆژەکێ کو ل پارێزگەهەکی نێتە تەنفیز کرن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە موراعات بکەن، دانیشتوونە هەمووتان هیلاکن، با گوێتان لێی بێت، پرسیارتان کردووە، جوابتان ئەداتەوە، رەجا لە خوشك و برایان دەکەین، ئەوانەی ئەیانەوێت قسە بکەن، بچنە دەرەوە قسەکەی خۆیان بکەن، پاشان بێنەوە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز ئاسۆ کریم کۆمەڵێك تێبینی و تەوسیاتی گرنگی هەبوو، وابزانم باسمان کردووە، زۆربەیان لە موناقەشاتدا، هەروەها داوای کرد لە لیستی پڕۆژەکان لەسەر وێب سایتی وەزارەتی پلانداناندا دانرێت، ئێمە بە هەقیقەت هەمانە، بەڵام ئەوەی کە داخل دەبێت، یەعنی ئەوەی کە داخل دەبێت بۆ هەموو (user) نییە، بۆ ئەو (user)ەیە کە موختەسە، ئەگەر باحس بێت، ئەگەر قوتابی بێت بەحسەکێکی هەبێت، ئەگەر بەڕێزێکی تریش زانیاری ویست ئێمە، دەتوانین بیدەین، بەس کە لەسەر وێب سایت دایبنێین هەروەها بۆ ڕای گشتی، ئێمە ئەو بەرنامەمان نیە، هەرچەندە لە سەر وێب سایتی پەرلەمان دانراوە، هەر هەمان شتە، بەهەمان فۆرمات نیە، بە تەفاسیلی زیاترە، ئەوەی کە لە لای ئێمە هەیە، بەڕێز گەشە دارا، کە

زیاتر گرنگی بە سەنتەری پارێزگا دراوە، ڕاستە لە پرۆژەکان ئێمە موحاوەلەمان کرد کە ئەمساڵ، بە نیسبەتی بەردەوامەکان تەبیعی ئەوە شتێك بوو کە کۆتایی پێ هاتووە، لە تەحدید کردنی جێگا، هەرچەندە مەجالی موناقەلە هەیە بۆ ئەوانەی کە هیچ تەنفیز نەکراوە، بەلاّم دیسان دەبێت لە سەر پێشنیاری خودی وەزارەتەکە بێت، ئێمە ئەمساڵ لە بەرنامەشمان دا هەبوو، و واشمان کردبوو بە دەقیقی، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان کە ئەو بالأنسە حەد لئیمکان بە دیقەت ڕایبگرین، بەلاّم کە شەش سەد ملیارمان بڕی بۆ کارەبا، شەش سەد ملیاری کارەبا ئەو موعادەلەی بەسەردا تەتبیق نابێت، چونکە وەکو جەنابتان دەزانن کە کارەبا لە سێ ختوە پێك دێت، تەولید، محەتات، تەوزیع، تەولید خەس خەسەی بۆ کراوە، دراوەبە کەرتی تایبەت، بەلاّم هەردوو کەرتەکەی تر محەتاتە و تەوزیعە لەدەستی کەرتی حکومیدایە، پارەکانیش بۆ ئەو دوو کەرتەیە، کە لەلای ئێمە بۆی تەخسیس کراوە، ئەگینا دەعمی سعرەکان کە کراوە، لە وەزارەتی مالیە لەسەر تەشغیلیە، محەتاتیش لە زمنی ئەو شەش سەد ملیارە، ئەگەر محەتە پێویست بوو بایی دوو سەد ملیار لە شەقلاّوە، ئێمە دەبێت لە شەقلاوە دایبنێین، ناتوانین نسبەی عەدەدی سکانی شەقلاّوە ڕەچاو بکەین، لەبەر ئەوە تەفسیرەکەی ئەوەیە، بە دەقیقی ئەگەر جەنابت سەیری پرۆژە پێشنیار کراوەکان بکەی، خارجی کارەبا بکەی، ئێمە ئەوەمان ڕەچاو کردووە، بەلاّم لە عامدا دەرناچێت، چونکە ئەوە فەقەت لەو حاڵەتە لەسەر سێ سەد ملیارێك تەتبیق دەبێت، بەلاّم لەمەو دواش ئەو تێبینیە بە دروستی دەزانین، هەروەها جەنابتان پرسیاری سیستەمی بەدواداچوونتان کرد، لەچەند لایەکەوە بەدواداچوون دەکرێت بە نیسبەتی پرۆژەکان دەڵێم، وەزارەتی دارایی وەسائیلی خۆی هەیە، لە سەرفی سولفەو ئەوانە، ئێمە بە نیسبەتی ئینجاز موتابەعەی دەکەین، کوالیتی ئیشەکە فەرمانگەی بە دواداچوونی پرۆژەکان موتابەعەی دەکات، بەعزێك جار تەبیعی وەسائیلی تریش هەیە لەئاستی پارێزگاو ئەوانە، هەرهەموو ئەمانەش ئەگەر باشتریش بن و زیاتریش بن تەبعەن هەر باشە، پرسیار لەسەر هۆکارەکانی 2003و2005 کرد، ئەوە هەر کەیسێك، هەر پرۆژەیەك حاڵەتی خۆی هەیە، یەك مەبدەئ نیە کە لەسەر هەر هەموو ئەو 60 پرۆژەیەدا تەتبیق ببێت، هەر پرۆژیەك ئەسبابی خۆی هەیە، کە بۆچی بەو حاڵەتە گەیشتووە، بەڕێز سەمیرە عبداللە باسی نەخۆشخانەی بەردەڕەشی کرد، کەس داوای نەکردووە، بەلاّم منیش تەئیدی جەنابت دەکەم، بەس هیچ تەرحێك لە وەزارەتی تەندروستیەوە، یەعنی ئەگەر ناحیەی جوگرافیەکەی لێك بدەینەوە، حەتمەن بەو تەوەسوعەی کە لەوێ ڕوویداوە، بە حوکمی مەسافەتی ئەوێ و دهۆك، بەینی ئەوێ و ئاکرێ، بەینی ئەوێ و هەولێر، موستەحەقی ئەوەیە لە بەرنامەکانی ئایندە لەبەر چاو دەگرین، بەڕێز کاك جمال، دەعوا ڕێژا تەنفیز یا ئینجازی کر، لەسەر مستەوای مەشاریعی موحافەزە، مە هندەك داتایێت هندێ عەرز کری بۆ جەنابت ڤی گاڤێ، بەڕێز کاك کاردۆ محمد، پرسیاری هەبوو لەسەر بۆچی بەشێك لەو پرۆژانەی کە لەوەزارەتی داد دانراون، تەنفیز ناکرێت، پارەکەی بۆ کوێ دەگەڕێتەوە، ئەوە پرسیارێکی عامە، من ئەوەی کە لە پرسیارەکە تێگەیشتووم کە نووسیومەتەوە، بۆیەش هەر بەناو هێنام.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر، یەك لەحزە بزانم تەوزیح لەسەر ئەوە کەناوت هێنا.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری پلان دانان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، باسی ئەوەی کرد کە چیمان وتووە سەبارەت بەوە، ئێمە ئەڵێین بەشێك لە پڕۆژەکان، لە سەرجەم وەزارەتەکان، بڕیار بووە پەیمانگای دادوەری بکرێتن، پارەی بۆ تەرخان کراوەو پارەکە خەرج نەکراوە، چی لێ هاتووە پارەکە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، جەنابی وەزیر کەرەمکە.

بەڕێز علی سندی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەی چۆن ئەوە عام نیە، ئەو پڕۆژەی تریش هەیە وایە، کەواتە من لەسەرەتاوە، لە سەرەتای سوئالەکان پێدابێمەوە یان بەردەوام بم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رەجائەن لە جێگای خۆت قسە مەکە، جەنابی وەزیر تەوزیحەکە بەو شکلەیە، هەندێك پڕۆژە هەیە پارەی بۆ دادەندرێت لە میزانیە، بەلاَم پڕۆژە ناکرێت، پارەکە بۆ کوێ ئەچێت، ئەوە ئەگەر کاك شێخ بایز جوابی ئەو پرسیارە بداتەوە باشترە، ئەو پڕۆژانەی پارەی بۆ دادەندرێت، بەلاَم پڕۆژەکە ناکرێت، پارەکەی چی لێ دێت؟.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش باسی ئەوەم کرد، هەموو پڕۆژەیەك کە تەواو نابێت، یاخود دەستی پێ ناکرێت، پارەی بۆ تەخسیس کراوە، هەموو تەخسیسێك لە 12/31، ئەوە ئەڵێت (تسقط بانتهاء السنة المالية)، پارەکەی ئەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی، ئەگەر عەجزی هەبێت، عەجزی پێ تەسدید دەکات، ئەگەر نەبێت پارەکە تەدویر دەبێتەوە بۆ ساڵی ئاینده.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك علی کەرەمکە.

بەڕێز علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزکاردۆ محمد پرسیاری ئەوەی کرد کە، کە من دەست بەکار بووم پرسیارێکی بۆ ناردم ساڵی پار، پرسیاری لەسەر پڕۆژەیەك کرد، پڕۆژەی دانانی پلانی پێنج ساڵە، کە بە فەرمانێك، تەفاسیلەکەی دەڵێم

جەنابیان ئاگادارە، بەس هەروەکو مەعلوماتی بەڕێزتان، کە بەڕێز سەرۆکی کابینەی پێنج کاك نێچیرڤان بارزانی فەرمانێکی واژوو کردبوو، لیژنەیەك پێکهاتبوو لە وەزیری پلان دانان و کۆمەڵێك خەڵکی پسپۆڕ کە دیراسەتی ئەو بابەتە بکەن، پرسیارەکەی لەسەر ئەوەبوو کە ئایا ئەو پلانە ئامادە کرا، ئامادە نەکرا؟، تەبیعی لەو ڕۆژەوە، لەو کاتەوە، دواتر کۆمەڵێك پلانی وەزارەتەکان و کۆمەڵێك پلانی کەرتەکان بەتایبەتی، دروست بوو، تەواو بوو، هەندێکیان بابڵێین وەکو کشتوکاڵ کەوتە بواری جێبەجێ کردنەوە، ئەوەی کە بەڕێزیان پرسیاری کرد، من وەڵامم دایەوە کاتی خۆی، ڕاست دەکات وتم کاکە ئەوە نازانم دوو هەفتەیە، دوو مانگە هاتووم تۆزێك مەجالمان بدێ دوایی باسی دەکەین، بەڵام خۆ مەخسەدم هیچ نیە، پێشم خۆش بوو کە ئەو سوئالەی تەرح کرد، بەس بەڕێزیشیان ساڵی یەك جار ئەو پرسیارە دەکات، کە دێمە ئێرە، ئەگینا من لە مانگی دووەوە ئەخبارم هەیە، کە لەگەڵ جەنابیان موهتەمن بەو مەوزوعە، باسی بکەین، باوەڕناکەم ئەوە مەوزوعی ئەم هینەش بێتن، مەوزوعی پڕۆژە یاسای بودجە، چونکە ئێمە ئێستا موناقەشەی پڕۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2011 دەکەین، ئەمەش هەیە ئەگەر جەنابیان لەلای مەتلەب بێت، هەر چەندە ئەمە (draft)ی نیهائیە، چونکە کۆمەڵێك بانکی نێودەوڵەتی لێرەشەوە دیلێم، چونکە لەبەرچاوی تەلەفزیۆن دەیلێم، لەبەرچاوی ئیعلام، بانکی نێودەوڵەتی، ڕێکخراوی یو، ئێن، دی، پی، یەك، دوو ڕێکخراوی ئیستیشاری، هەمان کۆپی ئێستا لە لایانە بۆ ئەوەی کە ئاخیر مولاحەزاتەکان بدەن، ئەو کاتەش تەبیعی قەنەواتی ڕەسمی ئەو ئیشە دێتە سەرۆکایەتی حکومەتی هەرێم، ئەنجومەنی باڵای ئابووری، دوایی دەبێت بێتە ئەم پەرلەمانە بۆ موسادەقە کردن، مەخسەدم هیچ نیە، مەخسەدم کە ئیشی زۆری لەسەر کراوە، نەوەك تەنها ئەگەر قسەی ئێمە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەوە هەر حەز دەکەی با لای جەنابیشت بێت، من لە خیلالی ئەو سێ مانگ، چوار مانگەی ڕابردوو حەزم دەکرد پەیوەندی بە بەڕێزیانەوە بکەم، بەس دەستم نەکەوت، بەڵام بەهەر حاڵ، ئەمە وەزعی ئەم پڕۆژەیەیە کە جەنابیان باسی کرد، کە ئیلتیزامێکی حکومەت بوو لە کابینەی پێنجەوە، لە کابینەی شەشیشەوە بەڕاستی مەتلەب بوو لە لای، هەم بەڕێز سەرۆك وەزیران و، بەتایبەتیش خۆی حکومەتی عیراقی ئێستا پلانێکی ساڵی پار، پلانێکی پێنج ساڵەی تەبەننا کرد، کۆمەڵێك کێشەشی لێ کەوتەوە، لە پلانەکەشیان ئێستا هەم لە ناحیەی تەمویلەوە، هەم لە ناحیەی ئیلتیزامی وەزارەتەکانی حکومەتی عیراقی فیدراڵ، بەو پلانەوە تەقریبەن پلانەکە لە لایەك کەوتووە، وەزارەتەکان ئەولەویات بە کەیفی خۆیان دادەنێن، کەچی لە کاتێکدا ئێمە بەبێ ئەوەی کە بابڵێین شتێکی مەکتوبمان هەبێتن، عەرزی بکەین بڵێین ئەمە ئەو شتەیە کە ئێمە پێنج ساڵە لەسەری دەچین، ئێمە ئەوە شەش ساڵە ئیهتیمام بە بواری کارەبا دەدەین، بۆ ساڵانی ئایندەش بەردەوام دەبێت، وەزعی ئێمەش کە ئەو شتەی مەکتوبەمان لەبەر دەست نیە، لەناحیەی کارەباوە دیارە وەزعی حکومەتی عیراقیش دیارە، بەڕێزکاك بیلال سلێمان، پرسیارێکی کرد کاتی خۆی لە لیژنەی دارایی و ئابووری هەر هەمان پرسیاری ئەو بەڕێزانە تەوجیهـ بە ئێمە کرا، لە جەلساتی پێشوو تر، ئەوانەی بابڵێین هەڵەیەك بوو، یان تێبینیەك بووە چاکمان کردووە، مەخسەدیش ئەوە بووە، ئەوانەی تریش کە ئیستیفسار

بووه تەوزیحمان داوە، یەعنی تەنانەت لە جەریدەکان، لە ڕۆژنامەکان، لە گۆڤارەکان، لە ئیعلام، ئەوەندەی باسی چەند پڕۆژەیەك کراوە، کە ئەگەر سەیری سعرەکەی بکەین، باسی مزگەوتی گوندی نوور، لە هەڵەبجە کراوە، ئەوەندە وتراوە کە ئەم مەشروعە وەهمیە، کە خۆی بای 45ملیۆن دینارە، لەکۆی گۆژمەی بودجەیەك کە چوار ترلیۆن و سەدو پەنجا ملیارە، پرسیاری بەڕێزیان ئەوەیە کە ئەم، خۆی بەڕێزیان خەڵکی هەڵەبجەیە، گوندی نووریش لە قەزای هەڵەبجە نیە، تەبیعی ئەگەر کەلیمەی گوندەکە لا ببرێت، کە ئەو فەقەرەیان هەڵەیە، لەو جیهەتەی کە هاتووە، بۆ ئێمەی ناردووە، هەڵەکە لەوێیە، بەس کەلیمەی گوند لاببرێت، بەڕێزان هەر بۆ ئیعلامیش بۆ ئەوەی کەسێکی تر، چونکە کە چوومە خوارەوەش هەر ئەو پرسیارەیان دەکرد، کە ئەنەهو هەموو پڕۆژەی حکومەتی هەرێم مزگەوتەکە لەشاری هەڵەبجەیە و ناوی مزگەوتی نورە، بەرامبەر بارەگای بزوتنەوەی ئیسلامیە، نۆژەنکردنەوەیە و وابزانم ئەگەر من خەڵکی هەڵەبجە بم بۆ من ئاسان تر دەبێ ئەم وەڵامە ببینمەوە، بەڵام بەهەرحاڵ ئەوەندە باسکرا حەز دەکەم ئەو تەوزیحە کافی بێت، ئەگەر کافیش نەبێت دیسان بە نووسراوی ڕەسمی لێمان داوا بکەن ئەم قسانە دەخەینە سەر وەرەقەو ئیمزای دەکەین و دەیدەین، چەند میسالێکی تر هەبوو، بەڕێز ژیان خان باسی بینایەی دایەنگەی چوارباخی کرد کە بینایەکەی خراپە و نە لە پێشنیارە و نە لەبەردەوامە و پێشتریش تەقدیم کراوە من ئەمڕۆش تەعقیبم کرد بە تەقدیم کراوی نەهاتووەتە لای ئێمە بە حەقیقەت، بەڵام کە حاڵەتی وا هەیەو وەزعەکەی وایە ئێمە ئەمساڵ داخلی دەکەین، هەرچەندە دیسانەوە لەم جەلسەیە داخل کردنی مەشاریع نیە بەو شێوازە، بەڵام کە جەنابت وەکو ئەندام پەرلەمان سەردانت کردووە موقتەنعی بەوە ئێمەش ئیلتزامی پێوە دەکەین، بەڕێز کاك محمد شارەزووری پارەی هەردوو بەڕێوبەرایەتی شەهیدان لە هەولێر و سلێمانی بکرێت بە خانوو، وەڵاممان دایەوە، بەڕێز کوێستان محمد داوای لابردنی پڕۆژە دووبارەکان دەکات، لابراون، لابردنی کڕینی شتومەك میسالێکم هێنا، شەرحم کرد ئەگەرمیسالی تریش هەبێ بە نیسبەتی ئێمە هەر هەمان فەقەرە ئەگەر لەسەر میزانیەی ئیستسماری بچێتە سەر میزانیەی تەشغیلیەوە وابزانم بە نیسبەتی حکومەت کێشەیەکی گەورە نیە، کاك بلال سلیمان یەك دوو تێبینی تریش هەبوو وابزانم بە جەداولە حەزدەکەی بۆ جەنابتی تەوزیح دەکەمەوە دوایی، هەرچەندە تەرحەکەت کردووە پێشتر، بەڕێز پەیمان عزالدین تێبینیەکی هەبوو دەڵێ ئەدائی وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان بێ سەلیقەتی تێدا دیارە، نازانم ئەگەر ئیحتمالە باسی وەزارەتی دارایی بێت زیاتر، بەڕێز عظیمة نجم الدین باسی ئەوەی کرد کە پڕۆژەی هەندێ مزگەوت هەیە کەخێرخواز کردوویەتی کەچی لەناو پرۆژەکاندا ماوەتەوە، وابزانم پێش ئەوەی بێینە ژوورەوە جەنابیان تەوزیحیان داو وتی ئەو مەعلوماتەم تەواو نەبوو، یەعنی پڕۆژەی خەڵکی خێرخواز بیکات و حکومەت بەناوی خۆی تەسجیلی کردووە؟؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر ئەو پرۆژانـەی كـە دروسـت كردنـی مزگـەوتی شـێخ حسـين لـە شـۆڕش كەمزگەوتەكە كـراوە، بـەڵام با بڵێين شـوێنی ئەمـەی بـۆ هـۆڵی تەعزيـە و پرسـەيە ئـەوەی بـۆ دروسـت دەكرێـت، بـەڵام دروست كردنـی مزگەوتێك! مزگەوتەكە خۆی هەيە دوای ئەوە مزگەوتێكی ترمان هەيە سيد احمدی خانەقا لـە كـەركووك، ئـەو مزگەوتـە لەسـەر ئـەركی مـام جـلال كـراوە و دوو ساڵيشـە تـەواو بـووە و ئێسـتا لـە پرۆژەكـان ديـاری كراوەتەوە، دوو، سێ شوێنی تر هەبوو كە پارەی بـۆ ديـاری كـراوە مـن لەگـەڵ ڕێـزم بـۆ وەزيـری پلانـدانان بەڕێزيان دەڵێ پرۆژەی تەواو بوومان نيـە لـەناو پرۆژەكانـدا كـە پـارەی بـۆ داندرابێتـەوە، مەكتـەبێكی 12 پۆلی لەناحيەی ئاغجەلەر لە مينحەی نەوتی گەرميان كراوە، پرۆژەكە دوو ساڵە تەواو بووە، هەر خوێندنی تيا بەردەوامە، بەڵام لێرە هاتووەتەوە، چۆن ئەوە تەواو نەبووە و پارەی بۆ دائەنرێتەوە؟.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزير بەردەوام بە فەرموو.

بەڕێز علی سندی (وەزيری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنيار دەكەم بۆ ئـەوەی لـە خـودی گفتوگـۆ كـردن لەسـەر پـرۆژە ياسـای بوجەكـە لانـەدەين، هەرچـی شتێك لەم بابەتانە هەيە بە قەنەواتی رەسمی و بە كتابی رەسمی بێت وبە كتابی رەسميش وەڵام بدرێتەوە، لە جياتی ئەوەی كە بابڵێين ئێمە حيوار لەسەر يـەك پـرۆژە بكـەين كـە دەركـەوت كـە بـەڵێ ئـەو پرۆژەيـە هەيەو هۆڵێكی بۆ دەكرێت لەبەرئەوە لە ليستەكەدا هەيە، ئينجا هی خێرخواز كردبێتـی ئـەوە تەوسـيعەی پرۆژەكەيە، بەڕێز بێريڤان سەرهەنگ ئاماژەی بە ناوچە پێشەسازيەكان دا، ناوچە پێشەسازيەكانيش گوتی يەعنی خۆی هەر بۆ تەوزيح ئەمە فيترەكان نيە ئەوانيش پرۆژەيەكی ترە، ئـەوەش هەيـە لـە ئـارادا، بـەس ئەمەی كە پێی دەڵێن ناوچەی پيشەسازی كە مەبلەغی بۆ تەخسيس كراوە بۆ دابين كردنی هەنـدێك زەوی لە هەندێك شوێندا بۆ مەعامل و ئەوانە و گەياندنی خەدەماتە لەوێ ڕێگا و كارەبـا و شـتی وا، بـەڕێز كـاك عبدالرحمن پرسياری كرد لـە چـۆنيەتی سـەبەبی ئـەوەی كـە بـۆچـی پـرۆژەی گەيانـدنی كارەبـا بـۆ كـەرتی تايبەت؟ ئەمە خۆی هەر بە پێی ياسای وەبەرهێنان حكومەتی هـەرێم مولزەمـە كـە خـەدەمات بگەيەنێتـە ئەو مەشاريعانە، خودی ياسای وەبەرهێنان ئەو ئيلزامەی دروست كردووە لە حكومەت كە زۆرێـك لـە ئێمـە ئێستا ئەو ڕەخنەيەمان هەيە و داواشمان كردووە كـە ياسـای وەبـەرهێنان موراجەعەيـەكی پێـدا بكرێتـەوە، چونكە ئەو ياسايە بـۆ سـاڵی 2006 و 2007 كـە هـەموو تەسـهيلاتێك تەقديم دەكـرا فەقـەت بـۆ ئـەوەی وەبەرهێنان ڕابكێشی، ئێستا زەرفێكی تـرە، ئـەو ياسـايە مومكينـە بـۆ ئەوسـا گونجـاو بـووبێ، بـەڵام ئێسـتا پێويست دەكات كـە مەجموعەيـەك زەوابـت و مەجموعەيـەك ئـەو تەسـهيلاتانە بـا بڵـێين كـەمتر بكرێتـەوە ئيحتماله زۆر تەئسير لە پرۆژەكە نەكات، تەشجيعی ئەوە دەكرا كە كەس تەقديمی دروست كردنی ئوتێلێك

بكات، ئێستا بەسەدەها تەڵەب دێت خۆیان فریا ناکەون هەر ئەسڵەن دیراسەتی هەموو تەفاسیلەکانی بکەن، بەڕێز کاروان صالح سوئالی هەبوو بە تایبەتی لەسەر ئەو پرۆژانەی کە لەسەر وەزارەتی داراین، بەڵێ پرۆژە هەیە لەسەر وەزارەتی دارایی، بەڵام ئەگەر موقارەنەی بکەین بە پار، زۆر کەمترە لە پێرار کە هەر لە کەمتر دایە، چونکە کاتێك لە کاتەکان بە تایبەتیش لە وەختی دوو ئیدارەیی کۆمەڵێك پرۆژەی حکومەتی هەرێم هەبوون کەلەوێ ڕێزبەندی دەکران، لەبەرئەوە ئێستاش ماون، مەسەلەن جەنابت ئاماژەت بەوە دا کە پرۆژەی دروست کردنی بینایە بۆ دەزگای ئەیلوول بۆچی لە وەزارەتی دارایی بێت؟ منیش تەئیدی جەنابت دەکەم، دەبێ بچێتە شوێنێکی تر، هەرچەندە کە فکریشی لێ دەکەمەوە لەناو وەزارەتەکانی حکومەت دەزگای ئەیلول زیاتر رەبتی بە کام وەزارەت هەیە، نازانم، بەس ئەگەر لە ناحیەی تەنفیزی بێت، منیش ئیحتماله بڵێم با لەسەر وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بێ، بەڕێز سمیرە عبدالله گوتی کە گلەیی کرد لە حسەی ئەو پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ قەزای بەردەڕەش و گوتیشی موقارەنەی ئەگەر بە مەساحەت موقارەنەی قەزای بەردەڕەش لەگەڵ مەملەکەی بەحرین بکەین، ئەوە پرسیارەکە پرسیاری نەخۆشخانە زۆر زەروریە و تەئیدی دەکەین، بەڵام وەکو رەقەم ئەو رەقەمەی کە گوتت من بە لیستی پرۆژەکانم پیشانی جەماعەتیش دا کە رەقەکەمە لەوە زیاترە، یەعنی زۆر تەبیعیە جەنابتان ڕەخنە لە ئێمە بگرن لە وەزارەتی پلاندانان بگرن، بۆ ئەوەی پرۆژەی زیاتر لەو ناوچانە بکرێت، بەس رەقەمەکە دەبێ وەکو خۆی بگوترێت، ئەمە ئیحتماله جەنابت باسی سێکتەرێکی موحەدەدت دەکرد تەنها یەك سێکتەر، بەڵام هەردوو پرۆژەی کە جەنابت ئیشارەتت پێیدا نەخۆشخانە لەگەڵ جادەکان، ناو گەڕەکەکان لەناو بەردەڕەش ئەوە لەجێی خۆیەتی، بەڕێز سیوەیل خان پرسیارێکی هەبوو لەوەی کە حکەمەت لەوە چیە وەزارەتی ناوخۆ.......؟ وەڵامان دایەوە، پرسیارێکی تری هەبوو کە پاریش هەمان پرسیاری هەبوو، لەسەر پرۆژەی دروست کردنی مەرقەدی بارزان، بەڕێزان خۆی پرۆژەی دروست کردنی مەرقەدی بارزان ئێستا چوار کەلیمەیە خۆی دروست کردنی مەرقەد نیە، ئەمە دوو بابەت لە خۆی دەگرێتەوە، یەکێکیان/ مەسەلەی ئەو هۆڵانەیە و ئەو قاعاتانەن و ئەو خەدەماتانەن کە بۆ ئەو خەڵکانەی کە ساڵانە ئیحتماله بەسەدەها هەزار کەس ئەگەر زیاتر نەبن سەردانی ئەوێ دەکەن، دەنا خودی مەرقەدەکە وابزانم هەر هەمووتان بینیوتانە نە تەعمیر کراوە و نە هیچ شتێکی ئیزافی لەسەر کراوە، ئەمە شوێنی ئیستراحەت و خەدەماتێکە بۆ ئەو خەڵکەی کە دەچێتە ئەوێ، دووەمیان/ بەشی دووەمی مەتحەفێکە دیسانەوە بەڕێزیان دەتوانن اطلاعی لەسەر بکات، کە ئەویش تەفاسیلی هەیە، وابزانم موقارەنە کردنی ئەم مەشروعە بەهەندێك مەشاریعی تر وابزانم هیچ رەبتێکیان پێکەوە نیە، ئەو شتانەش لە هەموو دنیا، لە هەموو عالەم ئەو شتانە هەیە و شتێکی تەبیعیە، ئەگەر وایە کە جەنابیان دەیەوێ وەکو ڕێژە و وەکو رەقەم باسی بکات، ئەو مەبلەغەی کە بۆی تەخسیس کراوە لە کۆی گشتی پرۆژەکان و ئەوان وابزانم شایەنی باس نیە، بەڵام ئێمە نەبێتە ئەوەی کە بڵێین لەوەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە تەرەدودێکمان هەیە یان شتێکمان هەیە، ئەوە پرۆژەیەکە حکومەت تەبەنای کردووە بۆ تەوفیر کردنی هەندێك خەدەمات بۆ سەدەها هەزار کەس،

دووەم / دروست كردنی مەتحەفێك زۆریش ئیفتخاری پێوە دەكەین، وابزانم هەر زۆربەی كورد لە هەموو جیهانیش ئیفتخاری پێوە دەكەن، هیچ شتێكی غەیر تەبیعی نیە، زۆر تەبیعیە، ئەوەی كە جەنابت باسی ئەوەت كرد كە جادەی سەری بلند دیسان لەوێیە و پار نۆژەنكردنەوە هەبوو و 485 ملیۆن دینار و پرۆژەی دوو سایدكردنیش هەیە بە 9 ملیار دینار ئەویش وابزانم شتێكی تەبیعیە و هیچ شتێكی غەیر تەبیعی لەوێ دانیە، ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دكتۆر ئەگەر ئەوە تەوزیح بكەی پرسیارەكە بەو شێوەیە بوو، تەوەقوع دەكرا هەردووكی یەك شوێنە؟ ئایا یەك شوێنە یان دوو شوێنە یان شوێنی جودایە و چۆنە؟ تەفسیلێكی بدەی؟ فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە تەفاسیلی تەعامول كردن لەگەڵ جادەو ڕێگاوبان و ئەوانە بابڵێین لە وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە تەفاسیلی زۆرە، جاری وا هەیە جادەكە مەوجودە ئەو جادەیە خەڵك بەسەریشی دا دەڕوات و ئیحتمالە پرۆژەیەك هەبێ بەناوی رەسیف كردنی هەردوولا، جاری وا هەیە ئەو پرۆژەیە هەیە هەم تەعمیر دەكرێت و لەهەمان كاتدا ئەمە ڕێگای بەدیلە و دەبێ هەبێت و دەبێ مەوجود بێ و سالك بێ و لە هەمان كاتدا هەتا پرۆژەی نوێ تەواو دەبێ، لەبەرئەوە ئەو تەفاسیلانە زۆرن و تەبیعیشن، چونكە با بڵێین پاریش ئەو سوئالانە كران و ئەمساڵیش تیكرار بوونەوە و لەپارەوە تا ئەمساڵ خودی ئەم تەفاسیلانە هەر هەمووی لە دەوائیری مەعنی هەیە دەتوانین بە كتاب رەسمی جوابی بدەینەوە، بەڕێز كاك شێرزاد حافظ پرسیاری ئەوە دەكات كە وەزارەتی پلاندانان پرس بە شارەوانیەكان ناكات و هەروەها قایقامەكان و موحافزەكان، بەڕێزان ئێمە وەكو باسم كرد ئالیەتەكان ئێمە كە لەناو كاروباری حكومی دا ئیش دەكەین، كۆمەڵێك ئالیەت هەیە، كۆمەڵێك وەسائیل هەیە، یەكێك لەو وەسیلانە وەزارەت پلاندانانە خەڵكی تریش مەوجودن، ئێمە پرۆژە لە وەزارەتەكان وەردەگرین، بە نووسراوی رەسمی و بە جەلساتی ڕەسمی كە مەحزەرەكانی دەنووسرێتەوە و مەحافزەكان و شارەوانیەكان قەنەواتی خۆیان هەیە بۆ تەنسیق، مەفروزە كە وەزارەتێك پرۆژەكانی تەقدیم كردووە حەتمەن لە دائیرەی فەرعی پرۆژەكەی بۆ هاتووە كە دائیرەی فەرعی تەعاملی ڕۆژانەی هەیە لەگەڵ قائیمقام یان لەگەڵ پارێزگار، بەڕێز نەسرین جمال پرسیارێكی زۆر با بڵێین عەمەلی كردووە كە دەڵێ كە ناكرێت كە پرۆژەیەك كە هیچی بۆ نەكرابێت بچێتە ناوی و ببێتە پرۆژەی بەردەوام، خۆی پرسیارەكە زۆر عەمەلیە و فعلەنیش ئیحتماله ئەم دەستەواژانە تەنانەت لە ئیعلامیش كە تۆ پرۆژەیەك باس دەكەی بەردەوامە، بەڵام خەرجی لەسەر سفرە، خۆی بەڕێزان لە ناحیەی یاساییەوە و لە ناحیەی قانونیەوە و لە ناحیەی ئیداریەوە ئەم جەلساتانەی پەرلەمانی ئەمڕۆ ئەگەر تەواو بوو ئەگەر بەڕێزتان موسادەقەتان لەسەر ئەم پرۆژانە كرد لەو لەحزەیەوە ناوی ئەو پرۆژانەی كەلە پێشنیار كراوەكان هاتوون لەلای ئێمەلیستی پێشنیار كراو نامێنێ ناویان دەبێتە بەردەوام، ئەگەر پێشنیار دەكەن كە ئەمە و ئەم

نەوعە تەعامولە سوء تەفاهومێك دروست دەكات مەفروزە لەو ڕۆژەی كە بەرد لەسەر بەرد دادەنـدرێ یـان كە سلفەی یەكەم خەرج دەكرێت ئەو وەختە ناوی ببێتە بەردەوام، ئێمە هیچ كێشەیەكمان نیە، بەڵام ئێمە ئەوەی كە مەعمول بیهی ئەوەیـە كـە ئێوە موسـادەقەتان لەسـەر ئـەو پرۆژانـە كـرد، جا ئـەو پرۆژەیـە كـە موسادەقەتان لەسەری كرد ئەگەر دوای یەك ساڵی تریش دەست بەكاربوو، لە ئێستاوە هـەتا یـەك سـاڵی تـر دەچێتە ناو مەجموعەی مەشاریعی بەردەوامەوە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان من ئەو سوئالانەی كە كـران لـە هەفتـەی ڕابـردوو هـەموویانم وەڵام دایـەوە، بـەڵام هـەروەكو بـەڕێزتان دەبیـنن كـە كۆمـەڵێكی تـر سـوئال ئەمانەش تازە هاتوون كە ئەمر دەفەرموون مـن جوابیـان دەدەمـەوە، بـەڵام هـەر هـەموو پرسـیارەكان ئـەو دوومانگەی كە پرۆژە یاسای بودجە لە پەرلەمان بوو یەعنی دەكرا ئیستفادەمان لە وەخت كردبـا، جـەنابت چی دەفەرمووی حەز دەكەی پێیان دابچمەوە وەڵامی دەدەمەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دكتۆر وەڵامی پرسیارەكان بدەوە، فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئیجازەم پێ بدە عەلەل ئەقـەل ئەوانـەی كـە دووبـارەن تیكراریـان نەكەمـەوە، بـەڕێز پـەروین عبـدالرحمن دەرپرسێ و دەڵێ من ئەڵێم باسی ڕێگاكانی بۆ سەر خاڵە سنووریەكان وەك باشماغ و ئیبراهیم خلیل و كێلێ و پەرویزخان بە تایبەتی ئەو ڕێگایانەی كە بۆ باشماغ دەچن زۆر خراپەو هیچ شتیان بۆ نـەكراوە، چونكە لـە بودجەكـە ئامـاژە بـە هـیچ نـەدراوە؟ مـن لـەو لەحزەیـە ئەوانـەی كـە لێـی ئاگـادار بم هەنـدێك لەمانـە لەبەرنامەدا هەن هـی باشمـاغ بـە تایبـەتی مـەعلوماتم نیـە، ئێسـتا كـە چ نۆژەنكردنەوەیـە، چ تەوسـیعە، چ ڕێگـای بەدیلـە، بـەڵام موتابەعـەی دەكـەین، گونـدەكانی دۆڵـی سمـاقولی و بالیسـان وەك ئومكـە، عـەلیاوە، كێشـەكە، دێـراوە، شـیرێ، ئەمانـە كارەبایـان بـۆ نەچـووە و تـۆڕی ئاویشیان نیـە، كەچـی بـۆ گونـدەكانی تـر بردراوە؟ من هەر دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی پرسیارەكەی جەنابت شەرت نیە ئێستا حەلێك و چارەسـەرەكەی پێ بێت نە وەڵام، گوندەكانی دەوروبەری باشماغ نزیكەی 8،7 گوندێكە لەوانە پـەنجا ماڵـە و كەچـی یـەك بنكەی تەندروستیان هەیە وهیچیان بۆ نەكراوە، واتـە بـەو هـەموو گونـدە تـەنها یـەك بنكـەی تەندروسـتی هەیە، چونكە لە بودجە هیچ باسی نەكراوە، ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پروین خان تكایە بێ دەنگ بە، رجائەن ئەوە بەردەوام قسـە دەكـەن، ئـەو جـواب دەداتـەوە و ناكرێـت ئـاوا، رجائەن ئەوەی ئەیەوێ قسە بكات دە جار و سەد جار رجاتـان لێ دەكـەم بچـن لـە دەرەوە قسـە بكـەن، كـاك دكتۆر فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئـەم پرسـیارە نـاوی لەسـەر نیـە نـازانم هـی کێیـە؟ ئەگـەر سـاحبی پرسـیارەکە بیناسـێتەوە، دەڵـێ پـرۆژەی دروست کردنی بینایەی هۆبەی سەنگەسەر و رانیە تەواوکردنی بینایەی بەڕێوبەرایەتی ئـاودێری سـلێمانی ئەم پرۆژەیە لە قەڵادزێ زائیدەن سەنگەسەر و زائیـدەن ڕانیـە بەدواداچوونم بـۆ کـردووە هـیچ زانیاریـەك نیە لەم بارەیەوە؟ نەش ئەزانرا چیە؟ وەڵامەکەی، تەبعەن دەڵێ ئەمساڵیش لـە پـرۆژە پێشنیاز کراوەکانی 2011 بەم جۆرە داهاتووە، دروست کردنـی بینایـەی هۆبـەی ئـاودێری شـارباژێر و سەنگەسـەر و پێنجوین لەسەر قەزای چەمچەماڵ نووسراوەکە هیچ پەیوەندی بە چەمچـەماڵەوە نیـە، مـاوەی پرۆژەکـە 360 ڕۆژە گوژمەی پرۆژەکە 800 ملیۆنە و گوژمەی پێویست 2011 پێنج سەد وهەفتا ملیۆنـە، ئـەم پرسـیارە یـەك شتی ڕاستە ئەویش ئەوەیە کە قەزای چەمچەماڵ نیە، چونکە نووسراوە شارباژێر و سەنگەسەر وپێنجوین، ئەو هەڵە مەتبەعیە هەیە، ماتەبەقای ئەم مەعلوماتەی کە لێرەدا هەیە دروست نیـە، بـەڵام ئـەو فەقـەرەی کە پەیوەنـدی بـەناوی قـەزاوە هەیـە ڕاسـتە، پرۆژەکـەش لـە پـرۆژە بەردەوامـەکانی سـاڵی 2011 دروسـت کردنـی بینایـەی هۆبـەی هەڵەبجە و ڕانیـە و تـەواوکردنی بینایـەی بەڕێوبەرایـەتی ئـاودێری سـلێمانی لـە تەسەلسولی 25 لە لیستی پرۆژەکانی کشتوکاڵ پارێزگای سلێمانی ماوەی پرۆژەکە 360 ڕۆژە و گوژمەکـەی 2 ملیارە وتەخسیسەکەی 1 ملیارەو ئیعلانیش کراوە وهێشتا هیچی بۆ نەکراوە، ڕاستە چونکە تازە ئـیعلان کـراوەو موباشـەرە بـە پرۆژەکـە نـەکراوە تـا شـتێك ببینێت،لـە پـرۆژە پێشـنیار کراوەکـانی سـاڵی 2011 تەسەلسولی 8 دروست کردنی بینایەی هۆبـەی ئـاودێری شـارباژێر و سەنگەسـەر و پێنجوین هەیـە، قەزاکـە نووسراوە چەمچەماڵ ئەوە هەڵەیە، هەڵەی ئێمەیە یان ئەو جیهەتەکەی کە پرۆژەکەی داوە بە ئێمە، ئێستا لـە وەزارەتـی پلانـدانان چـاك کـراوە، ئەوەشـیان 360 ڕۆژە و گوژمەکـەی 800 ملیۆنـە و 570 ی بـۆ تەخسیس کـراوە بـۆ 2011، بـەڕێز کـاك عبـدالرحمن حسـین دەڵـێ چـی بەسـەر پـرۆژەی دروسـت کردنـی فڕۆکەخانەی دهۆك هاتووەو بەچی گەیشتووە؟ تکایـە ڕوونکردنـەوە بـدەن؟ دیزاینـی فڕۆکەخانەکـە ئێسـتا لەمەراحلی کۆتایی دایە زەوی بۆ تەخسیس کراوە، مەبلەغێکی کەم لە تەخسیساتی ئەمساڵی بـۆ تەخسـیس کراوە، هیواداریـن کە ئەمساڵ دەست بەکاربن و داشمان ناوە لـەو ڕێژەیـەی کـە هەرچـەندە بـە پێـی زانیـاری ئێمە دیزاینەکان و هەموو مراحلی ئامادەکاری بۆ ئیعلان لـە مـانگی 10 تـەواو دەبـێ، لەبەرئـەوەش ئەگـەر سەیری ئەو 140 ملیارە بکەن ئێمە نیسبەتێکی کەممان بۆ تەخسیس کردووە، بەڵام دەشـکرێت نسـبەتەکە زیاد بکەین بەو ئیستحقاقاتانەی کـە تەشغیلی دەکرێـت، بـەڕێز نـەریمان عبـدالله دەڵـێ هـەمان لەسـەر ئـەو پرسیارەی بەڕێز صباح بیت الله کە باسـی سـایلۆی کردبـوو و بـەردەڕەش ئێـوە پشـتگیرتان کـردووە هـەمان کێشـە بـە نیسـبەتی کـەلار هەیـە کـە پـرۆژە پێشـنیاز کراوەکـانن، تکایـە چارەسـەری ئەوانـەش بکرێـت، بەسەرچاو........ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر ئەوانەی موتەبەقی کە پەیوەندی بە میزانیـەوە هەیـە لـەناو بودجـە جوابیـان بـدە، ئـەوەی کـە شتێکی عامە ئەوە لە وەختێکی تر، فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ بەسەرچاو، پرسیارێك لەلایەن بەڕێز تارا خانەوە کە لەسەر مەسەلەی کەم ئەندامەکانەوەیە کە لە پلانی ئەمساڵ و ساڵانی تریش لە هەموو دروست کردنی پرۆژەیەك ڕەچاوی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان بکرێت، پشتگیریمان کردووە و پێشمان باشە چ لێرە چ لە تەعلیماتی تەنفیزی موازەنە بە نیسبەتی مەشاریع، ئێمە ئەوە دەکەین بڕگەیەکی ئەساسی، دیسانەوە پرسیارە لەسەر ئەوەی کە بەڕێز پەریهان خانەوە کە لیستێك پرۆژەیە لەسەر ئەوانەی کەلەسەر وەزارەتی ناوخۆن، .... بەهەرحاڵ، ئەو فەقەرەی کە پەیوەندی بەوەوە هەیەو لەسەر وەزارەتی ناوخۆیە جوزئێکی ئەمانە دەبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر دەتوانی ئەوە پاشان بیبەی لەگەڵ خۆت و جوابیان بدەیتەوە، ئەو ئەندامە بەڕێزەی ناوی لەسەرە ئاگاداری بکەیەوە، چونکە ئەوە دەفتەرێکە، فەرموو.

بەڕێز پەریهان قوبلای محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە نا جوابت نەدامەوە ئاخر بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من پرسیارەکانم لەسەر پرۆژە بەردەوامەکان بوو، یەك/ لەسەر نەخۆشخانەی 400 قەرەوێلەکە بوو کە لەسەر قەراری 986 کراوە و ئێستا پارەی بۆ تەرخان کراوە، مەعەل علم پارەی ماوە و خۆشی وەزیری تەندروستی وتوویەتی ئێستا لەسەر ئێمە نەماوە، لەسەروەزارەتی ئاوەدانکردنەوەیە، دوو/ نەخۆشخانەی شۆڕش کەلەسەر وەزارەتی .... ئەمەوێ لێرە ساغ بێتەوە، لەسەر وەزارەتی پێشمەرگەیە یان لەسەر وەزارەتی تەندروستیە؟ بە چوار بڕگە هاتووە لەپرۆژە بەردەوامەکان هەر پارەی بۆ تەرخان کراوەتەوە ئەمساڵیش، دوو پرۆژەش هەیە بۆ نموونە بنکەی تەندروستی لە گوندە فەقیرە لە سلێمانی لە تەسەلسولی 32 لەپرۆژە بەردەوامەکانا هاتووە و پەرەپێدانی سلێمانی و هەروەها بنکەی تەندروستی بازیانیش کە تەواویش بووە، عەینەن شت لەپەرەپێدانیش هاتووە و لە پرۆژە بەردەوامەکانیش هاتووە، بەڵێ، بێجگە لەوەش پرسیاری تریشی تیایە من نازانم وەڵامی هیچ پرسیارێك.......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك دکتۆر فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی نەخۆشخانەی 400 قەرەویلەیەکە پارەی ئیزافی بۆ هاتووە، مەجموعەیەك کێشەی تەنفیزی هەبووە ئەو بەڕێزانەی کەخەڵکی پارێزگای سلێمانین وابزانم مەعلوماتەکانیان عامە و خەڵکەکە هەمووی

دەیزانێت، ئەو کشوفاتانەی ئیزافیش کە با بڵێین لە زمنی ئیتاری کاری حکومەت دان ئەو شتانەی کە کێشەیەك ڕوودەدات هەندێك وەسائیل هەیە بۆ مەعالەجە کردنی، دیراسەت کراوە ودیزاینی کراوەتەوەو کەشفی ئیزافی بۆ هاتووە، مەبلەغێکی زۆری پارەی بۆ تەخسیس کراوە، بۆ ئەوەی کە تەکمیلە بکرێت، سەبارەت بە نەخۆشخانەی شۆڕش کە سەر بە وەزارەتی پێشمەرگە بێت یان سەر بە وەزارەتی تەندروستی بێت؟ من نازانم ئەگەر جەنابت مەبەستت مەرجەعیەتی ئیداریەکەیەتی وەڵاهی موتەلیع نیم، ئەوە زمنی ئیختساساتی کاروباری وەزارەتی پلاندانان دانیە، ئەگەر مەبەست تەنفیز کردنی پرۆژەکە بێت کە عایدی کێیە؟ بە حەقیقەت ئێستا لەو لەحزەیە ئەو مەعلوماتەم نیە بەڵام ئەگەر پرۆژەکە هەبێت و ئەگەر تێبینیەکە فەقەت ئەوە بێت وابزانم زۆر کێشە نییە ئەگەر سەر بە هەر لایەنێك بێت، تەنها ئەوەی کەلە هەمووی گرنگترە ئەوەیە کە پرۆژەکە بکرێت، بەدروستی بکرێت بە کوالیتیەکی باش، ئەوەی جەنابت ئیشارەت بە میسالی بنکەی تەندروستیەکەت هێنا، ئێمە پێشتریش باسمان کرد، زیاترین مەسەلەی تیکرارەکانی هەبووە، بەتایبەتی لە بەینی لیستی پەرەپێدانی پارێزگاکان زیاترینیان لە سلێمانی بوو لە لیستی پرۆژەکانی سلیمان بوو زۆربەیمان چاك کردووە، ئەوەی تریش کە هەبێت چاك دەکرێت، یەعنی تکرار نامێنێ، چاك دەبێتەوە حەز دەکەی بنکەی تەندروستی بێت کە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کەس لە جێگای خۆی قسە نەکات. کە تەواو بوو، تکایە کاکە دکتۆر بەردەوام بە

بەڕێز د. علی سندی/(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازەم پێبدەن چەند سلایدێك هەیە کە عەرزی بکەم وەڵامەکانی من لەوێ تەواو دەبێتن بەڕێزان من هەر ئیحتمالە ئەوشتانەی کە هینەکە هەبێتن لە پرسیارەکان هەبووبێ یانیش لە لیستە تفصیلیەکەی بەردەستان هەبووبێ لەبەر ئەوە لەوانەیە هەندێکیان توزێ قسەی لەسەر بکەم هەندێکی تریان ئیحتمالە بەسەریعی توزێ بەسەری دابڕۆینەوە ئێمە کە ئەو پرسیارە زۆر بەسەریعی وەڵام دەینەوە، چونکە ئەو پرسیارە زۆر کرا کە گوایە ئێمە ئەو توصیاتەی پەرلەمانمان جێ بە جێ کرد یان نا؟ لە 4/28 یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بۆمان هاتووە بۆ ئامادەکردنی ڕێنمایی تایبەت تەبیعی بۆ وەزارەتی دارایی با بڵێین پاش پەسند بوون و ئەوانە، ئێمە لە 6/14 ئەو پرۆژانەی کە بریار وابوو کە لابرێت بەم نووسراوە رەسمییە لامان بردووە وە تەوزیعیشمان کردووە بەسەر وەزارەتەکان، وەزارەتی دارایی وێنەش بە سیدیەوە داومانە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، کاری ئێمەش لەوێ تەواو دەبێ، یەعنی ئێمە لەبەر ئەوەی کە ئێستا هەندێك لەبەڕێزان دەڵێن کە ئایا ئێمە نازانین ئێوە ئەو کارانەتان کردووە ئەو پرۆژانەتان لاداوە یان لا نەداوە؟ ئەوە هەم لیستەکان لەبەر دەستان هەیە هەم موستەمسەکاتی رەسمییە لە خلالی تەنفیز کردن سێ جار کە مراجەعەمان کردووە، هەر سێ جار بە نووسراوی رەسمی لە تاریخی خۆی دا کە دیارە لە مانگی 3 مراجەعەیەك هەبووە، لە مانگی 7 مراجەعەیەك هەبووە، لە مانگی 9 کە مراجەعە

هەبووە، لێرە مانای ئەوەیە کە جەلسە لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان کراوە هەر وەزارەتێك ڕۆژێك، یەعنی لە 17 وەزارەت کە خودی وەزارەتی ئێمەش یەك ڕۆژی بۆ تەرخان کراوە بە دواداچوونی تەنفیزی مەشاریع کراوە بۆئەوەی بزانین لە چ ئاستێك و چ مەرحەلەیەك دایە ئێمە لە 9/7 داوامان کردووە پێشی ئەوەی کە بەعزێ لەو کتابە ڕەسمیانە لەبەرئەوەی وەڵامی پرسیارە لەبەر ئەوە هێناومە ئەگینا ئەگەر مەخسدم کە کتابە ڕەسمیەکان بێنم عەرزکەم کە بزانم چی کراوە ئێمە لە خلالی ساڵێك حەتمەن خۆ ئیش زۆر کراوە بابڵێین ئێمە لێرە لە 2010/9/7 کە داوای پرۆژەکانمان کردووە لەوەزارەتەکان پێمان وتوون کە هیچ پرۆژەیەك بۆمان نەیە بە بێ بوونی لێکۆڵینەوەی سوودی ئابووری (الجدوى الاقتصادیە) وە هونەری ڕاستی (وجود دراسە الجدوى الاقتصادیە و الفنیە الحقیقیە) دووەم:- دیزاین و نەخشەکاری و دەرخستە لەسەر پرۆژە پێشنیاز کراوەکە سێیەم:- ڕەزامەندی لایەنە پەیوەندارەکان وەکو ژینگە شوێنەوار هتد. چوارەم: پێویستە شوێن و زەوی موڵکایەتی پرۆژەکە ئامادە بێت بەمەبەستی جێ بەجێ کردنی و هەموو کارەکان ئەنجام درابێت و هیچ کێشەیەکی موڵکایەتی نەبێت، ئەمە بۆ هەموو وەزارەتەکان چووە، ئەو داوایەمان کردووە وە هەر لە دوای ئیشەکەش بووین کە بۆمان بێت لە 9/19 دا وەزارەتەکانمان تەبلیغ کردووە ئەم کتابەیان تەنها بۆ ئەوەیە کە بەعزێك لەبەڕێزان دەڵێن کە ئایا ئێوە پرستان بە وەزارەتەکان کردووە یان نا؟ ئەوە ئەم کتابە بۆ وەزارەتەکانە کە ئاگاداریان دەکاتەوە لە کات و شوێنی کۆوبونەوە لەگەڵ وەزارەتی پلان دانان بۆ گفتوگۆکردن لەسەر پرۆژەکانیان، ئەمەش جدوەلەکانە ناوی هەر وەزارەتێك و شوێنی کۆبوونەوە و سەعاتی کۆبوونەوە کە لەگەڵ هەر هەموویان کراوە، بەنسبەتی لەبەر ئەوە کە ئەمە ئیشێکە کە بە تیم کراوە لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان و ئەمەش پوختەکەیەتی کە لەبەر دەستی ئێوەی بەڕێزە، جارێکی تر لە 12/2 بۆ هەموو وەزارەتەکان جەختی نووسراوی پێشووترمان کردووە کە لە 9/7 ناردوومانە کە پێمان گوتوون کە ئێمە سیدیش دەنێرین و ئەگەر ئەو فۆرمە تایبەتە بە پرۆژەکان پڕنەکرێتەوە و ڕەوانە نەکرێ ئێمە ئەو پرۆژانەی کە ئەوان دەینێرن داخلی ختەی ناکەین و فعلەن لە زۆر حاڵەتیش کردوومانە، بەڵام دەتوانم بڵێم هەتا چەند ئێمە لەو پرۆسەیەدا سەرکەوتوو بووین، لەوانەیە لە 70٪ بێت، لەوانەیە هەر لەو حدوودە بێ، هەموو ئەو زانیاریانەی کە پەیوەست بە پرۆژە پێشنیاز کراوەکانیش لە وەزارەتی پلان دانان هەم لەسەر دیجیتاڵ فۆرمات لەسەر سیدی، هەم لەسەر کاغەز، هەیە ئێوەی بەڕێز هەر وەختێ ویستان دەتوانن ئیتلاعی لەسەر بکەن، ئێمە لە 5/12 ئەو ئەبدتەی کە ناردوومانە بە نووسراوی ڕەسمی ناردوومانە نەوەك ئەگەر بەڕێزێکی ئامادە لەم هۆڵە پێی نەگەیشتبێ، بەڵام ئەوە وێنەی ئەو کتابەیە، وابزانم لە ناو سندوقەکانیش دانرابوو ئەگەر غەڵەت نەبم، ئەمە وابزانم پێویست ناکات زۆر وەخت بەوەوە بکوژم، بەس هەندێ موئەشیراتە کە کێ چی بەبەر کەوتووە؟ وەکو کەرتەکان ئەمە لێرە گرافێکی زۆر عامە کە پیشان دەدات کە کۆی گشتی مخصصی تەشغیلی وە بەردەوام و پێشنیاری هەر وەزارەتێك، کۆی گشتی چی لێ دێت؟ لێرەدا لەوانەیە تێبینی ئەوە بکرێتن ئەو 600 ملیار دینارەی کە ئاماژەم پێدا وەکو قەرزی زراعی، تەبیعی ئەوە لێرەدایە کە وەزارەتی کارەبایە ئەم سێ

عەموودەش ئەگەر مەسروفاتی وەزارەتی کارەبا کەباس کرا بەو 600 ملیارەی قەرزی زراعی سلفەی زەواج، سلفەی عەقار، بۆ گوندەکان وای لێدەکات کە عمووده وابێت، ئەگینا ئەم عموودانەی تر ستراتیجیەتی حکومەتی هەرێم بە واچحی بەدەردەخاتن، تەماشای کەرتی کارەبا بکەن، ئەمە کە کۆی گشتی مەشارعی ئیستپماری لەگەڵ موئەشەرەکە بە چەند شکلێکی لێ دێت، تەبیعی ئەگەر تەنها تەشغیلی وەربگرین بەو شکەلەیە، دیسان وەزارەتی داراییە کە بە هەموو ئەو قەرزە عەقارییانەی کە هەیە لەگەڵ مەساریفی تر بەو شکلەیە، وەزارەتی پەروەردەیە، وەزارەتی ناوخۆیە، وەزارەتی پێشمەرگەیە، وەزارەتی تەندروستی یە، ئنجا بەشێك لە چالاکیەکانی وەزارەتی دارایی دەبێ لێرە ببڕدرێت ئیزافە بکرێتە سەر وەزارەتی کشتوکاڵ، بەڵام ئێمە لێرە ئەو گرافە ناکەین، چونکە ئێمە جەداولەکانی کە هەیە دەکرێن بە گراف و عەرز دەکرێن ئەمە بەژمارە هەر لە لیستی بەردەمی خۆتان هەیە، کۆی گشتی پرۆژەی بەردەوام وە پێشنیار کراو بۆ ساڵی 2011، ئێوە کە تەقیمی قیتاعات دەکەن دەڵێن گرنگی بە چ قتاعاتێك دراوە، ئەگەر سەیری گۆژمەی مخصص بکەین فیگەرێکت بۆ دەردەچێ، ئەگەری سەیری مخصصی ئەو ساڵە بکەی فیگەرەکە بە نەوعێکی تر دەردچێ، ئەگەر هەردووکیان کۆ بکەیتەوە تەبیعی شێوازەکەی جیاواز دەبێ، لەبەر ئەوە هەم بەنسبەتی پێشنیار، هەم بە نسبەتی بەردەوام هەر یەکێکیان بە سێ شێواز دەتوانی باسی بکەی دەتوانی بڵێی بۆچی فلانە وەزارەت کەمی بۆ تخصیصکراوە، کەمە زیادە ئەمە بە نیسەبی مئەویە هەر بۆ تەبسیتە، ئەگینا رەقەمەکانیش لای جەنابتان هەیە بەردەوام زائیدە، پێشنیار کراوە بە پێی گۆژمە بەو شکلە دەبێتن کە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە ژمارە یەك دەبێت، کارەبا دووەم، شارەوانی سێیەم، دارایی چوارەم، ئینجا ئەگەر بە تەسەلسول بێینەوە کشتوکاڵ دەبێتە پێنجەم وتەندروستی یان کشتوکاڵ دەبێتە پێنجەم ئەگەر کۆی گۆژمەکە وەربگرین کە بۆ ساڵانی ئایندەش بڵێین هەمووی تەواو بووە، تەوزیعەکە بەو شکلە دەبێتن ئیختلافێکی تری تێ دەکەوێتن، کە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە یەکەمە، گرافی پێشتر کارەبا زیاتری بەرکەوت بوو، لێرە شارەوانییەکان زیاتریان بەبەردەکەوێ، پێویست بە 2011 فیگەرێکی تر دەداتێ، ئەمە کۆی بەردەوام و پێشنیاری 2011 مخصصی 2011 لە 4 ترلیۆن و 150 ملیارەکە بەو شێوازە تەوزیع دەبێت، نسبەکەی بەو شکلە دەبێت، تەوزیعاتی حکومەتی هەرێم کە کراوە لە ساڵی 2011 ئێمە ئەگەر بە کۆی گشتی بڵێم، ئێمە نزیکەی سێ پۆینت چوار تلیۆن ساڵی 2010 بۆ پرۆژەکان تخصیص کرابوو لە کۆی سێ پۆینت چوار نیسبەتی ئینجاز نزیکەی 61٪ بووە هەروەکو جەنابتان دەزانن لە مانگی (7،6)ی 2010وە بودجە لە مشاریع کەوتە بواری تەنفیزەوەو، بەعزێ پرۆژەش هەیە هەتا ئێستا لە مراحلی ئاخیری دەست پێکردن دایە 61٪ی بودجەی پارخەرج کراوە زائدەن 123 ملیاری پەرەپێدانی پارێزگاکان (تنمیة الاقالیم) کە ئەویش هەر لە زیمنی سێ پۆینت چوارەکە بووە ئەم ژمارانە ئەوە دەگەیەنن، کە ئەگەر سەیری مخصصی پار، سەرفیاتی پار، تەقسیمی مخصصی پار بکرێتن، بەعزێ وەزارەت تەبعەن ئەم موئەشیرە کە رێژەت پیشان دەداتن ئیحتماله وەزارەتێك ئەگەر بۆ نموونە دەڵێم، ئەگەر دوو ملیاری هەبوو بێت، ئەگەر ملیارێك و 900 ملیۆنی سەرف کردبێ، حەتمەن لێرە ئیحتماله عمودەکەی لەوانەی تر زۆر

زیاتر بێتن و، وا پیشان بدات که 90٪ ی پارەکەی خۆی سەرف کردووە، وەزارەتیش هەیە کە پرۆژەکانی هەم کاتیان کەم دەوێتن، هەم با بڵێین لایەنی فەنی زیاترە، مەوزوعی ئیحالە کردنی، یان تەندەری، یان هەر هۆیەکی تر هەبێت لەوانەیە هۆیەکی تری ئیداریش هەبێتن بەهەر وەسیلەیەك بێت، بەڵام ئەمە حەتمەن بۆ ئەو پرسیارەی کە ئێستاش جارێکی تر دووبارە کرایەوە ئەو مخصصەی پار، ئەو بەشەی کە لێی سەرف بووە بە پێی ئەم گرافە روونە، ئەوەی کە ماوەتەوە لە حساباتی ختامی وەکو ئەوەی بەرێز شێخ بایز وتی ئەوە لەوێ تەوزیحاتی زیاتر دەدرێتن، بڕی خەرجیەکان فەرقی دەبێتن لەگەڵ رێژەی خەرجییەکان، بەنسبەتی وەزارەت بۆ ساڵی 2010 بەرەقەم بەو شکلە دەبێتن و بەنسبەتی میئەوی بەو شکلە دەبێتن بەس هەروەکو دەبینن لە هەردوو حالەتیش وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە لە هەمووان زیاتر خەرجییاتی هەبووە دوای ئەوەش وەزارەتی ئەگەر بە نسبە وەربگری وەزارەتی دارایی وەزارەتی رۆشنبیری ولاوان وەزارەتی شارەوانی وەزارەتی پەروەردە ئەمانە زیاتریان سەرف کردووە ئەگەر بە رەقەم وەربگری وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، وەزارەتی شارەوانی و ئەگەر پەرەپێدانەکان ئەوە بکەین وەزارەتی کارەبا، ئەمە تەبیعی ئەم رەقەمانە هەر لای بەرێزتان هەیە ئەگەر تەوزیحەکەمان نەدابا بەرێز کاك جەمال دوو ، سێ جاریش پرسیاری کرد رێژەی پرۆژە، ئەمە دیسان بەنسبەتی بەرێزان ئەمە بودجەی پەرەپێدان یان مەشاریعی حکومەتی هەرێمی کوردستانە کە هەموو ناوچەکە هەموو هەرێمی کوردستان وەکو یەك پاکەت سەیر دەکات هەرچەندە کۆمەڵێك موعادەلات هەیە هەندێکی ئی کاتی دوو ئیدارەییە هەندێکی تری پەیوەندی بە تەڵەباتی خەڵکی هەیە بەنسبەت عەدەدی سکان کەوای لێدەکاتن کە توزێ دەستی حکومەت ببەسترێتەوە لەلایەنی پرۆژەی ستراتیجیەوە، بەڵام بەهەر حاڵ ئەویش حەقێکە ئێمە ئەگەر سەیری نیسەبی میئەوی بکەین بەرێژەی لە سەد هی هەر پارێزگایەك دەتوانی تەنیا سەیری پێشنیار بکەی، تەنیا سەیری بەردەوام بکەی، تەنیا سەیری خەرجی بکەی، کۆمەڵێك فیگەرت دەداتێ بەعام، با یەك بەیەك پێدا بچینەوە، پرۆژە بەردەوامەکان بە کۆی گشتیان ئەگەر سەیریان بکەین، مەجموعی هەر هەموویان ئەوانەی کە ئێستا هەن ماعەدای موقتەریحەی، بێجگە لە موقتەریحەی ئەمساڵ بێجگە لە پێشنیاری ئەمساڵ سلێمانی چل یەك و نیو، هەولێر چل و یەك و نیو، دهۆك 17٪، ئەگەر لە شوێنێکدا رەقەمەکان جەمعەکەی نەکاتە سەد لەسەد، تەبیعی شتێکیش هەیە بەناوی هەرێم کە بەعزێك پرۆژە دەچێتە ژێر باری هەرێمەوە کە موشتەرەکە کە پەیوەندی بەچالاکی وەزارەتێکەوە هەیە، دیوانی وەزارەتێکەوە هەیە، ئەگەرپێویستی 2011 تەماشا بکەین لەبەردەوامەکانە، دهۆك نۆزدەو نیوە، سلێمانی چل ودوو نیوە، هەولێر سی وهەشتە، ئەگەر رێژەی پرۆژە پێشنیارکراوەکان بە پێی پارێزگاکان بەگوژمەی هەر هەموویەوە وەربگرین 20 بە 38 بە 42 ئەبێتن، ئەمەی کەباسمان کرد لەبەردەوامەکانە ئێمە کە ئێستا باسی پێویست بۆ 2011 ئەکەین 20 بە 43 و پۆینت دوو بە 36 پۆینت 6 ئەبێتن، ئەمەش گوژمەی هەردووکی ئی بەردەوام و پێشنیار کراو، بەو شکلە دەردەچێتن، رێژەی نسبەتی میئەوی پرۆژە بەردەوامەکان زائیدەن پرۆژە پێشنیارەکان بە پێی پارێزگاکان پێویست بۆ 2011 سلێمانی 42,9 دهۆك 19 پۆینت 8 هەولێر

37 پۆینت 3 ئەم گرافانە تەبیعی ناچمە ناو تفاسیلی چونکە ئەمە ئەو تەوزیحەیە کە پێشتردام ئەمە ڕێژەی پێویست بۆ 2011 لەبەردەوامەکانە، ئەمەش ڕێژەی بەردەوامەکانە لە کۆی گوژمەدا، کۆی گوژمە بەنسبەت وەزارەتەکان وەکو وازحە کە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، وەزارەتی شارەوانی و پەروەردەو کارەبا لە پێشی پێشەوەن، وەزارەتی شارەوانی و گەشت و گوزار لەبەردەوامەکانە لە هەمووان زیاتری هەیە، 673 ملیاری هەیە لەبەردەوامەکان، ئاوەدانکردنەوە 552 ملیاری هەیە، کارەبا 369ی هەیە داد لە هەموویان کەمترە وەزارەتی پێشمەرگە ئەو دووە لە پرۆژە بەردەوامەکان لە هەموویان کەمتریان هەیە ئەمە تەفاسیلی وەزارەتەکانە، وابزانم بەسەری دا تێپەڕیم، پرۆژەکانی وەبەرهێنان بەهەمان شێوە دەتوانن شی بکرێنەوە کۆی گشتیان 543یە بایی 2 پۆینت 7 ترلیۆنە، وە گوژمەی پێویست 2011، 988 ملیارە، لێرە لە پێشنیارەکراوەکان کارەبا زۆرترینی بڕی بەبەر کەووتوە کە نزیکەی 61٪، شارەوانی بە پلە دوو دێت بە 123 ملیار، ئاوەدانکردنەوە بە 89 ملیار، وەزارەتی ئەوقاف کەمترینیان هەیە لە پێشنیارکراوەکان، وەزارەتی پێشمەرگە دواتر، وەهەروەها وەزارەتی کار لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان کەمترینیان هەیە، ئەمەش تەبیعی بە گراف هەر هەمان شتمان پێدەڵێتەوە، ئەگەر بەسەر وەزارەتەکان تێپەڕین چونکە تەفاسیل زۆرە وابزانم کات پرۆژەکانی 2003 بۆ 2005 ئێمە ئەو ساڵ کە کردوومانەتە بابەتێکی جیا مەبەستمان لێی ئەوەبووە کە چارەسەر بکرێن، کۆمەڵێك پرۆژە هەن کە بە معلەقی ماونەتەوە بەرێژەیەکی موعەیەن بابڵێین لە هەر پارێزگایەکن کە ژمارەیان 61 کۆی گوژمەی ئەو پرۆژانە خۆی 522 ملیار بووە 451 ملیاری سەرف بووە، بەڵام پێویستە بۆ تەواوکردنی پرۆژەکان بە تەواوەتی 70 ملیارە، ئێمە بەو تخصیصەی کە ئێستا دامان ناوە کە 68 ملیارە بۆ ئەمساڵ، لە 2011 دوو ملیاریشی ئەمێنێتەوە بۆ 2012، ئەگەر هەر هەمووی، چارەسەرکران ئەمساڵ، ئەو وەختە ئەو (68)ە دەبێت بە حەفتاو شتێك ملیار، ئەمانە تەفاسیلیان هەرچەندە عینوان و ناوی پرۆژەکان لای ئێوە هەیە، بەڵام تفاسیلیەکانیشی مەوجودن، دەتوانن ئیتلاعی لەسەر بکەن، ئەوانەی کە کەمترن لەو 61 پرۆژەیە، کە کەمترن لە 500 ملیۆن دینار 35، پرۆژە هەن کە هەریەکێکیان، پرۆژەکە، کەمترە لە 500 ملیۆن دینار، 9 پرۆژەش هەیە کە لەبەینی 500 ملیۆن بۆ یەك ملیار دینارە، هەشت پرۆژەش هەیە کە لە یەك بۆ دوو ملیار دینارە، 9 پرۆژەش هەیە کە زیاترن لە 2 ملیار دینار، گرینگترینیان تەبعەن ئاوو ڕێگاوبان و نەخۆشخانەو قوتابخانەیە، ئەمە هی گشتی یە، ئەمە پەیوەندی بە 2003 و 2005 وە نییە، ئەمە هەر بۆ مەعلومات؛ ئێمە پاریش لە ئەسنای مناقەشەکردنی یاسای بودجەی ساڵی 2010 وەعدم بە ئێوەی بەڕێز دا وتم ئێمە لەمەو دوا لە سیستمی بەڕێوەبردنی مەعلوماتەکان وە موتابەعەکردنەکە وای لێدەکەین کە هەندێ وەسائلی تازەش بەکاردێنین کە فعلەن بەکاریشمان هێناوە و زۆر لە ئیشەکانیش ئەگەر لەلاتان مەتڵەب بێت ئۆن لاین لەگەڵ ئێمە دەتوانن بەبەردەوامی متابەعەی بکەن، ئەگەر مەعلوماتتان لەلا مەتڵەب بێتن ئەم سیستەمەی کە بەکاریشی دێنین سیستمی ئای سیك، سیستمێکی عالەمی یە کە موئەسەساتی عالەمی لە لوغەکەی تێدەگەن، لوغەتەکەی مەفهومە، ئەگەر یەکێك بیەوێ تەقیمی ئەدائی تۆ بکات، تۆ بەشێوەیەکی

شەفافانە تر دەچییە پێش، ئەگەر بەنکی نێو دەوڵەتیە، ئەگەر هەر جیهەتێکی تر کە بیەوێتن بزانێ کە ئاستی کارەکان چۆن بەڕێوە دەچێ، سیستەمی تر کە بەکاری دێنین کە بە پێی فاکشنی گاڤەرمێنت ئێمە کۆدینگی پرۆژەکان بە دوو شێواز دەکەین، بە هەقەت بە سێ شێواز ئەو شێوازەی کە دێتە لای ئێوە، ئەو شێوازەیە کە بکرێت گفتوگۆی لەسەر بکرێت، بەڵام دوو سیستمی تریشمان هەیە کەلە زمنی کوردستان دڤلۆت مانیش من سیستمە kdms ئێستا ئێمە لە وەزارەت بەکاری دێنین، ئێمە کۆمەڵێك شێوازی تریش بەکاردێنین بۆ غەرەزی متابەعەی خۆمان، یەعنی پرۆژەی بەنداوەکان کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان لە ژێر جێ بەجێ کردن دان کە 12ن، دوانیان تەواو بوون بە بەردەوامی بەو شێوازەش بەتایبەتی ئێستا ئێمە دوو کۆمپانیای بیانی کە بەرێگای مشتەرەکەوە تمویل کراون، لە کۆتایی کابینەی پێنجدا، بەرێز وەزیری دارایی وبریکاری وەزارەت ئاگادارن، حکومەتی هەرێم بری نزیکەی 200000 ی موشارەکە کرد لەگەڵ رێکخراوی undp، بۆ ئەوەی ئیشراف و، متابعەی شێوازی بەرێوەبردنی بودجە لە هەرێمی کوردستان بکەن، هەم لە تەشغیلی و، هەم لە وەبەرهێناندا، ئەم شێوازەش ئێستا لە ئارادایە، ئێمە، ئەوان هەردوو کۆمپانیای(کەی، پی، ئێم، جی)لەگەڵ (پرایس ووتەرهاوس کوپەر) کە هەردوکیان لە رێگای (یو ئێنەوە) دەست نیشان کراون، بۆ بەدواداچوون لە کارەکاندا کە بەرنامەیەکە لە هەموو ناوچەکە بەناوی (پەپلیك فاینەنس مەنیجمەن) کە یارمەتی ئەو حکومەتانە دەدەن، کە چۆن باشتر بودجەکە بەڕێوە بچێت، ئەمانە ئەو بەنداوانەن کە بڵێین ئێستا لە ژێر دیراسەتدان، پارەی بۆ تخصیص کراوە، ئەوە ئیحتمالە ناوەکانیان ببینن لە ژێر دیزاین دان، ئەمە ئەو شێوازەیە، هەر وەکو نموونە هێناومە، لێرە هەر پرۆژەیەك ئایدی خۆی هەیە، یعنی هەویەی خۆی هەیە، کە داخلی دەکەین رەقەمێکی هەیە، بەو رەقەمە دەردەچێت، ئەبدیتەکە، تاریخی ئەبدێتەکە، لە چ تاریخێك ئەمە ئەپلۆت کراوە، ئەمە میسالێکی ترە کە چۆن وەزارەتەکان بە پێی وەزارەت بابلێین لێرە تەقسیم کراوە، ئەم ئەبدەیتە، ئەگەر تەماشا بکەن، دیقەت بدەن، پرۆژە بەردەوامەکانە (10 ترلیۆن و کەسرێك) بووە، کە هی چەند مانگێك لەمەو پێش، ئەوسا پرۆژە بەردەوامەکان 2468 بوون، یەعنی ئەوەی کە ئێستا لەبەر دەستانە 2334 پرۆژەیە، یەعنی لەو وەختەوە شت تەنفیز بووە ئەوانە کەمتر بوون، پرۆژە تەواو بووەکانیش کە عەرز دەکرێن، هەر هەمووی بە پێی داتابەیسێکی کامل هەن، چونکە پرۆژەیەك کە تەواو دەبێت تەبیعی ئیمە مناقەشاتمان دائیمەن لەسەر پێشنیارو لەسەر بەردەوامەو لەسەر ئەو پرۆژانەیە کە کێشەی لەسەرە، بەڵام ئێمە بە پێی داتا بەیسێکی کاملیش هەیە، کە ئەمانە دیسان وەکو باسم کرد لایەنی موختەص موتابەعەی ئەمانە ئەکات، ئێمە بە شێوازێکی بەردەوام ئەوانەی کە تصفیە دەکرێن، کە هەموو لایەنی هەم هەندەسی، هەم لایەنی ماددی و سلفەو تەئمینات و غەرامەو غەرامات تەئخیری و هەرچیەکی تر بێت، ئەگەر بەرێزتان لەلاتان مگلب بێت، دەتوانن دەستتان بگاتە ئەو معلوماتانە، هەرهەشە ئێمە بۆ کاروباری حکومەت بەکاری دێنین ، پرۆژەی نەخشەکانی هەر پارێزگایەك هەم بە نەخشە، وە هەم بە خشتە هەیە، ئەگەر بۆ نموونە بە نەخشە وەربگرین، نەخشەیەکمان دەداتێ کە هەموو قەزاکانی لەسەرە، ئەگەر هەر خلالی نیو دەقیقە حەز

دەکەم فکرەیەکتان هەبێت لەسەری، کە کارەکان بە چ شێوازێك تەنزیم بوون قەزاکان و ناحیەکان دێنە پێشەوە، ئەگەر لێرە کۆمەڵێك پرۆژە هەبێت، لە قەزایەکی موعەین، کە بابڵێین تەواو بووە، ئێستا ئەگەر لێرە ئەوە بکەین یەکسەر خشتەکە بەدەر دەکەوێت، ئەم پرۆژانە تەواو بوون کۆمەڵێك زانیاری تریش لەو تەنیشتەوە دەتوانین، لە گوژمەی پرۆژە و ئەو گوژمەیەی کە پێی تەواو بووە بابڵێین ئاخر سلفە ئەگەر بگەڕێینەوە، سەر نەخشەکەش بەهەمان شێوە لە هەر شوێنێك کە کلیك بکەن ئەو پرۆژانەی کە تەواو دەبن بەدیار دەکەوێت، نەخشەیەکی تر هەیە متابەعە کردن بەرێژەی ئەوانەی کە تەنفیز دەبێت، ئەگەر بگەڕێمەوە سەر سلایدەکان زۆرێك لە بەڕێزان لە ناو مناقەشاتدا گبیعی من بەش بە حاڵی خۆم پار ئەوەی کە زۆر ئیستیفادەم بێجگە لە ناحیەی تێبینی و ئەوانەی کە ئیستیفادەم لە تێبینیەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کرد، بە حقیقەت من لە وەزارەت، من بە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانیشم ڕاگەیاند، ئێمە هەموو ئەو پرسیارانەی کە جەنابتان هەتانبوو، پار وەکو بەرنامەی عمل کردمان بە نەهجێك، وە زۆر لە لاشمان مەتلەب بوو، چونکە ئەمە بۆ ئێمە زۆر باشە، کە باشترین قەنات ئێوەن، کە تێبینیەکانمان پێدەڵێن، ئێمە متمانەکەی ئێوە لە جێی خۆی دابێت، زۆرێك لە بەڕێزان لە ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان بەوەدا، کە تەبیعی ڕێژەی وەبەرهێنان میزانیەی ئیستسماری مقارەنەتەن بە میزانیەی تەشغیلی کە کەمە، ئەمە بە پێی معایری نێو دەولەتی نیە، بەڕێزان حەقە ئێمە لێرە تۆزێك، ئەگەر بە دیقەت ئەوە بکەین، خۆی ئێمە کە دەڵێین معایر دەبێ ناوی معایرەکان بڵێین، معایری بانکی نێو دەوڵەتی، معایری صندوقی نەقدی دوەلی، هەر معیارێك هەبێت لەتەنمیەدا، معیارەکان معلومن، ئێمە بەش بە حاڵی خۆمان حەز دەکەین کە پرۆژەکانی ئیستسماری مشاریعی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئێمە حەز دەکەین نەوەد لە سەدی میزانیەی حکومەتی هەرێم بۆ ئێمە بێت، چونکە ئێمە دەزانین وەزارەتەکان، وە موئەسەساتی مختلف بە تایبەتی لەم زەمانە، چەند گموحیان هەیە، وە کە دەرگای کوردستان و ئەو ئەمن و سەقامگیریە وای لێ کردووە، بوار بڕەخسێت بۆ ئەوەی کە ئیش بکەن، بەڵام من لێرەدا تەنها لەو سلایدە دەمەوێت، ئەمە لە حاڵەتێك دا ئیحتیماله زۆربەی وڵاتانی جیهانیش یان وڵاتانی دەورو بەریش وابن، بەڵام ئێمە با سەیرێکی واقعی حاڵ بکەین، ئێمەش بەشێکین لەو ناوچەیەو بەشێکین، لەو جیهانە، بزانین نسەبەکان خۆی چۆنە لە شوێنی تر؟، وە بە پێی مەرجەع، نەك بە پێی ئەوەی کە تەنها بۆچوونی منی شەخصی بێت، لێرە ئەگەر سەیری بودجەی ساڵی 2010ی چەند وڵاتێك بکەین، هەر یەکێکیشیان وێب سایتەکەی هی حکومەتی خۆی لە تەنیشتی دامناوە، کە ئەمە ئەم معلومەیە هەر هەمووی لە مصادری رەسمیەوە دەرچووە، لە سالی 2010 بودجەی ئیمارات باسی رەقەم و شت ناکەم، گبعا هەندێك شتیش هەیە دەبێ بڵێم، مەسەلەن وڵاتێکی وەکو ئیمارات بودجەیەکی هەیە، هی فیدرال هەر ئیمارەتێکیش بودجەی خۆی هەیە، وە لە کۆتاییشدا شەرت نیە بودجەکەی خۆی هەمووی بخاتە سەر تەشغیلی و ئیستسماری، مومکنە جوزئێکی هەڵبگرێت بۆ ئیحتیات، کە زۆر وڵات وادەکات، سعودیە وادەکات، ئیمارات وادەکات، بەڵام بە هەرحاڵ میزانیەکیان هەیە، ئەمە هەر بۆتەوزیح دەیڵێم، لە ئیمارات ساڵی 2010 نسبەتی تەشغیلی بۆ

ئیستسماری تەشغیلی (82٪) ئیستسماری (17٪)، لە سوریا سالی 2010 (84٪) بە (15٪)لەعەرەبستانی سعودیە (52٪) (48٪)، کە ئەرباحی نەوت زیاد دەبێت، ئەوان یەکسەر فرێی دەدەنە سەر ئیستسماری، بە ئیعتیبار تەشغیلی حەقی خۆی وەرگرتووە وە بەردەوامە، لە سەڵتەنەی عومان (65٪) بە (34٪)، لە ئوردن کە زۆر شتی با بڵێین نزیکی عیراقە، وە نزیکی هەرێمی کوردستانە، نسبەتەکە(83٪) بە (17٪) بووە، لە مصر (88٪) بە (11٪) بووە، کەسەیری ئەوروپا بکەین با بڵێین فەرەنساو ئەڵمانیا، بەرێزان مقارەنەی میزانیەی ئێمە بەوان ناکرێت، چونکە دوو سیستەمی میزانیە هەیە میزانیەیەك هەیە پێیدەڵێن (جول) بە فەرەنسی بە ئینگلیزی پێی دەڵێن (دوەل) یانی دوو میزانیە تەشغیلی ئیستسماری، کە زۆربەی ولاَتە پێشکەوتووەکانی عالم ئێستا ئەوەیان نەماوە، یەك میزانەیان هەیە، ئەوەی کە لە فەرەنسا و لە ئەڵمانیا ئەیبینین، یەك میزانیەیان هەیە، سێکتەر هەیە، سێکتەری صحە کە پارەی بۆ تخصیص دەکرێت ئەو پارەیە سێکتەری صحە مەشروعی پێدەکان، تمویلی دەکات تەغزیەی مەعاشات دەکات، تەغزیەی ئیش و رەنج دەکات، خدمات لە کەرتی تایبەت دەکرێت، هەرچیەك دەکرێت ئەو سێکتەرەیە، وەکو پێیدەڵێن (پرۆجەیکت بەیست ئیکس پێندیجەر) یەعنی لەسەر ئەساسی پرۆژەیە کە پرۆژەکە دەکرێت، هەتا مەعاشاتیشی تێدا بێت، ئەوەی ئێمە بەو شکلەیە کە هەیە، من ئەمەش کە عەرزم کرد، هیچ مەخسەدم ئەوە نیە کە ئێمە وەزعمان زۆر باشە، یان ئیحتیاجمان بەوە نیە، کە میزانیەی ئیستسماریمان زیاد بکات، حەتمەن من لە کۆتاییدا داوا لە ئێوەی بەرێزیش دەکەم، کە پشتیوانی وەزارەتی پلان دانان بکەن، کە نسبەی مشاریعەکان زیاد بکرێت، چونکە هەرێمی کوردستان هەم لە با بڵێین رابردووی، وە هەم ئەم بارودۆخەی کە بەسەری داهاتووە، فرسەتی ئەوە نەهاتووە ژێر خانی ئابوریەکەی لە ئاستێکی باش دابێت، وە بەراستیش من لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووریش کە باسم کردووە، پێشنیاری ئەوەم کردووە، کە ئالیەتێکی مالی بۆ ئەوە ببینن، کە موخەصەصی مەشاریع کە سالاَنە دادەنرێت، من ناحیەی حسابی و ناحیەی مالی حەتمەن ئەوە وەزارەتی دارایی قرار دەدات، کە بە هەر شێوازێك بێت، کە پارە تەخصیص دەکرێت سالاَنە بۆ مەشاریع، ئەو وەزارەتانەی کە فریا ناکەون پارەکان صەرف بکەن، لەبەر با بڵێین سەنەی مالی یان لەبەر هەر شتێك بێت، چارەیەکی حسابی بۆ ببینرێتەوە، چونکە خۆ ئێمە هەتا، ئەگەر پرۆژەی درێژ خایەنیشمان هەبێت، ئەمە ئەم مەشاریعانە حەتمەن پێویستیان بە کات دەبێت، وە پێویستیان بە تمویل دەبێت، من داوای لێبوردن دەکەم، ئەگەر زۆر سەری ئێوەم ئێشاند بێت، بەلاَم وەلاَمی پرسیارەکان بوو هەندێك شتیش بوو، بە تەصەوری من پێویستی دەکرد، کە تەوزیح بدەم، زۆر سوپاس بۆ هەمووتان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، دەستت خۆش بێت. بەرێزان لە ئەسنای قسە کردن، هەندێك موداخەلە هەبوو، ڕایانمان گرت، نوقتەی نیزامی هەبوو، ئێستا لە هەر گروپێك بە دوو کەس ڕێگا ئەدەین، ئەگەر موداخەلەکان ماوە، ئەگەر نەماوە باشە، ناوەکانم نووسیوە .کاك حمە سعید فەرموو، بەس تکایە نیزامی بێت، چونکە قسە کراوە، ئەوەی لە نیزامی دەرچێ ڕای ئەگرم، تکایە فەرموو.

بەڕێز حمه سعيد حمه على اورحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە قسەکانی جەنابی کاك شێخ باسی داهاتی مدەور، باسی عجز، باسی داهاتی کرد، بە شێوەیەکی گشتی عوزرەکەی ئەوە بوو کە حیسابی خیتامی بێ تەوزیح ئەدرێت، ئێمەش یەکێك لە پرسیارەکانمان ئەوەیە، کە حیسابی خیتامی، یا تقریری شەش مانگی بوو، بۆ نایەت تا ئەو تەوزیح و ئەو پرسیارانەی ئێمە بۆمان دروست ئەبێت، وەڵامەکەیمان دەست کەوێت، ئەوە خاڵێك: خاڵێکی تر: باسی داهاتی نەوتی کرد، کە داهاتی نەوت هەم هی گرێبەستەکان، کە ئەو مینەح و شیرینانەی سەر گرێبەستەکان، وە هەم ئەو مەبیعاتی نەوت کە ئەفرۆشرێ، بە پێی مادەی 23ی بودجەی پار ئەوە دەڵێت، دەبێ بە خشتەیەك بنێردرێت بۆ پەرلەمان، و صرفەکەیشی بنێردرێت، ئەوە خۆی یەعنی وەڵامی پرسیارەکە خۆی پرسیار بوو کردی، بە وەڵام بۆ پرسیارەکەمان ئیرادەکان تەبعەن ئێمەش دەڵێین ئیرادەکان، لە ریقابەی مالی جاری باسی ریقابەی مالی ئێمە دەڵێین تەدقیق لەسەر مصروف بکات، ئێمەش نالێین تەدقیق لەسەر ئایا بۆچی ریقابەی مالی لەسەر بودجەی ساڵی 2010 تەدقیقی نەبووە، راپۆرتی نەبووە، ئەوە پرسیارەکەی ئێمەیە لە لیژنەی نەزاهە کە هەمومان کردمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان لە ئەسنای قسە هەندێك بەرێز ویستی مداخەلە بکات، نوقتەی نیزامی نەبوو رامانگرت، ناویانم نووسیوە، ئێستا رێیان پێ ئەدەم ناوەکانیش نووسراوە لە پێش دەستمە بەرێز کوێستان محمد فەرموو. سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێز سۆزان شهاب، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گفتوگۆیەك هاتە ئاراوە کە ئێمە وەکو لیستی کوردستانی مەخرەجێکمان بۆ دۆزیبوەوە لەسەر مەوزوعی مخصصات، کە ناعەدالەتی و نادادپەروەری تیایە، لێرەدا یەك تەرح هاتە پێشەوە پێش دیراسە کردنی ئەو تەرحە ناتوانین ئێمە بڕیاری لەسەر بدەین، چونکە هەندێ شەریحە هەیە لە عیراق، مخصصاتی نیە، کە ئەڵێی هاوتا کردن مەعنای ئەوەیە، بڕینی ئەو موخەصەصاتەی کە ئێستا تەمەتوعی پێوە ئەکات، ئەوە کارێکە کە مستەوای مەعیشی خەڵك و فەرمانبەر بەتایبەتی لە هەرێمی کوردستان دادەبەزێت، بۆیە هەموو بڕیاردانێك لەو جۆرە، دەبێ بە دیراسە بێت، بۆیە تکام وایە ئەو موزوعە بە سەرپێی و بەپەلە بەسەریا ڕانەگوزەرێین، چونکە ئەگەر پێمان وایە لە عیراق خەڵك موخەصەصاتی زیاترەو لە هەرێمی کوردستان غەدری لێکراوە، تەواو بە پێچەوانەی ئەوەوەیە، ئەگەر بێین و هاوتای بکەینەوە لەگەڵ عیراقدا، زۆر لە شەریحەکان هەیە لە عیراقدا موخەصەصاتیان نیە، لە لای ئێمە نەك قاتێك، سێ قاتیان هەیە، بۆیە

تكا ئەكەم، ئەوە زەرەر ئەدا لە خەڵك و ئێمە نامانەوێ بە بڕیارێكی سەرپێی زەرەر بدەین لە مۆزەفینی هەرێمی كوردستان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەرێز ناسك تۆفیق، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس، قسەكانی من كران.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەرێز عمر عبدالعزیز .

بەریز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تێبینیەكەم لەسەر ئەوە بوو، سەرەتا تەنها بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ لە دەسەڵاتی بەرێز سەرۆكایەتی پەرلەمانایە، سەرەتای تێبینیەكەم ئەوەبوو، نوقتە نیزامیەكەم ئەوكاتە كە تەنها لە دەسەڵاتی سەرۆكایەتی پەرلەماندایە، داوای سڕینەوەی وشەیەك یان رستەیەك لە قسەی پەرلەمانتاران بكات، لەناو پرۆتۆكۆل نەك لە صلاحیەتی بەرێزان وەزیرانی ئامادە بوو، مەسەلەی ئەو پرۆژانە من تێبینیم ئەوەیە، كە نوقتە نیزامیش، ئەگەر لێم نەبڕی جەنابت باسی هەڵەی ژمارە ئەكات، جەنابی وەزیر ئەڵێت مەتبەعیەن، باشە ئێمە باسی داهات وباسی خەرجیش هەمووی من حەرفەن نووسیومە، جەنابی وەزیر، باسی جەمع و باسی تەرح وژمارەی كۆتایی تەئسیر ئەكات، لەشوێنێك نووسراوە 10 مزگەوت لە مەخموور، ئێمە ئەگەر 20 پرۆژەمان هەبێت بەو 10 پرۆژەیەوە دەكاتە 30 پرۆژە، ئەگەر یەك مزگەوت بێت بەس سفرێكی بۆ دانرابێت ئەكاتە 21 پرۆژە، تەئسیر ئەكات دوایی ئەڵێیت ئەوەندە پرۆژەمان هەیە، ئێستا 21 پرۆژەكەمان هەیە، یان 30 پرۆژەكە، لەبەر ئەوەی مەسەلەی هەڵەیە، ئەمە چۆن ئاوا بەئاسانی بەسەریدا تێدەپەڕین، مەسەلەی قائیم مەقامیەتەكان كە گوایە ئەوان لە وەزارەتەكان شت وەرئەگرن، ئەی ئەم هەموو داواكارییەی كە لەپارێزگاكان و لە قائیم مەقامیەتەكان ولە ناحیەكاندا هەیە، من تێناگەم كاری وەزارەتی پلاندانان هاوسەنگی نیە، پاراستنی بلانص نیە، ئەی چۆن ئەبێت ئێمە 300 قوتابخانە لەكرێدا بێت، 180 بەپێی دان پێدانانی جەنابی وەزیر بەشی ناوخۆ كرێ بدەین، لەولاوە پرۆژەمان هەبێت، مەرجوع بێت یان لە ئەولەویاتدا نەبێت، ئەی باشە ئەم هاوسەنگیە كێ دروستی ئەكات من تێناگەم؟، یان ئەڵێت جەنابی وەزیری پلاندانان ئێمە تەرەف نین لایەنی تر هەیە، من وادەزانم ئەصڵەن كاری سەرەكی وەزارەتی پلاندانان پاراستنی هاوسەنگیە، ئەبێت بەتەنسیق لەگەڵ وەزارەتەكاندا ئەم نەتیجەیە دروست بێت كە هاوسەنگی هەبێت، وەزارەتەكان ئاگایان لەیەكتری هەبێت، ئەی خۆ ئێمە ناچین هەموو كابینەی وەزارەت

بێنین لێرە دایان بنێین لەسەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانەوە تا یەکە، یەکە بێن جواب بدەنەوە، ئێمە پرسیار ئاراستەی ئەم دوو وەزیرە بەڕێزە دەکەین، نابێت ئیحالە بکرێتەوە، بڵێن عائیدی من نیە، من نازانم فلان نەخۆشخانە عائیدی کێیە؟، نازانم ئەو پرۆژەیە بۆ نەگەشتووە، لەکێ ئەم پرسیارە بکەین؟، بەنیسبەت دواکەوتنی بودجە کە مەسەلەیەکی گرنگە، جەنابی وەزیر ئەڵێت، لەڕۆژنامەوە بیستوومانە، ئێمەدوای ئەوە یەکسەر دەست بەکار بووین، ئەی باشە بۆچی لەسەر ئەساسی خەملاندنێك کە ئەمە دووساڵە دووبارەی دەکەینەوە، نیسبەیەك یان ڕێژەیەك دەزانین لەسەر ئەو ئەساسە بۆچی دەست بەکار نابین، بۆچی ئەوەستین بەدیار ئەوەی لە ڕۆژنامەیەك ببینین ئینجا دەست بەکار بین، دەربارەی مەسەلەی بەشداری نەکردنی حکومەت...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە جەنابت قسەی خۆتت کردووە، لەسەر پرۆژەکان ئێستا نوقتە نیزامیەکەتم پێ بڵێ، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشداری نەکردنی حکومەتی هەرێم لەموناقەشەی میزانیەی عێراق، ئێمە لەگەڵ کێ ئەم مەوزوعە باس بکەین؟، من عەرزی جەنابتی دەکەم، بەغداد دەڵێن بۆتان نیە بەشدار بن، ئەی پرسیارەکە هەر بەردەوامە، سەدان پرسیاری تری لەسەر دروست ئەبێت، ئەی باشە ئێمە بەکێ بڵێین، بۆچی بەغدا هاوکاری ئێمە ناکات؟، یان ئێمە لەگەڵ بەغدا تەنسیقمان نیە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، تەواو، شڤان احمد، ببورە کاك عومەر ئەوەی تۆ ئەصڵەن نیزامی نەبوو، جەنابت بەتێروتەسەلی قسەی خۆت کرد، کاك شڤان، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نیزامیەکەی من لەسەر قسەکانی جەنابی وەزیری دارایی بوو، کەباسی مووچەی پێشمەرگەو دروست کردنی ئەو 8 لیوایەی کرد، ئێمە کۆمەڵێك پەرلەمانتار داوامانکرد، هەتا ئەو لیوایانە دروست ئەکرێن، کۆمەڵێکی یەکجار زۆر پێشمەرگە دەمێنێتەوە، پێشنیارمان کرد کە 150 یان 100 هەزارێك لەسەر مووچەی خۆیان پێیان بدرێت، جەنابی وەزیر ئاماژەی پێنەکرد، باسی یاسای خانەنشینی کرد باسی یاساکەی تری نەکرد کە ئێمە داوامانکرد ئەمە جێبەجێ بکرێت یاسای کەمئەندامانی پێشمەرگە، تێبنی من لەسەر ئەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بیلال سلیمان، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان (بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من دوو نوقتەی نیزامیم هەیە، یەکێکیان: لەسەر قسەی جەنابی وەزیری داراییە، ئەوی تریان لەسەر قسەکانی جەنابی وەزیری پلاندانانە، سەبارەت بە قسەکانی کاك شێخ بایز، کەباسی لەداهاتەکان کرد، وەباسی لەوە کرد، کە یەکەمجار داهاتەکان دوایش سەرفیاتەکان، لای خۆیان کۆدەکەنەوە پاشان زەرب و تەقسیمی دەکەن، ئینجا مەبلەغێك دیاری دەکەن، ئایا ئەو مەبلەغەی کە ئەوان دیاری دەکەن بۆ ئێمە، لەسەر بنەمایەکی با بڵێین حسابیە یان هەر گۆترەیە، بۆ نموونە جەنابیان دەڵێن وەزارەتی شارەوانی پارەکەی دەچێتە مینەح، کە دەچێتە ئەوێ، با ئێمە ئەو دیراسەیە بکەین لەبەردەستماندایە، لەکابینەی پێنجەم ساڵی 2009، داهاتی وەزارەتی شارەوانی 31ملیارو خوردەیەك بووە، بەڵام لەکابینەی شەشەم یەکسەر هاتووەتە خوارێ بۆ 307 ملیار دینار، ئەمساڵ هاتووە بۆ 910 ملیۆن، کەناکاتە لە 2٪ی زەمانی کابینەی پێنجەم، ئەوە بۆ خۆی لای ئێمە جێگای پرسیارە، بۆ ئەوەندە هاتە خوارێ، لە 31 ملیارەوە بۆ 910 ملیۆن،..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك بیلال ئەوەی تۆ فەرمووت پرسیارە، نوقتەی نیزامی نیە، کاك بیلال بروا بکە ئەوەی هەستێت پرسیار بکات بەناوی نوقتەی نیزامی ڕێگای پێنادەم قسە بکات، با بزانی، بەسە تەواو، باشە دەی تەواوی بکە.فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان (بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە کاك دکتۆر باسی کرد، وتی ئەم پرۆژەیە کەمن باسم کردووە، گوایە وەهمیە ئەو ئەڵێت وەهمی نیە، من دەقی پرۆژەکە دەخوێنمەوە ئێوە خۆتان حەکەم بن، دەڵێت(دروست کردنی بینای مزگەوتی گوندی نور لە هەڵەبجەی شەهید، بە بڕی 41ملیۆن و 200 هەزار، من حەقم نیە لە بڕەکەی کە چەندە، حەقم لەوەیە کە دەڵێت دروست کردن، ناڵێت نۆژەنکردنەوە، ئەڵێت لەگوندی نور ناڵێت لەشاری هەڵەبجە، کەواتە ئەمە ...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، جەنابی وەزیر ئیعتراف کرد وتی ئەوە هەڵەیە، لەباتی گوند هاتووە، حەقی جەنابتە، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من خەڵکی هەڵەبجە نیم، من تەنها دیراسەی یەك قەزام کردووە، ئەویش شاری هەڵەبجەی شەهیدە، ئەگینا من خەڵکی پشدەر بتوێنم، دیراسەکەشم بۆ ئەوێ بووە، هیچی تر نیە، باسی دوو، سێ شتی تریان کرد بۆ نموونە لە داهاتی پارێزگاکان، کە قسەکەی منی ڕەد کردەوە، من وتم 298 ملیار داهاتی پارێزگاکانە، من ئەوە بە بەڵگە لامە کە دەڵێم 291 سەرفکراوە، 7 ملیار ماوەتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز پەیمان عزالدین، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو نوقتەی نیزامیم هەیە، لەسەر قسەکانی بەڕێز وەزیری پلاندانان، یەکێکیان: ئەوە بوو هەر ئەو کاتەش بۆ جەنابتم نارد، زۆربەی قسەکانی وەڵامی پێشتری ئەندامانی پەرلەمان بوو، نەك ئەو پرسیارەی کە تەوجیهمان کردووە، کەئەوە ناکرێت بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ، دووەمیان: زانیارییەکی جەنابی بوو لەسەر گرتووخانەی هەولێر، کەباسی کرد، وتی دوای ئەوەی کە تەئکیدم کردۆتەوە، چوومەتە دەرەوە سەیری فایلەکەم کردووە، نووسراوێکی لیژنەی ماڤی مرۆڤی پەرلەمان بووە، من نازانم بۆ خۆم ئەندامی ئەو لیژنەیەم ئاگام لێ نیە، ئەگەر سەرۆکی پێشووی لیژنەکەمان ئەو نووسراوەی کردبێت بەبێ ئاگاداری ئێمە، ئاگام لێنیە، بەڵام ئێمە لیژنەیەکی ماڤ مرۆڤ سەردانی وەزیری کاروکاروباری کۆمەڵایەتیمان کرد، جەنابی وەزیر کە پرسیارمان لێکرد، ئەم پرۆژەیە چۆن ئێمە پار قسەمان لەسەر کرد لە پرۆژەی بودجەدا، بۆ ئەوەی دابندرێت جێگای نەکرایەوە، دەنگی لەسەر نەدرا، چۆن دوایی خرایە ئەویَ؟، وتی بەڕاستی منیش نازانم واسیتەیەکمان کردووەو خستوومانەتە ئێرە، لەبەر ئەوە عیلاقەی بە پەرلەمانەوە نیە؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عبدالله مەلا نوری ، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنووسراو سێجار بۆ جەنابت، وە جارێکیش بە زارەکی من پرسیارم لەو دوو وەزیرە بەڕێزە کرد، تا ئێستا وەڵامەکەم وەرنەگرتۆتەوە، جا ئەگەر مەجالم بدەیت با پرسیارەکەم بکەم، تا ئێستا وەڵامم بدەنەوە..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە پرسیار نەما، ئەگەر نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو، ئەگینا پرسیار نیە، باشە فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە دوو ڕۆژە قسە دەکەین، یەك پرسیارم کردووە، بۆ دامەزراندنی 25 هەزار کەس، 1 تریلیۆن و58 ملیار دینار دانراوە بۆ ئەمساڵ، لەکاتێکدا ئەو پێوەرەی کە وەزارەتی دارایی فەرمانبەر دائەمەزرێنن، من حسابم کرد تەنها پێویستی بە 100 ملیار دینارە، واتە بەپێوەرەکەی من نزیکەی 1 تریلیۆن و488 ملیار دینار زیادە..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئـەوە بەنووسـراو لەبـەردەم وەزیردایـە، جوابـت دەداتـەوە، مـن تـەحویلم کـردووە، سـوپاس، بـەڕێز فـازڵ بەشارەتی، فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو نوقتەی نیزامیم هەیە، یەکێکیان: ئەوەی کاك بیلال باسی کرد کە جەنابی دکتۆر علی ئیشارەتی پێدا، لە سنووری هەڵەبجە گوندی نەوەر هەیە، نەك گوندی نور، بەڵام پێشنیارەکە بۆ نۆژەنکردنەوەی مزگەوتی نەورە لە هەڵەبجە، پێشنیارەکەشیانداوە لە بڕی 48 ملیۆنە، بەڵام داوایان کردووە کە ڕێژەکە کەمبکرێتەوە بۆ ئەوەی ئەو شتە ڕوونبکرێتەوە، دووەمیان: ئـەوەی کـە جـەنابی شـێخ بـایز ئیشارەتی پێدا، پـێم خۆشـە ئەوە ڕوونبکرێتەوە، چونکە زۆر داوا لەئێمە ئەکرێت، مەسەلەی زیادکردنی مووچەی پێشمەرگەیە، چونکە ئێمە بەڕاستی ئەبێت بەدوو شێوە پێشمەرگە، یەکێکیان: ئەو 8 لیـواو 4 لیواکـەی تـرە کەمووچـەکەی زیـاد دەکات، دووەمیان: ئەو پێشمەرگانەن کە پێشمەرگەی زۆر کۆنیشی تێدایـە، لـە مەڵبەنـدو لقـەکان وهـەموو مەکتـەب سیاسـی ومەقـەڕاتی حزبـە سیاسـیەکانن، بۆیـە ئومێـد دەکـەم ئـەوەش بکەوێتـە بـەردەم ئـەو زیادکردنە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن سـەرەتا نوقتـە نیزامیەکـەم لـە لیژنـەی دارایـی و بـەڕێز وەزیـری داراییەوەیـە دەسـت پـێ دەکـەم، کـە بەڕاستی هەموو فراکسیۆنەکان وەکو یەك کۆمەڵێك پێشنیاریان هەبوو، بەس ئەوان وایانخستەڕوو کە بـەس لیستی کوردستـانی پێشـنیاری هـەبێت، وەڵامـی دەدەنـەوە، دەیخەنـە دەنگـەوە، هیـوادارم ئـەوە بـە مەبەسـت نـەبووبێت، نوقتـەی دووەمـم هـەر لەسـەر قسـەی بـەڕێز وەزیـری داراییـە، کـەوتی موخەصەصـاتی ئێـرەو مەرکەز هەیە، ئێمە سەرف دەکەین و ئەوان سەرف ناکەن، بـەس مامۆسـتایە، کـە ئێمـە دەیـدەین لەمەرکـەز نیە، بـەس زۆر چـین وتوێـژ هەیـە لەمەرکـەز هەیـەتی، ئێمـە نیمانـە، ئـەتوانین ئێمـە ئیستسـنا بکـەین بـۆ مامۆستایان، ئەخیر نوقتەی نیزامیم لەسـەر وەزیـری داراییـە، چونکە لەسـەر وەزیـری پلانـدانانیش قسـەم هەیە، وتی ئێمە ڕاستە ئێستا تەلەفزیۆنمان نیە، جەریدەمان نیە، بـەس پارەمـان بـۆ داهـاتوو دانـاوە، بـەڵام ئەو بڕە پارەی کە بۆ نەشر، ئیعلام، مانگی دەستکرد، بـۆ پـارەی مینـەحی ئـیعلام، 13 ملیـار و34 ملیۆنـە، ئەمە بڕێکی زۆر زۆرە، کە جارێ نە تەلەفزیۆن، نە ڕادیۆیـان هەیـە، تـەنها یـەك ڕادیـۆی نـەورۆزیان هەیـە، نەجەریدەی هەیە، باشە ئەمە بۆ کوێ دەچێت؟، لەسـەر قسـەی بـەڕێز وەزیـری پلانـدانان، مـن دیـارە ئـەو قسـەی جـەنابیان لـە پرۆتۆکـۆڵ ئەنووسـرێت، بۆیـە مـن ناچـارم وەڵام بدەمـەوە، ئـەو سـەرەتای قسـەکانی بەقسەیەکی من هێنایەوە، کە من وتوومە ئێستا لەقسەکانی جەنابتەوە ئەرکەکانی تۆم بۆ دەرکـەوت، بۆیـە

لەدواجاردا کەبووم بەوەزیری پلاندانان، بۆ ئەوەی ئەرکەکانی خۆم بزانم من لە 2006، بەشداری پەسەند کردنی ئەو وەزارەتەم کردووە، لەبەر ئەوەی ئەزانم ئامانج و ئەرکەکانی چیە؟، بەڵام ئەمە بەداخەوە لەدانیشتنێکی ودیدا بوو، من وتم کاك سەرهەنگ خۆی بوو، ئەو کۆمەڵێك قسەی کرد، دیارە کۆمەڵێك موعانات و شتی هەبوو، بەس من ئەو مافە بەخۆم نادەم، قسەی ودی لێرە باس بکەم، ئەمەوێت تەوزیحەکەم بەس ئەوە بێت، کەمن لەڕووی گاڵتەوە ئەوەم وتبێ، ئەگینا من ئەزانم ئەو یاسایەکە بەشداریم تێدا کردووە، ئەزانم بابەکانی چیە؟، ئامانجەکانی چیە؟، بەڵام قسەی ودی حەق نیە لێرەدا باس بکرێت، دوو شتی ترم هەیە، مەسەلەی ئەوانەی کە بڕاوە بۆ کەرتی تایبەت، لەکەرتی گشتی، لەکەرتی تایبەت بەکار هێنراون، مەکتەبی تایبەت و ئەو شتانە نیە، ئەو پرۆژانەن کە لە گرین ستی و ئەمانەی کە لەهەولێر وسلێمانی دروست کراون بۆ نیشتەجێبوون، بڕکەی 20ملیار و 731 ملیۆنە، کە ئەمە بەپێی یاسای وەبەرهێنان ئەمانە کارئاسانی زۆر زۆریان بۆ کراوە، تەنها یەك خاڵم ماوە، تەبعەن من ئەو پرۆژانەم هەمووی ناردووە بۆ کاك عومەر، 22 پرۆژەیە، بڕەکەشی 20ملیار و731 ملیۆنە، باسی پرۆژەکان وەڵامی منی دایەوە کەجێبەجێکراون، ئەو پرۆژانەی کەلە یەك ساڵ کەمترن، ئەو تەنها باسی سیانیانی کرد کە ئیعلاج کراون، من باسی 489 پرۆژە دەکەم، ئەو سیانی عیلاج کردووە...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تەواو کاتت نەما، بەڕێز سالار محمود، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەم دواییەدا داوای نوقتەی نیزامیم کرد، چونکە پێم وایە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ئەو داواکارییانەی کەبەناوی نوقتەی نیزامیەوە پێشکەشکران، نا نیزامین، من نوقتەی نیزامیم لەوەیە کە دەبوو بەڕێزان هەم وەزیری دارایی، وەزیری پلاندانان، وەڵامی ئەو پرسیارو سەرنج و تێبینیانەیان بدایەتەوە، کە لەڕاپۆرتی لیژنەی دارایی داخڵ کراوە، سەرنج و تێبینی هەموو لیژنە مەعنیەکان بەشێوەیەکی هێمنانەو بەدەقیق تر تۆمار کراون نەك وەڵامی تاك بەتاکی پەرلەمانتارەکان بدرێتەوە و لە کۆتاییدا دەست خۆشی لە هەردوو لایەن ئەکەم کە بەشێکی باش تەوزیحیان داو وە بەشێکیش لە پرسیار و سەرنجەکان ماون وەڵام بدرێنەوە،

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش سوپاس، سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە لە قسەیەکی کاك عەلی سندی بوو لەسەر ئەوەی وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن بەراستی ئێمە ئاماژەمان بەوە دا یەك خاڵ هەیە مەتارەکان ئێمە هەموو شانازییان پێوە ئەکەین بەڕاستی هەردوو

مەتاڕی سلێمانی و هەولێر، بەلاّم یەك حالّەت هەیە ئەوان بۆ ئێمەیان روون کردەوە کە مەتاڕەکانە سلێمانی و هەولێر شکلیەن زۆر زۆر یەعنی سەر بە وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندنن، بەلاّم ئیش و کارەکانیان بە هیچ شێوەیەك وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن ئاگاداری نیە بەراستی ئێمە ئێستا لە بەردەم ئەم پرسیارەیان بەراستی ئایا پڕۆژەکانی گواستنەوە و گەیاندن لە کوێن؟ یەك پڕۆژەی وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن نییە لە ئەمسالاّ بەڕاستی لە پێشنیاز کراوەکانە ئەوەی کە هەیە بۆ مەتاڕەکانی سلێمانی و هەولێر کراوە لەکاتێکدا کە مەتاڕەکان ئەنجومەنی وەزیران ئەیانبات بەڕێوە حەقە ئەو وەزارەتانە حسابێکیان بۆ بکرێت ئەو وەزارەتانە...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئامانجمان لە پرسیارکردن و هەڵسەنگاندنی پڕۆژە بودجە ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جوابی پرسیارەکان بدەنەوە بەلای منەوە وەلاّمیان نەداوە کە بۆ نموونە شتێکی زۆر زەق کاك ئیسماعیل کردنی هەڵسەنگاندنی بودجەی پەرلەمان، ئەنجومەنی دادوەری، وەزارەتی دارایی کە ئەمانە هەڵسەنگاندنی بۆ نەکراوە کە لە 30٪ بودجەی تەشغیلیە، چۆن تێئەپەڕێ و ئەخرێتە دەنگدانەوە بەبێ ئەوەی هەڵسەنگاندنی بۆ بکرێت؟ ئەوە یەکەم، دوو: هەموو ئەو خالاّنەی کە پەیوەندیی بە حسابی خیتامی 2009 و 2010 هەیە هەموو ئەو هەلاّنەی کە کراوە بە مقاڕەنە جوابیان نەداوە جگە لەوە وەزیری پلاندانانی بەڕێز بۆ هەموو ئەو پڕۆژانەی کە دووبارەن، بۆ ئەو پڕۆژانەی کە جیاوازیان هەیە لە نێوان بڕی پارەی دانراو و لەگەڵ ساڵی پار و لەگەڵ ئەمساڵ گەڕانەوەی پڕۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان، ئەو پڕۆژانەی کە پارەیان بۆ دانراوە وەکو کارگەی بەردی بڵێین ئەوەی ماوەت کە ئیشی تیا ناکرێت، مەڕمەڕەکە، ئەم پڕۆژانەی ئەمساڵ بەردەوامن ئێمە هیچ وەلاّمێکمان نەبیست جگە لە داهات کە من، بەڵگە وتم کە داهاتی وەزارەتی کارەبامان بە نموونە هێناوە بە بەڵگە بۆم هێناوە، من داوا لە وەزیری دارایی ئەکەم ئەو مەحزەرەمان بداتێ کە ئاخیر کۆبوونەوە لەگەڵ عێراق کردووە لەگەڵ سولفەی هێزی پێشمەرگە کە من پرسیارم کرد ئەڵێ بەڵێ سولفەمان داوە من چۆن بیسەلمێنم کە نەدراوە؟ لەکاتێکدا بە

قانوون هەیە تۆ سولفە وەرەگریت لە عێراقە ئەم کێشەیە چیە لەبەر ئەوە ئێمە وەڵامی پرسیارەکانمان نەبیست داوا دەکەین ئەو پرسیارانەی لێمان کردووە و ماوە بیدەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز محمد شارەزووری فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی (شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من نوقتە نیزامییەکەم لەسەر یەکەمیان بۆ بەڕێز وەزیری پلاندانانە سەبارەت بەوە کە وتی ئەبێ وەزارەتی شەهیدان کیتابمان تەوجیە بکات ئێمە لەگەڵ وەزارەتی شەهیدانە وەزارەتی شەهیدان هاتۆتە ئێرە کۆبوونەوەمان کردووە ئەوانیش موافق بوون بۆ ئەوەی ئەو بڕە پارەیەی دانراوە بۆ هەردوو بەڕێوەبەرایەتی لە هەولێر و سلێمانی بکرێت بە خانوو بۆ کەسوکاری شەهیدان و، ئەگەر مەجالیشی تیابێت دوو خەستەخانە بکرێتەوە بۆ کەسوکاری شەهیدان یەک لە دهۆك یەك لە هەولێر ئەوە مەحزەرەکەشم خستۆتە بەردەم دەست جەنابی بۆ ئەوەی وەزارەتی شەهیدانیش موافق بوون لەسەر ئەوە، دوو نوقتە نیزامییەکم هەیە بۆ جەنابی وەزیری دارایی دیارە ئێمە دوو قانوون دوو یاسا هەیە ژمارە سی و هەشت هی خانەنشینی پێشمەرگە و لە هەمان کاتدا ژمارە سی و چوار کە هەردووکیان هین ساڵی 2007 ن کە تایبەتە بە کەم ئەندامانی سەنگەر جەنابی ئاماژەی بەوە نەداو ئومێدەوارم کە جوابی پرسیارەکەمان بداتەوە..سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوو، سێ جار کاك ئیسماعیل بە نووسین داوای ئەوەی کرد کە هەڵسەنگاندن بۆ چەند وەزارەتەك و چەند شوێنێك نەکراوە جارێ وەزارەتی دارایی و ئابووری خاڵی یەکەم لە راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری تێبینییەکانی لجنەی دارایی و ئابووری ئەگەر کاك ئیسماعیل لە دانیشتنەکان ئامادە ببا ئەکید ئەویش بەشدار دەبوو لە دارشتنی ئەو هەڵسەنگاندنە کە ئێمە کردوومانە 63٪ بودجە تەرخان کراوە بۆ پێنج وەزارەت وەزارەتەك لەوان وەزارەتی داراییە، ئەمە یەعنی روونکردنەوە و داوامان کردیە لە حکومەت لە مستەقبەل رەچاوی ئەو تەوزیعە بکەن ئەو نەوعە دابەش کردنە بکەن لە مابەینی وەزارەت، ئەمە یەك، دوو هەر لە وەزارەتی دارایی ئیعتیرازمان کردووە کە چۆن دەکرێت پێنج هەزار و دوو سەد و سی و دوو لە راپۆرتی دارایی هاتووە و دەرەجەی وەزیفی تەرخان بکرێت وەزارەتی دارایی و ئابووری داوامان کردووە ئەو رێژەیە کەم بکرێتەوە و دابەش بکرێت بەسەر وەزارەتەکانی تر بەپێی پێویست، سێ: داوامان کردووە وەزارەتی دارایی وئابووری لە مەوپاش بە پرۆژەی ئاوەدانکردنەوە و رێگا و بان بە ئەوە هەڵنەستێت،

چونکە ئەوە ئیشی ئەوە نییە، ئەی ئەمە هەڵسەنگاندن نییە دیراسەت نییە بۆ وەزعی وەزارەتەك؟ ئەمە یەك، دووەم: هەندەك شوێن هەن یەعنی چالاکییان نیە مەسەلەن سەرۆکایەتی ئەنجومەن، بودجەی سەرۆکایەتی هەرێم، بودجەی پەرلەمان، بودجەی ئەمانە بودجەیەکی زۆر کەمن سەیر بکەن مەسەلەن سەرۆکایەتی ئیقلیم سفر پۆینت چل و دوو لە بودجە بەرکەوتووە، بەڵێ.............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رجائەن، لە جێی خۆتەوە قسە مەکە کاك ئیسماعیل، فەرموو کاك خورشید.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەجلیسی داد سفر پۆینت شەست و پێنج، مەجلسی وزەرا سفر پۆینت نەود و یەك، ئەمانە چالاکییان نیە پاشان ئێمە مولزەم نییە هەڵسەنگاندێك بۆ هەموو دام و دەزگای حکومەت بکەین، دەستەی وەبەرهێنان ئێستا سەد و پەنجا ملیار دینار کە تەرخان کراوە بۆ دەستەی وەبەرهێنان پێشنیار هەیە کەئەم سەد و پەنجا ملیار دینارە زۆرە دابەش بکەین بە حەفتاو پێنج بۆ نیشتەجێ بوون حەفتاو پێنج بۆ یاسای ژمارە هەشتی ساڵی 2007سەدو چل و نۆ ملیاری دی تەرخان کراوە بۆ گوندەکان جارێ ئەمە هێشتا قسەی لەسەرە ئایا ئەمە جێبەجێ دەکرێت، جێبەجێ ناکرێت؟ ئەگەر جێبەجێ بکرێت قازانجی چیە، زەرەری چیە؟ یەعنی ئەمە بەڕاستی کاك ئیسماعیل ئەگەر لەوەختی..........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، بەیان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد کۆچەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارەکا هەی تەوزیحەکێ بۆ جەنابێ وەزیرێ دارایی و، دوو پرسیار ژی بۆ وەزیرێ پلان دانانێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رجائەن نیزامیمان وتووە پرسیار نییە، رجائەن.

بەڕێز بەیان احمد کۆچەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس تەوزیحەکێ، بەڕاستی ئێمە وەکو لیژنە چووبووین سەردانمان کردبوون و، بەنیسبەت سندوقی زەمان، سندوقی زەمان کە مافێکی کرێکارا، بەڕێوەبەری دائیرە گوتە ئێمە کە ئێمە مەساریفی خۆمان بە رەواتبەوە لەناو ئەو سندوقە دەری ئەکەین، بەڕێز جەنابی وەزیر وەڵامی من نەداوە، ئەو تەبعەن وازحە...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو سوپاس سوئالەکەت گەیشت، ئاخیر کەس گۆران ئازاد و خەلاص، تەواو، فەرموو:

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرچەندە كۆمەڵێك وەڵام و زانیاری باشمان لە وەڵام دانەوەی هەردوو وەزیری بەڕێز دەست كەوت، بەڵام من ئێستاكەش پرسیار و تەعقیب و هەتا تەعلیقم هەیە لەسەر بەشێك لە قسەكانی هەردوو وەزیری بەڕێز، بەڵام پرسیارەكەی من لێرە ئەوەیە بەرنامەی سەرۆكایەتی چیە؟ یەعنی بڕیارە هەر هەموومان قسە بكەینەوە ئالیەتێك دانێین ئەگەر نا یەعنی ئالیەتێك دانێین بۆ بڕیاردان، چۆن بیكەین؟ دەیخەینە دەنگ دان؟ تەئجیل دەكەین؟ پێشنیارەكان ئیزافە دەكەین....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس گەیشت، جەنابی وەزیر جوابی ئەو نوقتە نیزامیانە هەردووكتان بە نۆرە بدەنەوە كاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاك حەمە سەعید فەرمووی بەنیسبەتی داهاتی نەوت و مەصروف و حسابی خیتامی، بەراستی ئێمە حیساباتی خیتامی ئەنێرین بە تەئكید تەدقیقیش ئەكرێت و دێتە بەردەستی جەنابتان و هەموو داهات و مەصروف و مەصروفی فیعلی تیایە دەر ئەكەوێت و ئەو وەختە ئێمە دێینەوە بەردەم بەڕێزتان و بەڕێزتان پرسیارمان لێ ئەكەن و وەڵام ئەدەینەوە و هەر موحاسەبەیەكیش هەبێت ئێمە ئامادەین بۆ ئەو موحاسەبانە، بە نسبەتی داهاتی نەوتەوە من وتم داهاتی نەوت پارەیەك كۆبۆوە دامانە بەردەم پەرلەمان وە پڕۆژەكانیش، موقتەرحەكانمان هێنایە بەردەم پەرلەمان وە پەرلەمانی بەڕێز قەراری، بڕیاری دا لەسەر ئەوەی ئەو بڕە ئەوە بكرێت وە كە پارەی تری كۆ ئەبێتەوە بە هەمان شێوە ئەیهێنینە بەردەم پەرلەمان نەك مەصروفەكەشی ئەهێنینە پەرلەمان خۆی و پڕۆژە موقتەرەحەكانی دێنین بەپێی بڕیاری پەرلەمان بە نسبەتی تەدقیقەوە تەدقیقی مەصاریف و خۆی نەفەقاتیش و داهاتیش ئێستا من باسی ئەوەم كرد لە قسەكانما وتم ئێستا خۆش بەختانە تەدقیق ئەكرێت، ئەوە سلێمانی ئەكرێت و لە هەولێریش ئێستا ئەكرێت، وە حیساباتی ساڵی 2010 ئێستا دەستیان پێكردووە و دیوانی رەقابەی مالی حالییەن ئیش ئەكەن لوجنەكانیان، بەنسبەتی كاك بیلالەوە جەنابی كە فەرمووی ئەو داهاتانە من جارێكی تریش تەئكید ئەكەم جارێ داهات بەپێی قانوونەكە داهاتی وەزارەت داهاتی خودی ناو وەزارەت و دیوانەكەیەتی و ئێمە ئەو حیساب و كیتابەی كە هێناومانە لە خۆمانەوە نەمان هێناوە و ئێستا جەداویلەكانیشمان پێیە دوای ئەوە ئەو داهاتەی كە لە و حیسابانە: هاتووە لە هەموو حاڵەتێكا داهاتەكە هەر هی خۆیانە بەپێی یاسا حكومەت دەعمی ئەكات، دەعمی پێویستەكانیان ئەكات، بۆ نموونە مەسەلەن شارەوانی سەرفیان چوار سەد و سی و یەكە كە تەقدیم كراوە و ئیتیفاقی لەسەر كراوە داهاتییان شارەوانییەكان نەك وەزارەتی شارەوانی داهاتی سی و هەشت ملیارە یەك لە یەكی دەربكە داهاتەكە بۆ خۆیانە باقی مەسروفەكەشیان ئەدەینەوە سێ سەد و نەوەد و چوار ملیاریان ئەدەینێ لەگەڵ داهاتەكەی خۆیانە، هەروەها مەتاری هەولێر

و سلێمانی بە هەمان شێوە حەفتا و شەش بە سی و دوو، چل و چواریان ئەدەینێ لەگەڵ داهاتەکەی خۆیانە، بە نسبەتی بنوکیشەوە بە هەمان شێوە بە نسبەتی کاك عەبداللە مەلا نورییەوە، جەنابی کاك عبدالله، راستە بۆ جەنابی سەرۆکی پەرلەمان و حەواڵەی منی کردووە، ئێستاکە هاتۆتە لای من، کاکە من ئەمەوێت لێرەوە ئەوە باس بکەم ئەوە بۆ بیست و پێنج هەزار کەس نیە، ئەو پارەیە تەفاصیلێکی زۆری لەگەڵایە، ئەو پارەیەی کە هاتووە خۆی پارەکە ساڵی 2010ش شەش ترلیۆن و سەد و نەوەد بووە، ئەمساڵەکە چوار و شەش سەد عەفوو ئەمساڵەکە شەش سەد و نەوەد پارەکە شەش سەد و شەست و پێنج بوو فەرقەکەی یەك و پێنج سەد و هەشتا و پێنجە ئەمە بیست و پێنج هەزار، سێ سەد ملیار تەقیم کراوە بۆ ئەوانەی کە تەعین ئەکرێن چوار سەد و حەفتای عەجزی ساڵی 2009ی تەدویر ئەبێتەوە بۆ ئەمساڵە سەد و حەفتا و پێنج ملیاری پارەی کارەبایە کە ساڵ پار لە ناو ئیعانات دەرکەتبوو، ئیمساڵ هاتۆتە ناو ئیراداتەوە، هاتۆتە ناو مەصروفەو عەفوو هەروەها ئەو لیوایانەی کە دائەنرێن سێ سەد ملیاری بۆ دانراوە، هەروەها موخەصەصاتی عەفوو دامەزراندنی ئەو بیست و شەش هەزار تەجاوزەی کۆن بێ ئێمە باسمان کرد وتمان ئێمە تەجاوزمان هەبووە لە ساڵی 2010 ئەویش سێ سەد ملیارمان بۆی داناوە، ئەمە تەفاصیلەکان بەم شێوەیە هاتووە، ئەوە نەبێ بیست و پێنج هەزار کەس و ئێمە ئەوە هەر مەعقول نییە بەو شێوەیە بێین ترلیۆنێك و پێنج سەدو هەشتاو چل و پێنج کەس دابنێین پێنج سەد و چل و پێنج ملیار، دیارە هەندێك پرسیاری تر هەبوو، ئەگەر نازانم جەنابت ئەوانەی کاك بورهان و ئەوان جواب بدەمەوە..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك علی، فەرموو، کاك بورهان رەشید جارێکی تر لە جێگەی خۆتەوە قسە مەکە رجائەن، یەك بەشەر لە شوێن خۆی قسە بکات دوایی موحاسەبە ئەکرێت، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەفوو، دیارە ئەم برایانە پرسیاریان هەبوو ئێمە بە نیسبەتی قانوونی پێشمەرگە و تەقاعودی پێشمەرگە و کەم ئەندامان ئەمانە هەر هەمووی ئێستا لە ئەنجومەنی وەزیرانە کۆبوونەوەی لەسەر ئەکرێت بەردەوامە کۆبوونەوەکان هەر ئێمە وەکو وەزارەتی دارایی ئەمرمان پێ بکرێت یەکسەر ئەو پارانە سەرف ئەکەین، بەڵام نوقسانی هەیە ئیشەکان لە ئیحصائیيا رەنگە هەندێك لە برادەران ئاگایان لە هەندێك مەوزوعەکانیشی هەبێت. ئەو باسی سلفە کرا، عەفوو ئەوەم لە بیرچوو ئێمە سلفەیەك بدەین، بەراستی دەسەڵاتی ئەو سلفە دانە لەلای من نیە ئەبێ من بگەڕێمەوە بۆ حکومەت لەگەڵ ئەوانە باس بکرێت ئەو مەوزوعە ئەوجا دێمەوە سەر ئەوانەی ئەو برایانەی دیارە کاك ئیسماعیلیش ئیشکالێکی هەبوو لەسەر میلاك حەز ئەکەم هەر جوابی بدەمەوە ئێمە میلاکەکەمان هێنا وە دیراسەمان کرد، ئێمە لەسەر راستین، چونکە ئێمە لە ساڵی 2009 میلاك هەژدە و شەش سەد و دوو بووە، لە ساڵی 2010 بیست و حەوت و

چوار سەد و سی و سێ لە ساڵی 2011 بۆتە بیست و نۆ و چوار سەد و حەفتا و حەوت، ئەوانەی کە لەوێ هاتووە ئەوانە موقتەرەحاتە و وە ئەم میلاکاتانەی هەیە ئێمە ئەو میلاکاتانە داومانە بە وەزارەتەکانی تر مەسەلەن هەر پار ساڵ شەش هەزار میلاکمان دا بە وەزارەتی تەربیە، چونکە وەزارەتی دارایی صاحیبی ئەو ئیحتیاتەیە و لەلای ئەوان حەزف و ئیستیحداس و کاری پێویست ئەکرێت بۆ دانی میلاکات، دیارە ئەوەش پرسیارێکی تر بوو، ئەوجا دێمە سەر ئەوانەی کاک کارزان پرسیاری لێ کردووین، کاروان، عەفوو پرسیاری ئەوە ئەکات بە نیسبەتی پارەی حزبەکانەوە چەندە و چۆنە؟ و ئەمانە من دیارە پرسیارەکە پێویست بەوە ئەکات ئێمە وەزارەتی دارایی ئەو جیهەتە نیمان نە پارەی حزب دەست نیشان بکەین وە نە بیبڕین وە نە زیادی کەین وە نە کەمی کەین، ئەم مەوزوعە دیارە لە شوێنی خۆی بڕیاری لەسەر ئەدرێت وە خەزینەی تایبەت لەوێ صەرف ئەکرێت وە هەر تەفاصیلێکی تر لەم بابەتەوە رەنگە هەبێت لە رێگای پەرلەمانی بەڕێزە وە نووسراو تەوجیهی ئەنجومەنی وەزیران بکرێت بۆ ئەوەی وەڵام بدرێتەوە، بە نیسبەتی کاکە بورهانەوە دیارە باسی لە حیساباتی ختامی کردووە، وەلاهی زۆرم وت، باسم کرد لەسەر حیساباتی ختامی لە بیدایەتی سەری ساڵا نایە وە لە کۆتایی مانگی چوارەوە دەست پێ ئەکات و ئینشاواللە لەماوەی مانگێك دوای ئەوەیە ئەگەر وەزارەتەکان تەواوی بکەن و کۆتایی پێ بێت دێتە ئەنجومەنی وەزیران و لە ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە ئێمە ئەمساڵ بە تەئکید ئەمساڵ ئەچێتە رەقابەی مالیەوە بۆ تەدقیق و دێتەوە بەردەستی ئێوە بۆ ئەوەی زیاتر بەرچاوتان روون بێت، حیساباتی مدەوەری ساڵی 2010 ئەگەر جەنابتان شایەتیم بۆ بدەن وەڵاهی باسی ئەمیشم کرد هەرچەنێك جەنابی وتی باسی نەکراوە ئەمە نازانم باسی بکەمەوە یان نا؟ لە راپۆرتی بەڕێز وەزیری داراییا هاتووە وەزارەتی پی میم باس نەکراوە لە تەرخانکراوی بودجەی 2011 بەقانوونی بودجەی عێراقی وەزارەتی پێشمەرگە باسی نەکراوە لە تەرخان کردنی بودجەی 2011وەڵاهی ئەمیش بەس لێرەیا هەر لەسەر پارەی وەزارەتی پێشمەرگە دیارە، پرسیارەکەی کاکە کاردۆ ئەڵێ ئەو مەحزەرەم بۆ بێنن، وەڵاهی ئێمە کە هەر پارەیەکمان وەرگرتبێت لە بەغا مەعلومە و روون و ئاشکرایە ئەندامانی پەرلەمان لە بەغان، وەزیرەکان لە بەغان، هەموو ئەنجومەنی وەزیران هەیە لە بەغا ئەگەر شتی وا هەبێت بە راستی ئەبێت وەصلێکی قەزیان بەرامبەر بەوە وەرگرتبێ هی ساڵێك بە پارەکە وەرگیرابێت لای ئەوان، ئەو وەختە ئێمەش خۆ ناتوانین ئەو مەوزوعە بشارینەوە و داخیلی نەکەین، راپۆرتە بە تەنفیزی یاسای راژەی پێشمەرگەوە من باسی ئەوەشم ئێستا کرد بەڕاستی ئەو پارانەی بۆ زراعەت و صناعەت تەخصیص کراوە زۆر کەمە پێویستە چاك بکرێت، ئەوە عیلاقەی بە پەرلەمان و بەڕێزتانەوە هەیە وە چاککردنی تەخصیصی پارەی صناعەت و زراعەت لە 50٪ مینەح و ئیعانات، ئەوە بڕیاری جەنابتانە من باسم کرد مینەح و ئیعانات و ئەمانە چیە و چۆنە؟، یەعنی هەموویم داوەتەوە، وەڵاهی پارەی فرۆشتنی نەوت وازح نیە، باسم کرد، لە داهاتی فرۆکەخانەی هەولێر و سلێمانی و زەریبە و ئاو و ئەمانە هەمووی مەعلومە، هەمووی لە شوێنی خۆیا هاتووە، جەداولەکان مەوجودن هەمووی لە بانقەکانە بە ئیشعاری تەحریری رۆیشتوون چۆتە ئەوێ، دەربارەی مەجلیسی قەزا بەوە

نەدراوە کە پێویستە پارەیان بۆ تەخصیص بکرێت بۆ تـەعین کردنـی حـاکم و ئێـوە مەجلیسـی قـەزا، ئێـوە دیارە خۆتان ئەزانن دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە و وا ئەگەر بیانەوێ حاکم تەعین بکەن و دابمەزرێ، حەتمەن دەرەجەکەشیان زوو پێ بدرێت دوو سەد و پەنجا ملیار دینار بۆ صندوقی ئیسکان چۆن صـەرف ئـەکرێت؟ وەڵاهی ئێمە ئەو پارانەی داومانەتە صەندوقی ئیسکان ئەوە چۆن سەرف ئەکرێت؟ ئەوە دەبێ لـە هەیئـەی ئیستسمار بپرسین کە چۆن سەرف ئەکرێ و رەقابەی مالیش بنێرنە هەیئەی ئیستسمار .....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئەو سوئالانە ئەوە مەسائیلێکی ترە، ئەتوانن لە لیژنە مناقەشەی بکەن و بێن سەردانیان بکەن، نییە، تەواو، کاك عەلی کەرەم کە:

بەڕێز د. علی سندی/ وزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز کاك عمر پرسیاری لەسەر ئەوە بوو کە تێبینی لەسـەر ئـەوە هـەبوو کـە یەکـەم شـت کـە هاوسـەنگی نییە لە بەینی پارێزگاکان و بەینی قەزاکان، من تەنها ئەوە دەڵێم کـە داتاکـان کـە پێشـانم دا سـەبارەت بـە پارێزگاکـان کێشـەیەکی ئـەوتۆمان نیـە، قـەزاکانیش وابـزانم مـەوزوعی قـەزاکان یـان تـەوزیعی پڕۆژەکـانی ئەمساڵ مەبەست لێی پڕۆژە پێشنیارکراوەکانە خۆمن ئەمساڵ پڕۆژە بەردەوامـەکان سـەر لـە نـوێ تـەوزیع ناکەمەوە پڕۆژە پێشنیارکراوەکانیش تەوزیحم دا کە شـەش سـەد ملیـار دینـاری بـۆ کارەبـا مـەحجوزە و لـە لیسـتەکاندا هـاتووە، ئـەوەی کـە تـەوزیع کـراوە لەسـەر قـەزاکان، لـە سـەر پڕۆژەکـانیش شـارەوانی و ئاوەدانکردنەوە سێ سەد ملیار دینارەکەیە کە دەمێنێتەوە کە لەوێدا رەچاوی تەوزیعی قـەزاکانمان کـردووە حەدل ئیمکان وە ئیشی ئێمەیە تەبعەن ئیشـی ئێمەیـە پـاریش ئـەو تەوصیاتانە هـەبووە و کردوومانـە بـە بەرنامە کە حەدل ئیمکان تەتبیقی بکەین، خاڵی دووهەم من بەراستی پێم خۆشە کـە ئـەم هەرچـیەك کـە من هەمە هەمووی ریکۆرد کراوە، هەمووی تەسجیل کراوە، من بە هیچ شێوەیەك نەموتوە هەڵەی چاپ لـە جەمع کردنی پـارەدا هەیـە وە لـە پڕۆتۆکـۆل هەیـە، جـەنابتان داوای ئـەوە دەکـەن، چونکە بـەڕێزیان وتـی وەزیری پلاندانان دەڵێ هەڵەی چاپ هەیە لە جەمع کردن ئەوە شتێکی تەبیعییە من ئەبەدەن ئەو قسەیەم نـەکردووە، مـن وتوومـە هەڵـەی چـاپ هەیـە لـە کەلیمـەی چـۆمان کـە چـۆمان رەقـەمێکی عـەدەدی نیـە، کەلیمەیەکـە، نـاوی قەزایەکـە، جـەنابیان دەڵـێتن ئێمـە نـاکرێتن ئـەم پرسـیارانەی کـە موتەعلقـە بـە وەزارەتەکانی ترەوە هەموو، ئاخر ریکۆرد هەیە، پڕۆتۆکۆڵ هەیە من باسـی جـەمع و تـەرح کـەس بـە هـیچ نەوعێك من نـاڵێم ئەگـەر لـە جـەمع و تـەرحا هەڵـە هـەبێتن، تەبیعییـە، چونکە تـەبیعی نیـە تیکراریش دەکەمەوە کە غەڵەتی جـەمع و تـەرحی پـارە بـە هـیچ شێوەیەك مـەقبول نیـە، ئەمـە کەلیمـەی گونـد کـە ئیزافەیە لەوێ کە لە چ مەرحەلەیەك ئەوە ئیزافە کراوە ئەو هەڵەیەکی چاپی ناو لێدەنێم، هیچی تر نیـە، ئەمە عیلاقەی بە جەمع و تەرح نیە، ئایا دەکرێت وەزیرەکانی تر هەموو بێن جـەواب بـدەن وا بـزانم زۆر تەبیعیـە سـەرۆکی ئەنجومـەنی وەزیـران هـەموو وەزیرەکـان لـە بـەعزێك وڵاتـدا وەکـو ئـوردن کـە میزانیـە

موناقەشە دەكرێتن رەئیس وزەرا وەزیرەكان هەموو ئامادە دەبن لە چەند جەلسەیەكدا هەموو پرسیارەكان دەكرێت ئەوە هەر شێوازێك، سوئالی تر هی بەڕێز كاك بیلال سلێمان من تەوزیحەكەی كە دام بە تایبەتیش كە ئیحتیمالە من لەوەدا دەقیق نەبووبم كە وتم بەڕێزیان خەڵكی فلان شوێنە بەڵام مەخسەدی ئێمە لێرە خودی بابەتەكە گرینگە، خودی بابەتەكە ئەوەبوو كە ئەو پڕۆژەیە كە پڕۆژەیەكی بچووكە بە هەر شێوازێك كە نووسرابێتن ئایا وجودی هەیە؟ یان وەهمیە؟ وابزانم ئێستا بەڕێزیان و ئێمەش هەموومان موتەفقین پڕۆژەكە وجودی هەیە و ئەدرێسەكەشمان تەوزیح كرد كە لە كوێیە، سەبارەت بە جەنابیان كە باسی پارەی پەرەپێدانی پارێزگاكان و كرا، كۆی گشتی دوو سەد و نەود و یەكە یان دوو سەد و نەوەد و هەشتە من تەئیدی قسەی جەنابیانم كرد و هەر لێرە لە پڕۆژەی یاسای بودجەكەدا دەبێت بكرێتە دوو سەد و نەوەد و هەشت و هەر سەبەبێك هەبووبێت رەقەمی موخەصەص ئەو مەعلومەیە كە لە بەغداوە دێت، ئێمە لە وەزارەتی دارایی وەردەگرین، ئێمە با واز لەوە بێنین، چونكە پڕۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاكان بڕیار درا بدرێتە مەجالس محافەزات كە خۆیان صەرفی بكەن وا دیارە دوو سەد و نەوەد و هەشت تەسبیت بووە، بەڕێز كاك سالار ئەڵێت كە ئێمە وەڵامی تێبینییەكانی راپۆرتی لیژنەی دارایی ئێمە تێبینییەكانی راپۆرتی لیژنەی دارایی ئێمە وەكو وەزارەتی پلاندانان سەبارەت بە پڕۆژەكانی وەبەرهێنان ئێمە ئەو هەموو تێبینییەكانی ئەوانمان قبولە ئیقتیراحاتی ئەوانمان قبوڵ كردووە و هەروەها ئەو كۆمەڵێك تەوصیات هەیە كە تەبعەن كۆمەڵێك تێبینییان بە ئێمە داوە كە ئێمە دەست بەجێ جێبەجێمان كردووە، كۆمەڵێك شتی تۆ هەیە كە دەبێت بچێتە ناو درافتی یاسای پڕۆژەكەوە، لەبەر ئەوە ئەگەر ئیشارەتم پێ نەدابێت ئەوە با ئەوە ئیعلان بكەم كە ئێمە ئەو تێبینییانە بە ئەوە وەرمان گرتووە، بەڕێز كوێستان خان رەخنەكەت لە جێی خۆیەتی، بەڵام سەبارەت بە پڕۆژەكان دیسانەوە جەنابت باسی ئەوانەت كرد كە من تەنها ئیشارەتم بە سێ دا، من سی تەوزیحم دا كە پڕۆژە هەیە كە نسبەی تەنفیزی سفرە، هی پارە، نسبەتی ئینجازی نیە، ئەسبابەكانیشمان شەرح كردوە، وتمان ئەو لیستە پڕۆژانەش رۆژ بە رۆژ كەمتر دەبن ئەو ساتەی كە لیستی یەكەم بۆ ئێوە هاتووە ژمارەیەك بووە لە مانگی پێنجدا كە لیستەكەمان ئەبدێت كردووە ناردوومانە بۆ ئێوە ژمارەكەی كەمتر بووە و ئێستاش هەروەها، بەڕێز كاك محمد شارەزووری من هەر ئەوەندە وەكو باسم كرد ئیحتیمالە بكرێتن كە هەر لێرەش ئەو پێشنیارەی ئێوەی كە تەحویل كردنی پڕۆژەی دروست كردنی دووبینایە بۆ بەڕێوەبەرایەتی شەهیدان لە دوو محافەزەكە لە دوو پارێزگاكە بكرێن بە كۆمەڵێك خانوو بۆ خانەوادەی شەهیدان بۆ چوونی من وابوو كە دەبێت مەسەلەن لەوێشەوە بێت من خۆم موعتەرەز نیم لەسەر ئەوە وە فكرەكەش بەباش دەزانم ئەوەش بۆ بڕیاری نیهائی بۆ لیژنەی دارایی و ئابووری دەمێنێتەوە كە چۆن بڕیاری لە سەر بدات؟ و، زۆر سوپاس..

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، بەڕێزان ئێستا گفتوگۆ لەسەر راپۆرتەكە تەواو بوو، لە ئەسنای موداخەلەی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان چەند بۆچوونێكی ئەندامانی بەڕێز هەبوون كە پڕۆژەكە بنێردرێتەوە بۆ

حکومەت بۆ ئەوەی مناقەشە بکرێتن، زیاتر چاك بکرێت، بێتەوە، ئێمەش پێش ئەوەی بەپێی ماددەی هەشتا و پێنج لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان بچینە سەر موناقەشەی موازەنە، پێویستە لێرە دەنگدان بدرێت، ئێستا ئەیخەینە دەنگ دانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بین؟ لەسەر ئەوەی موناقەشەی موازەنە بکەین تکایە دەسی بەرز کات؟، حەفتا و پێنج بەڕێز لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵدا نیە؟ بیست و یەك بەڕێز لەگەڵدا نیە بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا بەردەوام ئەبین ئێستا کۆتایی بە دانیشتنەکە دێنین تا سبەی سەعات سێ و نیوی پاش نیوەڕۆ، خوا لەگەڵتان بێ...

شێروان ناصح حیدری
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلى دانيشتنى ژمارە (18)

دووشەممە رێكەوتى 23\5\2011

خولى سێيەمى هەڵبژاردن

پڕۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18)

دووشەممە ڕێکەوتی 2011/5/23

کاتژمێر (3،30)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2011/5/23 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز شێروان ناصح حیدری سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (18)ی خولی سێیەم, سالی (2011) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (18)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (3،30)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2011/5/23 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردن و بڕیاردان لەسەر پرۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011و یاساکەی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (18)، ڕۆژی دانیشتن 2011/5/23، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگەی (1)ی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان – عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (18)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر (3:30)ی پاش نیوەڕۆی ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2011/5/23 بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردن و بڕیاردان لەسەر پڕۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011و یاساکەی.

داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین بۆ شوێنی خۆیان کەرەم بکەن، لیژنەی یاسایی فەرموون بۆ سەر بابی بودجەو دەست بەکار بن، فەرموو بۆ خوێندنەوەی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی کاتی خوێندنەوەی یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان، کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا، مەتنەکانی یاساکە نەخوێندرایەوە، بۆیە ئێستا دەیخوێنینەوە بە هەردوو زمانی عەرەبی و کوردی.

مشروع

قانون موازنة اقليم كوردستان – العراق

لسنة 2011

الفصل الاول

(النفقات والعجز)

المادة الاولى:

اولاً: يرصد لنفقات السنة المالية 2011 مبلغ قدره (13,940,000 مليون) ثلاثة عشر تريليون وتسعمائة واربعون مليار دينار ويوزع كالاتي:

1- مبلغ قدره (4,150,000 مليون) اربعة تريليون ومائة وخمسون مليار دينار لنفقات المشاريع الاستثمارية بضمنه تخصيصات اعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات.

2- مبلغ قدره (9,672,670 مليون) تسعة تريليون وستمائة واثنان وسبعون مليار وستمائة وسبعون مليون دينار للنفقات التشغيلية.

3- مبلغ قدره (54,000) اربعة وخمسون تريليون دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

4- مبلغ قدره (63,330 مليون) ثلاثة وستون مليار وثلاثمائة وثلاثون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء.

ثانياً: العجز المخطط يقدر بـ(1,554,296) تريليون واحد وخمسمائة واربعة وخمسون مليار ومائتان وستة وتسعون مليون دينار، ويغطى هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركة من الموازنة التشغيلية

الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقي الاتحادي حسب قوانين الموازنة العامة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2011).

الفصل الثاني

(الايرادات)

المادة الثانية:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2011 لاقليم كوردستان – العراق بمبلغ (12,386,000 مليون) اثنى عشرة تريليون وثلاثمائة وستة وثمانون مليار دينار وحسبما مبين في الجدول الاتي:

ت	العنوان	المبلغ
1-	حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011.	(11,180,000 مليون) احدى عشرة تريليون ومائة وثمانون مليار دينار.
2-	الايرادات المتحققة فعلاً في المنافذ الحدودية الموجودة في اقليم كوردستان لسنة 2010 والمعاد تخصيصها ضمن موازنة اقليم كوردستان حسب الفقرة الثالثة من المادة (25) من مشروع قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011.	(305 مليار) ثلاثمائة وخمسة مليار دينار.
3-	الايرادات المتحققة لمبيعات الطاقة الكهربائية في الاقليم.	(151 مليار) مائة واحدى وخمسون مليار دينار.
4-	الايرادات المخمنة للمنافذ الحدودية الموجودة في اقليم كوردستان.	(400 مليار) اربع مائة مليار دينار.
5-	تخصيصات بترودولار حسب الفقرة الرابعة من المادة (25) من مشروع قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011.	(350 مليار) ثلاثمائة وخمسون مليار دينار.

المادة الثالثة:

تتولى وزارة المالية والاقتصاد لاقليم كوردستان – العراق، تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة.

المادة الرابعة:

اولاً: تقيد جميع ايرادات الدوائر الممولة مركزياً ايراداً نهائياً للخزينة العامة.

ثانياً: استثناءاً من حكم الفقرة (اولاً) اعلاه لوزير المالية والاقتصاد.

أ- اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الصحة لاقليم كوردستان – العراق بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لاغراض شراء الادوية وتدارك نفقات الصيانة بانواعها وحسب طلب وزارة الصحة مشفوعاً بجداول الايرادات المتحققة فعلاً.

ب- اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الكهرباء لاقليم كوردستان – العراق بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لاغراض تطوير وتحسين الشبكات الكهربائية وحسب طلب وزارة الكهرباء مشفوعاً بجداول الايرادات المتحققة فعلاً.

المادة الخامسة: تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد ايراداً نهائياً للخزينة على ان يقوم وزير المالية والاقتصاد بتخصيصها ضمن اعتمادات الوزارة اوالجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الاغراض التي منحت من اجلها.

الفصل الثالث

(الصلاحيات)

المادة السادسة:

اولاً: يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية (المنح، الاعانات، نفقات المشاريع الاستثمارية) ضمن موازنة اقليم كوردستان – العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد.

ثانياً: لمجلس وزراء اقليم كوردستان – العراق تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة أو وكلاء الوزارات والمدراء العامون والمدراء ورؤساء الوحدات الادارية صلاحية الصرف مباشرة في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنوية، ويتم ذلك وفق قرار مجلس الوزراء الصادر لهذا الغرض، ولمجلس الوزراء اعادة النظر في الصلاحيات المخولة وفق مقتضيات المصلحة العامة وتطبيق مبدأ اللامركزية.

المادة السابعة:

اولاً: لرئيس برلمان كوردستان – العراق اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بالبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الاقليم اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناءاً على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة لنفس الوزارة، وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

المادة الثامنة:

اولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولا يجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التي يتقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى، وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لا يجوز اجراء المناقلة بين المحافظات فيما يتعلق بتخصيصات اعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات.

المادة التاسعة:

اولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لا يزيد على (350) ثلاثمائة وخمسون مليون دينار عن كل حالة، وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لا يزيد على (250) مائتان وخمسون مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لا يزيد على (300) ثلاثمائة مليون دينار لكل حالة.

ثالثاً: يراعى في اولاً وثانياً مايلي:

1- ان يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية وللاغراض المحددة لها.

2- التقيد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة العامة ولا يجوز الدخول في الالتزام بالصرف بما يزيد عما هو مخصص في الموازنة.

المادة العاشرة: لا تزيد المكافأت للموظفين على مليون دينار سنوياً للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة وبموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الرابع

(الملاكات)

المادة الحادية عشرة:

اولاً: تتولى وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات الاقليم للسنة المالية 2011 والمصادقة عليها في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم في قانون الموازنة العامة الاتحادي (الدول/ج/ عدد القوى العاملة للوزارات والدوائر الممولة مركزياً لسنة 2011) والذي حدد حصة الاقليم بـ(25000 خمسة وعشرون الف درجة وظيفية) مستحدثة لسنة 2011.

ثانياً: على الوزارات والجهات غير المرتبطة بالوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك الاقليم سنة 2011 على المحافظات والوحدات الادارية وفق عدد سكانها، وحسب الضوابط والشروط والاجراءات الواردة في مشروع قانون مجلس الخدمة العامة لاقليم كوردستان المصادق عليه من قبل مجلس الوزراء، لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه.

ثالثاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة بتزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين واسمائهم وعناوينهم ودرجاتهم الوظيفية للذين يتم تعيينهم لسنة 2011 وفق النسب المشار اليها اعلاه مع الاوامر الخاصة بالتعيين، واذا وجدت تجاوزاً في تلك النسب يتم الغاء الاوامر الصادرة بالتعيين خلافاً لذلك.

المادة الثانية عشر:

اولاً: عند نقل الموظف من دائرة من دوائر الاقليم الممولة مركزياً او ذاتياً الى القطاع الخاص:

أ- تتحمل وزارة المالية والاقتصاد للاقليم نصف راتبه الذي يتقاضاه من الدوائر المنقول منها لمدة ثلاث سنوات اعتباراً من تاريخ نقله، على ان تقطع علاقته مع دائرته نهائياً.

ب- تقوم دائرة المنقول منها موظفين بصرف نصف راتب المنصوص عليه (اولاً/أ) اعلاه من هذه المادة الى جهة القطاع الخاص المنقول اليها.

ج- على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها.

ثانياً: على وزارة المالية والاقتصاد دعم موارد صندوق مؤسسة التقاعد والضمان الاجتماعي بتخصيص مبلغ لايزيد على 30٪ من الاشتراكات المدفوعة للمؤسسة خلال السنة المالية السابقة ضمن تخصيصات وزارة العمل والشؤون الاجتماعية.

الفصل الخامس
(احكام ختامية)

المادة الثالثة عشر:

اولاً: الاستمرار في تنفيذ مشروع تنمية وتطوير قدرات كوردستان البشرية لاجل اعداد الكوادر المتخصصة في المجالات المختلفة التي يحتاجها الاقليم عن طريق الزمالات والبعثات والابحاث والدورات التدريبية تحت اشراف الهيئة العليا المشكلة برئاسة رئيس مجلس الوزراء ونائبه و وزراء (التربية، التعليم العالي والبحث العلمي والتخطيط) وفق النظام المصادق عليه من قبل مجلس الوزراء.

ثانياً: يستمر الصرف على المبلغ المخصص لصندوق المشروع وتقوم وزارة المالية والاقتصاد بتأمين مبالغ لازمة اضافية لدعم الصندوق عند الحاجة.

المادة الرابعة عشر:

تخصص مبلغ (200) مئتا مليار دينار لدعم الاحزاب ومشاريع المنظمات غير الحكومية، ويتم الصرف من هذا التخصيص باجراءات مؤقتة قبل وزارة المالية والاقتصاد على ان يتم تسوية المبالغ المستلمة من قبل الاحزاب والمنظمات غير الحكومية في سنة 2010 والتي تستلم في سنة 2011 وفق قانون دعم الاحزاب وقانون المنظمات غير الحكومية حال اقرارهما من قبل برلمان اقليم كوردستان.

المادة الخامسة عشر:

اولاً: تلتزم وزارة المالية والاقتصاد بتأمين مبالغ للاستمرار في:

1- تأمين القرض العقاري للمواطنين في المحافظات والاقضية والنواحي والقرى حسب التعليمات والضوابط المرعية وتعزيز حسابه عند الحاجة.

2- دعم مشاريع القطاع الزراعي عن طريق المصرف الزراعي.

3- دعم مشاريع المصرف الصناعي.

ثانياً: تلتزم وزارة المالية والاقتصاد بتمويل صندوق الاسكان بمبلغ (150 مليار) ومائة وخمسون مليار دينار مع اعطاء الاولوية للمشاريع السكنية المشمولة به في النواحي والقرى.

ثالثاً: تخصيص مبلغ قدره (25) خمسة وعشرون مليار دينار لدعم صندوق القروض الصغيرة ومشروع ايجاد فرص العمل للشباب المصادق عليه من قبل مجلس وزراء اقليم كوردستان في سنة 2010.

رابعاً: يحدد سلفة الزواج الواردة في قانون سلفة الزواج لاقليم كوردستان رقم (17) لسنة 2010 بمبلغ (250000) مليونين وخمسمائة الف دينار).

المادة السادسة عشر:

يستلم (صندوق كوردستان للعائدات النفطية) المؤسس وفق المادة الخامسة عشرة من قانون النفط والغاز لاقليم كوردستان – العراق رقم (22) لسنة 2007 العائدات المستحصلة من العمليات النفطية الخاصة بالحقول النفطية وفق احكام الدستور العراقي وقانون النفط والغاز للاقليم.

المادة السابعة عشر: في حالة حصول تغير في حصة موازنة اقليم كوردستان يخول وزير المالية والاقتصاد بـ:

اولاً: تخفيض المبلغ الاجمالي للموازنة بنفس النسبة لتغطية العجز.

ثانياً: في حالة حصول الوفر في الموازنة تستحصل موافقة البرلمان على كيفية الصرف بناءاً على اقتراح مجلس الوزراء.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثامنة عشر: لايجوز التعاقد للعمل في دوائر الاقليم الا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد.

المادة التاسعة عشر: تقدم وزارات ودوائر الاقليم كافة حساباتها الشهرية (موازين المراجعة) في موعد لا تتجاوز مدته (10) ايام من نهاية كل شهر الى وزارة المالية والاقتصاد/ مديرية المحاسبة.

المادة العشرون: يحال رئيس الدائرة لوحدة الانفاق الذي يتخلف عن تقديم الحسابات الختامية لسنة 2010 لدائرته بعد نفاذ هذا القانون الى التحقيق وفق الاجراءات القانونية والتعليمات النافذة.

المادة الحادية والعشرون: على مجلس الوزراء تقديم كشف بحسابات القروض المقدمة لحكومة الاقليم مع بيان اوجه صرفها للمشاريع المخصصة لها للبرلمان للمصادقة عليها.

المادة الثانية والعشرون: تتولى جميع الوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بتوزيع النفقات التشغيلية والاستثمارية على محافظات الاقليم بمراعاة الكثافة السكانية لكل محافظة والمناطق الاكثر تضرراً بعد استبعاد مصاريف مركز الوزارة.

المادة الثالثة والعشرون: توحيد موازنة جميع المؤسسات التي لم تتوحد خلال مدة لاتتجاوز ستة اشهر.

المادة الرابعة والعشرون:

اولاً: تعفى من الرسوم كافة البضائع والسلع المستوردة من قبل دوائر الاقليم والقطاع العام باسمها ولاستخدامها.

ثانياً: يشمل الاعفاء اعلاه البضائع والسلع المستوردة لدوائر الاقليم والقطاع العام من حكومات او مؤسسات مانحة.

المادة الخامسة والعشرون:

اولاً: تحديد رواتب ومخصصات والرواتب التقاعدية في الاقليم للوظائف المبينة ادناه وفق مشروع (قانون رواتب كبار المسؤولين في الدولة) المصادق عليه من قبل مجلس الوزراء الاتحادي (والمرفق نسخة منه طياً).

(رئيس الاقليم ونائبه، رئيس البرلمان ونائبه، رئيس مجلس الوزراء ونائبه، رئيس مجلس القضاء ونوابه، واعضاء البرلمان، والوزراء ومن بدرجتهم ومن يتقاضى راتب وزير، و وكلاء الوزارات ومن هم بدرجتهم ومن يتقاضى راتب وكيل وزارة، والمستشارين، واصحاب الدرجات الخاصة، والقضاة والادعاء العام والمدراء العامين ومن بدرجتهم).

ثانياً: تلغى المخصصات الاستثنائية والخاصة واية مخصصات اخرى لم يرد بها نص في مشروع قانون المشار اليه في (اولاً) اعلاه بعد نفاذه.

ثالثاً: تستقطع نسبة 10٪ من رواتب الدرجات الوظيفية وفق ما جاء في (اولاً) اعلاه، ماعدا مدير عام ومن بدرجته ومن يتقاضى راتبه ومخصصاته.

المادة السادسة والعشرون: عدم التعيين في اية وظائف قيادية من (مدير عام وما فوق) مالم يوجد لها درجة في قانون الوزارة او الهيكل التنظيمي الصادر استناداً الى قانون الوزارة او الجهة غير المرتبطة بوزارة.

المادة السابعة والعشرون:

على وزير المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون، ولتحديد صلاحيات الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لا تتجاوز خمسة عشرة يوماً من تاريخ نشر هذا القانون في الجريدة الرسمية.

المادة الثامنة والعشرون: لايعمل بأي نص يتعارض مع احكام هذا القانون.

المادة التاسعة والعشرون: على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الثلاثون: ينشر هذا القانون في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان) ويعتبر نافذا من 2011/1/1.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون، ئێستاش بە كوردیەكەی.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای
بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011
بەشی یەکەم
(خەرجی و کورت هێنان)

ماددەی یەکەم:

یەکەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەك دەقیقە، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ، کاتێك راپۆرت تەواو دەبێت، دەخرێتە دەنگدانەوە، بۆ رەت کردنەوەی، یان قەبول کردنی، ئێمە سەرەڕای راپۆرتەکە بەپێی پەیڕەوەکە دەبێت، دوایی دەچینە سەر موازەنە، نەچووین، باسی موازەنەش......................

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە پەیڕەوەکە باش بخوێنەوە، ئینجا، دانیشە رجائەن، رجائەن دانیشە، پەیڕەوەکەت نەخوێندۆتەوە، سوپاس، کاك کاردۆ بەخۆت بخوێنەوە، ماددەکە بخوێنەوە، کاکە بە هەڵە دەیخوێننەوە، چاوەکەم وا نییە، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 85:

پاش گفتوگۆ کردن لەسەر راپۆرتەکە بەشێوەیەکی گشتی ئەنجومەن دەنگ لە دەست پێ کردنی گفتوگۆی بودجە دەدات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەنگ لەسەر گفتوگۆی بودجە دەدات، ئێمە دامانە دەنگدانەوە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا قسە لەسەر یاساکە دەکەین، وایە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یاسای بودجەیە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای بودجە، بەڵام من مەبەستم موازەنەکەیە، من یەك پرسیار لە جەنابت دەکەم دوای پێشنیاری راپۆرتەکە لە لیژنە تایبەتەکان وەرگیراوە، ئێمە چ گۆڕانکارییەکمان لەم بودجەیەدا کرد؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

دوای ئەوەی کە راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری خوێندرایەوە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەموو مولاحەزاتیاندا، هەموو راو سەرنج و تێبینیەکانی خۆیاندا، بەلام لە هەمان کاتدا راو سەرنج و تێبینیەکانی خۆشیاندا لەسەر هەموو بڕگەو ماددەکانی بودجە، چوونە ناو هەموو تەفاسیلێك، سەرەڕایی ئەوە کە راپۆرتەکە، راپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری بووە، ئەمە لەلایەك.

لەلای دووەمەوە، ئێمە پێش ئەوەی موناقەشەی موازەنە بکەین، دەبێت تەصویت بکرێت، ئەم تەصویتەی دوێنێ تەصویتێکی راست و دروست بوو، دەقاودەق لەگەڵ ماددەی (85)ی پەیڕەوی ناوخۆ موتابیقە، ئێستا ئێمە دەچینە موناقەشەی بڕگەو ماددەکانی بودجە، کە بابی یەکەمی نەفەقاتە، بابی دووەم ئیراداتەو دەست پێ دەکات هەتا بابی پێنجەم، بەم شێوەیە گفتوگۆیەکان بەڕێوە دەچێت، ئێمە پرۆتۆکۆلاتمان هەیە لە ساڵانی پێشتری هەر بەم شێوەیە بەڕێوە چووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەردەوام بە دکتۆرە رۆژان.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای

بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011

بەشی یەکەم

(خەرجی و کورت هێنان)

ماددەی یەکەم:

یەکەم: بۆ ساڵی دارایی (2011) بڕی (13,940,000 ملیۆن) سێزدە تریلیۆن و نۆسەدو چل ملیار دینار تەرخان دەکرێت و بەم جۆرەش دابەش دەکرێت:

1- بڕی (4,150,000 ملیۆن) چوار تریلیۆن و سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ خەرجی پرۆژەکانی وەبەرهێنان، لەنێویاندا بڕە بودجەی ئاوەدانکردنەوەو بووژاندنەوەی پرۆژەی هەرێم و پارێزگاکان.

2- بڕی (9,672,670 ملیۆن) نۆ تریلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دوو ملیارو شەش سەدو حەفتا ملیۆن دینار بۆ خەرجی وەگەڕخستن.
3- بڕی (54,000 ملیۆن) پەنجاو چوار ملیار دینار بۆ خەرجی پەرلەمانی کوردستان.
4- بڕی (63,330 ملیۆن) شەست و سێ ملیارو سێ سەدو سی ملیۆن دینار بۆ خەرجی ئەنجومەنی دادوەری.
دووەم: کورت هێنانی بەرپلان بە (1,554,296 ملیۆن) یەك تریلیۆن و پێنج سەدو پەنجاو چوار ملیارو دوو سەدو نەوەدو شەش ملیۆن دینار، ئەم کورت هێنانەش لەو بەشە پارەیەی وەزارەتی پێشمەرگە پڕ دەکرێتەوە، کە لە بودجەی وەگەڕخستنی فیدراڵدا بۆ پاسەوانی هەرێم لەنێو بڕە پارەی وەزارەتی بەرگریی عێراقی فیدراڵ، بەگوێرەی یاساکانی بودجەی گشتی فیدراڵ بۆ ساڵانی دارایی (2007 تا 2011) تەرخان کراون.

بەشی دووەم

(داهاتەکان)

ماددەی دووەم:
داهاتەکانی بودجەی ساڵی (2011)ی دارایی هەرێمی کوردستانی عێراق بە بڕی (12,386,000 ملیۆن) دوازدە تریلیۆن و سێ سەدو هەشتاو شەش ملیار دینار دەخەمڵێندرێت، بەگوێرەی ئەوەی کە لەم خشتەی دادێت روون کراوەتەوە:

ز	ناونیشان	بڕی پارە
1-	بەشی هەرێم بەگوێرەی یاسای بودجەی گشتی فیدراڵی کۆماری عێراق بۆ ساڵی (2011)ی دارایی.	(11,180,000 ملیۆن) یازدە تریلیۆن و سەدو هەشتا ملیار دینار.
2-	داهاتی بەکردنی بەدەست هاتوو لە دەروازەکانی سنووری هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2011و دووبارە لە چوارچێوەی بودجەی هەرێمی کوردستان تەرخان کراوەتەوە، ئەویش بەگوێرەی بڕگەی سێیەم لە ماددەی (25) لە یاسای بودجەی گشتی فیدراڵی کۆماری عێراق بۆ ساڵی 2011ی دارایی.	(305 ملیار) سێ سەدو پێنج ملیار دینار.
3-	ئەو داهاتەی لە فرۆشتنی وزەی کارەبا لەهەرێمدا بەدەست هاتووە.	(151 ملیار) سەدو پەنجاو یەك ملیار دینار.
4-	داهاتی خەمڵێندراوی دەروازەکانی سنووری سەر بە هەرێمی کوردستان.	(400 ملیار) چوارسەد ملیار دینار.
5-	بڕە پارەی پترۆ دۆلار بەگوێرەی بڕگەی چوارەم لە ماددەی (25)	(350 ملیار) سێ سەدو پەنجا

ماددەی سییەم:

وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان – عێراق، ئەرکی دابین کردنی پارەی وەزارەت و ئیدارەکان بەگوێرەی داهاتی دارایی بەردەست، دەگرێتە ئەستۆ.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: هەموو داهاتی ئەو فەرمانگانەی لە ناوەندەوە پارەیان پێ دەدرێت، وەك داهاتی کۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی تۆمار دەکرێت.

دووەم: بەدەر لە حوکمی برگەی (یەکەم)ی رابردوو، وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە:

أ- ئەو برە داهاتەی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی هەرێمی کوردستان بەهەموو فەرمانگەکانییەوە بە دەستی دەهێنێت، بخرێتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە، بەمەبەستی کرینی دەرمان و دابین کردنی خەرجیەکانی چاك کردنەوە بە هەموو جۆرەکانیەوە، بەگوێرەی خواستی وەزارەتی تەندروستی، کە خشتەی بەکردەنی بەدی هاتووی داهاتی لەگەڵدا بێت.

ب- ئەو برە داهاتەی مانگانەی وەزارەتی کارەبای هەرێمی کوردستان بەهەموو فەرمانگەکانییەوە بەدەستی دەهینێت، بخرێتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە، بەمەبەستی پەرەپێدان و باش کردنی تۆرەکانی کارەباو بەگوێرەی خواستی وەزارەتی کارەبا، کە خشتەی بە کردەنی بەدی هاتووی داهاتی لەگەڵدا بێت.

ماددەی پێنجەم:

ئەو برە کۆمەکانەی پێشکەش دەکرێن بە وەزارەتەکان و ئەو فەرمانگانەی گرێدراوی وەزارەت نین، واتا سەر بە وەزارەت نین، لە پاش قبول کردنیان لەلایەن وەزیری دارایی و ئابوورییەوە، وەك داهاتی کۆتایی بۆ گەنجینە تۆمار دەکرێن، بە مەرجێك وەزیری دارایی و ئابووری لەچوارچێوەی بودجەی وەزارەت، یان لایەنانی گرێ نەدراو بە وەزارەتدا تەرخانی بکاتەوە، بە مەبەستی ئەوەی لەو خواستەدا خەرج بکرێت کە لە پێناویدا بەخشراوە.

بەشی سێیەم

(دەسەڵاتەکان)

ماددەی شەشەم:

یەکەم: خەرج کردن لە پشتیوانەی حیساباتی سەرەکی (بەخشین، باربوو، خەرجی پرۆژەکانی وەبەرهێنان) دەبێت، ئەویش لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە لەچوارچێوەی بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراقدا.

دووەم: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان – عێراق، بۆی هەیە دەسەلاّتی خەرج کردنی راستەوخۆ لەبەر رۆشنایی پشتیوانەی تەرخان کراو لە چوارچێوەی بودجەی سالاّنەیاندا، بە وەزیران و سەرۆکی لایەنانی گرێ نەدراو بە وەزارەت و بریکاری وەزارەتەکان و بەڕێوەبەرەی گشتیەکان و بەڕێوەبەران و سەرۆکی یەکەکانی ئیداری بدات، ئەمەش بەگوێرەی بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیران دەبێت، کە بۆ ئەو مەبەستە دەرچووە، ئەنجومەنی وەزیرانیش بۆی هەیە بەگوێرەی هەلومەرجی بەرژەوەندیی گشتی و پیادە کردنی بنەمای لامەرکەزی، چاو بەو دەسەلاّتانەی کە دراون دەخشێندرێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان – عێراق بۆی هەیە، لەنێو پشتیوانەی تایبەت بە پەرلەماندا گواستنەوە بکات.

دووەم: سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری بۆی هەیە، لەنێو پشتیوانەی تایبەت بە ئەنجومەنی دادوەریدا گواستنەوە بکات.

سێیەم: وەزیری پلاندانان بە پشت بەستن بە خواستی وەزارەتی پەیوەندیدار، بۆی هەیە گواستنەوەی پێویست بکات بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان لەنێو بودجەی وەبەرهێنانی پەسند کراو بۆ هەمان وەزارەت و لە سنووری یەك پارێزگادا، لەم بارەیەشەوە وەزارەتی دارایی و ئابووری ئاگادار بکاتەوە.

چوارەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەلّ وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتەکانی پەیوەندیدار، بۆی هەیە گواستنەوەی پێویست بکات بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان لەنێوانی وەزارەتەکانداو لە سنووری یەك پارێزگاداو لەنێو بودجەی پەسند کراوی وەبەرهێناندا.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: وەزیری دارایی و ئابووری ئەو دەسەلاّتەی هەیە، گواستنەوە لەنێوان پشتیوانەکانی یەك دەروازەدا بکات، بەدەر لە بەشی مووچە، کە دەکرێ بۆی بگوێزرێتەوەو ناکرێ لێی بگوازرێتەوە.

دووەم: وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە گواستنەوە لەنێوان پشتیوانەی دەروازەکانی بودجەدا بکات، بە ئامانجی دابین کردنی توانای خەرج کردن بۆ ئەو فەرمانگانەی بڕیار دەدرێت لە وەزارەتێك جیا بکرێنەوەو بدرێنە پالّ وەزارەتێکی دیکەوە، وەزیری تایبەتمەندیش بۆی هەیە لەنێو یەك بەش و یەك یەکەی خەرج کردندا گواستنەوە بکات.

سێیەم: نابێ گواستنەوە لەنێوانی پارێزگاکاندا بکرێت، لەوەی پەیوەندی بە بڕە پارەی ئاوەدانکردنەوەو پەرەپێدانی پرۆژەکانی هەرێم و پارێزگاکانەوە هەیە.

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: وەزیری تایبەتمەند دەسەلاّتی خەرج کردنی هەیە بە بڕێ کە لە (350) سێ سەدو پەنجا ملیۆن دینار بۆ هەر حالّەتێك تێپەڕ نەکات، بۆشی هەیە کە دەسەلاّت بە سەرۆك فەرمانگەکانی سەر بە وەزارەتەکەی بدات، کە بڕی تا (250) دوو سەدو پەنجا ملیۆن دینار خەرج بکەن.

دووەم: ئەو سەرۆك دەستانەی گرێدراوی وەزارتێك نین، دەسەڵاتی خەرج كردنی تا (300) سێ سەد ملیۆن دیناریان بۆ هەر حاڵەتێك هەیە.

سێیەم: لە یەكەم و دووەمدا، ئەمانەی خوارەوە رەچاو دەكرێن:

1- خەرج كردن بەگوێرەی پشتیوانەی پەسند كراو لە بودجەی گشتی ساڵانە دەبێت و بۆ ئەو مەبەستانەی بۆیان دیاری كراوە.

2- پابەند بوون بەو پشتیوانەی لە بودجەی گشتیدا تەرخان كراوە، ناشكرێ خۆ وا بەستە بە خەرج كردن بكرێت، بە زیاتر لەوەی لە بودجەدا تەرخان كراوە.

ماددەی دەیەم:

پاداشتی فەرمانبەران ساڵانە بۆ یەك كەس لەیەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت و لەنێو بڕە پارەی تەرخان كراو لە بودجەداو بەگوێرەی رێنمایی كە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەری دەكات.

بەشی چوارەم

(میلاك)

ماددەی یازدەم:

یەكەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەكانی دی وردەكاریی میلاكی هەرێم بۆ ساڵی (2011)ی دارایی رێك دەخات و پەسندی دەكات، لەبەر رۆشنایی تێچووی مووچەی پەسند كراو بۆ هەرێم لەیاسای بودجەی گشتیی فیدراڵیدا (خشتەی/ج- ژمارەی هێزی كاری ئەو وەزارەت و فەرمانگانەی بۆ ساڵی 2011 لە ناوەندەوە پارەیان دەدرێت)، كە بەشی هەرێم بە (25) بیست و پێنج هەزار پلەی وەزیفی لە نوێ دامەزراو بۆ ساڵی 2011 دیاری كراوە.

دووەم: دەبێ وەزارەتەكان و ئەو لایەنانەی گرێدراوی وەزارەت نین، پلەكانی نوێی وەزیفی لەنێو میلاكی هەرێم بۆ ساڵی (2011) دابەشی سەر پارێزگاو یەكەكانی كارگێڕی بكەن، بەگوێرەی ژمارەی دانیشتوان و بەپێی ئەو بنەماو مەرج و رێكارانەی لە پرۆژە یاسای ئەنجومەنی گشتیی راژەی هەرێمی كوردستاندا هاتووەو لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەسند كراوە، تا ئەو كاتەی یاسای ئەنجومەنی گشتی راژەی هەرێم دەردەچێت و كاری پێ دەكرێت.

سێیەم: وەزارەتەكان و لایەنانی كە سەر بە وەزارەت نین، پەیوەست دەبن بەوەی خشتە بدەنە وەزارەتی دارایی و ئابووری، كە بریتی بێت لە ژمارەی فەرمانبەران و ناو وناونیشان و پلەی وەزیفیان، ئەوانەی لە ساڵی 2011دا بەگوێرەی ئەو رێژانەی پێشتر ئاماژەیان پێ كرا دادەمەزرێن، لەگەڵ فەرمانەكانی تایبەت بە دامەزراندن، ئەگەر زێدەڕۆیی لەو رێژانەدا بینرا، ئو فەرمانانەی دامەزراندن هەڵدەوەشێندرێنەوە، كە پێچەوانەی ئەوەن.

ماددەی دوازدەم:

یەکـەم: لـەکاتی گواسـتنەوەی فەرمانبـەر لـە فەرمانگەیـەك لـە فەرمانگـەکانی هـەرێم، کـە بودجەکـەی لەناوەندەوە، یان خۆبەخۆ بۆ کەرتی تایبەت:

أ- وەزارەتـی دارایـی وئـابووری لـە رۆژی گواسـتنەوەکەیەوە بـۆ مـاوەی سـێ سـاڵ، نیـوەی ئـەو مووچـەیەی دەگرێتـە ئەسـتۆ، کـە لـەو فەرمانگەیـەی لێـی گواسـتراوەتەوە وەری دەگرێـت، بـە مـەرجێك بـە یـەکجارەکی پەیوەندیی لەگەڵ فەرمانگەکەیدا بپچڕێت.

ب- ئەو فەرمانگەیەی فەرمانبەری لێ گواستراوەتەوە، نیوەی ئەو مووچەیەی بە دەق لە (یەکەم/أ)ی پێشتر لەم ماددەیەدا هاتووە بەلایەنی ئەو کەرتی تایبەتەی ئەوی بۆ گواستراوەتەوە دەدات.

ج- دەبێ وەزارەتی دارایی و ئابووری رێنمایی پێویست دەربکات، بـۆ ئاسـان جـێ بـەجێ کردنـی حوکمـەکانی ئەم بڕگەیەو پرەنسیپ و مەرجەکانی دیاری بکرێن.

دووەم: دەبـێ وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری پشـتیوانی لـە داهـاتی سـندوقی دەزگـای خانەنشـینی و بیمـەی کۆمەڵایەتی بکاتن، بە تەرخان کردنی بڕێك کە 30%ی ئەو ئابوونانەی دراونەتە دەزگاکـە لـە مـاوەی سـاڵی پێشووی دارایی لەنێو پارەی تەرخان کراوی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی، زیاتر نەبێت.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێنجەم

(چەند حوکمێکی کۆتایی)

ماددەی سێزدەم:

یەکـەم: بـەردەوام بـوون لـە جـێ بـەجێ کردنـی پـرۆژەی بووژاندنـەوەو پەرەپێـدانی توانـا مرۆییـەکانی کوردستان، لەپێناو پێگەیاندنی کادیرانی پسپۆر لە بواری جیاجیـادا، کـە هـەرێم پێویسـتی پێیانـە، لـە رێـی زەمالەو نێردەو توێژینەوەو خولی مەشقەوە بە سەرپەرشتی دەسـتەی بـاڵا، کـە بـە سـەرۆکایەتیی سـەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکەی و وەزیرانی (پەروەردە، خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی و، پلان)، کە بەگوێرەی پەیڕەوی ئەرێ کراو (راستێندراو) لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێك هاتووە.

دووەم: خەرج کردنی ئەو بڕە پارەیەی بۆ سندوقی پرۆژەکە تـەرخان کـراوە، بـەردەوام دەبێـت و وەزارەتـی دارایی و ئابووری بۆ پشتیوانی کردن لـە سـندوقەکە لـە کـاتی پێویسـتدا، زێـدە بـڕە پـارەی پێویسـت دابـین دەکات.

مـاددەی چـواردەم: بـڕی (200) دوو سـەد ملیـار دینـار بـۆ پشـتیوانی کردنـی حزبـەکان و پـرۆژەی رێکخراوەکانی ناحکومی تەرخان دەکرێت، خەرج کردنی ئەو بڕە تەرخان کراوەش بە رێکاری کاتی لەلایەن وەزارەتـی دارایـی و ئابوورییـەوە دەبێـت، بەمـەرجێك ئـەو بـڕە پارانـەی لـە لایـەن حـزب و رێکخراوەکـانی ناحکومییەوە لە ساڵی 2010دا وەرگیراون پاکتاو (تەسویە) بکرێن، ئەوەشی لە ساڵی 2011دا وەردەگیرێت

پاكتاو كردنەكەی بەگوێرەی یاسای پشتیوانی كردنی حزبەكان و یاسای رێكخراوەكانی ناحكومی دەبێت، لە حاڵەتی پەسند كردنیان لەلایەن پەرلەمانی هەرێمی كوردستانەوە.

ماددەی پازدەم: یەكەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری پەیوەست دەبێت بە دابین كردنی بڕی پارە بۆ بەردەوام بوون لە:

1- دابین كردنی پێشینەی خانووبەرە بۆ هاووڵاتیان لە پارێزگاكان و قەزاو ناحیەو گوندەكاندا، بەپێی رێنمایی و پرەنسیپی رەچاو كراو و پتەو كردنی حیسابەكەی لەكاتی پێویستدا.

2- پشتیوانی كردن لە پرۆژەكانی كەرتی كشتوكاڵ لەرێی بانكی كشتوكاڵەوە.

3- پشتیوانی كردن لە پرۆژەكانی بانكی پیشەسازی.

دووەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری پەیوەست دەبێت بە پارەدان بە سندوقی نیشتەجێ بە بڕی (150) سەدو پەنجا ملیار دینار لە پاڵ ئەوەی پێشینە بەو پرۆژانەی نیشتەجێ بوون بدرێت، كە لە ناحیەو گوندەكاندا دەیانگرێتەوە.

سێیەم: تەرخان كردنی بڕی (25) بیست و پێنج ملیار دینار بۆ پشتیوانی كردن لە سندوقی قەرزی بچووك و پرۆژەی دۆزینەوەی دەرفەتی كار بۆ گەنجان، كە لە ساڵی 2010دا لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستانەوە ئەرێ كراوە (راستێندراوە).

چوارەم: پێشینەی هاوسەری كە لە یاسای پێشینەی هاوسەرگیریی هەرێمی كوردستان ژمارە (17)ی ساڵی 2010دا هاتووە، بە بڕی (2500000) دوو ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار دیاری دەكرێت.

ماددەی شازدەم: (سندوقی كوردستان بۆ داهاتی نەوت)، كە بەپێی ماددەی پازدەم لە یاسای نەوت و غازی هەرێمی كوردستانی عێراق ژمارە (22)ی ساڵی 2007دا دامەزراوە، ئەو داهاتانە وەردەگرێت، كە لە پرۆسەكانی نەوتی تایبەت بە كیلگەكانی نەوت بەدەست دێن و بەگوێرەی حوكمەكانی دەستووری عێراق و یاسای نەوت و غازی هەرێم.

ماددەی حەڤدەم: لە حاڵەتێكدا گۆڕان بەسەر بەشە بودجەی هەرێمی كوردستاندا هات، وەزیری دارایی و ئابووری دەسەڵاتی پێ دەدرێت:

یەكەم: كەم كردنەوەی تێكڕای بڕی بودجە بە هەمان رێژە بۆ پڕكردنەوەی كورت هێنان.

دووەم: لەحاڵەتی هەبوونی زێدە لە بودجەدا، بەپێی پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران، رەزامەندی پەرلەمان سەبارەت بە چۆنیەتی خەرج كردنی وەردەگیرێت.

ماددەی هەژدەم: ناكرێ گرێبەست بۆ كار كردن لە فەرمانگەكانی هەرێمدا بكرێت، تەنیا بە رەزامەندی وەزارەتی دارایی و ئابووری نەبێت.

ماددەی نۆزدەم:

وەزارەت و فەرمانگەکانی هەرێم تێکڕای حیسابی مانگانەیان (بودجەی پێداچوونەوە) لە وادەیەکدا کە ماوەکەی لە (10) رۆژ لەدوای کۆتایی هاتنی هەر مانگێك تێپەر نەکات، پێشکەش بە وەزارەتی دارایی و ئابووری، بەڕێوەبەرایەتی ژمێریاری بکەن.

ماددەی بیستەم: سەرۆك فەرمانگەی یەکەی خەرج کردن، کە لە پێشکەش کردنی حیسابی کۆتایی ساڵی 2010ی فەرمانگەکەی دوا دەکەوێت، لەگەڵ کار پێ کردنی ئەم یاسایەدا، بەگوێرەی رێکاری یاسایی و رێنمایی کار پێکراو، رەوانەی لێکۆڵینەوە دەکرێت.

ماددەی بیست و یەکەم: دەبێ ئەنجومەنی وەزیران دەرخستەی حیسابی ئەو قەرزانەی پێشکەش بە حکومەتی هەرێم کراون، لەگەڵ روون کردنەوەی شێوەی خەرج کردنیان، بۆ ئەو پرۆژانەی بۆیان تەرخان کراوە پێشکەش بە پەرلەمان بکات بۆ راستاندنی.

ماددەی بیست و دووەم: هەموو وەزارەتەکان و ئەو فەرمانگانەی گرێدراوی وەزارەت نین ئەرکی دابەش کردنی خەرجی وەگەڕخستن و وەبەرهێنان بەسەر پارێزگاکانی هەرێمدا دەگرنە ئەستۆ، بە رەچاو کردنی چڕیی دانیشتوانی هەر پارێزگایەك و ئەو ناوچانەی پتر زەرەرمەندن، دوای جیا کردنەوەی خەرجی ناوەندی وەزارەت.

ماددەی بیست و سێیەم: یەکخستنی بودجەی تێکڕای ئەو دامەزراوانەی یەك نەخراون، لە ماوەیەکدا کە لە شەش مانگ تێپەڕ نەکات.

ماددەی بیست و چوارەم: یەکەم: هەموو ئەو کەلو پەل و کالآیانەی کە لەلایەن فەرمانگەکانی هەرێم و کەرتی تایبەتەوە بەناوی خۆیان و بۆ بەکارهێنانی خۆیان هاوردە دەکرێن، رەسمیان لێ وەرناگیرێت.

دووەم: ئەو رەسم وەرنەگرتنەی سەرەوە ئەو کەلو پەل و کالآیانەش دەگرێتەوە، کە بۆ فەرمانگەکانی هەرێم و کەرتی تایبەت، لە حکومەت، یان دامەزراوی بەخشەرەوە هاوردە کراون.

ماددەی بیست و پێنجەم:

یەکەم: دیاری کردنی مووچەو دەرماڵەو مووچەی خانەنشینی لە هەرێمدا، بۆ ئەو پۆستانەی لێرە بە دواوە خراونەتە روو، بەگوێرەی پرۆژە (یاسای مووچە گەورە بەرپرسانی دەوڵەت) دەبێت، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی فیدراڵەوە ئەرێ کراوە (راستێندراوە) و (دانەیەکیشی هاوپێچ کراوە):

(سەرۆکی هەرێم و جێگرەکەی، سەرۆکی پەرلەمان و جێگرەکەی، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکەی، سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری و جێگرانی، ئەندامانی پەرلەمان، وەزیران و ئەوانەی لە پلەی ئەواندان و ئەوانەی مووچەی وەزیر وەردەگرن، بریکاری وەزارەتەکان و ئەوانەی لە پلەی ئەواندان و ئەوانەی مووچەی بریکاری وەزارەت وەردەگرن، راوێژکاران، خاوەن پلەی تایبەت، دادوەران و ئەندامانی داواکاری گشتی، بەڕێوەبەرایەتی گشتی و ئەوانەی لە پلەی ئەوانداندان).

دووەم: دەرماڵەی نائاسایی و تایبەت و هەر دەرماڵەیەکی دی، کە بە دەق لە پرۆژە یاسای ئاماژە پێ کراو لە (یەکەمدا) باسی نەکراوە، لەپاش کار پێ کردنی یاساکە، ئیلغا دەکرێن.

سێیەم: ڕێژەی (10٪) لە مووچەی پلەی وەزیفی دەبڕدرێت، بەگوێرەی ئەوەی لە (یەکەم) لەسەرەوەدا هاتووە (بێ لە بەڕێوەبەری گشتی و ئەوەی لە پلەی ئەودایەو ئەوەی مووچەو دەرماڵەی ئەو وەردەگرێت).

ماددەی بیست و شەشەم: دامەزراندن لە هیچ پۆستێکی سەرکردانە (لە بەڕێوەبەری گشتی بەرەو ژوور)دا ناکرێت، ئەگەر لە یاسای وەزارەتدا، یان پەیکەرە ڕێکخستنیدا نەبێت، پاڵپشت بە یاسای وەزارەت، یان ئەو لایەنەی گرێدراوی وەزارەت نین.

ماددەی بیست و حەوتەم: دەبێ وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایەو بۆ دیاری کردنی دەسەلاتی خەرج کردن بۆ فەرمانگەکانی حکومەت دەربکات، لە ماوەیەکدا کە لە (15) پازدە ڕۆژ لە بەرواری بلاو کردنەوەی ئەم یاسایە لە ڕۆژنامەی فەرمی تێپەڕ نەکات.

ماددەی بیست و هەشتەم: کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکرێت ئەگەر لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی بیست و نۆیەم: پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنی پەیوەندیدار حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

مــاددەی ســییەم: ئــەم یاســایە لــە ڕۆژنامــەی فــەرمی (وەقــایعی کوردســـتان)دا بــلاو دەکرێتــەوەو لــە (2011/1/1)ەوە جێ بەجێ دەکرێت.

لەکۆبوونەوەی ئاسایی ژمارە (4)ی ڕۆژی 2011/2/27دا (پـرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2011) لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئەرێ کرا (راستێندرا)، لەلایەن ئەنجومەنی راوێژکاریی هەرێمی کوردستانیشەوە بەگوێرەی نووسراویان ژمارە (18) لە 2011/3/7دا پێداچوونەوەی بۆ کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی سەبارەت بە ماددەکانی قانونەکە بە زمانی عەرەبی دەخوێنمەوە، بەو شێوەیەی خوارەوە:

المادةالاولى: بالنسبة للفقرة:

اولاً:

1- لا توجد عليها اية ملاحظة.

2- لا توجد عليها اية ملاحظة.

3- تقترح اللجنة صياغتها كالاتي:

(مبلغ قدره (74,000 مليار) اربعة وسبعون مليار دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

4- نقترح صياغتها كالآتي:

(مبلغ قدره (63,330مليون) ثلاثة و ستون مليار وثلاثمائة وثلاثون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء ويتم الصرف بطريق التمويل ويخول رئيس مجلس القضاء صلاحية الصرف مباشرة ضمن الاعتمادات المخصصة لمجلس القضاء). وتبرير لهذه الاضافة هو لغرض منح صلاحية الصرف الى رئيس مجلس القضاء مباشرة ضمن الاعتمادات المخصصة للمجلس.

ثانياً من المادة الاولى:

(العجزالمخطط تبقى كما هي: العجز المخطط يقدر بـ(1,554,296) تريليون واحد وخمسمائة واربعة وخمسون مليار ومائتان وستة وتسعون مليون دينار، ويغطى هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركة من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقي الاتحادي حسب قوانين الموازنة العامة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2011).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بۆ ئاگاداری لە کوردیەکە ماددەی دوازدە دووبارەیە، ماددەی سێزدەش پەریوە، بۆیە عەرەبیەکە دەبێتە ئەساس، پاشان چاك دەکرێت بۆ ئاگاداریتان، فەرموو بەردەوام بە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة الثالثة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة الرابعة:

اولا: لا توجد عليها اية ملاحظة.

ثانيا: تقترح اللجنة اعادة صياغة مقدمة الفقرة (ثانيا) من المادة بالشكل الآتي:- (استثناء من حكم الفقرة (اولا) اعلاه على وزير المالية والاقتصاد) لكي يصبح هذا الامر وجوبياً وليس جوازياً.

المادة الخامسة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة السادسة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة السابعة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة الثامنة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة التاسعة: لا توجد عليها اية ملاحظة.

المادة العاشرة: تقترح اللجنة:

جعل مبلغ المكافأت (مليوني دينار) كحد اعلى بدلا من (مليون دينار) اسوة بماجرى في موازنة عام 2010 واعادة صياغة المادة بالشكل الآتي:

(لا تزيد المكافأت للموظفين على مليوني دينار سنويا للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة وبموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد).

المادة الحادية عشرة:

اولا- لا توجدعليها أية ملاحظة.

ثانيا- تقترح اللجنة حذف عبارة (الشروط والاجراءات العامة عليها) نظرا لان الضوابط تشمل كل هذه المسائل ولصدور قرار من مجلس الوزراء برقم (3136) في 2011/3/17، وإعادة صياغتها بالشكل الآتي:

(على الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك الاقليم سنة 2011 على المحافظات والوحدات الادارية وفق عدد سكانها وحسب الضوابط والتعليمات الصادرة من مجلس الوزراء، لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه).

ثالثا- لاتوجدعليها أية ملاحظة.

المادة الثانية عشرة: اولاً: لا توجد عليها اية ملاحظة.

اولاً (ب، ج) لاتوجد عليها اية ملاحظة وتبقى كما هي واردة في المشروع.

ثانياً: على وزارة المالية والاقتصاد دعم موارد صندوق مؤسسة التقاعد والضمان الاجتماعي بتخصيص مبلغ لايزيد على (30٪) من الاشتراكات المدفوعة للمؤسسة خلال السنة المالية السابقة ضمن تخصيصات وزارة العمل والشؤون الاجتماعية.

المادة الثالثة عشرة: لم يتم تحديد المبلغ المخصص لمشروع تنمية وتطوير قدرات كوردستان البشرية اسوة بماجرى في قانون موازنة الاقليم لعام 2010 لاسيما ان ما ورد في مشروع موازنة 2011 هو الاستمرار في تنفيذ هذا المشروع، لذلك تقترح اللجنة درج هذا المبلغ ضمن قانون الموازنة.

وهنا الرأي يبقى لاعضاء البرلمان لتحديد المبلغ.

المادة الرابعة عشرة: تبقى كما هي.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو راپۆرتەی بەڕێز كاك عەونی دەخوێنێتەوە هیچی لەلامان نییە، هەمانە موشتەرەك، هاوبەشمان هەیە، ئەوەی دارایی و یاسایی لە راپۆرتی لیژنەی دارایی، بەس ئەو راپۆرتەمان نییە، ئەندامانی بەڕێزیش دەڵێن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عەونی فەرموو وەڵامیان بدەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راپۆرتی ئێمه بە ژمارە (72) لە 2011/4/19 ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کراوەو دابەش کراوە لەسەر ئەندامانی پەرلەمان، لەنێو راپۆرتی لیژنەی دارایی بە کاملی راپۆرتەکەمان تەسبیت کراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئێستا مولاحەزەی ئەوەم کرد، ئەم پرۆژەیە لە ئەخیرەکەیدا راپۆرتە موشتەرەکەکە هەیە، مەفروزە ئیستیناد بکرێتە سەر ئەو راپۆرتە موشتەرەکەی کە هەردوولا نووسیویانە، نەك تەنها.................

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عەونی بچنە سەر راپۆرتە موشتەرەکەکە، فەرموو، فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە راپۆرتی موشتەرەکە بە تەنیا ناتوانێت بیخوێنێتەوە، وەکو هەموو لیژنەکانی تر، ئەوە لەگەڵ راپۆرتی هاوبەشە، لیژنەی داراییە، ئەمە باس دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەردووکیان لێرەن، ئەوە داراییە، ئەوەش یاسایە، یەعنی ئەوە هەردووکیان لێرەن، یەعنی هەردووکیان بخوێننەوە؟ بە شەریکی دەخوێننەوە، راپۆرتی هاوبەش، موشتەرەك تەوزیع کراوە، تکایە راوەستن، لیژنەی دارایی راپۆرتی هاوبەش بە کوردی و بە عەرەبی فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی کە ئێمە بۆ بەڕێزت لەسەر بۆچوونی جەنابت، ئێستا پرۆژە یاساکە لەبەردەمی هەموو ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان دایە، خوێندراوەتەوەو ماددە بە ماددە، لە ماددەی یەکەوە چووینە سەری، رەئی لیژنەی دارایی و رەئی لیژنەی یاسایی و دوایی بخرێتە دەنگدانەوە.

دەربارەی ماددەی یەکەم، کە لە پرۆژە یاساکەدا هەیە، دوو رەئی هەیە بەم شێوەیەی خوارەوە:

رەئی لیژنەی یاسایی پەسندە وەکو لە پرۆژە یاساکەدا هاتووە.

رەئی لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکات سەر لەنوێ بڕگەی چوار............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر احمد کەرەم بکە.

بەڕێز د.احمد ابراهيم علي(ومرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم باشە راپۆرتی لیژنەی یاسایی بخوێندرێتەوە، لەبەر ئەوەی راپۆرتی لیژنەی هاوبەش، تەنها لیژنەی دارایی كردوویەتی بە هاوبەش، یەعنی دانیشتنی هاوبەشی هەردوو لیژنە نەكراوە.................

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، كۆتایی بە دانیشتنەكە دەهێنین، تا سبەی سەعات (11)، بۆ ئەوەی ئەوە تەوزیع بكرێت، زۆر سوپاس.

شێروان ناصح حيدری	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)**
سكرتێری پەرلەمانی	**سەرۆكی پەرلەمانی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19)

سێ شەممە رێکەوتی 24\5\2011

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (19)
سێ شەممە رێكەوتی 2011/5/24

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2011/5/24 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز شێروان ناصح حیدری سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (19)ی خولی سێیەم, ساڵی (2011) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (19)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2011/5/24 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیاردان لەسەر پڕۆژە بودجەی هەرێمی كوردستان بۆساڵی 2011 و یاساكەی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان. دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن ساڵی دووەم، خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن 19، ڕۆژی دانیشتن 2011/5/24.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە یەكی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە(1) ساڵی (1992)ی پەرلەمانی كوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا، بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (19)ی

ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن، لە کات 11:00 پێش نیوەڕۆ، ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2011/5/24 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردن و بڕیاردان لەسەر پڕۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆساڵی 2011 و یاساکەی.

داوا لە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەکەین فەرموو بۆ سەر مەنەسە، بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری دارایی کاك(شێخ بایز) و وەزیری پلان دانان کاك(د.علی سندی) و بەڕێز بریکاری وەزارەت کاك(رشید طاهر) دەکەین، بەڕێزان هەندێك پێشنیارو بۆچوون هەبوو، لەسەر مەجموعەیەك ژمارە کە لە جەدوەلی حیسابات بۆ شەش مانگی یەکەمی پەرلەمان هاتووە، کەیەك ناگرێتەوە لەگەڵ ژمارەکان، حیسابی خیتامیش تا ئێستا بە کۆ نەهاتووە، بۆیە ئەم بۆچوونانە بەڕێزەوە وەردەگرین، لەگەڵ لیژنەی دارایی گفتوگۆی لەسەر بکرێت، پێویست بوو لەگەڵ وەزیر و بریکاری وەزارەتیش گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، چاك بوو لیژنەکە لەسەری موتەفق بوون، ڕێکە، ئەوە تەواو، ئەگەرنا لەکاتی پێویست دانیشتنێکی تایبەتی پەرلەمانی کوردستانی بۆ دەکەین، دوای تەوزیع کردنی بەسەر ئەندامەکانی پەرلەمان، بۆ ئەوەی بە دڵنیاییەوە هەموومان لەگەڵ ئەوەین هەر شتێك شکی لەسەر بێت، یەکلا بکرێتەوە، بە پاکی لەبەرژەوەندی خەڵکی کوردستان بێت، سوپاس، ئێستا داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین فەرموون بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەرلەمانتارانی کوردستان، ئێستا دەست پێ دەکەین بە خوێندنەوەی پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان، بۆ ساڵی 2011، لەماددەی یەکەوە دەست پێ دەکەین، یەکەم بە زمانی عەرەبی.......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی فەرمووکاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ هەردوو دەقی یاساکە بە زمانی کوردی و، بە زمانی عەرەبیش خوێندرایەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە ئێستا مادده مادده جارێکی تر ئەبێ بیخوێنینەوە، جارێکی تر ڕەئی لیژنەی یاسایی و دارایی وەرگرین، ئەوجا بەڕێزان گفتوگۆی لەسەر دەکەن، ئەوجا ئەچێتە بابی دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الاولى:

اولاً: يرصد لنفقات السنة المالية 2011 مبلغ قدره (13,940,000 مليون) ثلاثة عشر تريليون وتسعمائة واربعون مليار دينار ويوزع كالاتي:

1- مبلغ قدره (4,150,000 مليون) اربعة تريليون ومائة وخمسون مليار دينار لنفقات المشاريع الاستثمارية بضمنه تخصيصات اعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات.

2- مبلغ قدره (9,672,670 مليون) تسعة تريليون وستمائة واثنان وسبعون مليار وستمائة وسبعون مليون دينار للنفقات التشغيلية.

3- مبلغ قدره (54,000) اربعة وخمسون تريليون دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

4- مبلغ قدره (63,330 مليون) ثلاثة وستون مليار وثلاثمائة وثلاثون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء.

ثانياً: العجز المخطط يقدر بـ(1,554,296) تريليون واحد وخمسمائة واربعة وخمسون مليار ومائتان وستة وتسعون مليون دينار، ويغطى هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركة من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقي الاتحادي حسب قوانين الموازنة العامة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2011).

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان-عیراق بۆ ساڵی 2011:

بەشی یەکەم: خەرجی و کورت هێنان.

ماددەی یەکەم:

یەکەم: بۆساڵی دارایی 2011 بڕی(13.940,000 ملیۆن) سێزدە ترلیۆن و نۆسەدو چل ملیار دینار، تەرخان دەکرێت بەم جۆرەش دابەش دەکرێت.

1-بڕی(4,150,000 ملیۆن) چوار ترلیۆن و سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ خەرجی پڕۆژەکانی وەبەرهێنان، لە نێویدا بڕە بودجەی ئاوەدانکردنەوەو بوژاندوەی پڕۆژەی هەرێم و پارێزگاکان،

2-بڕی(9,672,670ملیۆن) نۆ ترلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دوو ملیار و شەش سەدو حەفتا ملیۆن دینار، بۆ خەرجی وەگەڕخستن.

3-بڕی(54,000 ملیۆن) پەنجاو چوار ملیار بۆ خەرجی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان،

4-بڕی(63,330,000 ملیۆن) شەست و سێ ملیارو سێ سەدو سی ملیۆن دینار، بۆ خەرجی ئەنجومەنی دادوەری.

دووەم: کورت هێنانی بەر پلان بە(1,554,296 ملیۆن) یەك ترلیۆن و پێنج سەدو پەنجاو چوار ملیارو دوو سەدو نەوەد و شەش ملیۆن دینارە، ئەم کورت هێنانەش لەو بەشە پارەیەی وەزارەتی پێشمەرگە پڕ دەکرێتەوە، کە لە بودجەی وەگەڕخستنی فیدڕاڵدا بۆ پاسەوانی هەرێم، لەنێو بڕە پارەی وەزارەتی بەرگری

عیراقی فیدراڵ بـه گوێرەی یاساكانی بودجـەی گشـتی فیـدڕاڵ، بـۆ سـاڵانی دارایـی 2007-2011 تـەرخان كراوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەك، لە ڕاستیدا دوو تێبینی هەیـە، تێبینیـەكیان، دەربـارەی سـێ لـە ئەوەلـەن، ئـەو بـڕە پارەیـەی كـە تـەرخان كـراوە بـۆ پەرلـەمان، پـەنجاو چـوار مليـار دینـارە، دواتـر لـە لایـەن دیوانـەوە ئاگـادار كراینەوەكە ئەو تەخسیسەی ئـەوان داوایـان كـردووە، حـەفتاو چـوار ملیـارە، بەمەبەسـتی ئـەو مـەوجوداتی نادارایی بۆ دروست كردنی چەند بینایەك، بـۆ نووسـینگەی پەرلـەمان لـە پارێزگاكـان، ئـەوە لـە لایـەك، لـە لایەكی تریش، بۆچوونێكی تریش هەیە، لەلایەن لیژنەی یاساییەوە، ئێمە وەكو لیژنەی دارایی لەگەڵ ئەوە ماددەداین، كە وەكو لە ماددەكە هاتووە، بـەڵام ئـەو دوو پێشـنیارە ئەیخەینـە بـەردەمی بـەڕێزتان، كـە ڕای ئەنـدام پەرلەمانـەكانی لەسـەر وەربگیرێـت، ئـەو ڕایـەی كـەوا هەیـە، دەربـارەی گۆڕینی دەسـتەواژەی، یـان سەرلەنوێ داڕشتنەوەی بڕگەی چوار لە ئەوەلەن، لە لایـەن لیژنـەی یاساییەوە، بـەم شـێوەییە بێـت، (مبلـغ قـدره(63,330) ثـلاث وسـتون مليـار و ثـلاث مائـة وثلاثونـة مليـون دينـار، لنفقـات مجلس القضـاء ويـتم الصرف بطريق التمويل ويخول رئيس مجلس القضاء صلاحية الصـرف مباشـرة ضـمن الاعتمـادات المخصصـة لمجلس القضاء)، تەنها ئەو دوو پێشنیارە هەیە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان دەربارەی ماددەی یەك.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سـوپاس، بـەڕێزان ئێسـتا ئـەو بەڕێزانـەی كـە ئەیانـەوێت قسـە بكـەن، وەكـو ئیتیفاقمـان كـردووە، نـاوی هەمووومان نووسیوە بە توازن، كەسێك ئەگەر قسەی نەبێت، ئەتوانێت بڵێت قسەی من كرا سـوپاس، سـۆزان شەهاب نوری، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، لەبەر ئەوەی لە هۆڵی پەرلەماندا، كۆمەڵێك ئیقتیراحات كرابوو، بۆ كـەم كردنـەوەی بودجەی تەشغیلی، لەبەر ئەوە من پێم باشە، بكرێتە خاڵی ثالثا لەناو ماددەی یەك، یەعنی پاش ئەوەی كە (اولا- ثانیـا- ثالثـا) مەبلـەغی ئـەو ئیسـتیقتاعە بودجـەی تەشـغیلی، كـە پـاش ئـەوەی گفتوگـۆی بـەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان دەكرێ لەسەری دەرج بكرێت وەكو ثالثا، من سغیەیەكم ئامـادە كـردووە، ئەگـەر بۆتـان بخوێنمەوە، (ثالثا، تخفيض نسبة قدرها عشرة بالمائـة مـن اجمالي الموازنـة التشـغيلية اى مـا يعـادل تسـعمائة وتسـعة وسـبعين مليـاراً ويـتم مناقلتهـا الى الجهـات المبينـة ادنـاه، اولاً، (150)مائـة وخمسـون مليـار دينـار للاستمرار في الحملة الوطنية لانشاء المدارس، (300)ثلاث مائة مليار دينار لاضافتها الى الموازنـة الاسـتثمارية

لتعزيز المشاريع المقترحة التى خصصة لها نسبة اقل من عشرة بالمئة من الكلفة الاجمالية للمشروع وتوزع على محافظات الاقليم بنسبة سكانها، ثانياً، المبلغ المتبقى (529)خمسمائة و تسعة و عشرين مليار دينار، يوزع كالاتى، اولاً، تغطية الزيادة الحاصلة لسلفة الزواج الى مبلغ (5) خمس ملايين دينار، ثانياً، تغطية الزيادة الحاصلة في مخصصات قوى الامن الداخلي مخصصات الطعام وتكون (210) مائتان وعشر الاف دينار، ثالثاً، تغطية الزيادة الحاصلة في تخصيصات شبكة الرعاية الاجتماعية من (75) خمسة وسبعين الف دينار، الى (150) مائة وخمسون الف دينار، رابعاً، تغطية الزيادة الحاصلة في قروض المصرف الزراعى والصناعى، خامساً، (70) سبعين مليار دينار لدعم المشاريع الخدمية، في الاقضية والنواحى الحدودية المتضررة في المرحلة السابقة، على ان يضاف الى ميزانية تنمية المحافظات حسب الكثافة السكانية، سادساً، (70) سبعين مليار دينار لدعم المشاريع الخدمية للمناطق المستقطعة المتنازع عليها، سابعاً، تخصيص مبلغ قدره (10) عشرة ملايين دينار لبناء وترميم المنشاءات الرياضية في الاقليم)، ئەمە ئەگەر بەم شێوەیە بێت، هەم کەباس لەوە دەکەین، ئەمە نەفەقاتی حکومەتە، لەویا جێگیری دەکەین، کە ئێمە ئیستیقتاعی لێ دەکەین، ئەمە خاڵی یەکەمە، خاڵی دووەم، بەڕاستی ئەوەی کەلەم چەند ڕۆژەی پاش گفتوگۆ کردن، گوێم لێ بوو، باس لێوە کرا، میزانیەی مەجلسی قەزا زۆر زۆر، زۆرە، یەعنی پار 39 ملیار دیناریان سەرف کردووە، باقیەکەیان سەرف نەکردووە، بۆیە پێم باشە ئەگەر سی و نۆش دانەنێینەوە، ئەمساڵ ئەو بڕە پارەیە کەم بکرێتەوە، وەکو ئەوەی پەرلەمانی لێ بێت، ببێت بە پەنجاو چوار ملیار دینار، بۆچی شەشت و سێ ملیار، پار سی و نۆ ملیاریان سەرف کردووە، ئەمساڵ سێ قاتیان بۆ دانراوە، چۆن ئەتوانن سەرفی بکەن؟، کە سەرف نەکرێت جارێکی تر تەدویر دەبێتەوە، بۆیە من پێم باشە ئەوەش بکرێتەوە، عەینن پەرلەمانی کوردستان بە پەنجاو چوار، ئەگەر ئەو مولاحەزانەی من بە هەند وەربگیرێت، زۆر مەمنوون دەبم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جلال علی عبداللە، فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی پشتگیری پێشنیارەکەی خوشکی بەڕێز سۆزان خان دەکەم، کە بۆ تەخسیس کردنی 10٪ی میزانیەی تەشغیلی بۆ ئەو فەقەرانەی کە ئەو باسی کرد، دوو، بەڕاستی بەگشتی تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە، کە پار مەجلسی قەزا سی و نۆ ملیاری سەرف کردووە، ئەمساڵ تەقریبەن، 90٪ زیادی کردووە، منیش پشتگیری ئەوە دەکەم کە وەکو پەرلەمانی لێ بێت، ببێت بە پەنجاو چوار ملیار دینار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود حاجی، کەرەمکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لە سەرەتادا باسمان کرد، کە قسە کردن لەسەر داهات، پێمان وایە نا دروستی لە داهاتی دەستەبەرکراوی خەملێنراوی هەرێم هەیە، بەتایبەتی بە بەلگە لە فرۆشتنی وزەی کارەبا، کە بە 151 ملیار دینار تەخمین کراوە، چونکە ئەو بڕەی وەزارەتە داویانە بە حکومەت، وەکو کرێی کارەبا لە ساڵی 2001 بڕەکەی سێ سەدو نەوەت و دوو ملیارە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ ئێستا لەسەر نەفەقاتین، داهات بە جیا موناقەشە دەکەین، دوایی دێینەوە سەری، جارێکی تر وەختتان پێ دەدەین، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەم کردنەوەی ڕێژەی 50٪ لە بودجەی بەکاربردن بکەین، لەو بڕگانەی خوارەوە:

کڕینی شمەك و خزمەتگوزاری و چاککردنەوە، کە بە فەسڵی دوو ناو دەبرێت، واربوو کە بە فەسلی پێنج ناو دەبرێت، بەخشین، سوودە کۆمەلایەتیەکان، خەرجیەکانی تر هەبووە، نادارایییەکان، پاساوی ئێمە بۆ کەم کردنەوەی ڕێژەی خەرجیەکان لە بودجەی خەملێنراوی بەکارخستنی 2011 وەکو لەسەرەوە ئاماژەی پێ کراوە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دەست بلاوییەی حکومەت، کە تیایدا پاساوی لۆژییکانەی نیە، بۆ ئەوەش بەلگەکان وەك چۆن لە دەرخستنەکانی بودجەی گشتی حکومەتی هەرێم دا هاتووە، وەك خۆی دەخەینەڕوو، کە ئەو هەڵکشانەی لەو بڕگانە هاتووە، قسەی لەسەر ناکەین، بەلام پێشنیارەکانمان کە بێگومان هەڵکشانی ئەو بڕگەیەیە، کەلە زۆربەی دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێم ڕەنگی داوەتەوە، بۆیە داواکارین ئەو کەم کردنەوەیە لە تەواوی بودجەی بەکارخستن کە لە سەرەوە باسمان لێوە کرد، لەم کارانەی خوارەوە خەرج بکرێت،

یەکەم: زیاد کردنی پێشینەی هاوسەرگیری بۆ پێنج ملیۆن دینار.

دووەم:پێشینەی خانووبەرە بۆ سی ملیۆن دینار کە هاوتای حکومەتی ناوەندی بێت.

سێیەم:زیاد کردنی مووچەی تۆڕی پاراستنی کۆمەلایەتی بۆ سەدو پەنجا هەزار دینار، بە سیستەمێکی تازەش بەڕێوەببردرێت کە هاوتەریب بێت لەگەڵ سیاسەت و ستراتیجیەکانی کەم کردنەوەی هەژاری.

پێنجەم:زیاد کردنی مووچەی خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان.

شەشەم:خەرج کردنی دەرماڵەی منالّ بۆ خێزانی شەهیدان.

حەوتەم:چاککردنی مووچەی خانەنشینان.

هەشتەم: بڕێك تەرخان بکرێت بۆ چاککردنەوەی یا چارەسەر کردنی بریندارانی چەکی کیمیاوی، جگە لەوە ئاماژەیەك بکرێت بەپێی یاسای بودجەی عیراق، ئەو 20٪ی باسمان کرد کە بەهای نرخ بەرز دەبێتەوە، کەلەوێ دەست نیشان کراوە، بۆ فەرمانبەرانی پلە نۆ و پلە دە، بۆ بێ سەرپەرشتان، ژنان، بۆ ئەوانە ئەم ئاماژەیە بکرێت، لە ئایندە ئاگامان لەو یارمەتیدانانە بۆ ئەو توێژانە بێت لە مەرکەزیەوە.

حەوت:هاوتا کردنی مووچەکانی پۆلیس و پێشمەرگە وەکو ناوەند لە یاسای 2011، کاتێك لە یاسای بودجەی 2011 بڕیاردرابوو کە ئەو یەکسانیە پەیڕەو بکرێت، بەڵام جێبەجێ نەکراوە، دامەزراندنی توێژەرانی کۆمەڵایەتی و دەروونی وەك پێداویستیەکی کۆمەڵایەتی و زانستی و پەروەردەیی، هەروەها خەرج کردنی دەرماڵە بە ڕێژەی 50٪ لە مووچەی بنەڕەتیان، ئەو بڕەیەی کە لەوانە دەمێنێتەوە، بخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، گەشەدان بە بوارەکانی کشتوکاڵ و زێدە کردنی بودجەکە بۆ جێبەجێ کردنی ناوەڕۆکی پلانی ستراتیجی، کەرتی کشتوکاڵ 2009 و 2013، کە تێیدا ئەو پلانە ساڵ لە دوای ساڵ لە ڕێژەی جێبەجێ بوون لە پاشەکشە دایە، بەهۆی ئەو گوژمە کەمەی بۆی تەرخان دەکرێت، بە بەراورد بەو گوژمەیەی کە دانراوە بۆ جێبەجێ کردنی پرۆژەکانی ساڵانە، هەروەها گەشە کردن بە بواری پیشەسازی و تەندروستی، کە دەتواندرێت هاوکاریەکی باش بێت، بۆ چارەسەر کردنی کێشەی بێ کاری، پێدانی پێشینەی خانووبەرە، کە بە زەوی 100م کەبە هەردووکیان بدرێت بەلای ئێمەوە، 20ملیۆن بە 20ملیۆن بدرێت، کە لە سەرتاسەری هەرێمی کوردستان بۆ کەم کردنەوەی گرفتی نیشتەجێ بوون بێ هیچ مەرجێکی موسبەق، دانانی پلان و بەرنامە بۆ بودجەیەکی دیاریکراوی چەند ساڵە، بۆ چارەسەرکردنی ئاوەڕۆی هەولێر، دانانی بودجەیەکی دیاریکراو بۆ دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ خێزنە کەم دەرامەتەکان، کە یاسایەك هەیە لە پەرلەمان یاسای ژمارە (7) ساڵی 2008، کەچی جێبەجێی ناکات حکومەت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عمر عبدالعزیز فەرموو.

بەڕێز عمر عبدلعزیز بهاء الدین:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

نیزامی هەیە، یەك دەقیقە، فەرموو کاك عبدالسلام.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە کاك عمر، عیلاقەی بە جەنابت نیە، نوقتەی نیزامی یان دەرچوونە لە بابەت، یانیش هێنانەوەی مەوزوعێکی ترە کە مەوزوعمان نیە، ڕێگام بدەنێ ئاماژە بەو بدەم، ئەم میزانیە بابی یەکەم، تەنها تەسبیتی واریدات دەکات، یەعنی صادرات، فەسلی دووەم، تەسبیتی واردات، سێیەم، میلاکاتە، چوارەم، صلاحیاتە، پێنجەم، ئینجا ئەحکام عامە، ڕەجا ئەکەم ئەم ماددەی یەکەم، ناچێت باسی ئەو ئیستیسنائاتەو چۆنیەتی دابەش کردنی پارەکە دەکات، بەڵکو تەنها تەسبیت کردنی ژمارەکانە، تکا دەکەم ئەوەی کە سۆزان خانیش وتی، کاك کادۆ وتی، ڕاستە مەجالی، بەڵام لە ئەحکام خیتامیش هەیە، تاوەکو ئێمە زۆر نەچینە ناو بابەتەکەو درێژەی پێ بدەین، ئیقتراح دەکەم جەنابت ئەمریان پێ بکەی، تەنها تەرکیز بکرێت لەسەر تەسبیتی ئەو ئەرقامە، کە واجبی ئیراداتە، بۆیە بە نیزامی ئەزانم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو بەڕێز كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئێستا بەس موناقەشەی ماددەی یەكەم دەكەین، فەسلی یەكەمیش، كە تایبەتە بە نەفەقات، ئێمە ئەگەر تەخفیزی نەفەقاتمان كرد، ئەبێت شوێنەكەشی بۆ دیاری بكەین، موناقەشەش بكەین، بەهەمان شێوەش لە موازەنەی عیراقی بە هەمان شێوە هاتووە، بۆیە پێموایە بەڕێوە چوونەكە ڕاست و دروستە، زۆر سوپاست دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز عمر عبدلعزیز كەرەمكە.

بەڕێز عمر عبدلعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش زۆر بە كورتی پێشنیاری ئەوە دەكەم، بەلای كەمەوە، ئیستیقتاعی لە 20%ی تەشغیلی بكەین، ئەوەی كە حەدی ئەدنا ئەگەر مەجالی تیا بێت زیاتریش بێت باشترە، تەبعەن جگە لە مووەی كارمەندان، ئەمە بە مەبەستی پڕكردنەوەی ئەو كەلێنانەی كەلە زۆربەی ڕاپۆرتی لیژنە بەڕێزەكان هاتووە، بەتایبەتی لیژنەی دارایی، كە خۆشیان مەجالاتی زۆریان دەست نیشان كردووە، من چوار مەجال بە ئەولەویەت ئەبینم، بە بۆچوونی خۆم، یەكێكیان پیاچوونەوەی موچەی فەرمانبەران بە شێوەیەكی گشتی، كە بڕەكەش جێ دەهێڵم بۆ ئیختیساسین لەسەر بڕی ئەوە قسە ناكەم، خاڵی دووەم، منیش پشتگیری ئەوە دەكەم، كەلە ڕاپۆرتی زۆربەی لیژنەكانیش هاتووە، كە پێشینەی هاوسەرگیری تا پێنج ملیۆن، قەرزی نیشتەجێ بوون بكرێتە 20ملیۆن، خاڵی كۆتایم باسی ئەو كەلێنانەی پڕۆژەكانی وەزارەتی پەروەردەیە، كە لە ڕاپۆرتی بەڕێز وەزیری داراییش گوێمان لێی بوو، بەتایبەتی ئەو قوتابخانانەی كە لە كرێدان، لەگەڵ ئەو بەشە ناوخۆییانەی كە لە كرێدان، وائەزانم بڕێك تەخسیس بكرێت بۆ ئەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان یوسف خۆشابە كەرەمكە.

بەڕێز سۆزان یوسف خۆشابە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هیچ مولاحەزەم نیە ، بەلاَم پشتگیری لە ڕای سوزان خان دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار ئەیوب نیعمەت قادر کەرەمکە، زۆر سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار احمد ابراهیم علی کەرەمکە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم، ئەو ئیستیقتاعانەی کە دەکرێت، وەکو ئەوەی سۆزان خان ئاماژەی پێدا، من پشتگیری ئەکەم ئەو ئیستیقتاعە، بەڵام من پێم باشە ئەو تەفاسیلە بۆ ئەو بوارانەی کە بۆی دیاری دەکرێت، لێرە باس نەکرێت، چونکە زۆربەی ئەو بوارانە لە ئەحکامی خیتامی لە وێدا باس کراوە، ئەتوانین لەوێ ماددە بە ماددە ئەوانە هەر بڕەی بۆ ئەو بوارەی کە تەخسیس کراوە دیاری بکەین، بە ڕەئی من ئەو تەفاسیلە لێرە پێویست ناکات، لەگەڵ ئەوە من پشتگیری لەو ئیستیقتاعە دەکەم، ببڕێت بۆ ئەو بوارانەی کە دیاری کراوە، ئەمە یەکەم، سەبارەت بە مەجلیسی قەزاش، من پشتگیری ئەو ڕایەی لیژنەی یاسایی دەکەم بەڕاستی، کە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە (مبلغ قدره (63,330,000 مليون) ثلاثة وستون مليار دينار وثلاث مئة وثلاثون مليون دينار، لنفقات مجلس القضاء ويتم الصرف بطريق التمويل ويخول رئيس مجلس القضاء صلاحية الصرف مباشرة ضمن الاعتمادات المخصصة لمجلس القضاء)، ئەمەش لەبەر ئەوەی کە لێرە ڕاستە ئەو دەسەڵاتانەی کە دراوە بە پەرلەمان، کە ڕاستەوخۆ دەتوانێ و دەسەڵاتی سەرفی هەیە، بەڵام بۆ مەجلسی قەزاش، کە وەکو پەرلەمان هاتووە، لەبەر ئەوەی کە مەجلسی قەزا ئەو دەسەڵاتە ڕاستەوخۆیەی نیە بۆ سەرف، بەڵکو ئەبێت بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی، لەبەر ئەوە ئەوان داواکاریان ئەوەیە کە دەسەڵاتیان پێ بدرێت، کە خۆیان سەلاحیاتی سەرفیان هەبێت، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم کە ئەو بڕگەیە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەوان خۆیان دەسەڵاتی سەرفیان هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار بەفرین حسین محمد کەرەمکە.

بەڕێز بەفرین حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دیارە لە دانیشتنەکانی ڕابردوودا، کۆمەڵێك پێشنیاری نوێ هاتە کایەوە، ئەم پێشنیارانەش دیارە تێچوو و خەرجی نوێ ئەهێنێتە کایەوە، ئەوانیش بریتین لە مەسەلەی زیاد کردنی سولفەی عەقار، سولفەی زەواج، تۆڕی کۆمەڵایەتی، کەم ئەندامانی سەنگەر، بەدەل خۆراکی هێزەکانی ئاسایش و پۆلیس، ئەمانەش پێویستی بە شوێنێك هەیە، تاوەکو بتوانین ئەو زیادە خەرجیانە و ئەو گوژمەیەی بۆ جێگە بکرێتەوە، بۆیە منیش پشتگیری دەکەم، لە بڕینی ڕێژەیەکی دیاریکراو، لە بودجەی وەگەڕخستن، دیاریش بکرێت لە نێو ئەم ماددانە کە ئەو بڕە چەندە، بە گوێرەی توانای حکومەت، ئەوەی کە لە توانای هەیە، بتوانێت بیبڕێت، ڕێژەیەکی گونجاو بێت بتوانێت جێگەی ئەم پێشنیارە تازانەی کە هاتۆتە کایەوە داوای خەرجی نوێ ئەکات جێگەی بۆبکاتەوە، خاڵێکی تریش بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان،

کورت هێنانی بودجەکەیە، دیارە بە بەراورد بە پارساڵ، ڕێژەی دوو ئەوەندە زیاتر کورت هێنان زیادی کردووە، ڕاستە ئەمە کورت هێنانێکی بە پلانەو لەوانەیە لە حیساباتی خیتامی بە فیعلی ئەو شتە دیار بکەوێت، وەکو ئەمەش بەشێکی ئەکەوێتە سەر ئەو بەشەی کە بۆ بودجەی وەزارەتی پێشمەرگە دیاری کراوە، دواتریش بە شێوەی سولفە وەردەگیرێتەوە، بەڵام دیارە ئێمە لە عیراقی فیدراڵدا نوێنەرانمان لەسەرجەم چین و توێژو پلەو پۆستە باڵاکان هەیە، وجودیان هەیە، ئەبێ ئەوانیش هەموو هەوڵ و هیمەتێکی خۆیان بخەنەکار، بۆ ئەوەی چیتر ئەم گرفتە هەروا بە هەڵواسراوەی نەمێنێتەوە، دیارە ئێمە لێرەدا نا هاوسەنگی بودجەمان هەیە، لە نێوان خەرجی گشتی و داهاتی گشتی، بە جۆرێك خەرجیە گشتیەکانمان زۆر زیاترە لە داهاتی گشتی، بۆیە کورت هێنانی هێناوەتە کایەوە، بۆیە لێرە پێویستیمان بە پلان و سیاسەتی حکومەت هەیە لەم بارەیەوە، ڕێژەی ئەم کورت هێنانە دیارە ساڵانەش، ساڵ بەساڵ زیاتر دەکات، بۆیە ناچار ئەبێت حکومەت ئەوکات پەنا بباتە بەر قەرز، یان پەنا بباتە بەر ئەوەی کە یەدەگەکانی خۆی بەکاربهێنێت، جا بۆیە ئەبێت پلان و سیاسەتی حکومەت لەم ڕووەوە ڕوون و ئاشکرا بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار ئاواز عبدالواحد کەرەمکە.

بەڕێز ئاواز عبدالواحد خضر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەم ماددەیە تێبینیەکی ترم نیە، جگە لەوەی پشتگیری لە ڕای سۆزان خان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زکیە صالح عبدالخالق کەرەمکە.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەزیش دگەل رەئیا سۆزان خانیمە، کو مە هەمیا دێ ژی وەختیدا، د موناقەشێ ڕاپۆرتیدا، ئاماژە ب هندێ دا کو، 10٪ تەشغیلی بهێتە بڕین، سەر وان ئەڤ بابێت هاتینە دیار کرن، ماددێت بهێدا بێتە ب لاڤ کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عبدالرحمن حسین ئەبابەکر کەرەمکە.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ئەبابەکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەروا پشتگیری قسەکانی کاك کاردۆ دەکەم، لە بڕگەی چوار، کەباس لە بڕی شەست و سێ ملیارو سێ سەدو سی ملیۆن دینار دەکات بۆ دادوەری، کەمنیش پێموایە زیادە، کە ساڵی پار نەیتوانیوە بڕەکەی سەرف بکات، پێموایە کەم بکرێت، بکرێت بە چل یان پەنجاو چوار، وەکو ئەوەی پەرلەمانی لێ بکرێت، دیسان هەندێ وردەکاری زیاتر لە دەست بلاّوی سامانی دارایی خەڵکی کوردستان، لەم بڕگانەی خوارەوە تێبینی بکەم، یەك، لە بودجەی 2009 بڕی 12ملیار بۆ پەڕواوگەو چاپەمەنی تەرخان کراوە، لە ساڵی 2011 بوو، بە بیست و یەك ملیار دینار، لە بودجەی 2009 دا، بڕی چوار سەدو حەفتاو یەك ملیۆن دینار بۆ کرێی ئاو و ئاوەڕۆ خەرج کراوە، کەچی بۆ ساڵی 2011 بڕی لە یەك ملیارو سەدو پەنجاو چوار ملیۆن دیناری بۆ دانراوە، لە شەش مانگی یەکەمی پار ساڵ 2010 بڕی بیست و نۆ ملیۆن دینار لە پەخشی ڕاستەو خۆ لە ڕێگای مانگی دەستکردەوە خەرج کراوە، بەلاّم بۆ ئەمساڵ 2011 بڕی دوو ملیارو سەدو بیست و حەوت ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە، لە شەش مانگی یەکەمی ساڵی پاردا 2010 بڕی یەك ملیارو هەشت سەدو نەوەت و سێ ملیۆن دینار بۆ کرێی تەلەفۆن خەرج کراوە، کەچی لە 2011 بڕی شەش ملیارو سەدو نەوەت ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە، لە شەش مانگی یەکەمی 2010 بڕی چوار ملیۆن دینار دراوە بە کرێی ئامێرەکانی پەیوەندی کردن، لە 2011 بڕی سەدو بیست و دوو ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە، ئایا ئامێری پەیوەندی کردن، تەلەفۆن هەیە بەکرێ بگیرێ؟، کات بەسەر بردنی فەرمی، زۆر سوپاس.

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز بەیان احمد حسن کۆچەری.

بەڕێز بەیان احمد حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ژی سێ خاڵێت هەی من دڤێت ڤێرێ ئیشارەتێ بدەمێ، خالاّ ئێکێ ڕاستی ئەز تەئکیدێ ل ڤێ بوچوونێ دکەم، کو نەفەقاتێت مەجلس قەزا، ڕاستی زعفاوێ گەلەکن ڤێ کو ئەگەرێت زێدە بوونێ دیارکەن بۆ مە، هەروەسا سەرفیاتێت ساڵا پارژی نەدیارن، کانی ئەگەر چیە؟، بۆچی ئەڤ ڕێژا هەنێ هۆسا یەعنی زێدەبوو، خالا دووێ، ئەز ژی پێشنیار دکەم ڕێژەیا 25 ژ سەدێ ژ ئەبوابێت فسولێ تەشغیلی، بودجەی تەشغیلی، بێنە خارێ بچنە سەر پرۆژا، خالا سێیێ، کو بابێت بەحسی عەجزێ دکەتن، ئەڤ کێشا هەنێ بەردوام پرۆژێ بودجا مەدا نابیتن، ئەز پێشنیار دکەم، ڕاستی کو ماوەیەك بێتە دیار کرن، کو حکومەتا هەرێمێ دگەل نوێنەرێت مە لە بەغدا، ئەڤێ کێشا هەنێ تەبعەن چارەسەر بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله کەرەمکە.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم، یەکەم، پێشنیار دەکەم کە بڕی 25٪ لە بودجەی تەشغیلی لەم بڕگانە کەم بکرێتەوە، دیارە مەبەستم هەموو بڕگەکانە، جگە لە تەعویزاتی مۆزەفین، ئەو چونکە پەیوەندی بەڕاتبی مۆزەفینەوە هەیە، بێجگە لەوە لە هەموو بڕگەکانی تر بە ڕێژەی 25٪ بڕەکەی کەم بکرێتەوە، چونکە بە پێی سەرفی شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2010، دیسان ئەم بڕەی کە ئێستا دیاری کراوە، بڕێکی زیادە، دەکرێت کەم بکرێتەوە، تەئسیریش نەکاتە سەر ئیش و کارەکانی حکومەت، ئەم کەم کردنەوەیەش بەم شێوەیەی خوارەوە تەوزیع بکرێت، زیاد کردنی سلفەی زەواج، وەکو پێشتریش ئێمە لە پڕۆژە یاسای سلفەی زەواج پێشنیارمان کردبوو، بکرێت بە پێنج ملیۆن دینار، سلفەی عقار بکرێت بە بیست و پێنج ملیۆن دینار، تەئمینی حەیات کە بۆ کاتی وەرگرتنی سلفەی عقار دانراوە، کە زۆر لە زاناکان پێیان وایە ئەم تەئمین حیاتە، لە ڕووی ئاینی ئیسلامەوە حەرامە، ئەم تەئمین حەیاتەی لەسەر لابرێت، زیاد کردنی مووچەی فەرمانبەرانی پلە پێنج تا پلە دە، بە ڕێژەیەك کە لەگەڵ ئەم زیاد کردنە گونجاو بێت، یەعنی لەگەڵ دەرامەتی ژیانی هاووڵاتیان، و لەگەڵ ئەم بڕینە گونجاو بێت، کە بە ڕێنمایی لە لایەن وەزارەتی داراییەوە ڕێك بخرێت، زیاد کردنی مووچەی هەموو ئەوانەی مووچەکانیان لە خوار 150هەزار دینارە، هەروەك تۆڕی کۆمەڵایەتی، کەم ئەندامانی هاووڵاتی و هەر کەسێکی تریش، کە مووچەی لە حکومەتی هەرێم هەیەو بڕەکەی لە 150 هەزار کەمترە، زیاد بکرێت بۆ 150 هەزار، ڕێکخستنەوەی مووچەو دەرماڵە و ختورەی هێزەکانی پێشمەرگەو، ئاسایش وەك حکومەتی فیدرالی لێ بکرێت، دیاری کردنی دەرماڵەی دەروون ناسان و کۆمەڵناسان بە ڕێژەی لە 100٪، ڕێژەی لە 50٪ بۆ دەرماڵەو ختورەی پیشەی یاساییەکان و موهەندسینی ئای، تی کۆمپیوتەر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل، کەرەمکە.

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری لەو خاڵانە دەکەم کە لیستی کوردستانی پێشنیاریان کردووە، بە زیاد کردنی ئەو بڕە پارانەی بۆ سلفەی هاوسەرگیری و عەقار، بەڵام ئەو مەرجەشی لەگەڵ بێت کە ئەو بڕە پارەی کە بۆ تەئمین حەیاتی دانراوە، لەسەری لابرێت، پێشنیار دەکەم، ئەم بڕە پارەیە بەو مەرجانە تەرخان بکرێت، کە قسەی لەسەر کراوە، لیستی کوردستانی پێشنیاری جوانی کرد، پشتگیری لە پێشنیارەکانی بەڕێز د.احمد دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سالم تۆما کاکۆ کەرەمکە.

بەڕێز سالم تۆما کاکۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕینی لە 10٪ی بەشێك لە سلفەی تەشغیلی، لە میزانیەی تەشغیلی لە پڕۆژەكان، من دەقاو دەق تەئیدی پێشنیاری سۆزان خان دەكەم، بەڵام خاڵێك هەیە، مومكنە لێرە جێی دەبێتەوە، مەبلەغ چوار ترلیۆن و كەسر بۆ میزانیەی ئیستیسماری، شتێك لێرە باس كرا، ئیلا وا بزانم لێرە جێگای دەبێتەوە، مەوزوعی نەبوونی ئالیەتێكی تایبەت، سەبارەت بە پڕۆژەكانی قەزاو ناحیەكان، كە چۆن دێتن، هەروەكو لە یاسای بودجەی عیراقی فیدراڵ هاتووە، بە قەناعەتی من بڕگەیەكی تایبەت بێت، كە پارێزگار خۆی پلانی موحافەزەو قەزاو ناحیەكان دادەڕێژێت پاش پەسەند كردنی لە لایەن ئەنجومەنی پارێزگاوە، بدرێتە وەزارەتی پلان، ئەمجا دوایی دەبێتە یاسا، بۆ ئەوەی جێبەجێ كردنەكە لەلایەن پارێزگار دەبێت، بەدواداچوونی ئەنجومەنی پارێزگاوە، بە بڕگەیەكی تایبەت، هەروەها لە یاسای بودجەی عیراقیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز عبدالقادر اكرام جمیل، كەرەمكە.

بەڕێز عبدالقادر اكرم جمیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەفەقەرە یەكی ماددەی یەكەمدا یەعنی هاتووە، لە پڕۆ ژە یاسای ساڵی 2011 چوار ترلیۆن و سەدو پەنجا ملیارە، یەعنی ئێستاكە من ئەلێرەدا ئاوا پێشنیار دەكەم، چونكە لەبەر ئەوەی زۆری پڕۆژە بەردەوامەكان، كە ژمارەیان دوو هەزارو سێ سەدو سی و چوار پڕۆژەیە، وە كلفەكەشی تەقر یبەن نۆ ترلیۆن و سێ سەدو نۆزدە ملیارە، یەعنی ئاوا پێشنیار دەكەم بە كەم كردنەوەی پڕۆژە پێشنیار كراوەكان، بە ڕێژەی لە 50٪، هەڵبژاردنی گرنگترین، وە باشترین پڕۆژە، بە تایبەتی پڕۆژەكانی وەزارەتی تەندروستی و پەروەدە، پڕۆژەكانی چاككردنی، ڕێگاو بان، لە 50٪یەكەی تریش، با تەئجیل بكرێت بۆ ساڵی 2012، دوو، لە پڕۆژە هەڵبژێراوەكانی پێشنیار كراو، ئەوانەش دابەش بكرێنە سەر هەرسێ شارەكەی هەرێم، یەعنی هەرێمی كوردستان، بە پێی چڕی دانیشتوان، سێ، ئیهتیمام دان بە پڕۆژە بەردەوامەكان، كە هەندێكیان هی ساڵانی 2003و2004و2005 ن، لە فەقەرە 2 لەماددەی یەكەمدا، لەبەر ئەوەی بودجەی تەشغیلیمان بە ڕێژەی لە 35٪ یەعنی زیادی كردووە، بەرامبەر ساڵی 2010، لەبەر ئەوەی بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2011 بە ڕێژەی 100٪ بە دەستمان دانایەت، یەعنی كەم دەكات بە ڕێژەی لە 11٪، یەعنی بۆیە من پێشنیار دەكەم، بە كەم كردنەوەی لە 7٪، لە بودجەی تەشغیلی، هەروەها لە فەقەرە سێدا، بە كەمكردنەوەی خەرجی پەرلەمانی كوردستان، كە 54 ملیارە، ئەویش بە ڕێژەی لە 7٪، هەروەها لە فەقەرە چواردا هاتووە، بە كەم كردنەوەی لە 7٪، لە خەرجی ئەنجومەنی دادوەری، كۆی هەموو ئەمانە، دەكاتە شەش سەدو نەوەت و هەشت ملیار، یەعنی ئیحتیماله ئەو 7٪یەی كەوا ئێستاكە من ئەوەم كردووە، پێشان تەركم كردووە، ئیحتیماله كەم بێت، ئیحتیمالیشە لە 10٪ و سەدا زیاتر، یەعنی تەئسیر بكاتە سەر پڕۆژەكانی حكومەت، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عبدالله حاجی مەحمود، کەرەمکە.

بەڕێز عبدالله حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانم کرا، زۆر سوپاس هیچ تێبینیەکم نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دڵشاد شەهاب کەرەمکە.

بەڕێز دڵشاد شەهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم خاڵەدا پێموایە کاتی ئەوە هاتووە کە بەرهەمی گفتوگۆیەکانی رابردوو رێك بخەین، چونکە زۆربەی تێبینیەکان لەسەر هەڵکشانی ڕێژەی بودجەی وەگەڕخستن بوونە، بۆیە ئەو پێشنیارەی منیش دووپاتی دەکەمەوە، کە لە کاتی گفتوگۆکانیش، هاوکارم سۆزان خان ئاماژەی پێ کرد، کەم کردنەوەی 10٪ی ڕێژەی تێکڕایی بودجەی تەشغیلی، کە دەکاتە بڕی نۆسەدو حەفتاو نۆ ملیار دینار، کە دەڵێین تێکڕا، تەبیعی هەموو بابەکان دەگرێتەوە، بەلاّم دەسەلاّتەکە بۆ وەزارەتی مالیە دەمێنێتەوە، کە ئەمە لە کوێی بابەکان بوو، بۆ ئەوەی کە ئێمە نەچینە ئەوە وردە کاریەوە، ئەگەریش وەزارەتی مالیە، لە ئێستاوە ئیعتیراز لەسەر ئەوە بکات کە لەقانوندا هەیە، کە لە بابی ئەوە کەم ناکرێتەوە، ئی مووچەو تەعویزاتی موەزەفین، پێمان وایە ڕێژەیەکی زۆر زیادی کردووە، مومکنە ئەو دابەش کردنەش، هەم دیسان بۆخۆیان دەمێنێتەوە، ئەم دابەش کردنە یاخود بابڵێین ئەم کەم کردنەوەی ئێمە پێشنیاری دەکەین، کە ڕاستەوخۆ بڕی چوارسەدو پەنجا ملیاری لێ بخرێتە سەر میزانیەی بەرەهەم هێنان، ئەویش بەم شێوەیەی خوارەوە:

سەدو پەنجا ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانەکان، لە دەرئەنجامی هەم گرنگی دان بە کەرتی فێرکردن و خوێندن، هەمیش لەو تەجروبە ناجحەی کەوا پار ساڵ حکومەتی هەرێم پیادەی کرد لە دروست کردنی چەندین قوتابخانە، بەلاّم لەگەڵیدا ڕەچاوی دابەش بوونی دانیشتوان بەسەر پارێزگاکاندا بکرێ، گرنگی بە دەرەوەی مەرکەزی پارێزگاکانیش بدرێت، تا ئەو قوتابخانانە بگەنە شارو شارۆچکەکانی تری خارجی مەرکەزی پارێزگاکان، ئەو بڕە پارەیەی تر کە دەمێنێتەوە، تەبعەن ئەوە ڕاستەوخۆ دەچێتە سەر میزانیەی ئیستیسماری، ئەما لە فەقەرەی تریشدا هەیە، کەوا دەچێتەوە سەر میزانیەی ئستیسماری، پێم خۆشە ئاماژەی پێ بکەم وەکو ئەوەی کەهاتووە، سلفەی هاوسەرگیری پشتگیری بکرێت، یاخود زیاد بکرێت بۆ بڕی پێنج ملیۆن دینار، لەگەڵ دوو تێبینی، یەك، بە پێی ڕێنماییەکان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەندامانی پەرلەمان، هەرکەسێك کەوا عەقدی زەواج دەکات، بۆی هەیە لەماوەی یەك ساڵ، دوای عەقدی زەواجی ئەو سولفەیە وەربگرێت، بۆیە داوامان لە وەزارەتی دارایی ئەوەیە، ئەمە ناکاتەوە ئەسەری ڕەجعی، بەڵکو دەکاتەوە کارپێ کردن بە ڕێنماییەکانی خۆیان، هەرکەسێکی کەوا ماوەی ساڵێکی تێپەڕ

نەکردبێت، ئەم زیادەیە شمولی بکات، بە پێی ئەوە ڕێنماییانەی کە وەزارەتی دارایی خۆی هەیەتی، دوو، ڕێنماییەکان شمولی خەڵکی غەیرە فەرمانبەر بکەین، بۆ سلفەی زەواج، بە مەرجێك فەرمانبەرێك ببێتە کەفیلی، چونکە تەمەنی زەواج کردن، ئێمە دەزانین لەوانەیە نسبەتێکی زۆری ئەوانەی کە زەواج دەکەن فەرمانبەر نەبن، ئەگەر ئەمە حەسر بکرێت لەسەر فەرمانبەران، بەشێکی زۆری گەنجەکانی ئێمە لێی مەحروم دەبن، موهیم ئەوەیە حکومەت زەمانەتی ئەوە وەربگرێت، فەرمانبەرێك ببێتە کەفیلی ئەو سولفەیە، ئینجا شمولی ئەوەکانی تریش بکات، زیاد کردنی موخەسەساتی بەدەل ئازووقەی هێزەکانی ناوخۆ بگاتە 210 هەزار، هەندێکی پار جێبەجێ کرا، حکومەت ئەویتر تەکمیلە بکات، تۆڕی کۆمەڵایەتی لە 75 هەزاری پێشنیار کراو بکرێتە 150 هەزار دینار، بە مەرجێك پێداچوونەوەیەك بە مەرجەکانی بکرێت، چونکە ئەو ناونووسینەی کەوا کاتی خۆی بۆ هاوکاری کردن 30 هەزار نووسراوە، بەدیتنی من کە دەبێتە 150 هەزار، ئەبێت پێداچوونەوەیەکی ورد لە دەست نیشان کردنی ئەو خەڵکە بکرێ بۆ ئەوەی بگاتە دەستی، خەڵکی موستەهەق، پاڵپشتی کردنی هەردوو بواری بانکی کشتوکاڵی، بانکی پیشەسازی، کە ئەش بەردەوامی پێ هەبێت و زیاتر گرنگی پێ بدرێت، بە پێی بڕیارێکی پەرلەمانی کوردستان، کە پار لەگەڵ میزانیەدا جێگیر کرا، کەگرنگیدان بەناوچە سنووریەکانە، یاخود ناوچە زیان لێ کەوتووەکانە، لە دەرئەنجامی سیاسەتی ڕاگواستن و، سیاسەتی کاول کاری، ڕژێمی لەناوچوو، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین کە 100ملیار دینار، ئیزافەتەن بۆ ئەو 70 ملیارە، من پێشنیار دەکەم ئەو 70 ملیارەی کە پێشنیار کرا، بکرێتە 100ملیار، دابەشی سەر، یاخود ئیزافەی سەر بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بکرێت، بە هاوسەنگی و ڕێژەی دانیشتوان، تایبەت بێت بەو ناوچانەی کەوا زیانیان پێ کەوتووە، لە دەرئەنجامی سیاسەتی ڕژێمی لەناوچوو، بڕی 70 ملیار دینار، تەرخان بکرێت بۆ هاوکاری کردنی یاخود بۆ پرۆژەی خزمەتگوزاری، بۆ ناوچە دابڕێندراوەکان، لە سنوری هەرێمی کوردستان لە هەموو شوێنەکانی، بەڕێزان بەم شێوەیەی کەوا ئێمە باسمان کرد، دەکات لەو بڕە پارەیەی کە کەم دەکرێتەوە، لە میزانیەی تەشغیلی، شەش سەدو بیست ملیار دینار، دەخرێتە سەر میزانیە یاخود دەچێتە بواری بەرهەم هێنان، بەم شێوەیە ڕێژەی کە ئەمە بەڕاستی ڕەقەمێکی دڵخۆش کەرە، ڕێژەی بودجەی بەگەڕ خستن، لەچاو بودجەی وەبەرهەم هێنان، گۆڕانکاری تێدا دەبێت، ڕێژەی بودجەی بەرهەم هێنان، ئەوکات بەرهەم هێنان دەبێتە سەدا سی و چوار پۆینت دوو لە سەد، وە ڕێژەی وەگەڕخستن کەم دەبێتەوە، بۆ سەدا شەست و شەش و پۆینت هەشت، کە ئەمەش بەڕاستی گۆڕانکاریەکی باشە، تکا دەکەم ئەو پێشنیارانە ڕەچاو بکرێن، وە گۆڕانێکی چاك لە بودجەکەدا دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاوە محمدامین کەرەمکە.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری هاوکارانم سۆزان خان و کاك دڵشاد دەکەم، کەلە داشکاندنی بڕی 10٪ی بودجەی تەشغیلی، بۆ پشتگیری کردنی سولفەی زەواج و، سولفەی عەقار و قەرزی سندوقی کشتوکاڵی و پیشەسازی، بۆ دەرماڵەی ئاسایش و پۆلیس، بۆ هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانە و ئەوانە، ئەو لە 10٪ی بودجەی تەشغیلی دەبڕدرێت، کە بۆ سولفەی عەقار و سولفەی زەواج و ئەوانە کە تەرخان دەکرێت، بەڕاستی من قسەکانی پێشترم دووبارە دەکەمەوە، ئەوەی کە بۆ بودجەی کشتوکاڵ و پیشەسازیە، بۆ قەرزی کشتوکاڵە، تەئکید دەکەمەوە دەبێت هاوسەنگیەکیش هەبێت، بە تەنها بۆ پشتگیری کردنی قەرزی کشتوکاڵ ناکرێت، ئەگەر لایەنە پەیوەندیدارەکانی تری ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان بەشداری نەکەن، چونکە بەتەنها تەرکیز کردنە سەر قەرزی کشتوکاڵی بە تەنها بەو ناکرێت، ئیلا دەبێتە تەرکیز بکرێتە سەر ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان، ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان دەبێت، ڕێگاوبانی بۆ بکرێت، دەبێت قوتابخانەی بۆ دروست بکرێت، دەبێت نەخۆشخانەی تێدابێت، دەبێت هەموو ئەو پێویستیانەی کە لە شار هەیە، کارەباو ئاو ئەوانە بکرێت، ئینجا ئێمە دەتوانین تەرکیز بکەینە سەر بەرهەمی کشتوکاڵی و پشتگیری کردنی قەرزی سندوقی کشتوکاڵی، بۆیە دەبێت ئێمە ئەو هاوسەنگییە، لەگەڵ وەزارەتەکانی تری پەیوەندیدار، بۆ ئاوەدانکردنەوە لەبەر چاو بگرین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ کەرەمکە.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پشتگیری پێشنیارەکانی کاك کاردۆ دەکەم بە هەموویەوە، تا ئێستا لەم بودجەیە باسی کەم ئەندام بە هیچ جۆرێك نەکراوە، کە پارەکەیان بەڕاستی زۆر کەمە، هەقی وایە وابکەین کە شتێکی زیادیان بۆ دابنێین لەو مووچەیەی کە هەیانە، بەڵام یەك فەرقێك هەیە، ئەوەیان نازانم لە بودجەیا جێی نابێتەوە لەکوێ جێگەی بۆ بکەینەوە؟، کە هی وا هەیە دوو پەنجەی نیە، هی وا هەیە لە عەرزا کەوتووە، مووچەکەیان هەروەکو یەکە، لەبەر ئەوە ئەگەر بیرێکیش لەوەبکرێتەوە زۆر باشە، من تەئکید لەسەر ئەوە دەکەمەوە کە 210 هەزاری پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە لێرە تەسبیت بکەین بۆ ئەمجارەیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەمیر سەلیم ئەمین کەرەمکە.

بەڕێز سەمیر سەلیم ئەمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە تەنها تەسبیتی ڕەقەمەکانە، وەکو کاك عبدالسلام گوتی، بەس شتی تر هاتە ناویەوە، یەکەم، پێشنیار دەکەم بڕی دوو سەدو نەوەت و هەشت ملیار دیناری پەرەپێدانی پارێزگاکان، لەم ڕەقەمە

دەربکرێت، ئەوە ئیحالەی ئەولای کەینەوە، بۆیە بیدەینەوە بە ئەنجومەنەکە، چونکە تێکەڵە لەگەڵ ڕەقەمەکاندا لێرە، دووەم، پڕکردنەوەی کورت هێنان، مادام خۆی لە برگەی دووەم، حەسری کەین، ئەم کورت هێنانەش تەنها لەو پارەیەی کە لە وەزارەتی پێشمەرگە پڕ دەکرێتەوە، بۆ ئەوەی ڕێ گری بکرێت، لەبەر ئەوەی پارەی تر لە شوێنی تر بەکاربهێندرێت بۆ ئەم پڕکردنەوەیە، خۆی وەزارەت بابڵێین ئامادەکارانی بودجەکە، دیاریان کردووە لە برە پارەی وەزارەتی پێشمەرگە پڕ دەکرێتەوە، ئێمە حەسری بکەین، تەنها زیاد بکرێت بۆ جوملەکە، خاڵێکی تر، من ناڵێم هیچ کەم بکرێتەوە، چونکە ناچێتە سەر بودجەی ئیستیسماری، ئەو ئیستیقتاعاتەی کە داوا دەکرێت، هەمووی ئەچێتە خانەی بودجەی تەشغیلیەوە، چ دەرماڵە زیاد کردن بێت، چ مەسەلەی هاوسەرگیری بێت، هەموو ئەوانە ئەچنە خانەی بودجەی تەشغیلیەوە، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم ئەمانە ئیزافە بکرێن، یەکێك لەوانە ئەو دەرماڵەی (الغلاء المعيشي) یە بۆ ئەوەی عەدالەتێك بۆ جیاوازی بودجە بگەڕێتەوە، لە بودجەی تەشغیلی، داوا دەکەم دەرماڵەی گرانی یان (الغلاء المعيشي) زیاد بکرێت، بۆ پلە نزمەکان بۆ ئەوەی جۆرێك لە عەدالەت بگێڕێتەوە، وەکو میکانیزمێك بۆ ئیش کردن لەو مەجالەدا، خاڵێکی تر دەرماڵەی ئەوەی هێزەکانی ناوخۆ، چ ئاسایش بێت، چ پۆلیس بێت، بەدەل ئەرزاقەکەیان تەسبیت بکرێت لەم ماددەیەدا، خاڵێکی تر، توێژەرانی کۆمەڵایەتی دەرماڵەکانیان بۆ تەسبیت بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز صباح محمد نجيب کەرەمکە.

بەڕێز د.صباح محمد نجيب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە دیارە تەخسیس کراوە بۆ نەفەقات و عەجز، وەکو بەردی گۆشەی بینا وایە بۆ هەموو میزانیەك، بۆیە من پشتگیری لە هەموو ئەو پێشنیارە باشانە دەکەم کە دەبێتە هۆی زیاد بوونی مووچەو دەرماڵەی هەموو چین و توێژە جیاوازەکانی ناو کۆمەڵگای کوردستان، چ کەم ئەندامان بێت، چ زیندانیانی سیاسی بێت، چ توێژەرانی کۆمەڵایەتی بێت، چ توێژەرانی دەروونی بێت، هێزەکانی ئاسایش و پۆلیس و هێزی پێشمەرگە بێت، مووچەی خانە نشینان بێت، هەموو ئەوانەی بە شێوەیەك لە شێوەکان دەرامەتیان دیاریکراوەو مەحدودە، ئەبێ ئاوڕێکی جدیان لێ بدرێتەوەو، چارەسەرێکی ڕیشەیی بۆ بژێوی ژیانیان دیاری بکرێت، سەبارەت بە ماددەی یەکەم، کە پێموایە وەکو نەخشەیەك وایە بۆ هەموو میزانیەی ساڵی 2011، لە ماددەی یەکەم، برگەی ئەوەلەن، لە خاڵی یەکەم، پێشنیار دەکەم ئەو تەخسیساتی پرۆژەکانی گەشە پێدانی پارێزگاکان لابرێت، تەنها بۆ ئەوەندە ئیتیفا بکرێت، (مبلغ قدره اربعة ترليون و مائة وخمسون مليار لنفقات المشاريع الاستثمارية)، ئەمەیان لابرێت(بضمنه تخصيصات الاعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات)، سەبارەت بەو پێشنیارانەی کە کرا، بە ڕەئی منیش وەکو لایەنی فەنی هەقە بخرێتە ناو ئەحکامی خیتامیەوە، چونکە لەوێ لە ئەحکامی خیتامی زۆر لەو مەسلانە باس کراوە، دەستکاری

ڕەقەمەکان لەوێ بکرێت، ئەگینا ئەوەی کە لێرە هەیە، خۆ ئەمان بینی نەفەقاتی تەشغیلی لێی کەم بکرێتەوە، بخرێتە سەر نەفەقاتی ئیستیسماری بەو شێوەیە، لێرە تەحدیدی نەفەقەی تەشغیلی کراوە، تەحدیدی مەشاریعی ئیستیسماری کراوە، بەو شێوەیەی کە هەیە، جا مەوزوعێکی زۆر گرنگ هەیە کە ئێمە ئەتوانین ڕەچاوی بکەین، فیعلەن هەر کام لە ئەنجومەنی دادوەری، پەرلەمانی کوردستان، حکومەتی هەرێم، سەرۆکایەتی، چەنێکیان پێویستە بۆ ئەوەی کە کاروباری خۆیان بەڕێوەبەرن بە پێی ئەو بەرنامەیەی کە هەیانە، زیاد لەوە ئەگەر هەبێت، بەڕاستی ئەچێتە بابی ئیسراف و تەبزیرەوە، ئەبێ بەشێوەیەکی پێویست موعالەجە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئەمیرگۆگا یوسف کەرەمکە.

بەڕێز ئەمیر گۆگا یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی پشتگیری ل بۆچوونێ سۆزان خانی و کاك دلشادی دکەم، بە تایبەتی کاك دلشاد دەربارەی سلفەی زەواج، بەڕێز سەرۆکێ پەرلەمانی، ل دانیشتنێت ڤان ڕۆژێ بوریدا، چەند خالێ هاتنە دیار کرن، چەند خالێت هاتن دەربارەی ئەو ژی، ئەو پڕۆژێت هاتینە دەست نیشان کرن، گەلەك ژوان تێبینی سەر وان پرۆژە هەبین، هندەك چەواتیا جێبەجێ کرنا وان پڕۆژا وەسا ئەو مەبلەغێت بۆ وان هاتیە دیار کرن، هەروەسا جهێت پەیوەندیدار گەلەك ژوان نەهاتینە گەل کۆنترۆل کرن، ل بەر هندێ ئەز پێشنیار دکەم، هەروەکو بودجا عیراقێ فیدرال هاتی، (النفقات: المادة الثانية:

اولاً/ على المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها للمصادقة عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها مع مراعات المناطق الاكثر تضررا وعدد السكان.

ثانيا/ يتولى المحافظ تنفيذ خطة اعمار مقررة ويتولى مجلس المحافظة مسؤولية مراقبة التنفيذ مع الجهات ذات العلاقة) ئەگەر ئەڤ دوو خالە بێنە زیدە کرن، ئەو دوو ماددە دێ مە گەلەك ئاریشێ قورتار کەت، هەروەسا دیف چونا ڤان پرۆژە ژی دێ باش بیت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەرێز فاضل حسن اسماعیل کەرەمکە.

بەڕێز فاضل حسن اسماعیل:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس قسەکانی من کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش، سوپاس، بەڕێز هاژە سلێمان کەرەمکە.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەكەم، بەتایبەتی لە نەفەقاتی تەشغیلی منیش پشتگیری لەوە دەكەم، لە بڕینی نەفەقاتی تەشغیلی بە بڕی 10٪، هەر لە بەشەكانی مینەح ومەسروفات ئوخرە، چونكە بڕێكی زۆری بۆ تەرخان كراوە، نیوەی بخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان و نیوەكەی تریشی لەو بوارانە كە ئێستا ئاماژەیان پێدرا لە زیادكردنی پێشینەی هاوسەرگیری و خانووبەرەو چاككردنی مووچەی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە و ئەو فەرمانبەرانەی كە پەلەكانیان نزمە، هەر لیژنەی داراییش بەڕاستی لە ڕاپۆرتەكەی دا، ئاماژەی بەوە دابوو لە خاڵی 12 كە بڕی تەرخان كراو بۆ ئەو بەشانە بە نزیكەی 3 ترلۆین و شەش ملیار دینار دەخەملێندرێت دەكرێت بە ڕێژەكانی 5٪ و 10٪ و 15٪ كەم بكرێتەوە، لەسەر ئەو تەرخان كراوانەی كە لێرە تەرخان دەكرێت زیاد بكرێت، دەربارەی بڕگەی 4 ئەو بڕەی كە تەرخان كراوە بۆ خەرجی ئەنجومەنی دادوەری بەڕای منیش ئەو بڕە زۆر زۆرە، ئەگەر ساڵی پار یەعنی لە 2010 تەنها 39 ملیاری سەرف كردبێت، دەكرێ بڕێكی تری بۆزیاد بكرێت، بەڵام ئەو بڕە زۆرە دەكرێ هەر تەنها پەنجا ملیار دیناری بۆ تەرخان بكرێت، دەربارەی دووەم/ كورت هێنانەكە بەڕاستی ئەو كورتهێنانە كە نزیكەی دوو ئەوەندەی ساڵێ پارە وڕێژەی كورت هێنانەكە 11,01 ئەوە دەبێ بەڕاستی حكومەت چارەسەری ئەو كورتهێنانە بكات، ناكرێت هەموو ساڵێك بەو شێوەیە بهێڵدرێتەوە، بۆیە دەكرێ كە كورتهێنانەكە بەشێوەیەك لە شێوەكان بەبڕینی بەشێك لەوانە چارەسەری بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسين محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە سۆزان خان دەكەم، بەس یەك خاڵ ئیختلافمان هەیە لەگەڵ سۆزان خان كە ئەو بڕەیەی كە بۆ وەرزش داندراوە، بەڕێزان پار كە ئێمە تەڵەبمان كرد 10 ملیار دینار بۆ وەرزش و بۆ ژێرخانی وەرزشی كە ئەو یاریگایانە چاك بكرێنەوە بۆ بتوڵەی ڤیڤا، بەڵام كە درا وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان، ئەوان كردیانە یاریگای بچووك، ئەوە ئیستفادەی لێ ناكرێت، بەس ئیستفادە بۆ ئەو مەنتقانەیە كە لاوان و گەنجەكان لەوێ یاری تێدا بكەن، ئێستا ئێمە كە بتوڵەیەكمان لەپێشە گەورەترین بتوڵەی ڤیڤایە و ئێمە دەمانەوێ پارەیەك تەرخان بكرێت كە بۆ ئەوەی 13 یاریگا ئامادە بێت بۆ ئەو بتوڵەیە، تەبیعی قسەكانی خۆم بە دوو وتەی كۆری و ئەڵمانی دەست پێ دەكەم، یەكەم/ گەر دەتەوێ بەندیخانەیەك دابخەی ئەوا یاریگایەك دەبێ دروست بكەی، ئەوە وتەی كۆریەكانە، كە دەڵێن بەندیخانە ئەگەر دابخرێت دەبێ یاریگایەك دروست بكەی، دووەم/ كە ئەڵمانیەكان دەڵێن سوودی یاریگا و یانە دروست كردن هاوتەریبی دروست كردنی نەخۆشخانە و قوتابخانەیە، یەعنی دایانناوە كە قوتابخانە و یاریگا و نەخۆشخانە ئەوە

هاوتەریبن لەگەڵ یەكتری، بۆیە برادەران من ئێستا هی ڤیڤایەكە دەبێ بڕە پارەیەك تەخسیس بكەین ئەو 10 ملیارەی كە سۆزان خان تەرحی كرد بۆ تەعمیر كردنی یاریگایەكانە، بۆ خۆ ئامادەكردن بۆ بتوڵەی ڤیڤا ئەوە یەك، دووەم/ ئێمە لەبیر نەكەین بتوڵەیەك هەیە بتوڵەی ئاسیا، یانەكانمان بەشداری دەكەن چەند ساڵە ئەو یانانەی كە لە ئاسیا و لە جێگایەكانی تردا دێنەوە كوردستان یاری دەكەن، ئێستا ئەمڕۆ لە هەولێر یانەی سەنغافوری یاری دەكات لە دهۆكیش یانەی هندی دێ یاری دەكات، ئەوە پارەیەكی زۆری دەوێ یانەكان ناتوانن تەحەمولی ئەو بڕە پارەیە بكەن، دەبی بۆ یانەكانیش لە بۆ ئەو یانەیەی كە موشارەكەی دەكات ئایا یانەكانی هەولێر بی یان سلێمانی بێت یان دهۆك بێت بڕێك پارە تەرخان بكرێت، ئەویش نابێ لە 10ملیار كەمتر بێت، چونكە ئەگەر 10 ملیار كەمتر بێت ناتوانێ، ئیستغراب مەكەن كە ئێمە 10 ملیار دینار بۆ تەعمیر كردنی یانەكان، یەك مەلعەب لە كەركووك حكومەتی عیراقی تەعمیری دەكات 30 ملیار دیناری بۆ تەرخان كراوە، یەك یاریگا كە تەرخان كراوە بۆ تەعمیر كردنی یاریگایەك 30 ملیار دینار تەرخان كراوە، ئێمە بۆ 13 یاریگا لە كوردستان ئامادەبن بۆ بتوڵەكان 10 ملیارمان ویستووە، دووەم شت بۆ خۆتان دەزانن كە وەرزش گرنگیەكی زۆری هەیە لە جیهان، ئەوە فەرموو سەرۆك دەولەتەكان كە بۆ بانگەشەی هەڵبژاردن لەناو یاریگایەكان یاری دەكەن تەمرین دەكەن، ئێمە بۆ وەرزش زۆر بە سووكی تەماشای بكەین، ئەوە سەرۆكەكان، ئۆباما و ئەردۆگان و بۆتین كە بۆ ئینتخابات دیعایەی دەكەن، من لێرەدا یەكەمین جار 10 ملیار تەرخان بكرێت بۆ بتوڵەی ڤیڤا وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ یەكێتی تۆپی پێی نەك بدرێتە وەزارەتی رۆشنبیری بچێت یاریگام بۆ دروست بكات، دووەمیان ئەوەی موشارەكەی بتولات دەكەن 10 ملیار دیناری بۆ تەرخان بكرێت بۆ موشارەكەكردن، كێشەی وەرزش لەگەڵ كاك رشید دا كە دەزانی چ كێشەیان هەیە لەگەڵ وەرزش، سێیەم/ كە پارەی لیژنەی ئۆلۆمپی كە ملیارێك و نیویان دانابوو نازانم كێ لەگەڵ ئەوان دانیشتووە كە ئەو ملیارو نیوەی داناوە، سێ ملیارەكە پڕ بەپێستی خۆیەتی كەبۆیان داناوە كە كاری لەسەر بكەن، ئێمە نابێ پارەی ئۆڵۆمپی لەبیر بكەین، پارەی ئۆلۆمپی كە هەموومان تەئیدمان كرد كە شتێكیان بۆ دابنێین، ئەو پارە ئۆلۆمپیە دەبێ بەلای كەمی ملیارێكە، یان ملیارو نیویێك بۆیان تەخصیص بكرێت، ئاخر قسەم ئەوەیە لەسەر وەرزش من كەخۆم وەرزشوانێكم، چاو لە قسەی برادەران دەكەین، كە ئەو پارەی بۆ تەخصیص بكرێت، دووەمیش ئەگەر پاڵەوانێتی كوردستان بمانەوێت پێش بكەوێت، بمانەوێت ڕەنگێكی جوان و ڕێكوپێك بدات، دەبێ پارەیەك بۆ ئەوەی یەكەم دەبێت لەسەر ئاستی كوردستان و عێراق تا كەمێك پارەیان بۆ تەخصیص بكەین، تا دەعم بكرێت لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عونی كمال فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وەكو ئەندامێكی لیژنەی یاسایی پەرلەمانی كوردستان، پشتگیری لەوە دەكەم بەنیسبەت ئەنجومەنی قەزا، پارەكە لەلایەن حكومەت چەند تەخصیص كراوە، هەروەكو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر ئێمە دەمانەوێت یاسا سەروەر بێت لەكوردستان، دەسەڵاتی دادوەری سەربەخۆ بێت لەكوردستاندا، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام كە ئەو پارەیە كەتەرخانكراوە بۆ ئەنجومەنی دادوەری هەروەكو خۆی بمێنێتەوە، ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی بە ئیزافەكردنی سەڵاحیاتی سەرف بۆ سەرۆكی ئەنجومەنی دادوەری كە پێشنیار كراوە لەراپۆرتی لیژنەی یاسایی پەسەند بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عمر عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو بڕە پارەی كە تەخصیص كراوە بۆ مەجلسی قەزا، منیش هاوڕام لەسەر ئەوەی كە ئەو بڕە پارەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بەو شێوەی كە لیژنەی یاسایی بڕیاری لەسەر چۆنیەتی سەرفی داوە بەدەسەڵاتی قەزا، ئەویش لەبەر چەند هۆیەك، یەكەم: بۆ نموونە ئێمە لەشاری سلێمانی ئێستا كەمی حاكممان هەیە، پێویستیمان بەوە هەیە كەوا چەند حاكمێكی تر، ئەگەر نەڵێم 100 حاكم لەوانەیە 50 حاكمی تری پێویست بێت كە تەعین بكرێت، لەبەر ئەوەی لەهەموو قەزاكاندا ئێستا وابڕیارە كەوا دادگا بكرێتەوە، ئەم دادگایانەش كە كرایەوە پێویستی بە حاكمە، پێویستی بەدامودەزگایە، پێویستی بە بینای مەحكەمەیە، هەروەها پێویستی بەخانووە بكرێت بۆ حاكم، بۆ نائب مدعی عامەكان، تا خەڵك بتوانێت لەو قەزایانەدا بمێنێتەوە، لەبەر ئەوە ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی كە كولفەیەك لەسەر مەجلیسی قەزا دروست بێت، بۆیە پێم باشە، ئەو بڕەی كە بۆ مەجلسی قەزا دانراوە، وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز پەیمان عزالدین ، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاستیەكەی لەبەر ئەوەی هەموومان كۆكین لەم چەند ڕۆژەی ڕابردوودا، ئەو تەخصیصاتانەی لەم ماددەیەدا هاتووەتە پێشەوە، لەماددەی یەكەمدا، پێویستی بەگۆڕانكاری هەیە، وە چەندین نسبە، چەندین كەمكردنەوە لە نەفەقاتی تەشغیلی هەیە، بەپێی هەندێك لە ڕەئەكان، كەواتە كۆكین لەسەر ئەوەی كە ئەم ماددەیە دەبێت كەمێكی لێ كەم بكرێتەوە، ئەوەش تەخصیص بكرێت بۆ كۆمەڵێك بواری تر، وەچەندین نسبە بەرگوێمان دەكەوێت لە 10٪، لە 25٪، لە 50٪، من تەسەور دەكەم ئیش كردن لەسەر بودجە ئاواهی بەتەخمینات و بە مەزەنەی عەقڵ نیە، كە ئێمە چ ماددەیەك یان لە ٪ چەند ئەكەین، بۆیە پێویستە ئێمە لەسەر هەموو بڕگەكانی ئەم ماددەیە بوەستین، بزانین لەكام بڕگەیەدا بەفیعلی زیادە هەیە،

وه پێویستی بەكەم كردنەوە هەیە، ئەو كاتە كە ڕێك كەوتین لەسەر زیاد كردنی بڕگەیەك، نسبەی حەقیقی ئەو زیادانەمان بۆ دەردەكەوێت كە لە 10٪ یە یان 25٪ە یە، یان 50٪ كەیە، ئەشتوانین لەسەر ئەو ئەساسە تەخصیص بكەین كە بۆ چ بوارێكە كە پڕی دەكاتەوە، بۆیە من قسە لەسەر هەموو بڕگەكان دەكەم، سەرەتا بڕگەی یەكەمی ئەو پارەیەی كە بۆ نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری دانراوە، ئەمە یەكێكە لەوانەی كە بەڕەئی من پێویستی بە كەمكردنەوە هەیە، بەڕاستی ئەو گفتوگۆیانەی كە لەدوو ڕۆژی ڕابردوو كرا، چونكە حەتا وەزیری پلاندانانیش باسی ئەوەی كرد، كە چەند پرۆژەیەك وەكو نموونە دراوە پێیان كە دووبارەیە، ئەبێت دەربهێندرێت، بێجگە لەوەی كە نموونە هێنرایەوە لە هۆڵی پەرلەماندا، كە كۆمەڵێك پرۆژە هەیە هی كەرتی تایبەتن، جیاوازی لە گوژمەكاندا هەیە، هەندێك پرۆژە هەیە، بەپێی یاسای مەقاولات نابێت پارەی بۆی تەخصیص بكرێت، چونكە هێشتا مەرحەلەی پرۆژەكە، لەو مەرحەلەیەدا نیە كە پارەی بۆ تەخصیص بكرێت، ئەمەش دەبێت دەربهێندرێت، لەبڕگەی دووەمدا ئەو پارەی كە بۆ نەفەقاتی تەشغیلی دانراوە، تەشغیلیش دوو بەشە، مووچە، تەعویزاتی فەرمانبەران، لەگەڵ نەفەقاتی تردا، لەمووچەدا دیسان لەلایەن ئەندامانی پەرلەنەوە باسی كۆمەڵێك ڕەقەم كرا، ئەوانە مووچە خۆرانی حزبن، لەسەر مووچە، باس لەكۆمەڵێك ژمارە كرا، خانەنشینان بەپلەی وەزیری، پلە تایبەتەكان، كەڕۆژێك وەزیفەی حكومیان نەدیوە، لەسەر ئەوە ئەو مووچە خۆرانەش دەربهێندرێت، ئەو خانەنشینانە، ئەوەش پارەیەكە دیسانەوە دەبێ بزانین چۆنە؟، بێجگە لەوەی هەر لەمووچەدا بۆ ئەو 25 هەزارەی كەدانراون، باس كرا كەنزیكەی 1 تریلیۆن دانراوە بۆ ئەو 25 هەزارە، هەرچەندە وەزیری دارایی جوابێكی دایەوە، بۆ من بەش بەحاڵی خۆم جێگای قەناعەت نەبوو، لەبەر ئەوەی پارەی كارەبای لەناو مووچەی فەرمانبەرانی تازە تەعیندا باسكرد، كەئەمەش دەبێت یەكلایی بكرێتەوەو دەربهێندرێت، لەنەفەقاتی تەشغیلیدا دیسانەوە زیادە، لەنەفەقاتی باڵێین سیلەع وخەدەمات و هەتا دوایی، ئینجا لەتەعویزاتی فەرمانبەران، ئەویش نزیكەی 1 تریلیۆن زیاتر جیاوازی هەیە، كە ئەمەش دەبێت كەم بكرێتەوە، لە بڕگەی 3 و 4، كەتایبەتە بەنەفەقاتی پەرلەمان و مەجلسی قەزا، ڕاستیەكەی بۆ ئەم دوو نەفەقەیە بۆ ئەوەی ئێمە قسەی لەسەر بكەین، بڵێین زۆرە، وەكو خۆی بمێنێتەوە، یان كەمە، بەڕاستی ئەبێت پەنا ببەینە بەر حاسەی شەشەممان، چونكە هیچ شتێك نیە تا ئێمە بزانین لەسەر چ ئەساسێك ئەمە وای لێهاتووە، پەرلەمان كەمكراوەتەوە، یان مەجلسی قەزا زیاد كراوە، جگە لەوە كە دەمەوێت تیشك بخەمە سەر ئەوە، وەختێك كە ئێمە باس لە نەفەقاتی مەجلسی قەزا دەكەین، ئەبێت بگەڕێینەوە بۆ مەبدەئی سەربەخۆیی، مەبدەئی سەربەخۆیی مەجلسی قەزا چیە؟، ئایا مەبەستمان ئەوەیە، كە سەربەخۆ بێت لە قەراراتدا، كە ئەمە مەفهومی ڕاستی سەربەخۆیی مەجلسی قەزایە، یان ئەمانەوێت مەجلسی قەزا فیدڕالی هەبێت لەناو هەرێمی كوردستانی فیدڕالدا، ئەمە دوو شتی جیاوازە بەڕاستی دەبێت ئەمە یەكلایی بكەینەوە، چونكە مەسەلەی بودجە، بەڕای من مەجلسی قەزاش وەك هەر شوێنێكی تر خازعە بۆ چاودێری پەرلەمان و چاودێری دارایی، كە ئەمە ناكرێت بیخەینە ناو مەبدەئی سەربەخۆیی مەجلسی

قەزاوە، بۆیە دەکرێت لێرەدا بپرسین، 9 ملیار بۆ بووە بەوەندە؟، لەسەر ئەساسی ئەو قسەیە بێت کە ئێمە بۆ داهاتوو بیر لە مەحکەمە بکەینەوە، ڕەنگە بۆداهاتوو 100 حاکم دابنێین، لەسەر ئەساسی ئیحتیمالاتەوە، بودجە زیاد بکەین، بەڕاستی من تەسەور دەکەم لە هیچ شوێنێکی مەبادئی ئابووریدا جێگای نەبێتەوە، ماددەی یەکەم، خاڵی دووەم، باس لە عەجز ئەکات، دیسان ئەمە ئەبێت لەسەری ڕابوەستین، چونکە عەجز کاتێك ئەبێت بە موخەتەت کە لەحساباتی خیتامیدا وەکو خۆی بە عەجز نەهاتبێتەوە، لە حساباتی خیتامی ساڵی 2007 تە یان 2008تە، ئەم عەجزە بوونی هەبووە، کەواتە حەقیقیە بۆ ئەو سێ ساڵە، لەوانەیە ئەو بیانووەمان هەبێت بۆ 2010 و2011 موخەتەتە، لەبەر ئەوەی حساباتی خیتامی نیە، بەس خۆ ئەبێت لەناو عەجزەکەدا دیاری بکرێت، ئەوە کەمبکرێتەوە، حەقیقیەکان جیابکرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەوسا بزانین لەکوێ ئەم کەمکردنەوانەی لەم خاڵانەدا کردمان، چەند زیاد ئەبێت، چەند عەجزەکەی پێ پڕدەکەینەوە، چۆنیش دەیخەینە سەر بوارەکانی تر، بۆیە لەکۆتاییدا من پێشنیار دەکەم، تێکڕای ئەو خاڵانە، بەوردی لەدەرفەتێکی زۆر کەمدا، هەموو ئەوانە دەربهێنین، بزانین نەقسەکان لەکوێدان ئەوسا بڕگەیەك زیاد بکەین کەئێمە لە ٪ چەند کەم دەکەینەوە لەبودجە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز پائر عبدالاحد اوغسگین، فەرموو.

بەڕێزد. ثائر عبدالاحد اوغسطين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەقسەکانی سۆزان خان وکاك ئەمیر و کاك شێردڵ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز یەشار نجم الدین، فەرموو.

بەڕێز یشار نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری پێشنیارەکانی لیستی کوردستانی دەکەم، کە سلفەی هاوسەرگیری (5) ملیۆن بێت، وە سلفەی عەقار (20) ملیۆن بێت، بەس لە سولفەی عەقار موشکیلەیەك هەیە، ئەو کەسانەی کەپارچە زەوییەکی 200 مەتریان هەیە، بەناوی دوو کەسە، ئەو 20 ملیۆنە نادرێت بەهەردوو کەسەکە، هەر یەکەو 10 ملیۆنیان بەردەکەوێت، ئەگەر ئەو سولفە 20 ملیۆنیە ئاوا دابەش دەکرێت، کەواتە ئەو کاتە 30 ملیۆنەکەی برادەرانی لیستی گۆڕان پێم باشترە، چونکە هەریەکەو 15 ملیۆنیان بەردەکەوێت، کەم کەس هەیە کە 20 ملیۆن وەربگرێت، لێرە کە 20 ملیۆنیان بۆ دەستنیشان دەکەین، وەری ناگرن تەعلیماتێکی وایان داناوە کەم کەس هەیە ئەو 20 ملیۆنە وەربگرێت، خاڵێکی تر ئەو بڕە پارەی کەبۆ وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکان لە بودجەدا تەرخان دەکرێت، وەزارەتی دارایی خۆ موافەقەی لەسەر دەکات، دوایی پەرلەمانیش دەنگی بۆ دەدات، لەکۆتایی ساڵدا کەداوای چالاکی و کڕینی شتەکان دەکەن، هەم دیسان

موافەقەتی وەزارەتی دارایی دەوێت، زۆرجاریش ئەو موافەقەتەیان پێ نادرێت، بۆ نموونـە بەڕێوەبەرایـەتی گشتی ڕۆشنبیری وهونەری تورکمان، بودجەکەیان لە 30٪ی بۆسـەرفکراوە پارسـاڵ، کەواتـە ئـەو پـارەی کـە ئێستا بۆیان دانـراوە، وەزارەت خۆی موافەقـەی لەسـەر کـردووە، پەرلـەمانیش دەنگـی بـۆ دەدات، لـەکۆتایی ساڵدا هەم دیسان بۆیان سەرف ناکرێتەوە، بەتایبەتی ئـەو بەڕێوەبەرایەتیانـەی کەتایبەتمەنـدی نەتـەوەیان هەیە، حەقە ئەو بڕە پارەی کە ئێستا بۆیان تەرخان دەکرێت، بەدرێژایی ساڵ بۆیان سەرفبکرێت، هـەروەها لـەخاڵێکی تـر سـەبارەت بـەبواری وەرزش، پارسـاڵ ئـەو 10 ملیـار دینارەیـان بـۆ دانرابـوو، بـەڵام هـیچ پاڵەوانێتیەکی نێودەوڵەتی نەبوو، کە ئەمساڵ 25 ملیـار داوادەکرێـت، زیاتریـان داوا کـردووە، کـاك شـێردڵ دیارە بەشـێوەیەکی زۆر ڕێکوپێـك ئـەو بابەتـەی خستەڕوو، پاڵـەوانێتی نێودەوڵـەتی لـە کوردسـتان ئـەنجام دەدرێت، پێویستی بەیاریگای کوالێتی هەیە، ئەو وڵاتانـە بەهـەموو یاریگایـەك ڕازی نـابن، هـەروەها هـەموو دونیا چاوی لەسەر ئەو پاڵەوانیەتیەیە، چونکە شتێکی ناوخۆیی نیە، پێویست دەکات ئـەو بـڕە پارەیـان بـۆ تەرخان بکرێت، چونکە لەنەتیجەدا ئەوە تەنها بۆ وەرزشوانان نیە، بۆ گشت خەڵکی کوردستانە، بۆ هـەموو چین وتوێژەکانـە، لابردنـی تـەئمین لەسـەر ژیـان، ئـەوە لـەڕووی ئایینیـەوە وەك حـاجی بیلالـیش ئامـاژەی پێکرد، زۆربـەی مامۆسـتاکان پێیـان وایـە، ئـەو بـڕە پـارەی کـە وەردەگیرێـت بـەناوی تـەئمین لەسـەر ژیـان، لەڕووی شەرعەوە حەرامە، فتوای لەسەر دراوە، هەروەها هاوسەنگ کردنی ئـەو دەرماڵـەی بـۆ فەرمانبـەران پارساڵیش ئـەوە خرایـە ڕوو، وەزارەتـی دارایـی دیـاربوو، ئامـاژەی بـەوەکرد، چـونکە مامۆسـتا بڕێـك پـارە لەکوردسـتان وەردەگـرن، کـە لەحکومـەتی عێراقـی بـۆ مامۆسـتا سـەرف ناکرێـت، ئەگـەر ئێمـە هـەموو کارمەندەکانمان هاوسەنگ بکەین لەگەڵ عێراق، دیارە ئەوکات مامۆستاکان مەغدور دەبـن دەبێـت، پارەیـان کـەم بکرێتـەوە، بـۆ ئـەوەی پـارەی مامۆسـتا کـەم نەکرێتـەوە نـابێ هـیچ کارمەنـدێکی نـاوخۆ، هـیچ فەرمانبەرێکی تر ئەو بڕە پارەی بۆ زیاد بکرێت، کەواتە مامۆستا حەقی هەموو شەریحەکانی تـر دەخـوات، پارەی مامۆستا وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوانی تریش زیاد بکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز جیهان اسماعیل بنیامین، فەرموو.

بەڕێز جیهان اسماعیل بنیامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز یاووز خورشید عثمان، فەرموو.

بەڕێز یاووز خورشید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەقسەکانی کاك یەشار دەکەم، ئیزافاتی ترم نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كەیلی اكرم احمد، فەرموو.

بەڕێز كەیلی اكرم احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری كەمكردنەوەی بودجەی تەشغیلی دەكەم، لە 10٪ وە پشتگیری ئەو زیادانەش دەكەم، هەروەها تەرخانكردنی بڕە پارەیەك بۆ هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاكان، هەروەها پشتگیری پێشنیارەكەی لیژنەی دارایی دەكەم، بەزیادكردنی نەفەقاتی پەرلەمان، بۆ 74 ملیار دینار، بۆ دروست كردنی نووسینگەكان، هەروەها كەمكردنەوەی نەفەقاتی مەجلسی قەزا، پشتگیری صیاغەكەی لیژنەی یاسایش دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم: منیش پشتیوانی لە ڕەئیەكەی كاك دڵشاد و سۆزان خان دەكەم، بە بڕینی لە 10٪ لە بودجەی تەشغیلی وە دابەشكردنی لەسەر ئەو خاڵانە، بەتایبەتی زیاد كردنی 210 هەزارەكە بۆ پۆلیس و ئاسایش، نەك هەر پۆلیس كە ئێمە دەڵێین هێزەكانی ناوخۆ مەبەستمان پۆلیس وئاسایشە لەهەرێمی كوردستان، 210 هەزارەكە هەم پۆلیس، هەم ئاسایش بگرێتەوە، چونكە ئەوەی تا ئێستا باس دەكرێت، دەڵێین هێزەكانی ناوخۆ، هێزی ناوخۆ تەنها پۆلیس نیە، ئاسایشیشی لەگەڵە، ئێمە ئیتیفاقمان لەسەر ئەوە كردووە، ئەو بڕە، هەم پۆلیس و هەم ئاسایش بگرێتەوە لەهەرێمی كوردستان، دووەم: بۆ سولفەی زەواج پشتیوانی لە 5 ملیۆنەكە دەكەم، 20 ملیۆن دینارەكەش بۆ سولفەی عەقاری، سەبارەت بەوەی كەسۆزان خان باسی 75 ملیاری بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی كە بەر شاڵاوی ڕاگواستن كەوتوون، من پشتگیری لە ڕەئیەكەی كاك دڵشاد دەكەم، كە ببێت بە 100 ملیار دینار، بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی كە بەر شاڵاوی ڕاگواستن كەوتوون، بەتایبەتی ساڵی پار ئێمە زۆر قسەمان لەسەر ئەوە كرد، كە ئەو قەزاو ناحیانەی بەر شاڵاوی ڕاگواستن كەوتوون تا ئێستا ڕەنگە وەك پێویست ئاوڕیان لێ نەدرابێتەوە، ئێمە بتوانین لەو 100 ملیارە قەرەبووی ئەو ناعەدالەتیەی لە پرۆژەكاندا هەیە، بەتایبەتی لە پرۆژەی پێشنیار كراوی بودجەی 2011، من بەنموونە بیهێنمەوە، قەزای چۆمان لە باڵەكایەتی، سێ پرۆژەی بچووكی پێشكەش كردووە، كە یەكێكیان: 2 ملیارو 500 تە بۆ جووت سایدەكەی كە ساڵی پاریش هەر بەردەوام بووە، یەكێكی تریان 2 ملیۆنە بۆ ئاوی شیوە ڕەش، یەكێكیان بۆ دروست كردنی بینای تۆڕی كۆمەڵایەتیە، یەعنی قەزایەكی وا گەورە، چوار ناحیەی هەیە، هەموو قەزاكان من پێم وایە مەغدورن، لەبەر ئەوە بەڕاستی دەبێ لەو 100 ملیارەی كە كاك دڵشاد پێشكەشی كرد، من پشتیوانی دەكەم، ئەوە زیاد بكرێت، بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی كە

زەرەرمەند بوون، بەر شالاوی ڕاگواستن کەوتوون لەسەردەمی ڕژێم، وە پشتیوانیش لەو خاڵە دەکەم، بەتایبەتی 150 ملیار بۆ هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانەکان، کە ساڵی پار ئەوە دەوری زۆر باشی هەبوو، ئەمساڵ دووبارە ببێتەوە، تا بتوانین زۆرێ لەو قوتابخانانەی کە پێویستن چارەسەر بکرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئاشتی عزیز صالح، فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا دەمەوێت لەسەر ئەوە قسە بکەم، ئێمە بە هەڵەیەکی قسەکردن و گفتوگۆدا دەڕۆین، ئەگەر سەرەتا ئەو ڕەنووسانەی کە لەبەردەمماندایە، ئەگەرێکی زۆری هەیە کە گۆڕانکاری بەسەردا بێت، واتە ئێمە لەسەر ڕەنووسێك قسە دەکەین، کە ڕەنووسێکی دروست وتەواو نیە، دواتر ئێمە لەسەر دابەشکردن وئیستقتاعەکان قسە بکەین، ئێمە لەڕۆژانی پێشوودا کۆمەڵێك تێبینیمان داوە سەبارەت بەوەی کە ئەم خەرجیە، ئەم بودجەی بەکاربردنە، گۆڕانکاری لە ژمارەکانیدا دێت، ئەو ڕاپۆرتەی کە لەبەردەممانداییە، سەبارەت بەخەرجی فیعلی، 2010/6/30 ، وە بەراورد بە ڕەشنووسی 2011، گۆڕانکاری لە ژمارەکاندا دەکرێت، کە ئەمە فەرقێکی گەورەی ئەم ڕەنووسە تەنها لە ژمارەدا نیە، بەڵکو گۆڕانکاری بەسەرداهات وبەسەر خەرجی و نەفەقاتەکانیشدا دێت، کەواتە ئەگەر ئێمە ژمارەی نەفەقات، ژمارەیەکی دروست نەبێت، کەواتە دابەشکردنەکەشمان لەئایندەدا دەبێ گۆڕانکاری بەسەردا بێت، هەروەها لە قەرەبووی فەرمانبەراندا، کە تۆمارکراوە تا 2010/6/30 بە 4 تریلیۆن و 169ملیار و990ملیۆن تۆمارکراوە، لەبەرامبەردا لە ڕەشنووسی ساڵی 2011دا، بە 3 تریلیۆن و819 ملیارو 260 ملیۆن، وە 7 بابمان هەیە کە گۆڕانکاری بەسەردا دێت، هەبووە نادارایییەکان، خەرجیەکانی تر، سوودە کۆمەڵایەتیەکان، بەخشین، باربوو، شمەك و خزمەتگوزاری، چاککردنەوە، کەئەمانە هەمووی تێکڕا ژمارەیەکی زۆر کە بە نزیکەی 648 ملیارو 342 ملیۆن دینار گۆڕانکاری بەسەردا دێت، کەواتە من پێشنیاز دەکەم، دەبێت بەزووترین کات گۆڕانکارییەك لەو ڕەنووسانەدا بەراورد بکرێت، ژمارە ڕاستەکان بخرێتە بەردەممان، ئێمە ئیستیقتاعاتەکان لەبەر بنەمای ڕەنووسە ڕاستەکان سەیر بکەین، ئەگەر هاتوو پێشنیازەکەم شوێنی خۆی نەگرت، بەردەوام بووین لەگفتوگۆکردن، من چەند پێشنیازێکم هەیە، وێڕای پشتگیری کردنم بۆ هەموو ئەو پێشنیارانەی کەلەلایەن سەرۆکی فراکسیۆن کاك کاردۆوە کرا، بەڵام سەبارەت بە دەرماڵەی توێژەری کۆمەڵایەتی من پێشنیاز دەکەم، لەبەر ئەوەی بڕی مووچەکەیان زۆر کەمە، 260 هەزارە، بە بەراورد بە بژێوی ژیان، ئەم مووچەیە، لە ئاستێکی نزمدایە، بە موقارەنە کردنیش بە ئیشەکەیان کە کارێکی نەوعیە لە قوتابخانەکاندا، بۆیە من داوا دەکەم لە 75٪ مووچەکەیان کەمتر نەبێت، ئەو دەرماڵەی کەبۆیان زیاد دەکرێت، سەرەڕای پشتگیری کردنم بۆ ئەوەی لە 50٪ی مووچە بۆ کارمەندی کارگێڕی تەندروستی ئیزافە

بكرێت، كە ئەمانە دەرماڵەی تەندروستی پیشەییان نیە، وەكو هەمووومان دەزانین كارمەندی كارگێڕی لە نەخۆشخانەكاندا، یەكەم كەسە كە بەرلێكەوتنی دەبێت لەگەڵ نەخۆشدا، ئەمیش موعامەلە ئەكات لەگەڵ كەیسەكاندا، بۆیە ئەمیش موعەرەزە كە تووشی نەخۆشی ببێت، بۆیە من داكۆكی لە دەرماڵە ئەكەم بۆ ئەوان تەسبیت بكرێت، كە لە 50٪ كەمتر نەبێت، جارێكی تر داكۆكی لەسەر پێشنیازەكەی خۆم دەكەمەوە، كە لەكۆی ئەو گۆڕانكارییەی كەبەسەر بودجەدا دێت، لە 2٪ی بودجەی گشتی، تەرخان بكرێت بۆ حكومەتی ئەلیكترۆنی، بەو مانایە نا كەمن حكومەتی ئەلیكترۆنی موقارەنە بكەم بە مەسەلێكی وەكو ئەسوبیا، كە ئاستی ئەلیكترۆنی لەئاستێكی بەرزدا نەبێت، بەڵكو من موقارەنەی تەخصیصاتەكەیم كردووە، كە گرنگە لەداهاتێكی كەمی وەكو وڵاتێكی كەم دەرامەتی هاوشێوەی ئەسوبیادا، لە 1,77٪ میزانیەی خۆی تەرخانكردووە بۆ حكومەتی ئەلیكترۆنی، گرنگی ئەم دەزگایە لەوەدایە كە ژێرخانێكی ئەلیكترۆنی بۆ كوردستان دروست ئەبێت، ڕزگارمان ئەبێت لە سیستمی بیروقراتیەت وئەو ڕۆتیناتە زۆرەی كە لەزۆربەی دائیرەو فەرمانگەكانی كوردستان بەدەستیەوە دەناڵێنن، ساڵانە بڕێ پارەی زۆر باشیش دەگەڕێتەوە لەو خەرجیەی كە لە بڵاوكردنەوەو ڕێگاكانی تر بەكاردەهێندرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز شوان عبدالكریم جلال، فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالكریم جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، یەكەم: ئەو پارەی كەتەرخانكراوە بۆ نەفەقاتی ئیستسماری، منیش پێشنیارەكەی ئەو بەڕێزانە پشتگیری لێدەم، كەئێمە باسیشمان لێوە كرد، بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاكان لێی دەربكرێت، جیابكرێتەوە، ئەو مەبلەغە چاكبكرێت، بەنیسبەت خاڵی دووەم، پشتگیری پێشنیارەكەی سۆزان خان وكاك دڵشاد دەكەم، لە بڕینی لە 10٪، بەڵام لە ئەحكام خیتامیدا تەوزیعی نیسبەتەكە بكرێت، بەڕاستی پێم وانیە لێرە لەم ماددەیەدا جێگای هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز نیشتمان مرشد صالح، فەرموو.

بەڕێز نیشتمان مرشد صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری ئەوە دەكەم كە لە 10٪ی بودجەی تەشغیلی كەم بكرێتەوە، بخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، هەروەها پێشنیارێكم هەیە،داوا لەسەرۆكایەتی پەرلەمان ووەزیرە بەڕێزەكان دەكەم كەبەهەند وەریبگرن، ئەویش ئەوەیە كە كەرتی گەشتوگوزار زۆر پشتگوێ خراوە، داواكارم لە بەڕێزتان كەوا بانقێكی

گەشتوگوزار بكرێتەوە، وەكو هی كشتوكاڵ و پیشەسازی، تا بتوانێ سولفە بۆ ئەوانە دابین بكرێت كەدەیانەوێت پرۆژە بكەن، ئەم پرۆژانە كە زۆر لەخەڵكی هەیە، زەوی هەیە یان زەوی وەردەگرێت، كە دەتوانێ پرۆژەی لەسەر دروست بكات، وەكو مۆتێل و بازاڕ وپارك وئەو شتانە، كە زۆر زۆر پێویستە لەناو ئەو شوێنە گەشتوگوزاریانەدا ئەوانە هەبێت، وە داواكارم لەبەڕێزتان كە ئەو پێشنیارەم بەهەند وەربگرن، لەبەر ئەوەی هەم لەڕووی ئابوورییەوە هەرێمی كوردستان بەرەو پێش دەبات، هەروەها فرسەتی كاریش زیاتر دەكات بۆ بێكاران، خەڵك زیاتر دەتوانێ ڕووی تێ بكات وئیش بكات، ئەمە زۆر لەخەڵك داوایانكردووە، كە ئەم پێشنیارە بخەینە بەردەم پەرلەمان، بۆ ئەوەی كاری لەسەر بكرێت، بەڵكو ئەمە جێبەجێ بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، پەیمان عبدالكریم عبدالقادر، فەرمووو.

بەڕێز پەیمان عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری كردنم لە بۆچوونەكانی كاك كاردۆ، پێشنیاری ئەوە دەكەم، كە دوای بڕینی ئەو بڕە پارەی كە بۆ بودجەی وەگەڕخستن تەرخانكراوە، ئەو خاڵانەی كە دیارم كردووە بابەتی سەرەكی بن بۆ سەرفكردنی پارەكە لێیان، یەكەم: تەرخانكردنی پارەی پێویست بۆ زیندانیانی سیاسی و هاوتاكردنی، لەگەڵ عێراقی فیدراڵ، بەپێی ئامار وداتای زانستیانە، ئەوە لە ساڵی پاریش باسمان لێوە كرد، بەڵام هیچ شتێكی وای بۆ نەكرا، دووەم: قەرەبووكردنەوەی سزا دەرانی سیاسی، كە لەبودجەی ساڵی 2010، لە ماددەی 30 بڕیاری لەسەر درا، ئەویش تا ئێستا هیچی لێ سەرف نەكراوە، سێیەم: ئەو بڕەی كە لە بڕینی بودجەی تەشغیلی دەمێنێتەوە، بخرێتە سەر پرۆژەی وەبەرهێنانی سێكتەری تەندروستی، بەتایبەتی بۆ نەخۆشانی ئیدمان وشەلەل دەماغ وتالاسیما، هەروەها كردنەوەی سەنتەری توێژینەوەی زانستی، بایەخ پێدانی كەم ئەندامان، بەهێنانی ئەجهیزە و موختەبەراتی نوێ بۆ فێركردن، كەوا بڕیارە كۆمەڵگەی تایبەتیان بۆ دروست بكرێت لەهەر سێ شاری هەرێمی كوردستان، بێگومان بەپێوەرێكی زانستیانە كە پەیڕەو كراوە لە سیستمی جیهانی، چوارەم: قەرەبوو كردنەوەی فەرمانبەرانی شاری سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان، كە لە ساڵی 2005 وە لە زیادكردنی مووچەكانیان بێ بەشن، بەڵام بەنیسبەت مووچەی كەمئەندامان، چونكە هاوكارییە، پێشنیار دەكەم سولفەی عەقار شمولیان بكات، كە ئەوانیش بێگومان پشكی خۆیان هەیە، لە داهاتی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عماد محمد حسین، فەرمووو.

بەڕێز عماد محمد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارەی کە لیستی کوردستانی کردوویەتی، بە کەمکردنەوەی ڕێژەی لە 10٪ لەکۆی بودجەی تەشغیلی و دابەشبکرێت لەسەر کۆمەڵێك بوار، هەروەکو هاوکارانم سۆزان خان و کاك دڵشاد ئاماژەیان پێکرد، بەڵام سەبارەت بەو تەرخانکراوەی کە بۆ هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانەکان دانراوە، پێشنیار دەکەم، موناقەلەی پێ بکرێت، بۆ سەر بودجەی وەزارەتی پەروەردە، دەسەڵات بەوەزارەتی ناوبراو بدرێت بۆ جێبەجێکردنی، ئەگەر پەسەند بوو، سەبارەت بەو پەسەندکراوەی لەو پێشنیارەدا هاتووە، بۆ ئەو قەزایانەی کەتووشی هەڵمەتی ئەنفال و چەکی کیماوی وڕاگواستن وکاولکاری بوون، لەسەردەمی ڕژێمی بەعس، پشتگیری ڕەئی هاوکارم کاك دڵشاد دەکەم، کە بڕەکە ببێت بە 100 ملیار دینار، لە جیاتی 75ملیار دینار، ئەگەر پەسەند بوو، دیسان پێشنیار دەکەم کە بڕگەیەك زیاد بکرێت، هەروەکو لەڕاپۆرتی لیژنەی داراییدا هاتووە، کە پشتگیری لێ دەکەم، کە موناقەلە نەکرێت لە تەرخانکراوەکانی بودجەی وەبەرهێنان بۆ بودجەی وەگەڕ خستن، دیسان پشتگیری ڕای هاوکارم کەیلی خان دەکەم، بەتەرخانکردنی بودجەیەك بۆ هەڵبژاردنی پارێزگاکان، بەزیاد کردنی بڕگەیەك لەم ماددەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گۆران ئازاد محمد، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من بەر لەوەی قسە بکەم، حەز دەکەم ئەو مولاحەزەیەم بڵێم، هەرچەندە ڕێکخستنی کۆبوونەوەکان و ناونووسین لەدەسەڵاتی سەرۆکایەتی پەرلەماندایە، بەڵام ئەگەر هەر 23 ماددە..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، داخڵی ئیشی ئێمە مەبە، تکایە وەرە سەر بابەتەکەی خۆت، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەبارەت بەو ماددەیە لەسەر ئەو پارانەی کە تەرخانکراوە بۆ سەرۆکایەتیەکان، ئەوەی تێبنی دەکرێت لەعامی پارەی تەرخانکراو بۆ سەرۆکایەتیەکان، کەمکردنەوە کراوە، پەرلەمانی کوردستان ساڵی پار 72 ملیاری بۆ دانراوە، ئەمساڵ بووە بە 54 ملیار، سەرۆکایەتی هەرێم لە 46 ملیارەوە بووە بە 40 ملیار، ئەنجومەنی وەزیران لە 199 ملیارەوە بووە بە 88 ملیار، جگە لە مەجلسی قەزا کەبووە بە 63 ملیار، من بەڕاستی بەگشتی پشتگیری لە کەمکردنەوەی پارەی هەر سێ سەرۆکایەتیەکە دەکەم، سەبارەت بە مەجلسی قەزا، ئەگەر تەفعیل کردنی مەجلسی قەزا بە پارە بێت، ئومێدەوارم ئەمساڵ مەجلسی قەزا، لەم ئاستەدا

بێت، کە بەتایبەتی بەشێك لە گرفتەکانیان بۆ پەسەند کردنی یاسای ئیدعای عام و کردنی بە دەستەیەکی سەربەخۆ بریتیە لە پێداویستی ماددی، ئەوە پێم وایە ئەمساڵ ئەو پارەیان بۆ پەسەند بکەین ئەو گرفتەیان نامێنێت، بۆ ئەوەی ئەم دەزگایە سەربەخۆ بکەین وچالاکی بکەین، ئەگەر چی هەندێ شت لێرەدا باسکرا، منیش پێم باشە ئیزافاتی بخەمەسەر، سەبارەت بە سولفەی هاوسەرگیری، ڕاستە ئێمە لەپەسەند کردنی یاساکەدا تەنها قسە لەسەر بڕەکەی دەکەین، بەڵام ئەگەر بەتەوصیاتیش بێت، ئەوە بۆ حکومەت ڕوون بکەینەوە کەوا کار بەهەردوو ڕێنمایی ژمارە 33 و 7ی خۆیان بکەن، جگە لەوەش ڕێنماییەکی تریشیان هەیە، کە خاصە بە کوڕ و کچی شەهید، کە دەوترێت کوڕ وکچی شەهید، ئەگەر ماوەی 3 ساڵیش زەواجیان کردبوو، سولفەکەیان وەرنەگرتبوو ئەوە دەتوانن وەری بگرن، بۆیە ئەم حاڵەتە تایبەتیانە دووبارە نەبێتەوە، بە عام شمولیان بکات، بۆ ئەوانەی کەساڵێك بەسەر زەواجەکەیاندا تێ نەپەڕیوە، وە من پشتیوانی لەو پێشنیارەی زیاد کردنی سولفەی عەقار دەکەم، وە پێشنیاریش دەکەم، کەئێمە لەقسەکانی بەڕێز وەزیری دارایی تێگەشتبین، کە مەسەلەی 100 مەتری پەیوەست نیە بەوەزارەتی داراییەوە، بەڵکو پەیوەستە بەوەزارەتی شارەوانیەوە، بۆیە لەناو تەوصیاتەکاندا ئەم حاڵەتانە جێگایان بکرێتەوە، بەتایبەتی لە قەزاکاندا ئەم خاڵە لەبەرچاو بگیرێت، سەبارەت بەو پارەی کە بۆ وەبەرهێنان دانراوە، ئێمە هەموومان بەبەردەوامی قسە لەسەر زیادەی بودجەی تەشغیلی وکەمی بودجەی وەبەرهێنان دەکەین، بەڵام من پێم وایە گرفتەکە لەکەمی بودجەکە نیە، ئەوەندەی گرفتەکە لە سەرف نەکردنی بڕەکەیە، ئێمە خۆمان ئێستا ئەوە دەچین بۆ ناو مانگی 6، پێم وایە ئەو پارەی کە بۆ وەبەرهێنان دانراوە، بە ئالیەتی ساڵی پار کە ئەگەر لەکۆتایی ساڵ پارەکە بچێتەوە سەر داهاتی عام و عجزی پێ پڕ بکرێتەوە، هیچ پێویست ناکات پارەی وەبەرهێنان زیاد بکەین، بەڵکو ئەو پارەیە هەمووی بخەینە سەر تەنمیەی ئەقالیم بۆ پارێزگاکان زیادی بکەین، چونکە ئەمە ڕاستەوخۆیەو کارەکانیان پەلە ترە، ئەگەرنا بەپێچەوانەوە لەناو بڕگەی عجزەکەدا ئەوە جێگیر بکرێت کەوا ئەم پارەیە بۆ وەبەرهێنان بمێنێتەوە، دەستکاری نەکرێت بۆ ئەوەی بمێنێتەوە بۆ پرۆژەکان، وە ئەو پارەی کەتەرخان بکرێت بۆ ئەو قەزایانەی کە زەرەرمەند بوون، لە 70 ملیارەوە ببێت بە 100ملیار، چونکە تەجروبەمان لەگەڵ پارەی تەرخانکراو بۆ پارێزگاکان هەیە، کە کارەکانیان خێرایە، سەبارەت بەپارەی پۆلیس و هێزەکانی ناوخۆ کە پشتیوانی دەکەم، بۆ زیاد کردنی 210 هەزار دینارەکە، بەڵام باناوی ئاسایش نەیەت بەناوهێنان، چونکە پێم وایە ئەگەر ناوی پۆلیس و ئاسایش بێت هەندێك لە هێزەکانی ناوخۆ ئەم عیلمەیان نییە، ئەم عینوانەیان نییە بێ بەش ئەبن لە وەرگرتنی پارەکەدا، بۆیە تەنها بگوترێ پۆلیس و هێزەکانی ناخۆو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت بەڕێز پەریهان قبلای.

بەڕێز پەریهان قبلای محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنسبەت ئەوەی نەفەقاتی تەشغیلیەوە دووەم ئەگەر برگەی لە 50٪ کەم کرێتەوە ئەکرێتە ترلیۆنێك و 799 ملیار و789 ملیۆن، تەبعەن ئەمە بێ لەمووچە من پیشتگیری لە داواکاریەکانی فراکسیۆن ئەکەم کە کاك کاردۆ باسی کرد و، هەروەها داوا ئەکەم ئەو بڕە پارەیەی کە دەمێنێتەوە تەبعەن بەبێ مووچە بۆ زیادکردنی ئەم خاڵانەی من هاوتا کردنی دەرماڵەو مووچەی کارمەندو پزیشك لە بواری تەندروستی وەکو مەرکەزی لێبکرێ، وەکو بەغدا، ئەمە برگەی (أ) ە (ب) زیادکردنی 100٪ دەرماڵەی کارمەندو پزیشکانی تەندروستی وە هەموو ئەوانەی کار دەکەن لە بواری تەندروستی دا بکرێتە 100٪ بە بێ جیاوازی وە هەروەها پێشنیارێکی ترم هەیە ئەویش مینحەی زیندانیانی سیاسی وەکو هاوکارم پەیمان خان باسی کرد هاوتا کردنی لەگەڵ مەرکەز کە ساڵی پاریش داوامان کرد وەهەروەها برێك دابنرێ بۆ قەرەبووی فەرمانبەرانی کە لە ساڵی 2005 وە مووچەیان تەعویز بۆ بکرێت وەهەروەها بە نسبەت ئەوەی کە خاڵێکی ترم هەیە کە ئەوانەی کە دیاریکردنی بڕێکی تەرخان کراو بۆ قەرەبوو کردنەوەی شەڕی ناوخۆ بەتایبەت بۆ ئەوانەی موڵك و ماڵییان دەستیان بەسەر داگیراوە، ئەوەی کە ئەمێنێتەوە بخرێتە سەر پرۆژەی وەبەرهێنان من داوا ئەکەم بخرێتە سەر پرۆژەی وەبەرهێنانی کەرتی تەندروستی بە پێ ی ئەوەی کە کەرتی تەندروستی کەرتێکە خزمەت گوزاری ئەگەیەنێ بۆ هەموو هاووڵاتیەك وەك هاوکارم کە ئەویش پەیمان خان باسی کرد کە (أ) بکرێتە کردنەوەی مەرکەزێکی ئیدمانی موتەخەصص کە نییە، لە هەرێمی کوردستانا هەتا ئێستا کردنەوەی مەرکەزێکی تر وەکو خەستەخانەی تایبەت بۆ ئەوانەی شەلەل دەماغ و ئۆتیزم و ئەوانەی کەم ئەندامن بەراستی ئێمە هەموو خێزانەکان ئەناڵێنن بەوەی هەموو کەم ئەندامیان هەیە لەناو ماڵەکانا خۆیان هەڵئەستن بە خزمەت کردنیان کە ئەمە بۆتە عایقێکی زۆر گەورە لەبەردەم خێزانەکانا، بۆیە من داوا ئەکەم ئەو بڕە پارەیەی کە ئەمێنێتەوە بچێتە سەر بۆ وەبەرهێانی کەرتی تەندروستی، وە کردنەوەی مەرکەزێکی بحوسی متخصص بۆ دیراساتی علمی لە بواری تەندروستی ئەمە وا ئەکات کە ئێمە لەمەودوا پرۆژەکانمان لەسەر ئەساسێکی علمی بێت وە ئێستا رێژەیەکی زۆر لەبەرچاوە رێژەی مردنی ئەو منداڵانەی کە لە دایك ئەبێت وە هەروەها مناڵی خوار پێنج ساڵ زۆر زۆر بووە لە هەرێمی کوردستان، بۆیە ئەمانە بەرەو پێشەوە ئەبات ئەگەر ئەو مەرکەزە بکرێتەوە بەنسبەت ئەوەی خاڵی دووەم بەنسبەت عجزی موخەتەت بەراستی ئەبێ ئێمە ئەو عجزە کە بەپێ ی یاسا ئەبێ تەغتییە بکرێت ئیلزامی حکومەت بکەین لە خلالی نهایەتی ساڵی 2011 ئەم عجزە تەغتیە بکرێ بۆئەوەی نەبێت بە عجزێکی حەقیقی، وڵات بەرەو ئینهیارێکی ئیقتصادی ئەبا، بۆیە لێرە برگەیەك ئێمە کە ئەبێت بۆ نموونە العجز المخطط کە ترلیۆنێك 554ملیارو 296 ئەڵێ و يغطي هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمرگە من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم. والزام حكومة اقليم كوردستان بتغطية هذا العجز خلال 6 اشهر وذلك بنهاية (2011)، لەبەر ئەوە زۆر زۆر سوپاس بۆ ئێوەش زۆر زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ناسك توفیق عبدالكریم، فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەم برگانە ئەگەر لەیەكەمەوە دەست پێبكەین من ئەڵێم ئەوەی كە ئەوتریَ با بڕگەی سێیەم زیاد كەین ئەو ترلیۆنەی كە هەڵێئەگرین لە بودجەی وەگەڕخستن دیارە كۆ دەنگییەك هەیە لەسەر ئەوەی كە بودجەی وەگەڕخستن زۆرەو تەقریبەن هەمووومان موتەفقین لەسەر ئەوەی كە برێكی لابەین بەڵام ئەوەی كەبێنین بە جیا داینێین دوایی هەمیسان تەوزیعی كەینەوە، ئەمە لەگەڵ یاساكە ناگونجیَ ئەكریَ ئێمە بێین ئەوەندەی ئەمانەویَ بیخەینە سەر بودجەی وەبەرهێنان بیخەینە سەری ئەو رەقەمەی كە ئەمانەویَ هەر لەوەگەڕخستنا بمێنیَ، هەر بمێنیَ، بۆ نموونە ئەو رۆژە وەزیری پلان دانان وتی ئێمە چاكسازی ئەكەین لە هەموو ئەو هەڵانەی كە ئیشارەتی پێدراوە زائیدەن ئێمە یەكیَ لە گلەییەكان كە هەمان بوو ئەوەیە كە زۆربەی پرۆژەكان لە 40 بەش یەك بەشی بۆ دیاری كراوە، ئەكریَ ئەم بودجەیە 350ملیاری بخەینە سەر بۆ ئەوەی ئەو پرۆژانەی كە كەمیان بۆدانراوە مەسەلەن سایلۆیەك بایی 40 ملیار بێت ملیارێكی بۆ دانراوە بۆ 2011 ئەمانە زیاد كریَ خاڵێكی تر كە من حەز ئەكەم ئیشارەتی پێبدەم ئەوەیە كە تۆ باسی قەرەبووكردنەوەی فەرمانبەرانی دەڤەری سلیمانی دەكەی، ئەكریَ بكرێتە بریاڕ، ئەمە هەر لە بودجەی تەشغیلیە، مخصصاتی مهنی بۆ توێژەوە كۆمەڵایەتیەكان و ماف پەروەران و یاساناسان كە لە راپۆرتی لیژنەی یاسایش هاتووە ئەمە هەر ئەچێتەوە زمنی تەشغیلی زیادكردنی مووچەی هێزەكانی ناوخۆ كە دواتر باس دەكرێت لەگەڵ هێزەكانی ئاسایش، ئەمەش هەرئەچێتەوە سەر بودجەی تەشغیلی، بۆیە ئەبیَ ئیتفاق كەین لەوەی چەندی لەم پارەیە كە زیادمان كردووە لەم ترلیۆنە كە هەڵی ئەگرین چەندی دیسان ئەگەڕێتەوە بۆ وەگەرخستن و چەندیشی ئەچێتەوە سەر تەشغیلی، ئەو كات رەقەمەكە دیاری كەین و دەنگی لەسەر بدەین، ئەگینا ناكریَ بهێنین بەجیا وەكو ماددەیەكی جیا قسەی لەسەر بكەین، من ناتوانم هیچ قسەیەك لەسەر برگەی سێهەم وچوارەم بكەم بەراستی، چونكە نازانم مەسروفاتی ساڵی پێشوو چۆن بووە چ هی پەرلەمان چ هی ئەنجومەنی دادوەری، لەبەر ئەوە ناكریَ بەتەخمین قسەی لەسەر بكەم، خاڵی دووەم من پێش ئەوەی بچمە سەر دووەم لە وەڵامەكانی وەزیری داراییدا باسی لەوە كرد كە وەزیری سامانە سروشتییەكان بە كتابێكی رەسمی ئاراستەی كردوون كە ئیتر گازۆیل نادەن بە كارەبا ئەمە بە لیستێكی رەسمی هاتۆتە لیژنەكەمان كە وەزارەتی كارەبا پێویستی بە 4 ترلیۆن دیناری عێراقی هەیە بۆ دابین كردنی گازۆیل، جا ئەگەر ئەمە وابێت، ئەگەر ئەو گازۆیل نەدا یەعنی ئێمە سفر هیچ بەدەستەوە، هەرچیمان كردووە ئەم ساڵ بۆ كارەبا هەمووی بەشی گازۆیلەكە ناكات، لەبەر ئەوە من وەڵامی ئەوەم ئەویَ بۆئەوەی دواتر لە لیژنە بزانم متابەعەی چی ئەكەم، 4 ترلیۆن ئێمە لە لیژنە پێمان گوتراوە تەنها یەك ترلیۆنی لەسەر حكومەتە ئەوی تری وەزارەتی سامانە سروشتییەكان دابینی ئەكات، بۆ گازۆیل و بۆ نەوتی رەش بۆ كارەبا ئێستا ئەگەر ئەو بە كتابی رەسمی گوتبێتی من ناتوانم گازۆیل دابین كەم بۆ كارەبا ئێمە

سەد جار مەحەتاتی تەولید چاك ئەكەین، دابەش كردن چاك ئەكەین، تەوزیع چاك ئەكەین، كە گاز نەبوو دیسان تووشی ئەزمەی بێكارەبایی ئەبین، بۆیە ئەمجارەش ئەیلێمەوە ئەگەر بێـتو وەزارەتی سامانە سروشتیەكان گازۆیل نەدا بە وەزارەتی كارەبا، ئێمە 4 ترلیۆن بە پێی تەخمینی سامانە سروشتیەكان، 4 ترلیۆنمان ئەوێ بۆ كارەبا، ئەی ئیتر خۆی فەقیرە خۆی ترلیۆنێك و شتێكی بۆ دانراوە بۆ وەگەرخستنە، ئەمە خۆی بەشی ناكات وەلامێكی ئەوەم ئەوێ ئینجا سەبارەت بە كورت هێنانەكە، ئەم كورت هێنانە هەموو ساڵێك دێت هەر ئەڵێین ئەمێنێتەوە بۆ مەركەز، ئەوەی كە لەمەركەزەوە بۆمان دێت كەی ئیشی جدی لەسەر ئەكەین؟ ئێستا ئەوەتە لە قانونەكە بە ماددەیەك تەسبیت كراوە كە بە سلفە ئەبێ بمان درێتەوە، كەواتە یەكەم با حەسری كەین بڵێین تەنها لەو بەشە یەعنی ئەو عجزە تەنها لەبەشە پارەی وەزارەتی پێشمەرگە پر بكرێتەوە نەك دوایی كە شتێ زیادە ئەبێ كە ئەپرسین ئەڵێین ئەو زیادەیە دەڵێ عجزی پێ پركراوەتەوە حەسری كەین كە ئەبێ تەنها لەوە بێ بۆ ئەوەی دیاری بێ كورت هێنانەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس برهان رەشید حسن، فەرموو.

بەڕێز بورهان رەشید حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیارەكەم لە 50٪ بودجەی تەشغیلی بەدەر لە مووچە قەتع كرێ كە حسابمان كردووە ئەكاتە ترلیۆنێك و 799 ملیار دینار سەبەبی ئەمەش ئەمەیە كە بە پێی مادەی 83 لە قانونی پەیرەوی ناوخۆ ئەبێت مصدری داهاتی بۆ بدۆزیتەوە، من هەندێك رەقەم ئەدەم بە جەنابتان ئەگەر دیقەت بدەی لەگەڵ ئەوەی من مەسروفی فعلی شەش مانگی یەكەمی ساڵی 3010 كە هاتووە بۆمان زەربی دووم كردووە ئجوری مەجاری پار 610 ملیۆن دیناری بۆ تخصیص كراوە ئەمساڵ ملیارێك و 154 ملیۆن. بەیازات ملیارێك و 310 ملیۆن، ئەمساڵ ملیارێك و483 ملیۆن مەسروفات 98 ملیۆن ئەمساڵ 580 من نازانم مەسروفات بۆ كوێ یە، ئەفلامی مایكرۆ فلیم لە شوێنێك پار 439 ملیۆن ئەمساڵیش 439 ملیۆن. ئەجیزەی تصویرو مایكرۆ فلیم لە شوێنێكی تر پار 736 ملیۆن دینار ئەمساڵ ملیارێك 437ملیۆن دینار ئیجاری مكائن و معدات پار 15 ملیارو 798 ملیۆن، ئەمساڵ 27ملیارو 404 ئیجاراتی ئوخری پار 524 ملیۆن، ئەمساڵ ملیارێك و 214 ملیۆن، ئاهەنگ گێڕان 2 ملیارو 180 ملیۆن، ئەمساڵ 4 ملیار و 867 ئەمە هەمووی شتی بەهەدەردانی ئەو نەفەقاتی تەشغیلییەیە كە دیاری كراوە كە من لەو سجلە رەسمیەی وەزارەتی دارایی یە دەرم هێناوە، یەعنی هەندێ شتی زۆر عەجایبی تێدایە، بۆ نموونە باسی نەقلی مباشری قەمەر صناعی تێدایە 2 ملیۆن و 127 ملیۆن، دیعایە 278 ملیۆن خدمات صیانەی سیارات، نازانم شریكاتی خاصە، من داواكارم ئەمانە كەم بكرێتەوە ئەگەر لە 50٪ ی بەدەر لە مووچە بۆئەوەی مووچە كەم نەكرێتەوە مەوازەنەی تەشغیلی ببرێت ئەكاتە ترلیۆنێك و 799 ملیار دینار من رام وایە بۆ

ئەو شتانە بەکاربهێنرێ بۆ نموونە کە باسی میزانیەی مەجلسی قەزا ئەکرێ هەندێ لە برادەران رایان وایە زۆرە، من رام وانییە، برادەرانی قانونی ئەزانن لە وڵاتانی تر جەدوەلێکی زەمەنیان هەیە بەچەند هەزار کەس و دادوەرێکیان پێ ئەوێ لێرە وابزانم بە 60000 هەزار 70000هەزار کەس دادوەرێکی ئەکەوێ، دەوڵەتێکی وەکو چین وابزانم بە 6000 کەس دادوەرێکی ئەکەوێ، ئەگەر هەڵە نەبم، من رام وایە کا پارەی زیاتریان بۆ تخصیص کرێ بۆ مەجلسی قضا تا بتوانن لە ئەزمەی کەمی حاکمەکان نەجاتمان بەن، برادەرانی قانونی، لیژنەی یاسایی ئەزانن بەتایبەتی لە سلێمانی ئەزمەیەك هەیە کە کەمی حاکمەکانە بەشێکی تری پارە بۆیان تخصیص کرێ 20 ملیارێك لەو پارەیە بۆ دروست کردنی خانوو بۆ حاکمەکان، زۆریان تێدایە خانوویان نییە لە وڵاتەکاندا کارتی تایبەتیان هەیە بۆ سۆپەر مارکێتەکان، هەتا لە جلوبەرگی بەریشیان، دەربارەی پەرلەمانیش من رەئیم وایە دیسانەوە ئەو موازەنەی کە بۆ پەرلەمان دانراوە زیاد بکرێت لەبەرئەوەی ئەمە بەراستی بینای تەنفیزی تەشریعی کۆن بووە بۆ 40 - 50 کەس دروست کراوە، ناتوانرێ تەحەمولی ئەو تەتەورە بکات ئەمرۆ لە رووی تەنکنەلۆجی و لە رووی قاعاتەوە هەیە، مەبلەغێکی بۆ بگەرێتەوە هەندێ بینا دروست بکرێت و هەم گوندی ئەندام پەرلەمانەکانیش لە پاڵ ئەوان دروست بکرێ بە تازەترین تەکنیکی ئەوروپی کە ئێمە ئەزانین زۆر تەتەوری کردوە، ئەم بینایە ئەو پارەیە بۆ ئەمە تخصیص کرێ، بەرێز شێخ بایز ئەڵێ 180 داخلی کرێ ئەیەین، (300) قوتابخانە کرێ ئەیەین من پێشنیار ئەکەم معاشی پۆلیس و پێشمەرگەو ئاسایش هاوتا بکرێ بەرێز سەرۆکی پەرلەمان تەنیا لە هەرێمی کوردستانا نموونەیەکت بۆ بێنمەوە بۆ جیاوازی بەینی معاشی تەنها پۆلیس نەقیبێکی پۆلیسی نەوت 927000 وەر ئەگرێ، نەقیبێکی پۆلیسی کارەبا 997000 وەر ئەگرێ، نەقیبێکی پۆلیسی بەرگری و فریاکەوتن 751000 وەرئەگرێ، نەقیبێکی پۆلیسی دارستان 863000 وەرئەگرێ، نەقیبی پۆلیسی مەحەلی 850000 وەرئەگرێ، من رەئم وایە ئەوانە لەناو خۆشییان پێویستە یەکسان کرێت بەهەمان شێوە پێشنیار دەکەم مووچەی پۆلیس و پێشمەرگەو ئاسایشیش بەهەمان شێوە بە تایبەتی پێشمەرگە کە ماددەی 46 و 47 ی یاسای پێشمەرگەیە هاوتای بەغدا بکرێت بەراستی لە دوای دوو ساڵ هیچ بیانوویەك نییە بۆ ئەوەی جوندیەك 920000 وەرئەگرێ پێشمەرگەیەك لێرە 10 ساڵە پێشمەرگەیە 325000 ی ئەیدرێتێ، دەربارەی سلفەی عەقار لە بەغدا موادی ئینشائی زۆر زۆر هەرزانترە لێرە 30 ملیۆن سلفەی ئەدرییێتێ، لێرە 15 ملیۆنە، هیچ نەبێ با بۆیان بکرێت بە 20 و 25 دەربارەی کارمەندە ئیداریەکانی سلکی تەندروستی نەخۆش ئەچێ بۆلای ئەوان پێش ئەوەی بچێتە لای دکتۆرو معاون توبی ئەچێتە لای کارمەندەکە بۆ موخصصاتی ختورە بۆ کارمەندە تەندروستیەکە هەیە بۆ بۆ کارمەندە ئیداریەکە نییە؟ بەراستی کارمەند هەیە 11 ساڵە کارمەندە 470000 وەرئەگرێ من داواکارم موخصصاتی ختورە بۆ ئەوانیش ببەسترێ، دەربارەی خریجەکانی یاسا یەعنی نسبەی ئەو مخصصات وئیزافاتەی کە ئەیان درێتێ لەبەینی دەوائری وەزارەتی عەدل و مەجلسی قەزاو شوێنەکاتی ترا جیاوازە، پێویستە لە بەینی دەوائرەکانی دەوڵەت و دەوائرەکانی ئەو شوێنانەش پارەی بۆ تخصیص کرێ، چاك کرێ،

پار حكومەت بڕياريدا (75) وەرەقە بە هديە بدات بە دێهاتەكان، من پێم باشە ئەم پارەيەی كە ئەبڕێ بەشی ئەمەش تخصيص كرێ تا ئەمە هاوكارێ ئەبێت بۆ ئاوەدانگردنەوەی كشتوكاڵ لە ولآتا، ياسای دروست كردنی خانووی نيشتەجێ ئەم ياسايە لە 2008 وە هەيە هيچی بۆ تخصيص نەكراوە، پێويستە پارەی بۆ تخصيص كرێ، هەندێ شارەۆچكەی وەك چۆمان هيچ پرۆژەيەكی تێدانييە، كفری هيچی بۆ دابين نەكراوە، مەعقول نييە لە 12 مليار دۆلار هيچ سوودمەند نەبێ، خەڵكی ئەو ناوچانە، دەربارەی وەرزش، ئێستا ميللەتان تەنها بە هێزی سەربازی و هێزی ئابوورييان نا نازان بە فەن و مۆسيقا ئەنازن بە وەرزشگاكانيان و خەڵكە وەرزشەكانيان ئەنازن، بە داخەوە پار 10 مليار دينار هيچی بۆ وەرزش تخصيص نەكرا، تخصيص كرا، هيچی سەرف نەكرا، من داواكارم ئەم ساڵ 40 مليار تخصيص بكرێ لە ولآتێكی وەك و قەتەر لە مودەی ساڵێكدا نزيكەی زياد لە (2) مليار دۆلار بەس لە سلكی وەرزشدا سەرف كراوە، دەربارەی سلفەی زەواج داواكارم زياد بكرێت، بەهەمان شێوەی بەغدا، داواكارم قەرزو سلفە بە فەرمانبەری ئێرە بدرێت، پۆليس و ئاگر كوژانەوەو ئاسايش بينايان نيە، هەمويان كرێچين لە سلێمانی، بە شەرتێك زەويان بۆ دابين كراوە، بۆ زۆربەيان ديزاين كراوە، من پرسيارم كردووە، بەلآم حەقە پارەيان بۆ تخصيص بكرێت، بۆيان تخصيص نەكراوە، بۆ دروست كردنی، حكومەت لە حكومەتێكی كرێچييەوە، ئەبێت بە حكومەتێكی خاوەن بينای خۆی. ميزانيەی زراعەت و صناعەت كەمە بەراستی پارەی زياتری بۆ تخصيص بكرێت، علاماتی مرور دوێنێ ديسانەوە دوو كەس لە ڕێی دوكان ـ كۆيە گيانيان لە دەستدا، ڕۆژانە زياد لە پێنج، شەش ڕووداوی وا هەيە، بە هۆی نەبوونی و خراپی ڕێگاو بان و نەبوونی علامەتی مرور لە ڕێگاكانی دەرەوەی شارەكان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس وەختت تەواو، بەڕێز صبيحە أحمد مصطفى، فەرموو.

بەڕێز صبيحە أحمد مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشگيری لە پێشنيازەكانی خوشكی بەڕێزم سۆزان خان و كاك دڵشاد دەكەم، كە پێم باشە لە 10٪ ی بودجەی تشغيلی كەم بكرێتەوە بە شێوەيەك سەرف بكرێت كە لە خزمەتی هاووڵاتيانی كوردستاندا بێت، پێشنيار دەكەم كە سلفەی زەواج لە پێنج مليۆن كەمتر نەبێت، و داوا دەكەم كە ئيهتيمامێكی زياتر بە كەس و كاری شەهيدان و ئەنفال و زيندانە سياسيەكان و كەم ئەندامان و خانەنشينان بدرێت، پێم باشە سلفەی عقار لە (20)مليۆن كەمتر نەبێت، هەروەها قەرزی بانكی جوتياران و قەرزی بانكی صناعی لە (75) مليار كەمتر نەبێت پێم باشە كە قوتابخانەی هاوچەرخ مبلەغی لە (150) مليار كەمتر نەبێت، هەر چەند كە وەزيری دارايی باسی كرد كە مووچەی فەرمانبەرانی حكومەتی هەرێمی كوردستان وەكو هی بەغدای لێدێت، بەلآم داوا دەكەم كە بە هيچ شێوەيەك تەئسير لە مووچەی مامۆستايانی كوردستان

نەکرێت، بەڵکو مووچەی مامۆستایانی کوردستان هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داوای یەکسانی دامەزراندن دەکەم، کە ڕێژەی ئافرەت لە 50٪ کەمتر نەبێت لەو بیست و پێنج هەزار میلاکەی کە بەراستی بۆ دامەزراندن داندراوە، پێشنیار دەکەم کە مەبلەغی تەرخانکراو بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون کە سەدو پەنجا ملیارە بە دوو شێوەی یەکسان لەسەر سندوقی نیشتەجێ بوون تەرخان بکرێت، زیاد کردنی پارەی تۆڕی کۆمەڵایەتی لە (150) هەزار کەمتر نەبێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پێشنیار دەکەم، کە بودجەی پەرلەمانی کوردستان وەکو خۆی بمێنێتەوە، کە پار ساڵ مەبلەغی (74) ملیار دینار بوو بە هیچ شێوەیەك، لەگەڵ کەم بوونی بودجەی پەرلەمانی کوردستان دا نیم، بەڵکو ئەگەر بکرێت، لە (74) ملیاریش زیاتر بێت، پێشنیار دەکەم کە لە بودجەی ساڵی 2011 حیسابێکی تایبەت بۆ ئاوارەکانی ئێران بکرێت، کە بەراستی بە هیچ شێوەیەك نە لیژنەی دارایی نە وەزیری پلان دانان، نە وەزیری دارایی جوابی ئەو پرسیارەی ئێمەی نەدایەوە، پێشنیار دەکەم کە بڕێك پارە تەرخان بکرێت بۆ هەڵبژاردنی پارێزگاکان، پێشنیار دەکەم کە لەو بڕە پارەیەی کە بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان دانراوە حیسابێکی تایبەت بۆ یەکەی سەربەخۆی سۆران و ڕانیەو وە هەڵەبجە بکرێت، کە بەراستی لە جێی تموحی ئێمە دانیە، وە هەروەها بە هیچ شێوەیەك ئەو پرۆژانەی کە داندراون، بۆ سۆران و مێرگە سۆرو ڕواندزو چۆمان وەکو پێویست نین، ئەخیر پێشنیارم، پێشنیار دەکەم کە حکومەتی هەرێمی کوردستان پلانێکی تۆکمەو داڕێژراوی هەبێت بۆ نەمانی قەزیەی سەکەن و ئیجار بۆ بنەماڵەی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان، ئیتر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سەردار رشید محمد.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (1) بڕگەی (2) سەبارەت بە کەم کردنەوەی لە 10٪ ی بودجەی تەشغیلی، کە بڕەکەی (979)ملیارە، لەو بڕە پارەیە سەرەرای پشگیریم بە زیاد کردن و تسبیت بوونی سلفەی عقار، بۆ (20)ملیۆن، سلفەی زەواج (5)ملیۆن، زیاد کرنی تۆڕی چاودێری کۆمەلایەتی بۆ (150) هەزار، دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ کەم دەرامەت و کرێکاران و زیندانیانی سیاسی، وە هەروەها زیاد کردنی بودجەی پێشمەرگەو پۆلیس و ئاسایش. جگە لە زیاد کردنی بودجە بۆ کەرتی کشتوکاڵی و پیشەسازی و تەندروستی و وە دروست کردنی نەخۆشخانە بۆ ئەو قەزایانەی کە لە نیسبەی سوکانیان زۆر زۆرە، دیارە من پێشنیار دەکەم ئەو ناوچانەی کە زەرەرمەند بوون هەر هەمویان ساڵانە بڕێك پارەیان بۆ دابین بکرێت بۆ ئەوەی بەراستی برینی ئەو شوێنانە چارەسەر بکرێت، لەوانە هەڵەبجەی شەهید یەکێکە لەو شارانەی بەراستی بۆتە جێگای ئیهتیمامی جیهان و پەرلەمانتارانی دونیا و ساڵانە بە هەزاران کەس سەردانی دەکات،

لە ئەنجامی ئەو کاولکاریەی کە لە مێژووی ئەو شارەدا لە ساڵەکانی (74) (87) (88) کە بە یەکجاری بەر چەکی کیمیایی کەوت و خاپوور کرا، بۆیە پێشنیار دەکەم ساڵانە لەو برە پارەیە من جاری پێشوش بەداخەوە ئەو پێشنیارەم کرد هیچ جوابێکم دەست نەکەوتەوە، برێك پارەی بۆ تەرخان بکرێت، بۆ بوارەکانی ئاوەدان کردنەوە، کشتوکاڵ، پیشەسازی، وە یەکەی نیشتەجێ بوون، بۆ ئەو کەسانەی کە تاکو ئێستا بەراستی لەو بۆردومانەدا ماڵیان وێران بووەو یاخود خانوو، لانەیان نیە، دیارە هەڵەبجە ئێستا هەروەك ئەزانین ئەندامی شارەوانیەکانی جیهانە وە بە دەستە خوشکی هێرۆشیما و ناکازاکی ناوزەد کراوە. بۆیە دووبارە داواکارم لە ئاست ئەو گرنگیەدا حکومەتی خۆمان ساڵانە ئەو برە پارەیەی بۆ دیاری بکات، وە داوا لەسەرجەم ئەو ئەندام پەرلەمانانە دەکەم کە سەردانی ئەو شارەیان کردووە بە هەر دافیعێ بووبێ بۆ بانگەشەی هەڵبژاردن بووبێت، دافیعی سیاسی بوبێت یا هەر شتێك بووبێت ئێستا پشگیری ئەوە بکەن، چونکە لەم کاتانەدا ئەوان بەڵێنیان بەو خەڵکە دابوو وە ئەمە داواو داخوازی خەڵکی کەس و کاری شەهیدانی هەڵەبجەیە بۆ ئەوەی ئێمە بەراستی بتوانین وەك وەفایەك کە ئەبێ قەرەبووی ئەم شارە بکەینەوەو، دووبارە سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت بەرێز هاوڕاز شێخ أحمد ، فەرموو.

بەرێز هاوڕاز شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، قسەکانم کران.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێز حمە سعید حمە علی فەرموو.

بەرێز حمە سعید حمە علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا خاڵی یەکەم کە سیانزە ملیارو نۆسەدو چلە ئەگەر خاڵی رەقەم یەك و رەقەم دوو کۆ بکەینەوە غەڵەتێکی حیسابی تیایە، پێم وایە ئەو چوار ملیارو سەدو پەنجا چوار ترلیۆن و سەدو پەنجا ملیارە لەگەل نۆ ترلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دووا سەدو حەڤدەو سێ سەدو سی فەرقی هەیە، وە لە جەدوەلەکەش کە بۆمان هاتووە لە وەزارەتی داراییەوە ئەو نۆ ترلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دووە نۆ ترلیۆن و حەفسەدو نەوەد ملیارە، بۆیە تکایە ئەو راست کردنەوەی حیسابیە، چونکە سەدو حەڤدە ملیار زۆرە، ئەوە خاڵێك. خاڵێکی تریش پشگیری کاك سمیر دەکەم کە دەڵێت برِی چوار تریلیۆن و سەدو پەنجا ملیار بووژانەوەی پرۆژەی هەرێم و پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکان ئەو برە دەرکەین دوو سەدو نەوەت و هەشت ملیارو سەدو چل و دوو ملیۆن لێی دەرکەین سێ ترلیۆن و هەشت سەدو پەنجاو یەك ملیارو

هەشت سەدو پەنجاو هەشتی دەمێنێتەوە، واتە چوار ترلیۆنەکە دەبێتە ئەوەندە. خاڵێکی تر بەراستی مەسەلەی تخصیص کردنی پارە بۆ پەرلەمانی کوردستان یا بۆ ئەنجومەنی دادوەری، من پێموایە ئەبێ بە شێوەیەکی واقعی و عیلمی بێت، شێوەی واقعی و عیلمیش ئەوەیە کە ئێمە ڕاپۆرتی دارایی یان حیسابی خیتامی بێت بۆمان، ڕاپۆرتێك پەرلەمان ئەو حەفتاو چوار ملیارەی پاری بە چی سەرف کردووە، وەهەروەها ئەنجومەنی دادوەری ئەو سی و نۆ ملیارەی چۆن سەرف کردووە وە پێویستیەکانی بۆ ساڵی ئێستا چیە؟ ئەو کاتە لەسەری بڕیار ئەدەین زیادی کەین یان کەمی کەین، نەك بە گۆترە بڵێین با ئەو پەنجاو چوارە بکەین بە حەفتا یان با ئەو شەست و سێ، ئەگەر شێوەیەکی عیلمی بێت کە ئەویش دەکەوێتە سەر، ئەبوایە دیوانی یانی حیسابانی ژمێریاری کە لە مادەی (86) دا پێموایە لە پەیڕەوو پرۆگرام دەڵێ دەبێ موحاسەبەی پەرلەمان، یەکەی حیسابی پەرلەمان ئەو تقریرە بنێرێت وە هەروەها ئەنجومەنی دادوەریش. خاڵێکی تر بەراستی ئەگەر سەیری ئەو بابانە بکەین بابی (باربوو، إعانات، سوودە کۆمەڵایەتیەکان، مصاریفی ئوخرا، موجوداتی نادارایی) سەیری کەین لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی خۆیا هاتووە پار روبعبێکی خەرج کردووە، یەعنی لە شەش مانگا، کەواتە ئەگەر بڵێین زەربی دووی کەین نیوەی خەرج کردووە، باشە خۆی ئەڵێ من نیوەم خەرج کردووە لەوانە، کەواتە ئێمە عیلمیەن ئەبێ نیوەی لێ ببڕین با 10٪ ی بۆ احتیاط دانێین کەواتە لە40٪ من ئەڵێم ئەوە بەو تقدیرەی کە بە پێی ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی هاتووە لە 40٪ ببڕین ئەم لە 40٪ دەکاتە تریلیۆنێك و چوارسەدو چل ملیار، ئەم تریلیۆن و چوارسەدو چل ملیارە بەشێکی دابین بکەین بۆچی بۆ بەراستی ئەو غلاء مەعیشیە کە کاك سمیر باسی کرد، بۆ زیاد کردنی مووچەی زیندانیانی سیاسی، ئەنفالکراوەکان، شەهیدان، هێزەکانی ناوخۆ، فەرمانبەران، وە بۆ دەرماڵە، دەرماڵەی یاسا ناسان، دەرماڵەی کۆمەڵناسان و دەروون ناسان، بۆ ئەو چین و توێژانە وە بۆ فەرمانبەران زیادی بکەین. بەم بڕینەش وەکو کاك دڵشاد وتی نیسبەتی بودجەی تشغیلی دادەبەزێت بۆ پێموایە (66 و 65) وە نیسبەتی بودجەی ئیستسماری زیاد دەکات بۆ (36 ، 34) شتێکی ئاوایە کەواتە ئێمە لێرەدا هاتین هاوسەنگیەکمان دروست کرد لە بەینی ئەو دوو بودجەیە وە ئەو تقریبەن تریلیۆنەی کە فەرق هەیە فەرقێك دروست بووە لە بەینی ئەو بودجەی ئەو بابانە لەگەل ئەمساڵ تریلیۆنێکە وە ئەم تریلیۆنە کە بەو لە 40٪ ببڕین سەرفی کەین بۆ بەراستی عقار، من لەگەڵ ئەودام عقار وەکو بەغدای لێبکەین، چونکە بەغدا ئێستا سی ملیۆن دەدەن، ئنجا سەیری بازاڕ کەن، ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە تەخمینی بازاڕ دەکەین بازاڕ کەرەستەکانی بینا و کرێ و ئەوانە زۆر زۆر بە بیست ملیۆن یان بە پازدە ملیۆن هەیکەلەکەش دروست ناکرێت، بۆیە زیاد بکرێت بە لابردنی ئەو مەسەلەیە ریباو ئەو مەسەلەی تەئمینی حیات و ئەو شتانە. خاڵێکی تر ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان، ئاوەدانکردنەوە بە شێوەیەکی گشتی ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە ئەو پارەی بۆ ڕێگاو بان بەکار بێنین خۆتان دەزانن ڕێگاو بانی کوردستان لەگەڵ ئەوی سەرفی دەکرێت، بەڵام خراپی لە ڕێگاو باندا هەیە حادیسە زۆرە، بۆیە پێمان باشە. وە خاڵێکی تر بۆ ناوچە زیان لێکەوتووەکان، ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە داوای هەشتا

ملیارمان کردووە ئێستا داواکەمان پشتگیری ئەو داوایەی کاك دڵشاد ئەکەم کە بکرێت بە سەد ملیار بۆ ناوچە زیان لێکەوتوەکان، ناوچە سنووریەکان، ئەوانەی کە کاول بوون. وە ئاوەدانکرنەوەی گوندەکان، کەرتی کشتوکاڵ، کەرتی پیشەسازی، قوتابخانەی نموونەیی کە ئێمە بەراستی زۆر پشتگیری دەکەین. خاڵێکی تر بۆ دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوەش پرۆژە بڕیارێکمان پێشکەش کرد وە یەکەی نیشتەجێبوون بۆ خەڵکی کەم دەرامەت و فەرمانبەرانی کە مووچەکانیان کەمە بۆ ئەوە ئەو پارەیە کە دەیگێڕینەوە لە بودجەی تەشغیلی. بۆ گەنجان بۆ مەسەلەی وەرزش و ئەو ناوچە دابڕێندراوەکان بەراستی ئەم بودجەی تەشغیلیە ئەگەر بە شێوەیەکی واقیعی عیلمی سەیری جدوەلەکەی وەزارەتی دارایی خۆی بکەین من پێموایە 40٪ ی بە پێی مسروفی خۆیان 40٪ زیاد دانراوە، کەواتە بڕینی ئەوە بۆ ئەو مەجالانەی کە برادەرانیش باسیان کرد، وە بۆ ئەو مەجالانەی کە منیش باسم کرد زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت هەر بۆ ئاگاداری پەرلەمان تەنها لایەنە لە ناو هەموو هەرێمی کوردستان کە حیساباتی خیتامی کاملی ساڵ زۆر بە دروستی ماوەیەکی زۆرە لە لیژنەی دارایی دا وە هەروەها برادەران ئەوانی لە لیژنەی نەزاهەش بەردەوام بوون ئەوانیش چوونە سەیریان کردووە وە ئەو زیادەیەش کە داواکراوە کە کەم کراوەو زیاد کراوە بۆ ئەوەیە نووسینگەکان بکرێت بۆ ئەوەیە سیستەمی دەنگ و ڕاگەیاندن لەناو پەرلەمانی کوردستان زیاد بکرێت، بۆ ئەوەیە کە کەناڵەکەی فەزائی زیاد بکرێت، بۆ موئەسەساتی بینایە ڕاپۆرتی جەنابت ئەندامی پەرلەمانی ئەتوانی بچیتە لیژنەی دارایی، ئەتوانی بانگی مدیر عام بکەی، سەیر حیساباتی خیتامی بکەیت زۆر سوپاس. ئێستاش بەڕێز بشیر خلیل توفیق، فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (1) کە تایبەتە بە نەفەقات و عجز من لێرە فەرقێکی ژمارەیی دەبینم، نازانم پێم خۆشە برایان لە لیژنە وەڵام بدەنەوە، یان حکومەت، ئەوەی کە ڕەصدی نەفەقاتی مالی کراوە، بودجەکە دیارە کەوا 13 ترلیۆن و 940 ملیارە، لە ماددەی دوودا کە باسی عیجز دەکات 12 ترلیۆن و 386 ملیارە، دەبێ جیاوازی لەمەدا، ئەو فەرقەی کەوا لە بودجەکە و لەگەڵ موخەصەصاتەکە و لەگەڵ ئیرادەکە، ئەمە عیجزەکە بێت، ئەوەی کەوا لە فەرقی ئەو دوو ژمارەیە دەردەکەوێ ترلیۆنێك و 554 ملیارە، بەڵام لە عیجزەکەدا هاتووە ترلیۆنێك و 554 و 296 ملیۆنە، فەرقەکە 296 ملیۆنە ، ئەم فەرقە لە کوێیە؟، پێم خۆشە ئەمەمان پێ بڵێن، لە ثالثا، مبلغ قدرە 54 ملیار دانراوە بۆ نەفەقاتی پەرلەمان، من پێم باشە ئەمە زیاد بکرێ، ئەوەی کە زیاد کراوە بۆ مەجلیسی قەزا، مەجلیسی قەزا کەم بکرێتەوە بۆ 54 و زیادەکە بخرێتە سەر میزانیەی

پەرلەمان، لەبەر ئەوەی پەرلەمان بەراستی ئێستا پێویستی بە بینایەکی گونجاو و شایستە هەیە، ئەم بینایەی ئێستای پەرلەمان زۆر زەیقە، ئەمە لە ئەصڵدا دروست کراوە بۆ مەجلیسی تەشریعی، کەوا لەوانەیە ژمارەیان 40 ئەندام بوون، 40 کەس بووینە یان زیاتر، بە هەر سێ دەسەڵاتی باڵاوە، سێ بینایە لەبۆ 40 ئەندام بەکارهاتووە، بەڵام ئێستا یەك بینایە لەو سێ بینایەیە بەکار دێت بۆ 115 ئەندام، ئێمە ئەمرۆ پێویستیمان بەوە هەیە کە میزانیەی پەرلەمان زیاد بکرێت، پشتگیری لە ئیقتیراح و پێشنیارەکەی لیستی کوردستانی دەکەم بە کەمکردنەوەی لە 10٪ رێژەکە کە لەوانەی باس کرا سەرف بکرێ، شتێکی زۆر چاك و باشە، ئومێدەوارین لە ساڵی ئایندە ئەمانە رێژەیەکی زیاتر بتوانین کەم بکەینەوە لە بودجەی تەشغیلی، بە نیسبەت سولفەی زەواج، منیش رەئیم وایە سولفەی زەواج تا ساڵێك لە تەئریخی عەقدەوە تا ساڵێك ئەمە بکێشی و بتوانی وەربگیری و مەبلەغی تەئمینات ئەگەر لەسەریتی، لەسەر سولفەی زەواج و لەسەر سولفەی عەقاری، ئەو تەئميناتە ئێستا ئەمرۆ بەراستی کێشەیەکی زۆری ناوەتەوە لە لای خەڵك و ئومێدەوارم چارەسەر بکرێ و لا ببرێ، ئەو 70 ملیارەی کە دانراوە لە تەخصیصاتەکەی ئەم 10٪ دا بۆ مەشاریعی خەدەمی ئی ئەفزیە و نەواحی، زیاد بکرێ بۆ 100 ملیار، تەقوەیەی نەفەقات لە موخەصەصاتی قوەی ئەمنی داخیلی بۆ پۆلیس و ئاسایش، ئەمە پشتگیری لێ دەکەم کەوا ئەو 210 هەزارەشیان بۆ سەرف بکرێ لەبەر ئەوەی ئەمە مافی خۆیەتیان، بێجگە لەو شتانەی کەوا باس کراوە لە ئیقتیراحەکەی لیستی کوردستانی، من پێم باشە ئەو 10٪ کە برِی، شمولی هەندێ لایەنی تریش بکات، یەك لەوانە، کەمئەندامان و وەرزش و لاوان، وەرزش ئەمەی بۆ دابین بکرێ، دووەم، وەبەرهێنانی وەزارەتی ئەوقاف، ئەو بودجەی وەبەرهێنان بۆ وەزارەتی ئەوقاف دانراوە، پرۆژەکانی زۆر زۆر کەمە، وا بزانم کەمترین وەزارەت کە بەری کەوتووە، وەزاەتی ئەوقاف و کاروباری ئایینە، بە تایبەتی لە دروستکردنی مزگەوتدا، ئەگەر برای بەڕێزم کاك شێردڵ ئاماژەی بەوەدا کە لە کۆریا دەڵێت ئەگەر دەتەوێت سجنێك دابخەیت، ئەوە پاریگایەك دروست بکە، منیش دەڵێم، لە مەراکیزە ئیسلامیەکانی هەموو وڵایەتەکانی ئەمریکا دروشمێك هەیە دەڵێن ئەگەر دەتەوێت سجنێك دابخەیت، ئەوە مزگەوتێك دروست بکە، بۆیەمزگەوت لەناو کۆمەڵگادا بەراستی رۆڵی کەمتر نیە لە رۆڵی قوتابخانە و لە رۆڵی یاریگا و لەمانە، بەڵکو لەوانەیە لە هەندێ لایەن زیاتریش بێ، بۆیە زۆر زۆر پێویستە بەتایبەتی لە گوند و دێهاتەکان، پرۆژەی مزگەوتەکان زیاد بکرێ، بە تایبەت ئەمڕۆ حکومەت، ئەگەر بێت و کەرتی تایبەت، یان کەسێکی خێرخواز مزگەوت دروست بکات، ئەوەندە مەرجی تەعجیزی گران دانراوە بۆ خێرخوازەکان کەوا ئەوانیش نەتوانن مزگەوت دروست بکەن، دەنا ئەگەر لێی گەڕێن بۆ خەڵکی خێرخواز، لەوانەیە خەڵکی خێرخواز بۆ خۆی مزگەوت دروست دەکات، لە لایەکی دیکە کەوا شمولی ئەو زیادەیە بکات، ئەو چینەیە کە لە بیر کراوە، وەکو بەڕێز وەزیری دارایی ئاماژەی پێدا، بەڕاستی ژمێریارییەکان یان ئەمین سندوقەکان، ئەمانە بارێکی قورسیان لەسەرە، لە هەر فەرقێکی ژمارە، لەهەر غەڵەتێکی گچکە لەوانەیە تەحمولی زۆر لەو شتانە دەکەن، بۆیە پێم باشە کە دەرماڵەکیان بۆ دابین بکرێ و بۆیان زیاد بکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز حسن محمد فەرمو.

بەڕێز حسن محمد سوره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەم، ئەگەر سەیر بکەین، لە خاڵی دوو و سێ، هەندێك ناهاوسەنگی هەیە لە نێوان بودجەی تەشغیلی و بودجەی ئیستیسماری، کە 9 ترلیۆن بە 4 ترلیۆن دەکات، واتا نیسبەکە 71 بۆ 29یە، ئەمساڵ هەلێکی باش بوو بۆ ئەوەی بتوانین ئەو بودجەیە هاوسەنگی هەبێ، لەبەر ئەوەی دوو ترلیۆن لە موازەنەی گشتی زیادی کردبوو، ئەگەر خرابا سەر بودجەی ئیستیسماری بە تەئکید هاوسەنگیەکە باشتر دەبوو، لەبەر ئەوەی کەوا ، یەك، بودجەی ئیستیسماری هەندێ پرۆژەی هاتووە کەوا بەراستی جەدوای ئیقتیصادی نییە، دروستکردنی بینای بارەگایەك ئی وەزارەت، بەتەئکید ئەمە هیچ جەدوایەکی ئیقتیصادی نیە، بۆیە ئەم پرۆژانە زۆرن و پێویست بوو پرۆەکانی تر جێبەجێ بکرابا، دوو، کەڵەکە بوونی ئەو تەراکومەی کەوا لە بودجە بەردەوامەکان هەیە، ئێستا ئەگەر تەخمینی بکەین، نزیکەی پێنج ترلیۆن دەکات، یەعنی ئەمە بارگرانییەکی قورسە لەسەر بودجە، ئەگەر لە ئێستاوە هەوڵ نەدرێ بودجەی ئیستیسماری باش بکرێ، ئەم قورساییە بۆ ساڵانی ئایندە زۆر زیاتر دەبێ و ئیحتیماله کارەسات بۆ بودجە دروست بکات، پێشنیار دەکەم، منیش لەگەڵ ئەوەم کە بودجەی پەرلەمان زیاد بکرێ، لە لایەك تەئیدی کاك بورهان دەکەم بۆ ئەوەی کە ئەم هۆڵە چاك بکرێ و، تەئیدی داواکارییەکەی بەڕێوەبەری گشتی پەرلەمان دەکەم، کە ئەم پێداویستیانە جێبەجێ بکرێ و، لەهەمان کاتیشدا تەفعیلی کاری لێژنەکان بکرێ، بە نیسبەت ئەو داواکاریانەی کە لیستی کوردستانی کردی، پێشنیارەکانی تەئید دەکەم، پێشنیاری جوان لە لایەنی لیستەکانی تریش کرا، خاڵەکانیان جوان بوو، دەمەوێ تەئکید لەوە بکەمەوە کە بە نیسبەت ئەو قەزایانەی کە لەسەر سنوور زەرەر و زیانیان لێ کەوتووە، بودجەکەی زیاتر بکرێ، دوو، قسەیەکیش لەسەر سەکتەری کەرتی تەندروستی بکەین، بەراستی ئەگەر سەیری ئەو گوژمە پارەی بکەین کە بۆ تەندروستی دانراوە، بریتیە لە 778 ملیار، ئەم پارە دەکاتە لە 05,58٪ کە بە گشتی بۆ بودجەی تەندروستی کەمە، ئەم پارەیەش ئەگەر دابەش بکەین بەسەر تەشغیلی و ئیستیسماری، دوو مەبلەغی زۆر، دەتوانم بڵێم، لەم مەبلەغە سەرف دەکرێ بۆ تەعویزاتی موەزەفین کە ئەمساڵ 435 ملیارە، لە بودجەی ئیستیسماری، 170 ملیاریشی سەرف دەکرێ بۆ پرۆژە بەردەوامەکان، ئەو پرۆژانەی کەوا ساڵەهای ساڵە ماوەتەوە لەو کەرتە و گوناحی کەرتی تەندروستی چیە، خستەخانەیەکی 400 قەرەوێڵەیی لە 2004 ەوە تەواو نەبووە؟، ئەمساڵ 43 ملیاری بۆ دابین دەکرێ، بەڵام بۆ هەموو پرۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی تەندروستی 4 ملیار دابین کراوە، کە بەراستی ئەم 4 ملیارە بەشی لەوانەیە هەر شتی رۆتینی و تەحلیلاتی بودجەکەش نەکات، لە بودجەی تەشغیلی ئەگەر سەیر بکەین، تەنها 43 ملیاری سەرف دەبێ بۆ خزمەتگوزاری تەندروستی، واتا لە بەشی سیلەع و خەدەمات، وەزارەتێکی تەندروستی چۆن بە 43 ملیار بەڕێوە دەچێ؟، چونکە ئەگەر زیاتر

ڕەقەمەکە ورد بکەینەوە، سەیر دەکەین بەو شێوە هاتووە، 10 ملیاری بۆ خۆراکی نەخۆش، 66 ملیۆنی بۆ موکافەحە و وقایە، 7 ملیاری بۆ مەوادی موختەبەری، 9 ملیاری بۆ پێداویستی پزیشکی، 296 ملیۆن بۆ بەرگی نەخۆش، ا ملیاری بۆ پیخەفی نەخۆش، 8 ملیاری بۆ کڕینی دەرمان، 4 ملیاری بۆ صیانەی ئەجهیزە، یەك ملیاری بۆ بەشداری دەورات، ئەمە لە کاتێکدا کە 39 تەوصیاتی کۆنگرەی تەندروستی نێودەوڵەتی ئەمساڵ هەبوو، کە هەمووشیان پێویستە لەسەر بودجەی تەشغیلی کاری بۆ بکرێ، بۆیە لە کۆتاییدا داوا دەکەم کە بودجەی تەشغیلی زیاد بکرێ و، هەروەها بودجەی ئیستیسماری نیسبەتێك زیاد بکرێ لە بودجەی ئیستیسماری، چونکە هێشتا هەندێ شوێنمان هەیە وەکو دهۆك، خەستەخانەی ویلادەی دەتوانم بڵێم تیا نیە، خەستەخانەی شێر پەنجەی تێدا نیە، شوێنێکی وەکو، زۆر قەزا وەکو بەردە ڕەش خەستەخانەی تێدا نیە، هەروەها لە هەموو کوردستان موختەبەرێکی ڤایۆلۆجی نیە، کە تەشخیصی نەخۆشیەکانی موعاصیر بکات، وەکو نەخۆشی ئەنفلۆنزا و ئەوانە، تا ئێستاش فەحصەکان دەنێرین بۆ بەغدا بۆ تەئکید و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز کاروان صالح احمد فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەو ڕایە دەکەم کە کەمکردنەوەی بودجەی بەکاربردن بەڕێژەی 50٪ کەم بکرێتەوە بە تایبەتی لە بڕگەی کڕینی شمەك و باروبوو و بەخشین و سوودە کۆمەڵایەتیەکان و خەرجیەکانی تر، نموونە زۆرە کە بۆ ئەو مەسەلە بیهێنینەوە، بۆ نموونە هەڵکشانی بڕگەی کڕینی شمەك لە بودجەی 2011 بە بەراورد لەگەڵ 2010 کە ڕێژەی 52,14٪ زیادی کردووە، هەڵکشانی بڕگەی بەخشین لە بودجەی 2011 بەراورد لەگەڵ 2010 بە ڕێژەی 71,1٪ زیادی کردووە، ئێمە پێمان وایە، ئەو بڕینە لەو گۆژمە پارەیەی کە بۆ بودجەی بەکارخستن دانراوە، خەرج بکرێ بۆ کۆمەڵێ پێویست کە پێمان وایە لە ساڵی 2010بڕگەیەك لە پرۆژە یاسای 2010هەبوو بۆ زیادکردن و بەهاوتا کردنی مووچەی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە، بەداخەوە حکومەت ئیلتیزاماتی خۆی جێبەجێ نەکرد لەو بوارەدا، هیواخوازین ئەمساڵ جێبەجێی بکات، هەروەها گەشەدان بە بوارەکانی کشتوکاڵ و زێدەکردنی بودجەکەیان کە پێم وایە پێویستیەکی زۆر زەرووورە کە ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی کە قۆناغ بە قۆناغ، ئەو خوتە پێنج ساڵیەی وەزارەتی کشتوکاڵ جێبەجێ بکرێ، حەق وایە ئەمساڵ بەشێك لەو بودجەیەی کە دەبڕێ بخرێتە سەر بودجەی کشتوکاڵ و کەرتی پیشە سازی، بۆ ئەوەی گەشە پێدانی وەبەرهەمهێنان لە هەرێمی کوردستان زیاد بکات، هاوتا کردنی مووچە و دەرماڵەی پایەکانی فەرمانبەرانی هەرێم لەگەڵ ناوەند، بە پاراستنی ئەو خصوصیەتەی کە مامۆستایان لە ماڧی خۆیان، لەو دەرماڵەی کە هەیتیان لە هەرێم کە جیا لە ناوەند، هەروەها بڕینی بودجەی تەرخان کراو بۆ ڕاگەیاندنی حیزبەکان، بەراستی کە ئەوە بڕە پارەیەکی

یەکجار زۆرە کە پێموابێ، حەق وایە ئەمساڵ ئەم برە لێیان ببڕێ و بخرێتە سەر ئەو کەرتانەی کە باسمان کرد، لە بودجەی 2009 بڕی 12 ملیار دینار بۆ چاپەمەنی تەرخان کراوە، لە 2011 بووە بە 21 ملیار، لە بودجەی 2009 بڕی 471 ملیۆن دینار بۆ کرێی ئاوەڕۆ خەرج کراوە، کەچی بۆ ساڵی 2011 بووە بە یەك ملیار و 154 ملیۆن دینار، کە بەراستی هەندێك لەو خشتانەی کە هاتووە جێگای پرسیارە یەعنی، ئێمە بەراستی بە کرێی ئاوەڕۆ شتێکە کە بەراستی جێگای ئەوەیە کە قسەی لەسەر بکرێ، لە شەش مانگی یەکەمی پار ساڵ 2010، بڕی 29 ملیۆن دینار لە پەخشی راستەوخۆ لە ڕێگای مانگی دەستکردەوە خەرج کراوە کە برادەران و هاوکارانم زۆر لەسەر ئەوە باسیان کرد، لە 2011 بووە بە دوو ملیار و 127 ملیۆن، تکا دەکەین ئەوانە هەموو ببڕێندرێن و بخرێنە سەر بودجە وەبەرهێنان و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن فەرمو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی یەکەمەوە، ئەو مەبلەغەی کە تەخصیص کراوە بۆ وەبەرهێنان، من پێم وایە ئەو تەخصیصەی کە بۆ وەبەرهێنانی پارێزگاکان ئەبێ بەجیا بێ، نابێ لەسەر ئەم بودجەیە بێت، چونکە ئەمە پێشتر باسمان کرد بە دەر لە 17٪ ، بە نیسبەت بودجەی تەشغیلیەوە، من پشتگیری قسەکەی کاك حاجی بیلال دەکەم، کە ئەو بودجەیە لە 25٪ی لێ کەم بکرێتەوە و، ئێمە زۆر جار باس لەوە دەکەین کە تەوازون نیە لە بەینی ئەو دوو بودجەیە، پێم وایە لەم کەمکردنەوەیە لە 10٪ی بچێت بۆ وەبەرهێنان و لە 15٪ کەشی تەخصیص بکرێ بۆ ئەو زیادانەی کە پێشنیار کراوە بۆ دەرماڵەی دەروناسان، ئەوانەی یاسایی و ئەوانەی زیندانی سیاسی و ئەو زیادانەی کە پێشنیار کراوە لە سولفەی زەواج و سولفەی عەقار، پێموایە ئەو 15٪ دەتوانی لە ئەحکامی خیتامیدا ئەوانە دیاری بکەین بۆ ئەو پێشنیارانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز شەونم محمد غەریب فەرمو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە پێشنیارەکانی سۆزان خان و کاك دڵشاد ئەکەم، بە نیسبەت ئەو پێشنیارانەی کە کردیان، نامەوێ قسەکان دووبارە بکەمەوە، تەنها یەك تێبینیم هەیە، داواکارم ئەو پێشنیارانەی کە کراوە، بۆ نموونە، پێشینەی هاوسەرگیری کە پێنج ملیۆنی بۆ دەستنیشان کراوە، بەڵام تەصەروف بە پارەکە صەلاحیەت بدرێتەوە بە وەزارەتی دارایی، بۆ خۆی ئەو پارەیە جێگا بکاتەوە لەناو بودجەدا، چونکە ئەگەر

ئەو صەلاحیەتە نەدرێتەوە بە وەزارەتی دارایی، بڕی ئەو پارەی کە دەستنیشان ئەکرێ، ئەگەر تەواو بوو و دوای ئەوەی وەزارەتی دارایی زەحمەتە بتوانێ تەصەروف بەو پارەیە بکات و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز صباح بیت الله فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارێ مادده یەکێ، رەنگە برادەرێ دارایی لە من شارەزاتر بن، بەس بەرەئیا من فەقەرە سێ و فەقەرە چوار حەق بوو بە جەدوەلا نەفەقاتێ تەشغیلی هاتبا خوارێ، نەکو لەومادەدەی بهاتنا خوارێ، دیسان دەنگی من لەگەلێ دەنگی وان کوبودجە پەرلەمانێ کوردستانێ نەییتە کەمکرن، هەم بۆ دروستکردنا نڤیسنگەها و هەم بۆ دروستکردنا هۆلەکایا تایبەت بە پەرلەمانێ کوردستانێ، حەتا ئەو هۆلێ کەوا لێژان تێدا خوارێ، بۆ نموونە لێژنەی پێشمەرگەیدا، ئەڤ سێ لێژنەیە لەوێ دێتەخوارێ، حەتا گرنگیدان بە سەتەلایتا پەرلەمانێ کوردستانێ، کەبەتەنی بۆ بلاڤکردنا جەلەسەیا پەرلەمانێ نەبێتن، بۆ هەندێ بلاڤکرنا چالاکیا پەرلەمانێدا بێتن و هۆلێ تایبەت بە سەتەلایتا هەبێ، هەروەسا داخوازێ دکەم، حکومەت بزاڤێ بداتن کە خەرجیەت تایبەت بودجە بەرهەمهێنانێ بێتە زێدە کرن، حەدی ئەڤەل لە 35 بۆ 40٪، ئەگەر دێمە سەر سولفەی زەواج، سولفەی عەقاری، زێدە کردنا پارەی تۆرا کۆمەلایەتی بێتە زێدە کرن، و حیسابێك بۆ وان دەڤەرێ سنووری، ئەڤێ بەر زەرەر و زیانێ کەڤتیا رژێما بەعسا گۆڕبەگۆڕ، حیسابێك بۆ بێتە کرن، دیسان ئەو 210 هەزارەی کە بڕیارە کۆ پۆلیس و ئاسایش و هێزی ئەمنی بێتە زێدە کرن، کە ئێمە بڕیارێ داین و وەعدی داینەو چەندین چاڤپێکەڤتنێ مە و داخوازێ کرن کە بێتە زێدە کرن، ئەز لێرە داخوازێ جەنابێ وەزیرا دارایی دەکەم کە بێتە زێدە کرن، دیسان بە نیسبەتا پێشمەرگەی کە وەکو ئەندامێك لە لێژنەی کاروباری پێشمەرگەی داین، ئەز داکۆکیەت مە ئەڤ یارمەتیە کو پێشمەرگە وەرگریتن، بەراستی یارمەتیەکی گەلەکی کەمە، حەتاکو ئەوەش لیوای دیکە دێتە جێبەجێ کرن، ئەز داخازێ لە وەزیرا دارایی دکەم، هەر عەردەکی بێت ئەڤ پارەی تەخصیص کرن لەگەلێ یارمەتیا پێشمەرگەی هاریکاریا بۆ پێشمەرگەی بێتە ئیزافە کرن کە هەندێك لایەڤا ژیانی پێشمەرگە بێتن، نیسبەتا ئاوارەیی سالا 75 کە چووینە ئیرانێ و حەتا ئاوارەی پێش ئەنفالێ کە چووینە تورکیا و هاتینەوە، حەتا ئێستا وەکی پێویستە هاریکاریا نەهاتە کرن، ئەز داخوازی دکەم کو میزانیا ئەڤ سالە بێتە کرن، ئەز داخوازا و پشتیڤانیا داخازا کاك شێردلێ دەکەم، حەقیقەت کە داخواز کر وەکی ئەندداما پەرلەمانێ ئەز پشتیڤانی لێ دەکەین، بۆ وەرزشی، حەقە پشتیڤانێ لێ بێتە کرن، دیسان بۆ زیندانێ سیاسی، حەقە وەکی زیندانیەت سیاسی عێراقی لێ بێتە کرن و یارمەتیا وان وەکی وان لێ بێت کرن، بەری نوکەشمە داخواز کرد، ئەڤێ پارەی دوو نەخۆشخانە، نەخۆشخانە تایبەت بۆ کەس و کاری شەهیدان و پێشمەرگەی لە پارێزگاها هەولێرێ و پارێزگاها دهۆکێ بێنە کرن، چونکە بەراستی دوو شەریحەن کو جێی شانازیا و سەر بلندیا میللەتی مەنە،

بەر هەندێ حیسابێك بۆ کەس و کاری وان دێتە کرن، دیسان هەر داخوازا هاتنە کرن کو نەخوشخانەکا تایبەت یا دایك بوونێ و یا نەخۆشیا سەرەتانێ لە پارێزگاها دهۆکێ بێتە کرن، کە نزیکی ملیۆنا کەسێ تێدا حەتا پێگافێت، ئەڤ پارێزگایە لەڤێ بێ بەشە، دیسان بۆ ئەو سولفەی زەواجا کو زاروکا شەهیدا دێتا تەرخان کرن، حەڤە ئەڤ پێنج ملیۆنە شمولی وان بکاتن و ئەڤ سولفە لێ نەیەتە وەرگرتن، چونکە بەراستی زارۆکا شەهێدان پێویستی هەندێنە ئەڤە بێتە کرن، دیسان دەرماڵە بۆ کەس و کاری شەهیدان بێتە زێدە کرن و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ڤیان عبدالرحیم فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەمەوێ تەئکید لەسەر ئەو قسەیە بکەمەوە کە دەنگدان لەسەر ئەم ماددەیە جارێ دوا بخرێ تا بە تەواوی ئەو بڕینانەی لە زۆربەی فراکسیۆنەکانەوە پێشنیار کراوە، تا یەکلایی ئەبێتەوە، بزانین لەسەر کام بڕین ئێمە دەنگ ئەدرێ، پاشان ئێمە بتوانین کە بەقەد ئەو بڕینەی کە خەرجی بەکارخستن ئەبڕدرێ و ترلیۆنەکە کەم ئەکرێتەوە، بتوانرێ ئێمە بەقەد ئەو بڕینە بتوانین کە دابنرێتەوە بۆ پێشنیاری ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانەی کە ئەو شتانەیان پێشنیار کردووە، یان چەندی دائەنرێتەوە بۆ وەبەرهێنانیان و چەندی هەر دائەنرێتەوە بۆ وەگەڕخستن خۆی، بەراستی تۆ ناکرێت دەنگی لەسەر بدەیت و دوایی بڵێی من دێمەوە شتێکی تر پێشنیار دەکەم کە ئەوەندە ببڕدرێت، بە نیسبەت یەکەم و دووەمی، کە باس لە کورت هینان دەکرێت، ئەمە جگە لەوەی کە حکومەت ئاماژەی بەسەرچاوەی دابینکردنی ئەو کورتهینانەی بودجەی ساڵی 2002 نەداوە، چونکە ئێمە کە لەحیسابی خیتامی، ئەگەر نەتوانرا ئەو عیجزە پڕ بکرێتەوە و کورتهێنانەکە پڕ بکرێتەوە، کەواتە ئەو موخەتەتە ئەبێ بە حەقیقی، بۆیە بە بڕوای من، ئەم کورت هێنانە حەقیقیەی کە ئێستا هەیە، پێویست ناکات هیچ بیانوویەکی بۆ بهێندرێتەوە، چونکە ئەو کاتی کە ئەمە ئەوترێت، ئەم کورت هێنانە پڕ ئەبێتەوە وئەگەر ئەو بڕە پارەیە لە لایەن وەزارەتی بەرگری عیراقی درا، یەعنی ئێمە ئەبێ دوعا بکەین و بڵێین ئینشاالله ئەگەر پڕ بووە وە و یان وەزارەتی بەرگری ئەو پارەی دا بە ئێمە، ئەم کورت هێنانە کۆتایی پێ دێ، کە لە 2007 ەوە تا 2011، بەراستی ئەمن یەعنی لەوە زیاتر ناکرێ بەردەوام بەو کورت هێنانە بدرێ لەناو بودجەی هەرێمی کوردستان، کە پێویستە ئەمە هەرێمی کوردستان بە تەواوەتی یەکلایی بکاتەوە لەگەڵ مەرکەزدا، بۆیە من جگە لە تەئکیدکردنەوەم لەسەر پێشنیارەکانی بەڕێز کاك کاردۆ، ئەمەوێ هەندێ پێشنیاری تر بخەمە روو، یەکێك لەوانە، دابین کردنی ئەو بڕە پارەیەی بۆ ئەو ناوچانەی کە پێشتریش بەڕێز کاك دڵشاد باسی کرد، بۆ ئەو ناوچانەی یان ئەو ناوچە سنووریانەی کەزەرەمەند بوون، یان راگوێزراون و تووشی کاوەلکاری و زەرەمەندییەکی زۆر بوون، بە تایبەتی من ئەمەوێ وەکو قەزای پشدەر یان هەڵەبجە، سەرجەم ئەو شوێنانەی تر کە بەر ئەو

شاڵاوە کەوتوون، دووەمیان دانانی مەبلەغێك پارە کە ساڵانە دیاری بکرێن، لەسە وەزارەتی تەندروستی بێت، یان لەسەر وەزارەتی شەهیدان، بۆ چارەسەرکردن و ناردنە دەرەوەی برینداران چەکی کیمیاوی، چونکە بەراستی ئێمە ناکرێ لەوە زیاتر بریندارانی کیمیاوی وەك خێر و صەدەقە لە لایەن ڕێکخراوەکان بنێردرێنە دەرەوە، پێویستە ئەم مەبلەغە ساڵانە خۆمان لە یەکێك لەو وەزارەتانە بۆیان دیاری بکرێت، سێیەمیان، زیادکردنی مووچەی شەهیدان، بە بڕوای من پێویستە بە پێی پێوەرێك بێت، کە دیراسەی وردی لەسەر بکرێت، لەسەر ئاستی بژێوی ژیان بێ، بزانرێت خێزان لە هەرێمی کوردستاندا، بە نیسبەتێك بێ، یەعنی بە نیسبەتی چەند خێزان بەرێوەئەبرێ، نەك تۆ بە زیاد کردنی 100 هەزارێك یان 200 هەزار بتوانی ئەمە زیاد بکەی، پاشان گەڕاندنەوەی موخەصەصاتی بەدەل ئەرزاق ، یەعنی ئەوە پێشنیار دەکەم بۆ هێزەکانی پۆلیس و هێزەکانی ناوەخۆ، پێنجەمیان، تەئکید دەکەمەوە لەسەر خەرجکردنی دەرماڵە بە ڕێژەی لە 50٪ بۆ توێژەرانی کۆمەڵایەتی و ئابووری ناسان و فەرمانبەرانی یاسایی و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز شۆڕش مجید فەرموو.

بەڕێز شۆڕش مجید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەك، کە تایبەتە بە خەرجی و کورت هێنانەکان، بڕگەی یەك کە تایبەتە بە خەرجی پرۆژەکان، منیش پشتگیری لەو رایە دەکەم کە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکانی لێ دەربهێندرێ، کە بڕەکەی 291 ملیارە، کە دەکاتە ئەو بڕی 4 ترلیۆن و 150 ملیارە دەبێ بگۆڕدرێ، بۆ؟، کە 291 ملیارەکەی لێ دەردەهێندرێ کە کۆی خەرجی 692 پرۆژەی هەر سێ پارێزگایەکەیە، ئەگەر لێشی دەرنەهێندرێ، من پێشنیاری ئەوە دەکەم، بە بڕگەیەکی تر زیاد بکرێ بۆ ئەو ماددەیە، بە تەنیا هێ پەرەپێدانی پارێزگاکان بە بڕگەیەکی جیا بنووسرێ، هەم ژمارەی پرۆژەکانی و هەم بڕی ئەو پارەیەی کە بۆی تەرخان کراوە، بڕگەی دوو، سەبارەت بە خەرجی وەگەڕخستن، من پێم وا نیە لێرە بتوانین هیچ دەستکاری بکەین، ئەوە دەمێنێتەوە بۆ ئەو بڕگە و ماددانەی کە لە ئەحکامەکانی خیتامی بۆی زیاد ئەکرێ، لە گفتوگۆکانی چەند رۆژی رابردوو، هەمووشمان لەسەر ئەوە موتەفیق بووین کە ئەو بڕە زۆرە، لە چاو بڕی پارەی وەبەرهێنان، وەگەڕخستن زیاترە، پشتگیری لەو پێشنیازەی لیستی کوردستانی دەکەم، کە لە 10٪ بڕی خەرجی وەگەرخستن کەم بکرێتەوە، بۆ ئەو شوێنانە سەرف بکرێ کە بۆی تەخصیص دەکرێ، دوای ئەوەی کە دەنگ دەهێنێ، لەوانە زیادکردنی هاوکارییەکەی تۆری کۆمەڵایەتی لە 75 بۆ 150 هەزار، و سولفەی زەواج بکرێ بە 5 ملیۆن و، 100 ملیار تەرخان بکرێ بۆ زیادکردنی دەرماڵەی هێزەکانی ناوەخۆ و، هەورەها بۆ بەردەوام بوون لە هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانە هاوچەرخەکان کە 150 ملیارە، هەروەها بۆ قەرزی پیشەسازی و بۆ قەرزی کشتوکاڵ و، 200 ملیاریش بۆ پرۆژە خزمەتگوزارییەکان، هەروەها لە 70٪ ی ئەو تەخصیصەی کە بە پێی ئەو پێشنیارەی هاتبوو کە لە 70٪ بوو، لە 30٪ تری

بچێتەوە بۆ پڕکردنەوەی ئەو نەقصەی کە، ئەو کورت هێنانەی کە لە بودجەدا باسی لێ کراوە کە ملیارێك و 555 ملیۆنە، ئەو بڕە 30٪ بگەڕێتەوە بۆ ئەو کورت هێنانە، بڕگەی 3 کە تایبەتە بە 55 ملیار دینار بۆ خەرجی پەرلەمانی کوردستان، منیش لەگەڵ ئەوەمە کە ئەو خەرجیە زیاد بکرێ، نەك لەبەر ئەوەی کە لە پەرلەمانی خۆمان داوا ئەکەین ئەو خەرجیە بۆمان زیاد بکرێ، بەڵکو بۆ دابین کردنی ئەو کەم و کورتیانەی کە هەیە، بە تایبەتی لە هۆڵی دانیشتنی پەرلەمان، هەم لە سیستەمی دەنگ و هەم لە سیستەمی دەنگدانـدا، بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی مۆدێرن کارەکان بەڕێوە بچێ، تەنانەت ئەگەر بۆ دروستکردنی قاعەیەکی تری دانیشتنی پەرلەمانیش بێ، چونکە هەمووماندەزانین شوێنێکی تەسك و، تەنانەت لە بۆچوونی دەرەوەش کۆمەڵێك ئەزیەت دەبینن خوشك و برایان، لەو پێشنیازانەی کە کرابوون بۆ قەرزی عەقاری، بۆ گوندنشینەکان، من پێشنیازی ئەوە دەکەم، هەروەکو کاك خەلیلیش باسی کرد، کێشەیەك هەبوو لە کاتی خۆی، وەزارەتی داراییش ئاگادار کراوە بە نووسراوی رەسمی، لەکاتی ئەنفالەکاندا حکومەت ئەو دێهاتانەی کە وێرانی کردن، بە زۆر خەڵکەکەی راگواستەوە بۆ ئۆردوگا زۆرە میللیەکان، ئەو خەڵکانەی کە لە حەملەی ئەنفالکردندا، گوندەکانیان وێران کرا، حکومەت رایگواستن بۆ ئۆردوگا زۆرە مللیەکان، لەوێ پارچە زەوییەکی پێدان و بڕێك پارەشی پێ دان بۆ ئەوەی ناچاریان بکات لەوێ بمێننەوە، چەند حەسیر و کاریتەیەك و چەند بلۆکێکیان پێ کڕی، ئەوەیان لەسەر سولفەی عەقار حیساب کراوە لە حکومەتدا، ئێستا کە دەچن تەقدیم دەکەن، پێشکەشی ئەوە دەکەن و داوا دەکەن کە ئەو سولفەی عەقارە شمولیان بکات، دەڵێن ئێوە لە کاتی خۆی موستەفید بووینە و هەر کەسێك موستەفید بێ، بۆیە داوا دەکەین لە وەزارەتی دارایی، پێم وا نیە ژمارەکەشیان زۆر بێ، ئەوانەی ئێستا بە ویستی خۆیان داوای ئەو قەرزەیان نەکردووە، بەڵکو ئەوە حکومەتی بەعس بە زۆر رایگواستوون و لە شوێنێکی تری دایناون و پارەی پێداون، بۆ ئەوەی لەوێ بمێننەوە، سەبارەت بە 63 ملیار و 330 ملیۆن بۆ خەرجی ئەنجومەنی دادوەری، منیش پێم وایە ئەوە زیادە، بەڵکو شتێکی لێ کەم بکرێتەوە، بۆ کورت هێنانی بڕگەی دووەم لە ماددەی یەکەمدا، کورت هێنانی بەرپلان، منیش لەگەڵ ئەو رایەمە کە بە حیسابی راپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی بێت، ئەوەی کە لێرەش نووسرایە، ئەو کورت هێنانە ئیساڵی 2007 تا ساڵی 2011یە، منیش پێم وایە ئی ساڵی 2007 و 2008 و 2009 موخەتەت نیە، بەڵکو بە فیعلی بووتە کورت هێنان، ئەوەی کورت هێنانە هی ساڵی 2010 و 2011یە، بۆیە دەکرێ بەشێکیش وەکو لە پێشنیازەکەی سۆزان خان و کاك دلشادیش هاتووە، لە 30٪ ئەو پارەیەی کە لە 10٪ ی کۆی گشتی بودجەی وەگەڕخستن دەمێنێتەوە، بخرێتە سەر ئەو نەقصەی کە لەو کورت هێنانەدا هەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز شلێر محی الدین فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پشـتگیری لـەو پێشـنیارانە دەکـەم، کـەوا لـە لایـەن سـۆزان خـان و کـاك دڵشـادەوە پێشـکەش کـران، ئـەو خاڵانەی کە لە لایـەن ئـەوان پێشـنیار کـرا، هـەروەها زۆربـەی قسـەکانم کـران، بـەڵام لێـرە، لـەو خاڵـەی کـە هەمووومان زیاتر پشتگیریمان کرد کەوا لە 10٪ی نەفـەقاتی تەشغیلیە، مـن لێـرە پێشـنیار دەکـەم بـە هـیچ شێوەیەك شـەملی وەزارەتـی پـەروەردە و تەنـدروسـتی نـەکات، لـە راسـتیدا ئـەو دوو بـوارە زۆر زۆر گرنگـە، بواری دیکەش هەیە کە هەر گرنگە، بەڵام بواری پەروەردە زۆر زۆر پێویسـتی بـە بودجەیـەکی بـاش هەیـە، لەبەر ئـەوەی کێشـە و گرفتـەکانی زۆر زۆرە، زۆربەشـی بـە پـارە چارەسـەر دەکـرێ، لـە بـابی ئـەو سـیلەع و خەدەماتی وەزارەتی پەروەردە، سیلەع و خـەدەمات و مەصـروفات ئـوخرا و مـەنافیع و ئـەو شـتانە، ئەگـەر بکرێ لەوانە، سەبارەت بە خاوەن پێداویستی تایبەت، کە لە ئەستۆی وەزارەتی پەروەردەیە، کە چەند جارە تەئکیدی لێ دەکەمەوە، هیچ بودجەیەکی بۆ تەرخان نەکراوە، بەڵکو بتوانرێ، نازانم هـەتا چـەند رێنمـایی رێ دەدا لەو بابانە کە بتوانرێ سوودی لێ وەربگیری سەبارەت بە خاوەن پێداویسـتی تایبـەت، سـەبارەت بـە دروست کردنی پرۆژەکانی دروست کردنی قوتابخانە، منیش ئەو پێشنیارە پشتگیری دەکەم، کە لە وەزارەتی پلان دانان، هەڵمەتی نیشتیمانی هەر بخرێتەوە سەر وەزارەتی پـەروەردە، چونکە تایبەتمەنـدن بـەو بـوارە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عدنان عثمان فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لـە راسـتیدا دیـارە هـەمووومان پێمـان بـاش بـوو کـە ئـەو بـڕە زیادەیـەی کـە چـوویتە سـەر بودجـەی گشـتی ئەمساڵی هەرێمی کوردستان، بخرایەتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، بەڵام لە راستیدا کە ئێسـتا بـەو شـێوەیە بودجەکە کە دانراوە، من بەش بـە حـاڵی خـۆم پـێم وایـە ئـەوەی کـە بـاس دەکـرێ لـە ئیسـتیقتاعەکان، لـە رێژەکان، ئایا 10٪ یان 25٪ یان 50٪دا بڕین نیـە، ئەوەنـدەی تەخصیصـە لـە بودجـەی تەشـغیلی، یـەعنی بڕین نیە لە بودجەی تەشغیلی بەڵکو تەخصیصە لەناو خودی بودجەی تەشغیلی، بۆیە من بۆ خۆم رەئـیم وایە کە حەق وانیە ئێمە لە بودجەی تەشغیلی ببڕین، بەتایبەتیش کە ئێستا هەموو هاوکارانم باسیان کـرد و ئێستا دواتریش قسەی لەسەر دەکەن و پێداویستیەکی زۆری خـەڵك هەیـە و بـە تایبـەتیش فەرمانبـەران هەیە، بۆ باشتر کردنی ژیانیان و باشتر کردنی ئاستی گوزەرانی خەڵك، بۆیە ئەو بڕەی کە باس دەکـرێ، کـە من پێی ئەڵێم، تەخصیص کردن لە بودجەی تەشغیلی، حەق وایە ئەو تەخصیصیەی لە بودجەی تەشغیلی ئێمە بە بڕگەیەك بڵێین، بە ئـەم رێـژەی ئەوەنـدە، کـە تەخصـیص کردنـی بـۆ نموونـە، کـە مـن وایـە 25٪ ئێستاش باسی دەکەم، 25٪ رێژەیەکی مەعقولە، تەخصیص کردنی 25٪ لە کۆی بودجەی تەشغیلی بۆ ئەم بڕگانەی خوارەوە، ئەوەی کە هاوکارانم لـە هـەموو فەقـەرەکان و لـە هـەموو ئەنـدام پەرلەمانـەکان باسـیان کرد، بە زیادەوە هەموو ئەو پێداویستیانەی قسەی لەسەر کرا، بە تایبەتیش بۆ، خۆتـان ئـەزانن سیسـتەمی

مووچە لە کوردستاندا جۆرێك لە، تا ئاستێك نا عەدالەتیەکی زۆری تێدایە، هێشتا سیستەمێکی مووچەی مودێرنانەی عادیلانەمان نیە، ئەکرێ بە دەرماڵە چارەسەری ئەوانە بکرێ، دیارە لەسەر دەرماڵە ، من پێم وایە کاك نەریمان بە نیازە، با بڵێین خشتەیەکی ورد لەسەر ئەوە بکات، بە تایبەتی لەسەر هێزەکانی ناوەخۆ، من بۆیە قسەی لەسەر ناکەم، ئەوەی کە من باسی 25٪ یان هەر رێژەیەکی تر دەکرێ لە تەشغیلی تەخصیص بکرێ لەناو تەشغیلیە، دەبێ ئەبوابەکەی روون بکرێتەوە، ئێمە پێشتر رامان وابوو، یان وامان دەزانی کە پێشتر ئەوەی کە پێی ئەوترێ لە بابی مووچە، تەنها بۆ مووچەیە، یەعنی تەعویزی موەزەفی تەنها بۆ ئەوانە و بۆ ئەوەیە، بەڵام لە روونکردنەوەکان جەنابی وەزیر تێگەیشتین کە زۆر شتی تریشی تێ ئەکەوێ، بۆ نموونە، باس لە کارەبا کرا، باس لە تەسدیدی عیجز کرا، یەعنی ئەمانەش دەچێتە ئەو بابەوە کە دیارە ئەمە وای کردووە، زیادبوونێکی سەیر لە تەخصیصاتەکان هەبێ، لە نێوان، بۆ نموونە لە دوو ساڵدا، نزیك لە دوو ترلیۆن زیاتر چوویتە سەر ئەو ڕێژەیە کە ئەمە مەنتیقی تێدا نیە، بە تایبەت ئەگەر سەیری رێژەی تەعین بوون و تەقاعودی و ئەوانە بکەین، لە مەوزوعی صیانە، لە راستیدا ئەوەی کە هاوکارم کاك کاروان باسی 52٪ کرد، لە راستیدا 100٪، یەعنی نزیك بە 800 ملیار و ئەوەندەوە چووە بۆ ترلیۆنێك و 600 ملیار، واتا تەقریبەن 100٪ صیانە و ئەو بابە زیادی کردووە، ئەو کە پاریش تەخصیصمان کرد، تەخصیصێکی زیادە ڕۆیی تێدا بوو، بەڵام ئێستاکە دێین دوو قاتی ئەکەینەوە، من پێم وایە لەو بڕینانە، لە ئەبوابەکان، لەو تەخصیصاتانە، ئێمە ئەتوانین رێژەیەکی باش دابنێین بۆ هەموو ئەو ئەبوابانەی کە باس کرا لە زمنی مووچە، تەقاعود، دەرماڵەکان، دامەزراندن، قەرەبووی فەرمانبەرانی سلێمانی، ....هتد، ئەمانە دەتوانین هەمووی ئەوە بکەین، دیارە من لە راستیدا لەگەڵ ئەوە نیم کە لە ئیستیسماریەکە بخرێتە سەر، لە تەشغیلیەکە بخرێتە سەر ئیستیسماری، بەڵام ئێمە دەتوانین بۆ ئیستیسماریەکەش هەموومان هاوڕاین کە رێژەیەکی کەمە، کوردستان پێویستی بە رێژەیەکی زیاترە، چەند بڕێکی ترە، ئەمە دەکرێت ئێمە لە نەوتەکان، لە عەقدەکانی نەوت، لە مەوزوعی فرۆشتنی نەوت، وەك ئەوەی ئەمساڵ کرا، ئەو چەند عەقدانەی تریش کە لە ئایندەدا دەکرێ، ئەمانە هەمووی ئەتوانرێت ئەو پارەیە بخرێتە سەر ئیستیسماری و ئەو پرۆژانە پرۆژەی گرنگی پێ بکرێت، بە تایبەتیش کە جۆرێك لە رێککەوتن هەبوو کە پرۆژەی ستراتیجی گەورەی پێ بکرێت، ئەوە پێم وا بێ جۆرێك لە میزانیەکە دەباتە پێشەوە بۆ ئیستیسماریەکە، خاڵێك کە من دەمەوێ قسەی لەسەر بکەم، مەوزوعی پابەند بوونی خودی وەزارەتی داراییە بە ئەو یاسایەی کە لە پەرلەمانەوە دەردەکەوێ، ئایا وەزارەت چەند پابەند دەبێ بەو تەخصیصاتانەی کە قسە لەسەری دەکرێ، یەعنی من نموونەیەك دێنمەوە، لە ماددەی چوار لە یاسای بودجەی ساڵی پار لە 2010، لە ماددەی چوار، دووەم، ئێمە باسمان لەوە کردووە کە 5٪ لە بابی ئیعانات ببڕێت و بخرێتە سەر مەسەلەی کەرکوك و ناوچە دابڕاوەکان، کەچی لە بودجەکە، تەبعەن لە بودجەکە 384 ملیار دانراوە، پێنجەکەشی لێ ببرێ مەبلەغێکی کەمتر دەبێ، کەچی تا 2010/6/30 ، 512 ملیار و 586 ملیۆن سەرف کراوە، واتا لە بری ئەوەی 5٪ لەو 300 ببرێ، کەچی بۆ شەش مانگ هەڵکشاوە بۆ

512، یەعنی ئەمە لە راستیدا، ئێمە لێرە بڕیار دەدەین لەسەر هیچی ئەم ئەبوابانە، ئەبێ بڕینێك بێت مەنتیقی بێت، ئەبێ جێبەجێ بکرێت، دەکرێت مەسەلەن ئەو موناقەلاتانە کە هەیە بکرێ، بەڵام لێرە پەرلەمان کە بڕیار دەدات لەو بابە، لەبار بووە، نازانم، ئەوەندە لە 100 دەبڕێت دەبێ بڕێت، نەك ئەوەی بەو شێوەیە زیاد بکرێت، باس لەوە کرا تەبعەن بەشێك لەو، تەبعەن من رەئیم وابوو کە بۆ تەشغیلیەکە هەر بۆ ئەبوابی تەشغیلی بێ، ئەوەی کە هاوکارانم باسیان کرد، لەو ئەبوابانە، بەڵام ئەگەر رێژەیەکیش دابنرێت، من پێم وایە نەخرێتە سەر ئیستیسماری، چونکە زۆر ڕا هەبوو لە راپۆرتەکانیشدا کە ئێمە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان جیا بکەینەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە لە ماددەی یەکدا، خاڵێکی تر زیاد بکەین کە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ ئەنجومەنی پارێزگاکان، لەسەر بودجەی ئیستیسماری نەبێت، ئەو زیادەیەش کە باسی ئەکەین، کە بخرێتە سەر پەرەپێدانی پارێزگاکان، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز رفیق صابر فەرموو.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لێرە گرنگە، ئێمە کۆ دەبینەوە و چەندان رۆژ موناقەشەی بودجە دەکەین، بۆ ئەوەیە کە حکومەت و وەزارەتی دارایی بە تایبەتی، ئیلتیزام بەو پرەنسیپ و قانون و بڕیارانە بکات کە لە پەرلەمان دەردەچێت، بەڵام ئەوەی کە جێگای سەرنجە کە هەست دەکەین تەجاوزێکی زۆر هەیە، یان رێگە پێدانێکی زۆر هەیە لە لایەن وەزارەتی داراییەوە، بۆ ئەوەی تەجاوز بکرێت لەمەجالی سەرفکردندا، بۆ نموونە ئێمە پار لە مەسەلەی سیلەع و خەدەمات و صیانە، ئەوەی کە بڕیار دراوە بۆ حکومەت خەرجی بکات، 837 ملیار و 670 ملیۆن دینارە، کە ئەمە پارەیەکی یەکجار زۆر بووە، بەڵام لە شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2010، کە چوار مانگی بودجە هێشتا بڕیار نەدراوە، ئێمە دەبینین 558 ملیار و 205 ملیۆن دینار سەرف کراوە، ئایا چۆن دەکرێ وەزارەتی دارایی و بەڕێز وەزیری دارایی رێگە بدەن لە شەش مانگی یەکەمدا کە زیاتر لە 25٪ تەجاوز بکرێتە سەر ئەو پارەیەی کە لەم بابەدا تەرخان کراوە، لەکاتێکدا ئێمە دەزانین ئەو بودجەیە کە دێت، دابەشی 12 مانگ دەکرێت و هەر مانگە و فەرمانگەیەك، هەر وەزارەتێك مانگانە لە 12٪ بودجەکەی خۆی بۆ تەرخان دەکرێت، کاتێك دەبیندرێ لە وەزارەتی دارایی کە وەزارەتێك یان ئەنجومەنی وەزیران یان دەزگایەك لە مانگێکدا تەجاوزی لە 25٪ لەوەی کە بۆی داندراوە، بۆ چی ئەو رێگەی پێدەدرێ و بۆی سەرف بکرێ؟، ئەمەش بەداخەوە تەنیا لەو بوارەدا نیە، بەڵکو لە بواری ئیعانات کە هاوکارم کاك عدنان عثمان ئیشارەتی پێدا بە هەمان شێوەیە، لە بواری مصروفاتی ئوخرا، کۆی ئەو پارەی کە دیاری کراوە 622 ملیارە، لە کاتێکدا لە شەش مانگی یەکەمدا 336 ملیار سەرف کراوە، بە هەمان شێوە لە بواری ئیعاناتدا، ئەوەی کە لێرەدا گرنگە و من دووپاتی دەکەمەوە، کە وەزارەتی دارایی و بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی ئیلتیزام بەو مەبدەئی لە 12٪ بکەن و رێگە نەدرێت ئەو کە دائیرەیەك تەجاوز

دەكات و لە سنووری خۆی زیاتر خەرج دەكات، لە مانگی داهاتوو پێشیان پێ بگرن و نەهێڵن ئەوەبێت، ئەوەی كە گرنگە لێرەدا ئەم مەبدەئی سیلەع و ئەو پارە زۆرەی لە 17٪ی بودجە بۆ كڕینی كەل و پەل و صیانە تەرخان كراوە، راستیەكەی پارەیەكی یەكجار زۆرە، من پێم وایە ئەمڕۆ لە كوردستان، عەقلیەتی ئیستیهلاكی و كەشخە و ژیانی لۆكس خۆی زاڵە بەسەر كوردستاندا، ئێمە نابێ رێگە بدەین دائیرەكانی حكومەت لە كڕینی ئۆتومبێل و لە كڕینی كەل و پەل، پەیڕەوی مەبدەئی ئیستیهلاكی بكەن، ڕەچاوی ئەوە بكەن، تەنیا بە دوای شتی زۆر كەشخە و گران بەها نەگەڕێن، حیسابی بودجەی خەڵكی كوردستان بكەن، ئەگەر ئێمە ئەو بڕە پارەی كە بۆ سیلەع و خەدەمات تەرخان كراوە، وەكو ئیعانات و، مینەح و، مەنافیعی ئیجتیماعی و، مەسروفاتی ئوخرا كۆ بكەینەوە، زیاتر لە 32٪ی كۆی بودجەی هەرێمی كوردستان پێكدەرهێندرێ، كە بەراستی ئەوە هینە، بۆیە من داوا دەكەم، ئەو پارەی كە لە سیلەع و خەدەمات و صیانە كراوەتە دەبڵ، وەكو پار بهێڵدرێتەوە، یەك دیناریش زیاد نەكرێ لەو بوارەدا، ئێمە لەو رێگەوە، زیاتر لە 800 ملیار دینار كە پارێزگاری دەكەین كە دەكاتە زیاتر لە 600ملیۆن دۆلار، بەو پارەیە گرفتی هەموو قوتابخانەی كرێ، كە پارەیەكی یەكجار زۆر و بە ملیارەهای بۆ سەرف دەكرێ، گرفتی كەمی یان نەبوونی بەشی ناوەخۆیی لەوە چارەسەر دەكەین، بەمەش پارەیەكی یەكجار زۆر بۆ حكومەت دەگێڕینەوە، خۆ ئەگەر ئەمە تەنیا بۆ قوتابخانە تەرخان بكرێ، ئەو پارەی كە لە صیانە سەرف دەكرێ، بەس بۆ قوتابخانە تەرخان بكرێ، نزیكەی 1000 قوتابخانە دەتوانرێ لە گوند و شارەكان پێی دروست بكرێت، شتێكی تر هەیە كە پەیوەندی بە سولفەی زەواجەوە هەیە، شتەكە وەكو داكۆكیكردنێك لە مافی هاوڵاتیبوون و یەكسان بوونی هاووڵاتیان لەبەر دەمی یاسادا، من بە پێویستی دەزانم سولفەی زەواج هەر كەسێ بگرێتەوە كە هاووڵاتی كوردستان بێت، خۆی كارێكی باش كرا كە لەمەسەلەی سولفەی خانوو بەرەدا هاووڵاتیان هەموو بە یەك چاو سەیر كران، هیوادارم لە سولفەی زەواجیشدا ئەم مەسەلەیە چارەسەر بكرێت، دوا جار، ئەگەر جەنابی سەرۆكی پەرلەمان ئیجازەم بدات، حەز دەكەم یەك عورفی پەرلەمانی بە بیر بخەمەوە، ئەویش ئەوەیە كە لە هەموو كۆبوونەوەكانی پەرلەمان كە بابەتێك خراوەتە ڕوو، پرس كراوە كێ دەیەوێ قسە بكات، ناوی خۆی نووسیوە، هیوادارم ئیلتیزام بەوعورفەوە بكەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ئێمە داوامان كرد، لە فراكسیۆنەكانمان پرسی، وتیان هەموومان قسە ئەكەین، بۆیە من بەو لیستەی كە ئینتیخابات پێشكەش كراوە، ناوەكانم بە پێی رێژەكان تەوزیع كرد، ئەمە زۆر ئەبات، لە ماددەی دوو كە ئەوە تەواو بوو، پێتان خۆشە ناوتان ئەنووسینەوە، سەرچاو، باشە، بەڕێز شیلان عبدالجبار فەرموو.

بەڕێز شیلان عبدالجبار عبدالغنی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەمێ دانوستاندن لەسەری راپۆرتا لێژنا دارایی و ئابووری، من چەند پێشنیار و چەند پرسیار بکەم، ئەز دووپات کەمەوە ژبەر هەندی لڤێرێ ئەز دووبارە ناکەم، بەس لڤێری من دڤێتن ئەز دبێژم کو ئەژی پشتگیریا راپۆرتا لێژنا یاسایی دکەم، سەبارەت بە جەداڤینا پارەی پەرەپێدانی پارێزگا بودجە گشتیا هەرێما کوردستانێ، چونکە تێکلاهیە بە هەردوو بودجە و مەترسیەکە دروست کرن کو ئەو پارە تایبەتە بە پرۆژە پەرەپێدانا پارێزگا بێتە سەرف کرن بۆ پرۆژە وەبەرهێنانێ تر، هەروەسا چ گەرنتیەك نادرێتن کو ئەو پارە تایبەتە کو پەرەپێدانا پارێزگاها بە ئێکسانێ بێتە دابەش کرن لەناڤ هەر سێ پارێزگاها هەرێما کوردستانێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سیوەیل عثمان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەو قسانەی هەموو ئەو ئەندامە بەڕێزانە کردیان، هەمووی وا بزانم دووبارەیە، لەبەر ئەوەی لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری هەمووی دیاری کراوە، خاصەتەن، بە تایبەت ئەو زیادانەی کە بۆ سولفەی عەقار و زەواج و هێزی پێشمەرگە و پۆلیس و نازانم....هتد، ئەوانە هەمووی زیاد بوو، وا بزانم ئەندام پەرلەمان ئازادە، بەس وا بزانم ئەوە زیاد بوو، بە تایبەت لەو بودجەی کە ئێمە باسی لێوە دەکەین، لەبەر ئەوەی ئەو زیادانەی ئێستا باسیان کرد، لە ماددەی 15 دیسان هاتیە، واتا لە ماددەی 15 دووبارە ئەو موناقەشەی بکەینەوە، ئەو زیادانە بکەینەوە، دووبارە پێم وایە زۆرە، من پێشنیارێکم هەیە، ئەگەر پەسند بکرێ، ئەگەر پەسندیش نەکرێ قسەی خۆم هەیە، ئەو پێشنیارەم ئەوەیە، ئەگەر، تەبعەن زۆر قسەی لەسەر دەکرێت، لەسەر بودجەکە، زیادەی زۆری تێدایە، ئەگەر بۆ ماوەی 2 یان 3 رۆژ هەموو فراکسیۆنەکان، با قسەم تەواو بکەم ئەوجا سەرت بادە، هەموو فراکسیۆنەکان بەشدار بن لەگەڵ نوێنەرانی وەزارەت، ئەو کاتە تاوتۆیی دەکەن، مادام سەریشت بادا، دیارە قبولت نیە با قسەکانی خۆم بکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ماوەیەکی زۆرە ئەو پرۆژەیە بەو شکلە لە لێژنەکانە، لە لێژنەی داراییە، لەگەڵ وەزیر حازر بووە، ئەتانتوانی پێش ئێستا ئەو رێکخستنە بکەن بە یەکەوە، بەڵام ئێستا ئێمە بەردەوام دەبین لەسەر جەلسەکە، جەنابت قسەی خۆت بکە کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەستم ئەوە بوو، ئەگەر چاك بكرێ، ئەوە قسەمان كەمتر دەبێ لە ماددەكانی دی، مادام وای لێ هات، ئێستا یەك پێشنیارم هەیە دەڵێ: بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاكان مادام بە خاڵێكی تایبەت بێ، ئەو جیا بكرێتەوە، لەو بودجەی كە دیاری كراوە، بە نیسبەت بودجەی وەبەرهێنان كە 4 ترلیۆن و ئەوەندەیە، راستە، بەڵام هەندێ پرۆژە هەیە دووبارەیە، ئەگەر دیاری بكرێت، هەرهەمان پارە دەتوانن بۆ پرۆژەكانی تر بەكاری بێنن، بە نیسبەت ئەوانەی تەخصیص بكرێت، لە سەدا چەندە؟، ئەوە بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان دوایی دەنگی لەسەر دەدەن، هەر چەندە بێ، بەڵام تەفاصیلەكەی لێرە نەنووسرێ، وەكو باسم كرد لە ماددەی 15 تێدا دووبارە بوویەتەوە، بە نیسبەت تەخصیصی 63 ملیار و 130 ملیۆن دینار، ئەوە تەبعەن من ڕام لەگەڵ ڕای لێژنەی یاساییە، پشتیوانی لێ دەكەم، كە ئەوەی دوای نەفەقاتی مەجلیسی قەزا هاتووە، دوای ئەو، و یتم الصرف بطریق التمویل، و یخول رئیس مجلس القضاء صلاحیة الصرف مباشرة، ضمن الاعتمادات المخصصة لمجلس القضاء، ئەوە پشتیوانی لێ دەكەم، بەڵام وا بزانم ئەوە سەتری ئەخیری وا بزانم دووبارەیە، كە لێژنەی یاسایی پێشنیاریان كردیە، بە نیسبەت ئەو عیجزە، هاوكارانم باسیان كرد، ئەگەر حكومەتی هەرێم هەوڵ بدات، ئەو پارانەی لە بەغدا گێڕایتیانەوە، بە زۆری هی هێزی پێشمەرگەی كوردستانە، لەوانەیە عیجزەكە هاتیە، ترلیۆنێك و پێنج سەد و ئەوەندە ملیارە، لەوانەیە ئەوە لە 2007ەوە نەهاتیە، زۆر زیاترە، ئەگەر ئینشاء الله ئەو پارانە گەڕانەوە، ئەو عیجزەی پێ قەپات بكەین، باقیەكەی بێتە پەرلەمان، ئەوە بخرێتە سەر وەبەرهێنان، باشە تەصدیق بكرێ، یەك خاڵی كۆتاییم هەیە، بە نیسبەت نان بڕاوان، واتا ئەوانەی كە سزای سیاسی دراون، لەبەر ئەوەی پار لە یاسای بودجەی 2010، مادده سێ هاتووە كە پارەی ئەوانەی كە نان بڕاو كراون، یان لێیان بڕاوە، الحاصل، كوی باس دەكەین، لە 2009وە، ئایا تەصفیەی حیساباتی ساڵی 2009 كو كرا؟، ئەو پارانە موەزەفەكان یان فەرمانبەرەكان یان ئەوانەی زۆری هێزی ئاساییش و پێشمەرگە بوون وەریان نەگرت، حیساباتی خیتامی 2009 كو تەصفیە كرایە؟، چونكە لەویش هەیانە و لە 2010ش هەیانە، مافی خۆیانە ئەو پارانەیان بۆ بگەڕێنەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز فاضل محمد قادر فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەراستی تێبینیەكانی من هەمووی لە پێشنیارا خۆی ئەبێنیتەوە، هەر چەندە تەئیدی ئەو رایەی ئاشتی خان دەكەم، كە بەراستی ئێمە لە رۆژانی رابردوو، زۆر ڕا و پێشنیارمان هەبوو، نازانین ئەو ڕا و پێشنیارانە چەندی دێتە پێشكەش كردن و چەندی رەفز دەبێ؟، ئەوەی كە بە لای منەوە گرنگە بە حەقیقەت، كە

پێشنیار بکەم، ئەوەی تەئیدی پێشنیارەکەی فراکسیۆنیش دەکەم، کە بە حەقیقەت میزانیەی پەرلەمانی کوردستان بگەڕێتەوە جێی خۆی، لێرە بۆ یەك مەتڵەب من زیاتر مەبەستمە، وەکو دەزانین بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەراستی نووسینگەکانی پەرلەمان هەتاوەکو ئێستاکە لە خانووی ئیجاردان، من لەم کات و وەختەدا ئەمە بەشیاو نازانم، نووسینگەی پەرلەمانی کوردستان بەراستی من لە نووسینگەی پەرلەمانی هەڵەبجەوە سەیر دەکەم کە لە خانوویەکی کرێی گەڕەکی ماڵان دایە، ئەمە لەم کاتەدا کە ئێمە باس لەو بودجە زەبەلاحە دەکەین، بەلام نووسینگەکانی پەرلەمان لە خانووی کرێدایە، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو میزانیەی پەرلەمان وەکو خۆی لێ بکرێتەوە بۆ ئەوەی بینایەی نووسینگەی پەرلەمان ، هەموو نووسینگەکان دروست بکرێت، هەر لە میانەی پێشنیارەکانیشمدا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من پێم وایە ئەگەر لە یادم نەچووبێ، ساڵی رابردووش هەمان پێشنیارم کرد، کە بەراستی بە پێشنیارێکی زۆر زەرووری دەزانم، کە ساڵانە جووتیاران لە کوردستان تووشی زەرەرو زیانێکی زۆر گەورە دەبن، بۆیە پێشنیار دەکەم لە بودجەی ساڵی 2011، میزانیەك دیاری بکرێ بۆ خەسارەتی جووتیاران، چونکە من بۆ نموونە باسی یەك خاڵ دەکەم، لە ساڵی رابردوو و ئەمساڵیش لە ناوچەی شارەزوور، دەغڵ و دانێکی یەکجار زۆر بوون بە ژێر ئاوی سیروانەوە، ئەمساڵیش ئەمە دووبارە بوویتەوە، لەگەڵ چەندین زەرەری تری جووتیاران، هەم لە باغ و باغداری و بە حەقیقەت کۆمەڵێك نەخۆشی هەیە ئێستا لە جووتیاران، مەسەلەن سەرفیاتێکی زۆر دەکات لە بێستان، لەو کاتەی کە دێتە بەر لە یەکرا لێی دەدا، هیچی نامێنێت، یەعنی ئەوە زەرەرێکی گەورەیە بەر جووتیاران دەکەوێ، بۆیە پێشنیار دەکەم هەر بۆ هاندانی جووتیارانیش یان بۆ خەسارەتی بە جووتیاران بدرێتەوە، میزانییەیەك لە بودجەی ئەمساڵ دیاری بکرێ بۆ خەسارەتی جووتیاران کە ساڵانە رووبەرووی دەبنەوە، پێشنیارێکی ترم ئەوەیە، کە لە بودجەی ئەمساڵ، چونکە بڕیاری بە ئیدارە بوونی هەڵەبجە دراوە، ئەوەی کە من سەیرم کرد لەناو پرۆژەکەدا، بودجەیەك دیاری نەکراوە بۆ ئیدارەی سەربەخۆی هەڵەبجە لەگەڵ چەند ئیدارەیەکی تر کە لە لایەنی حکومەتی هەرێمەوە بڕیاری بە ئیدارە بوونەکە دراوە، بەلام پێشنیاری بودجەکەی بۆ نەدراوە، پێشنیار دەکەم کە ئەو بودجەیەش دیاری بکرێ، پێشنیارێکی ترم هەیە کە بەڕاستی زۆر بەلامەوە گرنگە، کە ئێمە زۆر کات و پێموایە هەموو لایەك موتەفیقین لەسەر ئەرك و رۆڵی پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستان، هەر چەندە یەکێك لە مەبەستەکانیشم ئەوەیە کە پێشنیار کراوە بۆ زیادکردنی مووچەی پێشمەرگە، نازانم ئەوە تەصویت دەبێ یان؟، بەلام ئومێد دەکەم تەصویت بکرێ، بەلام پێشنیارێکم هەیە، لە بودجە ئەمساڵ، بەلام شەرت نیە ئەمساڵ هەر هەمووی ئەوەی من دەیلێم بکرێ، بەلام ئیدامەی هەبێ بۆ ساڵانی داهاتوو کە هەموومان دڵنیاین لەوەی، هەموومان موتەفیقین لەوەی ئەو سەروەری و دەستکەوتەی کە ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستان هەیە، هینی خوێنی شەهیدان و هێز و بازووی پێشمەرگەیە، بۆ ئەوەی لە بودجەی ساڵی 2011دا میزانیەیەك دیاری بکرێ بۆ دروست کردنی پەیکەری پێشمەرگە لە هەموو دەروازەی شارەکانی کوردستان کە بەڕاستی ئەوە من دەتوانم بڵێم دەبێتە رەمزێك یان رێزێك بۆ پێشمەرگە و وەفایەك بۆ پێشمەرگە و خوێنی شەهیدەکانمان،

پێشنیارێکی ترم ئەوەیە کە بە حەقیقەت میزانیەکی زیاتر دیاری بکرێ بۆ وەزارەتی صیحە، چونکە بە حەقیقەت ئەوەی دەزانین زۆر کات نەخۆشی کت و پڕ هەیە، فیعلەن ئێستا ئەو نەخۆشیە خەرتەناکە لە شاری هەڵەبجە هەیە کە یەکسەر لە جگەری مرۆڤەکان دەدات، ئەوە پێویستی بەڕاستی بە میزانیەکی تایبەت هەیەبۆ چارەسەر کردنی، پێشنیارێکی تر بە سەریعی دەیکەم ئومێد دەکەم پێم نەبڕی، ئومێد دەکەم، ئەگەر لە هەموو موحافەزەکانی کوردستانیش نەکرێ ئەوە لە هەولێری پایتەخت، نەخۆشخانەیەکی شێرپەنجە دروست بکرێ کە ئەو نەخۆشیە ئێستا زۆر زۆرە لە هەرێمی کوردستان و چارەسەرکردنی ئەو نەخۆشیە مەسروفەکەی بکەوێتە ئەستۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێشنیارێکی ترم هەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەوەیە کە ئومێد دەکەم لە بودجەی ئەمساڵ، هاوکارییەك بکرێ بۆ قوتابیانی زانکۆکانی هەرێمی کوردستان، چونکە بەڕاستی ئەوەی کە من بیستوومە و بە من وتراوە، فەزاحەتێکی خەراپ هەیە کە هینی قوتابی هەژار لە زانکۆکانی کوردستان بۆ ئەوەی، بە تایبەت زانکۆ ئەهلیەکان کە مەسروفی خوێندنیش لەسەر خۆیانە، ئاخیر پێشنیارم ماوە، تەئیدی پێشنیارەکەی فراکسیۆنی کوردستانی دەکەم بۆ زیاد کردنی یان هاوکاری کردنی زیاتری ئەو قەزا و ناحیانەی کە زیاتر بەر وێران کاری کەوتوون، چونکە بەڕاستی هەموو قەزاکانی کوردستان و دەتوانم بڵێم زۆربەی زۆرتریان بەر وێرانکاری کەوتوون، شاری هەڵەبجە یەکێکە لەوانە، ئومێد دەکەم ئەوە لەبەر چاو بگیرێ و میزانییەکی زیاتر بۆ ئەو قەزانە دیاری بکرێ کەوا زیاتر بەر وێرانکاری کەوتوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز تارا عبدالرزاق فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری پێشنیارەکانی لیستی کوردستانی دەکەم، بۆ ئەو زیادانەی کە سۆزان خان و کاك دڵشاد باسیان کرد، من دووبارەی ناکەمەوە، بەس زیادەیەکم هەیە، داواکارم لەو پێشینەی هاوسەرگیریە کە بە بڕی 5 ملیۆن دیاری کراوە، بۆ منداڵە شەهیدەکان بەشێوەی بەخشین بێ و لێیان وەرنەگیرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ڕێباز فتاح محمود فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەرتا هەر چەندە زۆربەی قسەکان کرا، پێم وایە، نەئەچووە ناو ئەو ماددەیە، بەڵام کە قسەکان کران، ئێمەش مولزەم ئەکەن لەسەر ئەوەی کە ئەو قسانە بکەینەوە، سەرەتا پێم وایە دانانی ماددەکان هەڵەیەکی تێدایە، چونکە ماددەی یەکەم ئەبوایە داهات بوایە، نازانم بە پێی ئەوەی کە من بیری لێ ئەکەمەوە، کاتێ

کە من نەزانم داهاتەکەم چەندە؟، چۆن تەوزیعی ئەکەمەوە؟، چۆن ئەتوانم عیجز دیاری بکەم؟، کە من نەزانم چەند پارەم هەیە؟، چۆن بیر لەوە ئەکەمەوە کە چۆن خەرجی بکەم؟، لەبەر ئەوە پێم وایە ئەبوایە ماددەی یەکەم داهاتەکە بوایە و ماددەی دووەم تەوزیعەکە بووایە، قسەیەکی ترم ئەوەیە کە پێشنیازێك کرا کە ئەم بڕانە وەکو خۆی بمێنێتەوە و، لە بڕگەیەکی تر باسی بڕینەکە بکرێت، من پێشنیاز دەکەم کە ئەو بڕینانەی کە باس کراوە و کە بڕیار دراوە کە ببڕێ هەر لەم ژمارەیە حیساب بکرێ و دوای بڕیاردان لەسەر ئەوەی کە دوایی ئەبڕی چەندە؟، لە خاڵی یەك و دوو یەکسەر بڕینەکە دیاری بکرێ، چونکە ناکرێ تۆ لە بڕگەی یەك بڕی ئەو پارەی کە بۆ ئیستیسمار دانراوە، بە پارەیەك ئاماژەی پێ بدەی، دواتر لە خاڵێکی دیکە ئەوەی پێشووتر رەفز بکەیتەوە، لەبەر ئەوە باشتر وایە ئەو بڕەی کە ئەبڕێت دیاری بکرێت و دوایی بەیەکجار بڕی دیاری کراو بۆ ئیستیسماری یاخود بۆ تەشغیلی دیاری بکرێت، لەسەر خاڵی سێ و چوارەم، لە راستیدا نازانم بە چ پێوەرێك ئێمە بڕیار لەسەر ئەوە بدەین کە بە 54 ملیار بۆ پەرلەمانی کوردستان بڕێکی باشە یاخود بڕێکی زۆرە؟، کاتێك ئێمە نەزانین ئەو بڕە چۆن سەرف ئەکرێ و چۆن بڕیارە سەرف ئەکرێ؟، چۆن بڕیار بدەین لەسەر ئەوەی کە ئایا ئەمە بڕێکی باشە یان بڕێکی خراپە؟، لەسەر ئەوەی کە بڕیار وایە مەجلیسی قەزا و پێم وایە ئەو قسانەی من هەتا ئێستا هەر لەسەر ماددەکەیە، دەرنەچوویمە لێی، لەسەر ئەوەی کە ئەو بڕەی دانراوە بۆ مەجلیسی قەزا سەربەخۆیی هەبێ، پێم وایە چەنێك سەربەخۆیی قەزا موهیمە، ئەوەندەش سەربەخۆیی داراییکانیش موهیمن، یەعنی کاتێك کە وەزارەتی تەندروستی لەسەر بنەمای سەربەخۆیی دارایی نەتوانێ پلانێکی تەندروست، پلانێکی زانستی باشی هەبێ، یاخود پەروەردە نەتوانی، کاتێك کە کەسە بە پلانێکی تەندروستی باش نەتوانرێ چاك بکرێتەوە، ئەو کاتە قەزا ئەتوانی چی بکات بۆ ئەو کەسە؟، لەبەر ئەوە ئەو سەربەخۆییە داراییە، هەر چەند بۆ قەزا پێویستە، بۆ وەزارەتەکانی تریش پێویستە، من پێم وایە لەسەرجەم لێژنەکان، وەزارەتەکان، ئەو داوایەیان ئاڕاستەی لێژنەکانیان کردووە کە بتوانرێ تا ڕادەیەکی زۆر سەربەخۆیی دارایی بدرێت بە وەزارەتەکان و بتوانن مانگانە ئەو بڕە پارەی کەپێویستیانە سەرفی بکەن، چونکە هەندێ جار وەزارەتێك لە مانگێکدا پێویستی بە بڕی پارەی زۆرترە لەوەی کە بە گوێرەی تەعلیمات بۆی نیە سەرفی بکات، سەبارەت بەوەی کە هەندێ پێشنیاز کران، نازانم تا چەند شوێنەکەی ئێرەیە؟، نەوەك دوایی نەهێڵدرێ باس بکرێ، باس لەوە کرا کە پێشمەرگە، نازانم، توێژەری کۆمەڵایەتی، ناوی مەجموعەیەك لەو توێژانە هێنران کە ئەوانە پێویستە پارەیان زیادبکرێ، پێموایە هەندێ جار لەم بابەتەغەدر ئەکرێ، لەبەر ئەوەی کە من پزیشکێکم ئەتوانم لێرە لەبەر ئەوەی کە خۆم پزیشکم، دیفاع لەو بەشە بکەم، لەو بەشەی کۆمەڵ، بەڵام ئەگەر یەکێك نوێنەری نەبوو لەناو پەرلەمان، یاخود کەسێك ئاگاداری کێشەکەی نەبوو، چۆن تەرح ئەکرێ، لەبەر ئەوەی ئەگەر بڕیار وایە ئێمە قسە لەسەر مووچە بکەین، پێویستە سەرجەم ئەوبڕیارانەی کە لەبارەی مووچە دانراوە بێتە پەرلەمان و قسە لەو بارەیەوە بکەین، ئەڵێین زیادی ئەکەین، کەمی ئەکەینەوە، مووچە بۆ ئەم توێژە چەندە؟، زیادی ئەکەین یان کەمی ئەکەین، یاخود ئەگەر بڕیارەکە بە

شێوەیەکەکە ئێمە مووچەی ئێرە هاوتای بکەین لەگەڵ بەغدا، پێویستە بە بڕگەیەك بێت کە سەرجەم دەرماڵە و مووچەی فەرمانبەرانی حکومەتی هەرێم هاوتا بێت لەگەڵ بەغدا، یەعنی پێشمەرگەیەك، ڕێزم هەیە بۆ پێشمەرگە، ڕێزم هەیە بۆ توێژەی کۆمەڵایەتی و هەموو توێژەکانی تر، بەڵام یەعنی فەرقی پێشمەرگەیەك یاخود توێژەرێکی کۆمەڵایەتی، یاخود لایەنێکی تر چیە لەگەڵ پزیشکێك کە ئەویش مووچەکەی هاوتا نیە لەگەڵ بەغدا؟، یاخود فەرقی چیە لەگەڵ موحامیەك یاخود موحەقیقێك یاخود یاساییەك کە مووچەکەی هاوتا نیە؟، لەبەر ئەوەی ئەگەر قسە لەسەر هاوتاکردنی مووچەیە، پێویستە سەرجەمیان هاوتا بن نەك تەنها باسی چەند لایەنێکی دیاریکراو بکرێت، تەئکیدیش لەوە ئەکەمەوە کە ئێمە وا بزانم زۆرترین ژمارە پێشنیازی ئەوەیان کرد کە ڕێژەی پارێزگاکان و پێموایە وەزیری پلان دانانیش خۆی لەگەڵ ئەوە بوو کە بودجەی پارێزگاکان بدرێتەوە بە ئەنجومەنی پارێزگاکان، ئەگەر ئەوە ئەکرێ بە پێشنیار و تەصویتی لەسەر دەکرێ، پێموایە شوێنەکەی هەر ماددەی یەکەمە کە لێرە قسەی لەسەر بکرێت، دیسان منیش هەر تەئکید لەسەر ئەو خاڵە دەکەم، ساڵی پاریش وەکو پێشنیازێك ئاراستەی حکومەتمان کرد کە ئەو ناوچانەی کە زیانبارن، زیاتر زیانیان لێ کەوتووە لە ماوەی رابردوو، زیاتر ئیهتیمامیان پێ بدرێ، ناکرێ هەڵەبجە یاخود قەڵادزێ یاخود گەرمیان وەك ناوچەیەکی تری کوردستان کە لەوانەیە زیانێکی کەمتری بەرکەوتبێ، ئەبێ ئەگەر وەکو قەرەبووش بکرێ و ئیشێك لەسەر ئەو ناوچانە بکرێت، بەڵام من لەگەڵ ئەوەم کە تەحدید بکرێت ئەو بڕە پارەیە ئایا سەد ملیارە یان حەفتا و پێنج ملیارە؟ من بۆ خۆم تاوەکو بڕەکەی زیاتر بێت پێموایە باشترە، بەڵام تەحدید بکرێت، من پێشنیازی ئەوە دەکەم لەجیاتی ئەوەی ئەم پارانە زۆرجار کێشە ئەوەیە کە لەوانەیە ئەوبڕە پارەیەی کە دادەندرێ بڕە پارەیەکی باش بێت، بەڵام ئەو بڕە پارەیە بە خراپ بەکاردەهێندرێ، لەبەرئەوە من پێشنیار دەکەم کە ئەو بڕە پارەیەی کە دادەندرێ نازانم ئەوە تا چەند دەتوانرێ قسەی لەسەر بکرێت کە قسە لەسەر ئەوە بێ بۆ سەنتەری توێژینەوەی تایبەت بێت بە ئەگەر بڕە پارەکەی ئەوەی کە بۆ هەڵەبجەیە لەسەر سەنتەرێکی توێژینەوە بێت و لەسەر دەرئەنجامەکان و لەسەر ئەو تەئسیرانەی کە کیمیایی لەسەر ئەم ناوچەیەی کردووە، تا ئێستاش گومان هەیە لەسەر ئەوەی کە ئایا ناوچەی هەڵەبجە بۆ ژیان گونجاوە یان گونجاو نیە، ئەگەر ئەمە گومانێکی هەڵەش بێت بەس قسەیەکە هەیە، ئێمە نەمانتوانیوە بۆ ئەبێ ڕێکخراوێکی نێودەوڵەتی و ڕێکخراوێك لە دەرەوە بێت کارلەسەر ئەوە بکات کە باری دەروونی کەسوکاری ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تۆ باسی میزانیەکە بکە ئێستا وەختی توێژینەوە نیە، ئەوە لە وەختێکی تر، فەرموو.

بەڕێز د.ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەحدید بکرێت کە بۆ ئەو لایەنە بێ و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری پێشنیاری فراکسیۆنی کوردستانی دەکەم، تکام وایە بۆ ئەو بڕگانە تەرخان بکرێت کە ئاماژەیان پێی کرد، من دووبارەی ناکەمەوە، هەروەها پشتگیری لە پێشنیاری لیژنەی دارایی دەکەم کە بودجەی پەرلەمان لە 54 ملیارەوە بکرێت بە 74 ملیار بۆ ئەوەی بتوانێ لە هەموو شوێنە پێویستیەکان نووسینگە بکاتەوە، هەروەها ئەو کەموکوڕیانەی کە هەنە چارەسەریان بکات، دیسانەوە تەئکید دەکەمەوە بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی کە زەرەرمەند بوونە لەسەردەمی ڕژێمی بەعسی لەناوچوو، بۆ نموونە قەزای مێرگەسوور و قەزای سۆران و قەزای چۆمان و ڕواندز، نەك تەنها گوند و ناحیەکان، بەڵکو مەرکەزی قەزایەکانیشیان لەگەڵ خاك یەکسان کرابوو، بۆیە منیش پێشنیار دەکەم ئەو بڕە پارەیە بکرێتە سەد ملیار و بۆ ئەو قەزاو شوێنە زیان بەرکەوتوانە تەرخان بکرێت، هەروەها تەرخانکردنی بڕە پارەیەك بۆ هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان ئەگەر وەزارەتی دارایی حسابی بۆ نەکردبێت، هەروەها پشتگیری لەو پێشنیارانەی هەندێك لە هاوکارانم دەکەم بۆ حساب کردن بۆ ژیان و گوزەرانی پێشمەرگە، هەروەها هەوڵدان بۆ زیاتر دەعم کردنی کەرتی تەندروستی لە هەموو بوارەکاندا و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان هەر بۆ ئاگاداریتان ئێستا کە ئەمانە تەواو بوو پاشان فاسڵێك دەدەین، پاش نیوەڕۆش دووبارە دادەنیشینەوە، هەر بۆ ئاگاداریتان، چونکە ئەبێ ئەمڕۆ ئەم ماددەیە زۆر وەختی برد لیژنەی دارایی جوابیان و وەزیرە بەڕێزەکان و پاشان دەچینە سەر دەنگدانی ماددەکە، بۆیە تکایە هەوڵ بدەن تیکرار زۆر نەبێ، چونکە بەڕاستی زۆر تیکرار هەبوو، کاك سەروەر فەرموو.

بەڕێز سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە قسەی زۆر سەبارەت بەو بابەتە کرا لەو ماددەیە لەلایەن بەڕێزەکانەوە، ئەوەی لێرەدا من دەمەوێ ئیشارەتی پێ بدەم لەوانەیە بەشێکی دووبارە بێ، یەکێکیان/ دەرهێنانی ئەو بڕە پارەیەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، دووەمیان/ من پرسیارێك دەکەم لەبەڕێز وەزیری دارایی بەڕاستی لەوانەیە تا ئێستاش سەبارەت بەو بڕگەیەی کورت هێنانە لەلای ئێمە ڕوون نەبێت، یاخود ئەوەی کە دەیڵێن ئەمە لەو بڕە پارەیە تەعویز دەکرێتەوە کە دواتر بەشێوەی سولفە دەدرێ چۆنە لەلایەن حکومەتی عیراقەوە، چونکە ئێمە هەریەکێکمان و بە جۆرێك باسی لێوە دەکەین سوپاسی، دەکەین ئەگەر ڕوونکردنەیەکی زیاترمان پێ بدات، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من ئەمە دەڵێمەوە کە پێویستە ئێمە قسە لەسەر ئەو بودجەیە دەکەین

بۆ ئەوەیە زیاتر تەوازنی ئەوە ڕابگرین تا چەند دەمانەوێ بودجەکە لەخزمەتی خەڵك دابێت، نەوەکو هەریەکە و بەجۆرێك باسی لێوە دەکەین، چونکە هەست دەکەم جۆرێك لە قسەکانمان تەناقوزاتی تێدایە، من لەگەڵ ئەوەدام ئەو پێشنیارانەی کەوا سۆزان خان کردی وەکو لیستی کوردستانی ئەو بڕی 10٪یەی کە چەند جار وتوومانەتەوە کەم بکرێتەوە یاخود لە بودجەی تەشغیلی دا دەست نیشان بکرێت بۆ کۆمەڵێك بواری تر و هەروەها بۆ بواری ئیستسماریش، بەڵام بەرلەوەی ئێمە قسە لەسەر ئەوە بکەین کە هەریەکە و لە خۆمانەوە بڵێین بۆ بابەتێکی تەرخان بکەین، پێم باشە بەڕێزان وەزیری پلاندانان و وەزیری دارایی ڕوونکردنەوەی زیاترمان پێ بدەن، چونکە ئەو بوارانە کە داندراون لەخۆوە دانەنراون، ئەگەر هاتو کێشەیەك هەیە وپارەیەك دەست نیشان کراوە بۆ بەهەدەردانە، ئەوا ئێمە لێرەین با بۆمان ڕوون بکەنەوە و بڕیاری لەسەر دەدەین ئەگەر واش نیە و وەکو پێویستی دانراوە بەڕاستی غەدرە ئێمە هەریەکەو لەخۆمانەوە داوای کەم کردنەوەی بکەین، بۆ نموونە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، سەبارەت بەوەی کە دەڵێن ئەو پارەیە بۆ نموونە لە سلع و خدمات و سیانە بۆ ژیانی لوکس و فەخفەخە و زەراق و بەراق داندرایە و مەسئولین پێی بژین، ئەگەر وایە ئێمە لێرە قەبوڵی ناکەین، ئەوەی من دەیبینم لە سلع و خەدەماتدا وەزارەتی کارەبا 53٪ ی بۆ دەست نیشان کراوە کەوەزارەتێکی خەدەمیە، کێشەیەکی گەورەمان هەیە لەوبوارە بۆ ئەوەی چارەسەر بکرێت، پێشمەرگە 7٪ ی بۆ داندراوە، پەروەردە بۆی داندراوە تەندروستی بۆی داندراوە، ئەوانی تر هەموویان بە پۆینتات باسی لێوە کرابێ، ئەمانەمان با بۆ ڕوون بکاتەوە بەڕێز وەزیری دارایی کە ئەمە چۆنە؟ لەو شوێنانەی کەوا زیادە حەقە ببڕدرێت، بەڵام ئەگەر زیاد نیە ئێمە ناکرێ بواری خزمەتگوزاریەکان پەك بخەین، لە ئیعانات تەنها دوو وەزارەت کەوا بۆی داندرابێ بڕی زۆر بێت، لەساڵی پاردا بڕێکی زۆری بۆ داندرابوو بەڵێ، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ساڵی پار 492 ملیار بۆ مالیە کە سەرفی کردبێت هەتا 6/30، زراعە 65٪ ی سەرف کردووە تا 6/30 ، بەڵام ئەمساڵ دەبینین بۆ 20 ملیار کەم کراوەتەوە، ئەم کەم کردنەوانە تا چەندن؟ پێویستە ئێمە گوێ لەبەڕێز وەزیر بگرین و بۆمانی ڕوون بکاتەوە، لە مینەح دا بەهەمان شێوە مالیە 603 ی بۆ تەرخان کراوە، لەمەدا ئەوەی کە بەدواداچوونی بۆ دەکەین و سەیری دەکەین 408 ملیاری بۆ شارەوانیەکان تەرخان کردووە لە مەسەلەی واریدات و مەسروفاتیان دا ئەوەی کەوا بۆیان تەواو بکرێت، سەد و چل و نۆی بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون تەرخان کراوە کە ناکرێ ئەمە دەسکاری بکرێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لێرەدا دەبینین کەوا 10 ملیاری بۆ هەرسێ سەرۆکایەتیەکە تەرخان کراوە، ئەگەر هەر سێ سەرۆکایەتیەکە ئەمە زیادە با ئێمە لێرە بڕیاری لێ بدەین، ئەوەی سێ سەرۆکایەتیەکە سەرۆکایەتی هەرێم و پەرلەمان و ئەنجومەنی وەزیرانە کەوا کەمی بکەینەوە ئەمە، سەبارەت بە مەنافعی ئیجتماعی ئەگەر سەیرێکی خشتەکە بکەین دەبینین 333 ملیار و 264 ملیۆنە، بەشی زۆری لەمە کە 257 ملیاری لەگەڵ 930 ملیۆنی وەزارەتی کار دەیبات، دەزانی ئەمە بۆچی داندراوە؟ لەمەشیان دا ئەوەی تر دەمێنێتەوە و 20 ی بۆ پێشمەرگەیە و کەمێکی کە دەمێنێتەوە لەمەیان حەقە بەڕێز وەزیر ڕوونکردنەوەمان بۆ بدات، مەسروفاتی ئوخرا دیسانەوە بە هەمان شێوە کە

دەبینین بەشی زۆری بۆ مالیەیە ئەوەی تری بۆ خوێندنی باڵاو پەروەردەو هەیئەی ئیستسمارە لە مالیە کە دەست نیشان کراوە ئەو بودجەیە ئەو بڕە زۆرەی سولفەی زەواجە و سولفەی عەقارە کۆمەڵێك شتی تری لەسەرە، ئێمە لێرەدا ئەوەی دەیڵێم بەوەی پێویستمان بە ڕوونکردنەوە هەیە، لە مەسروفاتی غیر مالیە بە هەمان شێوە وەزارەتی کارەبا بەشی زۆری دەبات، پێشمەرگە دەیبات کە 42 ملیار بە 25 و لە دواتر دا 12 ی بۆ پەرلەمان داندراوە، لێرەدا ئەوەی کە دەیڵێین بۆ ئەمانە پێویستی بە ڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە لەلایەن وەزیرەوە، بۆیە من دەڵێم زیاتر گوێ لەوان بگیردرێت، سێ پێشنیارم هەیە، بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەگەر بە کورتی کاتم پێ بدەی بیانڵێم، یەکەم/ ئەوەیە ئێمە ئەو بڕە پارانەی کەوا دادەندرێت لەمەسەلەی عائیدات دا کە لە سولفەی عەقارە و سولفەی زەواجە و عائیداتی زراعیە و صناعیە و صندوقی نیشتەجێ بوونە، پێویستە صندوقێك هەبێ بۆ ئەوەی ئەو پارەیە دەوران بکات و ئێمە ساڵانە ئەو کێشانەمان نەبێت نەك بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی مالیە، خاڵێکی تری ئەو بڕە بودجەیەی بۆ حیزبەکان داندراوە بەڕاستی منیش پێشنیاری ئەوە دەکەم کە تەواو کەم بکرێتەوە و حزبەکان با پشت بە خۆیان ببەستن لەخۆبوردوانە تر کار بکەین، نەوەك هین بێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، یەك خاڵم ماوە سەبارەت بە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ئەوەی بۆی داندراوە من پێموایە نەك زۆر نیە، بەڵکو کەمیشە بۆ ئەوەی بتوانین ئێمە لێرە حکومەتی هەرێم هاوکاری ئەو ناوچانەش بکات، چونکە ئەو بڕەی کە لەساڵی پاردا بۆیان دەست نیشان کرابوو هەمان بڕ ئەگەر زیادیش نەکرێت لێیان کەم نەکرێتەوە و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامی فەرموو، کاك رفیق فەرموو.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکا دەکەم کەس لێرە باسی فەخفەخەی مەسئولین و ژیانی فەخفەخەی مەسئولی ین نەکردووە......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دانیشە، ئەو ڕەئی خۆی دا جەنابیشت ڕەئی خۆت دا، تکایە دانیشە، کاکە ئەو قسەیە ناسڕێتەوە ئیحتمالە مەسئولێك هەبێت خوا وای پەروەردە کردبێت و ئەو شتەی هەبێت، هەشە نەی بێت، دانیشە با ئیشەکەمان بکەین سەلامەت بی، کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیەی کە ئێمە ئەمڕۆ گفتوگۆی لەسەر دەکەین، دەکرێ ئێمە بۆ چاك ترکردنی بارودۆخی هەرێمی کوردستان لەڕووی بودجەوە پێشنیارەکان بەهەند وەربگیردرێن، ئێمە سەبارەت بە کەم کردنەوەی ڕێژەی بودجەی تەشغیلی من پشتگیری لەو هاوکارانەم دەکەم کە پشتگیری لەوە دەکەن کە 50٪ ی بودجەی

تەشغیلی کەم بکرێتەوەو بێجگە لە مووچە، ئەمەش وەکو هاوکارم کاك برهان بە وردی تەفاسیڵەکەی باس کرد، (یەك ترلیۆن و حەوت سەدو نەوەدو نۆ ملیار دینار) دەکات، بۆیە ئێمە دەتوانین ئەمە لە فەسڵ و بەند و ماددەکاندا بەکاری بهێنین و جێی بۆ بکەینەوە و ئەو گۆڕانکاریانەی کە تێیدا دەکەین کاری لەسەر بکەین، واتە ئەمە لە مینەح و ئیعانات و سوودی کۆمەڵایەتی و مەنافعی ئیجتماعی و ئەمانە کەم بکەینەوە و بخرێتە سەر بوارە تەندروستیەکان وەك عەقار و خانەنیشین و زیادکردنی مووچەی کەم ئەندام و یەکسان کردنەوەیان لە بوارە خزمەتگوزاریەکانی تر بە تایبەتی تەندروستی کە هاوکارم پەریهان خان باسی کرد و پشتگیری دەکەم لە بواری تەندروستیەکەوە و لەبواری پەروەردە و بواری کشتوکاڵی و پیشەسازی و بوارە خەدەمیەکان....... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل و سۆزان خان تکایە قسە مەکەن، کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەها من پشتگیری لەڕای هاوکارم کاك د.ڕێباز دەکەم بەوەی کە ئێمە بۆ ئەوەی نەچینە ناو تەفاسیڵ و وردەکاریەکانەوە کە کوێ زیاد بکەین و کوێ کەم بکەینەوە بە تایبەتی لەبواری مووچەو موخەسەسات و پایە و پلەدا، ئێمە بە بەندێك ئەوە کۆتایی پێ بێنین بە یەکسان کردنەوەی ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام لە جێگای خۆت دەنگ مەکە رجائەن، کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاك د.ڕێباز بەوەی کە رزگارمان ببێ ئێمە لە زیادکردنی موخەسات و یەکسان کردنەوی مووچە و پایە و دەرماڵە بەبەندێك کۆتایی بەوە بهێنین ئێمە لەم پەرلەمانەوە بڕیار بدەین و ئێمە سەرچاوەی داهاتی ئەم هەرێمەو حکومەتی عیراقی وەکو یەکە و یەك سەرچاوەیە، کەواتە بۆچی مووچەکانمان یەکسان نەبێ و موخەسەسات یەکسان نەبێ؟ بۆیە پێشنیار دەکەم من بەیەك بەند ئەوە ببڕینەوە کە ئێمە یەکسان کردنەوە و هاوتاکردنەوەی هەموو مووچە و دەرماڵە و موخەسەسات و پلە وپایە لەگەڵ حکومەتی عیراقی دا، هەر زیادکردن و کەم کردنەوەیەکیش کەکرا نافز بێت لە حکومەتی هەرێمی کوردستان و چیتر رزگارمان دەبێت لەسەرئەو وردەکاریانەی کە زۆر قسەی لەسەر کرا، ناعەدالەتیەکانیش دەچێتەوە شوێنی خۆی و نامێنێ، هەروەها پشتگیری لە داواکاریەکانی برای بەڕێزم کاك سمیر دەکەم بە گەڕانەوەی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان و دەربهێندرێت لێرە و بدرێتەوە بە دەستی خۆیان بۆ بەهێز کردنی سیستمی لامەرکەزی و خۆیان سەرپشك بن لە سەرفکردنی، هەروەها من داوا دەکەم کە مووچە و موخەسەسات و پایەی هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە یەکسان بکرێتەوە و گەڕانەوەی 110

هەزار لە مووچەی بەدەل ئەرزاق کە لەمانگی 9 و 10 و 11 و 12 ی ساڵی 2010 کە لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی بڕیاری لەسەر درا کە بگەڕێتەوە، کە گەڕاندیشیانەوە بەڕاستی بەکەموکورتی گەڕانیانەوە و 210 هەزاریان نەداوە بەوانەی کە پێیان داون، هەروەها کۆمەڵێکیش بێ بەش کران لەو هێزانە، بەڕاستی ئەوەش 210 هەزارەکەیان بۆ بگەڕێتەوە بۆ ئەو چوار مانگەی یەکەم بەڕێوبەرایەتی بەرگری فریاکەوتنە و هێزەکانی زێرەڤانیە و بەڕێوبەرایەتی پاسەوانیەکانە، بەڕێوبەرایەتی ئاسایشی گشتی هەولێرو سلێمانی کە بێ بەش کران لە 210 هەزارەکە، هەروەها گەڕانەوەی دەرماڵەیەکی تایبەت هەیە بە هەموو خەریجەکانی ماستەر و دکتۆرا لە وەزارەتەکاندا کە 75٪ بۆ ماستەر و 100٪ بۆ دکتۆرایە لە هەموو وەزارەتەکاندا کە بە مووچەی ئیسمی، بۆیە داوا دەکەم بۆ وەزارەتی ناوخۆش ئەوە بگەڕێتەوە کە تەنها وەزارەتی ناوخۆ نیەتی، یەکسان کردنەوەی مووچەی زیندانیە سیاسیەکان واتە مینحەی زیندانیە سیاسیەکان، ئەمانەش یەکسان بکرێتەوەو هەروەها ئەوەشی کە لێیان فەوتاوە لەو کاتەوە نەبێ کە مەلەفی زیندانی سیاسی تەواو دەبێ لەو بەروارەوە بۆی دابندرێ لە حکومەتی عیراقی ئەگەر ئەمڕۆ تۆ مەلەفی زیندانی سیاسی تەواو بوێ لەو ڕۆژەوەی کە بڕیاری لێ دراوە لە 2008 ەوە هەموو مووچەکانیان بۆ دەگەڕێننەوە، بۆیە پێویستە لێرە لە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش ئێمەش بەڕاستی ئەو مافە بگەڕێنینەوە، لەبەرئەوە گوناحی ئەو نیە کە مەلەفەکەی تەواو نەبووە، لەڕووی ئیداری و یاساییەوە گوناحی حکومەتە کەواتە حەقەکەی هەبوو لەوکاتەوەی کە بڕیار دراوە، بۆیە بۆی بگەڕێتەوە و وەکو حکومەتی عیراقی، من نموونە دەهێنمەوە خەڵك هەیە چەند مانگێك پێش ئێستا ئەوەی بۆ کراوە و هەموو مانگەکانیان بەسەر یەکەوە بۆ گەڕاندووەتەوە کە ئەوە کارێکی باشە، بڕیارێکی بەڕێز سەرۆکایەتی حکومەتی هەرێمی کوردستانم هەیە بە گەڕانەوەی مافی فەوتاوی فەرمانبەرانی سلێمانی و گەرمیان بۆ حەوت ساڵ، ئەمە بڕیارێکی باشە و من داوا دەکەم لێرەدا ئێمە لە بودجەی ئەمساڵدا ئێمە هەمان ماف بۆ هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە بگەڕێنینەوە کە لە 2003 ەوە ئیستحقاقیان هەیە کە 210 هەزاری بەدەل ئەرزاقیان پێ بدرێ، داوا دەکەم کە بۆ 2 ساڵیش بێت بە ماوەیەك بێ کە حکومەت بتوانێ بیداتەوە ئەو مافە بگەڕێنینەوە بۆیان، هەروەها پشتگیری لە برای بەڕێزم کاك صباح بيت الله دەکەم سەبارەت بە یەکسان کردنەوەی مووچە و دەرماڵەی پێشمەرگە و ئەوانەشی کە ئێستا هەیە و لەگەڵ چوار لیواکە یەکیان نەگرتووەتەوە بتوانن هەمان مووچەیان پێ بدەن لەبەرئەوەی گوناحی ئەوان نیە کە لە هێزێکی نیزامیا ڕێك نەخراون تا ئەو کاتە هێزەکان بە نیزامی دەکرێت، گوناح و کەمتەرخەمیەکە لە حکومەتەوەیە بۆ ئەوان باجی بدەن؟ بۆیە من پێشنیار دەکەم کە هەمان مووچەی هێزە نیزامیەکانیان پێ بدرێت ئەوانەی کە نەچوونەتە بواری نیزامیەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

امینە خان فەرموو.

بەڕێز امینە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەلبەت ئەز پشتگیریا ڕەئیا پەیمان خانێ دکەم لسەر دەست نیشان کرنا، چنکی ئەگەر ئەم سەح کەینێ زۆر مادەیی حەشار ل پەیڕەوێ ناوخۆ پێتڤیا مە دەست پێکێ دەرگەهێ بودجێ مە دەنگدان سەر کردبا نوکە مە نەزانی با کو ئەرقامێت بە دەستێ مە دێت چۆن تەقسیم بەندیێ دکەین و چەوانیا موناقەشاتا سەر کەین، هەلبەت ئەو ڕێژەیت کو هەمی فراکسیۆنێت پەرلەمانی و پەرلەمانێت بەڕێز ئیشارەت پێ دای بۆ هەندێ کو کەم ببێ بودجا تەشغیلی بچتە سەر بودجە وەبەرهێنانێ، من هەندەك مولاحەزاتێت سەر هەن، بۆ نموونە مەسەلەن ئەگەر 8 و 10٪ یا پێشنیار کریا فراکسیۆنا کوردستانی سەح کەینێ 10٪ نینە بودجا تەشغیلی دچیتن بۆ بودجە وەبەرهێنانێ، چونکە ئەگەر ئەم سەح کەینێ زێدەکرنا مووچەیەن پێشمەرگە و پۆلیس و ئاسایشێ و سلفا هاڤژینێ و عەقارێ و قەرزی کشتوکالێ و هەروەسا قەرزێ بچیك بۆ لاوان، ئەڤە هەمی پرۆژەیت یەت تەشغیلینە، ئەو ڕێژا کو دێ کەم بیتن ڕێژەیا 4,6 ٪ یێ یە کو 150 ملیارا وی دچیتن بۆ چێکرنا هەلْمەتا دروست کرنا مەدرەسەی نیشتمانی و 300 ی وی ژی ڕاستەوخۆ دێ بۆ پرۆژەیێ چێتن یەعنی دیتنا من ئەڤ لێکدانا هەم کەسێت کو داخازا دکەن 50٪ ئەڤ ڕێژەیا کەم بی، لێکدانەکا یا زانستیانە نینە، سەبارەت بە ناڤێ یاسایێ، ئەز پێشنیار دکەم بیتە بودجا گشتیا هەرێما کوردستانێ، یەعنی گشتیشی بۆ زێدە ببتن، لسەر بەندێ 1 و 2و 3 پشتی ئەرقام دیار بن ئەو ملیۆنە کو دقەوسێ دایە تشتەکی زێدەیە چونکی وەختێ ئەرقام و یەعنی تو بودجەیێ ب ئەرقام دینی مەسەلەن تو دیار بکەی 13 ترلیۆن لە 140 ملیۆن ئەو ملیۆنە ناڤ قەوسێ دایە زێدەیە، یا درست نینە چونکی هیچ جهەتا نڤیستن ئەرقام ژی هاتیە نڤیسین، سەبارەت ماددا و خالا دوێ ژ مادا ئێکێ ئاماژە بهەندێ هاتیە دان کو ئەو بەشێ کورتهێنانێ دی بەشەکی ژ پارەیا وەزارەتا پێشمەرگە ئەوە سەر بە حکومەتا فدرالْ دزڤریتەڤە، لێ پرسیارا من ئەوە ئەو بەشێ دی کو حکومەتێ تەجاوز تێدا کری و دێ چەوانێ و دزڤریتەڤە؟ ئەگەر یەعنی پێتڤیا ڤێ ماددێ دا جهێ خۆ بگریت و ئیشارەت پێ بهێتە دان، سپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەم کەوا بودجەی وەگەڕخستن کەم بکرێتەوە، بەلام بە دوو مەرج، یەکەمیان/ بەڕێژەیەکی وا کەم کە کاریگەری هەبێت لەسەر کاروچالاکی حکومەت، ئەو مەرجەش کاك بیلال لەسەرەتا ئاماژەی پێی کرد، دووەمیان/ بەهیچ شێوەیەك نەبێتە هۆی کەم کردنەوەی مووچەی فەرمانبەران، ڕێژەی زۆر جیاواز پێشنیار کرا 10٪ وە 20٪ و 25٪ و بەڕێزێك 50٪ ی پێشنیار کرد، ئەو ڕێژەیە بەدانگدان یەکلا دەبێتەوە، بەلام وەلامی ئەو پرسیارە لەلاین حکومەتەوەیە تا چ ڕێژەیەك کەم بکرێتەوە، بەو دوو مەرجەی کە باسم کرد، بەڕێزان زۆر باس لە بودجەی ئەنجومەنی دادوەری کرا، من

باس لەبڕی پارەکە ناکەم و باس لەوە ناکەم وەکو ساڵی 2010 بێت یان وەکو ئەو بڕە پارەیە بێت کە ساڵی لە پرۆژەی موازەنە و پرۆژەی بودجە پێشنیار کراوە، من تەنها بە پێویستی دەزانم ڕوونکردنەوەیەك بدەم لەئەنجامی بەدواداچوونم بۆ ئەو زیادەیە، هۆکارەکانی زیادەکە چین؟ سێ خاڵن بەڕێزان، یەکەمیان ئەو بڕیارەی کە لە ئەنجومەنی وەزیران دەرچوو بە زیاد کردنی دەرماڵە بۆ دادوەران، داواکاری گشتی و فەرمانبەرانی یاسایی کە بەڕێژەی جیاواز ئەوە نزیکەی لە 7 ملیار زیاتر دەکات، ئێمە لەو هۆڵە پێشنیارمان کرد کە هەموویان فەرمانبەرانی دەرچووی یاسا بەیەکسانی زیاد بکرێت واتە ڕێژەکەمان زیاتر کرد بڕە پارەکە زیاتر دەبێ، هۆکاری دووەم/ کە بە پێی یاسای ژمارە 23 ی ساڵی 2007 یاسای دەسەڵاتی دادوەری هەیئەی ئیشرافی قەزائی دابمەزرێ و سەرپەرشتیاری دادوەری ئەو دەستەیە ئەو ساڵ دامەزراوە کە فەرمانگەیەکی سەربەخۆیەو سەر بە ئەنجومەنی دادوەریەو کە پێویست دەکات بودجەیەکی تایبەتی بۆ تەرخان بکرێت لە هۆکارەکانی زیادبوونی بودجەکەیە، هۆکاری سێیەم ئەوەیە کە تا ئێستا دادوەرانی خانەنیشین مووچەی خانەنیشینیان لەسەر بودجەی وەزارەتی دارایی وئابووری بوو، ئێمە زۆر ڕەخنەمان لێ دەگرتن کە ئێوە دەسەڵاتێکی سەربەخۆن بودجەی تایبەتتان هەیە، لەبەرچی دادوەری خانەنیشین مووچەی سەر بەو ئەنجومەنە نەبێ و سەر بە وەزارەتی دارایی بێت؟ ئەوەش هۆکاری سێیەم، بۆ ئاگاداری بەڕێزیشتان بودجەی ئەو دەسەڵاتە بە پێی مادده 4 ی یاسای ژمارە 23 ی ساڵی 2007 لەژێر چاودێری پەرلەمانە و لەلایەن پەرلەمانەوە پەسەند دەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من یەکەم جار پشتگیری لە پێشنیارەکانی فراکسیۆنی گۆڕان دەکەم و دواتریش پشتگیری لە هاوڕێم د.ڕێباز دەکەم کە ئەبێ پێشتر ئێمە داهاتمان لەبەردەست بووایە، چونکە هەر بۆ خۆشمان ئەگەر پارەیەك لە دەستم نەبێ نازانم چۆن سەرفی بکەم، یەعنی ئەبێ پارەکەم پێ بێ و دوایی سەرفی بکەم، بۆیە ئەبووایە ئێمە داهاتەکەمان لەبەردەست بووایە و یەکەم جار باسی داهاتمان بکردایە، دوایی باسی مەسروفات بکرایە، دواتر باس لەو زیادەیە دەکرێ کە هەریەکێك پێشنیارێك دەکات کە یەکێك دەڵێ 10٪ و یان 25٪ بێت یان 50٪ بێت، دیارە ئەو زیاد و کەمیە دەبێ پێشتر ئێمە بەو حەوت بڕگەی مووچەیا بچووینایەوە، یەعنی باسی ئەو حەوت بڕگەیەمان بکردایە لە چی زیادە، لەچی کەمە؟، مەسەلەن لە بەخشینا، چەندی زیادە چەندی پێویستە، چەندی پێویستە ببڕدرێت؟، ئێمە لەسەر بنەمایەك ئەو کەم و زیادەمان بکردایە، بۆیە ئێمە بە پێی ئەوەی کە ئەو بەدواداچوون و دیراسەیەی کە کراوە لەسەری، هەمووومان کردوومانە لەسەری، ئەوهەموو ڕەخنەیەی کە گیراوە، لەم بودجەیە دەردەکەوێت کە زیادەیەکی زۆر هەیە لەوە، بۆیە ئێمە پێشنیاری ئەوەمان کردووە کە لە 50٪یەکە ببڕدرێت، دیارە باسی ئەو پێشنیارە

کرا، من چەند خاڵێکم هەیە لەوە، پشتگیری لە د.ڕێباز دەکەم کە سەرجەم مووچەو مینحەکان، ئەوەی کە لە کوردستان هەیە، هاوتا بکرێت لەگەڵ بەغدا، هەر لە مووچەی پێشمەرگەو پۆلیس و هێزەکانی ناوخۆ، هەتاوەکو ئەو مینحانەی زیندانی سیاسی، کەلە بەغدا چۆنەو، لێرەدا فەرقێك وجیاوازیەکی زۆر هەیە، کە هاوکارم کاك نەریمان زۆر بەجوانی ڕوونی کردەوە، کە ئەوانەی دواکەوتووە موعامەلەکانیان، ئەوەش تەعویزیان بۆ بکرێتەوە، دیارە ئەمەش لە پارساڵدا ئێمە بڕیارمان لەسەری داوە، مووچەی پۆلیس و پێشمەرگە هاوتا بکرێتەوە، لەگەڵ بەغدا، بەلاَم دیارە ئەو لەسەر حکومەت بووە کە نەیتوانیوە ئەوە جێبەجێ بکات، هەرچەندە بڕیاری پەرلەمان بووە، جگە لەگەڵ ئەوەی ئەو بڕیارەی پێشتریش باسم کردووە، هەرباسی ئەکەین، تائەوەندە جێبەجێ بکرێت، ئەویش ماددەی 30یە، کە قەرەبووی سزای سیاسیە، کەتا ئێستا ئەوانە قەرەبوو نەکراونەتەوە، ئەویش هەر بڕیارێکە ئەبێت وەزارەتەکان پابەند بوونایە بەو بڕیارەی پەرلەمانەوە، دیارە باس لەوە کرا، ئەو بڕینەی کە لە تەشغیلی ببڕێت، بخرێتە سەر وەبەرهێنان، بڕێکی بخرێتە سەر ئەو ناوچانەی کە زیاتر زیانیان لێ کەوتووە، وەکو هاوکارانم لە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە باسیان کرد، کاك دڵشاد و کاك حەمە سەعید، ناوچە سنووریەکان، ئەو ناوچانەی کە زیاتر زیانیان لێ کەوتووە، ئەو ناوچانەی کە زیاتر وێرانن، مەسەلەن بۆ نموونە ئێمە باسمان کرد، وەکو ناوچەی کفری کە زیانێکی زۆری بە خۆیەوە بینوە، زۆر ئیهمال کراوە، ئێمە ئەوە دووساڵە کە خۆمان لێرە موناقەشەی بودجە دەکەین، لە پڕۆژەکان، شانسێکی زۆر زۆر کەمی پێدراوە، بودجەیەکی زۆر زۆر کەمی بۆ دابین کراوە، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین کە ئەوانە بخرێتە سەر ئەو ناوچانەو زیاتر خزمەت بکرێت، هەروەها پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاك شۆرش دەکەم، ئەو لادێیەی کە لە پرۆسەی ئەنفال هاتن بۆ ئەو ئۆردوگایانە، کە ئێستا باس لەوە دەکرێت، کە ئەوانە موستەفید بوون لە سلفەی عەقار، ئەوانیش شمولیان بکرێت، چونکە ئەوە وەکو کاك شۆرش بە روونی باسی کردەوە، ئەوان بە جەبری هاتوون بۆ ئەو ئۆردوگایانە، بۆیە پێویستە ئەو سولفەی عەقارە ئەوانیش بگرێتەوە، هەروەها سولفەی عەقاریش بۆ ئەوە کە پێشتریش پێشنیار کراوە، پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەین کە 100 مەتریش بگرێتەوە، هەروەها وەکو پێشتر باسمان کرد، هەموو شتەکان هاوتا بکرێت لەگەڵ بەغدا، سولفەی عەقاریش هاوتا بکرێتەوە لەگەڵ بەغدا، کە بکرێتە 30ملیۆن، هەروەها بۆ سلفەی زەواجیش بکرێت بە 5ملیۆن، ئەویش وەکو ڕێنماییەکان کە ئەوانە بگرێتەوە، کە ماوەی ساڵێکە زەواجیان کردووە، لە عەقدی زەواجەکەیان بۆیان حیساب بکرێت، شمولی ئەوانیش بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عبدالسلام بەرواری کەرەمکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تر دێنمەوە بیر کەماددەی یەکەم، تەنها تایبەتە بەوەی دەست نیشان کردنی بڕی پارەی کە خەملێنراوە بۆ خەرج کردن، بۆیە من لە قسە کردنی خۆم، تەنها تەرکیز دەکەم لەسەر خودی ناوەڕۆکی ماددەی یەکەم و چۆنیەتی گفتوگۆ کردن لەسەری، بێگومان هەموو ئەو پێشنیارو تێبینیانەی هاتن، ناکرێت من خۆیان لێ بەدەر بکەم، من پشتگیریان لێ دەکەم، بەتایبەتی ئەوانەی کە بۆ زیاد کردنی داهات و بڕی پێشینەکان، بەلاَم بە تەسەوری من لە بەشی پێنجەم، لەماددەکانی 13و14و15 لەوێ ئەسڵەن هەر خودی ئەوانە هەمووی باس کراون، هەق بەخۆم دەدەم لەوێ ئەو تێبینیانە بکەم، بەنیسبەتی ماددەی یەکەم، وەکو لە گفتوگۆکانی هەفتەی ڕابردووش کە باسی وردەکاریەکانی بودجەمان کرد، خودی بەڕێز وەزیرەکانیش هاوڕابوون لەگەڵ ئێمە، بە پرێنسیپێکی نادروست بودجەی بووژاندنەوەی پارێزگاکان بخرێتە ناو بودجەی گشتی، چونکە بە شێوەیکی جودا دێت، چونکە مەبەستێکی تری هەیە، میکانیزمەکەی کە لەوێ بیت لە پارێزگاکان بیت، سوودی زیاتر بێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم، ئەو پێشنیارەی کە زیاتر لە 10خوشك و براو ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هات، بخرێتە دەنگ دان و پەسەند بکرێت، واتە ئەو ژمارەیە دەربکرێت لەو ژمارانەی لە ماددەی یەکەم هاتوون، بەو پێیە بڕی سێزدە ترلیۆن و نۆسەدو چل، ئەگەر دوسەدو نەوەت و یەك ملیاری لێ دەربکەین، لەسەرەتای ماددەی یەکەم، ژمارەکە ئەبێتە سێزدە ترلیۆن و شەش سەدو چل و نۆ، هەروەها بڕی چوار ترلیۆن سەدو پەنجا ملیار، ئەبێتە سێ کۆما هەشت سەدو پەنجاو هەشت ترلیۆن، لە عەجزەکەش کورت هێنانەکەش، ئەگەر ئەو دوسەدو نەوەت و یەك ملیارەی لێ دەربکەین، ئەبێتە یەك ترلیۆن و دووسەدو شەست و سێ، بێگومان کە هاتینە سەر ماددەی دووەمیش، ئەوکاتە من پرسیم ئەو دوسەدو نەوەت و یەك ملیارە لەکوێ باس کراوە؟، لە خشتەکەی کە هاتووە لە ماددەی دووەم، کە هاتینە ماددەی دووەم، دەبێت ئەوەش ڕەچاو بکرێت، ئەو مەبلەغەش وابزانم لە 12 ملیارەکەیە، لەبەرچاو گرتنی پێشنیارەکەی کاك دڵشاد، کە خۆی بە تەفاسیل باسی کردبوو، باسی شەش سەدو بیست ملیاری کرد، کە موحەدەد ئەو لە بودجەی بەکارهێنان، ئەچێتە بودجەی وەبەرهێنان، تەنها ئەوەش ئەگەر ڕەچاو بکەین، واتە پێویستە جارێکی تر لێژنەی دارایی، ئەگەر بە سوپاسەوە داوایان لێ بکەم، ئەگەر ئەو پێشنیارەش پەسەند کرا، دەبێت ئەو ژمارەیە کە هاتووە بەو شێوەیە دروست بکرێت، ئەمە لەلایەك لەلایەکی ترەوە، من هیوادارم شێوەیەك بدۆزینەوە بۆ گفتوگۆ کردن لەسەر ئەو هەموو پێشنیارانەی کە کران دەربارەی گواستنەوەی پارە لە میزانیەی تەشغیلی بۆ وەبەرهێنان، بەڕێز د.ڕۆژان ئیشارەتێکی دا ئێمە ئەگەر بێین بەس تەنها ژمارە (ببورن من خەریجی ریازاتم بۆیە ژمارە لای من زۆر گرنگە، قسە کردن دەربارەی ژمارە تۆزێ من لێی دەترسم دەبی دەقیق بین)، ئێمە ئەگەر حس بکەین ئەو داواکاریە ڕەوایانەی کە من لەگەڵیم بۆ دروست کردنی مووچەی پێشمەرگە، هەروەها بۆ بەرزکردنەوەی مەبلەغی تۆڕی چاودێری کۆمەلاَیەتی کە خۆمان لە لیژنەی کۆمەلاَیەتی داوامان کردووە 150 هەزار، بۆ زیادکردنی پێشینەی هاوسەرگیری کە ئێمە لەلیژنەکەمان داوامان کرد بێ سنوور بێت تاوەکو 10 ملیۆنیش، من لەگەڵ هەموو ئەوانەم وەکو مەبدەئێك، بەس ئەمەوێ ئالیەتێك بدۆزمەوە یەکێك هاوکاریم

بكات ئەو ژمارانە هەمووی کۆبکاتەوە دەبێتە چەند ملیار؟ ئەوانەی کە هەموومان لەگەڵینە زیاد بکرێت، ئەوە زیاتر ناکات لە 10٪ لە خودی بودجەی تەشغیلی، ئەگەر بێین 10٪ ی تر لە بودجەی تەشغیلی کەم بکەینەوە و ئەم دە و بیستەمان هیناوە سەر تەسەور دەکەم بۆ وەزارەتی دارایی و پلاندانان سەر گێژیەك دروست دەکەین، بۆیە داوا دەکەم لەو فەترەیەی بەینی هەردوو دانیشتنە بیت، لەهەر جێگایەتی تر زۆر بە وردی ژمارەکان حساب بکەین چەند بارگرانی دەخەینە سەر تەشغیلی بە پێی ئەو پێشنیارانەی کە کردوومانە، چونکە من تەسەور دەکەم پێشنیاری ڕەوانە و هەمووومان دەنگی بۆ دەدەین، چەندی تر زیادە لە کام بوار یاری کردن بەو 10٪ یان 5٪ تەنها بۆ ئەوەیە بیر بکەینەوە ئایا چۆن عەمەلیەن تەتبیق دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

شتێکی زۆر چاکە کە هەمووومان کۆدەنگ بووین لەسەر دابەزینی بودجەی وەگەڕخستن بۆ مەبەستی پتەوکردنی ژێرخانی ئابووری و پاڵپشتی بواری کشتوکاڵ و پیشەسازی و پەروەردەو وەرزش و ئاوەدانکردنەوە و خزمەتگوزاری زیاتر، هەروەها بۆ چەند بوارێکی تر و بۆ بودجەی تەشغیلی کە وەکو بودجەی تەشغیلیشن بەڵام زەرورن وەك تەرخان کردنی 210 هەزار دینار بۆ هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و بەخشینی زیادکردنی بەرهەم و بەخشینی تۆڕی کۆمەڵایەتی و زیاد کردنی سلفەی عەقار و هاوسەگیری، بەڵام من لێرەدا پشتگیری پێشنیازەکەی سۆزان خان و کاك دڵشاد دەکەم لەبەرئەوەی کە ئەوان لەکاتێك باسی ئەوەیان کردووە 10٪ی کۆی بودجەی گشتی کە دەگاتە 979 ملیار دینار ئەمە ئەگەر بێجگە لە مووچە لێی دەرکەین کە (سێ ترلیۆن و پێنج سەدو نەوەد و نۆ ملیار دینارە) بێجگە لە مووچەی وەگەڕخستن 28٪ ی ئەو بودجەیە ئەکات، لەبەرئەوە من پێنشیار دەکەم و پشتگیری ئەو پێشنیازەی ئەوان دەکەم، بەڕاستی گفتوگۆکانی ئەمڕۆمان تەنها لەسەر ماددەی 1 نەبوو، بەڵکو لەسەر کۆی خەرجی و کورتهێنان بوو، بۆیە لێرە منیش دەمەوێ قسەی تر بکەم، پرۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری کە لە مانگی 6 ی 2010 دا موناقەشەی لەسەر کرا، هەرلەو کاتەدا زۆر لە خەڵك داوای ئەوەیان کرد کە هەڵسا بە ژنهێنان و عەقدی زەواج، لەبەرئەوە من پێشنیاری ئەوە دەکەم داوا لە وەزارەتی دارایی دەکەم لەدوای پەسەند کردنی پرۆژە یاسای بودجەوە هەر عەقدێکی زەواج ئەگەر ماوەی ساڵێکی بەسەر نەچوو بوو هەمان 5 ملیۆنی بدرێتێ چ ئەوەی کە کەمەکەی وەرگرتووە چ ئەوەی کە وەری نەگرتووە، لەهەمان کاتدا داواکاری ئەوەم بە هیچ شێوەیەك بودجەی وەبەرهێنان موناقەلە نەکرێت بۆ بودجەی وەگەڕخستن بە هەر جۆرێك بیانەوێ وەزارەتی داراییەوە، داوا دەکەم 150 ملیاری سندوقی نیشتەجێ بوون دابەش بکرێت بەشێوەیەك کە بەشێکی زۆری بۆ دروست کردنی شوقە و خانووی شیاو بێت بۆ خەڵکانی کەم دەرامەت و

ئەمانەش بە مانگانە قستیان لێ بەسەندرێت بێ پێشەکی، داوا لە وەزارەتی شارەوانیش دەکەین هەر لێرەوە کە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جیابوونەوەی زەوی 200م ی بۆ 100م جێ بەجێ بکات، هەروەها هاوتاکردنی مووچەی پێشمەرگە لەگەڵ هاوتاکانیان لە عیراقدا ئەوانەی کە لیواکان و لەدوایی دا دروست دەبن، هەروەها زیاد کردنی بڕێکی دیاری کراو بۆ هێزی پێشمەرگە و ئەوانەی کە تاوەکو ئێستا ڕێك نەخراون لە لیواکاندا بۆ ئەوەی ئەوانیش هەمان شتیان لێ بێتەوە، هەروەها داواکارین هاوتاکردنی مووچەی تەقاعودی حکومەتی هەرێم لەگەڵ هاوتاکانیان لە حکومەتی ئیتیحادیا، لەهەمان کاتدا ئێمە ساڵی پار سەرۆکی حکومەتی هەرێم بڕیارێکی وای دا کە منحەی 7500 دۆلار بدرێتە لادێکان کە خانوو دەکەن پێش سولفەی دروست کردنی خانوو، بەڕاستی من ئەمە بەشتێکی پێویست دەزانم کە جێ بەجێ بکرێت، لەبەرئەوەی لادێکان بنکەی حەوانەوەو پاڵپشتی و هاوکاری و نانبدەیی هێزی پێشمەرگە بوون لەسەردەمی خەباتی شۆڕشی چەکداری دا، دێیان هەیە دووجار سوتانی بەسەرداهاتووە لە هەموو قۆناغەکانی شۆڕشدا، لەبەرئەوە ئەگەر هاوکاریش بکرێن بەو شێوەیە من بەشتێکی چاکی دەزانم، ئەمەش خۆی لە خۆیدا پاڵپشتێکە بۆ بواری کشتوکاڵی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کۆی ئەو پێشنیارانەی کە لە بڕینی بودجەی وەگەڕخستن، منیش پشتگیری هەموو ئەو پێشنیارانە دەکەم بەتایبەتی لەبڕینی مینحە و بەخشین و جگە لە مووچە لە مەنافعی ئیجتماعی و لە بەخشین و لە چاکردنەوە و لەهەموو ئەو جۆرانەی تر کە لەناو وەکارخستنا هەیە، من پێم باشە ئەو پارانەی کە لەو سێ، چوار بەشە ئەبڕێت بخرێتە سەر ئەو زیادانەی کە لە مووچەی کەم ئەندام و هەروەها ئەوانەی کە کارمەندانی کارگێڕی تەندروستین و توێژەران و هەموو ئەو پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە و ئەوانەی کەباسکران هەر لەناو بودجەی وەکارخستن دا، خاڵێکی تر کە زۆر گرنگە لە کۆی ئەم بڕینانەدا ئەو 150 ملیار دینارەی کە ساڵی پێشوو دانرا بۆ دروست کردنی قوتابخانە من پێم باشە ئە و هەڵمەتە نیشتمانیە بەردەوام بێ و لە کۆی ئەو بڕە پارانە جێی بکرێتەوە کە 150 ملیار دینار دابندرێت بۆ دروست کردنی قوتابخانە، لەگەڵ ئەوەدام کە ئەو 54 ملیار دینارەی کە بۆ پەرلەمانە 14 ملیار دیناری لێ کەم بکرێتەوە بۆ دەزگای توێژینەوەی زانستی، لەبەرئەوەی لە کوردستاندا پێویستمان بەوەیە کە دەزگای توێژینەوەی زانستی بە تەواوی گرنگی پێ بدرێت لەبەرئەوە ئەو کەموکوڕیانەی کە لە بواری سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری هەیە لەم دەزگایەدا کارێکی وابکرێت کە بتوانرێ سوودی لێ وەربگیردرێت، نەك تەنها بوونی هەبێ و کردەوەی دیار نەبێ، خاڵێکی تر کە گرنگی پێ بدرێت بەڕای من بڕینی ئەو کەم کردنەوە یان بابڵێین 23 ملیار دینارە کەم بکرێتەوە لە خەرجی ئەنجومەنی لەبواری کشتوکاڵی دا سوودی لێ وەربگیردرێتەوە و

بڕی کشتوکاڵ زیاد بکرێت، خاڵێکی تر ئەو 9 ملیار دینارەی کە لە بودجەی 2011 لە کەرتی تایبەت و لەناو پرۆژە بودجەکاندا هەبووە، پێموایە 9 ملیار دینار پارە سەرف کراوە لەناو بودجە بە کۆی گشتی ئەگەر ئەوانەی کە بەشێوەیەکی یاسایی بۆ کەرتی تایبەت و بردنی پرۆژەیە بۆ نزیک کردنەوەی ئەو شوێنان یان ئەگەر بەشێوەیەکی نایاسایی بێ 9 ملیار دینار پارە هەیە بۆ کەرتی تایبەت لەناو بودجەی 2011 دا من پێموایە ئەو پارانە دەتوانرێ سوودی لێ وەربگیردرێت بۆ دروست کردنی فەرمانگەکان لەزۆربەی شار و شارۆچکەکاندا فەرمانگەکانی حکومەت و دائیرەکانمان هەمووی لە کرێ دا، دەتوانرێ سودی لێ وەربگیردرێت لە هەر شوێنێك دا فەرمانگەیەکی پێ دروست بکرێت ئەبێتە هۆی کەمکردنەوەی فەرمانگەکان، هەر لە چەمچەماڵ دوو سەد ملیۆن دینار مانگانە دەدرێ بە کرێی فەرمانگەکانی ئەو شارە ئیتر نازانم بۆ شوێنەکان تریش، پارەی پترۆ دۆلار واتە مینحەی ئەو بڕە نەوتەی کە کۆمپانیاکان ئەدرێت و 1٪ ئەو پارانە بۆ ئەو شوێنانەیە کە دەبەخشرێت سوودی لێ وەرگیردرێت و قازانجەکەی بۆ ئەو ناوچانەش بێت کە سوودی لێ وەردەگیرێ، خاڵێکی تر کە لە مینحەی نەوتەکان کە کۆمپانیاکان دەیدەن بۆ ئەوەی کە لە گەرمیان دا دوو سەد ملیۆن درا جگە لە پترۆ دۆلارەکە دوو سەد ملیۆن دۆلار پارە تەرخان کرا بۆ ناوچەی گەرمیان، بەڵام ئەو پارەیە لەناو بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان ولەناو بودجەی 2011 دا تێکەڵکراوبوو، ئەو پارەیە بڕەکەی دیاری نەکرابوو کە وەکو ئەوان بەخشی بوویان بە چەند شوێنێك کە دروست کردنی قوتابخانە بوو لەناو مینحەی نەوتەکەدا بێت، دوو سەد ملیۆن دینارە بۆ کەلار و کفری وچەمچەماڵ و دەربەندیخان بوو، بەڵام بەداخەوە ئەوەی من تێبینیم کرد لەناو بودجەدا و لەناو پەرەپێدانی پارێزگاکان دا جێی کرابۆوە ئەو پارەیە، ئەو پارەیە ون بوو تیایا، خاڵێکی تر من لەگەڵ ئەوەم کە لە بودجەی گشتی لە مینحە جیابکرێتەوە وەکو ئەوەی کە کاك سمیر سلیم و زۆربەی ئەو برادەرانەی تر کە باسیان کرد، بودجە لە پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان لە مینحەی بەخشین جیا بکرێتەوە و لەناو بوجەدا بۆ داهاتوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەکەم کە تایبەتە بە خەرجی وکورت هێنان منیش تەئیدی ئەوە دەکەم لە بودجەی بەکاربردن کەم بکرێتەوە، واتە ڕێژەیەك لە بودجەی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، لەڕاستی دا قسەش لەسەر ئەوە هەبوو کەلەوانەیە ئەم ماددەیە ئێرە شوێنی ئەوە نەبێ کە ئێمە قسە لەسەر کەمکردنەوە بکەین، بەڵام ئەگەر سەیری فەسڵی دووەم لە یاسای بودجەی گشتی فیدراڵی بکەین دەبینین ئەوانیش لەهەمان شوێن کەمکردنەوەکەیان ئەنجام داوە، بۆیە کەم کردنەوەکە لە شوێنی خۆیایەتی، ئەم کەم کردنەوەیە باشە بۆ ئەوەی کە هەنگاوێکە بۆ ئەوەی هاوسەنگی بگەڕێتەوە نێوان بودجەی بەکاربردین و بودجەی

وەبـەرهێنان، هـەروەها دووبـارە ڕێکخسـتنەوەیەتی لەچوارچـێوەی بودجـەی تەشـغیلیش دا، چـونکە ڕاسـتە بەشـێك لـەم کـەم کردنــەوە دیسـانەوە لـە چوارچـێوەی تەشـغیلی دادەمێنێــتەوە، بـەڵام چـۆنیەتی سـەرف کردنەکەی و ئامانجی سەرف کردنەکەی جیاوازە، بۆ نموونە دەبیـنین لـە خـەرجی و مەسـروفاتی حکومـەت کەم دەکرێتـەوە بـۆ دابـین کردنـی کۆمـەڵێك پێداویستی و داواکاریـەکانی خـەڵك لـە مەسـەلەی زیـادکردنی سـلفەی عــەقار و سـلفەی زەواج و مەسـەلەی زیـاد کردنــی مووچــەی تــۆڕی کۆمەڵایــەتی، هــەروەها لــە وەبەرهێنانیش دا لە مەسەلەی تەرخان کردنی 150 ملیار بۆ دروست کردنی قوتابخانە، دەربارەی ئەو قەزا و ناحیانەی کە تەرحیل کرابوون وتووشی کاولکاری بوون، منیش پێشنیاری ئـەوە دەکـەم و پشـتیوانی لـەو بۆچوونە دەکەم کە لە 70 ملیارەوە کە پێشنیار کراوە ئەوەی کـە سـۆزان خـان وتـی زیـاد بکرێـت بـۆ 100 ملیار وەکو چۆن کاك دڵشاد پێشنیاری کرد، چونکە تا ئێستاش لەو قەزایانـە ولـەو شـوێنانە کـە کاولکاری و ڕاگواستن هەبووە پاش ماوەی شوێنەواری خراپی سیاسەتی کاولکاری هـەر مـاوە، بۆیـە پێویسـتە کـە هـەوڵ بدرێت بەشێوازێکی لەڕێگای تەرخان کردنی بـڕە پارەیـەك کـەوا پشـتیوانی لـە پرۆسـەی ئاوەدانکردنـەوە و دابین کردنی خزمەتگوزاری لەو شوێنانە بکرێت، سەبارەت بە مەسەلەی دەرماڵە لەڕاستی دا هـەوڵ بـدرێت کە بەشێوەیەك دووبارە ڕێك بخرێتەوە کە ڕەچاوی هاوسەنگی و عەدالەتی نێوان هەموو ئەو توێژانە بکات کە دەرماڵەیان بۆ تەرخان دەکرێت، بە تایبەتی ئێمە پێشنیار دەکەین کە بۆ قوتابیانی زانکۆ و پەیمانگاکان کە ئێستا بۆ دەرەوەی پارێزگاش شەست هەزارەو بۆ ناو پارێزگـا 40 هـەزارە هـەوڵ بـدرێت کـە ئەمـە زیـاد بکرێـت، چـونکە ژیـان گـۆڕاوەو پێداویسـتی زیـاد بـووە بەلەبەرچـاو گرتنـی ئـەو گۆڕانکاریانـەی کـە ئێسـتا لەڕووی مەعیشەتەوە هەیە وئەوەی کە بۆیان تەرخان کـراوە نـاتوانێ لایـەنی کـەمی پێداویسـتیەکانیان بـۆ دابین بکات، بۆیە لە ئێستا و لە ئایندە دا دەبێ بیر لـەوە بکرێتـەوە ئێمـە هـەوڵمان داوەو دیراسەیەکیشمان کردووە ئەگەر بکرێتە 100 هەزار بە 75هەزار ساڵانە تەنها 4 ـ 5 ملیار زیاد دەکات، بۆیە لـە کـۆی گشـتی دا ڕێژەکەی زۆر نیە، سەبارەت بـەوەی پەرلـەمانیش لەگـەڵ ئـەوەم کـە زیـاد بکرێـت، چـونکە بـۆ گـۆڕان لـە مەسەلەی باڵەخانەی پەرلەمانە دابین کردنی پێداویستیەکان و لـەڕووی تـەکنیکی و لـەڕووی تەکنـەلۆژیا و لەڕووی ڕاگەیاندنەوە، هەروەها لەڕاستی دا شوێن وجێگای لیژنەکان خراپە وای لێ هاتووە کـە هەنـدێ جـار کۆبوونەوەمان ناکرێ لەبەرئەوەی چەند لیژنەیەك لەناو هۆڵی بچکۆلە دایە وسـرە دەگـرین بـۆ کۆبوونـەوە کـردن، بۆیـە هـەوڵ بـدرێت لـە ڕاسـتی دا کـاتی ئـەوە هـاتووە کـە باڵەخانـەی پەرلـەمان و پێداویسـتیەکانی پەرلەمان بچێتە قۆناغێکی ترەوە، دوایین قسەم ئەوەیە کە هەوڵ بدرێت کە بڕە پارەیەك تـەرخان بکرێـت بۆ خەرجی ئەنجامدانی پرۆسەی هەڵبژاردنی پارێزگاکان، چـونکە وەکـو بەدواداچـوونی بـۆ کـراوە 40 ـ50 ملیار پێویستی پێی هەیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، من پشتیوانی ئەم ڕایە دەکەم کە بە هەموو شێوەیەك پارەی تەخسیس کراو بۆ پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان بگەڕێتەوە بۆ پارێزگاکان خۆیان، ئەویش بە هەدەفی دەعمی لامەرکەزیەت و بەهەدەفی ئەوەی کە ئەوانە بۆ خۆیان ئەنجومەنی هەڵبژێردراون و سەربەخۆیی خۆیانیان هەیەو شەرعیەتیان هەیە، لێگەڕێین با کارەکانی ئەوان خۆیان بیکەن ئێمە دەخەولی تیا نەکەین، هەرچەندە ئەو پرۆژانە بەداخەوە زۆربەی ئەنجام دراوە و زۆربەی دووبارەیە وەکو لە موداخەلەکانی پێشوومان من بۆ خۆم هەندێکیم ڕوون کردەوە، خاڵی دووەم/ پشتیوانی ئەو پیشنیازە دەکەم کە 50٪ ی ئەو بودجەی تەشغیلیە جگە لە مەسەلەی مووچە کەم بکرێتەوە، ئەمە وەبیری بەڕێزانی دەخەمەوە کە پشتیوانی ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی نەزاهەشی هەیە وەکو لە تەقریرەکەی خۆیان بەرزیان کردووەتەوە بۆ لیژنەی دارایی، ئەوانیش داوا دەکەن بەهەمان شێوە 50٪ ەکە کەم بکرێتەوە، دەکرێ دوای کەم کردنەوەی ئەوە بەشێکی تەخسیس بکرێت بۆ زیادکردنی ئەو دەرمالانەی کە باسکرا، بەشێکی زۆریشی بەشی شێری وەك دەڵێن بدرێتە پرۆژەکانی ئەوەی کە پێی دەوترێ وەبەرهێنان و ئەوەی کە بەگرنگی دەزانێ یان دوو، سێ پرۆژەی ستراتیجی دەکرێت پێی بکرێت، ئەوەی کە بە گرنگ دەزانرێ و موتەفق دەبین لەسەری و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنێ یەك خالا هەی، ب حەقیقەت من دڤێت پشتەڤانیا خۆ دەببڕم بۆ پێشنیارا بەڕێز کاك شێردڵ و د.ثائر حەقیقەت ئێمە لە هەرێما کوردستانێ پێتڤیا وی چەندێینە ژێرخانەکا باش و موناسب دروست بکەین بۆ وەرزشێ و وەرزشڤانان، چونکو ئەڤ کەرتێ هەنێ کەرتەکی پەیوەستە ب گەنجانا هەی، هەروەسا پەیوەندیا وێرێ هەی بۆ ناسینا خەڵکەکەی هەرێما کوردستانێ، چونکو وارێ ریازێ هەمی گاڤا وەرزشێ و وارەکە خەڵکبێە ناسین و ل جیهانێ ئەگەر ئێمە خۆ بدەینێ ناسین باشترین ڕێ و نزکترین ڕێ ڕێیا وەرزشێیە لەوما ئەز دبینم ئەو پێشنیارێت کاك شێردڵ پێشکەشی پەرلەمانێ کری، هەژی وێ چەندێنە کو ئەم لسەر ڕابوەستین و چارەیەکا بۆ ببینینەوە و پارەیەکی بۆ تەرخان بکەین بۆ وێرێ کو ل پاشەڕۆژێ ئەم دشێین پتر پێشوازی لوان شاندێت ریازی و دەورێت سالانە تێنە کرن ل کوردستانێ کەین، زێدەڤاری وی چەندێ کەش و هەوایێ کوردستانێ ژی گونجاوە بۆ وێرێ کو ئەڤ جۆرە یاریا ل کوردستانێ بێنە کرن لەوما دووبارە و سێ بارە پشتەڤانیا ل بۆچوونا وان دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من زیاتر لەسەر مەسەلەی عجزە لە بڕگەی 2ی ماددەی 1 هاتووە کە بۆ ئەمساڵ بڕی (ترلیۆنێك و پێنج سەد و پەنجاو چوار ملیارو شتێك بە عجز داندراوە، هێندەی من ئاگام لێ بێ لە قسەکانی بەڕێز وەزیری دارایی دا ئاماژەی بەوەدا کە بەشێك لەم عجزانە تەدویری ساڵەکانی ترە کە کەڵەکە بووە و لە ئەمساڵ دا ئاماژەی پێدراوە، وە لە میانی پرسیارێکی من کە لەبڕێزیان وەزیی دارایی کردم لەسەر ئەو بڕە پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ دامەزراندنی 25 هەزار فەرمانبەر کە بڕێك لەو پارەیە زیادە باسی ئەوەی کرد کە بەشێك لەو پارەیە کە ئەو 470 ملیاری ناوبرد، وتی بۆ پڕکردنەوەی عجزی ساڵی 2009 یە، یەعنی ئەم دوو قسەیە دەکرێت بڵێم بڕێك هینی تر دژەکی تیایە، لەیەکەمیاندا دەڵێ عجزەکان کەڵەکە بووە هاتووەتە ئێرەو هیچ عجزێکی تر نەماوە، لە دووەمیان دا دەڵێ 470 ملیار عجزی 2009 مان هەیە، ئەگەر وابێ ئێمە ئەبێ عجزی ئەمساڵمان نیشان بکردایە و دوو ترلیۆن و بیست و چوار ملیارە، خۆ ئەگەر وانیە با بڵێین چوار سەد و حەفتا ملیار دائەنێین بۆ پڕکردنەوەی عجزی ئەم ساڵ، ئەبووایە عجزەکەمان تەرخان کردبا بۆ ئەمساڵ بکردایە بە ترلیۆنێك و هەشتا و چوار ملیار، واتە لە نەتیجە تۆ بڕی چوار سەد و حەفتا ملیار هەیە چ بۆ زیادکردنی یاخود کەم کردنی، ئەمە لەلایەکەوە، لەلایەکی ترەوە باسی ئەوەی کرد لەو مەبلەغەی کە هەیە، ئێمە وتمان زیاد دەکات، پێموایە ئێستاش دەیڵێمەوە لەو بڕە پارەیەی کە داندراوە بۆ دامەزراندنی 25 هەزار نەفەر پێموایە ترلیۆنێك و چوار سەد و چل و هەشت ملیاری زیادە، باسی ئەوەی کرد سەد و حەفتا و پێنج ملیاری بۆ کارەبایە، یەعنی من نازانم کارەبا خۆی وەزارەتێکی هەیە، چ پەیوەندیەکی لەگەڵ تەعویزی موەزەفیندا هەیە، جا ئەمە لێرە ئەمانخاتە بەردەم ئەو پرسیارەی مادام ئێمە بڕیارمان داوە لەم ماددەیە پارەکان جیا بکەینەوە بۆ سێکتەرە جیاوازەکان، من پێشنیار دەکەم ئەو بڕە پارەیەی کە دادەندرێ بۆ دامەزراندنی با بڵێین 25هەزار نەفەر جیا بکرێتەوە، با بڵێین سێ سەد ملیاری جیا بکرێتەوە، بڕیارە 175 ملیاری بۆ مەسائیلی کارەبا بێت، لەم ماددەیە با جیا بکرێتەوە، بڕیارە عجزێکی ترمان هەیە کە هی 2009 یە ئەمیش جارێکی تر جیا بکرێتەوە، یەعنی بۆ ئەوەی ئێمە دواتر بتوانین لایەنی کەم چاودێری بکەین، هەرچەندە من بۆ خۆم لەڕاستی دا گومانێکم لا دروست بووە لەو بڕە پارەیە ئێستاش وەڵامێکی گونجاو هەست دەکەم وەڵامەکان گونجاو نیە لەگەڵ گومانەکەی مندا، ئەمە لەلایەك، من جارێکی تر داکۆکی لەسەر ئەو بۆچوونەی خۆم دەکەم ئەگەر بڕیارە حکومەتی هەرێمی کوردستان کار بۆ ئەوە بکات کە پەرە بە ئابووری هەرێمی کوردستان بدرێ و سەرچاوەکانی داهات بۆ هەرێمی کوردستان زیاد بکرێت و دەرفەتی کار بۆ خەڵك بڕەخسێندرێ، تکا دەکەم یەعنی هەردوو کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵ پێویست دەکات مەبلەغی گەورەیان بۆ دیاری بکرێت، من پێشنیارم کرد هەر یەکێك لەو کەرتانە 160 ملیار تەرخان بکرێت، ئێستاش جارێکی تر داکۆکی دەکەم لەو پێشنیارەی خۆم لەو بڕە پارەیەی کە برادەران ئاماژەیان پێی کرد کەم بکرێتەوە، زۆرترینی بۆ ئەو دوو کەرتە تەرخان بکرێ بۆ

ئەوەی پـەرە بـە ئـابووری هـەرێمی کوردسـتان بـدەین، بـۆ ئـەوەی دەرفـەتی کـار بـۆ خـەڵك بڕەخسـێنین، نوقتەیـەکی تـری کۆتـاییم ئـەوەتا جـارێکی تـر داوا دەکـەم لـەوبڕە پارەیـەی کـە 260 ملیـار دانـراوە بـۆ موخەسەساتی ئیستسنائی، لەو بڕە 45 ملیاری تەرخان بکرێت بۆ پێدانی قەرز بە خوێندکارانی پەیمانگا و زانکۆکان، ئەو 45 ملیارە ئەتوانرێ ساڵانە هاوکاری 30 هەزار خوێندکاری هەژاری پـێ بکرێـت بـە پێـدانی بڕی ملیۆن و نیۆیك بۆ ئەوەی کە دەچێتە زانکۆ و پەیمانگا لایەنی کەم جل وبەرگی ئـەو سـاڵی پـێ بکـرێ، عەفوم کە کۆتایی پێ ئەهێنم، دەتوانرێ لەدوای ئەوەی کە تەخـەروجیان کـردو دامـەزران یـاخود دەرفـەتی کاریان بۆ دۆزرایەوە بەقەرز لێیان وەربگیردرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئـەم ماددەیـە لەبڕگـەی 1 دا کـە دەڵـێ مەشـاریعی ئیستسـماری تەخسیسـاتی ئـەعمالی تەنمیـەی مەشاریعی ئەقالیم ئەوە لابرێ و بەڕاستی بۆ ئێمە پەیڕەوی مەبدەئی لامەرکەزیـەت بکـەین و چـیتر ئـەوە نەیەتەوە بەردەمی پەرلەمان، چونکە ئەنجومـەنی پارێزگاکـان خۆیـان ئـەو دەسـەڵاتەیان هەیـە، بەنیسـبەت ئەو وەزەزارەتانەی کە ڕێژم هەیە بۆ قسەکانی سۆزان و خان و کاك دڵشاد بۆ 10٪ یەکە، بـەس بـاوەڕ بکـەن ئەگەر ئێـوە تـەدقیقی ئـەو ئیشانە بکـەن کـە لـە سلع و خـدمات و هـەموو بابـەکانی تـر هـاتووە، نـاتوانین دەسکاری هیچ بکەین لەبەرئەوەی ئەو وەزارەتە خەدەمیانە حسەی شێری دراوەتێ چ لە وەزارەتـی کارەبـاوە بگرە تا وەزارەت تەربیە و بۆ سحە، ئێمە لێرە هەموومان هاواری ئـەو سـێ وەزارەتـە دەکـەین و دوایـی کـە کارەبا پـەکی کـەوت کـەس نـاتوانێ و لەگـەڵ وەزیـردا قسـەمان کـردووە بەعەکسـەوە زۆر زۆر لـەوە زیـاتری پێویستە، لەبەرئەوە ئەگەر لە وەزارەتەکانی تریشدا دەبڕن دەبینن نسبەتێکی کەمیان دراوەتێ، من بۆ خۆم بەهیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نیم نە لە وەزارەتی ئیسکان و ئیعمار و ئاوەدانکردنـەوە و نیشـتەجێ بـوون، نە لە شارەوانیەکانی سلێمانی و هەولێر و دهۆك و نە لە ئاو و ئاوەڕۆ بە هیچ شـێوەیەك هـیچ شـتێکیان لێ ببڕدرێ، بە عەکسەوە ململانێ لەگەڵ ئەوان ئیرادەکانیشیانە، چونکە لەباری مینح ئەوان لە ئیراداتی خۆیان مەسروفاتیشیان زۆر لەوە زیاترە و وەزارەتی دارایی پارەی بۆ دەخاتە سەریان، لەبەرئەوە ئێمە ئەگەر لێـرە دانیشین من لەگەڵ ئەوە نیم بۆ ئەو دوو وەزارەتە خەدەمیـە کـە بەڕاسـتی ئیشـیان پـەکی دەکـەوێ بـەهیچ شێوەیەك لێیان کەم بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من سەرەتا پشتیوانی سەرجەم پێشنیارەکانی فراکسیۆنی گۆڕان دەکەم کە لەلایەن کاك کاردۆوە پێشکەش کرا، سەرەڕای ئەوەی کە ئەم پێشنیارانە زۆریان لە بودجەی ساڵی 2010 پێشنیار کرا، بەڵام نەچووە دەنگدان و بواری جێ بەجێ کردنەوە و نە لەڕووی یاسایەوەو نە لەڕووی ڕاسپاردەکانی حکومەتەوە، دووەم شت کە دەمەوێ باسی بکەم کە ئێمە دیارە هاوکارانم زۆر باسی پەرەپێدانی کەرتی کشتوکاڵی و پیشەسازیان کرد، یەعنی ئەوە دوو کەرتی زۆر ئەساسیە لە هەرێمی کوردستاندا کە پێویست بە بووژانەوەیان ناکات، بووژانەوەی ئەو دووکەرتە، واتە بووژانەوەی کوردستان، واتە کەم کردنەوەی بێ کاری لە هەرێمی کوردستان، من بەیەك قسەی بەڕێز د.تالب ڕاوێژکاری ئەنجومەنی وەزیران کە ئەمە وتەی ئەوەو وتەی من نیە هی ئەو بەڕێزەیە کە باس لەوە دەکات لە میزانیەی عیراق باسی ئەوە کراوە کە لەبودجەی 17٪ ەکە دەبێ یەك ملیار دابندرێ بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستاندا، من بەهەڵە نەچووبم واتە لەو 13 ترلیۆنەی کە هەمانە یەك ترلیۆنی دابندرێ بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ، ئەمە ئەگەر بێتو ئەم ڕێژەیەی بۆ دابندرێ و ئەو پارەیەی بۆ دابندرێت پارەیەکی باشە و سەرەڕای ئەو پلانە ستراتیژیەی کە هەیەو کەم تەرخەمی تیایە و ئەو ڕیژەیەش ئەو پارەیەشی کە بۆ دائەنرێ و دانراوە پارەکەی کەمە و بەشیشی ناکات، بەوە کشتوکاڵ نابووژێتەوە، بەڵام ئەو پارەیەی ئەگەر بۆ دابندرێت لە هەندێ شوێنی تریشەوە کە لە داهاتەکانی هەرێمی کوردستان ئەگەر ڕێژەیەکی تریشی بۆ دانرێ ئەو کاتە ئەتوانین پێی بدەین، خاڵێکی تر کە ئەمەوێ ئاماژەی پێ بدەم لەڕاستی دا نەگەڕانەوەی ڕاپۆرتەکەی وەزارەت مالیە بۆ ڕەنووسەکانی بودجەی ساڵی 2010 و نەبوونی حسابی ختامی لەبەردەستی سەرجەم هاوکارانم ئێمە نە داهاتەکەمان بۆ دەردەچێ کە چەندە، داهاتی ئەسڵی ڕاستیەکەی و نە خەرجیەکانیشمان بۆ دەردەچێ، من یەك نموونەی بەسیت دەهێنمەوە بۆ نەگەڕانەوەی ئەو ژمارانەی کە لە بودجەی 2010 مادده 1ی برگەی 2 کە ئەمە یاسای بودجەی 2010 دا هاتووە، بودجەی خەرجی پرۆژەکانی وەبەرهێنان بریتیە لە سێ ترلیۆن و پێنج سەدو چل و سێ ملیار و حەفتا و چوار ملیۆن دینار، بەڵام لە خشتەی حساباتی ختامی یەعنی ئەو ماوەی 2010/6/30 یەعنی بەمە دەست نیشان کراوە بڕی سێ ترلیۆن و دوو سەد و پەنجا و یەك ملیار و حەوت سەد و نەوەد ملیۆن دینار تۆمارکراوە، جیاوازی ئەم دوو بڕە 291 ملیار و 284 ملیۆن دینارە، ئەمە تەنها نموونەیەکی بەسیتە لەو خشتانەی کە هەیە، ئینجا وەرە بۆ خشتەکانی تر کەواتە نە دەتوانین کۆی داهاتەکەمان بزانین چەندە و نە دەتوانین کۆی خەرجیەکانمان بزانین چەندە، من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك نەریمان دەکەم لەسەر زیاد کردنی بڕی ئەو 210 هەزارە بۆ پۆلیس و بۆ ئاسایش ئەو ماوەیەی کە نەیاندراوەتێ، پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك شێرزاد دەکەم لەسەر مەسەلەی ئەو بڕە پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ کەم ئەندامان، بڕێکیان بۆ زیاد بکرێت، چونکە بەو بڕە پارەیەی کە ئێستا هەیانە بەڕاستی ژیان و گوزەرانیان هیچ مانایەکی نیە، واتە بودجەیەکی وەهایان بۆ دابندرێت پارەیەکی وایان بۆ تەرخان بکرێت کە لە ئاستی گوزەرانی ئەم سەردەمە دا بێت، ئاشتی خان ئاماژەی دا بە دەرماڵەیەك بۆ کارمەندانی کارگێری تەندروستی بەڕاستی ئەوە حەقێکی

خۆیانە، چونکە ئەمانە پەیوەندی موباشریان بە نەخۆشەوە هەیە، هەموو کاتێکیش موعەرەزن کە تووشی نەخۆشی بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حازم فەرموو.

بەڕێز حازم تحسین سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ،چار ملاحەزە هەینە، یا یەکێ ئەگەر مەجال هەبن بە یا یەکێ/ نسبەتەکا موعەیەن بودجا نەفەقاتا تەشغیلی تەحویلی بودجا نەفەقاتا ئیستسماری بکەن گەلەك باشە، یا دووێ/ نەفەقاتێ مەجلسی قەزا سالا 2010 یێ 39 ملیار بوون، سالا 2011، 63 ملیارن، نزانم سەبەب چیە یەعنی؟، ئەگەر جەنابی وەزیر تەوزیحەکی بۆ مە بکات، یا سێ/ پشتگیریا تەخسیسا سەد ملیاری دکەین بۆ قەزا و ناحیەت زەرەرمەند بوون، تەئیدا د.ئاراس دکەین بۆ میزانیا پەرلەمانێ زێدە بێت و بێتە 74 ملیار بۆ ڤەکرنا نڤیسینگەهێ پەرلەمانێ ل هەموو محافەزاتا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا بەنیسبەت بەو نسبەتەی کە بەڕێز سۆزان خان تەرحی کرد، ئێمە لەگەڵی داین، بەس جارێکی دیکە تیکراری دەکەمەوە ئەو ڕێژەیەی کە دای دەبەزێنین لە بودجەی تەشغیلی جارێکی تر ئێمە تکراری دەکەینەوە، من بەش بەحاڵی خۆم دەڵێم با حوریەت بدرێت بە وەزارەتی دارایی خۆی تەعامول لەگەڵ ئەو دابەزینەدا بکات، نەیبەستینەوە بە تەحدیدی مەبالغ، ئەوە بۆچوونێك، بۆچوونێکی تر: دەربارەی ئەو عجزەی کە هەیە، لەڕاستیدا ئەو عجزە، عەیبێك نیە لە میزانیەدا، یەعنی مەسەلەیەکی سروشتیە کە ئەو عجزە هەبێت، من پێم باشە هەبێت، چونکە ئەبێت بە وەسیقەیەکی تەئریخی بۆ داواکردن لە حکومەتی ئیتحادی، چونکە بەپێی ئیلتزامێك کە هەیەتی حکومەتی ئیتحادی، لەگەڵ هەرێمی کوردستان وەکو وەسیقەیەکی تەئریخی ئەمێنێتەوە هەرکاتێك موتاڵەبەی بکەیت بەو مەبلەغە، ئەگەر ڕێگام پێبدەی، لەڕاستیدا هەر سیاسەتی مالی خۆی، خۆی سیاسەتی مالی عجز هەیە، سیاسەتی مالی وەفر هەیە، سیاسەتی مالی متەوازن هەیە، بەنادری سیاسەتێکی مالی متەوازن هەیە، کەنەفەقات یەکسەر یەکسان بێت بە ئیرادات، ئەوە هەر بۆ زانیاری بەڕێزتان و ئەندامانی پەرلەمان، موازەنەی ولایەتی موتەحیدەی ئەمریکی ئێستا حالیەن عجزی تێدایە، لەبەر ئەوەی عجز مەسەلەیەك نیە کە کەموکوڕی بێت لە موازەنە، مەسەلەیەکی سروشتیەو شێوەیەکە لە پەیڕەوی کردنی سیاسەتی مالی، بەس گرنگ ئەوەیە ئەو عجزە لەلای ئێمە تەمویل ناکرێت لەڕێگای ئیصداراتی نەقدییەوە، ئەگەر تەمویل بکرێت موشکیلەمان نیە، بەڵام

تەمویلیش ناکرێت لەئیصداراتی نەقدییەوە، لەبەر ئەوەی ئاسەواری ئیقتصادییەکەی کەمترە بەحەقیقەت، یان ئەو ئاسەوارەی نیە، دەربارەی تەنمیەی پارێزگاکان، لەڕاستیدا من ڕەئیێکی ترم هەیە، یەعنی جیا ببێتەوە یان نەبێتەوە هیچ لە مەوزوعەکە ناگۆڕێت، چونکە تەنمیەی پارێزگاکان دەچێتە سەر بودجەی ئیستسماریمان و بەشێکە لەوە، جا ئیتر جیا ببێتەوە یان نەبێتەوە هەمان مانا دەبەخشێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان هێشتا 22 کەس ماوە، ئێستا کاك اسماعیل مابوو، کە ناوەکەیم پەڕاندبوو کە قسە بکات، پاشان دانیشتنەکە دوا دەخەین بۆ چەند سەعاتێکی تر، بەردەوام دەبین دواتر، کاك اسماعیل، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەرەپێدانی پارێزگاکان چەند خوشك وبرایەك داوایان کرد کە بگەڕێتەوە، من پێم وایە داوایەکی زۆر مەنتقییە، لەبەر ئەوەی ئێمە لەکاتێدا، یاسای مەجلسی پارێزگاکانمان دەرکردووە، لەبەردەم هەڵبژاردنداین...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل ئەوە دەنگی لەسەر دراو ناگەڕێتەوە، بەردەوام دەبین، دەنگی لەسەر درا، دوو لەسەر سێ دەنگی پێداو کە ناگەڕێتەوە، ئێستا موناقەشە دەکەین مادده بەمادده تا دەگەینە کۆتایی، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی گەڕانەوە نیە جەنابی سەرۆك، پێم وایە هەر لە دانیشتنەکەی ئەمڕۆدا، چەند خوشك وبرایەك داوایانکرد، میزانیەی ئەنجومەنی پارێزگاکان بدرێتە دەست خۆیان، چونکە ئێمە هەڵبژاردنیان بۆ دەکەین، یاسایان بۆ دەردەکەین، باشە کەواتە دەوریان چی دەبێت لەڕاستیدا، ئەگەر ئێمە لێرە میزانیەو هەموو ئیشەکان خۆمان بیکەین، یەعنی کەواتە بەدوای بەدیلێکی تردا بگەڕێین، یا ئەمە ئیلغا بکەینەوە، مەجلسی قەزا، ئێمە پار لە لیژنەی دارایی میزانیەکەمان دەستکاری کرد، وە چەند ملیارێکیشمان لێ هێنایە خوارەوە، زۆریش ئاسایی بوو، من بەلامەوە سەیرە، ئەوان بە ئارەزووی خۆیان میزانیەیان بۆ خۆیان داناوە، بەکەیفی خۆیان، لێرەدا ئێمە حەقمان نەبێت موناقەشەی بکەین، ئەمە یەك: دوو: خۆ ئەو قازییە بەڕێزانە خۆیان نەهاتوون میزانیە دابنێن، ئەوانیش کۆمەڵێك موحاسیب وەکو هەموو وەزارەتەکانی تر، بەئارەزووی خۆیان ڕەقەمیان داناوە، لەبەر ئەوە بەقەناعەتی من هەم وەکو پەیمان خان وتی، ئەمە لەڕووی میهەنییەوە سەربەخۆن، بەڵام لەڕووی میزانیەو بودجەوە، وەزارەتی مالیە مەعنیە، وەزارەتی مالیە تەمسیلی حکومەت دەکات، بۆیە من بەڕەوای دەزانم کە موناقەشەی ئەو بابە بکرێت، من وەکو ئەندامی لیژنەی دارایی پار لە میزانیەی پەرلەمان چەندین جار ئیحراجیان کردین، باشە پەرلەمان ئێوە بۆ چی موناقەشەی میزانیەی خۆتان نەکرد؟، کە ئەوە تا ڕادەیەك لە جێگای خۆیدا بوو، بۆیە ئەوە جارێکی تر تەئکیدی لەسەر دەکەمەوە، هیچ وەزارەتێك وە هیچ دەزگایەك بەقەناعەتی من کە من پیاوێکی یاسایی نیم، بەس پێم وایە

حەسانەی نیە، لە ڕووی میزانیەوە، یەعنی لەڕووی میهەنیەوە سەربەخۆیە، بەڵام وەزارەتی مالیە، یان بەلانی کەمی پەرلەمان بۆی هەبێت موناقەشەی ئەو میزانیە بکات، جیاوازیی مووچە کاك دکتۆ ڕێباز خاڵێکی زۆر زۆر گرنگی تەرح کرد، کە ئەمە لێرەدا حەقە قوفلی بکەین، مووچە لە عێراقدا ئێمە مەحکومین بە بازاڕەوە، یەعنی ئێستا باسی قوەی کڕین دەکەین، هێزی کڕین کۆمەڵێك تەئسیرات دەکات، مەسەلەن زەریبە کاریگەری خۆی هەیە، گومرگ کاریگەری خۆی هەیە، ئێمە لە عێراقدا سیستمی گومرگ وزەریبە ئەوە هەمووی مەرکەزییە، کەواتە ئەبێ هێزی کڕینیشمان یەك بێت، هەموو ئەو مووچانە ئەبێت لەکوردستاندا تەوحید بکرێت، چونکە مەحکومین بەو دوو، سێ شتە گرنگە کە کاریگەری هەیە لەسەر هێزی کڕین، وەکو گومرگ، وەکو بازاڕی تەزەخوم بەشێوەیەکی گشتی، با لەمەدەربچین، باسی نەفەقاتی تەشغیلی، نەفەقاتی تەشغیلی خۆی لە حەقیقەتدا 7 فەصلە، فەصڵی زۆر زۆر گرنگ ئەوەی کە ئەمساڵ زیاتر پارەی تێدا ڕۆشتووە، تەعویزاتی فەرمانبەران، تەنها لە تەعویزاتی فەرمانبەران، دوو مەجالی باش هەیە، کە ئێمە حەقمانە یەعنی دەتوانین ئەو پارەیە بگێڕینەوە، 25 هەزار کارمەند کە وا بڕیارە تەعین بکرێن، لەگەڵ 8 لیوا، ئێمە شەش مانگمان تێپەڕاندووە، کەواتە ئەگەر ئەمانە تەعینیش بکرێن مووچەی شەش مانگی داهاتوو وەردەگرن، یەعنی ئەم شەش مانگەی کەبۆیان دانراوە زیادەیە، ئەبێت بە وەفر، کە وەفریش بوو حەقە ئیستسماری بکەین لە مەجالەکانی تردا، کە حەقە بە عەدەد دەری بکەین بزانین ئەو مەبلەغە چەند دەکات، لەسەر تەخمین کردن بەڕاستی من ڕەئیم وایە، هەموو ئەو خوشك وبرا بەڕێزانەی کە یەکێك لە دەڵێت لە 10٪ یەکێکی تر دەڵێت لە 50٪ پێم وایە حەقە داخوازییەکی زانستی ئابووری نیە، ئێمە بەرچاومان ڕۆشن نیە، من جارێکی تر تەئکیدی دەکەمەوە، ئەم خشتەیەی کە بۆ پەرلەمانتار زۆر زۆر گرنگە، زۆر گرنگە و بەرچاوی ڕوون دەکاتەوە، لەچەند جێگا هەڵەی تێدایە، مەسەلەن لە 2009 غەڵەت دانراوە، لە شەش مانگی یەکەم غەڵەت دانراوە، کەواتە ئێستا ئێمە مەحکومین بە چی؟، بە مەزەندەی عەقڵی خۆمان یان وەکو پەیمان خان وتی، فەصڵی یەکەمی لێ دەردەکەین، کە تەعویزی فەرمانبەرانە، شەش فەصڵەکەی تر کە بەڕاستی حەقە بەوردتر باسی بکەین، دیسان لەولا شلێر خان کە ئەو موهەندیسێکی عەمەلی بووەو مەیدانی بووە، مەسەلەن ئەو داوا ئەکات کە هەر هیچ نەکرێت، لەولاوە فراکسیۆنی گۆڕان داوا دەکات، لە 50٪ بێت، یەعنی ئەمانە بەڕاستی من پێم وایە ژمارەی زانستی نین، ئەگەر بمانەوێت بودجەیەك نزیك بێت لەواقیعەوە نزیك بێت لە حەقیقەتەوە ئەبێت ئەو شەش فەصڵە، بەوردی پێداچوونەوەی بۆ بکەین، شەش مانگی یەکەمی ساڵی 2010، بەحەقیقەت دەستمان بکەوێت تەخمینی بکەین، ئینجا بتوانین بڕیار لەسەر ئەوە بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ هەموولایەکتان، سەعات 7ی ئێوارە لێرە بەردەوام دەبین، سەعات 7 ، خواتان لەگەڵ...

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەڕێزان بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنی ژمارە 19 ئێستا پاش نیوەڕۆیە، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین بۆ سەر مەنەسە، دووبارە بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەین، کاکە شێخ و کاك د.علی

زۆر بەخێربێن، ئێستا بەردەوام دەبین لەسەر خوێندنەوەی ناوی ئەو بەڕێزانەی کە مابوو قسە بکەن پێش نیوەڕۆ، ژیان عمر شریف عبدالله، فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی یەکەم، لە پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان، من پشتگیری دەقاو دەق سۆزان خان و کاك دڵشاد دەکەم، بە گشتی بە تایبەتی بۆ ناوچە دابڕاوەکان، کە گرنگی پڕۆژەی زیاتری بدرێتێ، چونکە پڕۆژەکانی حکومەتی عیراق ڕەنگدانەوەی نیە بۆ ئەو ناوچانە، هەرچەندە لە ناحیەی ئیداریەوە سەر بە بەغدان، بەڵام گرنگی پێ نادرێت، لەبەر ئەوە دەبێت ئێمە خۆمان بە خاوەنی ئەو ناوچانە بزا نین، باشتر وایە گرنگی پێ بدرێت، بە نیسبەت ئیدارەی گەرمیانەوە، دیسان ئەبێت گرنگی پێ بدرێت، لە ناحیەی پڕۆژەکان، تەنها گرنگی نە درێت بە سەنتەرەکان، بەڵکو بە ئیدارەی گەرمیانیش، هەموو ئیدارکان بە تایبەتی ئیدارەی گەرمیان، بە نیسبەت ئەو حەفتا ملیارەی کە دانراوە بۆ ئەوە قەزاو ناحیانەی کە تووشی شاڵاوی ئەنفال و دەربەدەری بوون، منیش پشتگیری کاك دڵشاد دەکەم، کە بکرێت بە 100ملیار، بە نیسبەت مینحەی زیندانیانی سیاسی، هاوتای عیراق بکرێت، هەرچەندە وەزارەتی دارایی موبەرری ئەوەی هەیە کە ناکرێت مینحەی زیندانیان لە مووچەی شەهیدان زیاتر بێت، بۆیە داوا دەکەم کە مووچەی شەهیدان زیاد بکرێت، خانوو بۆ ئەوە شەهیدانە بکرێت کە تا ئێستا خانوویان بۆ نەکراوە، پشتگیری لە د.ثائر و کاك شێردڵ دەکەم، بە نیسبەت وەرزش کە گرنگیەکی زیاتری پێ بدرێت، بۆ بواری تەندروستی من دیسان پێشنیار دەکەم، کە گرنگیەکی زیاتر بدرێت بە بواری تەندروستی، بە تایبەتی ئەو قەزاو ناحیانەی کە گەورەن و تا ئێستا نەخۆشخانەیان نیە، وەکو بەردە ڕەش، کە قەزایەکی گەورەیە تا ئێستا نەخۆشخانەی نیە، بە نیسبەت خاوەن پێداویستە تایبەتەکان، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە مووچەکانیان زیاد بکرێت، میزانیەکی زیاتریان بۆ دابندرێت، هەرچەندە من جارەکەی تریش داوای ئەوەم کرد، چونکە ئەمانە تەنانەت لە دەوڵەتەکانیش کە لە سۆشیال بۆیان تەرخان کراوە، پارەیان لە خەڵکی تر زیاترە، چونکە ئەمانە تەواو نین، کەم ئەندامن، ناتوانن کاربکەن، ناتوانن و مووچەیەکی تریشیان نیە، لەبەر ئەوە من پێشنیاری ئەوە دەکەم، تەرخان کردنی بڕێك پارە بۆ هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان، ئەگەر وەزارەتی دارایی دیاری نەکردووە، دیاری بکات، پشتگیری زیاد کردنی نەفەقاتی پەرلەمان دەکەم، بۆ حەفتاو چوار ملیار دینار، بە نیسبەت منالی شهید، ئەنفال ئینشائەڵلا کە کرا بە پێنج ملیۆن سلفەی زەواج، من پێشنیار دەکەم کە بۆ منالآنی شەهید و ئەنفال کراوەکان، بە بێ بەرامبەر ئەو سولفەیە وەربگرن، ڕاستە هیچ شتێك تەعویزی باوك ناکاتەوە بۆ ئەو منالآنە، بەڵام ئەگەر ئێمە کارێکی وا بکەین، تۆزێك لە ئازارەکانیان کەم دەکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئەڤین عمر کەرەمکە.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت منیش دووپاتی ئە و بۆچوونە جوانانە یاخود ئەو پێشنیارە دەکەم، کە هەموو هاوڕێکانم ئەمڕۆ تەرحیان کردووە، بەڵام بە ڕەئی من تەعامول کردن لەگەڵ ئەم ماددەیە، من نازانم بەم شێوەیە ناکرێت، ڕاستە ئێمە هەمووومان پێشنیاری ئەوە دەکەین، کەوا لە بودجەی تەشغیلی داشکان بکرێت، هەڵبەتە منیش لێرە پشتیگری سۆزان خان و فراکسیۆنی کوردستانی دەکەم، کەوا داشکاندنەکە با 10٪ بێت بۆ بودجەی تەشغیلی، کە دەکاتە نۆسەدو حەفتاو نۆ ملیار دینار، بڕی چوارسەدو پەنجا ملیار دینار کە دەخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، بەو شێوەیە دەبینین بودجەی وەبەرهێنان گۆڕانکاری بەسەردادێت، کە ئەکاتە چوار ترلیۆن و شەش سەد ملیار دینار، بەڵام بودجەی تەشغیلی ئەلێرە ئەو بڕەی کە ئەبێت چوار سەدو پەنجا ملیارەکەیە لێی کەم بکرێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا دبینین بڕی پێنج سەدو بیست و نۆ ملیار دینار کە دەمێنێتەوە، بەو شێوە تەخسیساتەی کە پێشنیار کراوە لە لایەن فراکسیۆنی کوردستانی، هەڵبەتە ئەو پێشنیارەی فراکسیۆنی کوردستانی پشتگیری دەکەم، کە بەو شێوەیە تەخسیساتەکەی بۆ بکرێت، بەڵام لە بابی ئەحکامی خیتامی، چونکە لێرەدا دیاری ناکرێت، هەروەها باسی ئەوە کرا کەوا بودجەیەکی تر هەیە، کە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکانە، من پشتگیری لەو ڕەئیە دەکەم کەوا ئەو بودجەیە لێرە ببڕدرێت، چونکە ئەو بودجەیە لێرە بەڕاستی نابێت بمێنێتەوە، بەڵکو بدرێتە دەستی پارێزگاکان، خۆیان تەسەروفی پێ بکەن، کە بڕەکەی دوو سەدو نەوەت و یەك ملیار دینارە، ئەگەر هاتو ئێمە ئەو بڕەشمان داشکاند لە بودجەی وەبەرهێنان، ئەبینین ئەبێتە چوار ترلیۆن و سێ سەدو نۆ ملیار دینار، بۆیە من پێشنیار دەکەم، ئەوە ببڕدرێت و بدرێتە دەست پارێزگاکان، بەم شێوەیە ئەگەر ئێمە تەعامولمان کرد، ڕێژەی بودجەی وەبەرهێنانمان کردە 33٪، ڕێژەی بودجەی تەشغیلیشمان دابەزاند بۆ 67٪، کەواتە ئێمە لێرە خاڵێکی پۆزە تیڤمان دایە ئەو بودجەیە، توانیمان کارێك بکەین لەسەر ئەو بودجەیە، هەروەها من پشتگیری ئەوە دەکەم، هەرچەندە ئەو ڕۆژەش دیسان پێشنیارم کرد، بودجەی پەرلەمان لە پەنجاو چوارەکە زیاد بکرێت بۆ حەفتاو چوار، لەبەر ئەوەی ئێمە پێویستیمان بەوەیە کەوا چەند نووسینگەیەك بکەینەوە، بەتایبەتی نووسینگەکە ئەگەر بێت و لەناوچەی گەرمیان و ناوچە دابڕاوەکان، بەتایبەتی کەرکووك و ئەوە جێگایانەی کە پێویستیان پێیە،بکرێتەوە، کە ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان، نووسینگەمان لەوێ هەبێت، ئەگەر ئێمە پرۆژەش بۆ ئەوە ناوچانە دابین بکەین، ئەتوانین ئێمە لە ڕێگای نووسینگەکانی خۆمانەوە، بەدواداچوون بۆ ئەو پرۆژانە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس دەست خۆش، بەڕێز سالار محمود مراد کەرەمکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له ڕاستیدا وەکو پرەنسیپ بە پێویست دەزاندرێت، لە تەرخانکراوی بودجەی تەشغیلیدا، هەم گواستنەوە بکرێت بۆ سەر پرۆژەی ئیستیسماری و، لەناو بودجەی تەشغیلیشدا ئەگەر موناقەلە بکرێت، لە ڕووی مەبدەئیەوە کاریگەری بۆسەر ژیانی توێژەکان دەبێت، من تەسەوڕم وایە، ئێمە دیقەتی ئەوەش بکەین، لە ڕووی دەرماڵەو لە ڕووی مووچەی کارمەندان و فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان، ناکرێت ئەو تەجاوزە ببێت، من تەسەورم وایە لە ڕووی مومکنەوە ئەو 10٪ی وەکو لیستی کوردستانی ئاماژەمان پێ کردووە، دەتواندرێت ئەو ئامانجە بهێنێتە دی، کە تیایدا زۆرینەی پەرلەمانتاران، دەیانەوێ لەباری زانستیەوە خزمەت بە پەرەپێدانی ژێرخانی ئابووری، بەردەوامی کاروانی ئاوەدانی و، هەروەها سەرخستنی مووچەو دەرماڵەی بەشێکی تر، لە توێژی کامەندانی مووچە نزم بکاتەوە، لەو ڕوانگەیەوە بۆ نموونە ئەو نۆسەدو حەفتاو نۆ ملیار دینارە، بە پێی ئەو سێکتەرەی کە بەڕێزان لە فراکسیۆنی کوردستانی و ئەندامانی تریش ئاماژەیان پێی کرد، بۆ نموونە بڕی تەرخانکراو بۆ سێکتەری کشتوکاڵ، مەسەلەیەکی گرنگە، چونکە ئێمە لە سیاسەتی حکومەتیشدا پار ساڵ بینیمان تەرخانکراوی گوژمە بۆ ئەم سێکتەرە، توانی لە سیاسەتی کشتوکاڵیدا، دەستکەوتی باش بە دەست بهێنێت، هەم لە هەلی کار ڕەخساندن هەم لە کەم کردنەوەی بێ کاری، هەم زیاد کردنی بەرهەم، هەم بەشێك لە ڕوو کردنە لادێکان، ئەمانەو کۆمەڵێك هۆکاری تر، پاڵنەری سەرەکین بۆ ئەوەی ئێمە قسە لەسەر ئەوە بکەین، ئەم سێکتەرە گرنگی پێ بدرێت، بەشێك لەو 10٪ بودجەی تەشغیلی تەرخان بکرێت بۆ سێکتەری کشتوکاڵ، هەروەها گوژمەیەك بۆ ناوچەکانی کێشە لەسەر، لەو ڕوانگەیەوە کە ئەو مەسەلە، مەسەلەیەکی ستراتیژی و هەروەها نیشتیمانی و نەتەوەییشە، چونکە تا ئێستاکە ڕەوتی ئاوەدانی و، گەشە کردن لە ناوچەکانی کێشە لەسەر، بە بەراورد هەرێمی کوردستان، بە بەراورد بە پارێزگاکانی تری عیراق، زۆر بە بەتیئی ئەچێت بەڕێوە، بیریشمان نەچێت ململانێیەکی زۆر ناتەندروست و نازانستی هەیە، بۆ هەیمەنە کردن لە ڕووی سیاسیەوە، کە ژیانی هاووڵاتیانی لەوێ خستۆتە مەترسیەوە، بۆیە ترخانکردنی ئەو گوژمەیە، دەتوانێت تەعویزی ئەو کەم تەرخەمیە بکاتەوە، کە لە لایەن حکومەتی ئیتیحادیەوە دەنوێندرێت، ئەوکات ئەو مەسئول ترە لە ڕووی ئیدارییەوە، بۆ ئاوڕدانەوەو خزمەتگوزاری، دانانی گوژمەیەکی تایبەت بۆ سێکتەری وەرزشی لە ئاستی نێودەوڵەتیدا کە تەرکیزی دەکرێتە سەر، ئەمە چوونە پێشەوەیەکی باشە لە بزاوتی وەرزشی لە هەرێمی کوردستاندا، بەڵام بیرمان نەچێت، کە قسە لەسەر ئەوە دەکرێت، بۆ ئەوەی بەندیخانە نەبێت، گرنگی بە سێکتەری وەرزشی بدرێت، بیریشمان نەچێت شارو شارۆچکەکانی کوردستان، بەشێکیان هێشتاکە لە کەمترین خزمەتگوزاری وەرزشی بێ بەشن، بۆ نموونە، ناحیەیەکی دێرینی وەکو باوە نوور، تا ئێستا یاریگایەکی مەعقولی نیە، بیست گەنج یاری تێدا بکەن، لەو ڕوانگەیەوە دەبێت لە ئاستی ناوخۆیشدا بیر لە دۆزینەوەی ئەو فورسەتانە بکرێت، کە وەرزشکاری باش لە ناوچەکاندا بەدی دەهێنێت، هەروەها سولفەی زەواج، بۆ پێنج ملیۆن دینار، یەکێکە لە مەتلەبە گشتیەکان، یەکێکە لەو بوارانەی کە دەتوانێت بزاوتی ژیان و نموی دانیشتوان زیاد بکات، بەڵام ئەم دەرفەتە زیاتر بکرێت، کاربکرێت بەو ڕێنماییەی کە ژمارە 23یە، لە وەزارەتی دارایی، کە لە کاتی خۆیدا

دەری کـردووە، مـن پشـتیوانی تـەواوی بۆچـوونەکانی هاوکـارم کـاك گـۆران ئـازاد دەکـەم لـەو بارەیـەوە، بـە تایبەتیش بۆ سولفەی عقار، ئەمەشیان دەستکەوتی گرنگە، لـە پـار سـاڵدا ئـەو بوژانـەوەمان بینـی، بـەڵام بیرمان نەچێت بە حوکمی مەحدودیەتی دەخلی خاڵ، نەبوونی سەکەنی شایستە، بـۆ هاووڵاتیـان، ئەوانـەی چ ئەرزیان هەیە، کەمیان لە 100م بۆ سەروو تر تێ هەڵدەچێت، ئەوانەشـی خـاوەن خـانوون، دەبینـین لـە گەڕەکێك، ئەگەر گـەڕەکێك کـاتی خـۆی بـۆ 30 مـاڵ بـە دیزاینـەوە دروسـت کرابێـت، ئێسـتاکە بـە حـوکمی دابەشکاری بۆتە 50 و 60 ماڵ، ئەمەش هەوڵ بدرێت ئەم سولفەی عەقارە، لە ڕووی 100 مەتریەوە بیان گرێتەوە، ڕێنماییەك لە لایەن وەزارەتەوە دەربکرێت، بۆ کار ئاسانی کـردن بـۆ ئەمـە، تـا ئـەو کاتـەی یاسـای وەزارەتی شارەوانی تەعدیل دەکرێتەوە، خاڵێکی تر کە بە گرنگی دەزانم، ئەویش ئەوەیە ناوچەکانی نزیـك سـنووریەکان، ئیهتیمـامی تایبـەتیان بـدرێتێ و گوژمەیـەکیان بـۆ تـەرخان بکرێـت، بەتایبـەتی ئـەو ناوچـە سنوورییانە لە وڵاتانی پێشکەوتوودا، ئەو شارو شارۆچکانەی کەوتونەتە سنوورەکانەوە، خێرو بێرو ئاوەدانی و بووژانەوە و گەشانەوەی بە خۆیەوە بینیوە، بە حوکمی سیاسەتی نێو دەوڵـەتان لـەو مەنتیقـە، بـەڵام بـۆ گرانـی بـەختی کـورد و کوردسـتان، ئێمـە ئـەو ناوچـانەی کـە سـنوورین بـە حـوکمی سیاسـەتی دەوڵـەتانی دراوسێکانمانەوە، هەمووی وێران کاری و کـاول کـاری ڕووی تـێ کـردووە، ئـەو گوژمـە تـەرخانکراوە کارێکی زەرورو گرنگە، هەروەها گوژمەیەك تەرخان بکرێت بۆ قەرەبوو کردنـەوەی ئەوانـەی کارەسـاتی سروشـتیان ڕووبـەڕوو ئەبێتـەوە، بەتایبـەتی ئەمسـاڵ بـۆ نموونـە، وشـکە سـاڵی نـەبووە، ڕەزو بـاخێکی زۆر، خەڵـەو خەرمانێکی زۆر بەدی هاتووە لەوانەیە تووشی سووتان ببێت، یان لـە ڕێگـەی لافـاوەوە لـە سـاڵی ڕابـردوودا، مەڕو ماڵات خنکێندراوە، یان گەلە گورگ مل و لاشەی مەڕو ماڵاتی شکاندووە، بۆ نموونە، لە دەربەنـدخان، لە گوندی شێرەوەن لە گەرمیان، هەموو ئەمانە حکومەت بابێکی هەبێت بۆ تـەعویز کردنـی ئەمانـە، وەلـە پاڵ ئەو ئیمکانەتەی کە تەرخان دەکرێت بۆ گەشەدان و بووژانەوەی ئـەو مەسـەلانە، بـابێکیش هـەبێت بـۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەو کارەساتانەی کە دێنە پێش، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز پەروین عبدالرحمن کەرەمکە.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی من پشتگیری لە پێشنیارەکانی لیستی کوردستانی، بەتایبەتی سۆزان خان و کـاك دڵشـاد دەکـەم، بـە بڕینـی لـە 10٪ ی بودجـەی تەشـغیلی، بـە مەبەسـتی زیـاد کـردن، بـۆ پێشـینەی هاوسـەرگیری و پێشـینەی نیشتەجێ بوون، بە مەرجێك لێرە 100م کان لەبەر چاو بگیرێت، هەروەها بۆ زیاد کردنـی یارمـەتی تـۆڕی کۆمەڵایەتی، گەڕاندنەوەی ئەو 210 هەزارەی بۆ پۆلیس و هێزەکانی ناوخۆ، هەروەها زیاد کردنـی قـەرزی

کشتوکاڵی و پیشەسازی، دیارە کە دەڵێین قەرزی کشتوکاڵی و پیشەسازی، مەبەستمان لێرە زیاتر گرنگیدانە بە کشتوکاڵ، دیارە ئەمەش گرنگیەکی زۆر باشی هەیە لە بەرز کردنەوەی ژێرخانی ئابووری، کە دەڵێم زیاد کردنی قەرزی پیشەسازی، کە گرنگیدان یاخود بووژانەوە بە هەموو مەعاملەکان لە کوردستان، لەوانە ئەلبانە، جگەرەیە، نەسیجە، هەروەها دروست کردنی قوتابخانەی هاوچەرخ، من داواکارم ئەو بودجەیەی کە تەرخان دەکرێت بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان، دیسانەوە بدرێتەوە دەست ئەنجومەنی پارێزگاکان، بۆ ئەوەی سیستەمی لامەرکەزی بە قوەت تر بکەین، دووری بخەین لە دەست تێوەردانی دەرەکی، من پێشنیار دەکەم بۆ ئەو پارەیەی کە دەبڕدرێت لەو 10٪یە، بە زیاد کردنی دەرماڵەی خێزان و منداڵیش، هەروەها تێچووی سەرجەم قۆناغەکانی خوێندن هەمووی بە کاملی بدرێت، هەروەها دروست کردنی خەستەخانە لە هەردوو پارێزگای هەولێرو دهۆك، لەبەر ئەوەی لە سلێمانی هەمانە، داوا دەکەم ئەو سولفەی زەواجی کە دەدرێت بە منداڵی شەهید، وەکو مینحە پێیان بدرێت بەرامبەر هیچ شتێك نەبێت، دروست کردنی یەکەکی نیشتەجێبوون بۆ خەڵکی کەم دەرامەت، ئێستا پرۆژیەکمان لەبەر دەستە، هیوادارم زوو گفتوگۆی لەسەر بکەین، بۆ ئەوەی حکومەت بە زووترین کات جێبەجێی بکات، داوا کارم مووچەی پێشمەرگە زیاد بکرێت، لەبەر ئەوەی ئەم چینە هیچ گوناهێکی نیە، تاوەکو ئەم دوو لیوایە تەشکیل بکرێت، مووچەکەی زیاد بکرێت، هەروەها مووچەی خانەنشینی پێشمەرگەو کەم ئەندامانی پێشمەرگە، لێرە کەم ئەندامی هاووڵاتیمان هەیە کە لە ژێر دەستی ڕژێم کەم ئەندام بوونە، داواکارم حکومەت ئاوڕێك لە مانەش بداتەوە، کە پێشتر سەر بە دەزگای شەهیدانی شۆڕشی گەلی کوردستان بوون، ئێستا هاتوونەتە سەر بەڕێوەبەرایەتی چاودێری کۆمەلایەتی، بە سێ مانگ جارێك مووچەکە وەردەگرن، بەلام ئەوانە لە 2006 وە داوا دەکەن کە مووچەکانیان زیاد بکرێت، بەلام هیچ ئاوڕێکیان لێ نەدراوەتەوە، بە تایبەتی ئەوانەی کە خەڵکی شارەزوورن ژمارەکەیان 2330 کەس دەبن، هەروەها داواکارم بە زیاد کردنی مووچەی زیندانیانی سیاسی و وەکو ئەوەی بەغدای لێ بکرێت، داواکارم گرنگی زیاتر بە قەزاو ناحیەکان بدرێت، بەتایبەتی لادێکان بۆ بووژانەوەی کشتوکاڵ و هەروەها بەدیهێنانی بەرهەمی خۆماڵی، زیاتر، هەروەها دروست کردنی خەستەخانە لەو قەزایانەی کە زۆر گەورەن، بە تایبەتی بەردە ڕەش، هەروەها زیاد کردنی ئەو حەفتا ملیارە، بۆ سەد ملیار، بۆ ناوچە زیان لێ کەوتووەکانی سەردەمی ڕژێم لە ناوچە سنووریەکان، گەیاندنی پرۆژەی خزمەتگوزاری بۆ ناوچە کێشە لەسەرەکان و دابڕاوەکان، هەروەها زیاد کردنی دەرماڵەی توێژەری کۆمەلایەتی و ژمێریاریەکانی سەربە وەزارەتی پەروەردە، پشتگیری کاك شێردڵ دەکەم، بە دابین کردنی گۆژمەیەك بۆ سەنتەری وەرزشی و ئۆلۆمپی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە وەرنە سەر بابەتەکە، تکایە تکرار مەکەن، گوێتان لەیەك بووە، هەر بۆ ئەوەی قسە بکەین، تکایە کەس بۆ ئەوە قسەنەکات، قسە بکەن بۆ ئەوەی مەشروعەکە چاك بکەن، سوودی هەبێت، غەڵەت هەبێت لایدەین، شتی باش هەبێت ئیزافەی بکەین، زۆر سوپاس، بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر، کەرەمکە.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هەقیقەت ئەم ماددەیە موناقەشەیەکی تێك هەڵکێش هەڵی گرت، منیش هەر بەو ئیتیجاهە قسەکانی خۆم دەخەمە ڕوو، ئەو ماددەیە ئەو هەموو قسانەی کە هاوکارانم کردیان زۆر بەیان لە ماددەکەدا نیە، منیش هاوڕام لەگەڵ ئەو خوشك و برایانەی پەرلەمانتار کە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، ئەگەر هاتو دەنگی هێنا بگەڕێتەوە بۆ پارێزگاکان، وەکو تەکریسی مەبدەئی لا مەرکەزی، ئەو کاتە لێرە دەستکاری دەکرێت و بە پێی ئەوەی کە دەمێنێتەوە، دەبێت ئاماژەی پێ بکرێت، من هاوڕام لەگەڵ هاوکارانم کە 10٪ بودجەی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، ئەم 10٪ جگە لە تەعویزی موەزەفین، تەحدید کردنی ئەو بڕەی کە 10٪یە، بۆ ئەو حاڵەتانەی کە لیستی کوردستانی و لیستەکانی تریش تەحدیدیان کردبوو، من هاوڕام لەگەڵیان، بەڵام بە ئیزافەی دوو شتی تر، جگە لەو حاڵەتانەی کە تەحدید کراوە، کە دەبێت تەحدید بێت، کە بۆ چ حاڵەتێك ئەو پارەیە دادەندرێت، ئەو دوو حاڵەتەش کە زۆر پێم موهیمەو گرنگە، کە پار ساڵ و ئەمساڵەش کە هاوکارانیشم ئاماژەیان پێی کرد، دوو، نەخۆشخانەی تایبەت بە کەس و کاری شەهیدان، پێشمەرگە لە دهۆك و لە هەولێر کە لەسلێمانی هەیە، ئەم نەخۆشخانە گەورەترین موعاناتی کەس و کاری شەهیدان مەسەلەی نەخۆشیە، زۆربەری ئەندامانی پەرلەمان، ئیحتیماله ئەو شاهێدیە بدەن، دەیان کەس و کاری شەهیدان لەسەر ئەشیعەی ئێم، ئار، ئای دوومانگ ڕاوەستاوە بە بەری نەکەوتووە، جا بۆیە قانونێکمان قانونی ئیمتیازات و حقوقمان دەرکرد، دەبێت ئیمتیازێك هەبێت لە خەڵکی تر جودابێت، ئێمە چۆن سرەمان دانا، دەبێت ئەو وارسە شەهیدە لە پێش من بێت، ئەگەرنا چ مەفهومێك دەمێنێت بۆ ئیمتیازی کەس و کاری شەهیدان، نوقتەیەکی ترم ئەم بڕە پارەیە بەشی ئەوەی تێدا هەبێت، جگە لە دوو نەخۆشخانەکە، ئاوارەی ئێران و تورکیا، بەڕێزتان ئاگادارن کە ئاوارەی ئێران و تورکیا، سووتەمەنی یەکەمی شۆڕش بوینە. کە دەتوانم بڵێم لە 1995 بەسەرەوە، یان کەس و کاری شەهید، دوو پێشمەرگەنە، جا بۆیە ئەمانە هەقیقەتەن هەقی خۆیانە، کە پێ بە پێ، ختوە بە ختوە، ساڵ بەساڵ تەعویزێکیان بکرێت کە هەقی خۆیانە، منیش هاوڕام لەگەڵ یەکخستنی مووچەو دەرماڵەی هەموو موەزەفین لەکوردستان، لەگەڵ حکومەتی ئیتیحادی بۆ بەر تەرەف کردنیان، یەکلا کردنەوەی ئەو بێ عەدالەتی و ئەو هەموو قسەی کە لەسەر بودجە و لەسەر موخەسەسات یان دەرماڵەدا دەگوترێت، من دیسان هاوڕام لەگەڵ ڕەفیقەکانی خۆم، سولفەی زەواج بۆ کوڕو کچی شەهید، بۆ مەبدەئی ئیمتیاز بە کەس و کاری شەهیدان، ئەم سولفەیە، لە بڕگەیەکدا بە مینحە بۆیان دیار بکرێت، بکرێتە مینحە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خلیل عثمان کەرەمکە.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتای قسەکانم من لەو گوژمەیەوە دەست پێ دەکەم کە بۆ دەسەلأتی دادوەری دانـراوە، مـن پێموایـە بـە هەموو حوکمێك ئەگەر بـەراورد بـۆ حیسـاباتی شـەش مـانگی خیتـامی سـاڵی پارەکـە بکـەین، مـن پێموایـە بودجەیەکی زۆرە، دەکرێت ئەو بودجەیە کـەم بکرێتـەوە، هـەموو سـەرۆکایەتیەکان ئەگـەر پلانیـان هەیـە، ئەگەر کێشەی ئـەوەیان هەیـە کـە بینـاو مونشـەئاتی تـازە دروسـت دەکـەن، ئـەوە دەکرێـت بـە پرۆسـەیەکی درێژخایەن دروست بکرێت، ناکرێت هەمووی لەسەر حیسابی بودجەی ئەمساڵ یان دوو ساڵ، چـونکە ئێمـە ڕاستە لە هەموو سەرۆکایەتیەکان پێویستمان بـە موجەمـەعاتی گـەورە هەیـە، بـەلأم ئـەوە ناکرێـت لەسـەر بودجەی ساڵێك و دوو ساڵ بێ، پرۆژەیەکی ستراتیژی ئەوە دەکرێت لـە خـیلالی پێـنج، شـەش سـاڵ دا ئەمـە جێبەجێ بکرێت، خـاڵێکی تـر بـاس لـەو پارەیـە کـرا کـە بـۆ تـەعویزاتی مـوەزەفین دانـراوە، بـۆ ئـەو (25) هەزارەش ئەو خەڵکەشی تیایە کە تەعین دەکرێ، من بەش بە حاڵی خۆم ئەوە وەکو برادەران باسیان کـرد، ئـەوە شـەش مـانگی تێپەڕانـد، تەصـەور ناکـەم تـا دوو مـانگی تـریش بـە تـەواوەتی ئـەم تـەعین بـوون و دامەزراندنـە بچـێتە جێـی خـۆی، بۆیـە مـن پێشـنیار دەکـەم لـەو پارەیـە بەڕاسـتی چاککردنی مووچـە و دەرماڵەی هەندێ لە توێژەکان چاك بکرێت، بەتایبەتی دەرماڵەی توێـژەرانی کۆمەلأیـەتی، کـە مـن پێموایـە هـەر سـێ لێژنـەی یاسـایی و کۆمـەڵی مـەدەنی و لێژنـەی پـەروەردە و فێرکـردنیش پشـتیوانیان دەکـەن، نووسراویان بەرز کردۆتەوە بۆ سرۆکایەتی پەرلەمان، خاڵێکی تر بەڕاستی بەلامـەوە سـەیرە، تـاوەکو ئێسـتا وەزارەتی دارایی ئێمە نەیتوانیوە ئەو جیاوازی مووچەیە کەم بکاتەوە و خوتەیەکی ستراتیجی نیە بـۆ کـەم کردنـەوەی ئـەم جیـاوازی یـە، لـە خیلالـی ئـەم سـاڵ دا کۆمـەڵێك کێشـە و گلـەیی و گازانـدە لەلایـەن هاوولأتیانەوە لەسەر جیاوازی مووچە دروست بـوو، بـەلأم تـا ئێسـتا ئـەو گلـەیی و گازاندانـە مـاوە، ڕاسـتە مەجموعەیەك خەڵك قەرەبوو کراونەتەوە، لە سنووری سلێمانی بـەلأم تـا ئێسـتاکەش، ئـەوەتا مـن سـکالأی زیاتر لە سەد موهەندیسی شاری هـەولێر و دەوروبـەری، کۆمـەلێك خـەڵکی فەرمانبـەری تریشـم لایـە، کـە لێرانە نە بە ڕێنمایی ژمارە (1) نـە بـە ڕێنمـایی ژمـارە (25) کـار ناکـەن، کۆمـەڵێ ڕێنماییـان دەرکـردووە، ئەوان ئەو قەرەبوو کردنەوەیان لە کیس دەچێ کە من داواکارم ئەوە ئەگـەر بـە هـەر شـێوەیەك بێـت ئـەوە دەبێ قەرەبوو بکرێنەوە، خاڵێکی ترجیاوازی لە هێزەکانی پۆلیسـی نـاوخۆ هەیـە، کـە لـە 2003 بـە دواوە تەعین بووە، بەوەی کە لەدوای 2005 و 2004 وە تەعین بووە ، داواکارم ئەمەش چاك بکرێـت، هـەروەها دەرماڵەو مووچەی فەرمانبەرانی چاکسازیە کۆمەلأیەتیـەکان، ئـەمانیش لەبـەر چـاو بگیرێـت، سـەبارەت بـە پێشینەی هاوسەرگیری، من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی لیستی کوردستانی دەکـەم، بـۆ ئـەوەی کـە کـراوە بـە پێنج ملیۆن، بەلأم دووبـارە داواکـارم ئـەو خەڵکانـەش بگرێتـەوە کـە کـەمتر لـە سـاڵێکە زەواجیـان کـردووە، دەستیان بەو مەراسیمە کردووە، پشتگیری لە قسەکانی کاك دڵشاد و لیستی کوردستانی دەکەم، سەبارەت بـە زیاد کردنی پارە بۆ ناوچە دابڕێندراوەکان لە هەرێمی کوردستان، خاڵێکی تر ئەوەی کە لەبەرچاو دەگیرێت لەو گوژمانەی کە بۆ وەزارەتەکان تەرخان کراوە، بەتایبەتی وەزارەتی سەحە، من پێموایە ئەوە مەبلەغێکی کەمە، بە تایبەتی ئێمـە بـەردەوام لـە ژێـر هەڕەشـەی شـەبەحی جۆرەهـا پـەتاین، پـەتا، یـەعنی ئـەنفلونزا،

ڕشانەوە، من پێموایە ئەمە ئەگەر بێتو، بەم گوژمەیەی کە بۆی دانراوە، گوژمەیەکی کەمە، بەشی حاڵەتی ئیعتیادی ناکات، بەشی حاڵەتی تارێ، داواکارم هەندێ نەخۆشخانەی گەورە، لەو قەزایانەی کە چڕی دانیشتوانیان زۆرە دروست بکرێت، پشتگیری لە ڕای هاورێکانم دەکەم، سەبارەت بە جیاکردنەوەی بودجەی پارێزگاکان، یەعنی بودجەی پارێزگاکان، پێم باشە نەیەتەوە پەرلەمان، پارێزگاکان و ئەنجومەنی پارێزگاکان بۆ خۆیان پلانی چۆنیەتی سەرف کردنی ئەو پارەیە دابڕێژن، بە مەرجێك ئەوە پلانە وەزارەتی تەختیت پەسەندی بکات، بەڕاستی ئەوەی کە مولاحەزەشە لەسەر ئەوە، ئەنجومەنی پارێزگاکان لەو پارەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، کە زیاتر تەرکیزیان کردۆتە سەر سەنتەری شارەکان، قەزاو ناحیەکان، تا ڕادەیەك بێ بەش بوون لەچاو سەنتەری شارەکانەوە، کە من هیوادارم جەنابی وەزیری تەختیت لە ئێستا بە دواوە لەبەر چاو بگرێت، سەبارەت بە پارەی پترۆدۆلار کەلە بودجەدا باس کراوە، کەمن هیوادارم بنەماکانی چۆنیەتی سەرف کردنی ئەو پارەیە بەو شێوەیە بێت کە ئەولەویەت بدرێت بەو ناوچانەی، کە مێژووی دەرهێنانی نەوتیان دەمێکە هەیانە، چواردە ساڵە، بیست ساڵە نەوتیان تیا دەردێت، لەگەڵ ئەو شوێنانەی کە تازە نەوتیان لێ دۆزراوەتەوە، یان تازە لێیان بەرهەم دەهێندرێت، سەبارەت بە دانانی پارە بۆ ئەوە ناوچە سنووریانەی کە چەند جارێك لەسەر دەستی ڕژێمی پێشوو زەرەرمەند بوون، پشتگیری لەو داوایە دەکەم، من هیوادارم هەندێ ناوچەی تریش هەیە، کە بەڕاستی لەوانەیە ناوچەی سنووری نەبن، بەلأم لەسەر دەمی ڕژێمی بەعس تەخت کراون، بە تایبەتی قەزای دوکان، کەخۆتان دەزانن خانووەکانی کەمپی سەرەوە هەمووی تەخت کراو، تا ئێستا بەشێك لەو خەڵکانە تەعویز نەکراونەتەوە، هەندێ ناوچەی تریش کە ڕاستە لەوانەیە، وەکو ڕووخان نەڕووخاون، بەلأم کراونەتەوە بە گوند لەسەردەمی ڕژێمی پێشوو، کراونەتەوە بە ناحیە، پلە ئیداریەکەیان دابەزێندراوە، ئەمەش جۆرێکە لە ڕاگرتنی گەشەی مەعنەوی و ئابووری و سیاسی، سەبارەت بە پێشینەی خانووبەرە، من دەست خۆشی لە لیستی کوردستانی دەکەم کە کردی بە بیست ملیۆن، بەلأم دووبارە داواکارم یەعنی ڕێنماییەکانی پێدانی ئەو سولفەیە، بەڕاستی ئاسانتر بکرێت، هاووڵاتیان ئەوەندە هاتو چۆیان پێ نەکرێت، وەکو برادەران وتیان، زەوی 100م بکرێتەوە، دەبێت وەزارەتی شارەوانی کار بۆ ئەوە بکات، کە ئەم پلانە بگۆڕدرێت، یەعنی قانونێك لە ئەنجومەنی وەزیران دەرچووە، ئەڵێت ئەوەی کە سورەت قەیدی عەرزی 100م هەیە پێی بدرێت، من نازانم لە هیچ پارێزگایەك تەسەوڕ ناکەم لە هیچ شارەوانیەك عەرزێك هەبێ بەبێ سورەت قەیدی 100م هەبێت، هیچی لە 148 م و لە 150م کەمتر نیە، بۆیە ئەو هاووڵاتیانە لێیان بێ بەش دەبن، سەبارەت بە و حەوت هەزارو پێنج سەد دۆلارەی تەرخان کرابوو بۆ گوندەکان، هیوادارم ئەمە بگەڕێتەوە و هاووڵاتیان ئیستیفادەی لێ بکەن، خاڵێکی تر داواکارم ئەو گرێبەستانەی کە بۆ یەکەی نیشتەجێ بوون دەکرێت، بە شێوازێك بێت نرخی یەکەکان کەمتر بکرێتەوە، من پێموایە ئەو یەکانەی کە دروست دەکرێن، بەڕاستی نرخەکانی بەرزن، لە توانای هاووڵاتی کەم دەرامەت نیە ئەم یەکانە بکڕێت، دوای ئەوەی لە ڕووی کوالیتی و خزمەتگوزاریەوە بەڕاستی وەکو پێویست نین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خەلاس، بەڕێز لیستی کوردستانی نەیکردووە، ئەو پێشنیارە تەسویت دەکرێت، پاشان دەکرێتن، هێشتا ماوە، بەڕێز لانە خان کەرەمکە.

بەڕێز لانە احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە دوای فراکسیۆنی کوردستانی دەکەم، داوا دەکەم ئیهتیمامەکی زۆر بدرێت بە کەرتی گەشت و گوزار، کەرتی زراعی و سناعی، داواکاریشم میزانیەی پەرلەمان، زیاد بکرێتەوە، ئەو بڕە پارەیەی بۆ دابندرێت وەکو لە بودجەی ساڵی 2010 بۆی دانرابوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز محمد احمد علی کەرەمکە.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (1) بڕگەی (2) بودجەی وەگەڕخستن، پشتگیری ئەو پێشنیارەی فراکسیۆنی کوردستانی دەکەم، کە بۆ کەم کردنەوەی ئەو بودجەیە، بودجەی وەگەڕخستن بخرێتە سەر ئیستیسماری، لەهەمان کاتدا پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم کە بۆ ئەوە بوارانەی هەندێکی تەخسیس کراوە، هەندێکی لە هەندێ بواری تر هینە بێ، من چەند پێشنیارێکم هەیە، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە بودجەی ئیستیسماری دوای تەواو بوونی سەنەی مالی عیجزی پێ پڕ نەکرێتەوە، بەڵکو ئەو بودجەیە دابنرێ، چونکە ئەگەر وا بێت، پرۆژە بەردەوامەکان ساڵ لە دوای ساڵ ژمارەیان زیاتر دەبێ، ئەگەر ئەو پارەیەی دامەوە پێی، ئەکید ئەوە پرۆژەکانی پێ تەواو دەکرێ، ئەوە یەکەم، خاڵی دووەمم، جارێکی دیکە تەئکید دەکەمەوە بۆ جێبەجێکردنی هەردوو یاسای ژمارە 38 تایبەت بە خانەنشینی پێشمەرگە و ژمارە 34 تایبەت بە کەمئەندامانی سەنگەر، کە ئەو دوو یاسایە لەم پەرلەمانەوە دەرچوون و هەوڵ بدرێ بۆ جێبەجێکردنیان، چونکە ئەمانە دوو شەریحەن بەراستی ژیانیان ناخۆشە و مووچەکەیان کەمە، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە دەرماڵە بۆ منداڵی شەهید وەکو هەموو فەرمانبەرێك لەم وڵاتە، کە چۆن دەرماڵەی ژن و منداڵی هەیە، منداڵی شەهید و ژنی شەهیدیش بێبەش نەبێ لەو دەرماڵەیە و پێموایە بودجەیەکی کەمیش لەسەر حکومەت ئەکەوێت، بۆیە ئەوانیش وەکو هەموو شەریحەیەکی ئەم موجتەمەعە، حەقی هەیە کە بە پێی ڕێنماییەکانی وەزارەتی دارایی، کە کاتی خۆی بۆیان سەرف کراوە و بڕاوە، جارێکی دیکە بۆیان بگەڕێتەوە، پشتیوانی ئەو پێشنیارە دەکەم، کە دانانی بڕی 100 ملیار دینار بۆ ئەو ناوچە، یان بۆ ئەو یەکە ئیداریانەی کە کاتی خۆی، ڕژێمی بەعسی رایگواستوون یان لەناوی بردوون، بەتایبەت مەناتیقە حدودیەکان و ئەو پارەیە دابنرێ بۆ ئاوەدانکردنەوە، یا تەنسیقێك هەبێ لە بەینی وەزارەتی پلان دانان و ئەنجومەنی موحافەزەکان، بۆ ئەو شوێنانەی کە نەتوانراوە لە بودجەی ئەم ساڵدا، لەو قەزا و ناحیانە،

کۆمەڵێك پرۆژە بنێردرێت، تەنسیقێك هەبێ بۆ ئەوەی کە پرۆژەی زیاتریان بۆ دابنرێت، سەبارەت بە خاڵی دووەم، کورت هێنانی بودجە، یان عیجز لە میزانیە، من ئەگەڕێمەوە بۆ راپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی، بەڕێز کە ئاماژەی بە سیاسەتی حکومەت کردبوو، ئەبوابەکانی بودجەی دیاری کردووە، ئاماژەشی بە ئەو بودجەی دابوو، بەڵام پلانێکی حکومەت نەبوو بۆ کەمکردنەوەی ئەو عیجزە، ئایا ئەگەر ئەو سولفەیە لە بەغداوە نەیی، ئەو عیجزە حکومەت، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە حکومەت پێشنیاری ئەوەی هەبێ کە ساڵانە بۆ ئەوەی کە، ئەوەی ئاشتی خان باسی کرد، من پێشنیار دەکەم، کە حکومەت خوتەیەکی 5 ساڵانەی هەبێ بەراستی، هیچ نەبێ، بۆ ئەوەی ساڵ بە ساڵ رێژەیەکی کەمی ئەو بودجەیە دابەزێنی، ئەو عیجزە ئاوا بەو بەردەوامیە نەبێت، ئاخیر خاڵم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، منیش پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە بودجەی تەنمیەی ئەقالیم نەیەتە پەرلەمانی کوردستان، چونکە بەراستی ئەمساڵ کە هاتووتە پەرلەمان، دەستی موحافەزەکان بەستراوە، ئایا ئەو پێشنیارە لە لائیحەکەی پەرلەمان و بە تەوصیە ئەرێ بە حکومەت، یان بەڕێز جەنابی وەزیری پلان دانان لێرەیە، ئەویش پەیوەندی ئیشەکەی لەگەڵ ئەواندا زیاترە، ئایا ئەو ئەتوانێ پێشنیاری ئەوە بکات؟، یان داواکارم کە لە پەرلەمانی بەڕێز، لە تەوصیەکانی، یەکێك لە تەوصیەکانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز بکر کەریم محمد(ئاسۆ) فەرمووو.

بەڕێز بکر کریم محمد (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك، لەگەڵ بۆچوونی لێژنەی یاساییدام، سەبارەت بە داڕشتنەوەی برگەی چواری ئەم ماددەیە، کە تایبەتە بە ئەنجومەنی قەزا، بەڵام پێموایە ئەم مەبلەغەی کە بۆ ئەنجومەنی قەزا دانراوە، زۆرە، بە بەراورد بە ساڵی رابردوو کە 59٪ زیادی کردووە، لە کاتێکدا بودجەی پەرلەمان، سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کەمکراوەتەوە، سەبارەت بە بودجەی ئەنجومەنی قەزا، پشتیوانی لە ڕای کاك ئیسماعیل سەعید دەکەم، چونکە وەك دەزانـدرێ، دانانی ئەومەبلەغە زۆرە، بە بێ وتوێژ بووە لەگەڵ وەزارەتی دارایی، وەکو بەڕێزان لە وەزارەتی دارایی باسیان کرد، لەبەر ئەوە پێشنیاز دەکەم ئەو بڕە بە ڕێژەی 15٪ کەم بکرێتەوە، کە دەکاتە 9 ملیار و نیو، بخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان، دوو، لە قانونی موازەنەی ئیتیحادی، بودجەی کارپێکردن لە ماددەیەکی سەربەخۆدا، لە ماددەی سێدا بە ڕێژەیەك کەم کراوتەوە، لەبەر ئەوە پێشنیاز دەکەم، لێرەش بە ماددەیەکی سەربەخۆ، بودجەی کارپێکردن، کە ئێستا بە خۆی لە بودجەی کارپێکردن 9 ترلیۆن و 672 ملیار و 670 ملیۆن دینارە، بە ڕێژەی 10٪ کەمبکرێتەوە، کە دەکاتە 967 ملیار و 267 ملیۆن دینار، بۆ ئەم مەبەستانە:

90 ملیار بۆ زیادکردنی ئەو مینحانەی کە تۆری کۆمەڵایەتی دەیانگرێتەوە، لە 75 هەزارەوە بۆ 150 هەزار.

175 ملیار دینار، بۆ پشتیوانی لە زیادکردنی سولفەی زەواج لە 2 ملیۆنەوە بۆ 5 ملیۆن و سولفەی خانوو بەرە لە 15 ملیۆنەوە بۆ 20 ملیۆن.

75 ملیار دینار بۆ پشتیوانی کردن لە پرۆژەکانی کشتوکاڵی لە ڕێگەی بانکی کشتوکاڵیەوە.

75 ملیار بۆ پشتیوانی کردن لە پرۆژەکانی بواری پیشەسازی لە ڕێگەی بانکی پیشەسازییەوە.

100 ملیار دینار بۆ زیادکردنی مووچەی ئاسایش و هێزەکانی پۆلیس.

100ملیار بۆ پشتیوانی کردن لە بنیاتنانەوەی ژێر خان و خزمەتگوزارییەکانی ناحیە و قەزا زیان پێکەوتوو و کۆچ پێکراوەکان و بخرێتە سەر بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان.

150 ملیار بۆ هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانەی نموونەیی.

ئەوەی دەمێنێتەوە لەو بڕە پارەی کە دەکاتە 202 ملیار و 267 ملیۆن دینار، بخرێتە سەر بودجەی وەبەرهێنان بۆ ئەو پرۆژانەی کە لە 10٪ کەمتریان بۆ دانراوە لە بودجەی گشتی و بۆ چەند پرۆژەیەکی تر، کە لە دواتر وەزارەتی پلاندانان بۆ پەرلەمانی بنێرێ بۆ موصادەقە لەسەر کردن، بەم شێوەیە، ئەگەر ئاوا کەممان کردەوە، بودجەی وەبەرهێنان ڕێژەکەی دەبێتە 33٪، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز گەشە دارا جلال فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە پێشتریش وەکو لە ڕاپۆرتی لێژنەکەمان هاتبوو، سەبارەت بە دانانی بودجەیەکی تایبەت بۆ ئەنجومەنی باڵای خانمان، دیارە ئەم ئەنجومەنە تازە پێکهاتووە و دەستی بە کارەکانی کردووە، پاریش داوامان کرد، وترا لە تەخصیصاتی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆی دائەنرێ، بەڵام ئێمە وتمان باشە کە ئەو بڕە پارەیە لەناو هۆڵی پەرلەماندا دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی دەستیان واڵاتر بێ و بەرچاویان ڕوون بێ، کە بۆ جێبەجێ کردنی پلان و بەرنامەی خۆیان، ئەوەی کە ئێمە قسەمان لەگەڵ کردوون، ئەوان ڕاوێژیان کرد و بەرنامەی خۆیان بۆ وەزارەتی دارایی، پێویستیان بە نزیکەی 725 ملیۆن دینارە، ئەگەر ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان دەنگی لەسەر بدەن، بخرێتە دەنگدانەوە، کارێکی زۆر باشە، سەبارەت بەوەی کە، شەونم خانیش پێشنیاریان کرد، خۆشم جارێکی تر دووپاتی ئەکەمەوە، کە یاسای باری کەسێتی، بڕیاری داوە لەوەی کە سندوقێك بۆ ئەو ژنانەی کە جیا ئەبنەوە لە هاوسەرەکانیان و کەم دەرامەتن و هیچ خەرجییەکیان نیە، توانای داراییان نیە، سندوقێك دروست بکات، وەزاەرتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی بۆ ئەو ژنانەی کە کار ئەدۆزنەوە، یاخود جارێکی دیکە پرۆسەی هاوسەرگیری ئەکەنەوە، کە پێویستە وەزارەتی کار لە بودجەی تەشغیلی خۆی ئەم سندوقە دابنێ و بڕی 150 هەزار دینار دابنێ بۆ ئەو کەسانە، بەڵام تۆڕی چاودێری کۆمەڵایەتی جۆرێك نا عەدالەتی تێدایە، پێویستە جارێکی دی ڕێك بخرێتەوە، وەك باس ئەکرێ، 37 هەزار هەیە بە لاندکرۆزەری 2008ەوە دەچێت ئەو پارەیە وەردەگرێت،

ئەوە پێویستی بە ڕێکخستنەوەیە ئەگەر بکرێ بەو شێوەیە هەبێ، خاڵێکی تر دیارە وێڕای پشتگیری کردنم لە لیستی کوردستانی بۆ هەموو ئەو بڕگە و ماددانەی کە باسی کرد بۆ کەمکردنەوەی، یاخود ڕێك خستنەوەی بودجەی تەشغیلی بۆ هەموو ئەو سەکتەرانەی کە داینابوو، بەڵام داوا دەکەم، لەو کەمکردنەوەیە، یاخود ڕێکخستنەوەیە، کە بەشێکی گرنگی پێ بدرێ بە بواری تەندروستی، تەندروستی دەروونی کە وەکو پێویست لە وڵاتی ئێمە بەداخەوە گرنگیەکی ئەوتۆی نەدراوەتێ، ئێمە لێژنەی ژنان، کە سەردانی سەنتەری سۆزی دەروونیمان کرد لە سلێمانی، بەڕاستی مایەی دڵخۆشی بوو کە خەستەخانەیەکی ئەوەندە ڕێك و پێك وجوان بوو، لە خەستەخانەکانی دەرەوەی وڵات ئەچوو، بەڵام کەم توانایی دارایی کە بەشێك بوو لە چارەسەری کێشەی نەخۆشیەکان، یەکێك بوو لە کێشەکانیان، مەرسەمیان هەبوو، پارەیان نەبوو مامۆستایان بۆ بگرن، کە بەشێك بوو لە پرۆسەی چاککردنەوەی نەخۆشەکە، کە ئەو بەهرەی کە تیایەتی بتوانێ لەو مەرسەمەی پیادەی بکات، لەبەر ئەوەی داواکارم کە لە بواری تەندروستی، بەشێك لەو بڕە پارەی بۆ تەرخان بکرێ، بەشێك لەو ڕێکخستنەوەی بودجەکە، کەم کردنەوەی لە 10٪ یەکە کە 300 ملیاری بۆ بودجەی ئیستیسماری داندراوە، داوا دەکەم کە چۆن پێشتر بە هاوسەنگی لە نێوان هەر سێ پارێزگاکان بۆ پرۆژەکان دابین کراوە، ئەمەش بە هەمان شێوە بێت، ئەولەویەتیش بۆ ئەو پرۆژانە بێت کە لە پێشتردا مەجال نەبووە بۆ داخیل کردنیان، تا لە سێ پارێزگاکە دابنرێتەوە و بچێتەوە و، ئەگەر جارێکی تر پارەکە سەرف کرا، نەچێتەوە بودجەی تەشغیلی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عمر صدیق هەورامی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من محاوەلە دەکەم، تەنها لە چوارچێوەی ماددەکەدا، ئەوەی پێویست بێ گفتوگۆی بکەین، ماددەی یەکەم کراوە بە دوو بەش، بەشی یەکەمیان پەیوەندی بە بودجەی وەگەڕخستنەوە هەیە، ئەمە یەکەم خاڵ، کراوە بە چوار بڕگە، من پێشنیار دەکەم و بە پێویستیشی ئەزانم، ئەوەی پەیوەندی بە بودجەی وەگەڕخستنەوە هەیە، تەبعەن ئەم پێشنیارەم پاش ئەو گفتوگۆ و کۆبوونەوانەی لێژنەی دارایی، لەگەڵ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی تەختیت و جیهاتی تر، ئەم پێشنیارە ئەخەمە ڕوو، ئەویش ئەوەیە، بودجەی پەرلەمان لەگەڵ بودجەی ئەنجومەنی دادوەری، پێویست ناکات بەجیا بهێندرێ، چونکە هەردوو کۆی ئەو بودجەیە، لە کۆی بودجەی وەگەڕخستنە، ئێمە ئەگەر لەسەر ئەساسی بودجەی وەگەڕخستن ئەم تەصنیفە بکەین، ئەو کاتە بەو شێوەیە جێی نابێتەوە، ئەگەر لەسەر ئاساسی فەصڵی سوڵتاتیش بیکەین، جارێکی تر بە هەمان شێوە، ئەو تەرتیبە جێی نابێتەوە، بۆیە باشترە لەوەی کە هەموو بڕگەکە پێکەوە بهێندرێ، واتا 9 ترلیۆن و 790 ملیار کۆی بودجەی وەگەڕخستنە، ئەوەی پەیوەندی بە صەلاحیەتی هەرسێك لەو دەسەڵاتەیە، بە یاسا ڕێکخراوە، لە بەشی دەسەڵاتەکان، هەر لەناو ئەو پرۆژەیە، لەناو پرۆژەی یاسای بودجەی هەرێمی

کوردستان بۆ ساڵی 2011، باس لە دەسەڵاتەکان کراوە لە ماددەی 6 هەتا وەکو، ببورن لە ماددەی 6 و ماددەکانی دواتر، ماددەی حەوت هاتووە و دەڵێ، یەکەم: سەرۆکی پەرلەمان بۆی هەیە لەنێو پشتیوانەی تایبەت بە پەرلەماندا، گواستنەوە بکات، بە هەمان شێوە بۆ ئەنجومەنی دادوەری و، هەردوو ئەو دەسەڵاتەش، چ پەرلەمان و چ ئەنجومەنی دادوەری، لە چوارچێوەی یاسا و ڕێنماییەکان و نیزامی موحاسیبی موعتەمەد لە عیراق و هەرێمی کوردستاندا کار دەکەن، بۆیە بە باوەڕی من، پێویست ناکات ئێمە ئەو فەصڵە بکەین، پێویست دەکات هەمووی پێکەوە بهێندرێ، ئەوە تایبەت بەوە، تایبەت بە کورت هێنان، من پرسیارێك ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، ئایا بەڕێزیان بێجگە لەو ڕێیەی کە دەستنیشان کراوە بۆ پڕکردنەوەی کورت هێنان، بەدیلێکی تر هەیە؟، ئەگەر بەدیلێکی تر هەبێ بۆ ئەوەی کە لەسەر کەمکردنەوەی ڕێژەیەك لە بودجەی وەگەڕخستن و لە بودجەی وەبەرهێنان بێت، پلانیان چییە بۆ ئەمە؟، ئەگەر بە یەکسانی مامەڵە لەگەڵ هەردوو لا بکەن، بودجەی وەگەڕخستن و بودجەی وەبەرهێنان، من پێم وایە ئێمە جارێکی تر غەدرێکی گەورە لە بودجەی وەبەرهێنان دەکەین، بەوەی کە ئێمە تەقریبەن نزیکی مانگی شەش دەبینەوە، شەش مانگ تێپەریوە، ئەم پرۆژانە بە تایبەت پرۆژە پێشنیارکراوەکان، هیچیان تێدا صەرف نەکراوە، واتا ئێمە ئۆتۆماتیکیەن ڕێمان گرتووە لەسەرف، لە خەرجکردن لەم بەشە، پاش ئەوەی کە کورت هێنان، ئەگەر لەسەر ئەساسی بەشێکی بەر جێی وەبەرهێنان بکەوێت، جارێکی تر، ئێمە بەشی تەرخان کراوی بودجەی وەبەرهێنان کەم ئەکەینەوە، ئەوکاتە نیسبەی ڕۆیشتوو و خەرج کراو بۆ بەشی بودجەی وەبەرهێنان، لە ساڵی 2011، ئەم ڕێژەیەمان بۆ دەرناچێ، ئەو بڕە خەرج ناکرێ لە کۆتایی ساڵ، کە بریتییە لە 4 ترلیۆن و 150 ملیار، بۆیە ئەگەر بکرێ، چ بەڕێز وەزیری دارایی بە هەمان شێوە و وەزیری پلاندانان، ئەو بابەتە لێرە گفتوگۆ بکرێ، ئەگەر بڕیارێك هەبێ یان پێشنیارێك هەبێ کە بڕگەیەك دابنرێ، ئەگەر ئیعتیماد کرا لەسەر ئەوەی کە لەسەر ئەساسی پڕکردنەوەی کورت هێنان، لەسەر ئەساسی کەمکردنەوەی هەردوو بودجەی وەگەڕخستن و وەبەرهێنان بێت، بەشێکی کەم دابنرێت بۆ بەشی وەبەرهێنان، خاڵێکی تر، ئەوەی پەیوەندی بە بڕی وەبەرهێنان بۆ مەجلیسی قەزایە، من پشتگیری دەکەم ئەو بڕە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بۆ؟، لەبەر ئەوەی ئەگەر تەماشای ئەو جەداولانە بکەین کە لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە نێردراوە، واتا ئیعداد کراوە، ئەنجومەنی دادوەری بۆ خۆی داوای نزیکەی 75 ملیاری کردووە بۆ ئەمساڵ، بەڵام پاش ڕاوێژ وەرگرتن لە وەزارەتی دارایی کراوە بە 60 و ئەوەندە ملیار، بەشی زۆری ئەو پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ تەعویزاتی موەزەفینە، واتا بەشێکی زۆری ئیمکانە بڕوات بۆ ئەو موخەصەصاتانەی کە ئەنجومەنی دادوەری زیادی دەکات، یان بە نیازە بیدات بە فەرمانبەرەکانی خۆی، یان بۆ ئەو دامەزراوانەی کە پێویستیتی، ئێمە ئەگەر مەبەستمان بێ، لە هەرێمی کوردستاندا دەعمی داد و دادوەری بکەین، پێویستە لە ڕووی مالیەوە دەعمی ئەو جیهازە بکەین، بۆ ئەوەی ئەو کەوادرە بەشەریانەی کە لەوێن، حەوافیزی مەعنەوی و ماددیان لە پشتەوە بێت، بە هەمان شێوە ئێمە ئەوە لەیاد نەکەین، ئەگەر ئێمە کەمی بکەینەوە، پێشنیارێك هەیە بە

بڕینی بودجەی وەگەڕخستن بە چەند ڕێژەیەك لە 10٪ و بە ڕێژەكانی تریش، ئەگەر وەگەڕخستن كەم بكەینەوە، واتا لە 10٪ بودجەی مەجلیسی قەزا بە هەمان شێوەی پەرلەمانی كوردستانیش كەم ئەكەینەوە، كە ئەكاتە نزیكەی 6 ملیار دینار، واتا ئەو بڕەی كە هەیانە 63 ملیارە ، ئۆتۆماتیكیەن دەبێتە 57 ملیار، بۆیە ئەگەر ئێمە ئەو بڕە كەم بكەینەوە، غەدریان لێ ئەكەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز دانا سعید صوف فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێدەچێ كۆدەنگیەك هەبێ لەسەر ئەوەی كە ناهاوسەنگیەك هەیە لە نێوانی با بڵێین، بودجەی وەبەرهێنان و بودجەی وەگەڕخستندا، زۆربەی هاوكارانیش پێشنیازی جیاوازیان كرد كە كەم كردنەوەی بودجەی وەگەڕخستن، بە ئامانجی ئەوەی كە ئەو كەمكردنەوەیە وا بكات كە جۆرێك لە هاوسەنگی دروست بكاتەوە، بەڵام ئەوەی دەبینم بەداخەوە، زۆربەی پێشنیارەكان كە دەكرێتەوە، دووبارە بە شێوازێكی تر دەچێتەوە، با بڵێن سەرف دەكرێتەوە، خەرج دەكرێتەوە لە بودجەی وەگەڕخستن بەهەمان شێوەی، با بڵێین دیسان دەگەڕێتەوە بۆ هەمان بودجەی وەگەڕ خستن، من ئەگەر ئامانجمان ئەوە بێ، با بڵێین، بودجە وەبەرهێنان زیاد بكەین، من پێم وابوو پێویست بوو كە، بۆ نموونە كۆمەڵێك پێشنیاری، كۆمەڵێك دروست كردنی كارگەی وەبەرهەمهێنان بكرێ لە پارێزگا جیاوازەكان و لە ئەو ئیدارە نوێیانەی كە تازە كراوەتەوە، ئەو ئیدارەی گەرمیان و با بڵێن ئیدارەی سۆران و هەڵەبجە و هەتا زاخۆش، رانیە، بەڵام هیچ پێشنیارێكی لەو بابەتەم نەبینیوە بەراستی، بەڵام دیسانەوە ئەگەر قەرارە ئەو كەم كردنەوەی ئەو 10٪ یە یان 20٪ یاخود زیاتر لە بودجەی وەگەڕخستن، دیسانەوە ئەگەر قەرارە لە دەرگای پشتەوە بێتەوە ناو بودجەی وەگەڕخستنەوە دووبارە، من پێشنیار دەكەم، بە شێوەیەكی یەكسان، نەوەك تەنیا چینێكی دیاری كراو لێی سوودمەند بێت، بە شێوەیەكی یەكسان هەرچی پلەی وەزیفی نزم هەیە بەشێوەیەكی یەكسان بەسەریاندا دابەش بكرێ و، بۆ ئەوەش وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلان دانان دەكرێ بەرنامەیەكیان هەبێ بۆ ئەمە، تێبینی دووەمم لەسەر بودجەی ئەنجومەنی دادوەریە، دیارە باس كرا كە نزیكەی لە 60٪ی با بڵێین، ئەو بودجەی كە بۆیان پێشنیار كراوە، ئێستا زیادی كردووە بە نیسبەت پار ساڵ، ....بەوەی كە گوایە زیادكردنی ئەو بودجەیە بۆ ئەوان، دەبێتە هۆی ئەوەی كە سەروەری یاسا بەرقەرار بێت، نازانم ئەگەر ئەوە گەرەنتی ئەوەمان دەداتێ، زیادكردنی بودجە گەرەنتی ئەوەمان پێ دەدەن كە سەروەری یاسا بەرقەرار بێت، من دەڵێم با دوو هەندەی تریان بۆ زیاد بكەین، ئەو كاتەی ئێمە لە كوردستان هیچ كێشەیەكمان نابێت، بەڵام هیچ گەرەنتیەك نیە لەسەر ئەوەی كە هەر بۆ زیاد كردنی بودجە بتوانین سەروەری یاسا بەرقەرار بكەین، ئاستەكەی بەرز بكەینەوە، تێبینی سێیەمم ئەوەیە، لەسەر ئەوەی كە نازانم چ مەنتیقێك لەوەدایە، ئەمڕۆ كە لەوانەیە هەزار پێشنیار زیاتر كرابێ لێرە، لەوانەیە 4، 5 هەزار ژمارە خرابیتە روو و

فرێدرا بێ، ئایا ئالیەتی موعالەجە کردنی ئەو هەموو ژمارەیە، ئەو هەموو پێشنیارە، یەعنی چۆنە؟، یەعنی ئەگەر موعالەجە نەکرێ بۆچی ئێمە قسە بکەین؟، قسە کردن هەر بۆ قسەکردن بێت بەراستی، بۆیەبەراستی من هیچ پێشنیارێکم نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سمیرە عبداللە فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێشەکی دەستخۆشی لە پێشنیارەکانی لیستی کوردستانی دەکەم و، پشتگیری خۆشم دەردەبڕم، تەئکید لەوەش دەکەمەوە کە ئەو بڕە پارەی تەرخان کراوە بۆ زیاد بوونی بودجەی ئیستیسماری، گرنگی بە بواری تەندروستی بدرێ، بە تایبەتی ئەو قەزا گەورانەی کە نەخۆشخانەیان لێ نیە، وەکو بەردەڕەش و باتووفە، هەروەها لە رێگا و بانەکان و لە بەینی قەزا و ناحیەکانیش، ئەگەر گرنگی پێ بدرێ، پشتگیری دکتۆر ئاراس دەکەم لە لێژنەی دارایی کە بودجەی پەرلەمان وەکو خۆی لێ بکرێتەوە، بە تایبەتی بۆ ئەو نووسینگانەی کە دەکرێتەوە لەو قەزا وناحیانە و ئەو شوێنانەی نیە بۆ بەهێز بوونی پەیوەندی لە نێوان خەڵك و پەرلەماندا، هەروەها گرنگی بە منداڵانی شەهیدان بدرێ لەگەڵ شەهیدانی هاوولاتی، ئەگەر بکرێ سولفەی هاوسەرگیری پێیان بدرێ بە مینحە، چونکە شەهیدانی هاوولاتی زۆر مەغدورە و مەعاشی ئەو پەڕی 190 هەزارە و هەر یەکە و کۆمەڵێك منداڵیان هەیە، بیعسەی زەمالات لە بۆ منداڵانی شەهیدان، حیصەیان تێدا بی، هەروەها پشتگیری لە برادەرانم دەکەم کە داوایان کرد پارەی قەزاکان بکرێتە 100 ملیار، بەتایبەتی ناوچە زیان لێ کەوتووەکان، وەکو هەڵەبجە و ئەو ناوچانەی کە کاك سەرداریش هەر پێشتر پێشنیاری کرد، تەرخان کردنی بودجەیەك بۆ هەڵبژاردنی پارێزگاکان، هەروەها گرنگی بە سەکتەری وەرزش بدرێ، وەکو کاك شێردڵ باسی کرد، بۆ بەهێز کردنی وەرزشی، لە ماددەی یەکەم، فەقەرەی 4، نفقات مجلس القچاو، منیش هەروام پێ باشە وەکو خۆی لێ بکرێتەوە، بەڵام لە نیهایەتی فەقەرەکە ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، و یتم الصرف بتمویل مجلس القچاو، لە صیاغەکردنی، هەر لە ماددەی یەکەم، فەقەری دوو، باسی عیجز دەکرێ، لێرە باسی عیجزی کردیە و چارەسەرکردنەکەشی تەنها بۆ وەزارەتی پێشمەرگەی دیاری کردیە، ئەگەر بکرێت وەکو قانونی ئیتیحادی عیراق بە چەند خاڵێك چارەسەری بەدیار بکرێ، پێمان باشترە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عبداللە علی ابراهیم فەرموو.

بەڕێز عبداللە علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە من پێم وایە کەس نەما هەموو شتەکان تیکرار نەکاتەوە، بەڵام منیش وەکو، بووە بە داب و نەریت وەکو کاك عبدالسلام وتی، چەند خاڵێك تیکرار دەکەمەوە، یەکیان سولفەی زەواج بۆ منداڵانی شەهیدان، بەخشراو بێت، قابیلی وەرگرتنەوە نەبێت، دووەم، سولفەی زەواج بۆ دانیشتووانی ئۆردوگاکان، کە کاتی خۆی ئیجبار کران لەوێ بە مەبلەغێکی کەم، حیسابی لەسەر نەکرێ، گرنگیدان بە ئاوەدانکردنەوەی ناوچە سنووریە وێران کراوەکان، حیسابێکی تایبەتیان لەسەر بکرێ، 4/ئیدارەی سەربەخۆ کە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە بڕیاریان لەسەر دراوە و ئیدارەی ڕاپەڕین ئێستا بەرپرسەکەشی بۆ دیاری کراوە، بەڵام لەم بودجەیەدا هیچ حیسابێکی لەسەر نەکراوە، ئەو ئیدارەیە چۆن بەڕێوە دەچێ؟، سولفەی عەقار بۆ خانووە 100 مەتریەکان، تێکەڵ نەکرێ و هەر کەسە و بەشی خۆی وەربگرێ، ڕێگا بدرێ بە وەزارەتەکان بۆ ئاڵۆگۆڕکردنی پرۆژە زەروورەکان، بەم پرۆژانەی کە زۆر زەروورە، ئەهەمیەتیان کەمترە لە ناوچەکان، بە بەشداریکردنی نوێنەری یەکە ئیدارییەکان، ئەگەر بکرێ ئەندامانی پەرلەمانیش لەوەی کە پرۆژە زەرووریەکان بخرێنە پێشەوە، گرنگیدان بە ناوچە دابڕاوەکان، هەر چەندە من جوزئیاتی ناوچە دابراوەکانی مەندەلی و خانەقین زۆر شارەزا نیم، بەڵام لەو تەرحەی کاك عەلی پێشنیاری کرد، بەراستی ئینسان دڵی دەهاتە کوڵ کە دیفاعی لێ بکرێ، حەقە زۆر ئیهتیمام بە ناوچەی مەندەلی و ناوچەکانی تر بدرێ، وە بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵی کە یەك لە پرۆژە سەرەکیەکانی کوردستانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاریکم هەیە، داوا دەکەم قسەکان، گفتوگۆکان دووبارە نەکرێتەوە، قەدەغە بکرێ، چونکە ئەو دانیشتنەی بەیانی و دانیشتنی ئێستا، دووبارە کردنەوەی 5 دانیشتنەکانی پێشووە، هەر ئەندامێك دوو جار گوتی پشتگیری فلان کەس دەکەم، هەر ئەندامێك دووجار گوتی وەگەڕخستن زۆرە و کەم بکرێتەوە، هەر ئەندامێك دوو جار وتی ئەوەی ئاساییش زیاد بکرێ و پێشمەرگە زیاد بکرێ و هاوسەرگیری زیاد بکرێ، بۆیە کات زۆر موهیمە، کات، گرنگی بودجە وەکو گرنگی کاتە، ئێمە دەبێت ئیهتیمام بەکات بدەین، بۆیە داوا دەکەم ئەوەندە پێشیلی پەیڕەوی ناوەخۆ نەکرێ، بە پێی ماددەی 56 دووبارە کردنەوە قەدەغەبکرێ، بەڵام یەك پێشنیارم هەیە، کە خۆم دووبارەم نەکردووتەوە، گوێشم لێ نەبووە، بۆیە دەتوانم بڵێم، ئەوەندە ئێمە پارەی وەردەگرین، کەمی دەکەینەوە لە 10٪، 20 ملیۆن بۆ سندوق و 5 ملیۆن بۆ هاوسەرگیری و نازانم چەند، ئایا ئەو 10٪ بەشی ئەو هەموو شتانە دەکات؟، ئەو هەموو داواکارییانەی کە ئێستا لێی دەکرێ؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز علی حسین محمد فەرموو.

بەڕێز علی حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکانم کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا تەواو بوو، زۆر سوپاس، ببورن، تارا ئەسعەدی ماوە، فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لێرەدا مومکینە لەگەڵ هاوکارەکەم، بێریڤان خان، لەگەڵیم لە هەندێ پرۆژە کە زۆر تیکرار کردنەوە، بە پێی پەیڕەوی ناوەخۆ، ڕاستە نابێ تیکرار بکرێ، بەڵام لە کاتی بودجە، بوونی ئەم 111 کەسە لەم هۆڵی پەرلەمانەدا و، دڵسۆزی خۆیان، هەر یەکەیان، بەشێوەیەك دووپات کردنەوە بۆ ئەو بەشانەی کە شێوەیەك کاری لەسەر بکرێ، ئەڵێت، هەندێ تیکرار، تیکراری باشە، پیشاندانە کە هەر یەکەمان، ئەگەر 18 هەزار تەمسیل دەکەین، ئەگەر کەمتر تەمسیلی دەکەین، پیشان دەدەین کە ئێمە دڵ و ڕۆحی ئەو کۆمەڵگایەین، چیپان دەوێ ئێمە لێرە نوێنەریانین، لەبەر ئەوە پێشنیازی ئەوە دەکەم، بەراستی بە نیسبەت سێیەم خاڵ، کە نەفەقاتی پەرلەمانە، بە نیسبەت پەرلەمانەوە کە نەفەقاتی بۆ زیاد بکرێت، هەڵبەتە دیارە دیراسەتێك کراوە کە چی پێویستە، بۆیە ئەو زیادەیە، لەبەر ئەوە وا پێشنیاز دەکەم، نەك ،74 بەڵکو زیاتریش بکرێ، لەبەر ئەوەی پەرلەمان زۆر شت هەیە پێویستی پێیەتی، بەراستی ئەم قاعەی کە ئێستا تێیدا دانیشتووین، ئەگەر بێت و تەماشای بکەین و لایەنی تەکنەلۆجیا و تازەترین شت کە بەکاری بهێندرێ، ئێمە پێویستمان بە چاککردنەوەیەك هەیە، هەر ئەندام پەرلەمانێك لێرەدا بەلای کەم، پێویستی بە لاپتۆپێکە، هەر چی بەرنامەکەی هەیە لەبەر دەمی خۆیدا بێت و ئەوەندە قاقز و وەرەقەیە لەبەر دەممان نەبێ، هەر لە سەرەوەش هەموو شوێنی خۆی هەبێ بۆ تەرجومەکردنی فەوری بۆ هەموومان، بەکارتێك بێینە ژوورەوە لە پەرلەمان وەکو پەرلەمانەکانی دونیا، لەبەر ئەوەی ئەو نووسینگانە و شتی تریش، ئەوانەی کە لە پەرلەمانن ئەزانن و سەرۆکایەتیەکان ئەزانن بەراستی، ئیقتیراح ئەکەم کە وەکو پێشنیازێك، پێش بودجە لە لایەن ئەندامە بەڕێزەکانەوە، چی دەبینێ بۆ پەرلەمان پێویستە بکرێت، ئیقتیراح بکرێت تاکو ئەو پارانەی کە تەرخان دەکرێ، ئێمە بۆ زیادی دەکەین بۆ پەرلەمان؟، لەبەر ئەو سەبەبانە، لە ساڵانی داهاتوو ئەگەر تەمەن بمێنێت، دەتوانین بیکەین، دووەم شت، بە نیسبەت ئەو بڕە پارەی کە دانراوە بۆ مەجلیسی قەزا، هەڵبەتە ئەوانیش پشتگیری دەکەم لە بەشی یاسا کە هەندێ تروحاتیان کرد، بۆچی کراوە؟، بەڵام من وا ئەبینم کە 10 ملیاری لێ کەم کراوەتەوە، مەبەستەکەشم لێرەدا، ئەو شوێنانەی کە ئەولەویەتەی پێ بدرێ، بەراستی بە نیسبەت شێخ وەسانان و بالیسان، کە دوو ناوچەن، هەڵەبجە لەگەڵێتی ڕاستە، هەڵەبجەیی زۆر شتی بۆ کراوە و زۆر شتی تری پێویستە، بە نیسبەت

باليسان و شێخ وەسانان، کە لە ئەصڵی 1350 پێشمەرگە، 950 هەر شەهید و بریندارە، کە کاتی خۆی بە 16 تەیارە و 20 مووشەك هێرشی کرایە سەری، بەراستی 760 بریندار هەیە، کە ئێستا 100 برینداری زۆر زۆر گرنگە کە بنردرێتە دەرەوە و چارەسەری بکرێ، ئەوە ئەولەویەتێکی پی بدرێ، من نازانم بۆ چی لەناو بودجەکەدا ئەو ئەولەویەتەی پێ نەدراوە، پێشنیاز دەکەم بە نیسبەت پێداویستی تایبەت، تەنها کەمئەندامان زۆر باس کرایە و لە لایەن هاوکارەکانم، من لەبەر ئەوەی لە لێژنەی کۆمەڵایەتیش، کەیسی کەمئندامان هەر بەشێکە لە کارەکانی خۆم، لە دوای سەردانمان بۆ هەر سێ موحافەزەکانی ناوچەی کوردستان، ئێمە دەبینین بەشی ئەو کەسانەی بێ دایك و باوکن، تەخەلوفی عەقلیان هەیە، شوێنیان نیە، لەبەر ئەوە، ئەو کەمئەندامە شوێنی نابێتەوە، یەك منداڵ هاتە لای من، برواتان هەبێ، لە وەزارەتەوە و لە شوێنەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی، شوێنێك نەبوو بۆ ئەو منداڵە، چونکە تەخەلوفی عەقلی هەیە، ئەو هەتیوخانانە نەیدەگرتەوە، شوێنیان نیە، لەبەر ئەوە ئەو 10 ملیارەی کە دەیکەین، بەشێکی دەبێ تەرخان بکرێت لە بودجەی ئەمساڵدا کە شوێنی تایبەتی بکرێ، ئەگەر هۆبەیەکیش بێ ئەمساڵ دەست پێ بکرێ، بەشی تەخەلوفی عەقلی تەنها لە بەغدا هەیە، لەکوردستاندا نییە بۆ کەم ئەندامان، پێشنیازی ئەوەی کە 100 مەتریەی ئێستا کە هەر هەموومان باسمان کرد، لێرەدا لە لایەن داراییەوە بەرێنماییەك داوا ئەکەم، وەزیری دارایی و کاك رەشیدیش، بەراستی، عیلاقەی بەوەوە نیە بخرێتە سەر شارەوانی، چونکە شارەوانی قبوڵ ناکات شتی تازە بکات، ئەوە ئیفراز کراوە و بەناوی یەکێکەوەیە، ئەوی تر گوناحی چیە وەرناگری؟، لەبەر ئەوە وا ئەبینم کە ئەبێ چارەسەرێك بکرێ، بۆ دانی سولفەی عەقاری، پشتگیری تەواو ئەکەم لە سۆزان خان، دەقاو دەق ئەو پێشنیازانەی کە کردی لەگەڵ کاك دڵشادیش و فراکسیۆنی کوردستانیش بۆ خزمەت کردنی، ئەخیر پێشنیازم، پشتگیری هاوکارم سەبیحە خانیش دەکەم بۆ دانانی جێندەر باڵانسێك بۆ ئافرەتان و بۆ پیاوان بۆ دانانیان کاتی دامەزراندن، کە وەکو یەکتری ڕەچاو بکرێن، پشتگیری لە گەشە خانیش دەکەم کە لە باڵای خانمان من وا دەبینم نەك هەر تەنها بودجەیەك بۆ خانمان دابنرێ، بەڵکو بودجەیەکی تایبەت بۆ (business women)ەکان دابنرێ، بۆ کەرتی تایبەت کە لەلای ئەوانیشەوە شتێك دابنرێ بۆ ئیشەکانی کە خزمەتی ژنان دەکات، ئافرەتان دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز هاوڕاز شێخ أحمد.

بەڕێز هاوڕاز شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم، من پشتگیری ڕەئیەکەی مامۆستا عمر دەکەم، بەوەی کە لە خەرجی وەگەڕخستن، لە بودجەی خەرجی وەگەرخستن (20٪) کەم بکرێتەوە، ئەم (20٪)ە من زۆر بە گرنگی دەزانم بەڕاستی، کە لە پێشتریش باسمان کرد، بودجەی تەندروستی، میزانیەی تەندروستی یەکجار کەمە، ئەگەر بەو هەموو کێشانەی لە ناو تەندروستی دا هەیە، ئێمە بەڕاستی هیچ شتێکمان پێ ناکرێت، ناتوانین ئەو کەرتە بەرەو پێشەوە ببەین، لەبەر ئەوە من پێم باشە لەم (20٪)ە پێنجی بخرێتە سەر بودجەی تەندروستی، بۆ ئەوەی بەشێك لە پێشنیارەکانی کۆنگرە نێودەوڵەتی یەکەی کە لەهەولێر بەسترا، بتوانین جێبەجێ ی بکەین، کەرتی تەندروستی برێك بەرەو پێش ببەین، (15٪) کە دەمێنێتەوە من پێم باشە بەڕاستی ئێمە زۆر باسی ئەوەمان کرد کە هەندێ پرۆژەی بەردەوامەمان هەیە، ئێستاشی لەگەڵ دا بێ بۆ 2011ش گوژمەی تەواوی نیە، یەعنی کەم و کورتی لە گوژمەی پارەکەی هەیە، بۆیە لەم (15٪) برێکی دیاری بکرێ بۆ ئەو پرۆژە بەردەوامانە، بۆ ئەوەی بە بەردەوامی، چونکە ئێمە پرۆژەی 2008مان هەیە، تا ئێستا بە بەردەوامی ماوەتەوە، لەبەر ئەوەی گوژمەکەی ناتەواوە، برێکی ئەو پارەیە بخرێتە سەر ئەو پرۆژە بەردەوامانە، بەشێکی تری ئەو پارەیە بۆ ئەوە بێت کە پێشتر ئێمە داوامان کردبوو پێشینەی هاوسەرگیری بێتە پێنج ملیۆن، ئەو بەشە بۆ ئەوە تەرخان بکرێ کە بڕیار لەسەر ئەوە بێت پێشینەی هاوسەرگیری بێتە پێشج ملیۆن، بەشێکی دی ئەو بڕە پارەیە بۆ ئەوە بێت کە ئێمە داوامان کردبوو سولفەی عەقار بێتە (30) ملیۆن، وەکو حکومەتی ناوەندی لێ بێ، بۆ ئەوە تەرخان بکرێ، هەروەها خانووی سەد مەتریش بگرێتەوە، بەشێکی دی ئەو (15٪) بۆ ئەوە تەرخان بکرێ کە مووچەی فەرمانبەران کە ئێستا بەڕاستی وەکو پێویست نی یە، مووچەی فەرمانبەرانی پێ چاك بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جمال طاهر إبراهیم.

بەڕێز جمال طاهر إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئەڤرۆ ڕووی دای و هەتا سبەی و نهو ئەم تووشی موشکیلەیەك بووین، دگەل ژمارێ و وەختەکی گەلەك ئیش مەبر، من دڤێت ڕێکەکا دی ژ ڤێ بابەتی دا، با ئەم خۆ تێنەگەهینین داشکاندنا ڕێژەیەکیش بودجا تەشغیلی بۆ بودجەی ئیستیسماری ئەم دێ چارەسەریا (تضخم)ێ کەن، ئەم ڤێ کێشەیێ چارەسەر ناکرێ ب گواستنا پارەیەکیش ژ تەشغیلی بۆ ئەڤێ دی یێ، یان ژی ئەگەر ئەم بێن و ئەم بێژن ئەم ئیستیسمارێ زێدە کەین، دیسان ئەم ئیستیسمارێش زێدە ناکەین، چونکی ئەو موصتەلەحێ ڤێرێ هەی بودجەی ئیستیسماری، (إستثمار بمعنی الکلمة) نینە ئەگەر ئەم بێین ئەڤێ بودجەی هەمیا تەحلیل بکەین تەنها کەرتی کارەبێ یە، ئەویش ئینتاجا کارەبێ نوکە کەرتێ تایبەتێ پێ رابتن، بۆچی خەرج کرنا ڤی پارەیێ ل هەندەك پرۆژێت خەدەمی زیاتر ئەم دشێن بێژین، بودجە ما ئیستیسماری دێ هاریکار بێتن بۆ پتر هاندانا خەڵکەکی ئیستیسماری بکات، چونکی ئەڤە زیاتر بونیا تەحتی یە، نە ئیستیسمارە (بمعنی

الكلمة)، نه (قيمة مضافة)يه، نه عائيديْكى رەئس مالى موباشير بۆ ديْتن، ئەمە يەك، خالا دووىَ/ بابەتىَ ئيراداتا و بابەتىَ نەفەقاتا، دوو بابەتى سەرەكيەت بودجەنە، ئەگەر ئەم بيْين گۆڕانكارييەكى تيْدا بكەن، نابيت ئەم لڤيْرىَ بكەن، ماددەيەكى تايبەت وەكى هەڤالى من كاك ئاسۆ گۆتى ماددەيەكى تايبەت ئەڤ بابەتىَ هەنىَ بيْتە چارەسەر كرن، ئەگەر ئەم بيْينە (مجلس القضاء) گەلەك بەحسى مەجليس قەزا كر و پەرلەمانىَ، (مجلس القضاء) ئەو بودجە هاتى تنىَ، بودجە تەشغيليا كو (63) مليار و سىَ سەد و كەسرە، لە بودجەى ئيستيسمارى دا بە حدودى (16) مليار و (900) مليۆن هەيە، ئەگەر ئەم بيْن هەردووكان كۆم بكەن دگەل يەك، دبيتە (80) مليار (203) مليۆن ئەگەر بيْتو بودجا ئيستيسماريژى ئەم حيساب بكەين، ئەڤ ليْرە جهىَ پرسيارىَ يە، ئەز پشتگيريا هەندىَ دەكەم كو پارەيەكيش ژىَ ڤىَ بودجىَ، يانيش (10٪) كوديْتە كەم كرن، بيْتە سەر بودجە پەرلەمانى، ببتە (74) مليار، هەروەسا من ديسانەكىَ گەلەك پيْشنيار هاتنە كرن، هەمى پيْشنياريْت جوان و ڕيْك و پيْكن، هەميت خزمەتا خەلكەكى دانە، بەس دەبىَ لڤيْرىَ بەس ئەمى ژ بير نەكەين، حيكمەتەك ژيا هەى، حيكمەت ژى هەتا حەدەك چىَ نابىَ دەستى وىَ گريْدەن، ئەوە مە بيْتە سەر فەرز بكەن، زۆر بەحسى عەجزيشى هاتە كرن، مادام ئيْمە ل ماليە عامەنە، ئەوەلەن/ حوكمەت نەفەقاتا تەحديدىَ دەكات ئيراداتا مەصادريْت وىَ دگەريْتن، لەوما هەبوونا عەجزىَ تشتەكى ئيعتيادى يە، ل گەلەك بودجىَ گەلەك ولاتا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ گشت ئيْوەى بەڕێز، هەمووتان قسەى خۆتان كرد، هەندىَ پيْشنيار هەبوو زۆر لە جيْگاى خۆى بوو، كە وترا نەفەقات خراوەتە پيْش ئيرادات، ئەوە زۆر زۆر دروستە، كەى ماددەى دووشمان موناقەشە كرد، دەنگمان لەسەر دا، ئەوجا دەيخەينە پيْش دەنگدان جيْگۆڕكىَ يان پىَ بكەين، دوو ببيْتە يەك، يەكيش ببيْتە دوو، زۆر تەبيعى يە، ئيْستا داوا لە بەڕێز وەزيرى دارايى كاك شيْخ بايز دەكەين وەلامى خۆى بداتەوە لەسەر ئەو موداخەلەى ئەندامە بەڕێزەكانى پەلەمانى كوردستان، فەرموو.

بەڕێز شيْخ بايز تالەبانى/ وەزيرى دارايى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ديارە ئەم ماددەيە قسەى زۆر لەسەر كراوە، چونكە يەعنى بە عاميش قسە كرا، ديارە منيش دەبيْت بە عام ئەوانەى كە هينە جواب بدەمەوە، ئەوەى كە مەسەلەى ئيراداتەكە پيْش نەفەقات بكەويْت، بەلىَ زۆر ڕاستە، چونكە پار و پيْرار ئيراد يەك ئيراد بوو، ئەمسالَ ئيرادەكەمان متەنەويعە، لەبەر ئەوە دەبىَ ببىَ بە ماددە يەك و زۆر ڕاستە، لە ناو ئيرادەكەدا ديارە غەلەتيْكى مەتبەعى هەيە، دوان، پيْم چاكە ئەگەر زەحمەت نەبىَ ئەوە لاى خۆتانەوە مولاحەزە بكەن، لە تەسەلسولى دەلىَ: (الإيرادات المتحققة لمبيعات الطاقة الكهربائية) ئەوە (الإيرادات المخمنة)يە يەعنى، تەخمينە، لە چواريش دا (إيرادات المخمنة للمنافذ الحدودية) ئەوە هى سالى 2011يە، ئەوجار ديْمە سەر ئەوەكانى كە، بە نيسبەتى پيْشنيارەكان ئەوە لە دوايى دا ديْمە سەرى، ديارە باس لەوە كرا هەر لە بيدايەت دا لە ڕەقەمەكان غەلەتيْك هەيە، بە (117) مليار دينار، ئەوە

غەڵەت نی یە، ئەگەر بێتو تۆ ڕەقەم (2) کۆبکەرەوە لەگەڵ (3) و لەگەڵ (4)دا ئەوە مەبلەغەکە بیززەبت دەردەچێت، چونکە دیارە پەرلەمان و هەروەها مەجلیسی قەزا، ئەو دوانە بە جیا جیا هاتووە، هەروەها باس لە فەقەرەیەك دەكرێت كەوا فەرقێك هەیە لە مەسەلەی عەجزەكەدا، مەسەلەی عەجزەكەش ئەگەر لەگەڵ ئیراداتی مەحەلی دا كۆ بكرێتەوە، ئێمە لە هەندێك حاڵەت دا تەقریبێكی تیا هەیە، بۆنموونە، نموونەیەك ئەهێنمەوە، كە دەڵێین/ (11) و (170) كۆی (180)، كۆی (11.79) كەسرە، ئەو تەقریبانە چاك بكەیتەوە، ئەوانە هەمووی دێتەوە سەرخۆی، مەعلوم دەبێت، باسی سیستەمی مووچە وەكو بەغدای لێ بێت، لەم پەرلەمانە بەڕێزەوە بڕیارێك درا، ئێمە مووچە یەكسان بكەین بە بەغدا، مووچە یەكسانە لەگەڵ بەغدا دا، ڕەنگ هەیە لە بەعزێك حاڵەت دا زیاتریش بێت، لە بەعزێك حاڵەت دا، لەبەر ئەوە زۆرجار كە ئەوانەی بەغدا دێنە ئێرە بۆ ئەو حاڵەتانە داوا دەكەن وەكو ئێمەیان لێبێ، ئیعادەی نەزەری تیا بكەینەوە، ئەوەش یەكسانە، بەڵام مەوزووعی موخەصەصات، پەرلەمانی بەڕێز وەختی خۆی موافەقەتی نەكرد كەوەكو بەغدای لێ بێ، لەبەر ئەوە هەندێك موخەصەصاتی جیهاتی تر دەكەوێتە، شەرائیحی تر دەكەوێتە خەتەرەوە، لەبەر ئەوە ئەو مەوزووعە تەنها بە بڕیارەكەی پەرلەمان مەوجوودە، تەنها لەسەر مووچە بڕیاریان دا، كاكە برهان باسی نەقیبەكانی كرد، فەرق لە مووچەكانیان دا هەیە، ئێمە تەبیعی ئەوە هەموویان عایدی وەزارەتی ناوخۆن، تەنها فەرق بە نیسبەتی مەعاشی زووباتەوە، زووباتی شورتە، فەرق لەوانەدا هەیە، لەو زووباتی شورتانەی كە چوونەتە سەر سنوور، وەكو بەغدا وەری دەگرن، یاخود ئەوانەی لە گومرگ ئیش دەكەن وەكو بەغدا وەری دەگرن، ئەوانی تر هەمووی عایدی وەزارەتی ناوخۆن، لە وەزارەتی ناوخۆ وەردەگرن مەعاش، مەعاشەكانیان لەلای ئەوانە، ئێمە هیچ تەعلیماتێكی جیاوازمان نی یە وەكو دارایی بە نیسبەتی مەعاشاتەوە، ئێمە پێمان وایە ئەگەر ئەو تەفاوتانە هەبێت لەو مەعاشاتانەدا وەكو نەقیبێك لە هەر شوێنێ وەری بگرێ، دەبێ موخەصەصات بێت ئەوە، قەمەر صناعی و تەلەفزیۆن، تەبیعی پێشتر قەمەر صناعی هەبوو، ئێمە كە ئەو موازەنەمان داناوە، موازەنە تەبیعی دەگەڕێتەوە بۆ مانگی (11)ی (2010) و دوای ئەوە چەندەها تەغیراتیشی لەسەر بوو، تەبیعی قەمەر صناعی هەبوو هی تەلەفزیۆنی نەورۆز، ئەوە وەختی خۆی ئیشی پێ دەكرا، دوای ئەوە ئەوە نەما خرایە سەر پەروەردە، دوای ئەوە ئەویش نەما، دیارە ئەگەر بەو شێوەیە هاتبێ قەمەر صناعی لە وەزارەتی موختەصەوە كە هاتووە، هی وەزارەتی دارایی نی یە، ئەوە هیچ صەرف ناكرێ كە قەمەر صناعی دەبێت، حەتمەن ئەوە صەرفی وەستاوە ئێستاكە، باسی عەجزی مووچە و عەجزی بودجە و چۆن، وابزانم كاك دكتۆر قسەی كرد، د. سەروەر، ئێمە باسمان كرد عەجزی بودجە لە تەحدیدی نەفەقاتەوە دێ، كە تۆ نەفەقاتت موقابیلی ئیراداتت نەبێت، نەفەقاتت زیاتر بێت لە ئیرادات، موصیر بیت بۆ ئەوەی كە ئەوە بكەیت تووشی عەجز دەبی، ئەوە چەند ساڵە ئەو عەجزە هەر مەوجوودە، ئەو عەجزەش ئەوە نەبێت دارایی بیخوڵقێنێ بۆ خۆی و بیهێنێ و بڵێ ئەوە عەجز دادەنێم و تەواو، ئێمە تەڵەباتی وەزارەتەكانمان بۆ دێت، ئەوانە موناقەشە دەكرێت، حەتاكو جەنابتان ئاگادارن، پارەكە چەندەها كەس وتیان ئەوە لە تمووحی ئێمەدا نی

یە، باسیان کرد، ئەوە ئەوە نی یە کە ئێمە داوامان کـردووە، ئەمسالْ گلـەییان زۆر زۆر زیاتریشە لـەوە، بـە تایبەتی کە دوایی دێمە سەر ئەوەی کـە لەسـەر ئـەو کـەم کردنەوانـەی ئێسـتا کـەمی دەکەینـەوە، تەڵـەباتی ئەوان وایە یەعنی، ئێمە لەگەڵیان دا دانیشتووین، لە دوای ئەوە ئەو ئەرقامانەی لەسەر دانراوە، عـەجزیش کە باس دەکرێ، عەجز هیچ عیلاجێکی نی یە، ئیللا بەم نەوعە نەبێ، ئەگەر میزانیەی تەکمیلی هەبێ لـە بەغداوە بۆمان بێت، بە مەرجێك نەکرێت بە مەشاریع، بۆ شتی تر صەرف نـەبێت، بـۆ سـەددی عەجزەکە بێت، ئـەوە سـەددی عەجزەکـەی پـێ دەکرێت، عادەتـەن کـە هـەموو سـاڵێکیش ئەگـەر میزانیـەی تـەکمیلی هاتبێت، زیاتر بۆ پرۆژەکان بووە، ئەوەش کە بۆ پرۆژەکان بێت، ئێمـە نـاتوانین دەسـتکاری بکـەین، عـەجز ئێمە کە ئەمسالْ دەستنیشانمان کـردووە، سـەبەبەکەی مەعلوومـە، دەسـت نیشـانمان کـردووە سـەبەبەکەمان هێناوەتەوە، تەنها چارەی کە ئەو عەجزەی پێ چارەسەر بکرێت، تەنها ئەوەیە کەوا یان دەبێ پارەکـانی کـە هی ئێمە چەندەها ساڵە لە موفاوەزات داین، لە قانونی بودجەی عیراقی دا هەمموو سـاڵێك ئـەو مەوزووعـە تیکـرار دەبێتـەوە، لەسـەریان ماوەتـەوە، پێمانیـان نـەداوە، بـەوە چارەسـەری عەجزەکـە بکـەین، یـاخود عیلاجێکی تر هەیە، ئەویش کـە ناکرێت، دەبـێ تـۆ بێیـت بـە پـارەی عەجزەکە بـە هـەمووی تـۆش لـەلای خۆتەوە موازەنەکە دادەگری، ئێستا ئێوە کە (10٪)کـەش دادەگـرن، ئـەوەش هـەر بـۆ تەسـدیدی عەجزەکە نیە، یەعنی لە عەجزەکە کەم ناکاتەوە، ئێمە حکومەت نیمان وەکو حکومـەتی مەرکـەزی، ئێمـە حکومـەتی هەرێمین، ئێمە ناتوانین سەنەداتی خەزینـە چابکەین، ئێمـە بـە هـیچ نـەوعێك نـاتوانین مـەبیعاتی نـەفت بنێـرین و صـەرفی بکـەین، یـەعنی بـێین نـەوت زیـاتر تەصـدیر بکـەین، ئێمـە ئـەو مەوازیعانـە هـەمووی مەرکـەزی یـە، لـە مەرکـەزەوە بۆمـان دێـت، جارێکی تـر تەئکیـد دەکەمـەوە، ڕجاتـان لـێ دەکـەم، ئێمـە لـە وەزارەتی دارایی ئەو جیبهەتە نیمان بێین لە خۆمانەوە بڵێین دەبا ئەوەندە عەجز بـێ و دەبـا ئـەوە لێـرە وا زیـاد بکـەین، دەبـا ئـەوە لـەوێ کـەم بکـەین، ئـەم موازەنـەی کـە هـاتووە، لوجنـەی موختەصـی بـۆ دانـرواە، لەگەڵیان دا موناقەشەی کردووە، هاتۆتە ئەنجومەنی وەزیران، لە ئەنجومەنی وەزیران،ئەنجومـەنی وەزیـران سێ جار کۆبوونەوەی لەگەڵ کردووە، چەند جار لەگەڵ وەزیری کارەبا و نەوت کۆبوونـەوە کـراوە، وەزیـری تەختیت لە هەموو کۆبوونەوەکان دا جەنابی مەوجوود بووە، چەندەها جار ئەوانە کەم کراوەتەوە لەوێش، باسی بەڕاستی، گومان هەیە لە مەوزووعی ئەو پارەی تەعویزی موەزەفین، زۆرجار باسی گومان دەکرێت لە زیادە ڕەوییەك کـە وەزارەتـی مالیـە کـردوویەتی، یـاخود وەزارەتـی مالیـە پابەنـد نابێـت بـە بڕیارەکانـەوە و ئەوانە، من ڕجاتان لێ دەکەم، ئەمە موقتەرەحە، ڕەنگ هەیە تەفاوتێك هـەبێ لە کـەم، لـە زیـاد، بـەڵام بـە شتێکی ئصوولی کە هاتووە، ئـەم مەوزووعـە لـە حیسـاباتی خیتـامی دا باسمـان کـرد، حیسـاباتی خیتـامی هەموویتان بۆ دەردەخا، بە زیاد بێت دەری دەخا بۆتان، کەم بێت بۆتان دەردەخات، بەتایبەتی من جـارێکی تریش تەئکید دەکەم، تەئکیدیش دەکەمەوە، ڕجام وایە حیساباتی خیتامی وەرنەگیرێت هـەتاکو لـە دیـوانی ڕەقابەی مالی تەدقیق نەکرێ، ئەوان موصادەقەیان کـرد بـە زیـاد و بـە کـەم، موخالـەفاتی وەزارەتـی مالیـە هـەبێ، هـەر وەزارەتێـك هـەبێ، بـە پێـی ئـەو وەختـە پەرلـەمان خـۆی گـەورەترین دەسـەڵاتە، دەتوانێـت

ئیجرائاتی ئصوولی بکات، خەلەلەکە لە کوێ بێت، لای هەر کەسێ بێت، دائیمەن مەسەلەی شەش مانگەکە دێتە پێشەوە، دەڵێن ئەو شەش مانگە، ئەو شەش مانگە کە نووسراوە، لە وەختی خۆی دا شەش مانگی تیا هاتووە، ئێمە ئەگەر مولاحەزەی کتابەکەمان بکەن، بزانن لە کەی ناردوومانە بۆ ئەنجومەنی وەزیران؟ لە ئەنجومەنی وەزیران تاخیر بووە، کە نەهاتۆتە ئێرە، ئەوانیش کۆبوونەوەیان لەسەر کردووە، لە دوای چەند مانگێك هاتۆتە ئێرە، بەڵام ئێمە کە ئەوەمان ناردووە، لە دوای ئەوە موناقەلاتی تێدا بووە، دوای ئەوە تەسویەی سولەف تیا نەکراوە، یەعنی ئەوە موناقەلاتی تیا دەکرێ، تەسویەی سولەف تیا دەکرێ، عەکسی قەیدی تیا دەکرێ، ئەو ئموورە حیسابیانەی کە لەوێدا دەکرێ، ڕەقەمەکە کە دێی جارێکی تر لە مانگی (10)دا، لە مانگی (11)دا کە تۆ دێیت میزانیە دادەنێیتەوە، ئەو ڕەقەمانەشی تەغیر دەبێت، لەوێش تەغیراتی تێ دەکەوێ، لەبەر ئەوە حیساباتی ختامی ئەو حیساباتەیە کە هەموو شتێك بەڕاست و ڕەوا دەردەخا، تەبیعی یەکێك لەو شتانەی کە ئێمە تەدویرمان کردووە لە (2009)، من بەڵێ لە (2009)وە هاتۆتە (2010) پارەی ئەوانەی کە پێشتر تەجاوزەکان، صەرفیش لە حیساباتی ختامی دا دەردەکەوێ ئەوە تەجاوزەکە هەیە یان نی یە؟ باسی موخەصەصاتی ئیستیسنائی دەکرێ، بەڵێ ئەم موخەصەصاتە هەیە، بۆ هەموو پلە تایبەتیەکان هەیە، لە عیراقیش دا هەیە، بۆ ئاسایشیش هەیە، ئەو ڕۆژەش باسم کرد، ئەوە نەبێ نەبێت ئەم موخەصەصاتە تایبەتانە، دیوانی ڕەقابەی مرۆیی، ئەگەر پەرلەمانی بەڕێز دەیەوێ بیبڕێ، ئەوە بە نیسبەتی ئێمەوە ئەعلا سوڵتەیە، دەتوانن هەموو ئیجرائاتێ بکەن جەنابتان، لە خۆشمانەوە ئەوەمان دەرنەکردووە، ئەو عینوانەمان نەهاوردۆتە پێشەوە، ئەم عینوانە هەیە، دەتوانن بەڕێزتان لە ڕێگای قەنەواتەکانی خۆتانەوە ئیستیفسار لە بەغدا بکەن، مەجلیسی قەزا، دیارە ئێمە ڕاستە داگرتنێکی تیا بووە، ئەم داگرتنەکە لەسەر تەوجیهی ئەنجومەنی وەزیران تەوجیهیان کردین کەوا دابیگرین لە مەسەلەی ئەنجومەنی وەزیران و مەجلیسی قەزا و پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم، بۆچی ئاوا قەراریان دا؟ کە قەرار درا (علی أساس) دابەزینەکان هەروەکو وتم، دوو، سێ جار دابەزیوە ئەو مەوزووعە، ئینجا هاتۆتە ئێرە، ئەوجارە بەو شێوەیە گەیشتۆتە ئێرە، بەس ئەو دابەزینەوەی کە لە موناقەشەی مەجلیسی قەزا، ئەوەبوو پارەکەش ئیعیترافیان بە موناقەشەکەی ئێمە نەکرد لەگەڵیان دا بیکەین، هاتن لێرە لەگەڵ پەرلەمان دا موناقەشەیان کرد، لەگەڵ ئێمە نەیانکرد، ئەوان دەڵێن/ ئێوە بۆتان نی یە لەگەڵ مەجلیسی قەزادا دابنیشن و موناقەشە بکەن، من تەئیدی ڕەئی کاك ئیسماعیل دەکەم، مەوازیعە فەنییەکان، تێگەیشتی؟ ئەوە عیلاقەی نیە بەو مەوزووعە، من موناقەشەی لەگەڵ دا دەکەم، خۆ ناکرێ بەیانی لێرە تۆ مەمنوع بێت سیاسەتی حکومەت ئێستا کە تۆ ئەمرێك دەردەکەی بەڕێزت، ئەمرێك دەردەکرێ دەڵێی/ تۆ تەقەشوف دەکەی ئیتر نابێ سەیارە بکڕی، ئێوە بڵێ/ من میزانیەم هەیە و سەیارە دەکڕم، ئاخر خۆ ئەوانە ناکرێ بەو شێوەیەش، ئێمە پێمان باش بوو لەگەڵ ئێمەدا بمانتوانیایە ئەو موناقەشەیە بکەین و دوای داخیل بکرابایە، بەڵام کە ڕەقابەی مالی تەنها جیهەتە دەتوانێ خۆی حیساباتی خۆی داخیل بکات، لە سەرۆکایەتی هەرێمیش و پەرلەمانیش و هەمووی دەبێت داخیلی موناقەشە بێت،

ئەگەر بێت و بێیتە سەر حەقیقەت، ئەگەر بگەڕێیتەوە بۆ ساڵانی کۆن، لە حکومەتی عیراقی دا/ من خۆم موەزەفی وەزارەتی مالیە بوومە، ئەصلەن موخەصەصاتی، ڕاستە ئێستا ڕەنگ هەیە بڵێن/ ئێوە، وەلەو وێراتان ئەو شتە بکەن، بەڵام ئەوەی کە بۆ قەصری جمهوری دادەنرا ئەو شتە ئصوولیەکانی، هەمووی لە ڕێگای خەزائینەوە دەڕۆیی، لە ڕێگای وەزارەتی دارایی و مودیریەتی موحاسەباتی عاممە و مودیریەتی موازەنەی عاممەوە دەڕۆیشت، یەعنی ئەوە مەسەلەی کە موناقەشەی ئەو میزانیانە لەوەزارەتی مالیەدا بکرێت، ئەوە کەم کردنەوە نیە لە هەیبەتی ئەو مەجلیسی قەزا، کەم کردنەوە نیە لە هەیبەتی ئەو شوێنانە، بەڵکو ئەوە ئەوانیش دەپارێزێت، چونکە موحاسیبێك دێت، دەچێتە لای جەنابی ڕەئیسی مەجلیسی قەزا، بە کەیفی خۆی بۆی شەرح دەکات، موازەنەیەك دادەنێت، ڕەئیسی مەجلیسی قەزاش دەڵێ/ من خۆم حەقی خۆمە و دەڵێ بڕۆ خواحافیز، ئەوەش بە نیسبەتی مەجلیسی قەزاوە، باسی زیندانی سیاسی، یەعنی بەڕاستی زیندانی سیاسی ئێمە ئێستا بۆتە (490)، (10) هەزاری لەگەڵ شەهیدانە، فەرقە یەعنی، بە نیسبەتی ئێمەوە وەڵلا مانیع نیە ئەگەر ئێوە خۆی لەو حاڵە، بەڵام ناکرێ لەگەڵ شەهیدان دا تەوازوونێکی پێ بکرێ، باسی تەعویزی موەزەفین و جارێکی تر باسی ڕێنمایی ژمارە (1) و (25) و ئەوانە کرا، گوایە کاك خەلیل وابزانم ئیسارەی کرد، خەڵکێکی زۆر هەیە پەیوەندی دەکات بە پەرلەمانی بەڕێزەوە، یەکەم/ ئێمە ئێستا لەسەر ڕێنمایی (1) و (25) ئیش دەکەین، ئەو ڕێنماییانە شرووتی تێدایە، ئەو شرووتانە ئێستاکە بەعزێك هەیە بە پێی ئەو شرووتانەش شموولی ناکات، قانونیەن شموولی ناکات، بەڵام ئێستا ئەو ڕێنماییانەش دەگۆڕێت، بۆچی دەگۆڕێ؟ چونکە ئێستا گۆڕا، ئێستا تەعویزی (2004) بەو لاوە دەدرێتەوە، لەبەر ئەوە ئەو ڕێنماییانەش دەبێت ڕێنماییەکی تر دەربچێت، کە ڕێنماییەکی تر دەربچێت دەبێ ئەوانەی لەو فەترانەش تەقاعود بوونە، ئەوانەش دەبێ حەقی خۆیانە شموولیان بکات، یان بەعزێ شتی تری گۆڕانکاری تیا بکرێت، بەڵام بەڕاستی ئەو مەوزووعی ئەم صەرفە، ئێستا حاڵەتی یەکەم تا ئێستاکە نەکراوە کە هی ڕێنماییەکان و هی سێ مانگەکەیە، نەك لەبەر ئەوەی وەزارەتی مالیە نایکات، مەسەل میسال بۆتان دەهێنمەوە، ئەوە زەنبی وەزارەتی مالیە چی تیایە، حەتاکو من حەفتەی ڕابردووش ئاگام لێ بوو، وەزارەتی تەربیە لەبەر ئەوەی زۆرن، نەیانتوانیوە ئەو سێ چوار مانگانەی پێشتردا تەواو بکرێن، خۆ ئەوانیش خەتایان نیە، ئەوانیش پێ ڕاناگەن، ئەوەنە عەدەدەکە زۆرە، ئەوەندە ئیحتیسابەکەی زۆری دەوێ، دوایی لێژنەی تەدقیقی هەیە، ئەم مەوزووعە صەرف دەکرێ، دەڕوا و بەو شێوەیەش کە هاتووە لە بڕیارەکان هاتووە، لە ڕێنماییەکان دان، من پێموایە بە هیچ شێوەیەك عەرقەلە نابێت، ئەوەی مەشمول بێت بۆی دەکرێت، باسی مەسەلەی سەد مەتری، بەڕاستی من جارێکی تریش دەگەڕێمەوە سەری، ئێمە وەزارەتی مالیە ئەو جیهەتە نیمان کە تەحدیدی هەندێ شتمان کردبێ، ئێمە لە ڕووی داراییەوە تەحدید دەکەین، ئێستاکە لەبەردەمی جەنابتانە، بڕیارێك دەربکەن، بڵێن عەقاری بدەن بە بێ ئیجازەی بینا، لە ناو شارەکان دا، لەو شوێنانەی کە تاپۆی هەیە، بە بێ تاپۆ ئێمە ئێستا لە بەیانییەوە دەستی پێ دەکەین و دەیکەین، بەڵام ئەوە دەسەڵاتی من نیە، ئەوە دەسەڵاتی وەزارەتی دارایی نیە، وەزارەتی دارایی

موعەرقیل نیە لەو مەوزووعانەدا، یەکێك لە زەوابتەکان دەڵێ/ دەبێ تاپۆی هەبێت بە نیسبەتی ناو شارەوە، حدودی بەلەدیە، دەڵێ دەبێ تاپۆی هەبێ و دەبێ ئیجازەی بینای هەبێ، کام کەسێ یەکێك لەوانە ئیجازەی بینای هەیە، تاپۆی هەیە، هاتبێتە مەصرەفی عەقاری کە صەرفیان نەکردووە، بێجگە لەوەی بێتە لای من، خۆم لەگەڵی دەڕۆم ئەگەر نەیانکردبێت، بۆ ئەوەیە یەکسەر بکرێت، سزای ئەو کەسەش دەدەین کەوا بۆی نەکردووە، ئینجا دێمەوە سەر باسی هەندێك ئیقتیراحات و ئەوانەی کە کرابوو، بۆ زیندانی سیاسی ئەو وەرەقەیە هاتووە، ئێستا ئاخیر قائیمەیان هاتووە ئەویشمان صەرف کرد، ئیعازمان داوە صەرف کراوە ئەویش، ئەوانەی کە باس کرا، کە ئیقتیراح کرا، دیارە ئیقتیراحی چەند شتێك کرا، لە (10٪)، لە (50٪)، لە (25٪)، لە (30٪)، ئێمە وەکو وەزارەتی دارایی ئەم مەسەلەیە لە خۆمانەوە دامان نەناوە، ئێستاش بێن، لجنەیەکی پەرلەمانی بێتە وەزارەتی دارایی، لوتف بکەن، ئەوەی کە ئێمە بۆ وەزارەتی مالیە دامان ناوە، لەگەڵ ئیشەکانمان دا، لەگەل مودیریەتی عاممەکانمان دا، لەگەڵ ئەو پارانەی کە دەیدەین، چ لە ئیعانات و چ لەو مەوزایعانەی لە مینەح و کە ئەوەی کە باس کراوە، چی لە مەصرەفی عەقاری و زراعی، کە ئەوانە هەمووی لە بودجەیە، لە تەقاعود، ئەگەر چی زیاد بوو، بێجگە لەوەی کەوا بیبەن، موحاسەبەشمان کرد، تەواری و ئەوەشیی لەگەڵدا بێت، تەوارییە، حیزبەکانە، ئەنواع و ئەشکال موخەصەصات، هەندێك هەیە ئەگەر ئێمە جارێکی تریش تەئکید دەکەمەوە، لێرە برادەران زۆریان بەگومانن لە وەزارەتی دارایی، یەعنی من تەبیعی وەزارەتی دارایی بۆ مەعلوماتتان ئێستا جارێکی تریش دەڵێم بۆ ئەوەی ئەو گومانە بڕەوێتەوە، ئێستا حەتاکو نەتیجەکانتان بۆ دێت، ئێستا ڕەقابەی مالی تەدقیق دەکات، دەڵێ ئەمرەکەشی وا دەرکردووە (2010) و سەنەواتی پێشووتریش، سلێمانیش هەمووی تەدقیق کراوە، هەولێریش هەر تەدقیق کراوە، بەڵام ئەوە زۆر شامیلە ئێستا کە تەدقیق دەکرێت، یەعنی بۆ ئەوەی جەنابتان ئەو گومانە، دوایی مەگەر ئێمە لەگەڵ ڕەقابەی مالی دیارە شتێکمان هەبێت، وەڵلاهی بڵێم چی؟ بەڕاستی ئەم گومانە یەعنی، خوشك و برایانم دیارە من زۆر ئیلحاح کرا لەسەر ئەو نیسبەتانە، من بەڕاستی ئێستاش دەیڵێم، لە خۆمانەوە دامان نەناوە، ئەوە عەفەوی نەهاتووە، نە عەفەوی یە و نە عەشوائیشە، بەڵام ئێمە وەکو وتم، بڕیارەکانی پەرلەمان بە هەند وەردەگرین و جێبەجێشی دەکەین، بەس ڕجاتان لێ دەکەم، قبووڵ کردنمان بۆ بەعزێ نیسبە و ئیستیقتاع، ئەوە مەعنای ئەوە نیە، ئەوا من لێرەوە ئیعلانی دەکەم، مەعنای ئەوە نیە ئێمە زیادمان داناوە، نەخێر، بە تەئکید بەیانی وەزارەتەکانیش دێنە سەرمانیش، بەڵام لەسەر ئەوەشەوە، من گەڕامەوە حکومەت، لەگەڵ حکومەتی خۆم قسەم کرد، حکومەتەکەی ئێوەش قسەم لەگەڵیان دا کرد، لە دوای موناقەشات ئەوانیش پێیان باشە، ئەوە ڕەئی حکومەتە لە (10٪) ببڕێت لە تەشغیلی، ماعەدا تەعویزی فەمانبەران، ڕازین لەسەر عەقاری بە بیست ملیۆن، ڕازین لەسەر سلفەی زەواج بە (5) ملیۆن، بەدەل ئازووقە، موخەصەصاتی تەعام بۆ پۆلیس بۆ (210)، ئەوەی تۆڕی کۆمەڵایەتی بۆ (150)، پاڵپشت بۆ صناعی و زراعی و ئەوانە، ئەو (100) ملیار دینارەی بۆ ناوچە سنوورییەکان، ئەوانە هەر هەمووی کە، ئێمەش لە عەینی وەختیش دا ئەگەر (35) ملیاریش دابنرێت بۆ ئینتیخاباتی موحافەزات کە دەست پێ

دەكات، بۆ ئەوەی تووشی كێشە نەبین لەگەڵیان دا، ئەوەش ڕجای ئێمەیە ئەگەر لە زیمنی ئەوانە دابنرێت، ئەوە ئەوەكانە كە ئێمە لاریمان نییە، هەرچییەكی تریش جەنابتان بڕیار بدەن ئێمە تەنفیزی دەكەین، ئێمە جیهەتێكی مونەفیزین و تەنفیزی بڕیارەكانی ئێوە دەكەین، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابی وەزیر، بەڕێز كاك د.علی سندی ئەگەر شتێكت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە پێشنیار زۆر بوون، بەڵام ئەگەر من هەموویان كۆبكەمەوە لە دوو لایەنەوە، یەكێكیان/ باسی خودی ماددەكە دەكەم، كە ماددەی 1 ئەو پێشنیارانەی كە كراوە، سەبارەت بەوە كە من تەئیدی ئەو بۆچوونانە دەكەم بەتایبەتی بەڕێز سۆزان خان و ئەو برادەرانەی تریش كە پێشنیاری ئەوەیان كرد، كە ئەو ڕێژەی ئیستقتاعەكە دەكرێت لە میزانیەی تەشغیلی ئیزافە بكرێتە سەر بودجەی مەشاریع، بەڵام بە حەقیقەت لێرەدا زۆر گرنگە كە باسی ئالیەتەكەش بكرێت وەكو ئەو بەڕێزانەو وەكو بەڕێز كاك د.دانا و ئەوانەی تر كە باسی ئەوەیان كرد كە ئەم ئیزافەیە دەبێت چ ئەمساڵ بێت چ ساڵی ئایندە بێت دەبێ ئالیەتێك بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی كە تەمویلی مەشاریع ئیستمراریەتێكی هەبێت، چونكە ئێمە ناكرێت ئەو بیانووە بێنین كە ئێمە لەبەرئەوەی كەهەرێمێكین و شێوازی تەسەروفی میزانیەمان و شێوازی تەسەروف كردن بە واریدات مەحدودیەتمان هەیە لەبەرئەوەی كە هەرێمێكین، بەڵام لە هەمان كاتدا هەندێك پلانمان هەبێت كە لە حكومەتێكی ذو سیادەوە وەكو دەڵێن پلانەكانمان وا بێت، زۆر لەو بەڕێزانە مەسەلەن داوای ئەوە دەكەن كە بۆچی پلانی پێنج ساڵە نیە، باشە ئەگەر پلانی پێنج ساڵە هەبێت، ئەگەر لە نیهایەتی ساڵ مودەوەر نەبێت، یان ئەگەر لەنیهایەتی ساڵ زەمانی تەمویل كردنی ئەو مەشاریعانە لە پارەی ئەو ساڵانە نەكرێت، ئەو مەشاریعانە چۆن بەڕێوە دەچن، بەتایبەتی ئێستا كە ساڵ دوای ساڵ مەشاریعی گەورەتر و زەخم تر هەم لە ناحیەی مەبلەغی كۆی پێویستی پارەكە و هەم لەناحیەی ماوەی تەنفیز كە ئەوە شتێكی تەبیعیە، هەتا ئەگەر هاتو تەئخیرێكیش هەبێت كە زەمانی تەمویلەكە هەبێت بەهەر شێوازێك بێتن ئەوە تەئخیرەكە بەدواداچوونی بۆ دەكرێت بە زەمانی تەمویل شتێكی زۆر گرنگە، لەبەرئەوە من تەئیدی ئەو پێشنیارە دەكەم كە پێشم باشە كە بودجەی وەبەرهێنان و مەشاریعی وەبەرهێنان زیاد بكرێت، بەڵام ئالیەتێكیش بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی كە زەمانی ئەوەی ئەو پارەیە لە خلالی ئەم شەش مانگە زۆر وازحە كە سەرف نابێت، بۆ ئەوەی ساڵێكی تر ئەم كاتانە یان هیوادارم لە مانگی یەك دا كە دێینە هۆڵی پەرلەمان ئەو سوئالە دیسان تیكرار نەبێتەوە، چونكە هیچ حیكمەتێك لەوە نیە كە ئێمە ئێستا پلانێك دابنێین بۆ خلالی شەش كە هەموو تەفاسیلەكانمان باس كردووە، بە هەموو لیستەكانی ناو پەرلەمانەوە و بە حكومەتەوە ئەگەر ئالیەتی ئەوە نەبێت، كەواتە عەلەل ئەقەل موستەغرب نەبین یان تەوەقوعی ئەوە بكەین كە ساڵی ئایندە كێشەی لەو بابەتەمان دەبێت، خاڵی دووەم هەر لەسەر ماددەی 1 پێشووتریش و ئەمڕۆش زۆر

پێشنیاری ئەوە کرا کە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بەشێوازێکی مونفەسڵ عەرز بکرێت لەناو ماددەکەدا کە حەتمەن هەموو موتەفقین لەسەر ئەوە، هەروەها پێشتریش ئیعتراز لەسەر دوو شتی سەرەکی لەناو بودجەی پەرپێدانی پارێزگاکان هەبوو کە یەکێکیان ئەوە بوو کە تەنسیقێکی تەواوی نیە لەگەڵ میزانیەی وەزارەت، لەبەرئەوە دەبێت لەو شوێنەی کە جودا دەکرێتەوە من ئەم پێشنیارەم بۆ بەڕێزانی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووریە کە جودا دەکرێتەوە، لەهەمان کاتدا ئالیەتی تەنسیقەکە لە گەڵ وەزارەت لەوێ زکر بکرێت، بۆ نموونە لە میزانیەی با بڵێین هی عیراقی فیدراڵ کە جودا کراوەتەوە لە فەسڵی 2 ماددەی 2 لە خاڵی (د) یەکەم/ کە دەڵێ (على المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحى التابعة لها المصادق عليه من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها و المصادقة عليها، على ان مناطق اكثر تضررا داخل المحافظة وعدد سكانها)، ئەمە خاڵێك کە بڕی پارەکە لەژێر فەقەرەی میزانیەی ئیسستسماری وابزانم هەر دەبێ لەوێ بێت، بەڵام دەکرێت وەکو فەرعی جودا ناوی بێتەوە،کە ئێمە لە خاڵی ئەوەی کە دەڵێین مەبلەغ قەدەروهو چوار ترلیۆن و سەد وپەنجا لە نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری دەبێ بەو شکلە بڵێین کە لەژێر ئەوە (أـ مخصص مبلغ 298 مليار) بۆ میزانیەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، لەوێشدا ئەوەشی ئیزافە بکرێت کە دەبێت موسادەقەی وەزارەتی پلاندانانی لەسەر بێت، پاش ئەوەی کە موسادەقەی ئەنجومەنی پارێزگای لەسەر بوو، بۆ ئەوەی وەزارەتی پلاندانان ئەو دەرفەتەی هەبێت بەشێوازێکی زانستیانە بەراوردی بکات لەگەڵ ئەو شتانەی کە لە پرۆژەکانی وەزارەتەکاندا هاتووە، خاڵێکی تر هەر لەوێ کە پەیوەند بە پەرەپێدانی پارێزگاکان کە پێشنیاری ئەوە کرابوو کە بۆ نموونە کە 100 ملیار دینار ئیزافە بکرێتە سەر ئەو بودجەیەی کە هەیە کە 298 ملیارە وەکو باسم کرد، وەکو ئەوەی کە ڕەقەمەکە چاك کرایەوە لە ئەسنای موناقەشات، ئەو 100 ملیارە و پێشنیاری ئەوەش هەبوو کە تەحدید بکرێت بەوەی کە بۆ ئەو قەزایانە بێت کە لە قەزا سنووریەکانیان یان قەزا موتەزەررەکان، بەڕێزان بە بۆچوونی من هەرچەندە ئەمڕۆ زۆر گفتوگۆ کرا هەروەکو بەڕێزەکانیش بەعزێکیان ئیشارەتیان پێی دا زۆر شت دووبارەش گوترایەوە، بەڵام مەفروزە ئەو 100 ملیارە مادام عینوانی ئەو 100 ملیارە بوو بە کۆمەڵێك قەزا کە موتەزەررن، مەفروزە ئەوە تۆزێك زیاتریش تەعریف بکرێت، یەعنی قەزاکان ئەمما بەناو بگوترێن، یانیش کە دەڵێین موتەزەرەر، چونکە هیچ قەزایەك نیە لە کوردستان کە بڵێی ئەم قەزایە بەری بووە یاخود خارجی هیچ مەزلەمەت و هیچ ئەوەیەك نەبووە، یان موتەزەرر نەبووە، قەزایەکی سنووری کە قەزای بەردەڕەش لەسەر سنوور نیە، بەڵام قەزایەکە کە ئێستا با بڵێین ئەوە واقع حالیەتی وەکو بەڕێز سەمیرە خانیش ئیشارەتی پێی دا، بەعزێك شت هەیە کە وایە، چونکە پەرەپێدانی پارێزگاکان ئالیاتی سەریعە، ئالیاتی سەریع ترە لە هی وەزارەتەکان، ئەوەش حەقیقەتێکە، بابڵێین مەبالغەکانیان بچووك ترن، بەڵام لەوێ دا ئەوەی کە بەوازحی دەبینرێت ئەوەیە کە مەراکزی موحافەزات کە زیاتر لەبەرچاوە حصەیەکی زیاتری بە بەرکەوتووە، لەبەرئەوە لە پەرەپێدانی پارێزگاکان چەند خاڵێك و چەند تەفسیلێکی گرنگ هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە ئەگەر

مەبلەغێك دادەندرێت بۆ كۆمەڵێك قەزا، ئەوانە تـەعريف بكرێن، ئەمـە يـەك، دووەم/ هـەم لـەو مەبلەغـە ئەسڵيە كە لـە 298 ەكە هـەتا ئەگـەر ئەمساڵ زۆر بـاش نـەبێت كـە ئێستا دەسكاری ليسـتی پرۆژەكانيـان بكەين، بەڵام تەوسيەی ئـەوەيان بكـەين هـەر وەكو تەوسيە يـان هـەروەكو ئيلـزامێكيش بـۆ ئـەوەی ببێتـە سابيقەيەك كە قەزاكانی هەر پارێزگايەك بە پێی ڕێژەی عەدەدی سوكانی خۆيان لەوێ پارەكە بەو شـێوازە تەوزيع بكرێ لەسەريان، ئێستا مەسەلەن بۆ نموونە بابڵێين من ئەگەر بۆ ئەو زيادەيەی كە وەكو باسم كرد سەرەتا كە ئاليەتێك بدۆزرێتەوە بۆ ئيستمراريەتی تەمويل لەدوای سەری ساڵەوە بـۆ ئـەوەی ساڵی ئايينـدە تووشی ئەو كێشەيە نەبين كە پێمان نەكرێت هيچ پرۆژەيـەكی نـوێ دەست پـێ بكـەين، ئێمـە ئەمساڵێش گفتوگۆی ئـەوەی كـە پـرۆژەی نـوێ نـەبێت، ئێمـە لـە ئەنجومـەنی وەزيـران ئـەو گفتوگۆيـە هـەبوو، بـەڵام هەروەكو بەڕێزان ئێستا پێشنيار دەكەن بۆ نموونـە ئێستا مـن تەئيـدی بـا بڵێين پـرۆژەی دروست كردنـی نەخۆشخانەی شێرپەنجە و نەخۆشيەكانی شێرپەنجە لە دهۆك كـە ئـەوە بـە تەريقەيـەك لەلايـەن ليژنـەی دارايـی و ئابووريـەوە موعالەجـە كـرا، بـەڵام نەخۆشـخانەی ولادە ئەگـەر دوو نەخۆشـخانە بـۆ كەسـوكاری شـەهيدان و ئـەنفال لـە دهـۆك و هـەولێر دروسـت بكرێـت ئـێ ئەمانـە خـۆ ئەگـەر ئێمـە هـيچ پرۆژەيـەكی نوێشمان نەهێنا با هەر دائيمەن وەكو دەبينن دائيمـەن فكـرە هەيـە بـۆ پـرۆژەی نـوێ و وەكـو زەرورەتێـك دێتـە بەرچـاو، لەبەرئـەوە لـەو پارەيـەی كـە ئيزافيـەی ئەگـەر دادەنـدرێت ئەگـەر ئـەو جوزئـەی بـا بڵێين موخەسەسە بۆ بەرزكردنەوەی ڕێژەی ئەو پرۆژانـەی كـە موخەسەسـی كەمـە، هـەر لەوێشـدا چـەند شـتێك ئامـاژەی پێـدراوە كـە ئـەو دوو نەخۆشـخانەيە ئەگـەر بـەڕێزانی سـەرۆكی پەرلـەمان و بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلەمان پێيان باشە كە ئەوانە دەرج بكرێت ئێمە پێمان باشە هەرچەندە تەبعەن ئـەوە ئاليـاتی تەفسـيلی هەيە لە ناحيەی ستافەوە و لەناحيـەی ئـەجهيزەوە، چـونكە ئـەو نەخۆشـخانانە حەتمـەن لەلايـەن... هـەتا ئەگەر لەلايەن وەزارەتی شەهيد و ئەنفالكراوانيشەوە بەڕێوە دەبات، بەڵام بە ستافی تـوبی دەوێـت، يـەعنی وەزارەتی تەندروستی و فەرمانگەی تەندروستی ئامادەباشی خۆی هەبێت ستاف و كاديری خۆی هەبێت بـۆ ئەوەی ئيشەكە بكرێت كە ئەويش تەبعەن بۆچوونێكە كـە ئيحتمالـە و حەتمـەن سـوودی هەيـە، لەبەرئـەوە تەفسيل كردنی 350 مليارەكە بەشێوازێك زەروريە كـە چ ڕێژەيـەكی بـۆ بـەرز كردنـەوەی نسـبە كەمـەكان بێت و ماتەبەقاش ئەوانەش تەسبيت بكرێن، هـەروەكو لـە ئيسـتقتاعەكانی ميزانيـەی عيراقـی فيـدڕاڵيش لەناو ميزانيە 4٪ ئيستقتاع كراوە، كە 4٪ەكە بە تەفسيل تەحديد كراوە كە ئەمە ئەم شتانەی پـێ تـەنفيز دەكرێت بۆ ئەوەی وزوحێكی تيا بێـت، مـن لـە كۆتـايی دا تـەنها دەمـەوێ ئامـاژە بـە مەسـائيلی درێژخايـەن بدەم، كە ئەوە زۆر گرنگە بەڕاستی ئێمە كۆمەڵێك پلانی چەند ساڵە كۆمەڵێك پلانـی سـتراتيجی هەيـە كـە ئێستا لەناو حكومەتدا تەعاملی پێ دەكرێت يەكێكيان/ پلانی كەرتی كشتوكاڵە من لەوێ ئحساس دەكەم كە حەلەقەيەكی مەفقود هەيە، ئەويش ئەوەيە كە پلانێكی 5 ساڵە كە وەزارەتێك يان كەرتێكی تايبـەت لـەناو حكومەتی هـەرێم تەبـەنای دەكات، بـە تايبـەتی ئێسـتا وا ئيحساس دەكـەم كـە ئـەو پلانـە موسـادەقەيەكی پەرلـەمانی كوردسـتانی لەسـەر بێـت، چـونكە ئيلـزام كردنـی وەزارەتـی دارايـی بـە تـەمويل كردنـی و بـە

ئیستمراریەتی ئەو پرۆژەیە، یەعنی ئێمە ئەمساڵ لەبەر ئەزمەی کارەبا بۆ میسال شتێکی کەمترمان لە ئەو شتەی کە ئەوان دەیانەوێ تەخسیس کردووە، ئیحتماله ئەسڵەن پلانەکە کە بڵێین مەبلەغی 10,2 ملیاری بۆ تەخمین کرابوو، ئیحتماله مەبلەغەکەش زۆر بێت، هەر بە تەجروبەی واقعی حال کە هەموو ساڵێك چەند کۆی گشتی میزانیە دێتە بەردەستی حکومەتی هەرێم، لەوێش ڕەئیەکی پەرلەمانی لەسەر بێت، پەرلەمان زامنی ئەوەش بکات کە تەمویلی ئەمە هەم دەکرێت هەم ئیلزامیە و هەم دەکرێت وهەم عەمەلیە، ئێستا بۆ نموونە ئەو واقعەی کە ئێستا لە کشتوکاڵ هەیە، ئێستا لە مەشاریعی بەردەوامی ئەوان 143 پرۆژە بە کۆی گشتی 551 ملیار حالیەن مەوجودە و کە 31 ملیاری سەرف کراوەو ئەمساڵ 152 ی بۆ داندراوە، یەعنی تەمویل کردنی خودی بەرنامە 5 ساڵیەکە بە تایبەتی کە زۆر لەبەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان داوای خوتەتی ستراتیجی دەکەن، دەبێ پەرلەمانیش ئامادە بێت بۆ ئەوەی کە تەبەنای ئەو خوتەیە بکات و بیر لەتەریقەی تەمویلی بکاتەوە، لەکەرتی کارەبا ئێستا ئەویش وەکو میسالێکی تر چونکە بابەتێکی زۆر گرنگە، ئێستا دوو پلانی درێژخایەنیان لەبەردەستە، یەکێکیان هەتا ساڵی 2021 ەکە کە کۆمپانیایەکی پسپۆری بیانی لە ماوەی یەك ساڵ پلانەکەی کردووە کۆمپانیای (BP)یە تەبعەن ئەوان کە ئەو پلانەیان داناوە وەکو خاریتەی تەریق کە نەخشە ڕێگایەکە بۆ چارەسەر کردنی کێشەکە، پلانی دووەم کە زیاتر عەلاقەی بە تەمویل هەیە و پلانێکی چوار ساڵیە کە ئێستا وەزارەتی کارەبا ئەم ساڵ ئەو جوزئەی تەڵەب کردووە، دەشزانێ کە بۆ ساڵی ئایندە 2011 ئەوەندەیەو 2012 و 2013 و 2014 ی داناوە، لەوێشدا کۆمەڵێك ئیلتزامات هەیە کە هەرچی مەشروعی موفتەرەح هەیە و هەرچی ئەوەی کە هەبێت وەزارەتی کارەبا ناچار دەبێ بە تەمویلی ئەگەر ئەمساڵ مەجموعەیەك (LC)ی کردەوە کە پرۆژەکانی دەست پێ کرد، با بڵێین لە ناحیەیەی مەحەتات وازحە کە ساڵی ئایندە لە چ مەرحەلەیەك چی دەوێت، لەبەرئەوە ئەو دوو مەسەلەم هێنا پرۆژەی بابڵێین پلانی چەند ساڵەی کشتوکاڵ لەگەڵ پلانی چەند ساڵەی وەزارەتی کارەبا من پێشنیار دەکەم دوای موسادەقەی میزانیەش بێت هەر لە ئێستاوە ئەم هەردوو پلانە لە پەرلەمانی کوردستان تاوتوێ بکرێت و بۆ ئەوەی کە ئیتلاع لەسەری هەبێت ئێمە کە شتێك موعالەجە دەکرێت وەکو شتێکی با بڵێین غیر مەدروس نەیەتە بەرچاو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر داوات کردبوو کە قسەی ترت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەعویزی هەندێك شت هەبوو دیارە تەوزیحم لێی داوە کە ئەوانەی بە نیسبەت سلفەی زەواجەوە ئەوانەی کەبەسەر یەك ساڵەکەیان دا تێ نەپەڕێوە بە پێی ڕێنماییەکانی ئێمە مەشمولن بەم سلفەی زەواجە، چی ئەوانەی کە وەریان گرتووە و چ ئەوەی کە ئێمە لەگەڵ حکومەت قسەم کردووە، بەس بەمەرجێك ساڵەکە تێ نەپەڕی بێت، بە نیسبەتی ئەوەی پێشمەرگەوە کە بە نیسبەتی زیندانی سیاسیەوە،گوایە من بە غەڵەت

گوتووە زیندانی سیاسی 490 هەزار دیناری بۆ 490 هەزار دینار ئەوە وایە، ئێمە تەئکید دەکەینەوە و لێرەش تەئکیدم کردووەتەوە، بە نسبەتی ئەو خوشکەی کە دەڵێت بۆ شەهیدان بە نیسبەت تێچوونی تەواوی قوتابخانەکانی خوێندن باس نەکراوە ئایا لەگەڵ حکومەت باستان نەکردووە، بە نیسەبتی ئەو تێ چوونە ئێمە هیچ موشکیلەیەکمان نیە لە خزمەتیان داین، هی شەهیدان و ماڵ و منداڵی شەهیدان، بە نسبەتی سلفەی زەواجەوە بۆ مندالأنی شەهید هەتاوەکو ئێستا ئەوە فعلەن نەکراوە و ئێستا ئەوە زیادی کردووەو دەگەڕێتەوە بۆ پەرلەمانی بەڕێز لەگەڵ ئەو ئیقتراحاتانە، ئەوە بە مینحە حساب بکرێت دیارە باسیش لەوە دەکرێت کە من هەر باسی پێشمەرگەم نەکردووە، ئەو ڕۆژە باسی پێشمەرگەم کردو جارێکی تریش دەڵێم پێشمەرگەی پیرۆز و پێشمەرگەی کە هەموو لایەکمان قەرزاری ئەوانین و تاوەکو ئێستا چوار، پێنج جار کۆبوونەوە کراوە لەسەر مەوزوعی جێ بەجێ کردنی ئەو یاسایانەی کە دەرچووە، لەبەرئەوەی ئیحسائیەکی تەواو نەبووەو نەیانزانیوە تێ چوونەکان چیە و چەندی تێ چووە، ئیشی تیا ئەکەن و کۆبوونەوەکانیش لەسەر مستەوای وەزیری پێشمەرگە و ڕەئیسی وزەرا و ئەمینی عامی پێشمەرگە و وەزیری دارایی و مومەسلی بەڕێز جەنابی سەرۆکی هەرێم کە لەگەڵماندا دانیشتووە کۆبوونەوە کراوە کە ئومێدەوارم لە ماوەیەکی کەم دا ئەوەش تەواو بێت و بچێتە تەنفیزەوەو ئەوانیش حەقی خۆیان هەرچیەك هەیە کە وەری بگرن و جێی خۆیەتی بە نیسبەتی ئەوانەشەوە کە دوو مەعاشن و باسی ئەوە کرا لە دوو جۆرە مەعاشن،من جارێکی تریش ئەوەم پرسیار کردەوە، ئەڵێ ئەوە لە زمنی ئەو لیوایانە تەنزیمیان دەکەین و ئێمە بە حسابی خۆمان وەزارەتی پێشمەرگە بە حسابی ئێمە لە موستەقبەل کەس نامێنێتەوە لە زمنی ئەو دوو لیوایەیا نەبێت، بە نیسبەتی ئاوارەکانەوە دیارە دەڵێ هیچ بۆمان نەکردووە و نە پرسیارێك نەبووە، بە نیسبەت ئێمەوە ئێمە ئەوە دەگەڕێنینەوە بۆ ئێوەی بەڕێز لە پەرلەمانەوە جەنابتان هەر بڕیارێکتان دا ئەوە تەبیعی بۆ ئاوازەکانی ئێران، ئەگەر بڕیارێکی بۆ بدرێت لێرەوە، باس لەوە دەکرێت ئایا ئەو تەعویزی موزەفین ، تەعویزی موەزەفین ئەو ڕۆژەش باسم کرد هەر کەسێك لە 2003 دا موەزەف بووبێ و لە 2004 دوە شمولی ئەو تەعویزە دەکات بە پێی ئەو جەدوەلەی کە لەڕێنمایی 1 داهاتووە، بە پێی ئەو جەدوەلە تەعویزەکە شمولی دەکات و وەری دەگرێت، ئیللا مەگەر ئەو زەوابتانەی دانراوە زەوابتە قانونیەکان لەسەری جێ بەجێ نەکرێت، بە نسبەتی وەرزشەوە ئەمانە هەمووی موکەرەرە من باسم کرد لیژنەی ئۆڵۆمپی و باسی ئەوەم کرد کە 10 ملیارەکەی لەکێ سەرف دەکرێ و باسی ئەوەم کرد کەوا ئۆڵۆمپی کە ئێمە لاریمان نیە، یەعنی ئەوانە ئیتر ئەگەر شتێکیشم لەبیر چووبێ داوای لێ بوردن دەکەم، دیارە ئەوەی کاك اسماعیل باسی دەکات کە دەڵێین پۆلیس یەعنی قیوای ئەمنی داخلی و قیوای ئەمنی داخلی پۆلیسیش دەگرێتەوە و ئاسایشیش دەگرێتەوە، ئاسایشیش هەر پۆلیسە، بەهەمان روتبە و بەهەمان شێوەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پەرلەمانتارانی كوردستان، دوای وەرگرتنی ڕاوبۆچوون و تێبینی ئەندامانی پەرلەمان و پێشنیاری زۆریان كرد، ئێمە وەكو هەردوو لیژنەی كاروباری یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری لە پەرلەمانی كوردستان، ئەو پێشنیارەمان لەبەرچاو گرت، یەكەم/ پشتگیری لەو ڕایە دەكەین كەوا ماددەكانی 1 و 2 گۆڕانكاری لەسەر بكرێت واتە شوێنەكانیان بگۆڕێت، لێرە داوا لە سەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەین دوای دەنگدان لەسەر ماددەكە ڕەزامەندی بدات كە ماددەكان ڕیزبەندی بگۆڕدرێت لەلایەن لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی، سەبارەت بە پێشنیاری ئەوەی كرا كەوا تەخسیساتی ئیعمار و تەنمیەی مەشاریعی ئەقالیم لە بودجە جودا بكرێتەوەو لە بودجەی گشتی هەرێمی كوردستان، ئێستا لەبەردەم پەرلەماندا جەنابی وەزیری پلاندانان ڕەزامەندی دەربڕی لەسەر ئەوەی لێرەدا پێویستە بە دەنگدان لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان كە ئەو پێشنیارەی پێشكەش كرا یەكلا بكرێتەوە، بۆیە پێشنیار دەكەم كە بۆ ئاسانكاری بەڕێوەبردنی كۆبوونەوەكە و حەسم كردنی پێشنیارەكان و قەبولكردنیان فەقەرە فەقەرە دەنگ بدەین لەسەر ئەو پێشنیارانە هەتا ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی بتوانین سیاغەی ماددە قانونیەكان بكەین بەڕێك وپێكی و كێشەمان بۆ دروست نەكات لەڕووی ڕەقەم و لە سیاغەكاندا، دووەم/ پێشنیار كرا كە ئەو ماددەیەی كە زۆربەی زۆری ئەندامانی پەرلەمان پێشكەشیان كرد كە كەم كردنەوەی ڕێژەی بودجەی تەشغیلیە، ڕای جیاواز لەسەر ئەوە هەبوو، پێشنیاری یەكەم كە لەلایەن سۆزان خاڵە شهاب پێشكەش كرا و داوا كرا ئەو پێشنیارە ببێتە بڕگەیەك لە ماددەی یەكەم، بەڵام ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی بەباشی دەزانین ئەم پێشنیارە ببێتە ماددەیەكی تایبەت و سەربەخۆ هەتا بتوانین كاری لەسەر بكەین و بەڕێك وپێكی سیاغەكەی دەكەین، ئەم كارەش هەر بە دەنگدان چارەسەر دەكرێت، بۆیە ئەوجا نازانم بەردەوام بم لە قسەكانم یان بڕگە بڕگە پێشنیارەكانمان بخرێتە دەنگدانەوە؟ هەتا ئیشی لەسەر بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان بۆ ئەوەی كە پەرەپێدانی پارێزگاكان وەكو لە پێشنیاری چەند ئەندامێكی بەڕێز هاتووە كە جیا بێتەوە و تایبەت بێت دائیرەیەكی بڕۆ پارێزگا، كێ لەگەڵ ئەوەیە پەرەپێدنی پارێزگاكان جیابێتەوە تكایە دەستی بەرز بكات؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ دانیە؟ بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، دەست خۆش ئەوە جیا كرایەوە، ئینجا بۆ نەفەقات ئەو ڕەقەمە تەرح دەكەن و تەغیری بەسەر دێت، بەردەوام بە كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەو بڕگەیە سیاغەیەكمان ئامادە كردووە، ئەگەر پێتان باشە لە ئێستاوە سیاغەكەش بخوێنمەوە و ئەگەر مولاحەزات هەبوو بتوانین چاكی بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون سیاغەكەی دروست بكەن، چونكە ئێستا بڕیارتان دا كە جیا بێتەوە، بۆ جیابوونەوەی سیاغەكەی ئامادەبكەن و بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وابزانم لە فەقەرەی (أولا)ەنەوە دەست پێ بكەم لە ماددەی 1 ەوە هەتا بە تەسەلسول بڕۆینە دوای ماددەكە.

المادة الاولى:

یرصد لنفقات السنة المالیة 2011 مبلغ قدره (لەبڕگەی 1 لە ماددەی یەكەم، واتە (المادة الاولى، (اولا):

1. مبلغ قدره ثلاث ترلیون و ثمانمائة و اثنان وخمسون ملیار دینار لنفقات المشاریع الاستثماریة.

2. مبلغ قدره مائتان وثمانیة وتسعون ملیار دینار لاعمار وتنمیة مشاریع الاقالیم والمحافظات، وعلى المحافظ تقدیم خطة اعمار المحافظة والاقضیة والنواحی التابعة لها المصادق علیها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطیط لغرض دراستها والمصادقة علیها على ان تراعى المناطق الاكثر تضررا داخل المحافظة، وعدد سكانها.

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، داوادەكەین لە سەرۆكایەتی پەرلەمان ئەو بڕگەیە كە خوێندرایەوە بدرێتە دەنگدان، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان تێبینیان لەسەر هەیەدەتوانین دووبارە بیخوێنینەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دەنگمان لەسەری دا جیا بێتەوە، بەس ئەمە سیاغەكەی بەو شێوەیەیە كە هەمووتان گوێتان لێی بوو، بۆ سیاغەكەی بەو شێوەیە كێ موافقە تكایە دەست بەرز بكاتەو ە؟ زۆر سوپاس. كێ لەگەڵ دانیە؟ بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، ئەوەڵ تەخفیزەكان بكەن، دواتر ئەوانی تر، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمان، پێشنیا كرا سەبارەت بەئەنجومەنی دادوەری، پێشنیاری یەكەم/ دەڵێ وەكو خۆی بمێنێتەوە واتە پارەكە كەم نەكرێتەوە، پێشنیار دووەم/ دەڵێ كەم بكرێتەوە لە 63 ملیار بكرێت بە 54 ملیار دینار، پێشنیاری تریش ڕێژەیان بۆی دانا، داوا لەسەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەین، پێشنیاری یەكەم كە دەڵێ وەكو خۆی بمێنێتەوە بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان خۆی .... فەرموو د.ڕۆژان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك خۆی بمێنێتەوە واتە وەکو ئەسڵی مەشروعەکە، بۆیە مەفروزە ئەو پێشنیارە نوێیە بۆ کەمکردنەوەی بودجەی ئەو ئەنجومەنە ئەوە بدرێتە دەنگدان، ئەگەر ئەو دەنگی نەهێنا ئەوجا ئەسڵی پرۆژەکە دەدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز بورهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش سێ ئەندام پەرلەمان ئیمزامان کردووە و پێشنیارمان کردووە زیاد بکرێت بۆ خانوو و تەعینی حاکمی تازە، لەبەرئەوەی ئەزمەی کەمی حاکممان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکەی ڕۆژان خانە، لەبەرئەوەی ئیقتراحەکە لە پێشدا دەبێ بخرێتە دەنگدان و دوایی ئەسڵی مەشروعەکە بخەینە دەنگدان و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروا ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەنگە زۆر حاڵەتی دیکەش بێتە پێشمان، نسەبی جیا جیا هەبێت، ئێمە مەفروزە لەسەر پرۆژەکە نزیکترین نسبە وەرگرین و بیدەینە دەنگدانەوە، نزیکترین نسبە دەبێ 10 ملیار لە مەجلسی قەزا کەم بێتەوە، ئەگەر ئەو پێشنیارە سەری گرت، ئەگەر نا وەکو خۆی دەمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من هەروەکو پرسیارێك لە جەنابی کاك شێروان، ئایا ئەگەر ئێمە کەممان کردەوە دواتر لەڕێژەی کولی دووبارە کەممان کردەوە دووبارە کەم دەکرێتەوە؟ یان یەکجار کەمی دەکەینەوە؟ یەعنی ئەم کەم کردنەوەیە کە کەم کرایەوە دووجار کەم دەبێتەوە یان یەك جار؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروا ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر کەم بکرێتەوە دووجار کەم دەکرێتەوە، چونکە 10٪ لە ئیجمالی موازەنە دێتە خوارێ بە نیسبەت نەفەقات، بۆیە دووجار کەم دەکرێتەوە، هەم 10٪ ی تەخفیزەکە یان زیاتر، هەم ئەو 10 ملیارەی کە ئێستا موقتەرەحە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار وانەبوو 10 ملیار دەڵێ 54 ملیار بێت لە جیاتی 63.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رجائەن تەواو، کاك عونی دووبارەی کەرەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرە تەعامول بە ژمارەو بە رەقەم دەکەین دەبێ بە دەقیقی ئیشی لەسەر بکەین، پێشنیار کرا کە 54 ملیار ببێ لە جیاتی 63، نە 10 ملیار کەم بکرێتەوە، ئەم پێشنیارە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارێك هەیە کەم کردنەوە، چەند ئەندامێکی بەڕێز بۆ زیاد کردن، پێشنیاریش هەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئێستا کەم کردنەوەکە، کامەی دەنگی زۆرینەی هێنا ئەوە پەسەند دەکرێت، ئاخر سیاغە بخوێنە بۆ کەم کردنەوەکەی بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی 4 لە ماددەی یەکەم، (أولا)/ (مبلغ قدره 54 مليار دينار لنفقات مجلس القضاء).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ .... رجائەن دووبارە بەدەقیقی بیخوێننەوە هەڵەت خوێندەوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، بڕگەی چوار لە پرۆژەی بودجە............ .

بڕگەی چوارەم لەپرۆژەی بودجە، تایبەتە بە ئەنجومەنی دادوەری، لەوێ هاتووە دەڵێت (مبلغ قدره (63,330مليون)ثلاثة و ستون مليار وثلاثمائة وثلاثون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء)ئەوە ئەصڵی پرۆژەکەیە، بەس پێشنیاری نوێ ئێستا دەیخوێنمەوە، کە بدرێتە دەنگدان بەم شێوەیەیە(مبلغ قدره 54 مليار لنفقات مجلس القضاء) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کەمکردنەوەکە کێی لەگەڵدایە تکایە بادەستی بلند بکات؟، 61 ئەندامی بەڕێزی لەگەڵدایە، کە کەمبکرێتەوە بۆ 54 مليار دينار، کێی لەگەڵدا نیە؟، 24 بەڕێزی لەگەڵدا نیە؟، کەمکرایەوە بەزۆرینەی دەنگ بۆ 54 مليار دينار، بەڕێزان تکایە وەختی دەنگدانە بۆ ئەوەی سەرمان لێ نەشێوێت، بەهەڵەش نەچێت، کەمێك بێدەنگی بپارێزن، فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێیەم لە خاڵی یەکەم، لەماددەی یەکەم، کە دەڵێت(مبلغ قدره(54 مليار) اربعة وخمسون مليار دينار لنفقات برلمان إقليم كوردستان). پێشنیار کراوە کە ئەو بڕە زیاد بکرێت بۆ 74مليار دينار، واتە ئێستا ئەو پێشنیارە دەخوێنمەوە (مبلغ قدره 74مليار دينار لنفقات برلمان إقليم كوردستان). داوا لە سەرۆکایەتی دەکەم، کە ئەو پێشنیارە بخاتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێی لەگەڵدایە کە زیاد بکرێت بۆ 74 مليار دينار با دەستی بلند بکات تکایە؟، 52 کەسی لەگەڵدایە؟، کێی لەگەڵدا نیە؟، 40 بەڕێزی لەگەڵدا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو کاك عونی بەردەوام بە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا لەسەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، کە داوا لە وەزیری دارایی بکات، ڕەقەمەکان تەسبیت بکات دوای ئەو گۆڕانکارییە کە لەماددەکان کران.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیری فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پێشتووتر ئەو عەجزەی کە دەستنیشان کرابوو، ئەو 54 ملیارەی کە ئێستا بوو بە 74ملیار، 54 بوو، وە ئەو 63 و کەسرە بوو بە 54ملیار دینار، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەمانە کۆیان بکەیتەوە لە ئەصڵی یەکەم دەربکرێت، کە نەفەقاتی ساڵی 2011یە، عەجزەکە دەگۆڕدرێت، لەبەر ئەوە ئەبێت کۆبکرێتەوەو لێی تەرح بکرێت، ئەو عەجزە دەستنیشان بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ، لەبەر ئەوەی لە نەفەقاتی قەزا کەم بوویەوە، مەفروز وایە، ئەصڵی نەفەقاتی ئیجمالی موازەنە لێی تەرح بکرێت، ئەو نەفەقاتەی کە کەمکرایەوە لە مەجلسی قەزا، ئەمە خاڵی یەکەم: دووەم: بەنیسبەت پەرلەمان کە 20 ملیار زیادی کرد، ئیمکان هەیە ئێمە لە 10٪ کە تەخفیز دەکرێت، خاڵێك لەوێ دابندرێت بۆ نەفەقاتی پەرلەمان، بەنیسبەت ئەو تەخفیزەی کە بڕیاری لەسەر دەدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ بایز، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئەم ماددەیە هەموو شتێکی تێدا حەسم کردووە، یەعنی ئیرادی تێدا حەسم کردووە، شتەکانی هەموو یەك لەیەکی تەرح کردووە، ئەوەندە دەردەچێت، لە مەوزوعی لە 10٪کە لەئەخیردا بەیەك ماددە دێت، ئێستا لەسەر ئەمە موصادەقە دەکرێت، ئەم وەزعێتەی ئێستا بەخۆی و بە عەجزەکەیەوە، تۆ دێیت بە ماددەیەکی تر لە 10٪ دا ئەگریت لە ئەصڵی مەسەلەکەدا، وە تەوزیعی دەکەیتەوە، ئەوە لەناو بودجەدایە، ئەمە مەفروزە ئێستا عەجزەکە دەستکاری بکرێت، زیاد دەکات یان کەم دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەحەیقەت ئەو مەبلەغەو ئەو گۆڕانکارییە کە ئەبێت، هەر لە ئیجمالی میزانیەی تەشغیلیەکەیە، لەبەر ئەوە گۆڕانکارییەك نابێت بەو شێوەی کە پێویست بکات، لەبەر ئەوە مەناعەتمان نیە ماوەیەکمان بدەنێ تا ئێمە ئەو ئیجرائاتە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو عجزەکە بخوێننەوە.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی دەنگ لەسەر زیاد کردن و کەمکردنی ئەو بڕە پارانەی کە لە بڕگەی سێیەم و چوارەمی بڕگەی یەکەمی ماددەی یەکەم درا، ئێمە سەبارەت بەوەی پەرلەمان کە پێشنیارێك هەبوو، کەمکردنەوەی ڕێژەی بودجەی تەشغیلی ئەوە لەوێ چارەسەر بکرا، تەنها لێرە بەس بڕی عەجزەکە گۆڕا، کەم بوویەوە، لەبەر ئەوەی بودجەی ئەنجومەنی دادوەری، پەرلەمان بڕیاریدا کەم بکرێتەوە، ئەو بڕە پارەی کە دەمێنێتەوە عەجزەکەی پێ پڕ دەکرێتەوە، واتە عەجزەکە لە ئەصڵی پرۆژەکە 1 تریلیۆن 554ملیار و296 ملیۆن دینارە، پاش کەمکردنەوەی بودجەی ئەنجومەنی دادوەری، بڕی عەجزەکە کەمی کرد بۆ 1 تریلیۆن و544 ملیار و296 ملیۆن دینار، ئەوەی پەرلەمان کەزیادی کرد لەو ماددەیەی کە کۆی دەنگ لەسەر ئەوە بوو، لە 10٪ بودجەی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، لەوێ ئێمە پێمان باش بوو هەردوو لیژنە کەوا ماددەیەکی سەربەخۆ بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم عجزەی کەباسیان کرد، ڕاستە مەجلسی قەزا عەجزەکە کەم دەکاتەوە، بەڵام هی پەرلەمان زیادی دەکات، لەبەر ئەوە قسەکەی وەزیری دارایی ڕاستە، نەك ئەمە، خاڵێکی تر، دەنگی لەسەر درا دەنا پێم وابوو ئەو ڕێژەی کە لە بودجەی بەکارخستن بە بۆچوونی جیاواز تەرح کرا، هەر سێ مەجلسەکەی بگرتایەتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر صدیق هەورامی، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا دوو ڕێگە هەیە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم بابەتەدا، یەکێکیان: ئەوەیە کە مەبلەغی عجز، کورت هێنان زیاد بکەین، ئەویش بۆ زیاد دەبێت؟ لەبەر ئەوەی ئێمە نزیکەی 9 تریلیۆن و330 ملیاردینار لە مەجلسی قەزا کەم دەکەینەوە، بەڵام 20ملیار بۆ مەبلەغی کولی پەرلەمان زیاد دەکەین، ئەگەر 20 ملیار، 9ملیار و330 ملیۆن لێ دەربکەین، دەکاتە 10 ملیار و670 ملیۆن، ئەمە ئیزافە دەبێت بۆ سەر عجزەکە، ڕێگەی یەکەم: ئەو کاتە مەبلەغی کولی کورت هێنان دەبێت بە 1 تریلیۆن و 564 ملیار و966 ملیۆن، ڕێگەی دووەم: ئەوەیە کە ئەو مەبلەغانەی کە هاتوون لێرە وەکو خۆی بیهێڵینەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو شێوە نابێت، وەخت دەدەین بە وەزیرە بەڕێزەکان، لەگەڵ لیژنەکان، لەماوەی 20 دەقە ئەو حساباتانە بە دەقیقی بکەن دێینەوە سەر دانیشتنەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، كە دەبڕدرێت، پێویستە لە پەرلەمانیش ببڕدرێت، نابێت بڵێین ئێمە ئەو لە 10٪یە لە ئێمە نەبڕێدرێت، ئەو لە 10٪یە كە دادەبەزێت، با لە پەرلەمانیش وەك لایەنەكانی تر ببڕدرێت، نابێت، ئەو لە 10٪یەی دەدرێتە دەنگدان، لەوانەیە زیاتر بێت، بەڵام چەند بوو، ئەگەر لە 50٪ش بوو، لەوەی پەرلەمانیش ببڕدرێت.

لیژنەی یاسایی فەرموون بەردەوام بن لە كار، تكایە ئارامی رەچاو بكەن، فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای چاك كردنی ئوموری حیسابی لەگەڵ بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری پلاندانان، لەگەڵ لیژنەی دارایی پەرلەمانی كوردستان، سەبارەت بە عەجری موخەتەت، ئێستا فەقەرەكە دەخوێنمەوە بەو شێوەیەی خوارەوە:

(ثانياً: العجز المخطط يقدر بمبلغ (1,564,296) ترليون واحد وخمسمائة واربعة والستون مليار ومئتان وستة وتسعون مليون دينار)، ويغطى هذا العجز من المبالغ المخصصة لوزارة البيشمركة من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع العراقي الاتحادي حسب قوانين الموازنة العامة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2011)). داوا لە سەرۆكی پەرلەمان دەكەم ئەو صیاغەیە بداتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، كێ لەگەڵە بەو شێوەیەی خوێندرایەوە دەستی بەرز بكاتەوە؟ (47) بەڕێز لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ (27) بەڕێز لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند كرا، فەرمووو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەسەلسولەكانی پاش ئەو گۆڕانكارییە، گۆڕا، بڕگەی سێ ئەوەلەن لە ماددەی یەكەم بەو شێوەیە: (مبلغ قدره (9,672,670) تسعة تريليون وستمائة واثنان وسبعون مليار وستمائة وسبعون مليون دينار للنفقات التشغيلية). داوا لە جەنابی سەرۆكی پەرلەمان دەكەم، ئەو خوێندنەوەیە بداتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ تكایە ژمارەكە لەبەردەستتانەو خوێندرایەوە، كێ لەگەڵە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ بەڕێزان، قسە دەكەن، گوێ راناگرن، دوایێ دەڵێن وازیح نەبوو، لیژنەی یاسایی فەرموو دووبارە بیخوێنەوە، تكایە بێ دەنگ بن، نوقتەی نیزامی نییە، تەواو، فەرموون بەردەوام بن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(3- مبلغ قدره (9,672,670) تسعة تريليون وستمائة واثنان وسبعون مليار وستمائة وسبعون مليون دينار للنفقات التشغيلية).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بە کوردیش بخوێننەوە.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(بڕگەی دووەم: بڕی (9,672,670) نۆ تریلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دوو ملیارو شەش سەدو حەفتا ملیۆن دینار بۆ خەرجی وەگەڕخستن).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە ئەم فەقەرەیە کاتێك بخرێتە دەنگدانەوە، کە بڕینەکان دەخرێتە دەنگەوە، چونکە ئەم ڕەقەمە دەگۆڕێت، لە یاساکەدا تەسبیت دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕەقەمی نەفەقاتی تەشغیلی کۆیەکەی ناگۆڕێت، دواتر دوای ئەوەی کەدەنگ دەهێنێت لەسەر ڕێژەکە، ئەو کاتە بەپێی ڕێژەکە دادەبەزێت و موافیق دەبن لەسەری ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بە کوردیش جارێکی تر بیخوێنەوە، بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدانەوە، تکایە نوقتەی نیزامی نییە.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(3- بڕی (9,672,670) نۆ تریلیۆن و شەش سەدو حەفتاو دوو ملیارو شەش سەدو حەفتا ملیۆن دینار بۆ خەرجی وەگەڕخستن).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (56) بەڕێز لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (26) بەڕێز لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا لە ماددەی یەكەمی پرۆژەی بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی 2011 تەنها بڕگەی ئەوەڵەن ماوە، واتا بەو شێوەیە:

(المادة الاولى:

اولاً: يرصد لنفقات السنة المالية 2011 مبلغ قدره (13,940,000) ثلاثة عشرة تريليون وتسعمائة واربعون مليار دينار ويوزع كالاتي).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی، كاك شۆڕش كەرەم بكە.

بەڕێز شۆڕش مجيد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەو مەبلەغەی كە ئێستاكە رەصد كراوە بۆ ساڵی 2011، (298) ملیارمان لێ دەرهێنا، كە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاكان بوو، پێویستە لەوە بێتە دەرەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عەزیمە خان كەرەم بكە.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاتێك كە صیاغە دەكرێتەوە، پێویستە بە كوردیش بێت، نەك تەنها بە عەرەبی، بەكوردیەكەش پێویستە بكرێت لە پەرلەماندا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، عیماد محمد كەرەم بكە.

بەڕێز عماد محمد حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەبێت ئەو زیادەیەی چووەتە سەر عجزەكە لە كوێ زیاد بكرێت؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو خانم.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر هەمان ئەوەی کاك عیماد گوتی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم باشە رەئی بەڕێز وەزیری دارایی بێت لەو بارەیەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا بەنیسبەت ئەو (13940)ـە، بەهیچ شێوەیەك گۆڕانكاری تیا نەبووە، وەكو خۆی ماوەتەوە، وەكو خۆشی دەمێنێتەوە، ئێمە هاتووین دەستكاری ئەم رەقەمانەمان كردووە، كە لە زیمنی ئەم (13940)ـیە، بەڵام هیچ تەغیرێك لەسەر (13940)ـەكە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا عجزمان زیاد كرد، كۆی عجزو نەفەقاتی تەشغیلی و هەمووی ئینجا دەكاتە بودجەی گشتی، ئێستا ئێمە عجزەكەمان بەرز كردۆتەوە، چۆن نەفەقاتی گشتیەكە وەكو خۆی دەمێنێتەوە؟ ئەویش زیاد دەكات، بڕی زیاد كردنەكە لە عجزەكە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عبدالسلام كەرەم بكە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئەم ژمارەیەی لە یەكەم هاتووە كە (13)و ئەوەندەیە، كۆی خاڵی دوو و سێ و چوارە، لەوێ دە ملیار و نۆسەدو شەست وشەش ملیۆن زیادی كردووە، بۆیە ئەو رەقەمە دەبێتە (13,950,670) سێزدە تریلیۆن و نۆسەدو پەنجا ملیارو شەش سەدو حەفتا ملیۆن، بۆیە ئێمە كورتهێنانەكەمان زیاد كرد، چونكە نەفەقاتەكە زیاد بووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئیعادەی رەقەمەكە بكەوە، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەکەم، ئێمە هیچ گۆڕانکاری حیسابیمان نەکردووە، تەنها ژمارەکەمان دابەش کردووە بۆ دوو بوار، ئەوە وەکو خۆی دەمێنێتەوە، بڕگەی سێ و چوار فەرقێك هەیە دە ملیارو نۆسەدو شەست وشەش ملیۆن، بۆیە واتا زیاد بووە، بۆیە کورتهێنانەکەش کەم بووە، ژمارەکە دەبێتە (13,950,670) سێزدە تریلیۆن و نۆسەدو پەنجا ملیارو شەش سەدو حەفتا ملیۆن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عەونی بەردەوام بە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(المادة الاولى:

اولاً: يرصد لنفقات السنة المالية 2011 مبلغ قدره (13,950,670) ثلاثة عشرة تريليون وتسعمائة وخمسون مليار وستمائة وسبعون مليون دينار ويوزع كالاتي).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (68) بەڕێز لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (11) بەڕێز لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بەڕێزان، ئێستا ماددەی یەکەم لە فەسلی یەکەم نەفەقات و عەجز هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (19) ئەندامی بەڕێز لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، زۆر سوپاستان دەکەم، ئێستا دانیشتنەکە دوا دەخەین بۆ سبەی سەعات (10) خوا ئاگادارتان بێت، زۆر سوپاس.

شێروان ناصح حیدری
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20)

چوارشەممە ڕێکەوتی 25\5\2011

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (20)

چوارشەممە ڕێکەوتی 2011/5/25

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی 2011/5/25 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز شێروان ناصح حیدری سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (20)ی خولی سێیەم, ساڵی (2011) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (20)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2011/5/25 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆکردن و بڕیار دان لەسەر پرۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی (2011)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانشتنەکەمان ئەکەینەوە خولی سێ یەمی هەڵبژاردن ساڵی دووەم خولی گرێدانی دووەم ژمارەی دانشتن (20) ڕۆژی دانیشتن (2011/5/25) بەرنامەی کار بەپێی حوکمەکانی برگە (1) ماددە (20) لە پەیرەوی ناوخۆی ژمارە (1) ی هەموار کراوی ساڵی (1992) ی پەرلەمانی کوردستانی عیراق دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (20) ی ئاسایی خولی سێ یەمی هەڵبژاردن سەعات (10) ی پێش نیوەرۆ، بەڵام دواخرا بۆ (11) ی پێش نیوەرۆ ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی (2011/5/25) دا بەم شێوەیە

1- بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆکردن و بڕیار دان لەسەر پرۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی (2011) و یاسا کەی، ئێستا داوا لە لێژنەی یاسایی، لێژنەی دارایی ئەکەین فەرموون بۆ سەر مەنەصە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنەکە لە قسەکانمان دەربارەی زیندانی سیاسی دووجار باسی ئەوەمان کرد کەوا چوار سەدو نەوەد هەزار دینارە پارەی زیندانی سیاسی، بەڵام خۆ لە حەقەیقەتدا بەغەڵەت ئەو ڕەقەمەمان دا خۆی چوار سەد و پەنجا هەزارە، تکام وایە ئەوە چاك بکرێتەوە لە پرۆتۆکۆڵ و لەگەڵ داوای لێبوردن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان :

بەڵێ بەسەرچاو ژمارە دروستەكەی چوار سەد و پەنجا هەزارە، بۆیە داوا ئەكەین ئەو وتەی بەڕێز وەزیری دارایی كاك شێخ بایز راست بكرێتەوە وەهەڵەكان لە پرۆتۆكۆڵ لابچێت بەسەرچاو، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دوای پەسەند كردنی مادەی (1) ی پرۆژەی یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی (2011) ئێستا دێینە سەر ماددەی دووەم:

الفصل الثاني

(الايرادات)

المادة الثانية:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2011 لاقليم كوردستان- العراق بمبلغ (اثنا عشر ترليون و ثلاث مائة و ستة وثمانون مليار دينار و حسب ما مبين في الجدول الاتي التسلسل/ العنوان /المبلغ:

واحد :حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق لسنة المالية 2011 احدى عشرة ترليون و مائة و ثمانون مليار دينار.

اثنان:الايرادات المتحققة فعلا في المنافذ الحدودية الموجودة في الاقليم كوردستان لسنة (2011) و المعاد تخصيصها ضمن موازنة اقليم كوردستان حسب الفقرة (3) من المادة (25) من قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية (2011) .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەرێز لیژنەی یاسایی ئێمە پێشنیارەكان، چونكە لەگەڵ نەفەقاتە ئەو تەخفیزەكان بكرێتە ماددەی دوو پاشان بەردەوام بین لەسەر ماددەی دووی ئێستا كە پاشان جێ گۆڕكێی پێئەكرێتن ئەگەر ئێستا بگەڕێنەوە سەر تەخفیزەكان كە ئەو پێشنیارانەی، هەبوون كە دابگرێ نسبەكان فەرموون :

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان.

بەنسبەت تەخفیزی موازنەی تەشغیلی چوار پێشنیار كرا، یەكەمیان دەڵێ (10٪) بێتە خوارێ دووەمیان دەڵێ (15٪) سێ یەمیان دەڵێ (20٪) وە بیست و پێنج وە (50٪) ش (10، 15، 20، 25، 50٪) ش وە (7٪) یش، هەبوو (7٪) ەكە یەك ئەندام پەرلەمان پێشكەشی كرد بوو (10٪) كە زۆرینەی ئەندامان پێشنیاریان كرد بوو، ئێستا داوا لە سەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەم كەوا كەمترین ڕێژە بخرێتە دەنگدان

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەرێز عمر عبدالرحمن علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەکسەریەتی زۆرینەی برادەرانی ئەندام پەرلەمان موقتەرەحیان لەسەر (10٪) کە بوو وە دوێنێش ئەو حیساباتەی کرا لەسەر نەفەقاتی تەشغیلی و ئیستیسماری گۆرانکاری لە نەفەقاتی راست کراو بە نسبەتی (10٪) کە حیسّب، کراوە ئیستا دەبێ (10٪) بخرێتە دنگدانەوە عەجبا دەنگ دینێ یان نا ؟.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەرێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

رێژەکان جیا جیان بۆ دەنگ لەسەردانی، بەلای ئێمەوە لەرێژەی بەرز دەست پێ بکرێ،

بۆ ئەوەی چونکە ئەگەر لەرێژە نزم دەس پێ بکەی زۆرینەی بێنێ ئیتر کۆتایی پێدێ بەس لە رێژەی بەرز رەنگە ئەمن (10٪) ش، (15) شم پێ باش بێ کە (50) کە نابێ، (50) کە نەی هێنا دێنە سەر (20)،دێنە سەر (10) بزانین چەند رازی دەبن زۆرینە.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەرێز سالار محمود مراد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستیا ئەو موقتەرەحانە هەمووی هەن، بەلام ئەبێ یەکەم موقتەرەح کە لەناو هۆڵی پەرلەمان کە بە لە (10٪) دەستی پێکردووە بە نەزەری ئیعتبار وەربگیرێ وە لەبەرامبەریشیا ئەو پێویستانەی کە بۆی پرئەکرێتەوە زانیستیانە پۆلێن کراوە من تەسەورم وایە ئەوەی کە برای بەرێزم کاك ئیسماعیل گەلاڵی ئاماژەی پێکرد نسبەتەکانی تر زانستی نیین .

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر نورەددینی .

بەرێز عمر حمد امین خدر(نورەددینی):

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەراستی دا کام پێشنیارە زۆرترین تەئیدی لەناو قاعەی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمان لێکراوە، پێویستە یەکەم جارە ئەوبخرێتە دەنگدانەوە.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئیسماعیل فەرموو.

بەرێز اسماعيل سعيد محمد:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دوێنێ لە قسەكانما وتم هەموو ئەو پێشنیارانەی كە كراوە چ لە (10٪) چ لە (50٪) هیچی، یەعنی پشتت ئەستوور نیە بە شتی زانستی، یەعنی هیچیان نەم ووتوە بڵێین ئەوەی كاك كاردۆ یان ئەوەی لیستی گۆڕان من وام وتوە نەم وتوە بەتەحدید برای بەرێزم كاك سالار لێرە وتی من كە وتومە ئەوانەی لیستی گۆڕان من وتومە (10٪) یەكە و هەموو ئەوانە هیچ پشتت ئەستوور نیین بە شتی زانستی زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس ، كاك سەرهەنگ فەرموو.

بەرێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان .

بەرێزان ئێمە قسەمان لەسەر ئەوەیە بەراستی هەر پێشنیازێك ئەگەر سێ ئەندامی بەرێزی پەرلەمان پشتیوانی كرد ئەبێ بخرێتە دەنگدان مەسەلە زۆرینەو ئەوە نیە ئەمە لە لایەك لە لایەكی تر ئێمە باسی بودجەی تەشغیلی ئەكەین بە پێی مەنتیق هەموومان موتەفیقین لەسەر بودجەی تەشغیلی كەم بكرێتەوە، بەلاّم بەنسبەتی جیا جیا هەتا زیاتر بكەم بكرێتەوە بە نەزەری ئێمەوە وەكو گروپێك لە ئەندامانی پەرلەمان باشترە، بۆیە بەگرنگی دەزانم بەپێی ئەو مەنتیقە لەزۆر ترین ژمارەوە دەست پێ بكرێت.

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەرێزان مەجموعەیەك پێشنیار هەیە نسبەی معەیەن دراوە كە ئەخرێتە دەنگدانەوە ئەگەر یەكێكی تر دەنگی هێنا ئەوە ئەبێتە ماددەكە، كاك عبدالله ، فەرموو.

بەرێز عبدالله محمد نوری:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پەرلەمانا قسە كراوە، ئەندام پەرلەمانەكان قسەیان كردووە، پێشنیاریان كردووە، واتە لە ئەساسا پێشنیارەكان بۆ ئەوەیە گۆڕانكاری بێتەدی ئەگەر تۆ بێی ئەم مەبدەئە پەیڕەو بكەی كە ئەو دەنگەی بابڵێین ئەو پێشنیارەی كە هەر لەسەرەتاوە زۆرترین قسەی لەگەلاّ بووە، ئەمە بخەیە دەنگدانەوە واتە تۆ ئەبوو لە ئەساسا عەفووم بكەی، یارمەتیم بدە، ئەبوو لە ئەساسا......

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر عبدالعزیز فەرموو.

بەرێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ملاحەزەم لەسەر ئەوەیە وا تەعامل دەكرێ لەگەڵ لە (10٪) كە ئەنەما كۆتایی پێهاتووە، تائێستا پێشنیارە، حەق وانیە برادەران لە لیژنەی یاسایی وا مامەڵە بكەن، هیچ رەقەمێكمان لەسەر ئەساسی

(10٪) نەوتووە، ئێمە وە مەنتقیش وایە بەلای منیشەوە لەسەرەوە پیابێین خۆ ئەگەر زۆرینە بێ دیارە، وازحە چی لێ بەسەر دێ.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

حمە سعید حمە علی.

بەرێزحمە سعید حمە علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان .

بە پێی لائیحە وەکو بەرێزیشت ئاگاداری و برادرانیش کە هەر پێشنیارێك سێ کەس یا دوو کەس تەسنیەی لەسەر کرد دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە وە مەنتقیش وایە ئەو رێژانە هەمووی لە (20٪ ،40،50) بخرێتە دەنگدانەوە ئیتر تۆ ئەگەر لە (20٪) خستە دەنگدان دەنگی هێنا ئەمە مەنتق نیە ئەوانی تر رەفز بکەی کەواتە ئەبێ هەموویان بخەیتە دەنگدانەوە لە زۆریشەوە مەنتقەکە وایە چونکە .

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان شهاب فەرمووو.

بەرێز سۆزان شهاب نوری:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان گرنگ نیە لەچ رێژەیەکەوە دەست پێ بکرێ، چونکە لە هەمان کاتدا لەگەڵ هەموو رێژەیەك دا بەرێز وەزیری دارایی رای خۆی بدات، کە ئەو رای خۆی بدات پشتگیری لە کام نسبەت دەکات، کێشەکە چارەسەر دەکرێ، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاریان کردووە بەئێمە لە پرۆتۆکۆڵ تا ئیستا متابەعەمان کردووە لە کەمترینەوە بۆ زۆرترین دەچین .

کاك عبدالسلام فەرمووو.

بەرێز عبدالسلام مصگفی صدیق:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر تەماشای میزانیەی تەشغیلی بکەین موەزەفین و ئەو شمەك و شتەی کەلەگەڵ راتبەکەیە ئەکاتە (55٪) تەشغیلی واتە هەر کەم کردنەوەیەك لە تەشغیلی نابێ راتبی تێدابیت، من پێشنیار ئەکەم بە (50) کە دەست پێ بکەین هەموو ئەندام پەرلەمان ئەم حەقیقەتەیان لەبەر چاوە با بە (50) کە دەست پێ بکەین صافی بکەین و تەواو .

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عدنان فەرمووو.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا لەبەر ئەوەی لە پەیرەوی ناوخۆ دەقێك نیە، ئالیەتێك نیە بۆ ئەو مەوزوعی دەنگدانە، بۆیە من تکا لە سەرۆکایەتی ئەکەم کە مافی کەمینە بپارێزێت وە بەیەك چاو سەیری بکات، چونکە بەراستی بە عەقلیەتی ئیقسائەوە مامەڵەی لەگەڵ بکەین لەبەر ئەوەی زۆرینەیەك لێرە لەسەر ڕێژەیەك قسەی کردووە کارێکی سابیقەیەکی خراپ ئەبێت، ئەگەر ئیجازەم بدەی مەوزوعەکە لە راستیدا من بۆخۆم کێشەم لەسەر نسبەکە نیە بە دەرجەی ئەوەی کە کێشەم لەسەر مافەکان هەیە واتە ئەقلیەتش لیرانە هەر ڕێژەیەك مەنتقیە، نامەنتقیە، زانستیە، نا زانستیە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەبێ مافەکەی بپارێزێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماف پارێزراوە ، ئێمە بەپێی ئەو عادەتەی کە کردوومانە لەم پەرلەمانە لەوەتی هەیە تائێستا موقتەرەحەکان بۆ بڕین بۆ زیادە لە کەمەوە دەست پێ ئەکا بۆ سەرەوە .

ئاشتی عزیز فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەکەم یان بە زۆر بووە دوو بەش لە ناو هۆڵی پەرلەمان فەرقی نیە چ لە لیستی کوردستانی بێ یان لیستی گۆڕان، بەڵام ئەوەش بدرێتە دەنگدان هەتا دیموکراتیەت بچەسپێ

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ ماددەیەکی پەیرەو نیە کە بڵێ لەکەمەوە دەست پێ ئەکەین وە ئەوەی موتەبەع بووە لە بودجەی ساڵی پارا لە (50٪) کەمان خستە دەنگەوە دەگی نەهێنا دوایی کردمان بە (15،10) هە ر(50٪) کەمان خستە دنگدانەوە هەر دەنگی نەهێنا .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان :

کاك دانا فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە بە دوو شێوازی جیاواز پێشنیارەکان کراوە لیستی کوردستانی پێشنیاری کردووە (10٪) لەسەرجەمی بودجەی تەشغیلی ، لیستی ئۆپۆزسیۆن پێشنیاری کردووە (50٪) لە بودجەی تەشغیلی

بەدەر لە مووچە پێم وایە دوو پێشنیاری زۆر زۆر لێك جیاوازە ئەگەر حسابی ئەوەی لیستی ئۆپۆزسیۆن بکەین دەبێتە (16،15٪) سەرجەمی بودجەی تەشغیلی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خەڵاس، تەواو، ڕەجائەن بێ دەنگ بن، بەڕێزان ئێستا ئەم ژمارانە هەیە، بۆ هەر ژمارەیەك دوو کەس دیفاعی لێ دەکات، دوو کەس لە دژی بێت، ئیجازە بدەن، ڕەجائەن، 7٪ هەیە، بەڕێزێك پێشنیاری کردووە، کە ببڕدرێ پێشنیاری تر هەیە 10٪، 15٪هەیە، 20٪هەیە، 25٪ هەیە، 50٪ هەیە، ئێمە لە 50٪ وە دەست پێ دەکەین، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە 50٪ ببڕدرێت؟، کاك عونی سیغەکە بخوێنەرەوە، لەوێوە دەست پێ دەکەین، بیخوێنەوە هەتاوەکو دوایی دوو کەس دیفاعی لێ بکات.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە الثالثة واتە ژمارەکەی دەگۆڕدرێت:

المادة الثالثة:

تخفيض نسبة قدرها 50٪ خمسون بالمئة من الموازنة التشغيلية باستثناء الرواتب.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 27 بەڕێز لەگەڵدایە، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بە زۆرینەی دەنگ ڕەفز کرایەوە، ئینجا ئەچینە سەر 25٪، فەرموو ئەویش بخوێنەرەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخفيض نسبة قدرها 25٪ خمسة وعشرين بالمئة من الموازنة التشغيلية عدا الرواتب والنفقات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە لە 25٪ بێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 27 کەس لەگەڵدایە، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بە زۆرینەی دەنگ ئەویش ڕەفز کرا، دێینە سەر 20٪.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخفيض نسبة قدرها 20٪ عشرون بالمئة من الموازنة التشغيلية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵدایە 20٪ بێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 31 کەس لەگەڵدایە، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 62 کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ ڕەفز کرایەوە، ئێستا بۆ 15٪، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخفيض نسبة قدرها 15٪ خمسة عشرة بالمئة من الموازنة باستثناء الرواتب.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا بەڕێزان كێ لەگەڵدایە 15٪بێت تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، نیزامیە فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم نیسبەتە كە دەڵێی 50٪، دەڵێین بەبێ مووچە، جیاوازە لەوەی كە دەڵێین 10٪ لە كۆی بودجە، چونكە ئەگەر 10٪بێت، بەبێ مووچە دەكاتە 8٪، ئێستا ئەمە نیسبەی خوارتر قبول ناكرێت.......

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا تەسویتەكە كراو ڕۆیشت و دەرباز بوو، بەو شكلەی كە دانراوە ئێمە لێرە موتابەعەمان كردووە، كاكە كاردۆ، وتەی هەموو ئەندامانی پەرلەمان، لە پرۆتۆكۆڵ دەرمان كردووە، شەو تا بەرە بەیان چەند شەوە ئەیخوێنین، ئەزانین كێتان چیتان وتووە، هەر بۆ ئاگاداریت، ئێستا لە 15٪، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە لە 15٪ ببڕدرێت، تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، كەس نیە، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، بە كۆی دەنگ ئەوەش پەسەند نەكرا، 10٪، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تخفيض نسبة قدرها 10٪ عشرة بالمئة من اجمالي الموازنة التشغيلية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا كێ لەگەڵ ئەوەیە كە 10٪ ببڕدرێت، وەكو كاك عونی خوێندیەوە، تكایە دەستی بەزر بكاتەوە؟، 69 بەڕێز لەگەڵدایە كە 10٪ بێت بڕینەكە، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، یەك كەس لەگەڵدانیە، سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، سوپاس بۆ جەنابت، ئەوە پەسەند كرا 10٪ بۆیە 7٪كە ناخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس، بەردەوام بن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارێكی تر هەیە سەبارەت پێشینەی هاوسەرگیری.....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ئاسۆ تكایە، رەجائەن بێ دەنگ بە، كاك د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(ومرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوێنێ پێشنیارێكی تر هەبوو لە لیژنەی یاسایی، تەبەنی......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان، کاك گۆران، تکایە بێ دەنگ بن، ئەو بەڕێزە نوقتەی نیزامی هەیە، قسە ئەکاتن، تکایە هدوء بپارێزن، بەشکەم بتوانین ئیشەکانمان بکەین.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(ومرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکی تر هەبوو دوێنێ نەخرایە دەنگدانەوە، لیژنەی یاسایی تەبەنی کردبوو، کە مەجلسی قەزا تەخویل بکرێت بۆ سەلاحیەتی سەرف، ئەمە لە ڕاپۆرتی هاوبەشی لیژنەی داراییشدا هاتبوو، بەڵام نەخرایە دەنگدانەوە، تکا دەکەم کە ئەوەش بخرێتە دەنگدانەوە، لەگەڵ ئەوە ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پاشان موعالەجەی دەکەین بەسەرچاو، ئێستا لیژنەی یاسایی بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت پێشینەی هاوسەرگیری دوو پێشنیار هەیە، یەکەم، کە ئێستا پێشینەی هاوسەرگیری یەك ملیۆن دینارە، ببێتە پێنج ملیۆن دینار، دووەمیان دەڵێ ببێتە حەوت ملیۆن دینار، تکایە ئەم پێشنیارانەش بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 15، چوارەم، بڕگەیەك کەتایبەتە بە هاوسەرگیری، بە تەسەوڕی من ئەو کاتە لەوێ موناقەشە بکەین، و بڕیاری لەسەر بدەین......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە زیادەیە، نەفەقاتیشە، لێرانە تەرتیب دەکرێت، زۆر سوپاس، نا، تکایە دانیشە، رەجائەن کاك عبدالسلام دانیشە، کاك عمر صدیق هەورامی کەرەمکە.

بەڕێز عمر صديق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا دەکەم لە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی، بە پێی نیزام چەند کەسێك بۆ کەم کردنەوەی 10٪ پێشنیاریان هەبوو، هەموو ئەو پێشنیارانە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بە یەکجار بخرێتە دەنگدانەوە......

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نا تكایە دانیشە، رەجائەن، ئەو بەڕێزانەی كە دەیانەوێ 7٪ بێت دوو كەس با دیفاع لە 7٪ بكات، داوای لێبوردن دەكەین 7 ملیۆن، كاك ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەسەور دەكەم ئەو دانانی سولفەی زەواج پێنج ملیۆنەكە لەسەر ئەو بڕە زیادە شتێكی غەڵەت دەردەچێت، چونكە پێشتر لە كاتێكدا كە ئەم بڕینەش نەكراوە، خۆ هەر بڕیار بووە كە سولفەی زەواج ملیۆنێك بووە، دوو ملیۆن و نیو حیساب كراوە، ئەگەر پێنج ملیۆنەكە هەمووی بخرێتە سەر ئەم پارە زیادەیە، تەسەوڕ دەكەم ئەو كاتە كەم دەهێنێت، دیسانەوە ڕووبەڕووی ئەوە دەبینەوە، وەزارەتی دارایی لەوانەیە لە نیوەی ساڵەكە بڵێت پارەكە نەما، لەبەر ئەوە هەر دەبێت لە ماددەی 15 ئەو كێشەیە چارەسەر بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، جەنابی وەزیر كەرەمكە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەنیسبەتی ئەو قەرز و سولفانەوە هیچی تەخسیسیان نیە، لەبەر ئەوە لە پارە نەقدیەكە دەردەچێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ پێی باشە 7 ملیۆن بێت با یەكێك هەڵسێت قسە بكات، كێ لەگەڵ ئەوەیە حەوت ملیۆن بێت، تكایە دەستی بەزر بكاتەوە؟، 32 بەڕێز لەگەڵدایە، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 48 بەڕێز لەگەڵدانیە، بۆیە بە زۆرینەی دەنگ ڕەت كرایەوە، تكایە هیچ ئەندامێكی پەرلەمان، زەحمەت لە ئەندامێكی تر نەكات ئەوها دەنگ بدات، ئێوە ئازادن، ئەندام خۆی بیر ئەكاتەوە، زەحمەت لە یەكتر مەكەن، چونكە ئەوە دژی مافی مرۆڤە، كێ لەگەڵ ئەوەیە پێنج ملیۆن بێت، تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، زۆر سوپاس، بە كۆی دەنگ پێنج ملیۆن پەسەند كرا، دەستان خۆش، فەرموو كاك عونی، رەجائەن، ئەرێ پێتان جوانە ئەوەندە داواتان لێ بكەین بێ دەنگ بن، هەمووی چەند دەقیقەیەكە، بۆ پەرلەمانی كوردستان، جوان نیە، لەناو جەلسەیەكی ڕەسمی لە كاتی دەنگدان، لەگەڵ یەك قسە بكەن، ئەوە ئەچێتە پڕۆتۆكۆڵەوە، ئەمێنێتن، بەیانی دكتۆرێكە لەسەر ئەوە وەزعە تەقیمی ئەم ئەندام پەرلەمانانە لەسەر چەند ئیلتیزام بە نیزام دەكەن لەناو جەلسەكان، رەجاتان لێ ئەكەم وەكو برایەكی ئێوە، ئیلتیزام بە هدوء بكەن، بۆ ئەوەی ئیشەكان بە ڕێك و پێكی بڕوات، فەرموون لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشـنیاری تـر هەیـە سـەبارەت بـە پێشـینەی هاوسـەرگیری، ئیعفـا کردنـی منداڵـەکانی شـەهیدان و ئەنفالکراوەکان، ئەو پێشنیارەش داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم بخرێتە دەنگدانەوە، ڕەقـەمی نیهـائی ئیعفا دەکرێت، پێنج ملیۆن ئێستا تەسبیت بوو، واتە سولفە نەبێت بۆ ئەوان، بێ بەرامبـەر بۆیـان بکرێـت، پارەکە ئیعادە نەکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان سەرهەنگ قسە نەکەی لە جێگای خۆت، ئەوەی قسە بکات ئیجرائـات ئەکـەم لەگـەڵیان، چـونکە بـە ڕەجا فایدەی نیە، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارە، کەوا کەس و کار و منداڵەکانی کچ و کوڕی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان ئەو قەرزەی بۆ هاوسەرگیری وەردەگرن، ببەخشرێن، واتە نەیگەڕێننەوە وەکو کەسانی تر، ببێتە مینحە بەخشین، قـەرز نەبێت دواتر داوایـان لێ بکرێـت بیگەڕێننـەوە، ببەخشـرێن لـە گەڕانـەوەی قەرزەکـەو، وەکـو مینحـە پێیـان بدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نەصەکەی بخوێننەوە فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تمنح سلفة الـزواج البالغـة خمسـة ملايـين دينـار لاولاد الشهداء والمـؤنفلين واعفـاءهم مـن اسـتردادها)، ئـەوە نەصەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایـە دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟، زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت سولفەی عەقار، سێ پێشنیار هەیە......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک کاروان صالح تکایە بێ دەنگ.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشـنیاری یەكـەم، دەڵێـت سـولفەكە زیـاد بكرێـت، بـۆ 20ملیـۆن دینـار، دووەمیـان بـۆ 25 ملیـۆن دینـار، سێیەمیان بۆ 30 ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لە 30یەوە دێینە خوارەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیـە 30ملیـۆن بێـت تكایـە دەسـتی بـەرز بكاتـەوە؟، 34 بـەڕێز لەگەڵدایە، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 46 بەڕێز لەگەڵدانیە، سوپاس، بە زۆرینـەی دەنـگ ڕەفز كرایەوە، ئێستا دێینە سەر 25 فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری دووەم 25 ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ببێتە 25 ملیۆن، تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 40بەڕێز لەگەڵدایـە كـە 25 بێت، سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بـەرز بكاتـەوە؟، 47 بـەڕێز لەگەڵدانیـە، سـوپاس، بـە زۆرینـەی دەنگ 25 ملیۆنەكەش ڕەت كرایەوە، ئێستا 20ملیۆن، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری سێیەم 20ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵدایە كە 20ملیۆن بێت، تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 85 بەڕێز لەگەڵدایە كە 20 ملیۆن بێت، سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموو بەردەوامبە.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

پێشنیاری تر سەبارەت بە تەرخانكردنی 35 ملیار دینـار بـۆ ئەنجامـدانی هەڵبـژاردنی پارێزگاكـان و قـەزاو ناحیەكان لە هەرێمی كوردستاندا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو نەصەكەی بخوێنەوە، كاك بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارێکمان کردبوو لەسەر سولفەی عەقارەکە، ئەگەر ئەوە تەئمین حەیاتەش کە دانراوە لەسەری لابرێت، هەر لەناو ئەو بڕگەدایە، ئەگەر لوتف بکەی بیخەیە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک شێروان، کاک بیلال دروست دەڵێت، ئەو پێشنیارە هات چەند بەڕێزێك پشتیوانیان لێی کرد، کە تەئمین حەیات لەسەری لابچێت، ئەگەر نەصەکەی بخوێننەوە بخرێتە دەنگدانەوە، فەرموو، کاک بیلال ئەگەر موقتەرەحەکە دووبارە بکەیتەوە.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە تەئمینی حەیات کە کراوە بە مەرج، لەسەر سولفەی عەقار، کە ئێستا بڕیار درا، سوپاس بۆ هەموو بەڕێزان کە بوو بە 20ملیۆن، کراوە بە مەرج هەرکەسێك، ئەگەر تەئمین حەیات نەکات، تەئمین حەیات بەو مانایە نیە ئەو کەسە تەئمینی حەیاتی بکرێت، تەئمین حەیاتەکە بەو مانایە دێت کە ئەو کەسە ئەگەر مرد، حکومەت لەو پارەیە خۆش بێت، ئەو مونەزەمەیە، یان ئەو کۆمپانیایە ئەم پارەیە بدات، ئەوە لێرە تا ئێرە دروستە، قەزیەکە لێرەیە، خۆی قانونەن هەرکەسێك قەرزی حکومەتی لەسەر بێت، خۆی بۆ خۆی پارەکەی عەفوو دەبێت، کەواتە بۆچی ئێستا ئەم شەرتە بخەینە سەر ئەم خەڵکە، ئەوە لە لایەك، لە لایەکی تریش، زۆر بەی هەرە زۆری زانایانی ئیسلام موتەفقن لەسەر ئەوەی ئەم تەئمین حەیاتە جائیز نیەو حەرامە، ئەوەی کە وەریشی دەگرێت، ئەوەیان باس کردووە کە لەناچاری دروستە وەربگیرێت، لەبەر ئەوەی ئەگەرچی حەرام کراوە، مادەم بووە بە مەرج، ئەگەر نا ئەوە قەزیەیەکە لە ڕووی شەرعیەوە ئیشکالی تێدایە، بۆیە من داوا لە بەڕێزان دەکەم کە لوتف بکەن، ئەم تەئمین حەیاتە ئەگەرچی پارەکەشی کەم بێت، لابرێت بۆ ئەوەی ئەو ئیشکالە شەرعیە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شەهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆزگە ئێمە وامان لێ بهاتایە لەم وڵاتەیە تەئمینی هەموو شتەکانمان بکردایە، بۆ نموونە، تەئمینی سەیارە یەکێکە لەو شتانەی کە کاتێك تۆ سەیارە ئەکڕی، سفر ئەیهێنیتە دەرەوە، یەکسەر یەکێکی موتەهەور خۆی لێ ئەدات، یەکسەر نرخی سەیارەکەت روبعێکی لێ دادەبەزێت، ئەگەر تەئمین هەبێ لەسەر سەیارەکەت، ئەو شەریکەی تەئمینە مەجبورە تەعویزی ئەو لێدانەت بداتەوە، بۆ عەقار بۆ حەیات، بۆ تەئمین سەحی، بۆ ئەم شتانە، رەجا ئەکەم، تکا ئەکەم، کارێك بێت ئەمە جۆرێکە لە تەئمین کردنی ژیان و ئەفرادو هاووڵاتیان لەناو کۆمەڵگا، بەناوی شەع و بەناوی ئەوەوە با ئێمە ڕێگە لەم حاڵەتە نەگرین، گوناهی کەسێك چیە خانوویەك دەکات، کەسێکی موتەهەور دێت، گڕی تێبەردەدات، منداڵێك شخارتەیەکی لێ ئەدات گڕی

تێبەرئەدات، ئەگەر تەئمین نەبێ، تەئمین ئەبێ ئەم خانووە، ئەم شەریکەیە مـەجبووە تـەعویزی بکاتـەوە، بۆیە تکا دەکەم ئەو تەئمین علی الحیاتە کارێك نیە، هەڵە بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان کەرەمکە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی ئەو قسەی سۆزان خان دەکەم، زۆر ڕاستە، بەس هیچ پەیوەندی بـەم مەوزوعـەوە نیـە، چـونکە ئەم مەوزوعە تەئمین لەسەر حەیات نیە، ئەگەر کاتێك شەریکەی وا بێتە ئێرە، من تەئمینی حەیاتی خـۆم بکەم، ئەگەر مردم، پارەیەك بدات بە مناڵەکانم ئەمە شتێکی تەواو دروستە، بەڵام ئەمـە هـەر ناوەکـەی بـە هەڵە هاتووە، تەئمینی قەرزی حکومەتە، یەعنی ئیجباری مواتن ئەکرێت، لە بڕی ئەو قەرزە لە حاڵەتێکدا، کە سولفەیە، ئەگەر مرد کـە ناخۆشـترین حاڵەتـە خـراپترین حاڵەتـە، ئێمـە تەسـەوڕ بکـەین، لـەو کاتـەش حکومـەت ئیسـتیعدادی لێخـۆش بـوونی نـەبێت لـە قەرزەکـە، بەڕاسـتی ئەمـە قـورس کردنـی بـاری شـانی هاووڵاتیانە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا موداخەلە خەلاس، سێ کەس، مەجال ئەدەم دیفاعی لێ ئەکات، کە لاپچێت، سێ کەس دیفـاع ئەکات کە بمێنێت، ئەوجا ئەیخەینە دەنگدانەوە، چونکە هەر کەسێك بە ناوی نیزامیەوە بۆخۆی قسە بکات نابێت، ئێستا سێ کەسـم ئـەوێت، ئەوانـەی ئەیانـەوێت دیفـاع بکـەن، کـە نـەمێنێت لابـبرێـت، ڕێ ئـەدەم بـە بەڕێز د.صباح، عمر، د.احمد، داخوازی زۆرە چوار کەس، چوار کەس دیفاع بکات، د.صباح، عمر عبدالعزیز، د.احمد وەرتی، د.بەشیر خلیل، ئەم چوارە دیفاع دەکەن، پاشان ڕێ ئەدەینە جەنابی وەزیـریش ڕەئـی خـۆی بدات، ئەوجا ئەیخەینە دەنگدانەوە، دوای ئەوەی چوار کەسیش دیفاع بکات کە بمێنێـت، د.صـباح بـەرزنجی، فەرموو.

بەڕێز د.صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە تەئمینی حەیات کە ئێستا تـەئمین لـە هـەموو دونیـا بـووە بـە سـەنعەتێك و گرنگیـەکی زۆری هەیە، لە فقهی ئیسلامیدا زانایانی موسـڵمان هـاتوون لێکۆڵینـەوەو لێکدانـەوەی زۆریـان بـۆ کـردووە، بـەڵام ئـەبێ بـزانین تـەئمین دوو جۆرە تەئمینـە، تـەئمینی ئیلزامـی، تـەئمینی ئیجبـاری، کـە حکومـەت دەیکـات، لەسەر سەیارات و لەسەر بواری تەندروستی و ئەمانە جیاوازە، هەموو زاناکان موتـەفقن لەسـەر ئـەوەی کـە ڕەوایە، ئەوەی کە بـاس کـرا، لـە مەسـەلەی سـەیارەو، مەسـەلەی بـواری تەندروسـتی و ئـەو شـەریکاتەی کـە فیعلەن ئەچێتە حکومەت و، ئەچێتە خەزێنـەی گشـتی پەیوەنـدی بەمـەوە هەیـە، ئەمـە ئیشـکالی تێدانیـە، بەڵام ئیشکال لەو شەریکاتی تەئمینی خسوسی هەیە، کە هەموو هەدەف و ئامانجیان بریتیە لـە ریـبح و لـە

قازانج، بۆیە زانایەکان زۆربەیان بڕوایان وایە کە شەریکاتی تـەئمین علـى حـەیات، ئەوانـەی کـە شـەریکاتی تجاری و ریبحین، قازانجەکانیان ئەچێتە کۆمپانیـا تایبەتەکانـەوە، ئـەوە ڕێگـەیان پـێ نـەداوەو بـە لایانـەوە حەرامە، مەوزوعەکە لێرەدایە، کاتێك کە نزیکەی 20 هەزار کەس، 30 هەزار کەس، لە قەرزی خانووبـەرە بەهرەمەنـد دەبێـت، بـەلام مـەرجی تـەئمینی حـەیات بچن پارەیـەك دەفع بکـەن بـە شـەریکاتی تـەئمینی حەیات، ئەمە ئەکرێتە مەرج بۆیان، ئەو کێشەیەی لێ دەکەوێتەوە، لەو 20 هەزار کەسە چەنێکیان ئـەمرن، مومکنـە لـەو 20هـەزار کەسـە، 100 کەسـیان بمـرێ، لـە نەتیجـە پارەیـەکی زۆر ئـەبێ بـە عایـدی ئـەو کۆمپانیایانـە، بـەلام لـە موقابیلیشـەوە پارەیـەکی کـەم ئەدەنـەوە بـەو کەسـانەی کـە مـردوون، یـاخود ئـەو قەرزانە ئەدەنەوە، لێرەدا زانایەکان پێیان وایە ئەمـە ئەچـێتە بـابی بـەیعی غـەرەرەوە عەقـدی غـەرەرەوە، یەعنی مومکنە یەکێك پەنجا ساڵ، بیست ساڵ ئـەو پـارەی تەئمیناتـە بـدات، بـەلام ڕۆژێـك لـە ڕۆژان لێـی بەهرەمەند نەبێت، بەلام کەسێك یەك ڕۆژ دابێتی یان ساڵێك دابێتی یان مانگێك دابێتـی، پارەیـەکی زۆری دەست دەکەوێت بە شێوەیەك لـە شـێوەکان، بۆیـە پشـتگیری لـەو ڕایـە دەکـەم، کـە شـەریکاتی تـەئمین علـى حەیات، بە تایبەتی شەریکاتی ریبحی تجاری تایبـەت، زانایـەکان ڕەئیـان پێـی نـەداوە، فـەتوایان وا داوە کـە نابێت، هەر عەقدێکیش ئەو مەوزوعەی بەسەرەوە بێت، شوبهەی لەسەرە، بۆیە داواکارم کە سولفەی عەقار وەکو خزمەتێك کە حکومەت دەیکات بۆ هاوولاتیان ، یەعنی خۆی ئەو مەرجەی تێدانەبێت، چونکە ئێمـە پەیوەندیەکی زۆرمان بە هاوولاتیانەوە کردووە، ئەوانیش داوایـان کـردووە لەبـەر خـاتری ئـەوەی ئـەو بـارە قورسـە نەچـێتە سەرشـانیان، وە گومانێـك کـە هەیـە، لەمەسـەلەی حـەلاڵ بـوون و حـەرام بـوون، ئێمـەش داواکارین لە پەرلەمانتارانی بەڕێز ئەو مەوزوعە بە نـەزەری ئیعتیبـار وەرگـرن، ئـەو مەرجـەی لێ لابـەن و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عمر عبدالعزیز کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی ئەوەی ویستم کاك صباح باسی کرد، من یەك تێبینی عـەرز دەکـەم، دوو مـەوزوع تێکـەڵ نەکـەین، ئەم باسە کە ئێستا هەیە لە ئارادایە، رسوماتێك وەردەگیرێت، هیچ پەیوەندیەکی بە بیمەوە نیـە بەڕاسـتی، ئەو بیمەی کە لە ولاتان هەیـە، ئـەنواعی هەیـە ئیختیاریـە موئەسەسـاتی ئـەهلی ئـەیکات، هەیـە حکومـەت دەیکات، ئەمەی لە کوردستان وەردەگیرێت رسوماتێکە ئیجباریە، هاوولاتی ئەیدات وەکو هەموو رسـوماتێکی تر وەردەگیرێت، ئەمە بیمە نیە، تکایە با تێکەڵ نەبێت لەگەڵ مەسەلەی تـەئمین علـى الحیـاة، منـیش پـێم باشە ئەو مەوزوعە لاببرێت، تکایە تێکەڵی نەکەن برادەران لەگەڵ مەسەلەی تەئمین ئیجتماعی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د.احمد کەرەمکە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکانی خۆم ئەدەمە کاك عبدالسلام، باشە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، وێڕای ئەوەی کە د.صباح لە ڕووی شەرعیەکەی ئاماژەی پێدا، دیارە ئامانج لە پێدانی ئەو سولفەیە بە هاوولاَتیان، بۆ ئاسانکاریە، بۆ دروست کردنی خانووبەرە، بۆ ئەوەی بتوانن ژیانی خۆیان دابین بکەن، لەبەر ئەوە، ئەو پارەیە بە ڕاستی قورساییەکی تر لە سەر هاوولاَتی دروست دەکات، کە لەو کاتەیە ئەو پارە بەقەرز وەردەگرێت کە بتوانێت خانوو دروست بکات، بەلاَم پارەی لێ وەردەگیرێ، ئەمە قورساییەکی لەسەر هاوولاَتی دروست کردووە، لیژنەی فەتوای یەکیەتی زانایانیش داوایان لە حکومەت کردووە، چەند جارێك من ئاگادارم داوایان لەخودی سەرۆکی حکومەتیش کردووە کە ئەم تەئمین حەیاتە لابەرێ، تەنانەت ئەو ڕسوماتە زیادە بەڕاستی پارەیەکی زۆر لە بری رسومات وەردەگیرێ، دیارە مەشکورەن حکومەت زیادەکەی لابردووە، بەڕاستی رسوماتێکی زۆر وەردەگیرێ لە بری ئەو مامەڵەیەی کە هاوولاَتی دەیکات، پێموانیە پێویست بەوە بکات 300 هەزار دینار بۆ مامەڵەی هاوولاَتی وەربگیرێت، ئەمە جگە لەو تەئمینەی ئەیداتە کۆمپانیای دڵنیایی، 300 هەزار دیناریشی لێ وەردەگیرێت وەکو رسومات، ئایا رسومات پێویستی بە 300 هەزار دینار هەیە؟، لەبەر ئەوە بۆ ئاسانکاری هاوولاَتی، 300هەزار لەوێ، 500 هەزاریش لەوێ، ئەکاتە هەشت سەد هەزار لە هاوولاَتی وەردەگیرێت، بەڕاستی ئەمە شانی هاوولاَتی قورس دەکات، من داوام ئەوەیە کە هەم رسوماتەکە کەم بکرێتەوە، بەڕێز وەزیری دارایش پێم خۆشە تەوزیح بدات لەسەری وەهەم ئەو پارەیەی کە ئەدرێتە کۆمپانیای دڵنیایی ئەمەش لابرێت وەکو ئاسانکاریەك بۆ هاوولاَتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز د.بەشیر خلیل کەرەمکە.

بەڕیز د.بشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر پێشینەی هاوسەرگیری و ئەوانە دوو جۆرە شتن، موستەحسەلاَت حکومەت بۆچی وەردەگرێت لەبەرامبەر ئەو قەرزە کە دەیدات، یەکیان رسوماتە، یەکیان ئەو بڕە پارەیە کە یان ساڵانەیە بە ناوی تەئمین علی الحیاة، ئەوەی رسوماتەکە هیچ موشکیلەمان لەگەڵی نیە، هیچ کێشەیەکی شەرعیشی نیە، لەبەر ئەوەی رسوماتی موستەحسەلە هەیە، بۆ حکومەت و لە هەموو دەوائرەکان هەیە، بۆ خەرجیە ئیداریەکانە، ئەوە موشکیلەی نیە ئەگەر بشمینێت، بەلاَم ئەگەر نسبەکەو ڕێژەکەی بێتە خوارەوە کەمتر بێت، ئەمە زۆر چاکترە، بەلاَم مەسەلەی تەئمینەکە دوو جۆر تەئمین هەیە، ئەوانەی کەوا غیر مولزەمن،

ئەوانـەی کـە ئیلزامـی نیـە، ئیلزامیەکـەی کـاك د.صـباح باسـی کـرد، ئـەوەی کـە ئیلزامـی نیـە، دوو جـۆر تەئمینمان هەیە، تەئمینێکی تجاری، تەئمینێکی تەعاونی، ئەوەی کە تەعاونیـە مانـای ئەوەیـە کـە تـۆ لـەو ماوەیەدا، ماوەی سـاڵێك و دووسـاڵ و دە سـاڵ، پارەکـە دەدەی لەپاشـان ئەگـەر هـیچ کێشـەیەك نـەبوو ئـەوە پارەیەکت بۆ دەگەڕێتەوە، بەلاَم تجاریەکە ئەوەیە ئەوە پارەیـە دەدەی بـۆ ماوەیـەك ئـەو پارەیـە دەدەی کـە هـیچ کێشـەیەك نـەبوو، هیچـت نـەبوو، پارەکـەت دەڕوات و ناگەڕێتـەوە، ئەمـە لێـرە فقهـی ئیسـلامیدا، لـە شـەرعی ئیسـلامیدا، دەڵێـت مـادەم پارەکـەت ناگەڕێتـەوە، کەواتـە حەرامـە، ئـەوەی کـە ئێسـتا دەکرێـت لـە کوردسـتان، لەسـەر سـولفەی عەقاریەکـە ئەوەیـە ئـەم جـۆرە تەئمینـە تجاریـەی پارەکـەت دەڕوات، ئەگـەر نەمردی هەتاوەکو قەردەکە خەلاَس دەبێت، ناگەڕێتەوە بۆت، بۆیە ئەمە بە شەرعەن جائیز نیـە، حەرامـە، داوا دەکەین کە ئەو تەئمینە لابچێت، ئەگەر لاشی نابەن، لەسـەر سولفەی عەقاریەکە لابچێت، یـان بـەلای کەمەوە ببێتە شتێکی ئارەزوو مەندانە، کێ بۆخۆی حـەزی لێیـە بـا بیکاتـە تـەئمین، کـێ حـەزی لێ نیـە بـا نەیکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا چوار بەڕێز ئەوانەی کەدیفاع دەکەن ئەوە بمێنێت، یەکـەم بـا جـەنابی وەزیـر ڕەئـی بـدات لەسـەری، ئەگەر ڕوونکردنەوەیەك بدەی، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو تەئمینەی کە ئێسـتا لـە شـەریکاتی تـەئمین، زۆربـەی لـە شـەریکاتی تـەئمینی حکومـەت تـەئمین کراون، ئەوە بۆ تەئمینی قەرزی عەقاریە، ئەوە بە پێـی قانونـەوە کـراوە، ئەگـەر پەرلـەمان چـی ئـەبینێت، چۆن ئیقرار ئەدات، ئەوە بۆ زەمانی قەرزەکەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ئێوە هەدەفتان لەمە چۆنە؟، ئەگەر ڕوون بکرێتەوە بۆ ئەوەی پەرلەمانتاران تێ بگەن، بـزانن ئێـوە وەکو حکومەت، وەکو وەزارەت، بۆ ئەم شتە دانراوە، فائیدەکەی چیە؟، بۆچی دانراوە؟.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زەمانی ئەوە قەرزە ئەکات بە نیسبەتی حکومەتەوە، دوای ئەوە بـە نیسـبەتی هاووڵاتیـەوە، هـەر هاووڵاتیـە کە ئەمری خوا ئـەکات، ئـەو خـۆی ئیعفـا دەکرێـت لـەو قـەرزە، شـەریکەی تـەئمین دێـت ئـەو پـارەی قـەرزە دەداتەوە حکومەت، پارەکەی حکومەتیش مەزموون دەبێت لەو حاڵەتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کـێ ئەیـەوێت دیفـاعی لێ بکـاتن، ئـەم بەڕێزانـە عمـر عبـدالرحمن، عمـر صـدیق هـەورامی، بێریڤـان سەرهەنگ، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەکو جەنابی وەزیر باسی لەسەر کرد، تێگەیشتنێکی غەڵەت هەیە لە تەئمین ، ڕاستە ئەمە تەئمینی نە حەیاتی کابرایە کە قەرز وەردەگرێت، نە تەئمینی ئیصابەیە، نە هی ئەزراری سەیارەیە، هی دەیینی دەوڵەتە، ئەو شەریکەیەی کە تەئمینی دەکات، ئیحتیمال وەربگرین دائیمەن کە نامرێت، ئەگەر کابرا مرد، ئەو دەینەی حکومەت، ئەو شەریکەی کە تەئمینی کردووە، زەمانی دەینەکە ئەکات، دەینەکە ئەداتەوە بە حکومەت، خەڵکێکی تر ئیستیفادەی لێ دەکات، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەمە بێتە سەر قاعیدەی غورم، کە وەکو د.صباح باسی کرد، ئەوە قاعیدەیەکی فیقهیە کە غورم بێت، ئەبێ غورم بالغورم بێت، مادەم غەریمە وەردەگرێت، غورمیش با لەسەری، چونکە ئەوە موستەفیدە چونکە ئەو مەسەلە تەئمینەی کە دەدرێت، بەبێ موقابیل نیە، لیقائی ئەو دەینەیە سبەینێ کە مردو ئیعفا کرا لە دەینەکە، ئەوە غورمە و دەستی کەوتووە، بە موقابیلەو هیچ حەرامێکی تیا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عمر صدیق هەورامی کەرمەکە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسە لەسەر حەرام بوون و حەڵاڵ بوونی ئەم بابەتە ناکەم، بەس تەنها ئەوەندە دەڵێم ئێمە با لایەکی ئەم بابەتە نەبینین، خەڵکێك هەیە کەم دەرامەتە، سوودمەند دەبێت لەو قەرزە، ئەگەر ئێمە ئێستا بڕیار لەسەر ئەوە بدەین، ئەم تەئمینە وەرنەگیرێ، ئەو کەسانەی کەم دەرامەتن و سوودمەند دەبن لەم قەرزە، دواتر ئەبێ خانەوادەکەیان قەرزەکە بدەنەوە، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم، بە بڕیاری پەرلەمان ئەم بابەتە مامەڵەی لەگەڵ نەکرێت، ئەمە بە یاسا ڕێکخراوە، ئەکرێت بە پێشنیارێك، دواتر لەگەڵ پێشنیارەکان کە پەرلەمانی کوردستان ئەینێرێت بۆ حکومەت، بە پێشنیارێك بنێردرێت، جارێکی تر حکومەت چاو بەم بابەتە بخشێنێتەوە، بۆ ئەوەی ڕای خەڵکی پسپۆڕ جارێکی تر لیژنەکانی پەرلەمانی کوردستان مامەڵە لەگەڵ ئەم بابەتە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ کەرەمکە.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکانی بەڕێز جەنابی وەزیر دەکەم، چونکە زۆر ڕاستە، بۆ گەڕانەوەی مادەم ناوی قەرزە، دەبێت زەمان هەبێت کە دەگەڕێتەوە، تەئمینیش پێویستە هەبێت، دەبێت خۆمان وا فێربین کە تەئمینمان هەبێت، تەئمین چەند جۆرێکە، تەئمینی سەیارە هەیە، تەئمینی منالّ هەیە، تەئمینی ژیان هەیە، تەئمینی ئەوەش هەیە کە دەڵێن، من بەحەرامی نازانم، ئەگەر وابی ئەمن لە ژیانم زۆر حەرامم کردووە، بۆیە هەتا پارەکە بۆم بگەڕێتەوە، دەبێت تەئمین هەبێتن، ئەوە بۆ ئەوەیە کە بزانین حکومەت پارەکەی خۆی وەردەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەك بەڕێزی تر دیفاع ئەکات، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەمەوێت یەك پرسیار بکەم، جا ئەوە کاك شێروان وەکو قانونیەك جوابمان ئەداتەوە یا وەزیر، ئەگەر یەکێك عەقار وەرگرێت و ئەو تەئمینە نەکات، لە ڕووی قانونیەکەیەوە بمرێت، ئیسقاتی ئەو قەرزە ئەبێت یان نا؟، چونکە بۆ هەندێك سولفە ئەو ئیسقاتە ئەبێت، هەر خۆمان قانونێکمان دەرکرد، لە خولی پێشوو ئەوەی دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون، 2008، ئەوەی کە خانووەکەی بۆ دەکرا، کە ئەمرێت ئیتر عەفوو دەکرێت، ئەمەوێت بۆمان ڕوون ببێتەوە، ئەمانەوێت یان کاك شێروان یان جەنابی وەزیر جوابمان بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی لیژنەی یاسایی با جوابت بداتەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قەرارەکی ئەنجومەنی شۆڕشی هەڵوەشاوە هەیە، سەبارەت بەو بابەتە، هەر کەسێك ئەگەر قەرزی عەقاری وەرگرت، ئەمری خوای کرد، لەقەرزەکە عەفوو دەکرێت، دوو، ئەوە لە یاسای (تأمین السکن للمواطنین في اقلیم کوردستان) ژمارە 7 ی ساڵی 2008 هەم فەقەرەکمان لەو بابەتە تەسبیت کرد لە ماددەی چوارەم، دەڵێین (في حالة وفاة مالك الوحدة السکنیة قبل تسدید الاقساط المترتبة بذمته یعفی الورثة ماتبقی من الاقساط)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی برای بەڕێزم کاك عونی ئیشارەتی پێیدا، زۆر تەواوە، ئەوەی جەنابی وەزیریش ئیشارەتی پێیدا زۆر تەواوە، ئەوەی کاك عونی بەنیسبەت وەفاتی موقتەریز واتە، ئەوەی کە قەرز وەردەگرێت، فعلەن ئەوە ئەگەر هاتوو ئەمری خوای کرد، عەفوو دەبێت لە قەرزەکە، وەرەسەشی عەفوو دەبێت و خۆشی عەفوو دەبێت پاش مردنی، بەلاّم زەمانەن بۆ ئەو ئیلتیزامەی کە هەیە بەینی خۆی و بەینی مەسرەف عەقاری، شەریکەی تەئمین دێتە جێگای ئەو شەخسە موتەوەفیە بۆ ئەوەی قەرزەکە بداتەوە، مەسەلەی تەئمینەکە لێرە مولزەمە بۆ زەمانی دانەوەی ئەو قەرزە، لەجیاتی ئەوەی وەرەسەکە بداتەوە، شەریکەی تەئمین قەرزی حکومەت دەداتەوە، ئەوە لە لایەك، لە لای دووەمەوە، شەریکەی تەئمین کە برادەران ئیشارەتیان پێیدا، کە تەئمین علی الحیاتە، ئەوەیان خەڵك ئازادە کە خۆی تەئمین دەکات لە کۆمپانیایەکان، بە نیسبەت تەئمین علی الحیاة، بەلاّم لێرە مولزەمە زەمانەن بۆ وەفای ئەو قەرزەی کە پێی دەدرێت، لە لایەن حکومەتەوە کە مەسرەفی عەقاری تێدایە، بە قانونیش تەنزیم کراوە، بەڵێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دوو بۆچوون هەیە، خەلاّس بوو موداخەلە، بۆچوونێك ئەوەیە کە داوا دەکەن ئەو تەئمینە نەمێنێت، بۆچوونێك هەیە ئەڵێت نەخێر بمێنێت، چونکە زامنە بۆ ئەوەی قەرزەکە بگەڕێتەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو تەئمینە نەمێنێت، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 74 کەس، دوو لەسەر سێی ئەندامانی پەرلەمان لەگەڵدایە کە لابچێت، کێ لەگەڵدایە بمێنێت ئەو تەئمینە، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر کەمن، بە زۆرینەی دەنگ لا درا، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك سەبارەت بە تەرخانکردنی 35 ملیار دینار، بۆ ئەنجامدانی ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆمەڵێك پەرلەمانتار پێشنیارێکمان کرد کە سولفەی عەقار بدرێت بە 100مەتری، ئەگەرچی جەنابی وەزیری دارایی باسی ئەوەی کرد......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دێینە سەری، ئەوە وەخت ماوە، کاك عونی بەردەوامبە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشـنیارێك پێشـكەش كـرا بــە تــەرخانكردنی بــڕی 35 مليـار دينــار، بـۆ ئەنجامــدانی هەڵبژاردنــەكانی پارێزگاكان و قەزاكان و ناحیەكان لە هەرێمی كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی كە ئێستا بەڕێز كاك عـونی خوێندیـەوە، یـەعنی كـەس پێشـنیاری نـەكردووە لـەوەی 10٪ ببڕدرێت، ئەوە خۆی لە ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی ئەدرێت، هەموو ئینتیخاباتێك......

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو، نا، هەیە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە جەلسەی دوێنێ حكومەت داوای كرد ئیزافەی ئەو خاڵە بكرێت، لەبەر ئەوە وەك چۆن بودجەكەی خۆی بە پڕۆژە یاسایەك ناردووە، ئەو خاڵەش ئیزفە كردنەكەی دەتواندرێت بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عدنان عثمان كەرەمكە.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە نەفەقاتی حاكیمەی ساڵی 2011 بڕگەیەك هەیە نەفەقاتی ئینتیخابات، حصەی ئیقلیم دانراوە بـە سـی و یەك ملیار، ئەمە ئیستیقتاع كراوە لە 17٪كە، واتە ئێمە بابڵێین سی و یەك ملیارەكە، سی و یـەك مليـار بوو نازانم بۆ بووە سی و پێنج، سی و یەك ملیار ئیستیقتاع كراوە لەو 17٪ی كە حصەی ئیقلیمە بەڕاستی پێویست دەكات كـە جـەنابی وەزیـر تـەوزیح بـدات، چـونكە لـەوێ تەحدیـد نـەكراوە، نووسـراوە نەفـەقات ئینتیخابات، تەحدیدی نەكردووە چیە و چی نیە، مەبلەغێك دانراوە لە حسەی ئیقلیمیش بڕاوە، بۆیە ئەم مەبلەغەی تر كە ئێستا تەخسیسی دەكەین، ئەمە هی چیەو لە كوێوە هاتووە؟.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، جەنابی وەزیر رەئیتان لەسەر ئەو موداخەلەیە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە جەنابی كاك عدنان خوێندیەوە ئەوە مەوزوعی عامە، ئینتیخاباتی عام، ئێمە هینمان لەگەڵ ئەو مەوزوعەدا هەیە، خاسە بە مەنتیقەی كوردستانەوە، ئێمە ئیقتراحمـان كـرد، ئـەو پارەیـەی كـە ئیسـتیقتاع

دەكرێت، ئەم پارەیەش ئیزافە بكرێت، چونكە تەجروبەمان هەیە لەگەڵی، ئینتیخاباتی پێشوو تر، ئەگەر عام بێت خۆیان ئەیدەن، خۆی لەویٚ دەردەچێت، بەڵام بۆ مەنتیقەكە بێت، لە هەرێمی كوردستان لە لای ئێمەوە دەردەچێت، ئەوە ئێمە بۆیە ئەگەر پێشنیازەكەش ڕەت دەكرێتەوە، ئەوە دەسەڵاتی خۆتانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەوەی برای بەڕێز كاك عدنان ئاماژەی پێی كرد، وەكو بەڕێز وەزیری دارایش ڕوونی كردەوە، ئینتیخاباتی عامە، بەڵام بۆ ئینتیخاباتی موحافەزات، انتخابات غير ملتزمە باقليم هەیە، بۆ پارێزگاكانی عیراق لەو یاسایەدا ئەوە بڕاوەتەوە، بۆ هەرێمی كوردستان حیساب نەكراوە، ئەوە بۆیە لەسەر میزانیەی هەرێمی كوردستان پێویست دەكات مەسەلەی ئینتیخاباتی پارێزگاكان لە لایەن خۆمانەوە ئیدارە بدرێت، تەمویل بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دروستە، فەرموو پەیام خان.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر وتی ئەوە بۆ عامە، ئێمە خۆمان باش ئەزانین 2011 چ ئینتیخاباتێك هەیە، تا 2013، ئینتیخاباتی عام هەیە، كەواتە لە 2011 هیچ ئینتیخاباتێكی عام نیە، ئەو پارەیەی كەتەخسیس كراوە، بۆ هەرێمی كوردستان، بۆ كویٚ ئەڕوات....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە ئەم مەوزوعە ئەوەندە موشتومڕ هەڵناگری، ئەمە تەخسیسێك نییە، حیجز دەبێت، ئەمە مەنتقیش نییە حكومەتی هەرێم ئەگەر بتوانێت، تەئمینی ئەو پارەیە لەبەغداوە بكات، بچیت پارەكەی خۆی بۆمان سەرف بكات بۆ ئینتیخابات، ئەوەی ئێمە لێی تێگەیشتووین، ئینتیخاباتی مەحەلی كە لەسەر ئاستی هەرێم دەكرێت، خەرجیەكانی لەسەر هەرێمی كوردستانە، بۆ ئەوەی لە ئایندەیەكی نزیك مەسەلەی مالی نەبێتە سەبەبێك، گرفتێك لە بەردەم هەڵبژاردن، من لەگەڵ ئەوەدامە ئێمە تەخصیصی ئەم مەبلەغە بكەین، ئەگەر حكومەت، دیسانیش دەڵێمەوە، ئەگەر توانی تەئمینی مەبلەغ بكات، خۆ پارەكەی ئێمە هەر لە خەزینەی حكومەتە وهیچ دەستكاری ناكرێت و مەعقولیش نیە دووجار سەرف بكرێت، ئەگەر نا پتر

زەمانێکە، ئیتمیئنانێکە، ئەوەی پەرلەمانی کوردستان ئیقراری ئەوە بکات، مەسەلەی مالی نەبێتە گرفت لەبەر دەم هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی پارێزگاکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو عظیمة خان.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو 10٪ کە بڕاوە زۆربەی ئەو پێشنیارانەی ئەو برادەرانەی کە لە پەرلەمانە کردیان، کەس پێشنیاری ئەوەی نەکردووە، دائیمەن سێ کەس ئەبێ ئەو پێشنیارەی کردبێ، ئینجا بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام ئەو پێشنیارە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا، وەزیر داوای کرد بە رەسمی و چەند ئەندامێکی پەرلەمانیش پشتیوانیان لێ کرد، یەکێ لەوان گۆران ئازاد بوو، صبیحە بوو، عیماد بوو، عمر نورەدینی بوو، لای ئێمە تۆمار کراوە، کاک کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پار ساڵ لە لیژنەی یاسایی، دەستەی کۆمیسۆنی باڵای هەڵبژاردنمان بینی، وتیان وا پارەکە لای ئێمە هەیە، ئەگەر ئێوە نووسراوێك بکەن، ئەم پارەی کە ئێوە باسی ئەکەن ماوەتەوە و با نەچێتەوە عیراق، ئەمە یەکیان، دوو، ئێمە کاتێ دەمانەوێ پێشنیار بکەین، ئێمە پەرلەمانتار وتی 10٪ ببڕێ، حکومەت لێرە کاتێ 10٪یەکەی بینیوە، ئەڵێ، با ئەمە بۆ پارێزگاکان تەرخان بکرێ، کێ پشتیوانی کردووە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەزم لێیە لەبەر ئەوەی لە پرۆتۆکۆل تۆمار دەکرێ، ئەوەی راست بکەمەوە بۆ برای بەڕێزم کاك کاردۆ، ئێمە راستە کۆمسیۆنمان بانگ کرد، ئەو قسەی بەڕێزی دەیڵێ، راستە، بەڵام وتی ئەگەر تا نیهایەتی ساڵی 2010 ئینتیخاباتەکە نەکرێ، پارەکە ئیعادە دەبێتەوە بۆ ناو بودجەی عیراق، یەعنی ئەوە نیە هەر وا بێتەوە و بۆ 2011 دابین کرابێ، دوو، من یەکەێك لەوان و کەیلی خان بووین، پشتیوانی بۆچوونی ئەوانمان کرد، بیخەنە دەنگدان، دەنگی دێنێ یان نایێنێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صديق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەرای ئەوەی کە ئەو بۆچوونە هەبوو بە تەرخان کردنی ئەو بڕە پارەیە، بەڵام ئەم بڕە تەرخان دەکرێ، ئەگەر ئینتیخابات ئەنجامدرا ئەو کاتە خەرج دەکرێ، ئەگەر ئینتیخابات ئەنجام نەدرا، بڕەکە بەس تەرخان کراوە و خەرج ناکرێ و دەچێتە سەر حیسابێکی تر و بۆ مەبەستێکی تر خەرج دەکرێ، ئەویش بە پێی یاسا و بە پێی رێنماییەکان، وەزیری دارایی موناقەلەی پێدەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من پرسیارەکەم ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، ئەگەر ئێمە ئەم لە 10٪ مان نەبڕیبایە و ئەم پارەیە لەمە جیانەکرابایە بۆ هەڵبژاردن، ئینتیخاباتی پارێزگاکان نەئەکرا، ئەی ئەگەر ئەمەمان نەبووایە، ئەو پارەی لە کوێ ئەهێنا؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەگەر ئەو پارەیەمان لێرە دەست نەکەوێت، مەجبوورین ئەچین لە ئیحتیات و تەواری ببڕین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کات خەلاص بوو، روون بوو، پێشنیارێك هەیە، حکومەت بە زەرووری ئەزانێ، چەند ئەندامێکی پەرلەمان پشتیوانی لێ ئەکات، چەند ئەندامێکیش پێی وایە زەروور نیە، ئەو پێشنیارە صیاغە بکرێ و ئەخرێتە دەنگدانەوە، فەرموون.

بەڕێز عەونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخصيص مبلغ قدره 35 مليار دينار لتغطية نفقات اجراء انتخابات مجالس المحافظات و الاقضية و النواحي في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 67 بەڕێز لەگەڵی دایە، کێ لەگەڵدا نیە؟، 28 بەڕێز لەگەڵەیدا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عەونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار کرا بە زیادکردنی دەرماڵەی خۆراك بۆ پۆلیس و ئاسایش و قوەی ئەمنی داخیلی بۆ 210 هەزار دیناری مانگانە، داوا دەکەم لە سەرۆکی پەرلەمان ئەو پێشنیارە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە بەو شێوەی خوێندرایەوە، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ خاڵێکی تر.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکی تر هەبوو سەبارەت بە تۆڕی چاودێری کۆمەڵایەتی، کە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان نیزامیە؟، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرباری ئەو 210 هەزارەی کە بەڕێز کاك عەنی باسی کرد، ئێمە 12 ئەندام پەرلەمان یادداشتێکمان دا بۆ جەنابت و لێرەش چەند کەس پشتگیریان لێ کرد، کە 7 ساڵی ئەو 210 هەزارەی بەدەل ئەرزاقە وەك چۆن فەرمانبەرانی مەدەنی 7 ساڵیان بڕیار دراوە بۆ بگەڕدرێتەوە، ئەوانیش بۆیان بگەڕێتەوە، بەڵام موودەکەی دەستنیشان بکرێ لە ماوەی 2 ساڵدا، ئێمە 12 کەس تەوقیعمان کرد و لە لای جەنابتانەو، چەند کەسێکیش ئەو پێشنیارەی کرد، لەبەر ئەوە، ئەوە غوبنێك بووە و بۆ ئەوەی بگەڕێتەوە بۆ پۆلیس و ئاسایش.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە میزانیەی یەك ساڵە، هی 2011، لە 2011/1/1 تا 2011/12/31 ئەو پارەیە لەبەر دەستە، لەبەر ئەوە تۆ ناڕۆیت، فەرموو کاك عبداللە.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ قەرەبووی فەرمانبەرانیش هەر بە هەمان شێوەیە، پێوەرەکەی یەك پێوەرە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر رەئیتان؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی فەرمانبەران مووچەیە، ئەمە موخەصەصاتە، موخەصەصات صیفەتی دەیموومەی نیە، هەر کاتێك ببڕێت و هەر کاتێکیش بدرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، جەنابی کاك عەونی بەردەوام بە، فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە تۆڕی چاودێری کۆمەڵایەتی، پێشنیاری ئەوە کرا کە ئەو دەرماڵەی کە دەدرێ، ئەو بەخشینە، زیاد بکرێ لە 75 هەزار دینار بۆ 150 هەزار دینار، ئەگەر ئەو پێشنیارەش بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، کاك بیلال نیزامیە؟، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان (بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ئەم پێشنیارەی کە دکتۆرە خوێندیەوە، چەند بەڕێزێکی دیکەش پێشنیاری ئەوە کرا کە کەمئەندامانی هاووڵاتی و هەموو ئەوانەش کە پلە، راتبەکانیان لە خوار 150 یە بکرێتە 150، وەکو یەکی لێ بکرێ، یەعنی هیچ کەس لە خوار 150 راتبی نەبێ، تکایە ئەگەر ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە سوپاست دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو سەرۆکی لێژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی، حەز دەکەم ئەو مەوزوعە روون بکەم، لە پارەوە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی بەڕێنمایی کە ئەنجومەنی وەزیران موافەقەی کرد لەسەری، بڕیاری داوە 150 بێت بۆ هەموو ئەوانەی کەمئەندام و ئەوحاڵەتە، لەگەڵ دانی 100 هەزار بۆ دایك و باوك، لەگەڵ ئیجبازەی مدفوع الراتب ئەگەر یەك کەمئەندامیان هەبێ، ئەگەر دوو کەم ئەندامیان هەبێ، دایك و باوك دەتوانن لە ماڵ بن، واتا ئەوەی مامۆستا داوای کرد تەحقیق بووە لە پارەوە لە مانگی 7ەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خانم.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕۆژانەی کە گفتوگۆ لەسەر ئەم بابەتە کرا، باس لەوەش کرا کە تۆڕی کۆمەڵایەتی پارەکە زیاد ئەکرێ بۆ 150 هەزار، لەگەڵ ئەوەدا بە ڕێنماییەك داوا بکرێ وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی کە پێداچوونەوەی بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر ماوە شەونم خان، جارێ پاز مەدەن تکایە، سەبر بکەن با تەواو بێت، ئەگەر نەبوو ئەوجا شتەکان بڵێن، کاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبد الحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زیاد لە 10 ئەندام پەرلەمان باسی ئەوەمان کرد مووچەی کەمئەندامان و خاوەن پێداویستیەکان زیاد بکرێ، یەعنی لەبەر ئەوە حەقی وایە بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جوابدرایەوە، ئەوە تەحقیق بووە، وەکو کاك عبدالسلام ڕوونی کردەوە، بیلزەبت وایە، ئیتر شتێك بووە، بۆ جارێکی تر بیخەنە دەنگدان، کاك عەونی بەردەوام بن، فەرموون.

بەڕێز د.ڕۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەرخان کردنی 150 ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانە لە هەرێم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ خاڵێکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەرخان کردنی 300 ملیار دینار و زیاد کردنی بۆ بودجەی ئەو پرۆژانەی کەوا پێشنیار کراوە، بەڵام لەکۆی گشتی تێچوونی کولفەکەی تەنها لە 10٪ کەمتری بۆ تەرخان کراوە بۆ بودجەی ئەو پرۆژانە زیاد بکرێ، ببورە، لەسەر پارێزگاکانی هەرێم دابەش بکرێ بە پێی ڕێژەی دانیشتووان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بیخوێنەوە جارێکی تر.

بەڕێز د.ڕۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

300 مليار دينار لاضافتها الى الموازنة الاستثمارية، لتعزيز المشاريع المقترحة التي خصصت لها نسبة اقل من 10٪ من الكلفة الاجمالية للمشروع و توزع على محافظات الاقليم بنسبة سكانها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، کاك د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە خەریکە هەموو یاسایەکە لە ماددەی یەکدا هەمووی کورت ئەکەینەوە، یەعنی بەراستی کۆمەڵێك لەو بابەتانە پێم وایە لە ئەحکامی خیتامی لە ماددەی 15 ئەتوانین موعالەجەی بکەین، یەعنی خەریکە ئێمە هەموو قانونەکە لە ماددەی یەکدا کورت ئەکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ماددەی یەك نیە، ئەوە بەس پێشنیارەکانە، دەبێ یەکلابکرێتەوە تاکو لە ژێر رۆشنایی ئەو پێشنیارانە کە دەنگی دێنی، ئەوجا ماددەکە دابڕژرێتەوە، بۆیە پێویستە ئەوانە بەدەنگدان یەکلا بکرێتەوە و بە ماددەکی سەربەخۆ رێك دەخرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من ئەوەی کە ئێستا ئەیکەین، ئەکەوینە هەڵەیەکی حیسابیەوە کە دواتر لەبەر ئەوەی دەنگی لەسەر ئەدرێ، ناتوانین بگەڕێینەوە سەری، ئێمە بیرمان نەچێ لە 10٪ مان تەخصیص کردووە، ئێستا لەوە ئەچێ بایی 100٪ مان پێشنیار کردبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا خانم، حیسابیان کردووە لێژنەی دارایی، من لەگەڵیان دانیشتم و زۆر بە جوانی حیسابیان کردووە، فەرموو بەردەوام بە د. رۆژان.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکی تر سەبارەت بە تەرخان کردنی بڕی 100 ملیار دینار بۆ پاڵپشتی کردنی، پرۆژەی خزمەت گوزاری لەو قەزا و ناحیە سنووریانەی کەوا زەرەرمەند بووینە کە راگوێزراون پێشتر و، بۆ میزانیەی پەرەپێدانی پارێزگاکان زیاد بکرێ بە پێی رێژەی دانیشتووان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بەردەوام بن، نوقتەی نیزامی کاک کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو رێژانەی کە باس ئەکات، ئەمە 10٪ یەکەیە خۆی، کە تەواو بوو، هەر پێشنیارێکی ترمان هەبێ جێی نامێنێتەوە بۆ ئەوەی ئێمە بڵێین، کاکە ئەم پێشنیارەش لە باتی 100 ملیار تەرخان بکەین، ئەوە دەکەینە(90)،(10)ملیار بۆ ئەمە تەرخان دەکەین، لەبەر ئەوە دوای پێشنیارەکان کە تەواو بوو، قبول کرا یان قبول نەکرا، ئینجا ئەم رێژانە بخوێندرێتەوە لێرە، سوپاس، چونکە ئەوە دەیەوێ لە 10٪ کۆتایی پێ بێ، دوایی هەر پێشنیارێکمان هەبێ دەڵێ پارە نەماوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عەزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیازەکەم ئەوەیە کە دەبوایە بەلایەنی کەمەوە، بڕگەی داهات کۆتایی پێ بهاتبایە، سەرنجمان هەیە لەسەر داهات، داهاتەکە کۆی ڕەنووسی داهات گۆڕانکاری بەسەردادێت لە هەرێمدا، بۆیە ئەم کاتە کە تەخصیصاتەکانیش کە ئێستا بە کەم و زۆری دائەنێن لە سەر رۆشنایی داهاتەکان ئەبوو، بۆیە ئەبوایە ئەو بڕگەیەکۆتایی پێ بهاتبایە، ئینجا ئەو بڕگانە بخرایەتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عومەر نوەردینی فەرموو.

بەڕێز عمر حمدامین خدر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا ئەگەر سەیری یاسای گشتی موازەنەی عیراقی بکەین، لە چوارچێوەی نەفەقاتدا، دوای ئەوەی تەواو بووە، لە 4٪ ی تەخفیز کردووە بە ماددەیەك، هەر لەم ماددەیەدا دەستنیشانیان کردووە، تەخصیصەکەی بۆ چیە؟، یەعنی بەو شێوەی کە ئێستا هاتووە، دروستە، بەڵام پێویستە تەخفیزەکە و تەخصیصەکەی لە چوارچێوەی ماددەیەکدا صیاغە بکرێ و ئیزافە بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستاش وا كراوه و بەو شێوه ئەكرێ، كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد احمد على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە زیاتر له 10 ئەندام پەرلەمان، پێشنیارمان كرد بۆ حكومەت، دوو یاسا لەم پەرلەمانە دەرچووە لە ساڵی 2007، بۆ خانەنشینی پێشمەرگە و كەم ئەندامی سەنگەر، هەروەها پێشنیازمان كردووە، هیچ نەبێت پێشمەرگە بەراستی .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

برا دێتن، هەمووی باس دەكەین، ئەوانی تریش هەموو موقتەرەحەكان به تەسەلسول داندراوە، فەرموون.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی ئێستا هەیە، نەك ئی لێژنەی دارایی و یاساییە، ئەمە ڕەچاوی كۆی پێشنیاری ئەندامانی پەرلەمان كۆكراوەتەوە لێرە و تەرتیب كراوە و بخرێتە بەردەم ئەندام پەرلەمان بۆ دەنگدان، ئەوە ئی مە نیە، لێژنەی یاسایی و دارایی، ئەوە پێشنیاری ئەندامانی پەرلەمان كە لە هۆڵی پەرلەمان كراوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز سەمیر سەلیم فەرموو.

بەڕێز سمير سليم امين بەگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵا ئێمە مەجموعەیەك دوو پێشنیارمان كرد، نەمبینی لەناو پێشنیارەكاندا، یەكەم، موخەصەصاتی غەلائی مەعیشی كە بۆ موەزەفین بۆ ئەوەی عەدالەتێك لە رەواتبی پلە نزمەكان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەی خەلاص بوو، ئەگەر نەبوو ئەوجا بڵێین، فەرموو.

بەڕێز سيوەيل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی دەكرێ و ئەو ڕێژانەی كە زیاد دەكرێ، ئایا له سەر ئەساسی 979 ملیارەكەی باسیان كرد، یان لەسەر 967 ملیارەكەیە؟، كە ئیشكالی تێدا بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەيى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ڕێـژەی کە دەنگی هینـا 10٪یەکـە، لەسـەر ئـەو بنەمایـە کـە 10٪ موازەنـە کـەم بکرێتـەوە، بودجەکە دەکاتە 989 ملیار و 670 ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـۆ ئـەوەی کـە مـن پێموایـە کـات بگەڕێتـەوە و جەنابیشـت هـەر داینەنیشـینی ئـەو لیسـتە و بڵـێ ئـەوە پێشنیارەکەو دوایی ئەخوێندرێتـەوە، ئێسـتا منـیش چـەند پێشـنیارێکی تـر کـە لـە جـێ مـاوە و تەسـنیەی لەسـەر کـراوە، بـەڵام نـایڵێم و چـاوەڕێ دەکـەم تـا کۆتـایی، بـەڵام هەنـدێ چـاوەڕێ ناکـات، ئەگـەر بکرێـت پێشنیارەکان هەمووی بخوێندرێتەوە، ئەمانە دوایی کە خوێندرایەوە ئەوەی تر ئێمە دەست بەرز ناکەینەوە بڵێین ئەوەی بۆ تێدا نیە؟، بەڵام ئێستا هەر دەست بەرز ئەکەینەوە و ئەڵێین بۆ ئەوەی تێدا نیە؟، کەواتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، لێژنەی یاسایی بەردەوام بن.

بەڕێز د.ڕۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پاڵپشتی کردنی پڕۆژە خزمەتگوزارییەکان لەناوچە دابڕاو و کێشە لەسەرەکان، ئەویش بە پێی ئەو ڕێژەیەی کەوا لەبەر دەستدایە و حیسابمان کـرد 70 ملیـار دینـاری بەردەکـەوێ، (70) سـبعون ملیـار دينار لدعم المشاريع الخدمية للمناطق المستقطعة و المتنازع عليها، و تتولى وزارة التخطيط في الاقليم متابعة تنفيذ ذلك.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایـە دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟،زۆر سـوپاس، کـێ لەگەڵـدا نیـە؟ بـە کـۆی دەنـگ پەسـند کـرا، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لەو نیسبەتەی کە دابەزێندراوە، بـڕی 20 ملیـار دینـار تەخـصیص دەکـرێ بـۆ بینـا و تـەئمین کردنـی هەموو ئەو دام و دەزگا وەرزشیانە و هاوکاری بەشی وەرزش لە هەرێمی کوردستاندا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەعەرەبیش بخوێننەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخصص مبلغ قدره 20 مليار دينار لبناء و ترميم المنشأت الرياضية و دعم القطاع الرياضي في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بەردەوام بن. د.ثائر فەرموو.

بەڕێز د.ثائر عبد الاحد اوغسطين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو 20 ملیارەی حەز دەکەم بەس ئاماژەی پێبکەم بە نیسبەتی وەزارەتی دارایی، رەبتی نەبیتەوە بەو 10 ملیارەی کە تەرخان کرا بۆ بودجەی 2010.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، ئەمە میزانیەی 2011 یە، عیلاقەی بەوە نیە، ئەوەی تر قەپات بوو لە 2010/12/31، تەواو، نیە، دانیشە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موقتەرەحێکی تر هەبوو بۆ، هاوکاری کردن و پشتگیری کردنی قەرزەکانی هەردوو بانکی زیراعی و صیناعی، بەم شێوەی خوارەوە:

تعزيز قروض المصرفين الزراعي و الصناعي.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیش هەتانە؟.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ: هاوکاری کردنی قەرزەکانی هەردوو بانکی پیشەسازی و کشتوکاڵی، پشتیوانی کردن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

توخوا بەعەربی بیخوێننەوە.

بەڕێز عمر عبدالعزيز بهاء الدين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تعزيز قروض المصرفين الزراعي و الصناعي.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵێکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی کە کرا، ئێستا ئەوەی ناحیەی قانونیە لەو ماددەیە جێبەجێ بوو، ئێمە صیاغەمان کرد بەو شێوەی کە ئێستا دەنگی لەسەردرا، ئەگەر پێتان باشە ئەو ماددەیە بخوێنینەوە، ئەو پێشنیارانەی تر کە ماوە، ئەمە بە ماددەکانی دیکە چ پێتان باشە بیخوێنینەوە، چ بیکەینە تەواو کردنی ئەو ماددەیە، پێشنیاری دی زۆر کرایە، هەموو ئیشمان لەسەر کردیە و صیاغەکەشمان تەقریبەن ئامادەکردیە، دوایی یان لە کاتی موناقەشەکردنی ماددەکانی قانونەکە کە لە دوایی موناقەشە دەکەین، دەیخەینەوە دەنگدانەوە، یان ئێستا، کوو پێتان باشە وای لێ دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەین بخوێندرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی ئاماژەیان بەوە کرد، ئەو بڕەی کە بڕا کە لە 10٪یەکە بوو، بەم جۆرەی خوارەوە تەخصیص کرا، ئێستا لە پەرلەمانی کوردستان بڕیاری لەسەر درا، ئەمە بە ماددەیەك جیا بکرێتەوە، ئەوەی پەیوەندی بە بڕیار و پێشنیارەکانە، هەر ئەو بڕیار و پێشنیارانە نین کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کردوویانە، بەڵکو کۆمەڵێك بڕیار و پێشنیارمان هەیە لە راپۆرتی لێژنەی دارایی و کاروباری ئابووری، هەموو ئەوانە لە چوارچێوەی بڕیار و پێشنیار، دواتر لەگەڵ یاساکە ڕەوانەی حکومەت دەکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره من ئاماژەم بەو دوو یاسایەدا بەداخەوە لەوە هیچ تەخصیص نەکراوە، دوو، ئێمە پێشنیارمان کرد وەکو لیژنەی شەهیدان، 10 کەسین، 10 ئەندامی پەرلەمانین داوامان کردووە کە دەرماڵە بۆ منداڵی شەهید وەکو هەموو موزەفێك ئەبووایە لەو 10٪ جێگەی بکردبایەوە، بەڵام بەداخەوە لەو 10٪ جێگەی نەکراوتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری ئەو ڕایەی کاك محمد دەکەم، کە هەندێك پێشنیار کراوە لە لیژنەکانیش، بۆ نموونە ئەوەی منداڵی شەهیدان ئێمە وەکو فراکسیۆنی گۆڕان، داوامان کردووە کە منداڵی شەهیدان ئەوە بۆیان بگەڕێتەوە، بێجگە لەوە، داوامان کردووە کە چاککردنی مووچەی خانەنشینان بخرێتە دەنگەوە، دەنگی نەهیناوە، مەسەلەن ئەوە موخەصەصاتی توێژەری کۆمەڵایەتی، فەرەبووی فەرمانبەران و مامۆستایان، ئەوانە هیچی نەخرایە دەنگدانەوە، پێویستە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەو ماددەیە باسی پارەیەکی موحەدەد دەکەین، کە ئیستیقتاعە لە 10٪ لە سەر ڕۆشنایی ئەو پارەیە، ئێمە هاتووین کۆمەڵێك پێشنیار هەبوو لە هۆڵی پەرلەمان کە ڕچاومان کرد، ئەو خاڵانەمان خستە بەردەستی پەرلەمان کە دەنگی لەسەردا، ئێمە لەو ماددەیە باسی هەموو پێشنیارەکان ناتوانین بکەین، یەعین ئەوە ماوە، پێشنیار ماوە، پاشان دێینە سەری کاتی موناقەشەکردنی خاڵەکانی کە پەیوەستە بەو پێشنیارانە، یان لە ئەحکامی خیتامی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خانم.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکێك لە بڕگەکان کە ئەڵی بۆ ئەو 100 ملیارەی کە بۆ ناوچە زیانلێکەوتووەکان، ئەو کەلیمەی و ئەو وشەیە بکرێ بە ، ئەو شار و شارۆچکەی کە خاپوور کراون، چونکە فەرق هەیە زیان، دوایی مەتاتیەکەی نامێنێ، ئەبینی ئەو خاپور کراوە ئەوانەی کە تەخت کراون و زەرەریان لێ ئەکەوێ و حەقیان ئەخورێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێ ئەچێت ئێمە تا ئێستا یەك موعاناتمان هەبوو، ئەویش ئەوەبوو لە عەمەلیەی تەصویتدا وەکو کەمینە لەناو پەرلەماندا، ئەکەوتینە بەردەم زۆرینە و کەمینە، قبوڵمان بوو پرۆسەکە دیموکراسیە، بەڵام لە ئێستادا ئیستینتاجێك بوو، شتێکی تازە هاتووتە پێشەوە، پێشنیاریش چوویتە بەردەم عەمەلیەی زۆرینە و کەمینە، راستە ئەگەر زۆرتری لە پێشی، بەڵام شەرعیەت لەناو پەرلەماندا بۆ سێ پێشنیار کە سێ ئەندام پەرلەمان بیکات، قوەتی قانونی وەکو وایە کە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا شتی وانیە، قانون لەخۆتەوە دامەنێ ئاشتی خان، فەرموو دانیشە، پێشنیاریش ئەخرێتە دەنگدانەوە، ئەمانە پاشان، دێت پێشنیارەکان لە وەختی خۆی دێت و لەسەری ئیتیفاق دەکەن، ئامینە زکری فەرموو.

بەڕێز ئامینە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤە دوو ساڵە لە بودجە موناقەشە لەسەر هەندێ دکەین کو قەرەبوو کردنا ئاواریت ئێرانا و تورکیا بێتە کرن، ئەڤێ موناقەشەی بودجەدا ڤی 10 ئەندام پەرلەمانا موناقەشە سەر هەندێ کر کو مەبلەغێك بێتە تەخصیص کرن ڤی لە 10٪ بێتە بڕین بۆ ئاوارێت ئیران و تورکیا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید وەڵامتان.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قەرەبوو کردن ڕەوایە، ئێمە لەگەڵین، بەڵام قەرەبوو کردن دەبێت بزانی ئەو کەسانە چەندن؟، چۆنن؟، چەند پارە بەش دەکات.؟، حەجمی زەرەر چەندە؟، خۆ ناکرێت ئێمە لە هۆڵی پەرلەمان بڵێین ئەوەندە ملیار دینار بۆ فلان کەس، قەرەبوو کردنیش یەعنی سیستەمی خۆی هەیە، چۆن، چەند، ئەوانە چەندن، لە کوێن، کەنگین هاتن؟، بە ژمارەی خێزانە، بەعەدەد دەدەین، بە پێی حەجمی زەرەر دەدەین، وەڵا ئەمە ناکرێت لە هۆڵی پەرلەمان بڕیار لەسەری بدەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو پێشنیارانەی کە بەراستی ئێستا، قسەکەی کاك حەمە سعید زۆر دروستە، ئێستا ئەگەر بخوێنینەوە لە بۆی بزانین ئەو پێشنیارە، پێشنیار بۆ زیادکردنی میزانیەی تەندروستی زیاد لە 20 کەس قسەی لەسەر کرد، بۆچی ئێستاکە ناخرێتە ناو دەنگدانەوە؟، زیاد لە 20 کەس قسەی لەسەر کردووە، داوامان کردووە کە میزانیەی تەندروستی زیاد بکرێ، میزانیەکەی زۆر کەمە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەو تەوصیاتانەی کە ئێستا هەیە، عەدەدەکەی مەحدودە، هەر فراکسیۆنێك، تەوصیاتەکانی خۆی بە نووسین وەکو پارەکە کە کردمان، بدەنە سەرۆکایەتی، بۆ جەلسەی ئێوارە یەك، یەك ئەیخوێنینەوە، ئەوجا لەسەری رەئیتان ئەدەن، تکایە لە هەموو فراکسیۆنەکان نوقتەی نیزامی، وا قسە ئەکەین، رەجائەن، هەر فراکسیۆنێك تەوصیاتەکانی خۆی بە رێك و پێکی و بە خەتی خۆی کە لاتان هەیە، بینووسن و بماندەنێ، ئێمە تەنزیمی دەکەین و پاشان دێین لێرە عەرزی بەڕێزتان دەکەین، دیارە لێژنەی دارایی و لێژنەی یاسایی هەندێك تەوصیاتیان وەرنەگرتبێت، کاك حەمە سەعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن بە خۆشحاڵیەوە ئەو پێشنیارانەی کە ئێستا موصادەقەمان لەسەری کرد، دەرماڵەی پۆلیس و دەرماڵەی تۆڕی کۆمەڵایەتی، بەڵام چەند پەرلەمانتارێك، ژمارەیەکی زۆر باسی دەرماڵەی پیشەیی بۆ یاساناسان، بۆ کۆمەڵناس و دەروونناس، بۆ مامۆستایان، ئەمەش تکایە وەکو ئەو دوو دەرماڵەیە بخرێتە دەنگەوە با دەنگی لەسەر بدەین، داواکارم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لێژنەی یاسایی.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە دواتر بە ماددەکی سەربەخۆ یەکسانی ئەو دەرماڵانە و چاو پێخشانەوە هەمووی دەکرێ و دادەڕێژرێتەوە، ئەو پێشنیارانە لەبەر چاو گیراینە، بەڵام پێویستە بە ماددەیەکی سەربەخۆ بیت، نەك لێرە لە کەمکردنەوەی ئەو رێژەی 10٪یەی کە باس دەکەین، ئەو پێشنیارانە لە ماددەکی جیاواز رێك دەخرێت، ئەوەی دەرماڵە ماددەیەکی دواتر سەربەخۆیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تازە پێشنیارێكمان خستە دەنگدانەوە، پێشنیارێك پەیوەندی بە پشتیوانی كردنی بواری كشتوكاڵ و ئەوە بوو، مەبلغەكەی دیاری نەكرابوو، هەروا وتمان با پشتیوانی بكرێ، ئێمە خۆی كاتێ مەبلەغ دیاری دەكەین، حكومەت سەرفی ناكات، ئینجا مەبلغەكە دیاری نەبێت، پێشنیارەكان، تەوصیات نیە، هەمووی وەكو یەكە، یەك قوەتی هەیە، دەبێ هەمووی لێرە بخرێتە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی كەینی قبوڵ كرا ئینجا بڕوات جێی بۆ بكرێتەوە، كەینێ قبوڵ نەكرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێ بەڕێز، من وا پێت دەڵێم، ئەو پێشنیارانەی كە لەناو قاعە، كە لێرە پێشنیارتان كردووە و كە لە لێژنەكان ناردووتانە، لە دوو وەرەقە، سێ وەرەقە، تەسەلسولی بۆ دابنێ بە ڕێك و پێكی بینووسە، لە دانیشتنی داهاتوو دێین و عەرزی دەكەینەوە، ئەوە بە كوردی پێتانمان وت، كاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وا بزانم هەرچی پێشنیار و ڕەئی هەیە، ئەگەر بمانەوێ لەو ماددە جێگای بكەینەوە، نابێ، ئەوەی من بزانم و لە یاساكە بیخوێنینەوە و دواتر بێینە سەر موناقەشە، ئێمە بە نیازین كۆمەڵێك ماددەی زیاد ئیزافە بكەین بۆ قانونەكە، لەناو ماددەكاندا، كۆمەڵێك ئەو ئارائانەی ئێستا هەیە، جێگای دەبێتەوە، دەكرێ ئێمە بەردەوام بین لە موناقەشە كردنی یاساكە، جا لە ماددەكانی ئەخیر چیمان بیر چووە و چ ڕەئیەك پشتیوانی هەبووە، بخرێتە دەنگەوە، ئەگەر دەنگی هێنا، بە ماددە ئیزافیەكان جیگای بكرێتەوە، ئەگەر نا ئێمە بمانەوێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ پێشنیارەكەت، لێژنەی یاسایی بەردەوام بن.

بەڕێز عەونی كمال بزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە بە باشی دەزانین، ئەو پێشنیارانەی كە ئێستا دەنگی لەسەر درا، صیاغەی ماددەكەی بیخوێنمەوە، واتا كۆتایی بێ بەو ماددەیە، ئەو پێشنیارەی تر كە مایتەوە، جەنابیشت ئیشارەتت پێدا، دوایی ئێمە هەندێك ئیشمان لەسەر كردووە، ئەوی لەبیر چووە یان ئاماژەمان پێ نەكردووە، دەتوانین دووبارە ئیشی لەسەر بكەین و ئامادەی بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو، ئەوانەی كە ئێستا كران، لە ماددەیەك هەمووی ڕێك بخەن، بۆ ئەوەی گشت ماددەكە بخرێنە دەنگدان و پاشان بچینە سەر ئیرادات، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

تخفيض نسبة قدرها 10٪ من اجمالي الموازنة التشغيلية و البالغ 989 مليار و 670 مليون دينار و يتم مناقلتها الى الجهات المبينة ادناه:

1-مبلغ قدره 150 مليار دينار للاستمرار في حملة انشاء المدارس في الاقليم.

2-مبلغ قدره 300 مليار دينار لاضافتها الى الموازنة الاستثمارية، لتعزيز المشاريع المقترحة، التي خصصت لها نسبة اقل من 10٪ من الكلفة الاجمالية للمشروع و، توزع على محافظات الاقليم بنسبة سكانها.

3-مبلغ قدره 100 مليار دينار لدعم المشاريع الخدمية في الاقضية و النواحي الحدودية المتضررة و المرحلة سابقا على ان يضاف الى ميزانية تنمية المحافظات حسب الكثافة السكانية.

4-مبلغ قدره 70 مليار دينار لدعم المشاريع الخدمية للمناطق المستقطعة و المنتازع عليها و تتولى وزارة التخطيط في الاقليم متابعة تنفيذ ذلك.

5-مبلغ قدره 20 مليار دينار لبناء و ترميم المنشأت الرياضية و، دعم القطاع الرياضي في الاقليم.

6-مبلغ قدره 35 مليار دينار لتغطية نفقات اجراء انتخابات مجالس المحافظات و الاقضية و النواحي في الاقليم.

ثانيا: المبلغ المتبقى و البالغ 314 و 670 مليار دينار ، يوزع كالآتي:

1-زيادة سلفة الزواج من مليونين و نصف مليون دينار الى 5 ملايين دينار.

2-زيادة سلفة العقار من 15 مليون دينار الى 20 مليون دينار.

3-زيادة مخصصات افراد الشرطة و الاسايش و قوى الامن الداخلي (مخصصات طعام) الى 210 الف دينار شهريا.

4-زيادة تخصيصات شبكة الرعاية الاجتماعية من 75 الف دينار الى 150 الف دينار شهريا.

5-تعزيز قروض المصرفين الزراعي و الصناعي.

6-تمنح سلفة الزواج البالغة 5 ملايين دينار، لاولاد الشهداء و، المؤنفلين و، اعفاءهم من استردادها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم ماددەیە هەمووی فەقەرە، فەقەرە دەنگتان لەسەری دا، زۆرینەی بە کۆی دەنگ بوو، ئێستا لە ماددەیەك ڕێك خراوەتەوە و ئیزافەی ماددەکانی دەکات، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟،زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، ئێستا بۆ ماددەی داهاتەکان تکایە، بەڵێ د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تەئمینە کە لادرا، وا بزانم نەیخوێندەوە، پێویستە ئەویش بخرێتە ناو ماددەکەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

به تەئكید ئەوە دەنگمان بۆی دا و لە جێگەیەك شوێنی ئەكرێتەوە، باشە، دروستە.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئێستا لە ماددەی ئیراداتین:

المادة الثانية:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2011 لاقليم كوردستان- العراق، بمبلغ 12 ترليون و 386 مليار دينار و حسب ما مبين في الجدول الاتي:

1-حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011، 11 ترليون و 180 مليار دينار.

2-الايرادات المتحققة فعلا في المنافذ الحدودية الموجودة في اقليم كوردستان لسنة 2010 و المعادة تخصيصها ضمن موازنة اقليم كوردستان حسب الفقرة الثالثة من المادة 25 من قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011، 305 مليار دينار.

3-الايرادات المخمنة لمبيعات الطاقة الكهربائية في الاقليم، 151 مليار دينار.

4-الايرادات المخمنة للمنافذ الحدودية الموجودة في اقليم كوردستان للسنة المالية 2011 ، 400 مليار دينار.

5-تخصيصات بترودولار حسب الفقرة الرابعة من المادة 25 من قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011 ، 350 مليار دينار.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ڕەئیتان تكایە.

بەڕێز عەونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو لێژنەی یاسایی، هیچ تێبینیەكمان لەسەر ماددەكە نیە، پشتگیری لێ دەكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی دارایی ڕەئیتان.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕەئی لێژنەی دارایی دەربارەی بڕگەی یەك و دوو و سێ و چوار و پێنج، پەسندە و، وەكو خۆی دەمینیتەوە، لێژنەكەمان پێشنیار دەكات، بڕگەیەك بۆ ئەم ماددەیە زیاد بكرێت، یان بە ماددەیەكی یاسایی جودا بەم شێوەی خوارەوە، دەقی مادده، یان بڕگە: تخصص الايرادات الواردة في الفقرة (2 و 4و 5) من المادة الثانية، حصرا للمحافظات او الوحدات الادارية التي تقع فيها المنافذ الحدودية او العمليات النفطية، واتا

تەرخان کردنی ئەو داهاتانەی لە برگەی 2 و 4 و 5 لە ماددەی دوو هاتووە، تەنها بۆ پارێزگاکان یان یەکەکانی بەرێوەبردن کە خاڵە سنووریەکان و چالاکیەکانی بەرهەمی نەوتی تێدایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان؟

بەڕێز شیخ بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئیرادەکانمان هەمووی جەرد کردووە وەکو وەزارەتی دارایی و حکومەت، ئەوە ئیقتیراحی پەرلەمانە کە ئەڵێ، بۆ موحافەزاتی حدودی، ئێمە هیچ لاریمان نیە لەسەری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دوو موناقەشە دەکەین هی ئیرادات، رەئی لێژنەی یاسایی و دارایی وترا، فەرموو هی حدودی بخوێنەوە.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تخصص الايرادات الواردة في الفقرة (2 و 4و 5) من المادة الثانية، حصرا للمحافظات او الوحدات الادارية التي تقع فيها المنافذ الحدودية او العمليات النفطية،

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمڕۆ بە قائیمەکە ناڕۆین، ناو ئەنووسین، بۆیە لە ئەخیرەوە دەست پێ ئەکەین، ئەم بەڕێزانەی کە ناویان لێرە هەیە و ئەیانەوێ موداخەلە بکەن، ئەخوێنمەوە و پاشان دەست بە موناقەشە دەکەین، عبدالرحمن، ئاشتی عزیز، گۆران، ناسك، د.صباح، نەریمان، عدنان، سیوەیل، عبداللە مەلا نوری، شوان کەریم، شلێر محمد، سمیرە گۆران، بەیان احمد، حەمەسعید، بەفرین حسین، بیلال سلیمان، خلیل عوسمان، جمال تاهیر، پەروین، بیریڤان، ئاسۆ کەریم، کاردۆ ئیسماعیل، سۆزان شهاب، ئەڤین عومەر، هاژە سلێمان، ئارام قادر، د.احمد، عومەر عبدالعزیز، عبداللە حاجی محمود، عظیمة نجم الدین، ڤیان عبدالرحمن، کەسی تر ماوە؟، نیە، پێش ئەوەی بچینە ناو موناقەشات، جەنابی وەزیر موداخەلەیەکی هەیە فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی من دوایی لە پێشنیارەکەی باش تێگەیشتم، ئەوە یەعنی بەلای ئێمەوە ئەو مەبلەغە یەکجار زۆرە، هەمووی بۆ حدودی، رەنگە لە شوێنی تریش ئێمە پێویستمان بەو مەبلەغە هەبێت، بە ئەنواع و ئەشکال مەشاکیلی مالیمان هەیە، مەشاریعمان هەیە، پرۆژەمان هەیە، ئێمە پێمان باشە روبعێکی ئەو پارەیە بۆ

مەنافیزی حدودی بێت، بۆ مەنتیقە حدودیەکان و ئەوەی دوایی، دابەش بکرێ بەسەر ئەو شوێنانەی کە پێویستیان پێیەتی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵا رەئیەکەی جەنابی وەزیریش مەعقولە، مەسەلەن چەمچەماڵ شارێکە تەحتیم بووە و، حدودیش نیە، فەقیرەی چی بکات؟، یەعنی ئەبێ هیچی بۆ نەکەیت؟، یەعنی بۆیە بە نەزەری ئیعتیبار تکایە وەریبگرن، بەڕێز کاک عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بودجە 12 ترلیۆن و 386 ملیار دینار، هەر چەندە بە هۆی ناتەواوی داهاتەکان، بڕەکە لەوەش زیاترە، بەقەدەر بودجەی 4 وڵاتی دراوسێ، کە لەئاستێکی باشی ژیاندان، بۆیە من پێموایە، گومان و بەهەدەر دان و گەندەڵی و ونبوونێکی زۆر لە داهاتی کوردستاندا هەیە، ئەو ونیە لە داهاتی هەرێمدا هەیە، ئەستەمە لە هیچ شوێنێکی دونیادا هاوشێوەی هەبێت، من نموونە دێنم، بە پێی دۆکیۆمێنتی بەردەست، داهاتی راستەقینەی وەزارەتی کارەبا لە ساڵی 2009، بریتی بووە لە 86 ملیار و 877 ملیۆن دینار و 115 هەزار و 244 دینار، کە وەزاەرتی دارایی لە رەشنووسی بودجەی 2011دا لە لیستی خەملێنراو، خەملاندنی داهاتی یەکگرتووی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2011، لێی نووسیبوو، لە لاپەڕەی وەزارەتی کارەبا کە تۆماری کردبوو، بریتیە لە 51 ملیار دینار، تێبینی بکەن تەنها گوژمەی شاردراوە لە ساڵی 2009 بریتیە لە ، ئەگەر لە یەك دەربکەین، 86 ملیار و 877 ملیۆن و 115هەزار و 244 دینار، لێی دەربکەین 51 ملیار دینار، کە دەکاتە 86 ملیار و826 ملیۆن و 115 هەزار و 244 دینار، ئەمە هەمووی کە دیار نیە، نەهاتووە بەر دەستی ئێمەی پەرلەمانتار، نازانم بۆ چی؟؟، من هەندێك شتی ترم هەیە لەسەر گومرگ و زەریبەی دەخل، ئێستا لێرە لەلای ئێمە لە زاخۆ مەسەلەن تاجیرێك هەیە، کە کەرەستە دێنن لە دەرەوە بۆ داخیلی کوردستان، کە دێنە گومرگی ئیبراهیم خەلیل، گومرکێکی لێ وەردەگرن، دوای ئەوە کە دێنە ناو شاری زاخۆش، لەویش گومرگێکی باجی کەرستەیە هەیە لەناو شار خۆی، لەوێش گومرگێکی تری لێ وەردەگرن، کە ئەوانە بۆیان بووە ئیشکال کە دەڵێن بۆچی گومرگ بدەین؟، لەکام یاسا هەیە، لە چ شوێنێك هەیە؟، ئەمە هەر دەگەڕێتەوە بۆ خەڵك، کە ئەوان تاجیرن و مینەتیان پێ نیە، هەر زیادی دەکەن لەسەر کەرستەکە و موشکیلەکە دێتە بازاڕ و خەڵکەکە بە گرانی ئەو شتە دەکڕێ وگران دەبێ و بۆ خەڵك هەر خراپە، ئەم دوو گومرگە بەرای من زۆر خەراپە و دەبێ، ئێمە چاوپۆشینێکی لێ بکەین، بۆ لێی وەردەگرن؟، بە نیسبەت زەریبەی دەخل، مەسەلەن ئێستا زەریبە هەیە 9٪ وەردەگرن، هەموویان زۆر پێیان ناخۆشە کە دەڵێن زۆرە 9٪، پێیان باشە کەمتر بکرێ، منیش پێم وایە بکرێ بە 5٪، زەریبەی عەقاریش، مەسەلەن من خانوویەکم هەبێت بەناوی من بێت، من ئەمەوێ بگۆڕمەوە و بیخەمە سەر ناوی خێزانەکەم، کە ئەچم زەریبە لە من وەرئەگرن، من بەسەر ناوی خێزانەکەم دەکەم زەریبە لە من

وەردەگرن، من موحتاج بم و بخەمە ناوی خێزانەکەم و ناو کوڕەکەم، هەر زەریبە لە من وەردەگرن، یەعنی دوو، سێ جار زەریبە لەسەر یەك شت وەردەگرن، ئەوەش بوویتە کێشەیەك، بۆیە من پێم باشە ئەوەش نەمینێ و لەناوخێزاندا کە شت لەناو یەکێك بچێتە سەر ناوی یەکێکی تر، ئەمەش زۆر شتێکی ناشیرینە دوو جار، سێ جار زەریبەی لێ وەربگرن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کۆمەڵێك نارۆشنی هەیە لەبەردەممانە، سەبارەت بەو خاڵا، کە لە رۆژانی پێشووشدا ئاماژەمان بە هەندێ شت کردووە، من بە تەنها بە زنجیرە بەندی هەندێ خاڵ، کە وەکو داهات، من بەلامەوانێ رۆشن نیە، فرۆشتنی نەوت و موشتەقاتی لەناو ئەو داهاتەیە ئاماژەی پێنەکراوە، گرێبەستە نەوتیەکان، شوێنی بۆ نەکراوەتەوە، شیرینی نەوت، بودجەی تەواوکاری ساڵی 2010 ، بڕی زیادکردنی فرۆشتنی نەوت کە لیستی دەرخستەکانی 2011 ڕەنووسەکانی تۆمار نەکراوە، پارەی مدەوری ساڵی رابردوو، ئەوانەی کە پارەی بۆ خەرج نەکراوە و گەڕاوەتەوەوانێ، لیستێکی روون لەلامان نیە، ئەو بڕە پارانەی کە پێشتر باسمان کرد، وەکو خانوو بەرە، هاوسەرگیری، سندوقی نیشتەجێبوون، کامانە مانگانە ئیرادە و ئەگەڕێتەوە بۆ حکومەت، ئەمەش لەبەردەماندا نیە، سەڕەرای داهاتی فرۆشتنی نەوت کە ئێمە هەر لەو دۆکیۆمێنتەی لەبەردەممانداوە، وەکو کاك عبدالرحمن باسی کرد، کێشەی تێدایە لە نێوان ڕەنووسەکاندا، ئەبێ بۆمان روون بێتەوە، من تەنها وەکو دوکیۆمێنت، باس لە داهاتی سنوورەکان ئەکەم، سنوورەکان کە لە پرۆژە یاسای بودجەی گشتی حکومەتی هەرێمدا، داهاتی وەدەست هاتوو لە دەروازەی سنوورەکانی هەرێم، بە بڕی 400 ملیار دینار خەملێنراوە، لەکاتێکدا کە لە لیستی خەملاندنی داهاتە یەکگرتووەکانی هەرێمی کوردستاندا، ئەو لیستە موەحەدە ئی 2011، کۆی گشتی داهاتی هەرێم بەبڕی 400 ملیار و 507 ملیۆن، واتا بێجگە لە گومرەکەکان، واتا ئەمە هەر جیاوازی نێوان ڕەنووسەکان وامان لێ دەکات کە هەڵوەستە بکەین لەسەر داهاتەکان، تا لێرە ئەم گرێمانەیە، من وەکو ئەندام پەرلەمان دێتە بەردەممان، ئەگەر ترسێك هەیە، ترسێکی نەتەوەیی و نیشتمانی هەیە لە روونی داهاتەکە، لەبەر ئەوەی دواتر لەو 17٪ لە حکومەتی فیدراڵی عیراق، لێمان ئەبڕێت، بەڕاستی ئەگەر ئەمە بەسەر ئێمە مەحکومە، ئەبێ میکانیزمێك بە لایەنی کەمەوە لەگەڵ ئەنجومەنی نیشتیمانیدا، لەگەڵ پەرلەماندا، دابنرێت ئەو ئالیەتە، لەبەر ئەوەی بەلایەنی کەمەوە ئێمە ئاگامان لە هەموو ئەو دابەزینی داهاتانە هەبێت، ئەگەر خەتەر و ترسێکیش هەیە، هەر چەندە من خۆم لەگەڵ ئەوەدا، لەبەر ئەوەی ئیتیفاقێك هەیە، ئیتیفاقێکی یاسایی، دەستووری هەیە لەگەڵ حکومەتی فیدراڵدا، من وەکو ئەندام پەرلەمانێك پێشنیازی وا ئەکەم کە بەتەواوەتی روون بێت،

بەڵام لێرە کۆمەڵێك جیاوازی لە ڕەنووسەکان هەیە، پێویستە ئەو گریمانەیە بەشێوەیەکی یاسایی، چ لەناو خۆمان بێت، چ لەسەر ئاستی عیراقدا بێت، ئەبێ یەکلایی بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز گۆران ئازاد فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکردنی من لەسەر پێشنیارەکەی لێژنەی داراییە، لەگەڵ ڕوونکردنەوەی زیاتر لە لایەن بەڕێز وەزیری داراییەوە، بە گوێرەی ماددەی 43ی قانونی بودجەی عیراقی ساڵی 2010، ئەمە دانراوە کەوا یەك دۆلار لە بترۆدۆلار، ئەو موحافەزاتانەی کەوا مونتیجی نەوتن، یاخود مونتیجی غازن، دابین دەکرێ، لە ماددەی دووی خاڵی(و) قانونی بودجەی ساڵی 2011ی عیراق، دیسان ئەمە ئاماژەی پێدراوە، کە ئەم پارەیە، ئەوەی 2010 و ئەوەی 2011ش لە پترۆدۆلار، دێتە سەر داهاتی هەرێمی کوردستان، ئیلزامی ئەوەی کردووە کەوا وەزارەتی مالیەی هەرێمی کوردستان، یاخود لایەنی مەعنی، راپۆرتێك لەمبارەیەوە بدەن بە وەزیری نەوت و، وەزیری مالیە و، وەزیری تەختیتی عیراقی، پرسیاری من ئەوەیە، ئایا ئەم ئامادەکارییانە کراوە؟، بۆ ئەوەی ئەو مەسەلەی پترۆدۆلارە دابین بکرێ؟، ئەمە یەك، دوو، بە بۆچوونی من، ئەو مەنتیقانەی کە ئەو حاڵەتەی لێ دەردێنرێ، کە پترۆدۆلاری لێ بەرهەم دەهێنرێ، یاخود حدودینە، بە تەئکید ئەمانە زەرەمەندن، زەرەرمەندی مەنتیقە حدودیانە لە لایەنی ڕێگا و بانەوە، با بڵێین زەرەرمەند دەبن، لەبەرئەوەی هەموو بار هەڵگرەکان بەو ڕێگایانە دا دەڕۆن و، مەنتیقەی ئەوەی مونتیجی نەوت و غازە لە رووی ژینگەوە، جگە لە ڕووی ڕێگاو بانەوە، تەنانەت لە رووی ژینگەوە، لە رووی سیحیشەوە ئەمانە زەرەرمەند دەبن، بەڵام منیش لەگەڵ ئەوەدا نیم، چونکە ئێمە دەبێ بە یەك چاوی یەکسان تەماشای هەرێمی کوردستان بکەین، منیش لەگەڵ ئەوەدا نیم ئەو شار و شارۆچکانەی کەوا نە حدودینە و نە نەوت و غاز بەرهەم دەهێنن، بێبەشیان بکەین لەم داهاتە، بەڵام پێویستە لەم ماددەیە، ئەم نیسبەتە جێگیر بکەین، کەوا ئەو مەنتیقانەی هەم حدودینە و هەم نەوت و غازی تێدا بەرهەم دەهێنن، ڕێژەیەکی بەرچاوی بۆ بچێ، چونکە لە قانونی بودجەی عیراقیدا، ئەم ڕێژەیە هەمووی بۆ ئەو موحافەزەیە، وەك لە کەرکوك جێبەجێ دەکرێ، چونکە لە رووی سیحی و لە رووی ڕێگاوبانەوە زەرەرمەندن، ئێمە شارۆچکەی تەقتەقمان هەیە، شاری کۆیەمان هەیە، مەنتیقە حدودیەکانمان هەیە، لەولایەنەوە کە چەند زەرەمەندن، بۆیە داواکارم ئەم خاڵە تەسبیت بکرێ کە نیسبەکەی بۆ ئەم مەنتیقانە چەندە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ناسك توفیق فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لە سەرەتاوە دەڵێم، تەقریبەن کەوتینە ناو هەڵەیەکی یاسایی لەبەر ئەوەی ئیراداتمان خستە دوای خەرجیەکان، ئێستا هەر تەغیرێك بکەین لەم داهاتە ئەڵێن ماددەی یەکەم ئیقرار کراوە، بەڵام مەجبوورین هەر ئەبێ قسەی لەسەر بکەین، بۆیە لەوێوە دەست پێ دەکەم، کە من تەواو پشتگیری ڕایەکەی لێژنەی دارایی ئەکەم، کە بەڕاستی مەناتیقی حدودی زائیدەن ئەوەی پارەی پترۆدۆلارەکە، ئەبێ هەر بۆ خۆیان سەرف بکرێتەوە، چونکە ئەم مەوزوعی پترۆدۆلارە، هەمووومان ئەزانین و لە جەلسەی یەکەمیشدا من پرسیارەکەم ئاراستەی جەنابی وەزیری دارایی کرد، بەڵام بەراستی وەڵامم دەست نەکەوت، کە ئایا ئەمە دوای ئامادەکاری هەرێمی کوردستانە بۆ وەڵامدانەوەی فەرعی (هـ) و(و)ی ماددەی دووەمی بودجەی 2011 کە ئیلزامی حکومەتی کردووە بۆ ئەوەی جەدوەلێك حازر بکات بە بڕی ئەو کەمیاتە نەوتیانە کە دەرئەکرێ لە هەرێمی کوردستان، یان نا هەر هی ساڵی رابوردووە؟، ئەمە پرسیارێکم، پرسیارێکی ترم، ئەوەی پترۆدۆلار خاص بەو مەناتیقانەیە کە نەوتی لێ دەرئەهێنرێ، یان مەصفای تێدایە، ئەوەی کە ئایا مەناتیقەکانی تر چی بکەن، ئەوە داهاتی عام کە نەوتەکە ئەڕوات، ئەوە داهاتی ئەو نەوتەیە کە ئەڕوا و لە 17٪ی دێتەوە بە عام بۆ هەموو شارەکان، بەڵام ئەم بۆ هەر بەرمیلێك دۆلارێك، بۆ موحافەزەکە، ئەمە بۆ خودی ئەو موحافەزەیە کە بیرەکەی تێدایە، لەبەر ئەوەی لەلایەنی ژینگەیە زەرەر ئەکات، لەبەر ئەوەی ڕێگا و بانیان زەرەر ئەکات، لەبەر ئەوەی زەحتێکی تر ئەکەوێتە سەر ئەو شارە زائیدەن مەسفاکانیش، ئەو شارانەی کە مەسفای تێدایە، چونکە ئەڵێ، هەر بەرمیلێك نەوت کە دەردێ هی خاو، بۆ هەر بەرمیلێك نەوت کە ئەنێردرێ بۆ مەسفاکان، بۆ هەر 150 م موکەعەبێك غاز، کەواتە من تەواو پشتگیری ئەو ڕایەی لێژنەی دارایی دەکەم، ئەبێ هەمووشمان داکۆکی لەسەر بکەین، چونکە بەڕاستی ئەوە موخەصەصە بۆ ناوچە سنووریەکان، ئینجا ناوچە سنووریەکان یەکێکە لەو ناوچانەی کە بەردەوام لە هەموو زەمەنێکدا، زۆر مەحرومن، زۆربەی زەرەیان لێ ئەکەوێ، ئەوە خاڵی یەکەمم، خاڵی دووەمم، بەراستی من تەواو پشتگیری قسەکانی ئاشتی خان دەکەم، کە ناڕوونیەك هەیە، علی الاقل وامان لێ ئەکات ئێمە گومان لەسەر رەقەمەکان دانێین، بۆ نموونە، ئێستا لە خاڵی چوارەمدا ئەڵێ: داهاتی خەملێنراوی دەروازەکان 400 ملیارە، ئەی ئەمەی کە لە ئیستیمارەی تەقدیراتی ئیراداتدا هاتووە، ئەمە لە کوێ جێگای بوویتەوە؟، کە خۆی ئەصڵەن ئەوەش کەمە، ئەوە بۆ چی جێگای نەبوویتەوە لەناو ئەم داهاتانەی خۆماندا؟، ئێستا ئەگەر بێت و ئێمە تەنها باس لەو وەزاراتانەی خۆمان بکەین، کە لای لێژنەکەی ئێمەیە، وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی، تەنها باسی چیمەنتۆی تاسلۆجەیان کرد، ئەم مەعمەلە رۆژانە 1000 تەن چیمەنتۆی دەداتە حکومەت بە خۆڕایی، هەر تەنێك چیمەنتۆ ئەدرێتە هاووڵاتی، خۆیان وتیان بە 69 هەزار دینار، وتیان 9 هەزاری بۆ نەقل و ئەوەیە و 60 هەزارەکە ئەمینێتەوە بۆ حکومەت، ئەگەر زەربی بکەی تەقریبەن هەرئەوەی ئەوان 21 ملیار و شتێك ئەکات، کەچی سەیر ئەکەی، بەس چیمەنتۆ تەبعەن، چەندیان بۆ داندراوە وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی؟، 6 ملیار ، یەعنی بەس چیمەنتۆیەکە 21 ملیار و ئەوەندە ئەکات، ئەی ئەوەکەی تری لە کوێیە؟، ئینجا دێینە سەر کارەبا، من لە کارەبا تێناگەم، کارەبا لێرە نووسراوە

151 ملیار بۆ داهاتی، تەبعەن پێشتر نووسرابوو موتەحەقیق، دوای چاککراوە وتیان ئەوە، من وتم ئیحتیمالە ئەوە ئی ساڵی رابردووە، چونکە ئەڵێن موتەحەقیقە، یەعنی تەحقیق بووە و ئی پێشووە، دوایی بەڕێز وەزیری دارایی چاکی کرد وتی نا ئەوە موخەمەنە، باشە ئەم 151 ملیارە بۆ ئەمساڵە موخەمەنە، بە وەزارەتی دارایی وتراوە داهاتی خۆتانە، ئەی ئەمەی پار بۆ 55 ملیۆن بووە؟، 55 ملیۆن دینار بوو، ئەی ئەوەی پار 151 ملیار بۆ نەبووە؟، یەعنی ئەوانە هەمووی کۆمەڵێك پرسیارن بەراستی، حەقە وەڵام بدرێتەوە، لەوانەش موهیمتر دیسان جارێکی تر بەراستی حەق نیە زۆر باسی بکەین، مەوزوعی نەوتە، لێرە وەزیری سامانە سروشتیەکان باسی ئەو 5 ملیار بۆنسەی کرد، دوایی لە ئاخیردا توورە بوو وتی کاکە گیان 1333، ئێ باشە با ئێستاش ئێمە بڵێین کوا 133یەکە؟، ئەوە کوا؟، ئەو پارە کاشە کوا؟، ئەگەر ئەڵێن لای وەزارەتە، ئەی باشە پار بۆ لەناوەڕاستی موناقەشەی بودجەکە، وەزیری سامانە سروشتیەکان تەرحی کرد 490 ملیار بدات بۆ دەفعی ماددەی 16 و 17 و 18 کە بۆ مەجمووعەیەك شت بوو و قبوڵ نەکرا، ئەی ئێستا بۆ نەهاتووە ئەو 490 ە داخیلی ئەم داهاتە بێت؟، بۆ ئەوەی ئێمە بە زۆرترین بڕ بتوانین ئیستیفادە بە هاووڵاتیان بگەینین، لەبەر ئەوەی بەراستی کۆی داهات نا روونیەکی پێوە دیارە، ئاخیر شتم، ئێمە لە رۆژی یەکەمیش باسی ئەوەم کرد کە فەرق لە بەینی سەرفیاتی پرۆژەکانی پار لەگەڵ ئەوەی ئەمساڵدا 350 ملیارە، ئەوەش هەر دیار نیە، ئەگەر ئەڵێن بۆ عیجز پڕ کردنەوەیە، ئەی ئێستاش بە ماددەیەك نووسیومانە، بەتەمای سولفەکەی مەرکەزین، حکومەتی ئیتیحادین، ئەی ئەگەر ئەوە هاتەوە ئەچێتە کوێ؟، لەبەر ئەوە بەڕاستی کۆی داهات بۆ ئەوەی بۆ ساڵێکی تر نەکەوینەوە ئەوە، ئەکرێ لیستێك بەسەرجەم داهات، چیمان هەیە لە گومرگ، بێتە پەرلەمان، بۆ ئەوەی علی الاقل ئێمە بزانین داهاتی ئەم کوردستانە چەندە؟، چەند ئەچێتە مەرکەز و چەنێکی بەر ئێمە ئەکەوێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز د.سەروەر.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ماددەیەکی زۆر گرنگە، کە حەق وایە بکەوێتە پێشەوە، مەسەلەی ئیرادات و ئەمانە، ئیجازەی ئیرادات، ئیلتیزامێك لەسەر شانی حکومەت دروست ئەکات، کە ئەبێ فلس بە فلسی ئەو ئیراداتە وەدەست بێنێ، ئەگەر وا نەکات ئەو کاتە ئەکەوێتە بەر لێپرسینەوەی نوێنەرانی خەڵك، تەبعەن ئەساسی قانونی بۆ بەدەست هێنانی ئیرادات، بریتیە لەو قەوانینانەی کە لە وڵاتدا هەیە، من پشتگیری لە پێشنیاری لێژنەی دارایی دەکەم، چونکە بەراستی ئێستا وای لێ هاتووە قسەکەی شێخی سەعدی شیرازیمان بەسەر تەتبیق دەبێ، ئەوانەی کە دەوڵەمەندترن، موحتاجترن، ئەبینی ئەو شارانەی کە خێر و بەرەکەتیان زۆرە بۆ وڵاتەکەمان بە تایبەتی شوێنە سنووریەکان، مەنافیزی حدودی، هەروەها شوێنێکی وەکو شاری کەرکووك، ئەو ئیمکاناتە سروشتیەی کە وەکو خوای پەروەردگار پێی داون، لەباتی ئەوەی بە خێر بەسەریان

بشكێتەوە، دەبینین بە زەرەر بەسەریان ئەشكێتەوە، بۆیە من فەلسەفەی ئەو پێشنیارەی لیژنەی داراییم بەلاوە زۆر پەسندە کە علی الاقل کە ئەو هەموو زەرە و زیانەی کە دەستە و یەخەی شوێنە سنووریەکان دەبێتەوە، بەو شێوەیە بە دیاری کردنی نیسبەتێکی گونجاوی عادیلانە پڕ بکرێتەوە، بەڵام دیارە بەهەندی دەستکارییەوە، چونکە ئێمە لە هەرێمی کوردستاندا سێ پارێزگامان هەیە، هەر سێ پارێزگاکان مەنافیزی حدودیمان هەیە، هەرسێکیان سەرچاوەی نەوت و بیری نەوتی تێدایە، بە شێوەیەك لە شێوەکان پاڵاوگەی تێدایە، یەعنی ئەو پێشنیارەی لیژنەی دارایی ئەگەر وردتر بکرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەو شوێنانەی کە کارخانەیەکی تێدایە، ئەو شوێنانەی کە بیرێکی نەوت، پاڵاوگەیەکی نەوتی تێدایە، یاخود بووە بە شوێنی هاتوچۆی ئوتومبێلە باربەرەکان، بەڕاستی گلەییەکی زۆریان هەیە بە سەرمانەوە، ئەو گلەییانە نەمێنێت، من نموونەیەك دەهێنمەوە، شاری پێنجوێن یان شاری سەید سادق، بووە بە مەرکەزێکی هاتوچۆی ڕۆژانە دەیان و سەدان باربەری گەورە و تەنکەری گەورە، کە تەئسیری داناوە لەسەر ژینگە، لەسەر ئیسراحەت و ئاسایشی خەڵکەکە، لەسەر ڕێگەو بانیش، ئایا ناکرێت ئێمە بە زمانێکی ئیلزامی بەهێز، بە نیسبەتێکی گونجاوی موربیح، لەم مادەیەدا، یان بە ماددەیەکی جیاواز، چونکە ئێمە باسی ئیرادات دەکەین، چارەسەری ئەو کێشانە بکەین، نیسبەتێك کە لە سێ یەك یان چوار یەك کەمتر نەبێ، لە ئیرادات دابنرێ بۆ ئەو شوێنانە، تەئکید لەسەر ئەوە دەکەمەوە حەقە ئیرادات بە تەواوی ڕۆشن بێ، بۆ حکومەتیش وا باشترە، بۆ وەزارەتی داراییش وا باشترە فیعلەن ئیرادات ڕۆشن بێ بە هەموو بڕگەکانییەوە، بۆ ئەوەی بەڕاستی بودجەیەکی شەفاف و دوور لە هەموو تەمومژییەك بخەینە بەردەستی هاووڵاتیان، بۆ ئەوەی بخرێتە بواری جێبەجێ کردن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند ئەندامێك لە هاوکارانم ئاماژەیان دا بە زۆرێك لە بۆچوونەکانی ئێمە، بەڵام دەرگای داهاتەکان ئێمە کە قسەی لەسەر بکەین، من ڕووی پرسیارم لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، بۆ ئەو 5 ملیارەی کە لەو پەرلەمانەدا ساڵی پار تەئکید کرایەوە لەسەری ڕوونکردنەوەمان بداتێ، لە کوێ یە؟ هەروەها بە نووسراوێکی ڕەسمی پارساڵ، وەکو هاوکارم ناسك خان وتی، نزیکەی (500) ملیۆن دۆلار لە کاتی موناقەشەی بودجە، لەلایەن وەزارەتی سامانە سرووشتییەکانەوە هاتە ئەم پەرلەمانە، دواجار بڕیارمان دا لەسەر ئەوەی کە بە نووسراوێك یان پێداویستییەکان لە دوای بودجە بە پرۆژەکانەوە بێتە پەرلەمان، موناقەشەی لەسەر بکەین، لە داهاتەکان دا هیچ ئیشارەتێکی پێ نەدراوە، داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم کە ڕوونکردنەوەمان بداتێ لەم بارەوە، هەروەها سەبارەت بە بودجەی پێنج ساڵی وەزارەتی پێشمەرگە کە قەرار وایە کێشەکان چارەسەر بووبێت، لەم ماوە کۆتایی پێ بێت لەلایەن بەڕێز وەزارەتی

پێشمەرگەوە ئاماژەی پێ کرا، ئەگەر هاتو ئەو بودجەیە گەڕایەوە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، دەبێ وەکو ئەگەرێك، ئیحتیمالێك ئێمە ئاماژەی پێ بدەین کە بێتەوە سەرمیزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێداویستییەکانی هێزی پێشمەرگە لە هەموو پێداویستییەکانی مووچە و تەجدید و تەسلیحەوە بۆیان دابین بکرێ، ئەوەکەی تری بێتەوە بۆ ئەو عەجزانەی کە دروست بووە، ئاماژەی پێ بکرێ بەڕاستی، ئەوانە وەکو ئیحتیمالێك، پاشان دێمەوە سەر ئەو پێشنیارەی بەڕێزان ئەندامانی لێژنەی دارایی، ئەو پێشنیارە بەڕاستی لە هەندێ ڕووەوە کەم و کورتی تێدایە، ئێمە ئەگەر بێت و هەرێمی کوردستان داهاتەکانی هەر ناوچەیەك و داهاتێکی هەبێ، تەوزیعی بکەینەوە بەسەر ئەو ناوچانەدا، هەندێ ناوچە هەیە کەواتە هیچی بەرناکەوێ، بۆ داهات لە هەرێمی کوردستان دا، من لەگەڵ ئەوەم لە هەموو کون و قوژبنێکی ئەو هەرێمە کە داهاتێك هەبێ کۆبکرێتەوە، بێتەوە ئەو پەرلەمانە، لەو پەرلەمانەوە لەلایەن حکومەتەوە پێشنیارەکان بۆ ئەو ناوچانەی کە موتەزەریرن، بە لێژنەیەکی زانستی دەستنیشانی بکات، کە چەند زیاتری پێویستە لێرەوە بۆی تەرخان بکرێتەوە، لەبەر ئەوە ئێمە لەوانەیە دەرگا بکەینەوە لەبەردەم دروست بوونی دەرگایەکی تر لە ڕووی گەندەڵییەوە کە لە ناوچەکانەوە لە ژێر ڕەقابەی پەرلەمانیش دەچێتە دەرەوە ئەو کاتە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم ئەو ناوچانە هەموو حیساباتێکی تایبەتیان بۆ بکرێتەوە، بەو شێوەی کە زەرەمەند دەبن قەرەبوو بکرێنەوە، بەڵام لەم پەرلەمانەوە بێتە داهاتی گشتی، لەبەر ئەوەی داهاتی نەتەوەیی یە، دەبێ بەسەر هەموو خەڵکدا وەکو یەك دابەش بکرێتەوە، هەروەها خەلەلێکی تر لە بۆچوونەکەی لێژنەی دارایی دەبینم، ئەویش ئەوەیە کە مەنافزی حدودی تەنها بە حدودەکان تێگەیشتووە، بەڵام بە پێی یاسا هەردوو مەتارەکەش مەنافیزی حدودی یە، بۆیە مەنافیزی حدودی تەنها حدودەکان ناگرێتەوە، بۆیە ئەوە دەکرێ چاك بکرێتەوە، سەبارەت بەوەی پیترۆ دۆلار پێموایە ئەوە یەکلایی بۆتەوە، بۆ ئەو ناوچانە بێت کە داهاتەکەی لێ بەرهەم دەهێنرێ، پێویست ناکات ئێمە جارێکی تر لێرە ئاماژەی پێ بدەین، لە پیترۆ دۆلارەکە من تەئیدی دەکەم کە بۆ ئەو ناوچانە صەرف بکرێ، بەڵام بۆ داهاتەکانی تر تەئسیر لە داهاتی هەموو هەرێمی کوردستان دەکات، سەرەڕای ئەو هەموو تێبینیانەی کە هاوکارانم باسیان کرد لەسەر گومان بوون لەسەر ئەرقامی داهاتەکان، ئەو داهاتانەش پێویست دەکات لەسەرتاسەری کوردستان دا کۆبکرێتەوە، لەلایەن حکومەتەوە بێتە پەرلەمانەوە، لەلایەن پەرلەمانەوە جارێکی تر تەوزیع بکرێتەوە، بۆ ئەوەی عەدالەتێك دروست بکرێ، بە لەبەرچاو گرتنی ئەو زیان و زەرەمەندانەی کە لێژنەی دارایی کە باس دەکەن بۆ ناوچە سنوورییەکان، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سیوەیل خان، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له ماددەی (2) ئەگەر باسی داهات بکەین، داهاتەکان گەلەك زۆرە، زۆریشی دیار نیە، ئەوانە داهاتی فیعلی نینە، چونکە زۆر داهات هەیە کە هەموو نووسرایە لەو داهاتانە، لەوانە داهاتی کارەبا هاتووە، بەڵام زۆر لەوەی زیاترە، داهاتی مەتارەکان کاك نەریمان باسی کرد، ئەو زەریبانەی وەری دەگرن لە وەزارەتەکان و باج و دەرامەت و خانووبەرە و ئەوانە، ئەوانەش هیچی دیار نیە، ئەو پارانەی کە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت کە لە سولفەی عەقار وەری دەگرنەوە و ئەویش هیچی دیار نیە، ئەو وەفرانەی کە جاری دیش باسم کرد لە پرۆژەکان، هیچ دیاری نەکراوە بە نیسبەت داهات، هەرچەندە ئێستا باسی ئەو داهاتانە دەکەین کە لێرە دیاری کراوە، موناقەشەی دەکەین، بە نیسبەت ئەو داهاتانەی بابڵێین ئەوانەی سەر سنووریەکان، منیش ڕەئیم لەگەڵ لێژنەی دارایی یە کە دابەش بکرێتەوە سەر هەموو ناوچەکان لە هەرێمی کوردستان، لەبەر ئەوەی داهات زۆرە، من پێشی ساڵی (2003) هەرێمی کوردستان تەنها بە گومرگەکان ئیدارەی دەکرد و وەزعیشی بەو دەرەجەی خراپ نەبوو، نازانم ئێستا بۆ ئەوەندە کەم بۆتەوە داهاتەکان، بە نیسبەت پیترۆ دۆلار، پیترۆدۆلار هاوکارم کاك گۆران باسیشی کردەوە، بە تایبەت مەنتیقەی کۆیە و تەقتەق، بە تایبەت تەقتەق و دەوروبەری، لە باسی بودجەی ئەوەی پارەی نەفتەکە بوو، موشتەقاتی نەفت بوو، کە باسمان کرد هەزاران بەرمیل نەفت لە تەقتەق دێتە دەرێ، لە شیواشۆك دێتە دەرێ، یەك فلسیشی بۆ صەرف نەکا، یەك فلس، وەرە هەموو داهات هی تۆ بێ، هەموو کوردستانی پێ خەنی بێ، کەچی بۆ خۆشت تێیدا مەحروم بی وەك کەرکووك، کەرکووك هەموو دنیا لەسەری شەڕ دەکات، بەڵام بۆخۆشی ئەوە وەزعی کەرکووك دیارە، لەبەر ئەوە حەقی خۆیەتی تەقتەق و دەوروبەری و گوندەکانی دەوروبەری، کۆیە ئەوانە تەعویز بکرێنەوە، هەرچەندە کۆیە پرۆژەی لێ کراوە لاریم لەوەی نیە، بەڵام تەقتەق هیچی بۆ نەکراوە، تەقتەق زێی هەیە، تەقتەق شوێنێکی گەشتیاری یە، تەقتەق خاکەکەی هەموو خاکێکی زراعی یە، خاکێکی زۆر بە پیت و بەرەکەتیشی هەیە، لەبەر ئەوە پێشنیارم ئەوەیە ئەو پیترۆدۆلارە بۆ ئەو ناوچانە بگەڕێتەوە، بە نیسبەت داهاتێك هەیە، ناسك خان باسی کرد، ئەو شەو لە تەلەفزیۆنی صودفە چوومەوە سەعات (11) و شتەك بوو، تەلەفزیۆنم کردەوە بەرنامەك هەبوو لە KNN، یەك لە بەڕێوەبەرە پێشکەوتووەکانی کە لە وەزارەتی پیشەسازی یە، من ئەوە قسەی ئەوە دەیڵێم لەبەر ئەوەی لەبەر دەستی ئەوانە، باسی لەوە کرد کە داهاتی مەعمەلی تاسلوجە، هی چیمەنتۆی ساڵی (2008) و (2009) بڕی (35) ملیار دینار بووە، تاکو ئێستا دیار نیە و داهاتەکانیش دیار نیە و صەرف نەکراوە، ئەو ساڵ ساڵی 2010 بڕی هەژدە ملیار دینار پارەی ئەو چیمونتۆیەیە، ئەگەر بەڕێز وەزیری دارایی پێی گوتین ئەوە عایدی کەرتی تایبەتە و دراوەتە کۆمپانیا، منیش دەزانم دراوەتە کۆمپانیا، عایدی کەرتی تایبەتە، بەڵام وەك ناسك خان باسی کرد، لە بڕی شەش هەزار تەن یەك هەزار تەن دەدرێتەوە وەزارەت و قازانجەکەی بۆ ئەو دەبێ، جا بزانین ئەو پارانە بۆ نەچووەتە سەر حیساباتی ئەو داهاتانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شوان کریم، فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالكريم جلال:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە وەك چۆن بودجە مولكی هەموو ولاتە و هی هەموو خەلقە، داهاتیش بە هەمان شێوەیە بەڕاستی، یەعنی ئەوە مەنتیقێکە پێموانیە جیاوازی هەبێ لە بەینی داهات و لە بەینی بودجە بە گشتی، ئەوە یەك، دووەم/ بە پێی مەنتیقێك کە ئێستا دێمە سەری و باسی دەکەم، ئەم ماددەیە کە ئیزافە بکرێ، من پێموایە زیادە، بۆ؟ مەنتیقەکە لێرەدایە، ئێمە کە باسی مەنافیزی حدودی دەکەین، لە هەموو شارەکان مەنافیزی حدودی هەیە، داهاتیشی هەیە، دهۆك هەیەتی، هەولێر هەیەتی، سلێمانی هەیەتی، لە مەسەلەی (العمليات النفطية)، بە هەمان شێوە لە دهۆك هەیە، لە سلێمانی هەیە، لە گەرمیانیش هەیە، کە ئەویش ئیدارەیەکە بۆ خۆی، لە هەولێریش هەیە، دیارە باسی ناوچە دابڕاوەکان ناکەم، ئەوە ئەو داهاتانە چ هینی گومرگ بێت، هی مەنافیزی حدودی، چ هی نەوت بێ، لە هەموو ئەو پارێزگایانە هەیە، ئۆتۆماتیکی کە دوایی تەوزیعی دەکەینەوە تەبیعی بەر هەموو پارێزگاکان دەکەوێ، پێویستی ئەو ماددەیە من پرسیار دەکەم، دوای ئەوە لە بەڕێزانی لێژنەی هاوبەش ئەوەیە پێویستی ئەو ماددەیە چیە کە بۆخۆی مەنافیزی حدودی و عەمەلیاتی نەوتی لە هەموو پارێزگاکانی و ئیدارەکانی هەرێم دا هەیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان:

دەستخۆش، بەڕێز شلێر محمد، فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجيب:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا من دەستخۆشی لە لێژنەی دارایی دەکەم بۆ ئەو پێشنیارەیان، بەڕاستی ئێمە ڕاستە لە هەر سێ پارێزگاکە خاڵی حدودیمان هەیە، بەڵام هەر خۆتان، من باسی پارێزگای سلێمانی دەکەم بە تایبەتی، کە ئەمساڵ لە بودجەکەش دا خاڵی سنوورییەکانی تیایە لە پرۆژە ئیستیسمارییەکان، کە بۆ پەروێز خان، بۆ پشتە، بۆ شوشمێ، بۆ باشماغ کە زۆر پارەی باشی بۆ دانراوە، من خۆم زۆر لە نزیکەوە بەدواداچوونم کردووە، بۆ مەنتیقەی پێنجوین بە تایبەتی باسی دەکەم، کە بۆچی بڕێك لەو پارەیە بۆ پێنجوین دابنرێ؟ پێنجوین یەکێکە لەو شارانەی کە خاپوور کرا، مینڕێژ کراوە، کە بەڕاستی لە حەربی عیراقی-ئیرانی دا هەمووومان دەزانین چی بەسەر هاتووە، لەبەر ئەوە ئەو خەڵکە زۆرەی کە ڕێی دەکەوێتە باشماغ، بەڕاستی جار و دووجار و سێ جار نیە، کە ئوتێلێکی گەشتیاری لەو شارەدا نیە، هەتا خاڵە حدودییەکە کە خەڵك بمێنێتەوە، بووە بەجێی ڕەخنە و سیمای حکومەتەکەمانی ناشیرین کردووە، کە لە هەموو شوێنیکیش بم باسم کردووە، کە ئەو ئوتێلە دەبوایە بخرایە بەرنامە و نەخرا، شاری پێنجوین خۆی ئێستا بەرنامەیەك هەیە کە بە دوو ساید کردنی ڕێگەکەی تیایە، تونەیلی تیایە وەکو دیزاین، بەڵام لای ئێمە بۆچی دەڵێین بۆ پێنجوین کافی نیە؟ هەتا لە هەڵمەتی قوتابخانەکان دا پێنجوینی تیا نەبوو، زۆر زۆر گلەییان کردووە کە بۆچی لەوەش بێ بەش بوون؟ شاری پێنجوین پێگەی جوغرافییەکەی ئەگەر سەیری بکەین، زەمانێکە

چۆته ناو ئێرانەوە، یەعنی هەموو دەورەکەی بە گوندەکانییەوە نوقتەی حدودین، هەموویشی ناوچەی گەشتیاری یە، ئەم شارە بە پینە و پەڕۆ من دەڵێم چارەسەر ناکرێ، ئەوە هەڵمەتێکی دەوێ، تکام وایە ئەگەر بڕێك لەو پارەیەی کە وەکو بۆ خاڵە سنوورییەکان دادەنرێن بۆ پێنجوین دابنرێت، دەبێ بە مایەی خۆشحاڵی بۆ خەڵکەکەی و بەڕاستی لەبەر ئەوەی زۆر دووره دەستە، بە نیسبەت ئەوەی پیترۆدۆلار، هەر خۆی یاساکە بە پێی ماددەی (43)ی ساڵی (2010) کە لە بودجەدا دەرچووە، ماددەی (2)ی ئەمساڵیش بەڕاستی ئەوە ئیلزامی کردووە کە بەس بۆ ئەو شوێنانە بێ، لەبەر ئەوە هەر پیترۆلیش ناگرێتەوە، بۆ غازیشە، ئێستا ئێمە دەبینین داناگاز لە شوێنێك دایە کە بەڕاستی خەڵکەکەی زۆر هەژارن، لەتەکیەی جەبارە و دەوروپشتی، لەبەرئەوە ئێمە مەفرووزە خزمەتی ئەو شوێنانە بکەین، بۆ تەقتەق و شیواشۆك وەکو ئەوانە کە دەچین بەدواداچوون بۆ پرۆژەکان دەکەین، فیعلەن لە مستەوای تمووحی ئێمە نیە، لەبەر ئەوە ئەو ماددەیە ئەگەر زیاد بکرێ ئێمە دەستخۆشی لە لێژنەی دارایی و یاسایی دەکەین، پشتگیری لە قسەکەی جەنابی وەزیر دەکەم، کە هەمووی نەبێت بە نیسبەت خاڵە سنوورییەکان، باڕێژەیەك بێت و تەسبیت بکرێ، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سەمیرە گۆران، فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك گۆران قسەکانی منی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

دەستخۆش، بەڕێز بەیان أحمد، فەرموو.

بەڕێز بەیان أحمد کۆچەری:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

ل دەستپێکێ تەبعەن جهێ دلخۆشی یە وەکو مە داهات هەی، کو دڤێتن ئەڤ داهاتی هەنێ، ئەم هەمی کۆکین لەسەر هندێ کو ناڕوونی و ناشەفافیەت دڤێ داهاتێ دا هەی، وەختێ هاتی کو دڤێتن بێتە ڕێکخستن، یان وازح بیتن، ئەو ڕێژە ڤێ داهاتی ئەوە دچیتە بەغدا بیت یان دیار بیتن، ئەوە کو دمینیتەڤە دێتە تەوزیع کرن ئەڤ تشتێ هەنێ هەمی د ڤێت بێتە ڕێکخستن، یان مورەتەب بیتن، کو فیعلەن ئەڤ گومانا هەنێ دەڤ پەرلەمانیشی نەمینێت و ل دەڤ خەڵکەکی ژیك نەمینێتن، خاڵا دووێ، ئەز ب ڕاستی پشتیڤانا لە پێشنیارا لیژنەیا دارایی دکەم، کو مژی پێتڤیا ئەژی وەکی شلێر خانی ئیشارەتێ بدەمە، زاخۆ خاڵا سنوورییە، ئیبراهیم خەلیل ب ڕاستی یەعنی مەزنترین باژێر خەڵکی دەڤەرێ دێتن هەندێ شەڤ و ڕۆژ ئیزدیحامە، گەلیا دهۆکێ نەتیجە هەندە هاتوو چوونێ سەر، یەعنی مەترسیێت گەلەکی مەزنێ سەر ئەسڵەن خەڵك نەوێریتن زیب زیب بچیتە وێ، وەختێ بچیتە گەلی یەعنی گەلەك ترس بۆ خەڵکەکێ چێ دبیتن، ل وێرێ

هەندێ ڕوویدانێت هاتو چووێ ل وێرێ چێ دبن، له وما ب ڕاستی من پشتیڤانیێ دکەم کو فیعلەن ئەو خالێ ته هه سنووریت کو هەڵمەتیەکا باش بۆ ئاڤەدانکرن وێ، بۆ خزمەتکرنا وێ، لەوێ ئاستی بیتن، ئەو باجه کو ئەو بداتن، نەتیجه وەختێ کەڤته سەر وی جهی، ژبەرهەندێ پشتیڤانا خالێیا دکەم، خالا دی کو من دڤێت ئاماژه پێ بکەم، به ڕەئیا من دوو جۆره داهاتییێت هەی ل ڤێره دیار نینه، ئێك ژوانا (الإيرادات المستحصلة من رأس المال الإستثماري)، تەئکیدی مه ڕەئس مالەکی هەی، دێته ئیستیسمار کرن، ئیراداتێت وێ ل ڤێرێ دیار نینه، ئەز حەز دەکەم جەنابی وەزیری دارایی ڕوونکردنێ ل سەر ڤێرێ بداتن، خالا دووێ، من ئیرادات وان مینحه وان تەبەروعاتا ئەڤێت کە دەوڵەت و هەندێك لایەن تەبعەن پێشکەشی میللەتا دکەن، پێشکەشی دەوڵەتا دکەن، وەکی (أمم متحدة) وەکو (دول مانحة) (أمريكا، ألمانيا، يابان، كوريا) مەسەلەن، ئەرێ ئەڤ ئیراداتا یەعنی چ مینحه بۆ هەرێما کورستانێ تەخصیص نابن، وەکو عورفێك تەبعەن، ئەز ڤێرێ پرسیارا ئاراستەی جەنابی وەزیری دکەم، زۆر سوپاس بۆ هەوە.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز حەمە سعید، سوپاس بەڕێز بەفرین حسین، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره لەو خشتەیەی کەوا بۆ داهات هاتووه، ئاماده کراوه، ڕاسته که شتێك لەو شتانەی کەوا نەقصه تێیدا، باس کردنی داهاتی نەوتی یان موشتەقاتی نەوته، بەڵام دیاره بەڕێز وەزیری دارایی ئەوەی ڕاگەیاندووه که ئەوه به حیساباتێکی تایبەت و ساڵانه دێته پەرلەمانی کوردستانەوه، لەوێ قەراری لەسەر دەدرێ، لەسەر ڕێژەو بڕەکەی، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، خالێکی ترم لەسەر داهاتی دەروازه سنوورییەکانی هەرێمی کوردستانه، که لێرەدا مەبلەغەکەی به چوار سەد ملیار دیاری کراوه، بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان، به بڕوای من، لەوانەیه به بڕوای زۆر خەڵکی تریش ناوچه سنورییەکان له هەرێمی کوردستان دا هەژارترین شوێن و بێ نازترین شوێنن له ڕووی خەدەمات و جادده و ڕێگاوبان، بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان، من به حوکمی ئەوەی که سەر به پارێزگای سلێمانیم، نموونەی پێنجوین و قەزای سەید صادق دەهێنمەوه، بەڕێزان بەڕاستی ئەگەر کەسێك جارێك به نێو قەزای سەید صادق دا تێپەڕێت، ئاوات دەخوازێ که بۆ سەد ساڵی تریش بەو قەزایه تێنەپەڕێ، خوا نەکرده نەك لەبەر هیچ ئیعتیبارێکی تر، بەڵکو لەبەر خراپی جادده و ڕێگاوبانەکەی که له جاددەی مەرگ دەچێ، بەڕاستی له پشتی حوشتر دەچێ، لەگەڵ ڕێز و حورمەتم، بۆیه پێویسته ئەو داهاتەی که له ئەنجامی چالاکی ئەو دەروازه سنوورییانەوه بەدەست دێت، جارێکی تر صەرف بکرێتەوه بۆ ئەو شوێنانەی که به تایبەت سەیاره بار هەڵگرەکانی پێدا تێپەڕێت، من لەو قەناعەتەم ئەو داهاتەی که به دەست دێت، ساڵانه دەبێ هەر له چاککردنی جادده و ڕێگاوبانی ئەو ناوچانه جارێکی تر بەکار بخرێتەوه، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، دیاره له بڕگەی پێنجەم باس له بڕه پارەی پیترۆدۆلار دەکات لەو داهاتەی که له چالاکییەکانی نەوتەوه به دەست دەهێنرێت، ئەویش بڕەکەی (350) ملیار دیناره به

گوێرەی خشتەکە، وای لێ هاتووە لەوانەیە ئەو ناوچانەی کە نەوتیان هەبێ، ئاوات بخوازن ئەوانیش بە هەمان شێوە ئەصلەن خاوەنی نەوت نەبوونایە، بۆ نموونە پارێزگایەکی وەکو کەرکووک کە بە زێڕی ڕەش بەناوبانگە، ساڵانە دەبێ سەبر بگرێت تا بەرمیلێك نەوتی دەست دەکەوێ، بێ نازترین شوێنیشە لە عیراق و لە هەرێمی کوردستان دا، بۆیە پشتگیری ڕایەکەی لیژنەی دارایی دەکەم، ئەو داهاتەی کە لە ئەنجامی چالاکییەکانی نەوتەوە بە دەست دەهێنرێت، هەروەکو یاساکەش چۆن ئاماژەی پێ کراوە، بۆ هەر بەرمیلێك یەك دۆلار، بۆ ئەو ناوچانە صەرف بکرێ کە چالاکییەکەی لێ بەدەست دەهێنرێت، لەبەر ئەوە ئەوەش جۆرێکە لە قەرەبووکردنەوەی ئەو زەرەر و زیانانەی کە بەر ئەو ناوچانە دەکەون، لە کەش و هەوای ناوچەکە، لە ژینگەی ناوچەکە، لە تەئسیر کردن لە تەندروستی خەڵکی ناوچەکەش، بۆیە جارێکی تر دووپاتی دەکەمەوە پشتگیری لەڕای لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ ئەو بڕە پارەی پیترۆدۆلار تەنها بۆ ئەو ناوچانە بێت، بەڵام بۆ دەروازە سنوورییەکان کارێك بکرێت، ڕێژەیەك لەوە بۆ ئەو ناوچانەش بێت کە تەنانەت سەیارەی بارهەڵگرەکانیشی پێدا تێپەڕ دەبێت، چونکە ئیحتیمالە ئەو شوێنانەی کە سەیارەی بارهەڵگرەکانی پێ تێپەڕ دەبێت، تەنها نەکەونە دەروازە سنوورییەکان، شوێنێکی زۆرە، بۆیە ئەو پارەی کە بە دەست دێت تەنها دەتوانرێ لە چاککردنەوەی جێگاو بانەکان بەکاربهێنرێت، ئێمە دەزانین گرفتی سەرەکی ئێمە لە هەرێمی کوردستان خراپی جاددە و ڕێگاوبانەکانی ئێمەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز خلیل عوسمان، فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا هەروەکو هاوکارانم باسیان کرد، حەق بوو ئێستا بودجەی تەواوکاریش بە خەملێنراوی لێرە بوایە، لەبەر چاومان ڕوون بایە لەو داهاتە، هەروەها مەسەلەی پارەی، ئەو پارەی کە بە ناوی شیرینی نەوتەوە دانراوە، حەق بوو نازانم ئەو پارەیە بەشێکی پرۆژەی خزمەتگوزاریی یە، لەو شوێنانە جێبەجێ دەکرێ، کەچی ئەوە دوو ساڵیشە تێپەڕی ئێمە هیچ پرۆژەیەکمان نەبینیوە، پارەکەش تاوەکو ئێستا دیار نیە، حەق بوو ئەوە بۆ پەرلەمانی کوردستان ئەگەر لە جەلسەیەکی داخراویش بوایە بەڕاستی، یەکلا بکرایەتەوە تاوەکو ئێستاکە، بۆیە من داواکارم یەعنی ئەوانە ڕوون کردنەوەی لەسەر بدرێ، سەبارەت بە پێشنیاری لێژنەی دارایی بۆ تەرخان کردنی پارە بۆ ئە ناوچە سنوورییانە، ئێمە پێش ئێستاکەش بڕێك پارەمان تەرخان کرد بۆ ناوچە سنوورییە وێران کراوەکان، کە بەداخەوە هەندێ قەزای تریش هەبوون، ڕاستە لە زیمنی ناوچەی سنووری دا نین، بەڵام خاپوور کراون بەڕاستی، حەقە ئەو مولاحەزەیە بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرایە، پێموایە دەکرێ گونجاندنێك هەبێ لەگەڵ ئەو بڕیارەی کە پێشتر درا، لەگەڵ ئەوەی کە ئێستاکە ئەو لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی ڕێکیان خستووە، ئەگەر وابێ دەتوانم بڵێم هەندێ مەنتیقەی تر بەڕاستی مەحروم دەبن، وەکو هاوکارانم باسیان کرد، چەمچەماڵە، تەکیەیە، تەقتەقە، کۆمەڵێك شارو

شارۆچكەی ترمان هەیە بەڕاستی وەكو مەناتیقی نائی سەیر دەكرێ، ناكرێ پارەكە هەمووی لە شوێنێك صەرف بكرێت و مەنتیقەكانی تر بێ بەش بكرێن، خاڵێكی تر سەبارەت بە پارەی پترۆدۆلار وەكو هاوكارانم باسیان كرد، هەروەكو لە قانونی موازەنەی عیراقی لە ماددەی دوو، لە بڕگەی یەكەمی (هـ)دا هاتووە، كە كۆمەڵێك زەوابت دانراوە بۆ صەرف كردنی ئەو پارەیە، بۆ پارێزگا بەرهەم هێنەرەكانی نەوت، بەڵام بەڕاستی من داواكارم لە ناو خودی پارێزگا بەرهەم هێنەرەكانیش دا ڕەچاوی ئەو ناوچانە بكرێت كە نەوتیان لێ بەرهەم دەهێنرێ، لە ڕووی كاولكارییەوە، لەڕووی ژینگەوە، وەكو هاوكارانم باسیان كرد، لە ڕووی مێژووی دەرهێنانی نەوت تیایانە، ئێمە ئەگەر باس لە مەنتیقەی كۆیە و شیواشۆك و تەقتەق بكەم، ئەوە بۆ بیست ساڵ دەچێ كاری نەوت دەرهێنان لە سەردەمی ڕژێمی پێشووش ئەو مەنتیقەیە مەنتیقەیەكی موحەرەمە بووە، ڕایگوێزراوە، یەعنی حەقە ئێستا ئەوە حیسابێكی تایبەتی بۆ بكرێ لێرەدا، یەعنی شارۆچكەیەكی وەكو تەقتەق هەموو پرۆژە بەردەوامەكانیساڵی 2009 و 2010دا ئێستاكە سێ پرۆژە نابینیتەوە، یەعنی بە تەواوەتی پشت گوێ خراوە، من هیوادارم ئەوە لەبەرچاو بگیرێ، لە پارێزگایەك دا كۆمەڵێك زەوابتی بۆ دابنرێ، ئەو سنوورە چەند ساڵە مەحروم بوو، لەسەردەمی ڕژێمی بەعسەوە، تاوەكو ئێستاكەش، یەعنی ئێستاش تەنكەرەكان بەوێ دا دەڕۆن، ڕێگاوبانەكە وێران بووە، تۆزی تەنكەرەكان بەسەر گوندەكان دا دەڕۆن، هەمووی تووشی نەخۆشی و كۆمەڵێك مەترسی تەندروستیان لەسەرە، بێجگە لەوەی كە دەتوانم بڵێم، لە زۆر ڕووی ترەوە ئەوانە پێویستیان بە خزمەتگوزاریی زیاترە، هیوادارم كە لە دابەش كردنی پارەی پترۆدۆلاردا لە خودی پارێزگاكەدا ڕەچاوی هەندێ خاڵی جیا بكرێت، ئەولەویەت بدرێ بەو ناوچانەی كە دەمێكە نەوتیان لێ دەردەهێندرێ، دەمێكە خزمەت نەكراون، پێویستیان پێیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جمال طاهر، فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بێین سەیری مەفهومی سیادە بكەن، سیادە هەر بۆ حكومەتە و هی دەوڵەتە، بە پێی ئەو مونتەلەقە هەر داهاتێك بێت دەبێتە ئیراد بۆ خەزینەتی ئەو حكومەتە، یان ئەو دەوڵەتە، ئێمە ئێستا موناقەشەی بودجە دەكەین، بودجەش وەك هەموومان دەزانین دوو لایەنە، لایەنێك نەفەقاتە، لایەنێك ئیراداتە، پێش ئێستا حكومەتمان تەكلیف كرد بە ئەنجام دانی چەند كارێك، لەلایەكی تر دەمانەوێت بێین دەستی حكومەت تۆزێك ئەوە بكەین، كەم بكەین لەلای ئیراداتەوە، چونكە وەك هەموومان دەزانین، ئیرادات ئەو مەصادرەی كە حكومەت بتوانێ تەمویلی نەفەقاتی بكات، بۆیە من بەباشی نابینم ئەگەر بێن و خاڵی (2) و (4) و (5) هەموو ببڕێتن، تەرخان بكرێت بۆ ئەو شوێنانە كە زەرەمەند دەبن، ئێمە لێرە تووشی گرفتێك دەبین، ئایا زەرەمەند چۆن تەحدید دەكەی لێرە؟ یەعنی ڕێژەی زەرەمەندی چەند دەبێت؟ تۆ

لێرە ناتوانی، ئایا حەیزی جوغرافی وەرگری؟ یانیش بەرفرەهتر دەکەی؟ بۆ نموونە ئەگەر ئێستا مەسەلەن بەینی دهۆك و زاخۆ ئێمە بڵێین، تۆ ئەو شارعە هەموو زەرەرمەند بووە، ئەگەر بێن هەولێر و دهۆك حیساب بکەن، هەمووی زەرەرمەند بووە، ڕۆژانە تەقریبەن دوو هەزار، سێ هەزار تریلە ئازووقە لە سنوورەوە دێنن لە دهۆك بەرەو هەولێر و سلێمانی، ئایا ئەو شوێنانە زەرەرمەند نابن؟ بۆیە من نابینم شتەکە بەو شێوەیە بێت وەك لیژنەی دارایی دەڵێت کە هەموو بڕوات بۆ ئەو ناوچانە، ڕاستە ئێمە لەگەڵ ئەوەینن مەفهومی تەنمیە لازمە، تەنمیەتی شموولی بێت، حکومەت مەسئوولە بە هەموو شتێك، بۆیە دەبێت ڕێژەیەك ئەگەر بکرێت بتوانن حدودی (10٪) تا (20٪) بۆ ئەو شوێنانە بن فیعلەن، ئێستا هەیە دێ لە زاخۆ، دەوروبەری هەموو بیری نەوتە، تا ئێستا بیری ئاوی لێ نیە، ئێمە دەتوانین ئەو شوێنانە پتر زیادە ئیهتیمام پێ بدەن، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم (10) تا (20) بۆ ئەو شوێنانە، ئەوانی تریش بگەڕێتەوە بۆ خەزینەی حکومەت، حکومەتیش بتوانێ ئیشەکەی خۆی بکات، تەنمیە بەربەلا بێ لە هەموو شوێنەکانی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز پەروین، فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بڕگەیەکی تر بۆ ئەو ماددەیە زیاد بکرێت، ئەویش داهاتی وەزارەتەکانی ترە، وەك تەندروستی، پیشەسازی، گواستنەوە و گەیاندن، شارەوانی، ناوخۆ، عەدل، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ، فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من شانازی بە هەرێمی کوردستان دەکەم کە ئێمەش وەکو وڵاتان داهاتمان هەیە، هەروەها دڵم خۆشتر دەبێ بەوەی ئەگەر هاتو وەبەرهێنانیشمان هەبوایە، بەڵام پاش ئەوەی خۆم سەردانی خاڵە سنوورییەکانم کرد، یانیش زۆر لەو ڕێگایانە هاتوومەوە، جیاوازییەکی زۆر هەیە لە خاڵە سنوورییەکان، بۆ نموونە ئیبراهیم خەلیل داهاتێکی زۆری هەیە، هەروەها باشماغ و ئەوانەی تر، بەڵام بۆ ئیهتیمام دان بەو شوێنە و دەوروبەری جیاوازییەکی زۆر دەبینم، ئەوەی ئیبراهیم خەلیل زۆر شارستانییە و زۆر جوانە، بەڵام ئەوەی باشماغ زۆر کەم و کوڕی تێدایە، ئەو داهاتە زۆرەش کە لە باشماغ و لە پەروێز خان دێتن، پێویستە بەشێك لەو داهاتە بدرێت بەو جێگایە بۆ خزمەتگوزاریی، بۆ نمونە هەتاوەکو پێنجوین کە باسی کرد شلێر خان، هەتا جاددەیان نیە، جاددەکەی ئەوێ هەموو قوورە، هوتێلێکی لێ نیە، بنکەیەکی تەندروستی لێ نیە، داواکاری ئەوان بوو، جیاوازییەکی زۆریشیان هەیە لە فەرمانبەرەکانی پەروێز خان و هەروەها باشماغ، لەگەڵ ئیبراهیم خەلیل، داواکاری ئەوان بوو کە ئەو کەم و کوڕییە، ئەو خزمەتگوزارییەیان پێ بدرێت، حەقی خۆیانە لەو داهاتە

يەكسەر بيدەنە حكومەت، حكومەتيش پێويستە بير لەوانە بكاتەوە، چونكە با شارستانى بێ، با زياتر سوودى لێ وەربگرين، زۆر سوپاس.

بەڕيز سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئاسۆ، فەرموو.

بەڕێز بكر كريم (ئاسۆ):

بەڕيز سەرۆكى پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەى چوار و بڕگەى پێنجى ماددەى (2)، من لەگەڵ ئەو پێشنيازەى وەزيرى داراييم، كە پێيوايە ئەگەر بە غەڵەت تێنەگيشتبم (25٪)ى داهاتى مەنافزى حدودى، هەروەها هى پترۆدۆلار بۆ ئەو پارێزگايە بێ كە نەوتەكەى لێ يە، يان مەنفەزە حدودييەكەى لێ يە، سوپاس.

بەڕيز سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاردۆ، فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پيرداود:

بەڕيز سەرۆكى پەرلەمان.

بەڕاستى ئێمە لە چەند ڕۆژى ڕابردوودا زۆر باسى بودجەمان كرد، داهاتيش بەشێك بوو لەوە، بەڵام لەبەر ئەوەى وەڵامەكانى كە دەبيستين، وەڵامەكان قەناعەت پێ هێنەر نين بە نيسبەت ئێمە، چونكە بە بەڵگە لەبەر دەستمان دايە، داهاتەكە ناڕۆشنە، دەمەوێ بەڕێز وەزيرى دارايى ئەوەمان بۆ ڕۆشن بكاتەوە لەسەر چ بنەمايەك حكومەتى عيراقى داهاتى ئێمە بە پێنج تريليۆن دەخەملێنێ، ئەوە خاڵێكيان، خاڵێكى تر/ من لە شتێكى بچووك دەست پێ دەكەم، ئەويش دەزگاى مينە، دەزگاى مين پار داهاتى مليارێك و نيو بووە، بۆ ديار نيە؟ كە ئەوە هەر باسيشمان نەكردووە، هيچيش قسەمان لەسەر نەكرد، هەم دووپاتە لەسەر ئەو قسانەى بەڕێزان پەرلەمانتاران دەكەم، كە باسى كارگەى چيمەنتۆيان كرد، باسى مەتارمان كرد، وەڵامەكە ڕۆشن نيە، داهاتيان هەيە و لە كوێ يە؟ بۆ ديار نيە؟ ئەوە جگە لەوەى بەشى وەبەرهێنان كە بە بەڵگە لامە، بەڵگەكە چيە؟ تۆ حيسابى خيتامى 2009 ڕاپۆرتى شەش مانگەكە لەگەڵ ئێستا سەرجەم ئەو خشتەى دەدەمە دەست، سەرجەم ڕەقەمەكان هەڵەيە، جياوازى هەيەن بۆيە كاتێ ئێمە پێشنيارى (50٪)مان كرد، يەعنى دڵنيام ئەوەندە زانستى بوو كە بەشى دەكرد، كە ئێستا بێين باسى ئەو داهاتە بكەين كە لە كوردستان دا هەيە، لە سندووقى نيشتەجێ بوون (200) مليارە، لە هيچ تۆمارگا و بڕگەيەك ديار نيە، لە كوێ يە ئەو (200) مليارەى كە تەرخان كرا؟ لە (60٪)ى تواناسازى صەرف نەكراوە، (30) مليارى پيشەسازى، (660) مليارى ئەو پرۆژانەى كە نەچوونەتە بوارى جێبەجێ كردنەوە، يان ئەو پرۆژانەى كە پارەيان بۆ تەرخان كراوە و لە هەموو وەزارەتەكان سەرف نەكراوە، خەرج نەكراوە، ئەوانە بەشێكن لەو ناڕۆشنيەى كە لە داهاتى كوردستان دا هەيە، بودجەى با بڵێين تەواوكارى پار نەهاتووە، كە ئێمە دەزانين لە عيراقيش دا هەيە، پێويستە ساڵانە بێ، لەبەر ئەوە بەلامەوە گرنگە جگە لە داهاتى كارەبا كە باسيان كرد، باسى داهاتى نەوت ئەگەر بكەين، ئەگەر قسەى لەسەر بكەين، پار بەڕێز وەزيرى سامانە

سروشتییەکان بە نووسراوی ڕەسمی ئێمەی ئاگادار کردەوە، لەوەی دەتوانێ چەندین بەش کە گرتوومانەتە ئەستۆ، بیگرە هەر بە تواناسازی، ئەوەی سندووقی نیشتەجێ بوون، زۆر شت خۆی باسی چەندین مەلایین دیناری کرد، کەچی ئەوە پار ئەوە نووسراوەکەمان لایە، بەڵگەکە لای بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانیش هەیە، ئەمساڵ ئەوە هەر دیار نیە، تەنها (250) ملیۆن دۆلار ئەو ساڵ، بەناوی پەرەپێدانی پارێزگاکە دەهات، ئێستا پێمان خۆشە وەزیری بەڕێز ئەو شتانەمان بۆ ڕوون بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئیسماعیل، فەرموو.

بەڕێز إسماعيل سعيد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێز، خاڵی یەکەم کە باسی داهات دەکەین، بە پێی دەستوور داهات لەعیراق دا مەرکەزی یە، یەعنی هەموو داهاتی هەرێمی کوردستانیش دەچێتەوە عیراق و بە مەقاصە لێی دەبڕێ ساڵانە لە (17٪)، بەڵام یەکێك لەو ئێشانەی کە تووشی ئێمە دەبێ و میدیا دەبێ، خودی حکومەت دەبێ، ئەوە حکومەت بەڕاستی ساڵانە نایێ ئیعلانی بکات، مەسەلەن کە گۆڕانکاری دەبێت ساڵانە لە ناو بودجەدا هین دەکرێت، یەعنی ئەو ئاڵوگۆڕە دەکرێت، بۆ نمونە ساڵان وا نەبوو کە داهاتی مەنافزی حدودی بۆ ئەو شوێنە بێت، ئێستا من خۆم نامەیەکم ئاراستەی کاك رشید کرد، ئەو داهاتانە چین؟ کە بەڕاستی دەگەڕێنەوە مەرکەز، ئەو داهاتانە چین کە لە هەرێمی کوردستانە؟ ئەوە زۆرجار بەڕاستی خودی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان بۆیان ڕۆشن نیە، ئەو داهاتانە کامانە دەبێ بگەڕێنەوە، یان ئاڵوگۆڕییان بەسەر دا دایت لە بودجەدا، من جارێکی تر داوا لە بەڕێزیان دەکەم کە ئەو حاڵەتە ڕۆشن بکەن، ساڵانە ئەگەر لە ناو بودجەدا ئاڵوگۆڕێك دەبێ، پێش وەخت ئیعلانی بکەن بۆ ئەوەی بەڕاستی نە ئێمە و نە خۆشیان و نە هاووڵاتیانیش ئەوەندە گومنایان بۆ دروست نەبێ، ئەوە خاڵی یەکەم، مەبدەئی پیترۆدۆلار و مەبدەئی مەنافزی حدودی، خوشك و برایان حەز دەکەم لەسەر ئەو مەوزووعە تۆزێك بە دیقەت بین، عیراق کێشەی سیاسیان هەیە، کێشەی تائیفیان هەیە، زۆرجار بەڕاستی پەنا بۆ هەندێ شت دەبەن بۆ حەل کردنی هەندێ ئەزەماتی خۆیان، ئێمە لە خوا بەزیاد بێ ئەو کێشانەکمان نیە، نە کێشەی قەومیمان هەیە، نە کێشەی مەزهەبیمان هەیە، کوردستانیش وەك بەڕێز کاك جمال ئیشارەتی پێدا، کە نەوت لە شوێنێك دەردێت ئەوە نیە ڕاستەوخۆ بچێتە ناو بۆڕییەکەوە، یان کە داهاتی مەنافیزی حدودی، ڕاستە مەسەلەن زاخۆ مەنفەزی حدودییە، بەڵام هەموو ئەو لۆرییانە کاریگەرییان هەیە لەسەر هەولێر، لەسەر هەموو ئەو ناوچانە، لەبەر ئەوە بە قەناعەتی من ئەگەر ئێمە لەسەر ئەو مەبدەئی عیراق کار بکەین، ئەوە تەئسیری سیاسی خراپی دەبێ، بەڵێ ڕاستە، ئەو ناوچانە زیاتر ماندوو دەبن، هیلاك دەبن، پێویستیان بە، بەڵام بە نیسبەتێکی مەعقول، یەعنی (5) بۆ (10) دەتوانین تا ڕادەیەك بتوانین ئەو هاوسەنگی یە دروست بکەین،

بەڵام بەراستی ئێمە حەق نیە پەنابەرین بۆ سیاسەتێك كە عیراق خۆی كێشەی تائیفی و سیاسی پێ حەل دەكات، داهاتی نەوت، بەڕایت هەندێ جار كە ئەوەندە شت كە دووبارە دەكرێتەوە هەر ناخۆشە، بەڵام ئێمەی موەزەفین كە دیفاع لە مافی خەڵك بكەین، بەڕێز كاك ئاشتی هەورامی، ئا ئەلێرەدا دانیشتبوو، من خۆم شتەكانم بۆ خوێندەوە، وتی/ بەڵێ پێنج ملیار دۆلار شیرینیمان هەیە، بەڵام (1) ملیار و (333) ئاوا سێیەكانی ڕێز كرد، وتی/ ئەوە بە كاش وەری دەگرین، ئێوە حەز دەكەن بینێرینە ناو بودجەوە؟ ئەگەر بچێتە ناو بودجەوە، ئەوە لە (87٪) دەڕوات بۆ عیراق، لە (17٪) بەر ئێمە دەكەوێ، قبووڵمان كرد، بەڵام با لە شوێنێك دا بەڕاستی، با لە ناو بودجەدا نەبێ، یەعنی ئەوەساڵیش تێپەڕی، لە شوێنێك دا بۆمان بێ، بەڕاستی ئەم حاڵەتە با كۆتایی پێ بێت، چونكە ئەوە دووبارەی دەكەنەوە، بۆتە مایەی نیگەرانی بۆ هەموو لایەكمان، داهاتی كارەبا و داهاتی تەندروستی نازانم هی كێی تر، قانونیەن ئەو داهاتە دەگەڕێتەوە بۆ ناو ئەو وەزارەتە، یان ئەو دائیرانە بۆ خۆیان، ئەوە مەبدەئیەن حاڵەتێكی ئیجابی یە، بەڵام لە ڕووی حیسابی یەوە ڕەقەم دەبێ دیار بێ، چونكە هەموو ڕەقەمێك دەبێ خازیعی ڕەقابە بێ، بەڕاستی نوێنەرانی گەلیش، ئەندامانی پەرلەمانیش ئاگادار بن، لەبەر ئەوە من خۆم لەگەڵ مەبدەئەكەدا نیم یەكسەر بگەڕێتەوە، بەڵام با وا دانێین، ئەوەمان قبوولْ كرد، بەڵام وا باشە، چونكە داهاتەكان زۆرە، هەم ئەوەی تەندروستی، تەندروستی و كویێ ترمان هەیە؟ ئەوەی شارەوانی، ئەوانە ڕەقەمی زۆرن، لایەنی كەم پەرلەمانی كوردستان ئاگادار بكرێتەوە، كە ئەو ڕەقەمە هەیە لە تەندروستی یەوە صەرفی دەكات، هەروەها پێویستیشە ڕەقابەی مالیش ئاگادار بكرێتەوە لەو ڕەقەمەی كە دەبێتەوە داهات بۆ ئەو وەزارەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، هەر بۆ ڕاست كردنەوە، بەڕێز وەزیری سامانە سروشتییەكان نەیوت هەموو پارەكە هاتووە، چونكە هەندێكی مەشاریعە، ئەویش وەختێ كە شەریكەكە گەیشتە ئینتاج، ئەو وەختە ئەوە دێت ئیشەكە دەكات، هەر بۆ مەعلوماتی بەڕێزان، بەڕێز سۆزان شهاب، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

تەبعەن سەبارەت بە داهات، منیش هاوڕام لەگەڵ برای بەڕێزم كاك ئیسماعیل، كە ئەگەر بە ڕەقەمیش بێت، ئەو داهاتی ئەو وەزارەتانە بۆ ئەوەی سبەی ڕۆژێ كە كاتێك دەچێتە ڕەقابە و ڕەقابەی مالیەوە، دەبێ ئەم ژمارانە مەوجوود بن، بۆ ئەوەی كە ڕەقابەی مالی پاش ئەوەی ئەو ئیقتیراحەی كە بەڕێز وەزیری دارایی كردی، وتی/ حیساباتی خیتامی قبوولْ مەكەن هەتاوەكو بە ڕەقابەی مالی دا نەڕوا، ئەوە ئەوسا ئەمەش جارێكی تر وەكو داهاتێك لێرە دا دەنووسرێتەوە، بۆیە من پێمباشە ئەوە ئەگەر ئەو ساڵیش بەم شێوەیە نەنێردراوە، بۆ ساڵی داهاتوو یاخود بە ماددەیەكی تر ئێمە ئەوە تەسبیت بكەین، كەوا ڕەقابەی مالی حیساباتی خیتامی تەدقیق بكات ئینجا بێتە پەرلەمانی كوردستانەوە، ئەوسا ئەو داهاتانەش بە فیعلی چەندن یەكسەر لە ناو ئەو حیسابە خیتامی یە دیاری دەبێت، سەبارەت بە تەخصیصاتی پیترۆدۆلار و

مەنافزی حدودی، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، خۆی لە ئەصڵ دا لە ناو یاساکەی عیراق دا، لە مادەەی (24)دا (چوارەم)، باسی شوێن ناکات، ناڵێ بۆ هین، دەڵێ بۆ موحافەزە (ککل) (لکل محافظة)، کە باسی دەکات (علی وزیر المالیة الإتحادي تخصیص مبلغ یعادل دولار واحد عن کل برمیل نفط خام منـتج في محافظات العـراق کافة، و دولار واحد عن کل برمیل نفط مکرر مصفی في محافظات العراق کافة، و دولار واحد ثالث عـن کـل (150) متر مکعب من الغاز الطبیعي المنتج في محافظات العـراق کافـة وفقـاً للنسب السکانیـة لکـل محافظـة)، یەعنی ئەو وتوویەتی هی هەموو عیراق، کۆدەکەینەوە، هەموو یەکی ئەوەندەی لێ دادەبڕێنین و بۆ هەموو موحافەزەیەك تەرخانی دەکەین، جارێکی تر من دەیڵێمەوە، زۆر لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلـەمان هەسـتان باسـی ئـەوەیان کـرد، هەنـدێ ناوچـە هەیـە سـوودمەند نیـە، نـە لـە بـوونی نـەوت، نـە لەسـەر مەعبـەرێکی حدودی دا، بۆ نموونە کفری، چەمچەماڵ، چەمچەماڵ خۆی غازی تیایـە، بۆیـە لەبـەر ئـەوەی موحافـەزەش نیە بە پێی ئەوەی کە لەو ماددەیەدا هاتووە، بۆیە من پێم باشە ڕێژەیەك کە بەڕێز وەزیری داراییش باسی کرد، کە من تۆزێك ئەوەشم پێ زیادە، زۆرە، من پێموایە ئەو خێروبێرە بەسەر هەموو کوردستان دا ڕەنـگ بداتەوە، بۆیە من ئیقتیراح دەکەم لە (5) هەتا (10) زیاتر نەبێت بڕی ئەو پارەیەی کە تەخصیص دەکرێ بۆ ئەو شوێنانەی کە هەم مەنفەزە حدودیەکەی تیایە، یاخود شوێنی دەرهێنانی نەوتـە، بـەو شـێوەیە هـەم حکومەت دەستی والآ دەبێ بۆ ئەوەی ئەو داهاتە نەتـەوەیی یـە بـۆ هـەموو نەتـەوەی کورد بـێ، بـۆ هـەموو کوردستان بێ، هەم دەتوانرێ ئەو شوێنانەی کە زەرەرمەندن، ئەوانیشی پێ ئاوەدان بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لەبیرمان نەچێ نەوت تەنها هی خۆمان نیە، هی هەموو عیراقە، یەعنی بۆیە دەبـێ ئاگـاداری ئـەوە بن، موخالەفەی دەستوور نەکەن، نەوت سەروەتی هەموو عیراقە، ئینجا وەکو قانونی عیراقـی نیسـبەیەکی بۆ هەرێم دەمێنێت، ئەوە مەسـەلەیەکی تێدایـە، نیزامـی واز بێنـە، تـەواو، نیـە نیزامـی نیـە، ئـەڤین عمـر، فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لـە سـەرەتا دا حـەز دەکـەم باسـی ئـەوە بکـەم، ئایـا ئەگـەر بێـت و ئێمـە سـەیری داهـات بکـەین، بـە هەموویەوە، بەو (13) تریلیۆنەی کە باسی دەکەین، دەبینین پشکی شێر (حصـە أسـد) بـەر ئـەوە کـەوتووە کـە ئێمـە لـە عیراقـەوە وەری دەگـرین، یـاخود ئـەو داهاتەیـە حیصـەیە کـە وەری دەگـرین، (17٪) کـە لـە بودجەی عیراقەوە بۆمـان دێ، ئـەوەی کـە دەمێنێتـەوە، ئـەو داهاتـەی کـە دیـاری کـراوە لێـرەدا، ئـەوەی کـە مەنافزی حدودی یە، یاخود ئەوانەی کـە بڵێین سیاسـەتی پـیترۆدۆلارە، ئەوانـە دەبیـنین بەڕاسـتی لـە چـاو بودجەدا مەبلەغێکی زۆر زۆر نیە، بۆیە دەبێ ئێمە ئەو داهاتەی کە لەو دوو شوێنە هەیە، بۆمان دێ، دەبێ بە داهاتێکی نەتەوەیی بژمێرین، بۆیە بە من هیچ باش نیە ئەگەر بێت و ئێمە لێرە ئەو داهاتە نەتـەوەیی یـە دابـەش بکەینـە سـەر پارێزگاکـان، کـە ئێمـە خـۆی سـێ پارێزگامـان هەیـە، بەڕاسـتی ئێمـە لێـرە دا

موناقەشەیەكی زۆرمان كرد، كەوا وتمان پرۆژەكان یاخود خزمەتگوزاریی یەكان زیاتر حەصر بوونە لە پارێزگاكان دا، قەزا و ناحیەكان زیاتر لێی بێ بەشن و خاپوورن، من ئەو پرسیارە دەكەم، ئایا هیچ قەزایەك هەیە؟ هیچ ناحیەك هەیە گەیشتبێتە ئەو كەمالەی كەوا ئێستا ئێمە بێین و جیای بكەینەوە بڵێین وەڵڵاهی با مەنافزە حدودیەكان یاخوج ئەو شوێنانەی كە نەوتی تیایە، بەرهەمی نەوت دەهێنێ، با ئێمە زیاتر بۆ ئەوێ بكەین، چونكە ئەوێ خاپوورە، بەڕاستی هەموو قەزا و ناحیە و گەندەكانی ئێمە پێویستی بە ئاوەدان كردنەوە هەیە، پێویستی بەوە هەیە زیاتر خزمەت بكرێ، پێویستی بەوە هەیە زیاتر پارەی بۆ تەرخان بكرێ، بۆیە بە من با هیچ جیاوازییەك نەكرێ لە بەینی هیچ قەزایەك و هیچ ناحیەیەك، لەگەڵ ئەو شوێنانەی كە بیری نەوتی تیایە، یاخود مەنفەزی حدودی یە، هەرچەندە مەنافزە حدودییەكان ئەو شارانەی كە لەسەر حدودن، خۆی بە تەبیعەت چونكە سنووری یە، بە تەبیعەت حەرەكەیەكی زیاتری تیایە، بەڕاستی كاری زیاتری تیایە، ئەگەر بێت و موقارەنەیەكی بچكۆلە بكەین مابەینی شاری زاخۆ كە قەزایە، لەگەڵ قەزایەك وەكو چەمچەماڵ، یاخود وەكو كفری، دەبینین خەڵك لەو شارانە دەردەچێ، لەبەر ئەوەی كاری تیا نیە، بەڵام لە شوێنێكی وەكو زاخۆ، یاخود مەنافزە حدودیەكان لەبەر زۆری كار خەڵك زیاتر ڕووی تێ دەكات، بۆیە ئێمە ئۆمێد دەكەین كە هەموو قەزاكانمان وەكو یەكتری بێ، هەموویان زیاتر كاری تیا بكرێ، بواری كاركردنی تیا زیاتر بێ، هەروەها من پشتگیری ڕەئیەكەی كاك ئیسماعیل دەكەم، بۆ ئەوەی سیاسەتی پیترۆدۆلار ڕاستی لە عیراق دا لەسەر چەند ئەساسێكی سیاسی دا، لەسەر ئەساسی تائیفی بوو، لەسەر ئەساسی نەتەوەیی بوو، بۆیە ئەوان ئەو سیاسەتەیان گرتە بەر، بۆ ئەوەی هەندێ مەسائیلی سیاسی خۆیان حەل بكەن، بەڵام ئێمە لێرەدا شوكر ئەو كێشانەمان نیە، بۆچی ئێمە ئەو سیاسەتە كە لە عیراق جێبەجێ دەكرێ ئێمە بێین تەعمیمی بكەین، لەناو كوردستاندا كاری پێ بكەین، هەروەها ئێمە لە بیرمان نەچێ نەختێك پێش ئێستا دەنگدانمان كرد لەسەر نەفەقات، نەفەقاتمان دابەش كرد، كە لە زیمنیان ئەو ئیرادە بوو كە ئێمە دابەشمان كرد، لە زیمنییان دا موناقەشە دەكەین، كە جارێكی تر لێی ببڕینەوە، بەڕاستی ئێستا هیچ مەنتیق نیە ئێمە جارێكی تر بیبینەوە، ئەو ئیرادەی كە موناقەشەمان كرد، (10٪) بڕی و تەخصیصاتمان پێی كرد، هەموو توێژو چینەكانی كۆمەڵگای ئێمە لێی سوودمەند بووین، ئێستا بێین ئێمە جارێكی تر ئەو تەخصیصاتانە، یاخود ئەو ئیرادە دیسانەوە لێی كەم بكەینەوە، نەفەقاتی لەسەر جارێكی تر دابەشكردنی بكەین، بۆیە من بە مەنتیقی نابینم جارێكی تر ئێمە نەفەقات موناقەشە بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د. علی موداخەلەت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرچەندە هەر وەكو تێبینی، خۆی ماددەی نەفەقات تەواو بووە وابزانم، ئەوە ئیراداتە، ئێستا لە ناو ئیرادات دا باسی نەفەقات دەكرێتەوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز هاژە سلیمان، فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەبوونی داهات لە هەر وڵاتێك ئەگەر كەم بێت یان زۆر بێت، بەڕاستی دەبێ شەفافیەت و ڕوونی تێدابێ، بۆ ئەوەی حەقی هەموو خەڵكەكەیە كە بزانێ داهاتی ئەو وڵاتە چەندە؟ چەند نیە؟ بۆیە بەڕاستی تا ئەوەی شەفاف بێت و ڕوون تر بێت، ئەوە زیاتر هەم كێشە بۆ حكومەت كەم دەكاتەوە، هەمیش خەڵكەكە ڕازی دەبن لەوەی كە حكومەت چۆن ئەو داهاتە صەرف دەكات؟ بۆیە بەڕاستی من تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە، چونكە لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی نازانم ئەوەی كاك كاردۆش باسی كرد، هاتووە دەڵێ/ خەملاندنی داهاتی هەرێم بە بڕی پێنج تریلیۆن و (495) دینار بۆ ساڵی (2011)، لە هەمان ڕاپۆرت دا، لە خشتەكەدا هاتووە، دووەم خەملاندنی داهاتی حكومەتی هەرێم بە (400) ملیار دینار خەملێنراوە، ئەوە بەڕاستی ڕوونكردنەوەیەكی دەوێ، ئەگەر بەڕێز وەزیری دارایی ڕوونكردنەوەیەك لەسەر ئەوە بدات، بۆ لە یەكەم دا هاتووە بە پێنج تریلیۆن؟ لە خشتەی دووەم دا هاتووە بە (400) ملیار دینار؟ دەربارەی ئەو داهاتەی سێیەم، ئەو داهاتەی لە فرۆشتنی وزەی كارەبا لە هەرێم بە دەست هاتووە، بەڕاستی ئەو داهاتە لێرە داندراوە بەس نازانم یەعنی مەبەستی بیزەبت چیە؟ چونكە هەر لە ماددەی چوارەم دا هاتووە دەڵێ/ یەكەم/ هەموو داهاتی ئەو فەرمانگانەی لە ناوەند پارەیان پێ دەدرێ وەك داهاتی كۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی تۆمار دەكرێ، تەنها لە دووەم دا هاتووە/ وەزارەتی تەندروستی و كارەبا نەبێت، جا لێرە ئەوەی كە لە كارەبا داندراوە، نازانم ئەوەی فیعلی یە لێرە داندراوە لە ناو داهاتەكە؟ یان هەر ئەوەیە؟ سێیەمیش بەڕاستی تێبینی ئەوەم هەیە، زۆربەی زۆری وەزارەتەكانی هەرێم داهاتیان هەیە، بە پێویست دەزانرێ یەعنی زۆر گرنگە كە لە ناو خشتەیەدا هاتبایە، هەرچەندە ئێمە لە ئیستیمارەی ئیرادات هاتووە و لەبەر دەستمان دابووە، بەڵام ئەوەی كە تەصدیق دەكرێ ئەو پرۆژە یاسایەیە، بۆیە وا پێویستە كە زیاتر یەعنی بۆ وزووح بوون لەلای خەڵك، زیاتر ئەو ئیرادی ئەو هەموو وەزارەتانەش لێرەدا بهاتبایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز ئارام، فەرموو.

بەڕێز أیوب نعمت قادر (ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

چەند پێشنیارێكم هەیە، یەكەم بۆ لێژنەی یاسایی، بۆ ئەو ماددەیە تەبعەن لە ماددەی پێنج باسی ئیرادی كردووە، بەڵام نەخراوەتە ماددەی (2)، كە ئەوە پێویستە بڕواتە سەر ماددەی (2)، بە هەمان شێوە لە

قانونی موازەنەی عیراقیش، هەمان بڕگە هاتووە هەر لە ئیرادات دا باس کراوە، ماددەی پێنجی پڕۆژە یاسای کە لەلایەن حکومەتەوە هاتووە، خاڵی دووەم، پێشنیاری دووەم، مینەحی نەقلی لەگەڵ موساعەدات، کە بەشێوەی فەننی تەقدیم دەکرێ بۆ موئەسەسات و وەزارات، دەستنیشان نەکراوە لە ئیراداتی حکومەتی هەرێم، کە بە هەمان شێوە لە قانونی موازەنەی عیراقی بە دوو بڕگە باس لەو مەسەلە کراوە، کە پێویستە ئێمەش بە شێوەیەکی تەخمینی باسی بکەین بۆ ئەوەی لە داهاتوودا بتوانین موتابەعە بکرێ، سێیەم پێشنیار/ سەرچاوەی نەوت دەستنیشان نەکراوە بە یەکێك لە ئیراداتی حکومەتی هەرێم، کە لە هەمان یاساکەدا باس کراوە، کە لە ماددەی (15)دا هاتووە، کە پێویستە ئەویش بخرێتە سەر ئیرادات، وەك ئاماژە کراوە سندووقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتییەکان، کە ئەوەش پێویستە وەکو ئیراداتێك باس بکرێ بۆ لێژنەی یاسایی، هەروەها مەسەلەی پترۆدۆلار، لێرە لەم یاسایەدا بە ئیرادات باس کراوە، بەڵام ئەگەر بێت و سەیری قانونی موازەنەی عیراقی بکەین، جارێ بە نەفەقات هاتووە، جارێ بە تەخصیصات هاتووە، بەڕاستی ناکرێ بکرێ بە ئیرادات لێرە، بۆ؟ چونکە لەوێ بڕیاری لەسەر درا و تەنها بۆ ئەو پارێزگای کە ئینتاجی نەوتی تێدا دەکرێ، ناکرێ لێرە بیکەین بە ئیراداتێك بتوانین موناقەلەی تێدا بکرێ، یاخود بەکار بهێنرێ بۆ شتی تر، هەروەها لە ئیرادات دا باس لە داهاتەکانی تری حکومەت نەکراوە، کە ئەویش پێویستە باس بکرێ، هەروەك لە ڕاپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی خۆی دا هاتووە لە لاپەڕە (4)، باسیش لە داهاتەکان نەکراوە، ئەویش پێویتسە ئاماژەی پێ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز د. أحمد وەرتێ، فەرموو.

بەڕێز د. أحمد وەرتێ:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشتر دەربارەی ناوچە زیان لێ کەوتووەکان دەنگمان لەسەر دا کە بڕێك پارە دیاری بکرێ بۆ ئەو ناوچانەی زەرەرمەندن، دیارە هەندێك لەوناوچانەی کە بوونە ناوچەی سنووری، لێرە لێژنەی دارایی ئاماژەی پێداوە، کە بڕێك پارە تەرخان بکرێ بۆ ئەو ناوچانەی کە مەنافزی حدودیان لێ یە، خودی ئەو ناوچانە خۆیان ناوچەی موتەزەریریشن، واتا لەو بڕە پارەی کە ئێمە تەرخانمان کرد، هەندێك لەو ناوچانە دەگرێتەوە کە ناوچەی زیان لێ کەوتووشن، وەکو پێنجوین و قەڵادزێ و حاجی ئۆمەران و باڵەکایەتی، ئەوانە کە ناوچەی حدودیشن، لەگەڵ ئەوەش دا ناوچەی موتەزەریریشن، منیش پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە لێرە بڕێك دیاری بکرێت، بەڵام نەك هەموو ئەو داهاتانە وەکو بەڕێز لێژنەی دارایی پێشنیاری کردووە، من پێشنیار دەکەم کە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، (تخصص نسبة من الإيرادات الواردة في (2)، (4)، (5) من المادة الثانية للمحافظات أو الوحدات الإدارية التي تقع فيها المنافذ الحدودية أو العمليات النفطية، يتم تحديدها من قبل مجلس وزراء الإقليم)، واتا تەرخان کردنی ڕێژەیەك لەو داهاتانەی لە بڕگەکانی (2)، (4)، (5) لە ماددەی (2)دا هاتوون، بۆ ئەو پارێزگا یان یەکە ئیدارییانەی کە خاڵە سنوورییەکان و

چالاکییەکانی بەهەمهێنانی نەوتی تێدایە، بڕەکەی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمەوە دیاری دەکرێت، واتا ئەو بڕە لێرە ئێمە دیاری نەکەین، بەڵکو ئەنجومەنی وەزیران خۆی ئەو بڕە دیاری بکات بۆ ئەو ناوچانەی کە مەنافزی حدودی تێدایە، یان ئەو ناوچانەی کە عەمەلیاتی نەفتی تێدا ئەنجام دەدرێت، پرسیارێکیشم هەیە لە بەڕێز وەزیری دارایی، ئایا ئەو داهاتەی کە لێرە خەملێنراوە داهاتی هەرێمی کوردستان تەنها ئەو داهاتەیە؟ یان داهاتی تریشمان هەیە؟ بۆمان ڕوون بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کاک ئیسماعیل، فەرموو.

بەڕێز إسماعيل سعيد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە هەڵەیەکی زۆر گەورە تێپەڕی بەسەر هەر هەمووومان دا، ئێمە ئەساسەن داهاتەکەمان هەموو تەوزیع کردووە، یەعنی هیچ نەماوەتەوە تا جارێکی تر تەوزیعی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر دروستە پێشنیارەکەی جەنابت، ڕاستە، بەڕێزان یەکەم/ نەوت نەوتی گشت عیراقە، ڕاستە لە کوردستانە، بە دەستوور، بە یاسا تۆ ناتونی بڵێی (10) دۆلاری لێ ببات، ناکرێ، موحاسەبەت دەکات، تۆ مولزەمی ئەوەی دەردەچێ لەو نەوتەی دەڕوات (17٪)ی بۆ تۆیە، بۆ هەرێمی کوردستان (17٪)ی لێیە، جا لەو (17٪)یە دەتوانن وەختێکی تر باسی بکەن، ئێستا نەفەقات تەوزیع کراوە، بە چ شکلێك دەبێت، ناتوانی ئێستا جارێکی تر بگەڕێیتەوە ئەو شتانە هەڵتەکێنیتەوە، بەڕێز عمر عبدالعزیز، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزيز بهاء الدين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە لەسەر ماددەی (2)ی بودجە، یەکێکیان پەیوەندی بە حەقلی داهاتەکانەوە هەیە، جگە لە (11) تریلیۆنەکەی ئەو لە (17٪)یە، ئێمە چوار حەقل هەیە داهاتی پاری سنوور، کە (305) ملیارە، داهاتی ئەو ساڵی کە (400) ملیارە، داهاتی کارەبا (151) ملیار، پیترۆدۆلاریش (350) ملیار، بەڵام داهات ئێمە لە موازەنە لەنزیکەی (30) موئەسەسە و وەزاراتی هەرێمی کوردستان (400) ملیار و (507) ملیۆن دینار دەرج کراوە لە موازەنە هەیە، لێرە باس نەکراوە، ئەوە یان من تێی ناگەم یان جێگەی پرسیارە، کە بڕێکی زۆریشە (400) ملیار و (507) ملیۆن، بە قەدەر داهاتی خەملێنراوی سەر سنوور دەبێ، ئەوە مولاحەزەیەکە، مولاحەزەی دووەم/ لە ڕیزبەندی سێی ماددەی (2)ی بودجە، ئاماژەی کردووە بە (151) ملیار دیناری داهاتی کارەبا، دواتر هەر لە بڕگەی (ب)ی ماددەی (4) دەڵێ/ داهاتی مانگانەی وەزارەتی کارەبای هەرێم بە هەموو فەرمانگەکانییەوە بخرێتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە، بە مەبەستی

پەرەپێدانی خودی بڵێین کارەبا و تۆڕەکانی، ئایا ئەوە تەناقوزێك نیە؟ یان ڕوونکردنەوەی دەوێ؟ چونکە هەر لە ماددەی چوار باسی داهاتی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی کراوە، کە بۆ وەزارەتەکە بێ و نەخراوەتە سەر (12) تریلیۆنەکەی بودجەی گشتی، عەجەبە بۆ ئەو جیاوازییە کراوە لە بەینی کارەبا و تەندروستی، داوای ڕوونکردنەوە دەکەم لە جەنابی وەزیر، سوپاس.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عبداللە حاجی محمود، فەرموو.

بەڕێز عبدالله حاجی محمود:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پیترۆدۆلار و خاڵە سنوورییەکان بۆ ڕاست کردنەوە، من موتەفیقم لەگەڵ ئەوەی سۆزان خان، بەس بە شێوازێکی تر، ئەو شارانەی قورساییان لەسەرە یان زەرەرمەندن، هاووڵاتیانی ئەو شارانە گلەیی و گازاندەیان هەیە، هەندێکی لەبەر مەسەلەی ژینگە و تێکچوونی باری تەندروستی دانیشتووانی ئەو ناوچەیە، هەندێکیشی لەبەر ڕێگاوبان، لەبەر ئەوە حکومەتی خۆمان گرنگی زیاتر بەو شارانە بدات، یەعنی چاوی لەو شارانەوە بێت کە دانیشتووانەکەی خۆشمان دەزانین گلەیی و گازاندەیان هەیە، خاڵێکی تر/ ماددەی دووەم باس لە خەملاندن دەکات، هەرچەندە تیشکی خرایە سەر، بۆچوونی من لە خاڵی سێیەمان لە خشتەکانە، بکرێت بە داهاتی خەملێنراوی فرۆشتنی وزەی کارەبا لە هەرێم، زۆر سوپاس.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عەزیمە نجم الدین، فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەگەر قسە لەسەر داهاتی (2011) بکەین کە هاتۆتە پەرلەمان و لەبەردەستی ئێمەدایە، جێی گومانە کە بڕوا بەم بڕە پارە بکرێ کە لە داهاتی هەرێمی کوردستان هاتۆتە لای ئێمە، جگە لەوەی کە بەشی هەرێم لە بودجەی (2011) باس لەو بڕگەیە ناکەین، بەڵام خاڵی دووەم کە داهاتی بە کردەنی بە دەست هاتووە لە دەروازەکانی سنووری هەرێمی کوردستان دا، ئەو (305) ملیار دینارە، من پێموایە ئەوە جێی گومانە کە ئەو بڕە پارەیە دەروازەکانی سنووری هەرێمی کوردستان ئەو داهاتەی هەبێ، خاڵی دووەم/ ئەو داهاتانەی لە فرۆشتنی وزەی کارەبادا هەیە، بێگومان ئەوەش هەر جێگەی گومانە، بەڵام داهاتی خەملێنراوی دەروازەکانی سنوور کە لە هەرێمی کوردستان دا بە هەمان شێوە، ئەو بڕە پارەیشی کە لە پترۆدۆلاردا، من پێموایە ئەو پارەیە تا ئێستا بە پێی ئەو یاسایەی کە لە بەغدا کاری پێ دەکرێ، یاسای بودجەی گشتی فیدراڵی لە یاسای گشتی دا دیاری کراوە، ئەو بڕە، یەك بەرمیل نەوت یەك دۆلاری بۆ صەرف دەکرێ بۆ ئەوە شوێنانەی کە چاڵە نەوتییەکانی تیایە، من لەگەڵ ڕێزم بۆ قسەکانی سۆزان خان کە دەڵێ بۆ ئەو شوێنانە یان بۆ ئەو پارێزگایەیە لە (5٪) یان (10٪)ی، ئێمە ئەگەر سەیری بودجەی گشتی بکەین بۆ پرۆژەی ئەو شوێنانەی کە نەوتی لێیە، کە ئەو ناوچانەی کە زەرەرمەندن تیایدا، کە زەرەری

ژینگەیی هەیە، کە زەرەری ڕێگاوبانی هەیە، ئەو شوێنانە زەرەرمەندترین شوێنن کە بە باشترین شێوە قەرەبوو بکرێنەوە لەو پیترۆدۆلارە، کە بە پێی یاسای بودجەی گشتی فیدراڵیش کە لە هەموو عیراق دا بەو شێوەیە صەرف دەکرێ، بەڵام بەداخەوە لە کوردستان دا هەتا ئێستا کار بەم یاسایە نەکراوە، لە ساڵی پێشووش دا ئەو یاسایە جارێکی تر لە بودجەدا هاتبووەوە، بەلام بەداخەوە بڕۆ ناوچەی کۆرمۆر، سەیری ڕێگاوبانەکانی بکە، یەك بنکەی تەندروستی تێدا نیە، لە ناو ئەو سێ، چوار دێیەی کە......

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، باسی بودجەکە بکە، لەسەر ئەندامی پەرلەمانیش قسە مەکە، ڕجائەن، وەرەوە سەر میزانییەکە، لەسەر ئەندامی پەرلەمانیش تەعلیق لێ مەدە، قسەی خۆت بکە، فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەو شوێنانەی کە نەوت و غازی لێیە، من لەسەر ئەوە قسەم هەیە، لەسەر ئەوەی کە پێنج بڕگە هاتووە لە ناو داهاتەکان دا، من پێموایە لێرەدا داهاتی وەزارەتی ناوخۆ باج و دەرامەت و فرۆکەخانەکان، داهاتی کارگەکان، کە ئێمە (85) ملیار دینار لە ناو بودجەی ئەو ساڵ دا بۆ شەریکات دانراوە، پارەی ئەو شەریکات و کۆمپانیایەی کە تۆ ئەوەندە بڕە پارەیە خۆ دەبێ داهاتیشی هەبێ، بڕگەیەك هەبێ لە ناو داهات دا بۆ خەرجکردنی ئەو بڕە زۆرە، تۆ پارە دەدەی بۆ چاککردنی شەریکات، بۆ صەرف کردن بۆ شەریکات، بۆ ئەو کارگانەی کە لێرەن، من پرسیارم لە وەزیری دارایی کرد، وتی ئێمە کارگەمان هەیە، کارگەی دەرمانە، کارگەی چیمەنتۆیە، کارگەی بلۆکە، کارگەی کەسارەیە، ئەو کارگانە پارەی بۆ صەرف دەکرێ، ئەو کارگانە داهاتەکانیان لە کوێ یە؟ سوپاس.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ڤیان عبدالرحیم، فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا دەمەوێ بەوە دەست پێ بکەم، هەرچەندە ئێمە بە پێی ماددەکانی (110)، (114)، (115)ی دەستووری عیراقی ماڤی هەموو یەکێکمانە، یان هەموو تاکێکی ئەو کۆمەڵگایە لە داهات و لە خەرجییەکانی خۆی بزانێت، بۆیە دەمەوێ سەرەتای پرسیارەکەم بۆ وەزیری دارایی یە، ئێمە وەکو دەزانین لە پرۆژە یاساکەدا هاتووە کە داهاتی هەرێم (400) ملیار و (507) ملیۆنە، لە کاتێك دا لە بەغدا ئاماژەی بە بڕی (5) تریلیۆن و (495) ملیار و (843) ملیۆن کردووە وەکو داهات و سەرچاوەی هەرێم، ئایا ئەو جیاوازییە لە کوێوە؟ بۆ من ڕوون نیە، پێویستم بە ڕوونکردنەوە هەیە، یەکێك لە پرسیارەکانی تر ئەوەیە کە

داهاتەکان بە نیسبەت ئەوەی کە هەیە، هەم لە خاڵە سنووریەکان، هەم لەو داهاتانەی کە لە وەزارەتەکانەوە هەیە، جیاوازییەکی زۆر، یان بە نیسبەت ئەوەی کە ناڕوونی تیایە، یان ئەوەیە ژمارەکانیان زۆر کەمە، لەلایەکی تریشەوە، ئەو بڕانە زۆر نەگونجا و نامەنتیقین، یەعنی جێگەی ئەوە نیە کە تۆ بڕوای پێ بکەی، بۆ نموونە دەکرێت لە داهاتی سنووری زیاتر لە حەوت خاڵی سنووری کە بە فەرمی هەیە، لەگەڵ تورکیا و ئێران دا، بەڵام لە هەمان کات دا داهاتی بە دەست هاتووی فیعلی بۆ ساڵی (2010) نووسراوە (305) ملیار، بە هەمان شێوە بۆ وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێم، بۆ شەش مانگی یەکەم، تەنها بۆ شەش مانگی یەکەمی ساڵی (2010) داهاتی فیعلی هەموو وەزارەتەکان (316) ملیار و (798) ملیۆن دینارە، کە ئەوە بەڕاستی نیسبەیەکی زۆر کەمن، کە ئەوە جێگەی ئەوە نیە کە ئێمە بڕوا بەو نیسبانە بکەین، بۆ نموونە ئەگەر یەکێك لەو وەزارەتانە بە نموونە بهێنمەوە، بۆ نموونە وەزارەتی کارەبا، کە وەکو ئاشکرایە، یان لە پرۆژەکەدا ئیشارەتی پێ کراوە کە ساڵانە یان بڵێین بۆ ئەم ساڵ، یان ساڵی (2010) بایی (392) ملیار حکومەت کارەبا لە وەزارەتی کارەبا دەکڕێ، بەڵام وەزارەتی کارەبا بە هەموو ئەو بڕە پارەیەی کە حکومەت لێی کڕیوە بۆ سەرجەم وەزارەتەکان و سەرجەم داهاتەکانی خۆی ئاماژەی بە (151) ملیار کردووە، یەکێك لە پرسیارەکانی ترم ئەوەیە کە داهاتی وەزارەتی ناوخۆ، بۆ نموونە ئەگەر بەشی باجەکان وەربگرین بۆ ساڵی (2009) تەنها دوو ملیۆن داهاتی هەبووە، بایی دوو ملیۆن دینار، بەڵام لە ساڵی (2010) تا (6/30) ئەو بڕە بووە بە (12) ملیارو (200) ملیۆن، بۆ ساڵی (2011) ئەو بڕەی کە خەملێنراوە (15) ملیارو سەدو هەشتایە، ئەمەش بەراستی ناڕوونییەك یان دژ بەیەکیەك هەیە، لە بەینی ژمارەکاندا، کە ئەمە زۆر نا واقعیە، پێویستمان بەروون کردنەوە هەیە یەکێك لە پرسیارەکانی ترم ئەوەیە کە جیاوازیەکی زۆر هەیە لە نێوان بری داهاتی خەملێنرا و لە نێوان وەزارەتەکاندا، بۆ نموونە وەزارەتی شارەوانی و وەزارەتی گواستنەوە ئەو بڕەی کە خەملێنراوە لەلایەن ئەو دوو وەزارەتەوە زۆر زیاترە، لەو بڕەی کەوەزارەتی دارایی بۆی خەملاندووە، زۆر سوپاس

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عبداللە ملا نوری، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك حەمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمه سعید حمه علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەم داهاتە کە خەملێنراوە، یەکەم: زۆر کەم خەملێنراوە، دووەم: ناڕوونە داهاتی نەوت بەداخەوە تا ئێستاش ڕوون نیە لای هەموومان، وە بەتایبەتی داهاتی بەخشین وشیرینی گرێ بەستەکان، کە پار ساڵ وەکو جەنابتان ئاگادارن دوای قسەکردنی پەرلەمان لەسەری، دواتر وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بە نووسراوێك ئاگاداری کردین، کە 370ملیار شیرینی گرێ بەستیان هەیە، دەکرێ بەپڕۆژە ئێستا بۆچی ئەو شیرنیانەی تیا نییە، خاڵێکی تر داهاتی گومرگەکان، بەداخەوە بۆ ساڵی 2010 (205)ملیارە بۆ ساڵی 2011 (400) ملیارە، یەعنی واتە هەرۆژەی 800000، دۆلارە یەعنی لە ملیۆنێك دۆلار کەمترە، کە ئێمە (6) خاڵی سنووریمان هەیە، گومرگ کە وەکو حاجی ئۆمەران، برام خەلیل، کێلێ ئەوەی قەڵادزێ، پێنجوێن، تەوێڵە، پەرویز خان، کە پێم وایە هەر یەکێك لەو دەروازە سنووریانە ڕۆژی لەوە ئەچێ ملیۆنێك دۆلار ئینتاج و گومرگیان هەبێت، کە گومرگی ئەو کاڵا بازرگانییانە دێنە ناوەوە، کە گومرگێکی زۆریان لەسەرە، بۆیە ئەم داهاتی گومرگە سنووریانە زۆر کەمە، خاڵێکی تر داهاتی وەزارەتەکان بەم خشتەیەی وەزارەتی دارایی خۆیان خەملاندوویانە کە خەملاندنەکەشیان زۆر کەمە، لەساڵی 2010 و 2011 فەرقی نیوەیە یەعنی زۆربەی وەزارەتەکان بە نیوە خەملێنراون، لەگەڵ ئەم نیوەشدا خەملێنراوە بە 400 ملیارو 507 ملیۆن لێرەدا دەرج، نەکراوە تکایە وەڵاممان بدەنەوە ئەو 400 ملیارە بۆ دەرج نەکراوە؟، خاڵێکی تر کە داهاتی فرۆشتنی وزەی کارەبایە، پشتگیری ئەو وتەیەی مامۆستا عمر ئەکەم، وزەی کارەبا فرۆشراوە، لە ماددەیەکدا دەڵێ داهاتەکەی بۆ وەزارەتی کارەبایە، ئەی بۆ شارەوانی و تەندروستیش وانییە، کەواتە ئەوەش ڕوون بکرێتەوە بۆمان، لەگەڵ سوپاس و ڕێزدا

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ جەنابت بەس من مەکە شاهید لەسەر ئەرقام رجائەن، بەڕێز عەدنان عوسمان، فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس قسەکانی من کران.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ جەنابت ئێستا داوا لە کاك شێخ بایز ئەکەین، کە وەڵامان بداتەوە، کاك بلال ببورن هێشتا کاك بلالیش مابوو بەڕێزان ئەمە ئاخر جارە ئیتر، ئەگەر جاری تر سرەمان دا بە بەڕێزێك بە ئیجازەش چووبێتە دەرەوە، وەختێ ناوی ئەخوێنرێتەوە لێرە نەبێ حەقەکەی ئەڕوات، بۆ ئاگاداری ئەمە ئاخر جارە، ئەمڕۆ شانسمدا پێتان، بەس جاری تر تکایە دوایی کاغەزمان بۆ نەنووسن، ئەوەی لەدەرەوە بوو تەواو، کەرەم کە کاك بیلال

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵا من لەسەر داهاتەكان هەندێ تێبینم هەیە، هیوادارم جەنابی وەزیر ئەم تێبینیانەمان بۆ ڕوونكاتەوە، بۆ ئەوەی بۆ بەندەو بۆ هەموو بەڕێزانیش ڕوون بێت، دیارە هەرچەندە زۆر قسەی لەسەر كرا، لەسەر داهاتەكان بەس من وەكو موفاڕەنەیەك كە لەبەردەستمە، بۆ نموونە وەزارەتی شارەوانی لە ساڵی 2009 داهاتی وەزارەتی شارەوانی كە دەرج كراوە، لەبەر دەستمانە 31 ملیارو قسور بووە، بەڵام ئەمساڵ بووە بە 910 ملیۆن، خۆ ئەگەر ئەم یاسایەی كە جەنابی وەزیر پێشتر باسی كرد، لە ساڵی 2009ش هەبووە، بۆ لەساڵی 2009 داهاتەكان 31 ملیار بووە، بەڵام ئێستا كەمتر لە ملیارێكە، ئەوە بۆخۆی لەلای ئێمە بووە بەجێگای پرسیاری، بۆچی ئەوە بەو ڕێژە زۆرە كەمی كردووە؟، كە ڕێژەكە دەكاتە لە 71٪ سەبارەت بەشارەوانیەكانیش كەپارەیان بۆ سەرف دەكرێت، جارێكی تریش بۆ دیاریكراوەتەوە؟، ئەوە باس ناكەم، چونكە جەنابیان ئیشارەتیان پێدا، كە 409 ملیاری بۆ دیاریكراوە، بەڵام لێرەدا ئەوەمان بۆ دەردەكەوێت كە ئەگەر وابێ ئەوە دووجار وەزارەتی شارەوانی پارەی لە بودجە بڕیوە، جارێك بەناوی شارەوانیەكان جارێكیش بەناوی وەزارەتی شارەوانی، ئەوەش پێویستی بەڕوونكردنەوەی زیاتر هەیە، داهاتی فڕۆكەخانەكان زۆر باس كرا، بەس ئێمە لە لیژنەكەی تایبەت بەخۆمان، لیژنەی شارەوانی و گواستنەوەو گەیاندن، كە جەنابی وەزیرو جەماعەتی وەزارەتمان بانگ كرد، پرسیاری داهاتمان كرد، ئەوانیش وتیان لای ئێمە نیە، نەهاتووە، نازانین چەندە، من پێم وایە ئەگەر وەزارەت نەزانێت داهاتی خۆی كە بەشێكی داهاتەكانی فڕۆكەخانەی هەولێر وسلیمانیە چەندە؟، كەواتە ئێمە چۆن بزانین چەندە، چۆن ئێمە بزانین داهاتەكان وسەرفیاتەكان لەیەكتری دەركراوەو ئەو نەتیجەی كردووە؟، پێویست وایە، وەكو چۆن سەرفیاتەكە بۆ ئێمە دەنووسرێت، پێویستە داهاتەكانیشمان بۆ بنووسرێت بۆ ئەوەی بەرچاومان ڕوون بێت، چونكە ئەوە ڕەقەمە، سەبارەت بەكارەبا دیسان، كارەبا بەدوو جۆر هاتووە، جارێك نووسراوە 120 ملیۆن لەم جەدوەلەی كە نووسراوە ئیعدادی موازەنەی جاریە، جارێك هاتووە كە دەڵێت داهاتەكەی 120 ملیۆنە، جارێكی تریش لە یاساكەدا هاتووە، ئەڵێت 151 ملیارە، ئەگەر ئەمە یەكێكیان داهاتی گشتی بێت وئەوی تریشیان داهاتی خودی وەزارەتەكە بێت، ئەوە ئەم دوو بڕە پارەیە كۆنەكراوەنەتەوە، بەڵكو هەر یەكێكیان كۆكراوەتەوە، ئەی بۆ ئەوی تریش كۆناكرێتەوە لەگەڵیدا؟، ئەگەر داهاتیش بەگشتی هەر ئەوەندە بێت، ئەی بۆ سەرفەكە، بۆ نموونە هەر لەم جەدوەلەدا، دەڵێت داهاتی سەرفی كارەبای تەخمین كراو، بۆ ساڵی 2011، 392 ملیار و767 ملیۆنە، ئەی خۆ بەلای كەمی دەبوایە ئەم سەرفە، وەكو داهات حساب بكرایە، كە وەزارەتەكان سەرفی دەكەن، دوایش سەرفی كارەبا ئەوەی كە وەزارەتەكان دەیكەن، دوایش وەزارەتی كارەبا چەند سەرف دەكات، لێی دەركرایە تا هەردووكیانمان لەبەرچاو بوایە، بزانین فیعلەن ئەو ڕەقەمە دەردەچێتەوە، یان ڕەقەمێكی ترە، سەبارەت بەداهاتە مودەوەرەكان، بەڕاستی ئێمە بەرچاومان ڕوون نیە، هەر جەنابی وەزیر خۆی دەڵێت، داهاتەكان دەچێتەوە فلان شوێن، یان هەندێكی دەچێتەوە فلان شوێنی تر، یان هەندێكی لە سندوق دەمێنێتەوە، ئەو هێندە چەندە، ئەو هێندەش كەسەرف كراوە ئەویش چەندە، باڕوون بێت، چونكە ئەوە ڕەقەمە، خۆ ناكرێت بە تەقدیر باس بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئێستا کاتی ئەوە هاتووە، کە جەنابی وەزیر وەڵامی موداخەلەی ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان بدەنەوە، فەرموو جەنابی کاك شێخ.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم پێشووتریش زۆربەی زۆری ئەم پرسیارانەم وەڵام دابوویەوە، ئەگەر موسەجەل بێت، بەڵام من مولزەمم ئەبێت هەرکاتێك پرسیارم لێ بکرێت وەڵامی بدەمەوە، ئەم ئیرادەی کە ئێستا لێرەدایە، ئەمە جارێکی تر دەیڵێمەوە، ئەمە ئیرادی موقەدەرە، یەکەم: ئەو مەبلەغەی کە بۆ ئێمە هاتووە، ئەوە دیاریکراوە کە بۆمان دانراوە لە عێراقەوە، ئەوەی 11180،(305)ملیارەکەی تر کە هەیە، ئەمە پارەکە ئێمە ئەم تەقدیرەمان داوە، بۆیە ئەمساڵ ئەمەیان مەقاسە نەکرد، ئەم (305)ملیارەیان بۆمان گەڕاندۆتەوە، یەعنی ئەو ڕەقەمەیان بۆ گەڕاندووینەتەوە، 151ملیارەکەی تری هی کارەبایە، برای بەڕێزم کاك دکتۆر علی حازرە، ئێمە سێجار لە ئەنجومەنی وەزیران کۆبوونەوەمان کردووە لەسەر ئەم بابەتەو دووجاریش جەنابی وەزیری کارەبا لەسەر ئەم ڕەقەمە موناقەشە کراوە، ڕەنگ هەیە جیبایەی کارەبا وەکو پێویست نەبێت، تەوەقوعات بەو شێوەیەیە، وە جارێکی تریش ئەڵێم ئەمە موقەدەرە، بەنیسبەت تەقدیراتی ئەمساڵەوە کەدامان ناوە، 400 و کەسر ملیار دینارە، بەڵام خۆی هەر موقەدەرە، ئێمە 400 تەکەمان داناوە، پترۆ دۆلارەکەش ئەوە بە وجودی وەزیری سامانە سروشتیەکان، ئەوە دانراوە لەڕێگای ئەوەوە بە حساب و کتابی ئەو تەقدیر کراوە کەلەو حدودەمان بۆ دێت، بەڕاستی من زۆرم لەم مەوزوعە باس کرد، ئێوە حساباتی خیتامی دێتە بەردەستتان، لەحساباتی خیتامیدا هەموو ئیرادێکی فیعلی دەر ئەکەوێت، ئێوە ئێستا بۆتان هەیە، بگەڕێنەوە سەر حساباتی خیتامی ساڵی 2009، بزانن لەگەڵ ئیرادە موقەدەرەکەو ئەو ئیرادەی کە بەفیعلی ڕوویداوە بزانن فەرقی هەیە، من تکاتان لێدەکەم ئەمە تەقدیرە، ئەگەر دەتانەوێت زیادی تەقدیر بکەن زیاتر ئەم مەوزوعە بێت، ئێمە نازانم وەختی خۆی ئەم مەوزوعەمان زۆر باسکردووە، باس لە ئیراداتی نەوت دەکەن، هەر لێرەوە جارەکەی تریش باسم کرد، ئێوەش خۆتان دەزانن، حساباتی نەوت، حساباتێکی تایبەتە، بەپێی بڕیارێك کە لێرە دەرچوو، بەیاسا ئێمە داوامان لێکرا، کە دوو حساب بکەینەوە، بۆ وەزارەتی نەوت، هەردوو حسابەکەمان بۆیان کردۆتەوە، پارەیەك کۆبوویەوە، 250 ملیۆن دۆلار، هاتە ئێرەو پرۆژەکانیش هاتە ئێرە، ئیقرار کرا، کە ئیراد و مەسروف، لە فایلێکی تایبەتدا بە سجلاتی تایبەت و حساباتی تایبەت ئەوە کرا، ئێستا پارەی تر کەکۆبووەتەوە، دێتەوە بەردەستی جەنابتان، بەهەمان شێوە ئیقراری ئیرادەکە مەعلوم دەبێت لەلاتان، پرۆژەکانیش لەلای ئێوەوە تەحدید دەکرێت، کە دێتە بەردەستان و ئیقرار دەکرێت، بەڕاستی برای بەڕێزم کاك بیلال من جوابم دایتەوە ئەو ڕۆژە، ئێستاش ئەیڵێمەوە، وەرەقەکەم هەر لەپێشە، مەوزوعی ئیرادی شارەوانی، وەزارەتی شارەوانی جیایە، شارەوانیەکانیش جیان، جارێکی تریش دەڵێم شارەوانیەکان بەپێی قانونی ڕەقەم (6) ئیش دەکەن، ئیرادی خۆیان بۆ خۆیانە،

حکومـەت لەسـەریەتی دەعمـی بکـات، لەبـەر ئـەوە ئێمـە هـاتووین ئیرادەکـەیان و مەسـروفەکانیانمان یـەك لەیەك تەرح کردووە، پێویستیان چەند مابێتەوە، ئەوە دەعمیـان دەکـەین ئـەوەش لـە مینـەح دەرکـەوتووە، ئەوە بەنیسبەت شارەوانیەکانەوە هەندێ ئیرادی تریش هەیە، بەڕاستی باسی لێوە دەکرێت کە فلان ئـیراد دیارنیـە، مەسـەلەن ئـەڵێن کـوا ئـیرادی فرۆکەخانـەکان، باسمـان کـرد، ئـیرادی فرۆکەخانـە بـۆ خۆیـەتی، تەبیعەتی حسابەکەی وایە، بەڵام ئێمە دەعمی دەکەین، بەنیسبەت فرۆکەخانەشەوە، ئەوەتا هەیە، سەرفیان 76 ملیار بووە، داهاتیان 32 ملیار بووە، عەجزیان 44 ملیارە، تەبعی ئەوە ئیمە دەیدەین، شارەوانی 432 بە 38 بە 395، حەتا بانقەکان بەهەمان شێوەیە، ئـەم جـۆرە حساباتانە کە ئیرادەکـەیان نایەتـە نـاو ئـەم جەدوەلانە، لە ئەصڵدا ئیرادەکانیان تەرح کـراوە، بەڕاسـتی مـن جـارێکی تـریش تەئکیـد دەکەمـەوە خوشك وبرایانی بەڕێزم بەڕاستی ئەگەر ئێوە سیقەتان بەحساباتی خیتامی هەبێت خۆ ئەو وەختە ئەتوانن لێرەدا ئێمە دێینەوە بەردەم بەڕێزتان وبەتەئکید حساباتی خیتامی بەشێوەیەکی مودەقەق دێتە بەردەمتان و بـۆ بەرێزیشتان هەیە ڕەقابەی مالی دابنێین بەرامبەرمان، ئێمە هەر شتێکمان لەو بابەتانە ئیخفا کردبێت یان نـەبێت، ئـەو وەختـە حسـابمان لەگـەڵ دەکرێـت، ئێمـەش جـەزای خۆمـان وەردەگـرین ئەگـەر شـتێکمان کردبێت...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە جەنابی وەزیر، کاك نەریمان، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زۆرجار گوێمان لەوە دەبێت کە داهاتی ئەو بەشە، ئەو بەڕێوەبەرایەتیـە، فرۆکەخانـەکان بـۆ خۆیانـە، ئەمە کێشەمان لەوە نیـە کـە بۆخۆیانـە، بـەڵام چـەندە بـۆ تەحدیـد ناکرێـت بۆمـان؟، ئێمـە چـۆن سـبەینێ بتوانین بەدواداچوون بکەین، موقارەنەی بکەین؟، لەگەڵ ئەوەی کە هەیە؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گەشت، کاك شێخ بەردەوام بە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جـەداویلمان هەیـەو مـەوجودە، ئەمانـەمان لـە جەداویلـەکان دەرکـردووە، کـە ئـیراد و مەسـروفە، ڕەقابـەی مالیش کە تەدقیق ئەکات، لەگەڵ ئێمـەدا لەسـەر ئـەم ڕەقەمانـە تـەدیقیمان لەگـەڵ دەکات، چونکە ئەوانـە هەموویان شارەزان، ئـەزانن لـەکوێ تـەدقیق ئەکـەن و شـارەزان، ساڵانەو مانگانـە تـەدقیقیان کـردووە، ئـەو شـتانەی ئیشـی ئەوانـە لـەڕووی تەدقیقـەوە، تەحقیقەکەشـی لەگـەڵ موراقەبەکەشـی بـۆ بەڕێزتانـە، ئینجا ئەگەڕێمـەوە سـەر مولاحـەزەکانی تـر، کـە باسکراوە، مەسـەلەن بـاس دەکرێـت گـومرگ و زەریبـەو ئەمانـە دووجار وەرئەگیرێت ونازانن پارەکە بۆکوێ دەڕوات؟، بەڕاستی ئیشکردنی ئێمـە تـەعلیماتمان هەیـە، بـەپێی

قوانین و تەعلیمات ئیشەکانمان ئەکەین و، ئەمەش شتێکە لە هەموو دەوائیری دەوڵەتدا، کە هاوشێوەی وەزارەتی مالیەو هاوشێوەی دائیرەو دائیرەیە ئەو ئیشانە ئەکەن، یەعنی بەراستی من نازانم ئێمە بۆ ئەوەندە کەوتینەتە ژێر ئەم گومانەوە، گومرگ دوو جار بۆ وەردەگرین؟، زەریبە دووجار بۆ وەردەگرین؟، ئەوە کە داخل دەبێت گومرگێك کە زەریبەی بیدائیە خۆی وەر دەگیرێت، بەڵام بۆ ئەوەو ئەوە وەر ئەگرین، ئیلزامی ئەکەین مراجەعەتی زەریبە بکات، کە مراجەعەتی زەریبەی کرد، لەوێ فەرقەکەی لێوەر دەگرینەوە، بۆ ئەوەی کە مراجەعەتی زەریبەی کرد ئێمە لەوێ ئەزانین، ئەگەر قەرزاری تریش هەبێت لێی وەرگرینەوە، ئەمە ئیشی رۆتینی دەوائیری دەوڵەتە بەو نەوعە لەقەڵەم نەدرێ من پێم چاکە، دوای ئەوە باسی زەریبەی دەخل ئەکرێ لە شوێنێ 2٪ ، لە شوێنێك 5٪ ، ئێمە ئەو یاسایەمان هەموار کردووە، داواشمان کردووە، ناردوومانە بۆ پەرلەمانی بەرێز، ئێستاش لە بەردەمی پەرلەمانی بەرێزە فەرموون ئیقراری بکەن و تا جێبەجێی بکەین، فرۆشتنی نەوت هەروەکو جارێکی تریش ئەڵێم ئەوە لە حیساباتی تایبەتە، بەراستی، باسی مدەوەر ئەکرێت ئەڵێن مدەوەر کوا؟، من وەلەو حیساباتی خیتامی ناتوانم قسەی لەسەر بکەم، چونکە تا ئێستاکە بەو شێوەیە نە تەدقیق کراوە نە هاتۆتەوە، بڵێین بتوانم رەقەمێك، بەڵام من پێموایە جارێ، ئەگەر مدەوەر هەبێت ئەوە داخل ئەبوو، بەڵام ئێوە تەوەقوعاتی خۆتان، ئەگەر بەس ئەوەندە رجاتان لێ ئەکەم ئێوە عجزکان، سەرفەکانی تەجاوزی ئەم سەرفانە بەس (مەسرەفی عقاری)، لەگەڵ عجزەکاندا کۆ بکەنەوە، لەگەڵ ئەو وفوراتانەی کەلە ئیستسماریدا هەبووە، جەنابتان ئەڵێن چی لێهات؟، یەك لە یەکی دەربکەن ئەو وەختە ئەگەر مدەوەر هەبوو ئێمە نەمان نوسیبوو لە 12/31 بە تەئکید لە حیساباتی خیتامیدا دەردەکەوێت، ئەو وەختەی ئێمە ئەکەوینە بەردەمی محاسەبە. ئەو ئەڵێ داهاتی سلەفی عقاری و سلەفی زەواج بۆ کوێ ئەروا؟، باشە دە ئێمە پارەمان تخصیص کردووە بۆ سلەفی عقاری، بۆ سلەفی زەواج، بۆ سلەفی زراعی. ئەقساتەکانی کە ئەگەرێتەوە، ئەگەرێتەوە بۆ ناو ئەو سندوقە، بۆ مەعلومات بەرێزتان بەس لە سلێمانیدا ساڵێك پێشی ئێستاکە، جارێکی تر دەست بە سەرف کردن بکەین، ئەوەی چونکە من بۆیە عفوم کەن کە باسی سلێمانی ئەکرێت، چونکە من زیاتر ئاگام لەوێ بووە لێرەش هەر بەهەمان شێوەیە، لە حدودی (21) ملیار دینار پارە گەڕابۆوە، جارێکی تر ئیستیفادەمان لێی کرد، پارەمان دا بە خەڵك، ئەو پارانە نابێتەوە ئیراد بۆ وەزارەتی مالیە تا ئێمە بێین، لێرە دەرجی بکەین، مەسەلەی ئەوەی کە حیساباتی نەوت من جارێکی تریش ئەڵێم باسی شیرینی، باسی پێنج ملیارو باسی ئەمانە ئەکرێت، من بەراستی حیسابات لە وەزارەتی داراییە ئەرقامە، بنوکەکانی ئێمە ئیش ئەکەن، کەسیش 10 دیناری نەقدی لە لای نیە، کە حیسابمان داوەتە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان، پارەکانیان لە حیساباتی خۆیاندا داناوە، ئەوەی لە ناو ئەو بانکانەیە ئەوە پارەی دەوڵەتە، وە ئەوەی کە هەر حیسابێك هەبێت لە ناو دەوڵەتا مەوجودە، ئەوەی کە من پێموایە ئەو(5) ملیارە مەسەلەی مەشاریع و شتی وابێت، هەرچەند نازانم ئەوە خۆتان لە وەزیری نەوت بپرسن ئەو موزوعە. باسی پارەی ئەم پێنج ساڵەی وەزارەتی پێشمەرگە دەکرێت، ئەڵێن ئەمە کە بێتەوەجێ، تەبیعی ئێمە هەتاکو ئێستا ئەم عجزانەی کە

تووش ئەبین، هەر خۆشتان مصادەقەتان کردووە سەبەبی رەئیسی ئەم عەجزانە ئەوەیە، کە بەریزتانیش مصادەقەتان کردووە، لە نەتیجەی سەرف نەکردنی ئەو پارانەیە کە لە وەزارەتی دیفاعەوە بۆ ئێمە نەکراوە، لە حکومەتی عیراقیەوە، هەروەختێك پارەکە بێ تەبیعی ئەبێتە ئیراد بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، داخیلی ئیرادات ئەبێت، ئەگەر عەجز هەبێت عەجزەکە سەد دەکا، وە ئەگەر عجزیش نەبێت ئەوە پارەکە لەم پەرلەمانە چۆن موازەنەکە دێتە بەردەستتان لە زمنی موازەنەدا دێتە بەردەست بەرێزتان، نەفەقاتەکانیشی بەرامبەری دێتە بەر دەستتان، ئێوەی بەرێزن کە موصادەقەی ئەکەن. مەعمەلی چیمەنتۆ بەراستی ئیرادی مەعمەلی چیمەنتۆ بە ئیجار درابوو بە کەرتی تایبەت، وە بە حیساباتێکی تایبەتی خۆیان هەیە، بەراستی لە وەزارەتی پیشەسازی، ئەگەر ئیرادێکیان هەبێت، بەلاّم من پێموایە ئەو هەرچی ئیرادێك هەیە دەرج کراوە، لەوێ ئەوە ئەبێ بگەڕێینەوە سەر عقدەکەی، و ئیرادەکەی، وەزارەتی پیشەسازی نازانم من باوەڕ ناکەم بەو شێوەیە بێت ، ئەگەر هەش بێت رەنگ هەیە، سەهمێکی هەبێت، حکومەتی ئێستا بەس موتەئەکیدبن لەسەر ئەو موزوعە، باسی پارەی مینحە ئەمەوێ ئایا ئێمە مینەحمان وەرگرتووە، یان وەرمان نەگرتووە؟، خوشك و برایانی بەرێز ئێوە خۆشتان ئەمە ئەزانن کە ئێمە ئەوە عیلاقەی بە حکومەتی مرکزیەوە هەیە، ئێمە حکومەتی هەرێمین، حکومەتی ئیقلیمین ئێمە، ئێمە کەی ئەو دەسەلاّتەمان هەیە بە مباشیر بچین قەرز وەربگرین، بچین مینحە وەربگرین، نە پێمان ئەدەن وە نە لە دەسەلاّتی ئێمەدایە. ئەوە بە نیسبەتی ئەوەی کە ئەویتر پرسیارێکی تر هەر ئەوە، باسی رەئس مال کرا، بانقەکانی ئێمە هەیە کە ئەو ئیشانە ئەکات، مەسەلەن ئەوانیش ئیرادو مەسروفیان هەیە، وە رەئس مالی خۆیان هەیە، ئەوەی کە زمنی پرسیارەکەی دووەم کە ئیلا لەوە زیاتر کە هیچی کەمان نیە. باسی باشماغ و ابراهیم خلیل و ئەوانە دەکرێت، بەراستی فیعلەن باشماغ مەنفەزێکە ئێستا تازە بڕیاری بۆ دەرچووە، ئیشی تیا دەکەین، ئەو مەنفەزە ئیرادیشی هەیە، وە ئەو ئیشانەی کە ئەیکەین مشروعێکی زۆری بۆ دەرچووە، وە هەتا ناوچەکە ئیستیملاك کرا، ئەوە، سیاجی بۆ ئەکرێ، چەندەها بینایاتی بۆ دەکرێ، بەلاّم دەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت باشماغ مەنفەزێکی تازەیە، ئیبراهیم خلیل مەنفەزێکی کۆنە، وە باشماغیش بۆچی تەئخیر بووین، ئێستا زۆربەی ئیشەکانمان لە باشماغ و لە پەرویز خانیش کە تازە بووەتە مەنفەزی رەسمی، بە کەرەڤانات معالەجەمان کردووە، وەختی خۆی لە بیدایەتدا حکومەتی عیراقی وەعدی دابوو بە ئێمە، کە ئەوان ئەو ئیشە بکەن، بەلاّم زۆر چاوەرێیان بووین نەیانکرد، وە کە نەیان کرد ئێمە خۆمان دەستمان پێکردووە، لەسەر تەخصیصاتی حکومەتی هەرێم ئێستاکە ئیشێکی یەکجار زۆری تێدایە، وە ئیشی تیا ئەکەین وا خەریکن. باسی ئەو فەرقی(5) تریلیۆنەکە ئەکەین، وەللاّ دوو جارم شەرح کرد ئەوە ئەمجارەیش باسی دەکەمەوە، ئەو (5) تریلیۆنە لە نتیجەی ئەوەوە هاتووە، حکومەتی عیراقی ئەو نەوتەی لە کوردستان دەرئەچێ، و ئەیوت ئەم نەوتە کە ئێستا ئەچێتە ناو بۆڕیە نەوتەکانەوە، کە ئەیوت ئەمە ئەوەندە لەسەر ئێمە بە داهات حیسابیان کردبوو، بەلاّم کە موفاوەزاتیان لەگەلّ کرا، کە حقیقەتەکە روون بوەوە، کە ئەو نەوتە هی خۆیانە، وە مبیعاتەکانی ئەچێتە لای خۆیان، 17٪ ی ئەگەڕێتەوە بۆ ئێرە، ئەو

ئیرادەیان لادا ئیرادەکەی ئێمەیان بە نەزەر ئیعتیبار وەرگرت، وەهەر لێرەوە مەسەلەن کە باس ئەکەن، ئەڵێن وەڵلا ئێمە هەتاکو ئێستا نازانین چی ئیرادێك هی حکومەتی مەرکەزیە وە چی ئیرادێکی هەیە، منیش وەکو ئێوەم، پەرلەمانی پێشوو، برادەرانی پەرلەمانی پێشوو، ئەگەر مەوجودن لە وەختی جەنابی کاك عدنان کە سەرۆکی پەرلەمان بوو، جەنابی کاك دکتۆریش کە مەوجود بوو، کاك فرست بە تایبەتی تەئکیدی ئەکردەوە، کە ئیرادە مەحلیەکان عائیدی حکومەتی هەرێم خۆیەتی، بەڵام وەڵلا ئەوان بە کامل ئیرادەکانمان لێ ئەبرن. ئێمەش پێمان خۆشە پەرلەمانیش، حکومەتی کوردستانیش، هەوڵمان بۆ بدەن، ئێمەش لەگەڵیاندا بۆ ئەوەی کەوا ئەوەی ئیرادی حەقیقیە عایدی ئێمەیە ئەوە وەری بگرین، رەنگ هەیە ئەو وەختە من نەیەم لە جیاتی ئەوەی پێنج سەد بنووسم، مەسەلەن ئێستا چوار سەدم نووسیوە، ئەرۆم لەوێ پێنج سەدەکە ئەنووسم، شەش سەدەکە بنووسم، ئەمە وەختی خۆی شەرحم کردووە، شەرحمان کردووە ئەم مەسەلەیە لە چیەوە هاتووە، وە جارێکی تر تەئکید ئەکەمەوە تکام وایە، ئێوە ترکیز بخەنە سەر حیساباتی خیتامی، وە ئەوەی کە دێتە بەردەستتان،ئەو وەختە بۆتان دەر ئەکەوێت کە ئێمە چیمان کردووە، وە چی ئەکەین، وە موخالەفاتمان چیە، جەنابتان وەکو موراقەبەو وەکو بەدواداچون، دیوانی چاودێریش وەکو تەدقیق. داهاتی کارەبا وە مەسرەفی، بە نیسەتی کارەباوە ئێمە لەناو ئیعاناتدا دامان نابوو، تەبیعی پارەکەیش هەم دیسان ئەمە بووە بە کێشە، موزوعی ئەم داهاتە هەر پرسیاریان کرد، ئەوە کارەبا ئەوەندەی لەوێ داهاتی هەیە، و ئەوە لەوێ کوانێ و چی لێهات تەبیعی کارەبا لەناو مینحە نیە لەناو ئیعاناتدا بوو، ئەم ساڵ لە دوای ئەوەی کە گازوایل کڕینی کارەبا کەوتە سەر ئێمە وە پارەیەکمان تەخصیص کرد بۆ کڕینی مەحەگات و ئەوانەش تیایا هەتا لە ئیستسماری لای جەنابی (دکتۆر) رەنگە ئەوانە دەرکەوتبێت، ئەو پارانە ئەوەندە زیادی کرد پێویستی بەوە کرد ئێمە لەناو ئیعاناتدا، لەناو ئەو دەعمەیا دەری بکەین وە حەقیقیەکەی خۆی پێ نیشان بدەین چی وەکو ئیرادەکەی و چی وەکو مسروفەکەی وە ئیلا ئەو وەختە بە یەك رقم دامان دەنا، بەڵام مسروفەکەیان ئێستا زۆر زیادی کرد، لەبەر ئەوە هێنامانە ناو موازەنەوە. بە نیسبەتی ئەوەی کە شەریکات و ئەو پارانە ئەوە ئەوڕۆژەش هەر باسم کرد ئێستا لەناو شەریکات بۆ ئەوەی کە ئەو پارانەی ئەڵێم بۆ ئەو شەریکاتانە دانراوە (شەریکات) یەکێك لەوانە ئیعاناتی زراعیە بەڵام بگەڕێوە سەری ئەنواع و ئەشکال شتی تری تیایە لەو بابەتانە، ئەوە بۆ ئەوە نیە ئێمە ئەو پارەیە فلاَن شەریکە بیەوێ ها بۆ تۆ، بیدەینێ، ئەوە هەمووی حیسابی خۆی هەیە، حیساباتی حکومەت زۆر فراوانە، ئەرقام و عناوینەکانی فراوانن وە ئەمە ئەم ئیشانە هەمووی ئسوڵیە قانونی ئسوڵی محاسەباتی لەسەر تەتبیق ئەبێت، ئەمە هەمووی قانونی ئیدارەی مالی هەیە، هەموو دەلیلە حیسابیەکان موجودن، ئیستیمارەتەکانمان یەك ئیستیمارەیە یەعنی من ئەوە وەڵامەکانمانە سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری ئێمە بۆ ئەوەی تەخصیص کردنی پارەی مەنافزی حدودی و پارەی عەمەلیاتی نەفتی لەسەر ئەو ئەساسە بوو بۆ قەرەبوو کردنی ئەو ناوچانەی کە ئەم عەمەلیاتە تێدا دەکرێت، پاشی موناقەشاتی هۆڵی پەرلەمان بۆمان دەرکەوت کە فعلەن ئەمە بەشێکە لە سامانی ئەم ولاتە و خەلکی کوردستان هەمووی دەبێ سوودمەند بیت لەو داهاتە، لەبەر ئەوە ئێمە لە سەرۆکایەتی لیژنەی دارایی رێك کەوتین کە پێشنیاری خۆمان سحب بکەین داوا بکەین لە حکومەتی هەرێم بۆ دۆزینەوەی رێگا چارەیەك بۆ چۆنیەتی قەرەبوو کردنی ئەو ناوچانەی کە خاڵە سنووریەکانی تێدایە و عەمەلیاتی نەفتی تێدا دەکرێت، بۆ ئەوەی ئەوانیش بە مافی خۆیان بگەن و زۆر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك حمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زیاد لە چەند پەرلەمانتارێك داوامان کرد کە داهاتی وەزارەتەکان کە بە جەدوەلێك وەزارەتی دارایی خۆی خەملاندوویەتی چوار سەد ملیار و پێنج سەدو حەوت ملیۆنە لێرەدا داخل نەبووە، زەحمەت نەبێ جەنابی وەزیر وەلاممان بداتەوەو سوپاسی دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر وەلامی ئەو پرسیارە بدەوە، بێزەحمەت.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی وئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من ئەزانم کاك حمە سعید باسی چی ئەکات، لێرە لە رەقم چواردا هاتووە، ئیراداتی حدودی ئەمە خۆی چوار سەدو کەسرە، جارێك کەسرەکەی لەسەر نیە، وە ئەمە حدودی نیە، ئەمە بۆ وای لێهاتووە، دیارە من دوو تەصحیحی تریشم لەسەر ئەم مەسەلەیە کرد، ئەم مەوزوعە کە چووە ئەنجومەنی وەزیران بۆ صیاغەی قانونەکە، ئاوها بەم شێوەیە دابەزیوە، چوەتە مەجلسی شوراش و گەڕاوەتەوە، نەگەڕاوەتەوە لای ئێمە کە تەماشای بکەین، ئەمە چۆنە؟، ئەمە لە مجلسی شورا و لە ئەنجومەنەوە ئەم یاسایە نووسراوەتەوە، ئەمەی کە هاتووە مەنافیزی حدودی ئەم چوار سەد ملیارە هەموو داهاتەکەیە، چوار سەد ملیارو کەسرە، ئێمە کەسرەکەیمان نەنووسیوە، لەبەر ئەوەی هەر موقەدەرێك کەسرەکەیمان نەنووسیوە سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر، ئەوەی کە منیش باسم کرد، لە موازنە وەرەقەیەکتان ناردووە، ئەمە عینوانەکەیەتی (استمارە تقدیرات أیرادات حکومە اقلیم کوردستان لسنە2011) عەرزت دەکەم، 400 ملیار 507 ملیۆنە باسی (30) دام و دەزگای حکومەتی هەرێمی کوردستانە، خاڵ بەخاڵ داهاتەکانی نووسراوە، ئەوە باسی خەمڵێنراوی ئەم ساڵە، جا ئەگەر ئەوە ئەم نییە، کەواتە ئەی ئەوی تر کامیانە؟، ئەم هی ئەم ساڵە، هی 2011 یە، داهاتی سنوورەکانە بەرێزم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بەڕێز عمر صدیق، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من تێیگەیشتم، قسەی ئەو بەڕێزانە، لەگەڵ قسەی بەڕێز وەزیری دارایی یەکە، بەس تەنها ئەوەندە ماوە، ئێمە پێش ئەوەی دەنگ لەسەر ماددەکە بدەین، ئەو برگەیە راست بکرێتەوە، داهاتی هەرێمی کوردستان لەبری ئەوەی داهاتی خەمڵێنراوی دەروازەکانی سەر بەسنووری هەرێمی کوردستان بێت، ئەگەر هەر شتێکی تر بێت بەڕێز وەزیری دارایی بۆمانی روونکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن :

کاك د. علی قسەت هەبوو، فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم هەر قسەی کاك عمر تەواوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر قسەکانت دووبارە بکەرەوە بێزەحمەت، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئاماژەم بەوە دا ، کە قسەی بەڕێز وەزیری دارایی، لەگەڵ قسەی ئەو بەڕێزانە پەرلەمانتاران، قسەی هەردوو لایان دروستە، بەس تەنها ناونیشانەکە هەڵەیە، بەڕێز وەزیری داراییش ئاماژەی پێدا، کە ئەو ناونیشانە هەڵەیە، داهاتی خەمڵێنراوی دەروازەکانی سنووری سەر بەهەرێمی کوردستان، ئەوە داهاتی دامەزراوەکانی هەرێمی کوردستانە، بۆ ئەوەی وەزارەت و ئەوانەشی کە وەزارەت نین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرمان.

منیش هەر ئەوەی کاك عمر ئەڵێم، با ڕاستی بکەینەوە، ئنجا بخرێتە دەنگدان، کەسرەکەشی بخرێتە سەری، خاڵی دووەم ئەو پێشنیارەی کە لیژنەی دارایی سەحبی کردەوە، ئەبێ ئێمەش قەناعەت کەین کە پشتگیریمان کرد، چونکە ڕاستە ئەم نەوتە هی هەموو کوردستانە، بەس لەبیرمان نەچێ ئەو 11 ترلیۆن و 18 یە هەر داهاتی ئەو نەوتەیە کە هی هەموومانە، بەڵام ئەوەی پترۆ دۆلارەکە خاص بۆ ئەو شوێنانەیە، کە حەقلی نەوت و مەصفای تێدایە، یەعنی ڕاستە من لەسەرەتاوە وتم ئێمە لە هەڵەیەکی یاسایداین، چونکە ئێستا باس لە داهات ئەکەین، ئێمە تازە نەفەقاتمان تەوزیع کردووە، بەڵام بەڕاستی ئەوە هەقیقەتێکە ئەبێ دانی پێدا بنێین، ئەم مەزوعی پترۆ دۆلارە بۆ ئەو شوێنانەیە کە نەوتی لێ دەردێ، کە مەصفای تێدایە، یەعنی ئەبێ ئیعتراف بەمە بکرێ، ئیتر ئایا ئەمە بۆ ساڵێکی چارەسەر ئەکەین، یان لەکاتی دانانی پرۆژەکانە چارەسەری ئەکات و ڕەچاوی ئەکات، سوپاس .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بەڕێز پەیمان خان، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە ئەگەر وابێت، ئەگەر غەڵەت بێت و ئەو غەڵەتە چاك بکەینەوە، ئەو کاتە حەقلێك دیار نابێت، چونکە ئەمە تەنیا هی وەزارەتەکانە، ئەوکاتە ئەی مەنافزی حەدودی تەخمینی، مەنافزی حەدودی بۆ 2011 چەندە لەوێدا؟، ئەوکاتە ئەوە ون ئەبێ دیار نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بەڕێز کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من پرسیارێکی کەم هەبوو، یەعنی ئەو پرسیارە پێویستە بەڕێز وەزیری دارایی کە پەرلەمانتارانی بەڕێز کردیان جوابیان بداتەوە، بەڵام ئێمە لە 2010 دوو ماددەمان لێرە جێگیر کردووە، کە پەیوەندی بەنەوتەوە هەیە، من داوا لەبەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، ئەو ماددەی کەوا لێرە خۆمان ئیقرارمان کردووە دەبوایە لێرە ڕاپۆرتمان بداتێ، پێشتر ئاگادارمان بکاتەوە کوا ئەو ڕاپۆرتەی کە پەیوەندی بە مینەح و بە داهاتی نەوتەوە هەیە؟، کە خۆی ئەمە دەبوایە بمان داتێ، نەك بڵێ من حسابێکی تایبەت، ڕاستە کە حسابێکی تایبەت کراوەتەوە، بەڵام خۆمان لێرە جێگیرمان کردووە کە دەبوو بە ڕاپۆرت

مەبیعاتی موشتەقاتی نەوت، وە منەحیشمان هەیە، نییە مهم ئەوەیە بە راپۆرتێك ئاگادارمان بکاتەوە، پەرلەمانتاران ئاگاداربن، ئنجا خەرج بکرێت، کەچی دیار نییە ئەمە، سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس جەنابی وەزیر فەرموو.

بەرێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە 250 ملیۆن دۆلارەکەمان هێنایە ئێرە، وە لەلای ئێوە ئیقرار کرا، ئێستاش دوای ئێستاش هەرچییەکی ترمان هەبێت ئەویش ئەهێنین، ئێمە ئیلتزامان کردووە، بەوەوە بەو ماددەیەوە،سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئێستا ئاخر سیاغەتان بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، کاك نەریمان ئاخر کەس تەواو ئەبێ کاك نەریمان و عمر نورەدینی ئیتر کەسی تر نییە فەرموو.

بەرێز نەریمان عبدالله قادر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەبەردەمی بودجەداین، بودجەش یەعنی ناونیشان، ژمارە ئێستا هەم ژمارەکە هەڵەیە، هەم ناونیشانەکە هەڵەیە، ئەگەر بەپێی قسەی جەنابی وەزیر بێت، ئەبێ ئێمە ئەمە بەراستی راست کەینەوە، یەك لایی بکەینەوە، پاشان باسی دەنگ دان بکەین، یەعنی ئەگەر ناونیشان هەڵە بێت، ژمارە هەڵە بێت، کەواتە ئێمە لەبەردەمی هیچدا نین، ئەمە بودجەی پێناوترێ، بۆیە ئەبێ یەك لایی بکەینەوە، سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، باشە دانیشە تەواو، ئەوەخەریکین، فەرموو ئاخر کەس کاك عومەر.

بەرێز عمر حمە امین خدر(نوەردینی):

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە بەو شێوەی کە باس کرا، هەموو داهاتی کوردستان لە ژێر یەك عینوان کۆبکەینەوە، دەبێ ئەوەی کارەباشی بخەینە پاڵ، بۆیە 151ملیار دۆلارەکە لەگەڵ 400 ملیارەکە هەردووکی دەبێ دەمج بکرێ، بکرێتە کۆی داهاتی دام و دەزگاکانی هەرێمی کوردستان، بەم شێویە، چونکە ناکرێ کارەبا بەجیا بێت، ئەویش لە چوارچێوەی وەزارەتی کارەبادایە، سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەرێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمه له لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکه دەکەین، وەکو ئەوەی که له پرۆژەکەی حکومەت دا هاتووه. زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشه، بیخوێنەوه هەمووی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني:- الايرادات

الماددة الثانية

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية 2011 لإقليم كوردستان - العراق بمبلغ (12،386،000) اثنى عشرة تريليون وثلاثمائة وثمانون مليار دينار وحسبما مبين في الجدول الاتي:

ت	العنوان	المبلغ
1	حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011	(11،180،000 مليون) احدى عشرة تريليون ومائة وثمانون مليار دينار
2	الايرادات المتحققة فعلاً في المنافذ الحدودية الموجودة في اقليم كوردستان لسنة 2011 والمعاد تخصيصه ضمن موازنة اقليم كوردستان حسب الفقرة الثانية من المادة (25)من مشروع قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011	(305مليار)ثلاثمائة وخمسة مليار دينار
3	الايرادات المخمنة لمبيعات الطاقة الكهربائية في الاقليم	(151 مليار)مائة واحدى و خمسون مليار دينار
4	الايرادات المخمنة للمنافذ الموجودة في اقليم كوردستان	(400 مليار)اربعمائة مليار دنيار
5	تخصيصات بترو دولار حسب الفقرة الرابعة من المادة 25 من مشروع قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2011	(350 مليار) ثلاثمائة وخمسون مليار دينار

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایه کێ لەگەڵدایه بادەستی بڵند بکات؟، تکایه نوقتەی نیزامی نیه، بەس کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەردەمی ئێمەدا بەڕێز نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستان وتی ئەم عیبارەتە هەڵەیە، ئەوە ڕۆشتووە بەجۆرێکی تر هاتووە، چوار جار نووسراوە بەهەڵە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عەونی بۆ چاکتان نەکردووە؟، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵەی مەتبەعی تێدا بوو، ئێمە چاکمان کرد، من بەڕاستی خوێندمەوە، وتم (المخمنە)، لەوێ نووسراوە (المتحققە)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید دواین کەس، ئیتر نوقتەی نیزامی نیە، ئەگەر نیزامی نیە، تۆش تەواو کاك شێخ بایز بەنووسراو بینووسە، صیاغەکەیان بدەرێ تکایە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان،

بەنیسبەت فەقەرەی چوارەوە، (الایرادات المخمنە) تەبیعی ئەمە هەمووی ئیراداتە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەکە تەخمینیە، واتە کەسرەکەی پێناوێت، ئێستا دەیخوێنمەوە بەم شێوەیە(الایرادات المخمنە العامە وبچمنها الایرادات للمنافذ الحدودیە لسنە 2011، (400)ملیار دینار) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو شێوەی کە خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگەوە، کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، ئەوەی دەنگی پێنادات ئارەزووی خۆیەتی، 55 کەسی لەگەڵدایە، کێی لەگەڵدا نیە؟، 33 کەسی لەگەڵدا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا کە بمێنێتەوە، ئێستا ماددەی سێیەم تەواو دەکەین، یەك فەقەرەی ماوە، پێش ئەوە با ماددەی یەکەم ودووەم جێگۆڕکێیان پێبکرێت، نەفەقات بچێتە ماددەی دووەم، ئیرادات بچێتە ماددەی یەکەم، کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، تەنها کاك عبدالسلامی لەگەڵدا نیە؟، ئێستا بۆ ماددەی سێیەم، فەرموون.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا دێینەوە سەر ماددەی سێیەمی پڕۆژەکە، کە ژمارەکەی گۆڕا بۆماددەی چوارەم.

المادە الرابعە:

تتولى وزاره الماليه والاقتصاد لاقليم كوردستان – العراق، تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد الماليه المتاحه.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ڕەئی لیژنەی دارایی، فەرموون.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەداین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەداین و داواکارین کە بخرێتە دەنگدانەوە، پاش ئەوەی کە ئەندامان ڕەئی خۆیان لەسەری دەدەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیتان.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەش هەر داواکاریی ئێمەیەو هەمان ڕەئیمان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، ناوتان دەنووسم، نوقتەی نیزامی نیە، کێ دەیەوێت ناوی دەنووسم، بەس دکتۆر حسن، فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە، بۆ ئەوەی وەزارەتی دارایی پارە بدات بەوەزارەتەکان، یەك مەرجی داناوە، ئەویش مەرجی سیولەیە، بەحەقیقەت لەبەر ئەوە ئێمە لەو مەوزوعە تا ئێستا قسەمان لەگەڵ دوو وەزیر کردووە، هەم وەزیری تەندروستی، هەم وەزیری ڕۆشنبیری، کە ئێمە لەو دوو لیژنەیە ئەندامین، باس لەوە دەکەن کەوەزارەتی مالیە، ئەو پارەی کە دەیدات بەو وەزارەتانە، بریتیە لە(1 لەسەر 12) ی ئەو نەفەقاتەی کەوا ئەو وەزارەتە پێویستیەتی بۆ هەر بابەتێك، ئەم بڕە، ئەوەیە کە نەفەقاتی یەك مانگی دەداتێ، بەڵام

زۆرجار بۆ جێبەجێکردنی مەشروعێك مومکینە پێویستی بەوە هەبێت، زیاتر لەو نەفەقەیە پارەی بۆ سەرف بکرێت، بۆیە بەڕەئی من پێویستە عیلاجی سیویلە بکرێت لەهەرێمی کوردستاندا، ماددەکەش بەم شێوەیە بێت...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئەوە پێش موصادەقەی بودجەیە، کەوەختێ موصادەقەی بودجە نەکرێت ئەو کاتە (1 لەسەر 12) دەبێت، وەختی تر وانیە، تکایە دانیشە، ئێستا کەسی تر نەماوە، کێی لەگەڵدایە بەو شێوەی کە خوێندرایەوە بادەستی بڵند بکات؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، تەنها یەك کەسی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، ئێستا دانیشتنەکەمان دوادەخەین، سەعات 7 دووبارە لێرە حازربن، دانیشتنەکەمان دەست پێدەکەینەوە، بەخواتان دەسپێرم تا ئەو کاتە..

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان بەردەوام دەبین لەسەری، دانیشتنی پاش نیوەڕۆ، ئێستاش داوا لە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەکەم بێنە جێگای خۆیان، فەرموون.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: هەموو داهاتی ئەو فەرمانگانەی لەناوەندەوە پارەیان پێدەدرێت، وەك داهاتی کۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی تۆماردەکرێت.

دووەم: بەدەر لەحوکمی برِگەی یەکەمی ڕابردوو، وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە:

أ - ئەو بڕە داهاتی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی هەرێمی کوردستان بەهەموو فەرمانگەکانیەوە بەدەستی دەهێنێت بخرێتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە، بە مەبەستی کڕینی دەرمان ودابین کردنی خەرجیەکانی چاککردنەوە بەهەموو جۆرەکانیەوە، بەپێی خواستی وەزارەتی تەندروستی کە خشتەی بەکردەنی بەدیهاتووی داهاتی لەگەڵدا بێت.

ب - ئـەو بـڕە داهـاتی مانگانـەی وەزارەتـی کارەبـای هـەرێمی کوردسـتان بەهـەموو فەرمانگەکانیـەوە بەدەسـتی دەهێنێـت، بخرێتـە سـەر بودجـەی ئـەو وەزارەتـە بەمەبەسـتی پەرەپێـدان و باشـکردنی تۆڕەکانی کارەباو بەگوێرەی خواستی وەزارەتی کارەبا کـە خشـتەی بـەکردەنی بـەدیهاتووی داهـاتی لەگەڵدا بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا دوای مداوەلە، لەگـەڵ لیژنـەی یاسـایی، ئێمـە دەربـارەی یەکـەم کـە لـە ئەصڵی ماددەکـە هـاتووە، ڕەزامەنـدین، دەربـارەی دووەم: پێشـنیارێك هەیـە، کـە لەوانەیـە هـەردوولامان لەسـەری ڕازی بـین، کـە بـەم شێوەیەك بێت پێشەکیەکەی، (استناداً لحکم الفقره (اولاً) اعلاه، علی وزیر المالیه ولاقتصاد) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە یاسایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لە بڕگەی یەکەم هیچ تێبینیمان نیە، بڕگەی دووەمیش پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین، کـەوا ئـەو شتەی بە وەزیرەکە ڕاسپێردراوە، جەوازی نەبێت، بکرێـت بـە وجـوبی، لـەباتی (بـۆی هەیـە) بکرێـت بـە (دەبێت) لە عەرەبیەکەش لەباتی (للوزیر) بکرێت بە(علی الوزیر)یەعنی شتەکە وجوبی بێت نـەك جـەوازی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ڕەئیەکەیان دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێز کێ دەیەوێت قسەی لەسەر بکات، تا ناوتان بنووسم، فـەرموون، ئـەم بەڕێزانـە دەیانـەوێت قسە بکەن(هاوڕاز خۆشناو، بەیان احمد، کاروان صالح، سیوەیل عوسمان، ڕێبـاز فتـاح، بێریڤـان سـەرهەنگ،

جمال تاهر، جلال علی، دکتۆر حسن، بیلال سلیمان، فازڵ حسن، عمر عبدالعزیز، شەونم محمد، گوڵیزار قادر،) هاوڕاز خان، فەرمود.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیە ماددەی پێنجەم، من جارێکی تر تەئکید لەسەر ئەوە دەکەمەوە، ئێمە وەکو ڕاپۆرتی لیژنەی تەندروستی داوامانکردبوو، کە بودجەی تەندروستی ببێت بە 10٪ ،چونکە ئەو ڕێژەی کە خۆی هەیە، ڕێژەیەکی یەکجار کەمە، لەپێشدا زیاتر لە 20 پەرلەمانتاریش پشتگیری پێشنیارەکەی ئێمەی کرد، کە بودجەی تەندروستی زیاد بکرێت، هەر بۆ تەئکید کردنەوە لە ڕاپۆرتی لیژنەکەماندا هاتووە، ببێت بە 10٪، لەگۆنگرە نێودەوڵەتیەکەدا داواکراوە کە لە 10٪ تا 15٪ بێت، ئێمە زیاتر لە 20 پەرلەمانتار پشتگیری ئەوەیان کرد، کە بودجەکە زیاد بکرێت، بۆیە داوادەکەم زیادکردنی بودجەی تەندروستی بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەیان احمد، فەرموو.

بەڕێز بیان احمد کوچەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە لە ماددەی پێنجەم، سێیەم، ئەم برگەیە زیاد بکرێت، تەبعەن پشتی ڕاوێژکردن لەگەڵ ئەنجومەنی ئابووری، سەر بەئەنجومەنی وەزیران بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە ئەو ماددەیە کە (أ وب)ی بۆ دانراوە، وەزارەتێکی ترمان هەیە، بەهەمان شێوەی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارەبا بڕی داهاتی خۆی لەخۆی سەرف دەکات، لەبەر ئەوەی ئێمە لە لیژنەی ناوخۆ جەنابی وەزیری ناوخۆ بە ئامادەبوونی وەزیری دارایی و ئابووریش، لێمان پرسی لە داهاتەکانی وتی بەڵێ من داهاتی خۆم لەوەزارەتی خۆمان سەرفی دەکەینەوە، بۆ کەلوپەل و پێداویستیەکانی خۆمان، بۆ مەصاریفی خۆمان، من حەز دەکەم کە فەقەرەی(ج) ئیزافە بکرێت، بۆ ئەوەی ئیشارەت بەوەزارەتی ناوخۆش بدرێت، چونکە داهاتێك هەیە لە وەزارەتی ناوخۆ ناگەڕێتەوە بۆ گەنجینەی حکومەتی هەرێم،

لەحاڵەتێك كەناگەڕێتەوە، وەك وەزارەتی كارەبا، وەك وەزارەتی تەندروستی حەق وایە، ئەو حەقە بەپێی یاسا لەشوێنێك جێگای بكرێتەوە، كە ئەویش لەچی خەرجی دەكات بۆ ئەوەی بە شەفافانە ئەو بڕگەیە، ئەو داهاتە دیاربێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عوسمان، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشەكی من تەئیدی لیژنەی دارایی و یاسایی دەكەم، كە دەڵێن ببێت بە وجوبی نەك جەوازی، (علی) زیاد بكەین، (لام) لابەرین، پشتیوانی لە ڕەئیەكەی كاك كاروان دەكەم، ئێمە دەزانین وەزارەتی دارایی داهاتی زۆر زۆرە، جاری پێشوو نەتهێشت قسە بكەم، حەتا هی ڕەقەمی سەیارەكان كە بەملیۆن پارەیان لێ وەردەگرن، كە سەیارە ڕەقەم دەكرێت، باج ورسوماتی زۆرە، ئەویش با دیار بكرێت، بەنیسبەت وەزارەتی كارەبا، پرسیارێكمان هەبوو، وەزارەتی شارەوانی هەمووجارێك گلەیی دەكات، تەبعەن ئەوە لە وەزیری شارەوانیمان بیستووە، دەڵێت ئێمە لەسەر جادەكان عەمود دادەنێین، گازوایل و شتی وا دابین دەكەین، بۆ عەمود، ئینارە هەمووی عائیدی ئێمەیە، بەڵام پارەی ئەو كارەبایە، دەچێتەوە وەزارەتی كارەبا، حەق وایە بدرێتەوە بە وەزارەتی شارەوانی، لەبەر ئەوەی ئەوان ئەو مەسروفە هەڵدەگرن، دەبێت داهاتەكەشی بۆ وەزارەتی شارەوانی بێت، جگە لەوەی ئەو پێشنیارە دەكەم كە وەزارەتی داد و شارەوانیش بەهەمان شێوە جگە لە فەقەرەی (ج)، فەقەرەی(د) بۆ وەزارەتی شارەوانی زیاد بكرێت، بەو شێوەیە، ئەگەر بەڕێز وەزیری دارایی وەڵاممان بداتەوە لەسەر ئەوەی ئەو داهاتەی كە وەزارەتی كارەبا وەری دەگرێت حەقی شارەوانیە وەری بگرێت؟، لەبەر ئەوەی ئینارەو گازوایل و هەموو مەساریف عائیدی ئەوانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دكتۆر ڕێباز، فەرموو.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەسەرەتا پێم وایە دوو قسەی جیاواز هەیە لەسەر ئەم بابەتە، یەكێكیان ئەوەیە كە ناو یاساكە خۆی ئەڵێت(داهاتی وەزارەتی تەندروستی داهاتەكە بۆ وەزارەتەكە خۆی دەبێت)، كەچی لە ئیراداتەكەی كەدیاریكراوە، داهاتی وەزارەتی تەندروستیش حسابكراوە، دوایی ئەو دوو قسەیە كامیان ڕاستە؟، ئەگەر داهاتەكە بۆ وەزارەتی تەندروستی خۆیەتی لێرە بۆچی داهاتی تەندروستی حساب كراوە، لەسەر 400 ملیارەكە دەڵێم، ئەگەر لەسەر ئیرادی عامە، ئەوە لێرە ئەمە زیادەیە، ئەبێت ئەوە چارەسەر بكرێت، لەسەر ئەوەی ئەم داهاتە، ئەگەر بڕیار وایە وەزارەتی تەندروستی یاخود وەزارەتی كارەبا سەرفی بكەن خۆ ئەبێت لایەنێك بەرپرس بێت لەوەی كە ئەم داهاتە چۆن سەرف ئەكرێت، ئێمە لە لیژنەی تەندروستی چەندجار

كە وەزیر هاتووەتە لیژنەکەمان، لێی دەپرسی ئەم بڕە پارەیە چەندە؟، هەمووو جارێ (دیزە بەدەرخونەی دەکەن)ئەڵێت پارەکە ئەوەندە نیە؟، قەیناکە ئەگەر دینارێکیش بێت خۆ لایەنێك ئەبێت بزانێت ئەم پارەیە چۆن سەرف دەکرێت؟، لەبەر ئەوە پێشنیارەکەم ئەوەیە کە ئێمە وا بکەین خازع بێت بۆ چاودێری دارایی، لیژنەی تەندروستی یان لیژنەی پەیوەندیداری لێ ئاگادار بکرێتەوە، لەگەڵ تەئکید کردنەوەم لەو پێشنیارەی کە وەزارەتی ناوخۆش زیاد بکرێت، وەك برگەیەکی زیادکراو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بێریڤان، فەرموو.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەماددەی چوارەمدا لەبەشی یەکەم نووسراوە(داهاتی کۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی تۆمار دەکرێت، من داوا دەکەم، چونکە وا تێدەگەم کە ئەو گەنجینەیە هەرێمە، وشەی هەرێمیش بنووسرێت، گەنجینەی گشتی کێیە؟، بەنیسبەت داهاتیش هەر وەزارەتێك داهاتی خۆی هەیە، پێویستە بدرێت بەوەزارەتەکە خۆی، بەڵام لێرە تەنها ناوی دوو وەزارەت هاتووە، تەندروستی وکارەبا، بەڵام وەزارەتێکمان هەیە کە وەزارەتی ناوخۆیە، وەکو باسیان لێوەکرد، منیش لەگەڵ ئەوەدام، چونکە لەڕێگەی وەزارەتی ناوخۆوە کە هەمووو ئەو شوفێرانەی کە نایاسایی دەبن، سزا دەدرێن و غەرامەیەك دەدەن، بەوە داهاتێك پەیدا دەکەن، بۆیە ئەو داهاتە، لێرە باسی لێوە نەکراوە، ئایا دەچێتە لای حکومەت، دوایی حکومەت دەیداتەوە بەوەزارەتی ناوخۆ، یان بەبێ ئەوەی ئێمە هەستی پێبکەین، ئۆتۆماتیکیەن دەچێتەوە بۆ وەزارەتی ناوخۆ؟، باشتر وابوو لێرە دیاری بکرایە، کە وەزارەتی ناوخۆش داهاتی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جمال تاهر، فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زیاتر موداخەلەکەم زمانەوانیە، ئەمە لە ئەصڵدا بودجەی هەرێمی کوردستانە، ئەگەر بێین فەقەرەی(أ) سەیر بکەین، (إضافة مبالغ الایرادات الشهریة التي تحققها وزارة الصحة لاقلیم کوردستان العراق) فەقەرەی (ب) تەنها نووسراوە، (لاقلیم کوردستان) بۆیە من پێشنیار دەکەم (التي تحققها وزارة الصحة) (لاقلیم کوردستان) لابرێت، ئاخری دێڕەکە (بأنواعها وحسب طلب الوزارة) وشەی (الصحة) لابرێت، چونکە لە سەرەوە باسی کراوە، خاڵی (ب)(وزارة الکهرباء (لاقلیم کوردستان) لابرێت، بەهەمان شێوە (طلب وزارة الکهرباء) (وزارة الکهرباء) لابرێت، بۆ ئەوەی لەڕووی زمانەوانیەوە بەهێز تر بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جلال علی، فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زیاتر بۆ پابەند بوونی وەزارەتی دارایی بۆ ئەو دوو فەقەرەیە، من پێم باشە لەئەخیرەکەی لە خاڵی (أ وب)فەقەرەیەك ئیزافە بکرێت، (علی ان لاتصرف هذه الایرادات لاي غرض اخر) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆر حسن، فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێستا من قسە لەسەر ماددەی چوار دەکەم، بەڵام دەمەوێت ئەوە بڵێم کە بەیانی وەختێ قسەم لەسەر ماددەی سێیەم دەکرد، مەبەستم سیولە بوو، مەبەستم یەك لەسەر 12 بوو..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە وەرە سەر ماددەی پێنجەم سەر شتی تر قسە مەکە، تکایە ئەوەی بەیانی لەگەڵ بەیان ڕۆیی، فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسە لەسەر داهاتی دوو وەزارەت دەکرێت، کە یەکێکیان وەزارەتی داراییەو داهاتەکەی بە تریلیۆنە، ئەگەر کۆبکرێتەوە، یەکێکی تریان قسە لەسەر وەزارەتی تەندروستیە کەداهاتەکەی زۆر زۆر کەمە، داهاتی وەزارەتی تەندروستی ئەگەر سەیر بکەین لەچی وەردەگیرێت، یەکێکیان داهاتی نەوتە، وەکو هەموو وەزارەتەکانی تر، داهاتی زەریبەیە، داهاتی فرۆشتنی کەلوپەلە، داهاتی عەیاداتی شەعبیە، کە ئێستا بڕەکەی بریتیە لە 7 ملیار و926 ملیۆن، لەو داهاتە بڕیارێکی کۆن هەیە 20 ساڵە لە وەزارەتی تەندروستی جێبەجێ دەکرێت، کە لە 80٪ی ئەو داهاتە، هەر پێشتریش بۆ وەزارەتی تەندروستی بووە، لە 40٪ دەدرێت بەحەوافیز، 40٪ دەدرێت بە تەتویر، یەعنی لە 20٪ هی وەزارەتی تەندروستی بووە، ئەگەر لەم ماددەیەدا بەخشینێك هەبێت لە حکومەتەوە بۆ وەزارەتی تەندروستی ئەو لە 20٪یە، کە ئەو لە 20٪ دەکاتە 1 ملیارو 600 ملیۆن، لەکاتی داواکردنمان بۆ زیادکردنی بودجەی وەزارەتی تەندروستی، وەڵامی ئەوەمان دەدرایەوە کە بۆخۆی وەزارەتی تەندروستی داهاتی هەیە، وەکو پێم وتن داهاتەکەی تەنها 1 ملیار و 600 ملیۆنە، وەزارەتی تەندروستی بەپێی دەستوور نا بێت، داهات وەربگرێت لەخزمەتگوزاری تەندروستی، چونکە بەپێی ماددەی 31 لە دەستووری عێراقی، خزمەتگوزاری ویقائی و عیلاجی لەسەر

نەفەقەی دەوڵەتە، بەڵام حکومەت چەند دەتوانێ خەدەمات پێشکەش بکات بەو بوجەیەی کە هەیەتی، ئەمە بابەتێکی ترە قسەی تر هەڵدەگرێت، بەداخەوە ئێستا هەندێ خەستەخانە دروست بووە، پێیان دەوترێت نەخۆشخانەی شبهە خاص، کە ئەمانە نەخۆشخانەکە هی حکومەتە کارمەندەکان و دەرمانەکەشی هی حکومەتە، بەڵام داهاتەکەی بەشە تایبەتیەکەی هی ئەو شوێنە دەبێت، کەئەمەش جارێکی تر نایاساییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بیلال سلیمان، فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی پێنجەم، من تەئیدی ڕای لیژنەی دارایی دەکەم، لەسەر ئەوەی وەزیر کە بکرێت بە وجوبی، نەك بۆی هەیە، یەعنی لەسەری واجب بێت کە ئەمە جێبەجێ بکات، تەنها مەبەستم تەئیدی لیژنەی داراییە لەسەر ئەوە، پێم باشە خاڵێك زیاد بکرێت، خاڵی (ج) ئێمە لە لیژنەی شارەوانیش دوای ئەوەی کە دیراسەیەکی وردمان کرد، پێمان باشە کە وەکو چۆن هەردوو وەزارەتی کارەبا و تەندروستی پارەکە دەگەڕێتەوە بۆ خۆیان، وەزارەتی شارەوانیش داهاتەکەیان بگەڕێتەوە بۆ خۆیان، بەو شێوەیە داهاتی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار، داهاتەکەی لە حساب بانقێك کۆبکرێتەوە، دوای ئەوەی لەلایەن هەردوو وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار و وەزارەتی دارایی ڕێنماییەك دەردەچوێندرێت، وەزارەتی شارەوانی ڕاستەوخۆ تەصەڕوف بەو پارەیەوە بکات، ئەویش لەبەر چەند هۆکارێك، بەتایبەتی وەزارەتی شارەوانی کە وەزارەتێکی خەدەمیە، ئەرکێکی زۆری لەسەرە، لەهەمان کاتیشدا، بەتایبەتی کە بودجە دوادەکەوێت، گرفتەکانیان زیاد دەکات، ئەم گرفتانەش کەدوا دەکەوێت، پارەیان دوادەکەوێت، تەئسیر لەکاری خەدەمی دەکات، لەهەمان کاتیشدا، یەك لەگرفتە هەر گەورەکانیان کڕینی ئەو مەوادی پاککەرەوەیە بۆ ئاو، کە ئەوان زۆر نیگەرانن لەوەی کەناتوانن ئەم مەوادی پاککەرەوەیە لەکاتی خۆیدا بکڕن، کە ئەمەش تەئسیر ئەکاتە سەر ئاوی خواردنەوە، بۆیە من داوا لە هاوکارانی بەڕێزم دەکەم، کە ئەم بڕگەیە زیاد بکرێت، بە بڕگەی(ج) کە داهاتی وەزارەتی شارەوانیش لەژێر دەستی خۆیدا بێت و خۆی تەصەڕوفی پێوە بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز فاضل حسن، فەرموو.

بەڕێز فاضل حسن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم لەماددەکە ناکۆکە، لەگەڵ ماددەی سێیەم، یەعنی ماددەی دووەمی ئەصڵی پڕۆژەکە، ئەویش بەوەی کە یەکەم: داهاتی وەزارەتی تەندروستی کە 7 ملیارو 926ملیۆنە، لە400ملیارەکە نووسراوە،

یەعنی وەکو داهات نووسراوە، لەگەڵ هەموو ئەو داهاتانەی وەزارەت ودەزگاکانی تر، دووەم: سەبارەت بەداهاتی وەزارەتی کارەبا، کە بەدوو جار نووسراوە جارێکیان 151 ملیارە، بەجیا لەداهات، جارەکەی تری 120 ملیۆنە لەچوارچێوەی وەزارەت ودەزگاکانی تر، ئەویش وەکو داهات نووسراوە، ئەمیش دیسان ناکۆکە لەگەڵ ئەوی تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عمر عبدالعزیز، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە کە بووە بە ماددەی پێنجەم، نیوەڕۆش عەینەن پرسیارم کرد، چونکە شەقێکی پەیوەندی بەمەوە هەبوو، باسی داهاتی کارەباو تەندروستیە، پرسیارەکە ئەوە بوو لەجەنابی وەزیر، کە بەداخەوە ڕەنگە ئێستاش گوێی لەپرسیارەکە نەبێت، بۆچی داهاتی کارەبا نووسراوە بۆ بودجەی گشتی لەوێ نەقڵ کراوە؟، بۆچی تەندروستی نەنووسراوە؟، یان دەبوایە هەردووکیان لەوێ بوونایە؟، یان هەردووکیان لێرە بوونایە، کارەباو تەندروستی پێکەوە بوونایە، یەعنی لە بڕگەی (ب) دەڵێت داهاتی مانگانەی وەزارەتی کارەبای هەرێم بەهەموو فەرمانگەکانیەوە بخرێتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە، ئەمە تەناقوزی هەیە لەگەڵ ماددەی پێشتر، کە ماددەی چوار باسی داهاتی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی کراوە کەبۆ خۆی بێت، بەڵام کارەبا لەوێ خستوومانەتە سەری، کە ئەڵێت بۆ خۆی بێت، ئایا 151 کەیە، یان بڕێکی ترە، من تێناگەم، داوای ڕوونکردنەوەشمان کرد لەجەنابی وەزیر پێش نیوەڕۆش، وابزانم دوو سێ برادەریش عەینەن پرسیاریان کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شەونم محمد، فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی چوارەم لە ئەصڵی پرۆژەکەدا، بڕگەی یەکەم: داوا ئەکات ئەڵێت((مبالغ الایرادات الشهرية التي تحققها وزارة الصحة، بكافة دوائرها تضاف الى ميزانية هذه الوزارة لأغراض شراء الأدوية وتدارك نفقات الصيانة) لەسەر ئەو بڕگەیە من تێبینیەکم هەیە، بەباشی دەزانم (وتدارك نفقات الصيانة) ئەوە لابرێت، ئەو پارەیە تەنها بەکار بهێندرێت بۆ کڕینی دەرمان، لەبەر ئەوەی لە بودجەی تەشغیلیدا ، بڕێکی باش لەبودجە تەخصیص کراوە بۆ بەشی صیانەو بەکارهێنانی لە صیانەدا، کەباشتر وایە پارەکە سەرف بکرێت بۆ دەرمان، چونکە ئەگەر ئەم دەرگایە بکرێتەوە زۆربەی زۆری پارەکە تەصەورم وایە بەڕێگەی صیانەو ئیشەکانی صیانە بڕوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گوڵێزار، فەرموو.

بەڕێز گوڵێزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەماددەی پێنج برگەی دوو، پێشنیار دەکەم، وەزارەتی تەندروستی سندوقێك دابنێت بڕێك لەپارەی داهاتی خۆی کە هەیەتی، بڕێك لەو پارەیە تەرخان بکات بۆ ئەو نەخۆشانەی کە نەخۆشیی درێژخایەنیان هەیە، پێویستیان بەچارەسەرە لەدەرەوەی وڵات، یان هەر لەناو کوردستان، بەڵام هەزارەو لەبەر هەژاری ناتوانێ، بەڕاستی ئێمە دەبینین لەسەر تەلەفزیۆنەکان ئەم نەخۆشانە نیشان دەدرێن، جارێك هەم وەك وەزعی نەخۆشەکە بۆ نەفسیەتی ئەمە تەعزیبێکە، وە بۆ وەجهی کوردستانیش ئەمە جوان نیە، پێویستە ئەوانە عیلاج بکرێن لەکوردستان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز جەنابی وەزیر ئەو موداخەلانەی کە کران، ڕەئیتان لەسەریان تکایە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوە بەنیسبەت وەزارەتی تەندروستیەوە، وەزارەتی کارەباوە هاتووە، وەزارەتی شارەوانیش بەهەمان شێوە، بەڵام خیلافەکە لێرەدا ئەوەیە، دیوانی وەزارەت جارێکی تریش دەیڵێمەوە، جیاوازە لەگەڵ شارەوانیەکان، داهاتی شارەوانیەکان بۆ خۆیانە، دیوانی وەزارەت هیچ ئەرکێکیان لەسەری نیە، ئێستا ئێمە لەکارەبادا دەڵێین بۆ بەدوو بەش هاتووە، 120 ملیۆنێك هەیە، لەگەڵ 151 ملیار، 151 ملیارەکە هی بەڕێوەبەرایەتی دابەشکردنی کارەبایە، ئەوە ئیراداتی مودیریەتەکانە، بەڵام ئەوەی تریش هەر هی دیوانی وەزارەتە، ئێمە ئەو شتانە ئەبێ لەیەکتری جیا بکەینەوە، مەسەلەی ئێمە نابێ بڵێین فرۆکەخانە داهاتەکەی ئەبێت بۆ وەزارەتی گواستنەوە بێت، ئەبێ بڵێین فرۆکەخانە داهاتەکەی ئەبێت بۆ خۆی بێت، ئەوە پەیوەندی بەوەزارەتەوە نیە، بۆیە من تکام وایە ئەو مەوزوعە با بەپێی یاساکان کە هەیە تێکەڵاو نەبن، دوای ئەوەی کە باسی وەزارەتی ناوخۆ دەکرێت، بڵێین با ئیراداتی خۆی بۆ خۆیان بێت، بەڕاستی ئێمە موشکیلەمان نیە، ئەگەر وابێت ئەوە ئیتر هەموو وەزارەتەکان ئیرادی خۆیان بۆ خۆیان دەبێت، ئەی ئیتر حکومەت چی بکات؟، دوای ئەوە فەرموون وەرن بزانن ئیراداتی غەراماتی گومرگی، هی مروری، چەندە؟، کە بۆ وەزارەتی ناوخۆ وەردەگیرێت، تەنانەت سەیاراتی لێ دەکرێت ئەنواع و ئەشکال شتی پێ دابین دەکرێت، ئەوانە بێجگە لەوەی کە حەوافیزەکە لادەبرێت، لەژێر تەصەڕوفی وەزارەتی ناوخۆ خۆیەتی، بەنیسبەت وەزارەتی تەندروستی من پێم وایە ئیمکانیات چەند بخرێتە بەردەم وەزارەتی تەندروستی کەمە، چونکە ئەو پارەی کەوەری دەگرن، لە 20٪ی دەدرێت بەحکومەت، ئەوی تریشی بە حەوافیزو بەتەتویر وبەوانە سەرف دەکرێت، هەروەکو برای بەڕێزم کاك دکتۆر حەسەن ئەوانەی تا حەدێك باسکرد، ئێمە موشکیلەمان نیە، داهاتی وەزارەتی تەندروستی چەند تەحەقوقی کرد با بۆ وەزارەت خۆی بێت،

داهاتی شارەوانیەکان با بۆ خۆیان بێت، نەك بۆ مەرکەزی وەزارەت، هەر شارەوانیەك داهاتەکەی خۆی بۆ خۆی بێت، نەك وەزارەتی شارەوانی تەصەڕوفی پێوە بکات، هەروەها بەنیسبەت کارەباو بەنیسبەت شوێنەکانی تریش، بەڵام بەنیسبەت وەزارەتی ناوخۆ، داهاتەکەیان زۆر زۆرە، ئەوەی کەئێستا هەیانەو ئیستیفادەی باشیان لێکردووە، هەرچیەکیشیان هەبێت ئێمە نەفەقاتی ئەوان ئێمە دەیدەین، ئێمە وەك حکومەت دەیدەین، وەزارەتی دارایی بۆیان جێبەجێ دەکات، سەرەڕای ئەو غەراماتانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەحەقیقەت ئێمە وەکو پێشتر ئاماژەمان پێدا، ئەو دوو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، هەندێ بواری تریش هەیە، بەڕاستی وەکو بۆچوونێك یەعنی ئەوەندە تەداخول لە ئیجرائاتی حکومەتدا نەبێت، لەلایەن پەرلەمانەوە، ئەو کاتە ئەو تەداخولە بەحەقیقەت لەبەینی پەرلەمان وحکومەتدا، کە ئینەما پەرلەمان دەوری حکومەت دەبینێت، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو پێشنیارەی کەهات دەربارەی وەزارەتی ناوخۆ وشارەوانیەکان، ئەتواندرێت بخرێتە دەنگدانەوە، ئایا وەکو بڕگەیەك زیادی بکەین بۆ ئەو ماددەیە، هەر یەکە بە بڕگەی (ج ود)یان ن؟، دەربارەی ڕێژەکە...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی، پەرلەمان حەقیەتی لەسەر هەموو شتێك گفتوگۆ بکات، تەداخول نیە، ئەگەر هاتە بواری تەداخول، پەرلەمان خۆی نایەڵێت، بەڵام پێش چاو ڕوون کردنەوە، واجبە بپرسین بۆ ئەوەی ڕوون بێت وبزانین چۆنە؟، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بەو شێوە بێت، پێشنیاری تازەیە هاتوەتە کایەوە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە، پێویستە دەنگدانی لەسەر بکرێت، وەکو بڕگە کە زیاد بکرێت بۆ ئەم ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی کاك کاروان، فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر دەمەوێت ڕوونی بکەمەوە، لەبەر ئەوەی جەنابی وەزیر، ئەگەر لەمن حاڵی نەبووبێت یان زیاتر بیەوێت لەمەسەلەکە بگات، مەسەلەن لە ساڵی 2010 نزیکەی 25 ملیار داهاتی وەزارەتی ناوخۆ بووە،

لەحاڵەتێك كەوەزارەتی ناوخۆ دینارێك نادات بەوەزارەتی دارایی، ئەگەر هەر نایدات ئەو پارەیە بۆ كوێ دەچێت؟، كە دەچێت بۆ نایكەن بە بڕگەیەك و دیاری بكەن؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆر ڕێباز فەرموو.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وابزانم قسەكەم ڕەقەمیە، ئەوەی كەحساب كراوە داهاتی حكومەتی هەرێم 400 ملیارو 507 ملیۆنە، ئەم 400 ملیارە كەئێمە دابەشمان كردەوە بەسەر هەموو وەزارەتەكاندا، داهاتی وەزارەتی تەندروستیشی لەسەر حساب كراوە، كە 7 ملیار و926 ملیۆنە، ئەگەر قەرارە ئەم داهاتە بۆ وەزارەتی تەندروستی خۆی بێت، ئەبێت ئەم 7 ملیارە لەم 400 ملیارە دەربكەین، چونكە ئەوە تەوزیع كراوەتەوە بەسەر هەموو حكومەتدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر پرسیارەكە بەم شێوەیە، لێرە لەیاساكەدا هاتووە دەڵێت بخرێتە سەر میزانیەكەی، جا ئەو ئەندامە بەڕێزانە پرسیارەكەیان ئەوەیە، بۆ ئەوەی وازح بێت، ئایا ئیزافەتەن لەسەر میزانیەكەی خۆی ئەویش بۆ ئەوە؟، یان زیمنی میزانیەكەیەتی، ئەگەر زیمنی میزانیەكەی بێت مەسەلەن بڵێین ئەمە وەزارەتە میزانیەكەی 20 ملیارە، دەبێت ئەگەر واردی هەبێت (5)ەكەی لێ تەرح بكەی و (15) ی بدەیتێ، لەگەڵ (5)ەكە بكاتە (20)، ئەنجا ئەم ڕوونكردنەوەیان دەوێ، ئایا ئیزافەتەن بۆ میزانیەكەی خۆیان، واریدەكەی خۆشیان بۆ خۆیانە بۆ ئەوەی باشتر بتوانن ئیش بكەن؟ یان لەگەڵ واریدەكەیان میزانیەكەیان حساب دەكرێت؟.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كە دەڵێین وەزارەتی ناوخۆ ئێستا 68 ملیار داهاتی هەیە با بڵێین، ئەوەی كە موخەمەنە با بڵێین، ئەگەر لە حاڵەتی وادا ئێمە بێین مەساریفەكانیان بێنین و داهاتەكانیان بێنین یەك لە یەكی تەرح بكەین ئەوەی تەنها مەساریفەكانیان بدەین لێرە لە حاڵەتی وادا، یەعنی ئێمە هەموو ئەوشوێنانە دەعمی مەساریفەكانیان دەكەین، ئەگەر ئەم هەموو داهاتە، مەسەلەن بڵێین وەزارەتی سحە هەموو داهاتەكەی بۆ خۆی بێ، ئێ خۆ ئەبێ دەعمیشی بكەین، لە عەینی وەختدا، چونكە لەو حاڵەتە یەعنی ئەگەر ئێمە ئەو داهاتانە هەمووی هەڵگرین بیدەینە وەزارەتەكان وەكو ئێستا هاتووە بەو شێوەیەی كە حسابی بۆ بكرێت، مەعنای وایە خۆی فعلەن موازەنەكە تێك دەچێت، كاك دكتۆر گیان بە نیسبەتی سحە، ئێمە سحە و شارەوانیەكان و كارەبا وئەوانە هەمووی حساباتی خۆی بۆ كراوە، ئێستا ئیزافە لەسەر ئەوەی ناوخۆ هاتۆتە كایەوە، ناوخۆش ئیزافە بكەین، ناوخۆ ئیرادەكەی زۆرە، جیاوازە لە ناوخۆ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.علی سندی تەوزیحێکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن وابـزانم ئـەوەی کـە وەکـو سـوء تـەفاهومێك هەیـە، چـونکە بـەڕێز کـاك کـاروان ئامـاژە بـەوە دەدات کـە واریداتی ناوخۆ بۆ خودی وەزارەتی ناوخۆیە، کاك شێخ بایز بەڕێز وەزیـری دارایـی دەڵـێ واریـداتی نـاوخۆ دەدرێتە وەزارەتی دارایی کە بڕەکەشی داندراوە بە 78 ملیار، وابزانم سوء تەفاهومەکە لە سەر ئەوەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئێمە لـە دانیشـتنی خۆمـان لـە لیژنـەی نـاوخۆ پرسـیارمان ئاراسـتەی بـەڕێز وەزیـری نـاوخۆ کـرد لەسەر پرسی داهاتەکانی، وە بەڕاشکاوی جەنابی وەزیری نـاوخۆ بـە جـەنابی وەزیـری دارایـی و بـە ئێمـەی ڕاگەیاند و گوتی من یەك دۆلار نادەم بە وەزارەتی دارایی لەوانیش دەسەنم، کە دەیسەنم من دەڵێم ئەگـەر هەر نایدات بەبڕگەیەکی قانونی شوێنی بۆ ناکەیتەوە؟ ئەگەر نـا بـۆ دەیبـات؟ بـۆ نایخەینـە سـەر شـتی تـر ئەگەر پێی زیادە جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئێمە تێی گەیشتووین و لەگەڵ کاك کریم و هەتاوەکو ئێستا ئەو واریداتانەمان بۆ خۆمان حساب کردووە و ئێمە تەنها مەوزوعی غەراماتی مروریە کە ئەوان وەزارەتی ناوخۆ ئـەو نسـەبتە دەبـن و 50٪ ی غەراماتەکەیە و دەیبەن بۆ خۆیان، 50٪ ەکەی تری بۆ حکومەتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو 50٪ یە حساب دەکرێت لەگەڵ ئەم میزانیەیە؟ باشە، ئاخر سیاغەتان تکایە؟.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەنجامی ئەو گفتوگۆیە لەسەر ئەو ماددەیە، ئاخر سیاغەی ماددەکە بەو شێوەیەیە:

المادة /5

1/ تقيد جميع ايرادات الدوائر الممولة مركزياً إيراداً نهائيا للخزينة العامة.

2/ استثناءا من حكم الفقرة اولا اعلاه على وزير المالية والاقتصاد:

أ. اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التى تحققها وزارة الصحة بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لاغراض شراء الادوية وتدارك نفقات الصيانة بانواعها و حسب طلب الوزراة مشفوعا بجداول الايرادات المتحققة فعلا.

ب - اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الكهرباء بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لاغراض تطوير وتحسين الشبكات الكهربائية وحسب طلب الوزارة مشفوعا بجداول الايرادات المتحققة فعلا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرز بكاتەوە؟ 54 بەڕێز لەگەڵە، كێ لەگەڵ دا نیە؟ 1 كەس، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بۆ ماددەی 5 لە ئەسڵی مەشروعەكە ماددەی 6، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 5ی پرۆژەكە كەبووە ماددەی 6.

المادة/ 6

تقيد مبالغ التبرعات التى تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة، بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد ايرادا نهائيا للخزينة على ان يقوم الوزير المالية والاقتصاد بتخصيصها ضمن اعتمادات الوزارة أو الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الاغراض التى منحت من اجلها.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بیلال نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە زیاتر لە 3 كەس پێشنیاری ئەوەمان كرد كە وەزارەتی شارەوانیش ئیزافە بكرێت لە خاڵی (ج) دا لە ماددەكەی پێشوو، نەخرا دەنگدانەوە، ئەگەر بیخەیە دەنگدانەوە سوپاست دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تەوزیحیان داو گوتیان هی شارەوانیەكان بۆ خۆیانە، پێویست ناكات بگەڕێینەوە سەر ئەوە، پێویست ناكات كە شتێ هی خۆیانە دەنگی بۆ بدەین، كاك كاروان فەرموو.

بەڕێز كاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە داوامان كرد كە ڕایەكەی ئێمە ئەگەر قانونی نیە لێی گەڕێ، بەڵام ئەگەر قانونیە بۆ نایدەن........ .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هی ناوخۆ؟ کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتە کۆتایی پێ هات بە دەنگدان ونابێ دووبارە موناقەشە بکرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەردەوام بە لەسەر ماددەکە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی پشتگیری لە ماددەکە دەکەین وهیچ تێبینیەکمان لەسەری نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟ کاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە دەقی ماددەکە دەکەین وەکو خۆی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی؟ کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی لیژنەی یاساییم داو پشتگیری لە ماددەکە دەکەین و هیچ تێبینیمان لەسەری نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەکە دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کێ دەیەوێ قسە بکات لەسەر ماددەکە؟ ئێستا ئەم بەڕێزانە دەیانەوێ قسە بکەن، امینە زکری، ئارام قادر، احمد وەرتی، نەریمان عبداللە، امینە خان فەرموو.

بەڕێز امینە ذکری سعید یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ماددا 5 سەر ئەوی کو تەبەروعاتێت کو بۆ هەر وەزارەتا دێتن دیتنا من ئەگەر هەر بەخشینەك کو بۆ وەزارەتەکی دێتن بگرە ژی مونەزەمەکا بیانی بیتن یان هەر جیهەتەکی بۆ دێتن ئەو وەزیر یان هەروەزارەتەك ناهێتن بێژتێ کا وی مونەزەمێ ڕاستە ئەز موافەقا وەزیرێ مالیێ وەربگرن پشت هەنگی بەرسڤەکی دەمە هەوا، دچێتن موافەقەتا ژ لایێ وەزارەتا موختەس بیتن، ئەو داهاتێ بۆ دێت بچتە خەزینا دەوڵەتێ و ئەو وەختێ دچیتە خەزینا دەوڵەتێ تەوزیحا بێتە کرن دگەل وەزیرێ مالیە دگەل وەزیرێ پلاندانانێ وی گوژمە بۆ تەخسیس بکات، وەکی ئەوی عیراقێ ژی هاتی یا درست نینە ئەو دەوڵەتێت کو ژ لایێ جیهەتەك بووە بۆ وەزارەتەکی چی موافەقێ ژ لایەنێ وەزیرێ مالیە وەربگری پشت هەنگی بەرسڤا وان بداتەڤەوە، بەڵکو وەزیرێ موختەس بێتن ڕەزامەندی لسەر بداتن و داهاتێ وی بۆ خەزێنا دەوڵەتی بچیت و پشت هەنگی تەخسیسا وی بێتە کرن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەیە ئاراستەی وەزیری دارایی دەکەم، ئەویش ئەوەیە کە ماددەکە بەڕاشکاوی باس لەوەدەکات کە تەبەروعات بریتیە لە ئیرادات، بۆچی جیاکرایەوە لە خانەی ئیرادات؟، پرسیارەکەم ئەوەیە و پێویستم بە وەڵامە، ماددەی 5 کە باس لە تەبەروعات دەکات بەڕاشکاوی باس لەوە دەکات کە ئەمە ئیرادێکە بۆ خەزێنەی گشتی، بۆچی لە ئیرادات دا ناوی نەهاتووە و ئاماژەی پێ نەکراوە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی 5 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەبێتە ماددەی 6 دیارە لێرە باس لەوەزارەت ودەوائیر دەکات، ئێمە هەیئاتمان هەیە، من بەباشی دەزانم کە لێرە هەیئاتیش لەگەڵ دەوائیر دا باس بکرێت یەعنی (تقید المبالغ والتبرعات التی تمنح للوزارات والهیئات والدوائر غیر المرتبطة بوزارة)، چونکە هەیئاتمان هەیە هەیئاتی موستەقیلە کە سەر بە وەزارەت نین، دەوائیریشمان هەیە وەکو دائیرەی فەرمانگەی پەیوەندیەکانی دەرەوە، بەڵام هەیئات باس نەکراوە، لێرە پێم باشە هەیئاتیشی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیە دا باس لە تەبەروعات کراوە کە دەدرێت بە وەزارەتەکان و دەوائیری غەیر مورتەبتە بە وەزارەت، بەڵام وەکو هەندێ جار هەیە ئێمە تەبەروعات و مساعداتی دەولی هەیە ئەدرێت بە حکومەت یان ئەدرێت بەهەرسێ سەرۆکایەتیەکەو پاشان وەزارەتەکان و ئەوانەشی کە، بۆیە من پێشنیار دەکەم بوترێت (تقید المبالغ التبرعات او المساعدات الدولیه والداخلیه للحکومه وللوزارات) بۆیە حکومەتیش هەندێ جار تەبەروعات و موساعەداتی پێ دەدرێت، بۆیە ئەوانەش دەبێت بکرێتە ئیرادات و بێتەوە ناو خەزێنەی دەوڵەت و پاشان وەزارەت تەسەروفی لەسەر بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر ئەو پرسیارانەی کە کران؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ماددەکە وازحە هەر پارەیەك بە مینحە بێت و تەبەروعات بێ و بێت بۆ وەزارەتی مالیە ئەوە دەبێتە ئیرادێکی نیهائی بۆ خەزێنەی حکومەت، دوای ئەوە بۆچی مەبەستێك پارەکە هاتووە بۆ ئەو مەبەستە تەخسیس دەکرێ و سەرف دەکرێت، کەی و هەر وەختێکیش تەحەقوقی کرد ئەو وەختە لەدوای ئەوە ئینجا ئەوە سەرف دەکرێت، هەرچەندێك انشاللە بێت و دەبێت، بەڵام ئەوە چەند ساڵە من لە وەزارەتی مالیەم بەڕاستی هەتا ئێستا هیچ شتمان لەو بابەتە نەبینیوە، بەخوای 10 ساڵ دەبێت، انشاللە دێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی مینەح و تەبەروعات بۆ هەرێمی کوردستان نیە، ئەو بەرنامجانەی کە هەیە لەلایەن کۆمەڵگای نێودەوڵەتیەوە کۆمەك و هەندێ چالاکی هەیە کە لەگەڵ حکومەتی عیراقی فیدراڵ دەکرێت، کە ئەویش لە زۆربەی هەرە زۆری ئیحتمالە بڵێم لەهەر هەمووشی یارمەتیەکان بەشێوازی پرۆژە دێن، یەعنی ئەو جیهەتەی کە دێت پارەی کاش نادات بە حکومەتی عیراقیش، بەڵام هەندێك پرۆژە هەیە کەلەسەر ئەرکی فلان لایەن، بانکی نێودەوڵەتی و یان وڵاتێکی کۆمەك بەخش دێت، بەعزێك جاریش حکومەتی هەرێم تەنانەت لەو پرۆژانە بەشداریش دەکات و پارە ئیزافە دەکات لەسەر ئەوە بۆ ئەوەی کە مەسئولیەتی ئیشراف و موتابەعە و ئەوانە موشتەرەك بێت لەلای هەردوو لاوە، لەبەرئەوە ئەگەر هەندێك جار لە میدیاکانیش دەبیستین کە وڵاتە کۆمەك بەخشەکان پرۆژەیەك بایی ئەوەندە تەنفیز دەکەن لێرە بەڕێگای کاش وسیولەی نەقدی نایەتە وەزارەتی دارایی و بێتن، بەڵکو هەر خودی پرۆژەکە تەنفیزی پرۆژەکە بابڵێین ئەوەیە کە دەبێتە موساعەدە و مینحە بۆ هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕوونكردنەوەيك، ئەو مينەحى كە بۆ عيراق بێت وەكو عيراقى ئيتيحادى 17٪ ى بۆ هەرێم نايە؟ حەقى خۆمان نيە ئەوە وەرگرين؟ جەنابى وەزير؟.

بەڕێز بايز تاڵەبانى (وەزيرى دارايى و ئابوورى):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

هەتاكو ئێستا ئێمە هيچمان لەو بابەتانە وەرنەگرتووە.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

كاك د.على فەرموو.

بەڕێز د.على سندى (وەزيرى پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ئەو كارە لەگەڵ وەزارەتى پلاندانان دەكرێت لەبەغداش هەروەها، بۆردێك هەيە لەسەر ئاستى عيراق پێى دەڵێن (Iraqi strategy review board) ئەو مينحانە هەمووى لەڕێگەى ئەو منحانە هەمووى لەڕێگەى ئەوانەوە دێت، بڕيار وابوو كە نزيكەى ئيحتياجاتى عيراق بە 54 مليار دۆلار تەخسيس كرابوو بۆ نۆژەنكردنەوەى بونيەى تەحتى ئيقتسادى عيراقى، بەڵام ئەوەى كە هاتووە لەوە كەمترە نزيكەى 32 مليارە كە لە خيلالى ساڵى 2004 ەوە هەتا ئێستا هاتووە، لەوێشدا 17٪ بەبەرهەرێمى كوردستان نەكەوتووە، ئەويش ئيستنادەن لەسەر پرۆژە بووە، ئيستنادەن لەسەر عەدەدى سوكان نەبووە، موتابەعەى ئەو بەرنامجەش بە تەفاسيلەكانيەوە ئێمە بە سيستمێك هەيە كە لەگەڵ ڕێكخراوەكانى (UN) دا دەكەين، لە مينەح دا هەتا ئێستا هەرێمى كوردستان 17٪ ى بەبەرنەكەوتووە، بەڵكو كەمترى بەبەركەوتووە، ئێمە بەبەردەوامى ئەو موتاڵەبەيە دەكەين، لە قروز دا كە قروز وەرگيراوە لەلايەن حكومەتى عيراقيەوە هەتا ئێستا نزيكەى 70٪ ى موراعاتى هەرێمى كوردستان كراوە كە چەند پرۆژەيەك لەسەر ئەو قروزانە كە حكومەتى عيراق وەرى گرتووە ئەو بەرپرسە لە دەفع كردنەكەى لەساڵانى ئايندە.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

ليژنەى دارايى ڕەئيتان؟ كاك فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ئێمە ڕامان ئەوەيە كە دەقى ماددەكە وەكو خۆى بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

ليژنەى ياسايى ئاخر سياغەتان بخوێننەوە، د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەيى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی کە کرا، یەك لەو پێشنیارانە وشەی تەبەروعات بوو، تەبەروعاتەکە تەبەروعاتی ناوخۆ و تەبەروعاتی دەرەوەیە کە لەدەرەوە دێتن، پێویست ناکات لێرە دیاری بکەین، کە وشەی تەبەروعات بەشێوەیەکی ڕەهاو موتڵەق هات، هەموو جۆرە تەبەروعاتەکان دەگرێتەوە پێویست ناکات لێرە تەقیدی بکەین، پێشنیارەك کرا کە وشەی دەستە زیاد بکرێت، ئێمە هیچ لاریمان نیە، هەرچەند لە کۆتایی بڕگەکە (جهات غیر المرتبطة بوزارة) بەڵام ئەوەش وەکو فەرمانگەیەك کە سەر بە وەزارەت نیە وحساب دەکرێت لاریمان نیە لە زیاد کردنی وشەکە، گرنگ ئەوەیە لە ماددەکە ئەو تەبەروعاتە لە بۆ چ مەبەستێك بێت لە بۆ هەمان مەبەست بەکاربێت، لەبۆ چ مەبەستێك تەبەروع دەکرێت، بڕە پارەکە بۆ ئەو مەبەستە ئەگەر پارە بوو ئەوا بەکاربێتن، ئەوەش ئەو ئامانجە لە ماددەکە دیاری کراوە، زۆر بەڕوونی و ئاشکرایی و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر سیاغەتان بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیدەنە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە/ 6

تقید مبالغ التبرعات التی تمنح للوزارات والجهات غیر المرتبطة بوزارة، بعد قبولها من قبل وزیر المالیة والاقتصاد ایرادا نهائیا للخزینة علی ان یقوم الوزیر بتخصیصها ضمن اعتمادات الوزارة أو الجهات غیر المرتبطة بوزارة لصرفها علی الاغراض التی منحت من اجلها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەی تر، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ 6 ی پرۆژەکە کە ئێستا بووە ماددەی 7 لە فەسڵی سێیەم.

الفصل الثالث

الصلاحیات

المادة 7:

اولا/ یتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسیة المنح، الاعانات، ونفقات المشاریع الاستثماریة ضمن موازنة اقلیم کوردستان ـ العراق من قبل وزارة المالیة والاقتصاد.

ثانیا/ لمجلس وزراء اقلیم کوردستان ـ العراق تخویل الوزراء و رؤساء الجهات غیر المرتبطة بوزارة و وکلاء الوزارات والمدراء العامون والمدراء ورؤساء الوحدات الاداریة صلاحیة الصرف مباشرة فی ضوء التخصیصات

المعتمدة من ضمن موازنتهم السنوية، ويتم ذالك وفق قرار مجلس الوزراء الصادر لهذا الغرض ولمجلس الوزراء اعادة النظر للصلاحيات المخولة وفق مقتضيات المصلحة العامة وتطبيق مبدء اللامركزية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟ کاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەقی ماددەکە پەسەندە لای لیژنەی دارایی وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەکە دەکەین و هیچ تێبینیمان لەسەری نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەکە دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ ئەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟ ئەو بەڕێزانە دەیانەوێ قسە بکەن، سۆزان، ڕێباز، امینە، د.حسن، عبداللە، سەمیرە، شلێر، شوان، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن من ئیعتزازم نیە لەسەر ئەم ماددەیە، تەنها لەسەر ئەم بڕگەیەی نەبێت کە دەڵێ (يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية المنح، الاعانات) نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری لێ بێـە دەرەوە، بۆ ئەوەی ئەم سەرفە هەمووی بچێتەوە، لەبەرئەوەی تەئخیر بوونێك هەیە بەڕاستی، تەئخیر بوونێك هەیە و بە تایبەتی ئەو لەمەشاریع دا زۆری کە پرسیارمان کردووە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ڕۆتینەی کە هەیە، ئەگەر ئەم نەفەقەیە، نەفەقاتی ئیستسماری هەرهەمووی بخرێتەوە لای وەزارەتی پلاندانان، هەم پێموایە ئیجرائاتی ڕۆتینی کەم تر دەبێتەوە، هەم ئەو حسە پارەیە مەحفوز دەبێ و هینی پرۆژەکان زیاتر بەرەو پێشەوە دەڕواو نسبەتی ئینجازی پرۆژەکان زیاتر بەرەو پێشەوە دەڕوات، لەبەرئەوە ئەگەر ئەو نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماریە لابچێت، ئەگینا باقی ماددەکە وەکو خۆی بێ، ئەوەیە ڕەئیەکەی من و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە ڕایەكەی سۆزان خان دەكەم، بەڵام ئەو تەنها كورتی كردەوە لە بەشی وەبەرهێناندا، من لە قسەیەكی پێشووتریشم تەئكیدم لەوە كردەوە كە وەزارەتەكان تا ئەوەندەی كە دەتوانرێ سەربەخۆیەكی دارایشیان پێ بدرێت، وەك ئەوەی كە لە پەرلەمان بڕیاردراوە ئەم وەزارەتە ڕێژەی 5٪ ە یان 6٪ ەكە بۆی داندراوە وەزارەتەكە بتوانێ سەلاحیەتی سەرف كردنی هەبێ، نەك بۆ هەموو خەرجیەك بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی دارایی ئەو كاتە بە گوێرەی بیر كردنەوەی خۆی قەرار بدات لەسەر ئەوەی كە ئەو پارەیەی بۆ سەرف بكرێت یان نا؟ پێموایە ئەمە تەنها ڕۆتینێكە زیاد كراوە لە ترسی ئەوەی كە ئەگەر وەزارەتەكان پارەیەك بەهەدەر بدەن، بەڵام ئەگەر كەسێك كرابێتە وەزیر پێموایە بایی ئەوەندە بیركردنەوەی هەیە كە تەنها لە مانگێك دا هەموو پارەكەی خۆی سەرف نەكاو بەگوێرەی ئەو بڕەپارەی كە بۆی دانراوە پارەكانی سەرف بكات و بە گوێرەی ئەو پلانەش كە خۆی داینـاوە، وە پشتیوانییەكیشە لە قسەكەی د.حسن پێموایە كە باسی لەوە كرد كە تەعلیماتی وەزارەتی دارایی وای كردووە كە وەزارەتەكان بە گوێرەی ئەو تەعلیماتە لەبڕە پارەیەكی دیاری كراو مانگانە لەوە زیاتر ڕێگەیان پێ نادرێ سەرفی بكەن، بەڵام وەزارەتێك لەوانەیە لە مانگێكی دیاری كراو بڕێك پارەی زۆرتری پێویست بێت لە مانگێكی تر، بەڵام ئەم تەعلیماتە ڕێگە لەوە دەگرێت، لەبەرئەوە ئەگەر سەربەخۆییەكی دارایی زیاتر بەو وەزارەتانە بدرێت یاخود بە وەزیرەكان بدرێت پێموایە باشتر دەبێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

امینە خان فەرموو.

بەڕێز امینە ذكري سعید یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخافتنێت من هاتنەكرن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دەست خۆش، كاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر خەرجی پرۆژە وەبەرهێنەكان عایدی وەزارەتی دارایی بێت، سەری ساڵ لە 12/31 ئیسقاتی هەموو ئەو پارانە بكرێ و ئەو تەخسیساتانە بكرێ بۆ پرۆژەكان بە تەئكید ئێمە لە ماوەی ئەو شەش مانگەدا فریای جێ بەجێ كردنی هیچ پرۆژەیەك ناكەوین، بۆیە من پێشنیار دەكەم كە لێرە حسابێكی ئەمانات

بكرێتەوە بۆپارەی ئەو پرۆژانە هەر لەژێر دەسەڵاتی وەزیری دارایی و بە ئاگاداری وەزیری تەختیت ئەم پارەیە سەرف بکرێت و دەیمومەی هەبێت بۆ ئەوەی لە ساڵی ئاییندە دا بتوانین ئەم پرۆژانە بەم پارانە جێ بەجێ بکرێ و تەخسیساتەکانیان کۆتایی نەیەت، چونکە ئێمە ئێستا کەڵەکە بووی کە ئێستا بودجەی ئیستیسماری بایی 5 ترلیۆنە، ئەگەر بێتو ئەم ساڵ و ساڵەکانی تریش بەو شێوە پارەکە هەر بەو شێوەیە کەڵەکە بێ، ئەمە تەبعەن گرانیەکی زۆر دەکەوێتە سەر بودجەی ئیستسماری و پێویستە ئێمە هەرلێرەوە عیلاجی بکەین، خاڵی 2 باسی بنەمای لامەرکەزی دەکات، بەڕاستی بنەمای لامەرکەزی ئەوە نیە تۆ دەسەڵاتێك لەسەر ئەوە هەندێك لە دەسەڵاتەکانی خۆی بدات بەخوارێ و لە مەسەلەی دارایی، ئەمە بنەمای لامەرکەزیە ئیعتماد دەکاتە سەر نیزامی موئەسەساتی و لە بودجەی موازەنەی تەعاقودی لەوێ تەبعەن دروست دەبێت، بۆیە بەڕای من ئەم بنەما لامەرکەزیە لێرە ڕەش بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو باسکرا ئەگەر وەزارەتەکان زیاتر دەست کراوە بن باشترە، لەبەشی دووەمی بەڕێوبەرانی گشتی دهۆك و سلێمانی سوود لەو دەسەڵاتە وەردەگرن، بەڵام هەندێ لەبەڕێوبەرانی گشتی هەولێر بەو شێوەیە نیە، ئەگەر بەراوردێك لەگەڵ سەرفیات دا بکەین دەردەکەوێت؟ ئەمە پرسیارێکە بۆ جەنابی وەزیر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سمیرە خان فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

د.حسن قسەکانی منی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به نیسبەت ئەم ماددەیەوە کە دەڵێ (یتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسیة المنح، الاعانات، ونفقات المشاریع الاستثماریة ضمن موازنة اقلیم کوردستان ـ العراق من قبل وزارة المالیة والاقتصاد) ئینجا دووەم شت ئیزافەیەکی بۆ بکەین کە سەرفەکەی تر کە نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماریە لەوەزارەتی تەختیت بێت بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی مالیەوئیقتساد، ئەمە شتێکی تیایەکە من حەز دەکەم ڕوونی بکەمەوە، وەزارەتی تەختیت دەبێ بزانێ چەند پارە سەرف کراوە، ئێمە دانیشتنیکمان کرد لەگەڵ بەڕێز وەزیری تەختیت لە نیهایەتی ساڵ لە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە، زۆر ئاگادار نەبوو چەنێ پارە خەرج کراوە، لەبەرئەوە ئێمە ئەوەی کە پەیڕەو کراوە هەمووی مەشاریعی ختەی هەیە لەگەڵ ئەوەی کە بودجەی ئیعتیادی، دائیمەن لە دائیرەی محاسەباتی عامە تۆ داوای تەشغیلیەکەیت کردووە، هەموو وەزارەتەکان داوایان کردووە لە وەزارەتی مالیە هەموومانگێك وتویانە ئەم مانگە ئەوەندەمان دەوێ، ئەویش جوابی داونەتەوە بەو شێوەیە سەرفی کردوون، بەڵام کە هاتووەتە سەر مەشاریعی ختە هەموو وەزارەتەکان بە وەزارەتی تەختیتەوە دەڵێن ئێمە ئەوەنەمان پارە دەوێ بۆ سلع، وەزارەتی تەختیت یەك جار ئەو پارانە کۆدەکاتەوە ئەچێ بۆ وەزارەتی مالیە دەڵێ ئەم حسابی وەزارەتانە ئەمەنەیان ژمارەیان پێویستە لەبەرئەوە بابخرێتە سەری، لێرە هەتا ئێستا ئەمە پەیڕەو نەکراوە، تکاتان لێ ئەکەم ئەبێ ئیتر لەم ساڵەوە وای لێ بکرێت ئەگینا ئەو بودجەیەی کە ئیستسماریە بەو شێوەیە کە من دەیبینم لە وەزارەتی مالیە ڕۆتینێکی زۆرە، وای لێ هاتووە سیقەیان بە ئەندازیارەکان و بەوانەی ڕێکخەری سلفەن لە وەزارەتەکانی تر نیە، وای لێ هاتووە ئەوان دەڵێن کەواتە ئێمە زیادین، چونکە ئەگەر تۆ لە وەزارەتی مالیە مانگێك بە بیست ڕۆژ سلفەیەك تەمشیە بکەی بۆ مقاولێك لەبەرئەوەی موهەندسی خۆت و جێگەیەك بکاتەوە و جێی سیقەیەك هەیە، پێم نالێی شەش سەد و سێ ملیار وەزارەتی کارەبا چۆن خەرج دەکەی؟ کە هەمووی پێویستی و ئەوە وەزیری پلاندانان بەڕێزیان ئاگای لێ یەو وەزیری کارەباش بە ئێمەی وتووە هەمووی پێویستی بە (LC)یە کە حسابات دەکرێتەوە، پێویستی بە (ئەدڤاس پێمێنت)ە کە سلفەی موقەدیمەیە، باشە ئەگەر من شەش مانگ مقاولێك لەبەینی وەزارەتی مالیە و وەزارەتی کارەبا بێت و بچێ لەبەرئەوەی شکم لێیەتی و ناتوانم (LC)ی بۆ بکەمەوە هەر لە ئێستاوە با پێتان بڵێم ئەو پرۆژانە بۆ خۆی نەجاتیان بووەو ناکرێت، لەبەرئەوە تکاتان لێ ئەکەم با ئێمە جارێکی تر بۆ گەشەپێدان بە ئیقلیمی کوردستان کە ئێستا هەموو عیراق سەیری ئێمە دەکات ئەگەر بێتو ئەم ساڵ ئێمە ئەم هەنگاوە بنێین دوای ئەوە کە ئەگاتە مانگی 12 یەك شت هەیە لە حسابی ئەو وەزارەتە مەسەلەن لە مانگی 12 مەشروعێك دەرچوو، ئەگەر ئەو پارەی هەبێ لە ناو حسابات خۆیدا دەتوانێ لە مانگی 1 دا بەبێ ئەوەی ئیعتماد بکاتە سەر ئەوەی 2012 پارە دێت یان نایەت، ئەو پارەیە خۆی هەیە و سولفە ئەدا بە موقاول، یەعنی مقاولەکان ئێستا تووشی ئیحباتێك بوون کە بە هیچ شێوەیەك ئەمەلیان نیە و وایان لێ هاتووە، من بە ئێوە دەڵێم بۆچی پرۆژەی وەبەرهێنان کە قتاعی خاس دەیکات زۆر سەرکەوتووە؟ خۆ ئەگەر حکومەت بێ هوتێلێکی وەکو فاروق بکات وەڵلاهی بە 20 ساڵی تر تەواو نابێ، هەر نەفسی موهەندس نین؟ هەر نەفسی خەڵك

نـين؟ بۆچـی یـەعنی ئـەوە شـتێکە ڕوون بکرێتـەوە، تکاتـان لێ ئەکـەم بـا ئـەم مەوزوعـە لێـرە دوایـی بێـت، ئەمەش کەم کردنەوە نیە لە شانی وەزارەتی مالیە، زۆر ڕێزم هەیە بۆیان، بەڵام وەزارەتی تـەختیت ئەگـەر ئێمە شەئنی نەدەینێ وەکو ئەوە وایە هەمووی ئینسانێکە بێ سەر، لای من وەزارەتی تـەختیت ڕۆڵـی خـۆی نەبینیوە......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارەکەی جەنابت رجائەن بەوازحی بڵێ، شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماریە لێرە دەرکەن و بڕگە 1 یان بیکەن بە 2 یان ئەوەی تر بکەن بە 3، بـەڵێ (نفقات المشاريع الاستثمارية يتم اعتمادات الحسابات الرئيسية لنفقات المشاريع الاستثمارية ضمن موازنـة اقليم كوردستان ـ العراق من قبل الوزارة التخطيط بالتنسيق مع وزارة المالية والاقتصاد).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک شڤان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی خوشکی بەڕێزم شلێرخان دەکەم، بەڵام بەشێوەیەکی دیکە علاجم کردووە، لە ئـاخر دێـر (مـن قبل مع وزارة المالية والاقتصاد)، ئەمە هەڵگرین (لكل وزارة بحسب موازنتها)، چونکە موازەنەکـەی دیـارە، ئەوەی کە شلێر خان باسی کرد، هەدەفەکە لێرە تەحقیق دەبێت، بۆکەم کردنی ڕۆتینە وئیتباعی مەبدەئی لامەرکەزیەیە، ئەمە من تەئیدی دەکەم بەو شێوەیە علاجی دەبێت، ئەوە لەبڕگـەی یەکـەم، بڕگـەی دووەم، مەجلسی وزەرا تەخویلی وزەرا و روئەسای جیهاتی غیر مورتەبتە بە وەزارەت دەکات، بـەڵام نـازانم (الـوزير هو الرئيس الاعلى للوزارة)، ئیشی وەزیر چیە؟ پێموایە ئەوەزیادە، (وكلاء الوزارات والمدراء العـامون والمـدراء ورؤساء الوحدات الادارية) ئەمە هەڵگرین، ئەمە ئیشی وەزیـرە بـۆ تـەخویل کردنـی ئـەو جیهەتانـە، (وكـلاء الوزارات والمدراء العامون والمدراء ورؤسـاء الوحـدات الاداريـة)، ئەمانـە هـەڵگرن، ئـەم ئیشـی وەزیـرە و وەزیـر تەخویلی دەکاتن پێویست بە تەخویلی مەجلسی وزەرا ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک د.علی سندی فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەلام مەبەست بوو ئەم تێبنیە بڵێم، چونکە ئیحتماله زۆر بەڕێزی تریشی ئەندام پەرلەمانەکان ئەو بابەتە بۆیان قسە زۆر هەڵبگرێ، بەڕێزان ئەگەر هاتو پێشنیارەکەی بەڕێز شلێر خان کە باسکرا، پێویستی بە تەوزیحێك هەیە، وەزارەتی پلاندانان لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2006 ەوە بە یاسای ژمارە 7 دامەزرێنراوە و فەرقی هەیەلەگەڵ وەزارەتی پلاندانان لە عیراق، لە هەرێمی کوردستان بە پێی ئەو یاسایە وەکو پێشووتریش باسم کردووە شەش ئەرکی پێ ڕاسپێردراوە کە بودجەی ساڵانەیە، بودجەی پلانی درێژخایەنە لەگەڵ وەزارەتەکانی تر بە تەنسیق، پەرەپێدانی مرۆییە پەیوەندی لەگەڵ ڕێکخراوە بیانیەکانە و سەرپەرشتی داتاو ئاماری کوردستانە لەگەڵ بەشێك لە ئیشەکانی کوالیتی کۆنترۆڵ، بۆ هەریەکێك لەمانەش بە پێی ئەو یاسایە هەیکەلیەتی وەزارەتی پلاندانان بەڕێوبەرایەتیەکی گشتی یان دەستەیەکی هەیە، ئەگەر هاتو ئەرکێکی ئاوا بە وەزارەتی پلاندانان ڕابسپێردرێ مەفروزە یەکەم شت یاساکەی هەموار بکرێت، بۆ ئەوەی کە هەم یاسایەکەی هەموار بکرێت و هەم هەیکەلیەتەکەشی بگۆڕێت، (دائره المشاریع، محاسبه المشاریع) ئەوەی کە شلێر خان ئاماژەی پێی کرد، وجودی نیە لەناو وەزارەتی پلاندانان، لەبەرئەوە ئەگەر ئەو فکرە هەشبێتن بە تەسەوری من لەناو یاسای بودجە ئێستا زۆر جێی نابێتەوە، لە ئاییندە، چونکە ئەوە دەبێتە ئەوەڵەن، هەیکەلیەتەکە دەسکاری بکرێت و موناقەشات بکرێت ئەو دائیرەیە تەئسیس بکرێت، ئێمە ئێستا ئەرکەکە لێرە بشهێتن کە بودجە پەسەند کرا ئێمە موهەیەء نین بۆ ئەم کارە، ئەگەر هەدەفەکە من داوای لێ بوردن دەکەم کە موفاتەعەی گفتوگۆکانم کرد، بەس ئەگەر هەدەفەکە ئەوەیە کە وەکو سۆزان خان وتی چۆن زامنی ئیستمراریەتی تەمویلی مەشاریع لە ساڵی ئاییندە بکرێت وازحە، یەعنی ئیحتماله ئەو ڕەئیەی کە کاك د.حسن کە بەشێوازێك ئەگەر مومکین بێت سەندوقێك یان تەدویرێك یان شتێك هەبێ ئەو کاتە لەناو حکومەت دا چ وەزیری دارایی چ هەر کەسێك کە وەزیری دارایی تەخویلی دەکات، با بڵێین وەزیری ئاوەدانکردنەوە یان وەزیری شارەوانی نابێتەکێشە، خۆی کێشەکە لەوە نیە کە کێ ئیمزای دەکات و دائیرەکە لەکوێیە، کێشەکە لەوەیە ئێمە ئەوە چەند ساڵێکە پێنج، شەش مانگ دەمێنێ بۆ کۆتایی ساڵ، کە ساڵیش تەواو سەنەی مالی تەواو دەبێت، سەنەی فعلی بۆ ئیش کردنیش شەش مانگە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر ئێستا جەنابت موداخەلەکانی کە تەوجیە بۆ جەناب بوو وەڵام بدەوە، بەڵام نوقتەیەك زۆر موهیم بوو لەلای ئەندامانی پەرلەمان، بۆ دەبێت وەزارەت نەتوانێ میزانیەکەی خۆی سەرف بکات، ئیللا تەحدید بکرێت 300 ملیۆن، مەسەلەن لە ماددەی 9 هاتووە 350 ملیۆن، وەزیر سەلاحیەتی هەبێ کە میزانیەی خۆی هەیە و میزانیەکەی عایدی وەزارەتە و وەزارەتەکەش ئیشی پێیەتی، ئەمە سەبەبەکەی ئەمانەوێ زۆر وازح بێت بۆ ئەندامان، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشی ئەوە حەزدەکەم دوو شت هەیە بیری بەڕێزتانی بخەمەوە، ئێوە پێشوو تر لەسەر ماددەیەك جەنابتان موسادەقەتان کرد، ئەویش ئەوەیە (تتولی وزارة المالیة والاقتصاد لاقلیم کوردستان ـ العراق تمویل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالیة المتاحة)، ئەم تەنزیمە لە ئیشی وەزارەتی مالیەیە بە پێی یاسا، لە عیراقدا بەم شێوەیەیە (المادە 4/ (لەسەر ئەحکامی مالیە و خیتامیە) دەڵێ (یحصر الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسة المنح، الاعانات، المصروفات الاخری، ونفقات المشاریع الرأسمالیة من الموازنة العامة الاتحادیة لجمهوریة العراق لوزارة المالیة الاتحادیة ولوزیر المالیة الاتحادی تخویل الوزراء ورؤساء الجهات غیر المرتبطة بوزارة صلاحیة الصرف مباشرة علی بعض مستویات الحسابات الرئیسة انفة الذکر) من ئەمەم کە خوێندەوە بۆ ئەوەم نیە ئەوە لە وەزارەتی مالیە بسەندرێتەوە و بدرێت بە وەزارەتی تەختیت، من لێرە بەس ئەوەندە دەڵێم، ئێمە پێش ئێستا موناقەشەی ئەوەمان کرد و ئێمە ڕازین و دەڵێین هەموو وەزیرێك خۆی مخەوەلە لە زمنی میزانیەی خۆی سەرف بکات، ئەگەر خۆی تەخسیساتی هەبێ، کە مەشروعێك هەموو شتێکی تەواو بوو لە تەختیت دا لە مالیەیەی دا موسادەقەی لەسەر کرابێ ئەوا وەزیر دەتوانێ خۆی پارەکەی خۆی، لە زمنی پارەکەی خۆی دا، تەخسیسەکەی خۆیدا ئەو مەشروعە جێ بەجێ بکات، لێرە ئەوەی کە دێتە وەزارەتی مالیە تەنها سلفەی نیهائیە، ئێستا لەمەودوا دێتە وەزارەتی مالیە، یەعنی ئەوەشی کە سلفەی نیهائیە، ئەوە ئسوڵە و دەبێ بێتە ئەوێ و دەبێ تەدقیقی حسابی دەکرێت، نەك هەندەسی، تەدقیقی حسابی دەکرێت و دوای ئەوە تۆ دەڵێی وەزارەتی مالیە موعەرقلە، وەزارەتی مالیە نایەڵێ بڕوات، دەیبەیتە وەزارەتی تەختیت، جا ماتوڵ وایە بۆ دەیبەیتە تەختیتیش،با هەر وەزیری موختەس خۆی مخەوەل بێت و بابڕوات، وەزیری تەختیت ئیشی ئەوەیە تەختیت دەکات و پلان دائەنێ و تەوجیهات دەدات، وەزیری مالیە سەندوقێکی داراییە و پارەکە سەرف دەکات، ئەگەر جەنابتان ئەوە بەباش دەزانن من پێموایە پێویست نە بە مالیە دەکات و نە بە تەختیت، با وەزیری موختەس خۆی سەرفی بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە شێخ مەسەلە، ناڵێین بچێتەوە بۆ وەزیری تەختیت، هەندێ بەڕێز وایان گوت، بەس ئەوە نیە، یەعنی وەزارەتێك هەیە و مەشاریعی هەیە، مەشروعەکەی پێویستە مەسەلەن لە 600 ملیۆن سەرف بکات ناتوانێ، ئەوە دەبێ 350 ببات، یەعنی ویستمان فەلسەفەی ئەمەمان بۆ ڕوون بکەنەوە، بۆ؟ ئەوە یەك، دوو/ سولەفەکان ئێستا ئایا دێتە وەزارەتی مالیە یان نا؟ ئەوە چونکە بۆ ئەو بەڕێزانە زۆر گرنگە بیزانن، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو سیلەف ئێستا لە دەسەڵاتی وەزیر خۆیەتی کە سەرفی بکات، هەموو سیلەفێك، بەڵام سیلفەی نیهائی ئەمە لە هەموو شوێنێك دا موتەبەعە، بە زەرعەی نیهائیشەوە دێتە وەزارەتی مالیە و لەوێ تەسفیەی هەموو حساباتی بۆ ئەکرێت، ئەوجا پارەکە ئەدرێت، سوپاس، بەس نیهائیەکە دێتەوە وەزارەتی مالیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

گرنگی ئەوەی کە وەزیر فەقەت بتوانێ ئەوەندە سەرف بکات، یەعنی نەتوانێ تەسەروف بە میزانیەکەی خۆی بکات، وا ڕوونە بۆ ئەندامانی پەرلەمان، یەعنی جا دوای ئەوە چیە؟ حەزدەکەین بۆمان ڕوون بکەنەوە، مەمنوونم، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ لەهەر میزانیەیەك کە تەخسیس دەکرێت بۆ هەر وەزارەتێك وەزیر خۆی مخەوەلە سەرفی تیا بکات، بەڵام بەمەرجێك دەرنەچێ لە تەخسیساتەکەی خۆی، وە تەخسیساتی هەبێ، وە سەڵاحیەتەکانیش تەبیعی ئەوە وەزیر سەڵاحیاتەکانی مەعلومە، کە چۆنە، ئەوە یەك، بە نسبەتی مەشاریعەوە کە دەڵێین 250 ملیۆن ئێستا داواکراوە بکرێتە 350 ملیۆن، ئەگەر لەوە زیاتر بێت ئەگەڕایەوە، بەڵام ئێستا ئێمە پێمان باشە ئەگەر وەزیر مەشروعێکی هەبێ و هەر پرۆژەیەکی هەبێ لە پرۆژەکان دا هەتا سلفەی نیهائی چەند سلەفی بۆ دێت هەمووی سەرف بکات، ئەوە ئێمە هیچ موشکیلەیەکمان نیە لەگەڵی کە ڕۆژانە دەیکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە وەزیرەکان داوای ئەوە دەکەن، لەبەرئەوەیە تەنها بەس ڕۆتین نەمێنێ، یەعنی ئیشەکە سەریع تربێ و ڕۆتین نەمێنێ، ئەوپارەیە لە سەڵاحیەتی خۆیان بیت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمەی باسکرا ڕاستە بەڵام بابەتی ئەم ماددەیە نیە، ئەم ماددەیە باسی مەبدەئێك دەکات، ئیلزامی وەزارەتی دارایی دەکات کە ئەو پارانەی تەخسیس کراون لە میزانیە سەرف بکات، چونکە وەزارەتی دارایی قاسەی حکومەتە، (یتم الصرف من الحسابات الرئیسیة ضمن موزانة الاقلیم من قبل وزارة ... .) ئەمە نە سەڵاحیەتی سەرفە، ئەمە خەرج کردنی پارەیەو دەرکردنی لە قاسەی دەوڵەتە، ئەوەی تر لە جێگایەکی تر

ئەگەر موعالەجە کرابێت ئا، بەڵام هیچ عیلاقەی بەو موناقەشەیە نەبوو، ئەمە نە سەڵاحیەتی وەزیری دارایيە و بەڵکو ئیلزامی وەزیری داراییە کە ئەم شتانەی موسادەقەکراون لە میزانیە سەرفی بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر دروستە قسەکەت، بەڵام بەڕێز ئەم شکاتە هەیە، بۆیە ئەندامەکان چوونەسەر ئەو خاڵە، دەڵێن ئێمە میزانیەمان هەیە، بەڵام ناتوانین میزانیەکەمان سەرف بکەین، یەعنی ئەشکالەکە دەمانەوێ حەلی ئەمە لێرە بکرێت، کاک امیر فەرمووو.

بەڕێز امیر گوگە یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڤێرێ ڕاستی وەکی جەنابێ تە ئیشارەت پێدای، مە تەوزیحەك بێت مەسەلەن بۆ نموونە مەشروعەکە هەیە وەکو بەحس کری، مەشروعێ ناڤ کەنداڵا مێرگەسور، ئەڤە دوو ساڵە ئەو گوند بێ ئاڤە، هەتانوکە ژی بەری دوو ڕۆژا ژی پەیوەندی دگەل وەزیرێ بەلەدیات مە کر، وەزیرێ بەلەدیا گوت هەمی تشت حازرە، بەس وەزارەتا دارایی موافەقا سەرفێ نادێت مە، پارەیێ بۆ وی هاتیە تەخسیس کرن، ئەڤە دوو ساڵە ئیتساڵ دگەل وان دکەن بێژت وەزیرێ وەزارەتا دارایی ئەو سەرفەی ناداتە مە، بەس ئەو مەوزوعە ئەم دڤێت ئەم تێ بگەین وەکی جەنابێ تە ئیشارەت پێدای، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڕێباز فەرمووو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر مەوزوعەکە وازح بێ، ئەو نوقتە نیزامیەی کە کاك عبدالسلام گرتی من بەتەئکیدی ئەو بابەتە شوێنەکەی ئێرەیە، چونکە لێرە دەسەڵاتی سەرفەکە دەداتە وەزارەتی مالیە، من یەك نموونە دەهێنمەوە بۆ ئەوەی ڕوون بێت، لە کوردستان ئێستا نەخۆشخانەی شێرپەنجە هەیە، نەخۆشخانەی ئەوانەی سەرەتانیان هەیە، یەکێك لە کێشەکانیان ئەوەیە کە ئەمان بتوانن عەقدێك بکەن لەگەڵ کۆمپانیایەکان، ئەم کۆمپانیایە بتوانێ ڕێژەیەکی زۆر دەرمان بۆ ئەم نەخۆشانە دابین بکات بۆ ئەوەی کە کاتێك کە نەخۆشانە وەختی پێدانی ئەو دەرمانەیان هەیە، چاوەڕێی هاتنی دەرمانی نوێ نەکەن، بەڵام ئەوە وەزارەتی مالیەیە کە ئەوە ناکاو ڕێگر بووە لەوە، ئەگینا وەزیری تەندروستی بۆ خۆشی ڕازیە و قەناعەتی بەوە وەزعەکە هەیە، یەعنی ئەمە یەکێکە لە سکاڵاکان کە یەعنی ئەوەیە کەی دەسەڵاتەکە دراوە بە وەزارەتی مالیە، لەگەڵ ئەوەی وەزارەتی تەندروستی ڕازیە و پێشی وایە کە مەوزوعێکی باشە، بەڵام خۆی ئەو دەسەڵاتەی نیە ئەم پارەیە سەرف بکات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لەباتی ئەوەی بڵێی (يتم الصرف) بڵێ (على وزير المالية صرف...) يەعنی ئەوە گۆڕانكاريەكە، د.حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ديارە پێشنيارەكە بۆ ئەوە نيە كە ئەم سەڵاحيەتە لە وەزيری ماليە نەقل بكرێت بۆ هەر وەزيرێكی تر، مەبەستەكە هەر ئەوەيە كە ئەم سەڵاحياتی سەرفە لەلای وەزيری ماليە بمێنێتەوە، بەڵام دەيموومەيەك يان ئيستمراريەتێك بە پرۆژە بەردەوامەكان بدەين لەڕێگای كردنەوەی حسابێكی ئەمانات، پارەكە بخرێتە ئەم حسابی ئەمانەتەوە، پارەكە لەوێ سەرف بكرێت تا نيهايەتی ساڵ، ئەگەر سەرف نەبوو لەدوای نيهايەتی ساڵ هەر لەوێ بمێنێتەوە بۆ ئەوەی بۆ ساڵی ئايندە دەيموومەی هەبێ و تەواو.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوەڵەن بۆ ساڵی ئايندە نامێنێتەوە، هەر بۆ مەعلوماتت ئەگەر ما ڕۆيی، ئەچێتەوە سەر موازەنەی عيراق، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صديق هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

چەند پەرلەمانتارێك داوايان كرد كە خەرجی پرۆژەكانی وەبەرهێنان لە پشتيوانەی حساباتی سەرەكی دەربهێندرێت، من وای تێ گەيشتم لە ڕوونكردنەوەی بەڕێز وەزيری دارايی پێويست ناكات لەوێ بێت، واتە ئەويش ڕەزامەندە، ئەگەر بەڕێزيان جارێكی تر ئەوەمان بۆ دووبارە بكاتەوە كە وەزارەتی دارايی لەسەر ئەو بابەتە ڕازی بوو من داوا دەكەم لە بەڕێزان لە ليژنەی ياسايی و ليژنەی دارايی پێشنياری بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان و ڕای وەزارەتی دارايی بە نەزەری ئيعتبار وەربگرن، ئەگەر خەرجی پرۆژەكانی وەبەرهێنان لێرە لە بڕگەی يەكەم دەرهێندرا ئەو كاتە بڕگەی دووەمی هيچ پێويست ناكات، چونكە بۆ؟ لەبەرئەوەی لەبڕگەی 1 ئێمە خەرج كردن لە پشتيوانی حساباتی سەرەكی ئەبەستينەوە تەنها بە وەزارەتی دارايی، لەبڕگەی 2 ی دەڵێ بۆ سەرۆكی ئەنجومەنی وەزيران هەيە كە ئەم سەڵاحيەتە بدات بە هەر وەزيرێك يان هەر فەرمانگەيەك كە نەبەسترابێتەوە بە وەزارەتێكەوە، لەبەرئەوە ئەگەر ڕای بەڕێز وەزارەتی دارايی وايە ئەم حساباتە واتە خەرج كردنی پرۆژەكانی وەبەرهێنان لەسەڵاحيەتی حەسری وەزارەتی نەبێ، من پێشنيار دەكەم لە ليژنەی دارايی و ليژنەی ياسايی ئەو بابەتە بە نەزەر ئيعتبار وەربگرن و بخرێتە دەنگدانەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنـەی یاسـایی و لیژنـەی دارایـی كـە لێـرە دانیشـتووە بـۆ گـوێ گـرتن لـە هـەموو مولاحـەزاتی سـەرجەم ئەندامانە بەڕێزەكان، هیچ مولاحەزات نیە بەسەرماندا تێ پەڕی بێ، ئاشكراشە وەزیری موختـەس لێرەیـە و لیجانی تایبـەتیش لێرەیـە، ئـەم ئیشـانە زیاترپرسـیار لـە جـەنابی وەزیرەكـان دەكرێـت، مولاحەزاتـەكان وەردەگیرێ و ناشكرێت لێرە هەر ئەندام پەرلەمانێكی بەڕێز خۆ ڕایەكان بەلای ئێمـەوە بـەڕێزە هەمووشـی لـە خزمـەتی یاسایەكەیە بـە تەئكیـدەوە دەیـزانین، بـەڵام ناكرێـت هـەر چ موقتـەرەحێك هـات لـەناو ئـەم یاسـایەدا بـە ئارەزوومەندانـە یـان بـە رەغبـەت جێـی بكرێتـەوە تەسەلسـولی یاسـاكان دەگـۆڕێ و تووشـی تەناقوزاتمان دەكات، بەڵام ئێمە لێـرە گوێـی لێ ئـەگرین هەڵسـەنگاندنی بـۆ دەكـەین لەگـەڵ لیژنـەی دارایـی دیراسەی دەكەین دوایی جەنابی وەزیرەكان كە لێرەن ڕایەكانیان وەردەگرین، بۆ كە ئێمە ترەكیزمان هەیـە و پێشمان خۆش نیـە پێمـان بڵێین بـە بـێ تـەركیز لـە سـەر مەنەسـەكە ئاگایـان لـە موقتـەرەحاتی ئەندامـە بەڕێزەكان نیە، دواتر دەخرێتە دەنگدانەوە، هەر ماددەیەكی دەنگی هێنا ئەوە لە دەسەڵاتی ئێمە نیە، ئەوە ڕەئی ئەندامە بەڕێزەكانە، بەڵام بە نیسبەت ئـەم ماددەیـەوە مـن ڕەئیـەكی خـۆمم هەیـە لەسـەری، ڕاسـتە وەكو كاك عمر باسی كرد هەندێ لە ئەندامە بـەڕێزەكان موقتـەرەحیان تەقدیم كـردووە بـۆ لابردنـی ئـەو فەقەرەیە، بەڵام ئێمە ئەبێ بگەڕێینەوە بۆ ماددەكەی پێش ئەوە، ماددەی 4 دەنگمان لەسـەری دا كـە دەڵـێ (تتـولی وزارة المالیـة والاقتصـاد لاقلـیم كوردسـتان تمویـل حسـابات الـوزارة) ئەگـەر ئێمـە بـڵێین لێـرە ئەمـە دەسكاری بكەین من پێموایە تووشـی تـەناقوزێكی گـەورە ئـەبین بەرامبـەری ئـەو ماددەیـە، ئەمـە لەلایـەك، لەلایەكی تـرەوە وەزیـری تـەختیت ئامـاژەی بـەوە دا كـە ئـەو مەوزوعـە لەسـەلاحیەتی وەزارەتـی تـەختیت دانیە، ئەگەر بچێـتە سەلاحیەتەكانی ئەووەوە، ئەبێ یاسای وەزارەتی تەختیت تەعـدیلی تیـا بكرێـت لـەبابی سـەڵاحیەت و ئیختساسـەكانیان، لەبەرئـەوە ئێمـە وەكـو لیژنـەی یاسـایی پێمـان باشـە بڕگەكـە وەكـو خـۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری كە بەڕێزان مەبەستیان ئەوەیە بچێـتەوە وەزارەتی موختەس، ئەویش هەر وەزارەی مالی بۆی تەمویل دەكات، بەڵام ئەوە نەبێت و بەربەست نەبێت لەپێشی ئەمە چۆنە كاك شێخ ئەگەر ڕوونی بكەیەوە بۆمان، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/(وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵڵاهی من نـازانم باسـی بەربەسـت دەكـەن، مـن یـەك پرسـیارم هەیـە، لـە هـەموو ئـەو برادەرانـەی كـە چ سلفەیەك ئێستا هەتاكو 12/31 لە وەزارەتەكانـەوە هاتووەتـە وەزارەتـی مالیـە نـەی داوە؟ یـەك سلفەیەك بڵێین؟ فلان سلفە هاتە وەزارەتی دارایی و نەیداوە، بەڵام ئێمە مولزەمین ئەبێ بینێرین بۆ زەریبـە و ئـەبێ ئەو سلفەیە دەبێ تەدقیق بكرێت، ئەمە لەلایەك، دوای ئەوە ئەبێ ئەوەشتان لەبیر نەچێت خوشك وبرایان

هەتاوەکو ئێستا ئێمە تەنها پارەی مەشاریعی موستەمیرە وەردەگرین، یەك دینارمان وەرنەگرتووە پارەی ئەم مەشاریعە تازانە، چونکە دەبێ ئەمانە بچێتە بەغدا و موسادەقە بکرێت، ئەوجا پارەی ئەمانەمان دەدەنێ، دوای ئەوە پارەکە بە ئەقسات دەماندەنێ، لەوانەیە قستی مانگێك کە وەری دەگرین بەشی سلفەیەکی گەورەی موقاولێك نەکات، ئەی بۆچی ئیتر ئەو بڕیارەتان دەرکرد مەواردی موتاحەی یەعنی ئێمە بە پێی ئەوە تەسەروف بکەین، بەڵام وەڵڵاهی ئەگەر ئەمە بچێتە وەزارەت ئێمە لاریمان نیە، ئێمە دادەنیشین بە ئیسراحەت وەزارەتی دارایی، با ئیتر هەر وەزارەتێك لەلای خۆیەوە بێ تەخسیس سەرف دەکات، چۆن سەرفی دەکات، سەحب عەلەکشوف سەرفی دەکات، ئێمە ئەو شتانەمان ڕێگرە وەزارەتی مالیە تەنزیمی دەکات، ئەمە لەوەتەی هەیە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان هەر بەو شێوەیە بوو، یەعنی من نازانم لە شوێنێکی تریش ئەم شتە وانیە، لێرە دەمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی کە لەلایەن بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کرا، سەبارەت بە لابردنی (ونفقات المشاریع الاستثماریة) و سیاغەی فەقەرەی 2 بەشێوەیەك لە شێوەکان ئێمە داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین کە ئەو پێشنیارە بخاتە دەنگدانەوە ئایا لابردرێ یان لانەبردرێ، بە نیسبەت (ونفقات المشاریع الاستثماریة)، کە لەبڕگەی 1 ی ماددەی 7 داهاتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئێستا دوو بەڕێز ئەوەی دیفاع بکات لەوەی کە لانەچێت و دوو کەسیش لەوەی کە لابچێ، پاشان دەیخەینە دەنگدانەوە، نیزامی سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەدوای تەوزیحەکەی وەزیری دارایی ئەگەر من ئەو پێشنیارەم کردبێت من سەحبی دەکەمەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

قەینا کە سەحبت کرد، بەس کەسی تر هەبوو کە دیفاعیان لێی کرد، بۆ ئەوەی جەلسەکە ڕێگای تەبیعی خۆی وەربگرێت، چەند بەڕێزێك پێشنیاریان کرد، سێ کەس هەستێ و دیفاع بکات بڵێ نەخێر با وەکو خۆی بێت، سێ کەسیش دیفاع بکات بڵێ نەخێر با لابچێ ئەوجا دەیخەینە دەنگدانەوە، ئێستا ئەوانەی ئەیانەوێ کە (نفقات المشاریع الاستثماریة) لابچێ، کێ ئەیەوێ لەسەری قسە بکات؟ شلێر خان، د.حسن، د.ڕێباز، ئەم سێ بەڕێزە پێشنیاریان ئەوەیە کە لابچێ، فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوای تەوزیحەكەی هەردوو وەزیرەكە بەڕاستی من ناتوانم بڵێم ئەبێ وەزارەتی تەختیت ئەو ئیشە بكات، بەڵام من تەوزیحێكم نووسیوە كە ئێمە ماددەیەك زیادبكەین كە نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری........ .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

خوشكی من مادده ئیزافە ناكەین، ئێستا ئەو نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری بمێنێ یان نەمێنێ؟ ئەوە جەنابت قسەی خۆتت كرد، كاك د.حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە لابچێت دوایی بە ماددەیەكی تر ئەم نەفەقاتە سەلاحیاتەكەی لەبەینی وەزارەتی..... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا لابچێت؟ ئەوەی تر بۆ دوایی بهێڵە، كاك د.حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەروەكو لەسەرەتا باسمان كرد ئێستا نیهایەتی مانگی پێنجە، تاوەكو ئەم مەشاریعانە دەدرێتە تەندەر و جێ بەجێ دەكرێت نزیكەی دەبێتە مانگی 8، لە مانگی 8 بۆ مانگی 12 ماوەكەی چەند دەبێ؟ ماوەكەی زۆر كەمە بۆ جێ بەجێ كردنی هەموو ئەو مەشاریعانەی كەوا ئێستا ئێمە هینی دەكەین، جا لەبەرئەوە ساڵ بە ساڵ ئەم مەشاریعانە كۆدەبێتەوەو دەبێتە تەراكومات، كە بوو بە تەراكومات ئێستا 5 ترلیۆنمان هەیە، چۆن موعالەجەی دەكەی ئەگەر بێتو دەیموومەیەك لەسەرف كردنی ئەمە نەبێت، یان دەبێت میكانیزمێك بدۆزرێتەوە كە لە خیلالی ئەم فەترەیە دا ئەمانە بچنە بواری جێ بەجێ كردنەوە، یانیش دەبێت لەشێوەی سندوقێك یان شتێك بمێنێتەوە كە ئەم پارە ئیسقاتی تەخەسوسات نەكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرچەندە من قسەكەم لەسەر ئەوە بوو كە نەك تەنها بەشی ئیستسماری، بەڵكو سەربەخۆیەكی دارایی زیاتر بە وەزارەتەكان بدرێت ئەو قسەیەی من تەناقوزی تیا نیە لەگەڵ ماددەكەی پێشوو، چونكە ماددەی پێشوو باسی تەمویل دەكات، ئەم ماددەیە باسی سەرف دەكات، ئێرە سەرفی حەسر كردووە لە دەستی وەزارەتی مالیە و بە تەئكیدی لە هەموو لیژنەكان شایەت حاڵی ئەوەن كە ئەو وەزارەتەی هاتووەتە لایان سكاڵای لەسەر ئەوە بووە كە بۆ هەموو سەرف كردنێك كە سەرفێكی مەبلەغێكی زیاد بێت ئەبێ بچنە

وەزارەتی دارایی نەك داوا لە وەزارەتی دارایی دەکەن، بەڵکو ئەبێ بپارێنەوە لە وەزارەتی دارایی تاوەکو پارەکەیان بۆ سەرف بکات، ئەمە تەنها دروست کردنی ڕۆتینێکی زیادەیە و هیچ پێویست نیە، چونکە وەزارەتی مالیە ئەگەر قسەکە لەسەر ئەوەیە کە پارە بەهەدەر نەدرێت، ئەوا وەزارەتی مالیە دەتوانێ ئیشەکەی رەقابە بێت، بەرەقابەیەکی باش دەتوانێ ڕێگە بگیرێ لە بەهەدەر دانی پارەکە نەك بەزیاد کردنی ڕۆتێنێکی زیاتر.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێ قسە بکەن، عمر عبدالرحمن، دڵشاد شهاب، نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە لە موناقەشاتی ئەو ماددەیە تێکەڵاویەك دروست بووە، هەندێك لە بەڕێزان داوا دەکەن کە سەلاحیاتەکە یان بۆ وەزارەتەکان بێت یان عەمەلیەی سەرف سەهل بکرێت، وەزارەتی مالیە موعەرقل نەبێت وەکو وەزارەتیش تەوزیحی کرد کە دەڵێن کاکە ئێمە هیچ شتێك موعەرقل نین و سەرفەکە دەکرێت، بابێکی تر باسی ئەوە دەکرێت کە زەمانەتی پاراستنی پارەی مەشاریعەکان ساڵ بۆ ساڵێکی، ئەمە دوو مەوزوعی لێك جودانە، ئەمەیان عیلاقەی بە سەلاحیاتی سەرفەوە نیە، بۆیە بەڕاستی ئەگەر مەوزوعی سەڵاحیاتی سەرف کردن و هەڵگرتنی پارەیە، ئێمە قسەی ترمان هەیە، بەڵام لە ......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد رجائەن ئەمە ئێستا دەنگدانە لەسەر ئەو مەوزوعە، سێ، چوار ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان ئەیانەوێ ئەو نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری لابچێ، هەندێك دەیانەوێ بمێنێتەوە، پاشان ئەوە لە ماددەی 9 کە سەلاحیەتی سەرف چەند دەبێت ئا لەوێ باسی دەکەین، ئێستا کاك عمر و پاشان کاك جمال طاهر و کاك عبدالسلام، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاشکرایە من پێشتر باسم کردو جەنابی وەزیریش باسی لەسەر کردەوە، ئێمە دەنگمان لەسەر ماددەی 3 دا کە بووبە ماددەی 4 بەواتا ئەو ماددەیە لەم یاسایە دا دەنگی لەسەر دراوە و کۆتایی پێ هاتووە کە وەزارەتی مالیە و ئیقتساد لەهەرێمی کوردستان تەمویلی حساباتی هەموو وەزارەتەکان دەکات بە گوێرەی ئەو مەبلەغانەی کەهەیە لەوێ، دێینە سەر مەسەلەی لابردنی نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسماری، ئەگەر بێتو ئەم مەوزوعە لێرە لابرێ و بچێتە سەر حسابی وەزارەتی تەختیت کە ئێستا باسی لەسەر کرا، ئەمە ڕێدانێك بە وەزارەتی تەختیت کە تەسەروف کردن بێ ئەوەی کە تەسەروف کردن بە فەقەرەیەك بە حسابێك و بە ئیشێك بە بێ ئەوەی لە ئیختساساتی وەزارەتەکەی خۆیدا هەبێ، بەواتا وەزارەتی تەختیت دەستی واڵا ئەبێ و دەتوانێ بەبێ مەسئولیەت هەموو ئیشەکانی خۆی جێ بەجێ بکات، مەسەلەن ئەگەر

لەسەلاحیەتی سەرفا بێت بۆ وەزیرەكان ئێمە لە ماددەی 9 لەهەمان یاسا باسمان كردو دێین وباسی لەسەر كراوە كە سەلاحیەتی دراوەتە دەست وەزیرەكان 350 ملیار دینار، خۆ ئەمە ئەكرێ لەكاتی خۆیا باسی لەسەر بكرێت ئایا ئەمە بە 350 بمێنێـەوە یان بە 500 بمێنێتەوە، بەڵام لێرە ناكرێت ئەمە بە هیچ شێوەیەك دەسكاری لەسەر بكرێت و لە وەزارەتی مالیە بگوێزرێتەوەو بچێتەوە سەر وەزارەتی تەختیت، یاخود هەر وەزارەتێكی دیكە، ئاشكرایە ئەگەر مەسەلە ئەوە بێت كە ڕۆتین زۆرە بۆ سەرف كردن، بە تەئكید هیچ سلفەیەك سەرف ناكرێت هەتا زەرعەی نیهائی بۆ نەكرێت هەتا نەچێتە دائیرەی زەریبەی دەخل، چونكە ئەوە موقاویلانە خازعی زەریبەی دەخلن، جائیزە پێشتر قەرزاربن، ئەبێ نسبەتی زەریبەكانیان لێ دەركرێت ئەنجا سافیەكەی ئەمێنێتەوە، ئەمەش ئیجرائاتی ئەوێت عەمەلییەكی حیسابییە تەدقیقاتی ئەوێ ئەبێ چێكی هەموو حیسابی ئەو موقاویلە، ئەو كۆمپانیاییە بكرێت لەكاتی زەریبەی دەخلا ئەنجا سولفەكانیان بۆ سەرف ئەكرێت، ئەمە ئیتر ئیشێكی ئیدارییە، ئەمە رەبتی بەم ماددەیە نیە لێرەیا و رەبتی بە وەزارەتی مالییەوە نیە... زۆر سوپاس..

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەر بۆ ڕاست كردنەوە هەڵەیەكی رەقەمی سێ سەد و پەنجا ملیۆنە صەلاحییات نەك ملیار بۆ ئاگاداری، كاك جەمال طاهیر فەرمووو:

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بێین و سەیر بكەن یەكێك لە ئیشە هەرە گرینگەكانی وەزارەتی دارایی ئەوەیە كە ئیدارەی مالییە دەكاتن، یەعنی لە كوێ دێنێت و، چۆن خەرج ئەكات و، كەی خەرج ئەكات؟ بۆیە ئێمە بێین ئێستا ئەو صەلاحییەتە لە دەسی وەزارەتی مالییە دەربێنین بیخەنە بەردەستی وەزیر لەوانەیە بە منحەیەكی تر بڕوا، ئێمە هەرێمێكین پار ساڵیش ئەو شتەمان تەئكید كرد كە وەحدەیەكی نەقدی سەربەخۆمان نییە، سولتەیەكی سەربەخۆی نەقدی نیمانە، بتوانن لە كاتی پێویست پارەی پێویست تەرخان بكەن بۆ پڕۆژەكان یا بۆ هەر شوێنێكی تر بێت، ئێمە لێرە ئێستا دوو شت هەیە، وەزیر دەڵێ وەزارەتی دارایی موعەرقلە یان تەمویل ناكاتن، جەنابی وەزیریش دەڵێ ئێمە هیچ گلەیی لەو شتەمان نیە، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەمە وەك خۆ بمینێتن و، خیلالی چەند مانگێك داوای چەند وەزیرێك بكرێتن دەتوانن وەك پەرلەمان وەزیر ئیستیدعا بكرێتن بێتە ئەم پەرلەمانە پێی بڵێین بۆچی ئەو نیسبەت جێ بەجێ نەكرد؟ ئەگەر ئەو كاتە وەزیر مبریڕاتی هەبوو، مبریڕاتی مەنتقی بوو و، دەرچوو ئەو كاتە وەزارەتی دارایی موقەصرە، ئێمە ئەو كاتە دەتوانین ئەو صەڵاحیاتە ئێستا لە دەستییان دەربێنین و بیدەنە وەزیر... زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عبدالسلام صدیق.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من لەگەڵ ئەوەمە چەند صەلاحیات بۆ خوارەوە بچیت و چەند دەستی وەزارەتەکان کراوە بێت چارەیەکی بۆ بدۆزن بە یاسایەکی تر، بە تەعلیماتێکی تر من لەگەڵمە، ئەمە وەکو مەبدەء تاکو تەعەروز نەبیت لەسەر مەوقفی من لەسەر ئەو وشەی مەشاریعی طوارئ بمێنت یەك، دوو: وەکو جارێکی تریش وتم من لەو ماددەیە تێگەیشتوومە کە لە میزانیە تۆ پارە تەرخان ئەکەیت وە ئیعتیماد ئەکەیتە لەسەر حیساباتی رەئیسی داناوە، واتا کە دەستمان پێکرد پاش ئەو سەرف ئەکرێت، ئەو پارە لە قاصەی حکومەتە، بۆیە ئەگەر هاتوو، من وا تێگەیشتوومە لەوە صەلاحیات عیلاقەتی پێ نیە، ئەگەر هاتو ئێمە دەرمان کرد لە مەشاریعی ئیستسمار خۆ دەبی ئێمە بڵێین سەرف ئیعتیماداتی حیساباتی موعتەمەد هی مەشاریعی ئیستسماری زمنی میزانیەی ئیقلیم لەلایەن کێوە صەرف ئەکرێت؟ ئەگەر پێشنیار ئەوە بیت لەلایەن خودی وەزارەت پارە لە وەزارەت نیە پارە لە قاصەی حکومەتە، بۆیە ئەوە رەفز کرا یەکەم ئیعتیماد، دووەم بڵێین لە رێی وەزارەتی تەختیتەوە، وەزارەتی تەختیتی پارەی لا نیە، موازەنەی دەوڵەت لە یەك جێگایە، واتا ئێمە لە باتی ئاسان کردنی صەرف کردن و ئیدامەی صەرف لە سەر مەشاریعی ئیستسماری حەلەقەیەکی تازە ئیزافە ئەکەین، وەزارەت ئەنێرین بۆ وەزارەتی تەختیت، وەزارەتی تەختیت ئینجا داوا ئەکات لە قاصە پارەم بۆ سەرف بکا، بۆیە من ئەڵێم ئەو موناقەشەیەی کرا بۆ تەسهیل و بۆ صەلاحیات لەگەڵیمە 100٪، هەر پێشنیارەك هەبێت من بە هەردوو دەست تەئیدی ئەکەم، دەربارەی ئەوەی ئایا ئەو وشەی مەشاریعی ئیستسماری لێرە بمێنێت نەمێنێت، ئەگەر نەما ئەدی لە کوێ صەرف ئەکرێت، کێ پارەکەی مەشاریعی ئیستسماری ئەدات؟، پارە لەلای وەزارەتی داراییە لە جێگەی تر نیە، بۆیە ئەڵێم مانی لێرە وەکو تەحصیل حاصڵە.. زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئیستا خەلاص بوو، ئیستا ئەیدەینە دەنگدان، ئەو بەڕێزانە رەئی خۆتان وت هەمووتان، موقتەرەحەکە بۆ تەغیری ئەو ماددە (7/ أولآ) لە ئەصلی مەشروعەکە ماددە شەشە کێ لەگەڵ ئەوەیە تەغیرەکە بکرێت یەکەم ئەوە ئەخەینە دەنگدان پاشان بۆ صیاغەکەی، کێ لەگەڵ ئەوەیە تەغیر لەم فەقەرەیە بکرێت؟ وەکو چەند بەڕێزێك دیفاعیان کرد لە هی نەفەقاتی مەشاریعی ئیستسمارییە، تکایە دەست بەرز کەن، شانزە بەڕێز لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نیە ئەیەوێت وەکو خۆی بمێنێتەوە؟، زۆر سوپاس بە زۆرینەی دەنگ مایەوە، ئێستا ئاخر صیاغە بخوێننەوە فەرموو: هەردوو فەقەرە چونکە فەقەرەی یەك کە دەستکاری نەکرا، فەقەرەی دووش وەکو خۆی ئەمێنێت، هەردووکی بخوێننەوە بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان:

بەڕێز عونی کمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

الصلاحيات

المادة السابعة:

اولآ: يتم الصرف من أعتمادات الحسابات الرئيسية المنح، الاعانات ونفقات المشاريع الاستثمارية ضمن موازنة أقليم كوردستان - العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد، ثانياً: لمجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزاره، وكلأء الوزارات و المدراء العامون والمدراء ورؤساء الوحدات الادارية صلاحية الصرف مباشرةً في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن الموزانه السنوية ويتم ذلك وفق قرار المجلس الصادر لهذا الغرض وللمجلس أعادة النظر في الصلاحيات المخولة وفق مقتضيات المصلحة العامة وتطبيق مبدأ الامركزية...

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرز كاتەوە؟، (56)پەنجا و شەش بەڕێز لەگەڵدایە، كێ لەگەڵدانیە، (14) چواردە بەڕێز لەگەڵدا نیە بە زۆرینەی دەنگ ماددەكە پەسەند كرا، بۆ ماددەیەكی تر، بۆ ماددەی حەوت لە ئەصلی پڕۆژەكە كاكە، ماددەی هەشت فەرموون:

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة كە ئەبێتە ماددەی هەشت

أولاً: الرئيس برلمان كوردستان - العراق اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بالبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الأقليم أجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناء على طلب من الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة ألاستثمارية المصدقة لنفس الوزارة وفي حدود المحافظة الواحدة وأعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التختيط والوزارات المعنية أجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة وضمن الموزانة الاستثمارية المصدقة.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی رەئیتان.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

رەئی لیژنەی دارایی پەسەندی دەقا و دەقی ئەو ماددەیە ئەكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان.

بەڕێز شێخ بایز سعید تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری ماددەكە ئەكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەسەر ماددەی هەشت ئەیەوێ قسە بكات؟ كاك دكتۆر ئەحمەد نیزامی.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێویست بوو كوردییەكەش بخوێندرێتەوە، ماددەكان ئەگەر عەرەبییەكەی خوێندرایەوە ئەبێت كوردییەكەشی بخوێندرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كوردییەكەتان لەبەر دەستە، فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی حەفتەم كە دەبێتە ماددەی هەشتەم.

یەكەم: سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان عێراق بۆی هەیە لە نێو پشتیوانەی تایبەتی پەرلەماندا گواستنەوە بكات.

دووەم: سەرۆكی ئەنجومەنی دادوەری بۆی هەیە لە نێو پشتیوانەی تایبەتی ئەنجومەنی دادوەری گواستنەوە بكات.

سێیەم: وەزیری پلاندانان بە پشت بەستن بە خواستی وەزارەتی پەیوەندیدار بۆی هەیە گواستنەوەی پێویست بكات بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنان لە نێو بودجەی وەبەرهێنانی پەسندكراو بۆ هەمان وەزارەت و لە سنووری یەك پارێزگادا، لەم بارەیەوەش وەزارەتی دارایی و ئابووری ئاگادار بكاتەوە.

چوارەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتەكانی پەیوەندیدار، بۆی هەیە گواستنەوە بكات بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنان لەنێوان وەزارەتەكاندا و لە سنووری یەك پارێزگادا لە نێو بودجەی پەسندكراوی وەبەرهێناندا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانە ئەیانەوێت قسە بكەن، (عبداللە حاجی مەحمود، ئەحمەد وەرتی، ئەڤین عمر، دڵشاد شەهاب، كاردۆ محمد، تارا ئەسعەدی، زكیە سید صالح، سمیرە عبداللە، شڤان أحمد، سیوەیل عوسمان، عەزیمە نجم الدین، ئاشتی عزیز، گۆران ئازاد، عمر نورالدینی)، كەسی تر ماوە؟ فەرموو كاك عبداللە.

بەڕێز عبداللە حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی هەشتەم بەشی سێیەم من پێشنیار ئەكەم، وا بەباشتری ئەزانم، پارێزگاكە بگۆڕێت بە هەرێم، بەتایبەتی ئەو پرۆژانەی كەگشتین وەزارەتی تایبەتمەند و وەزارەتی پلان دانان بتوانن گواستنەوە بكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس؛ بەڕێز دکتۆر ئەحمەد وەرتی.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سەبارەت بە ماددەی هەشتەم نازانم لە ماددەی یەکەم ئێمە باسمان لە دەسەڵاتی قەزا کرد، ئەنجومەنی دادوەری، کە دەسەڵاتی صەرفی هەبێت، لێرە باس لە موناقەلەیە، یان لە ئەحکامی خیتامییە، لێرە ئەبێت جێگەی بۆ بکەینەوە کە وەعدمان دا لە شوێنێکی تر جێگای بۆ بکەینەوە، چونکە ئەنجومەنی دادوەری دەسەڵاتی صەرفی هەبێت موباشەرەتەن، ئەگەر لێرەیا لە دووەم جێگەی بۆ نەکەینەوە بەراستی ئەبێت لە ئەحکامی خیتامی جێگەی بۆ بکەینەوە، ئەگەر لێرەش گونجاوە بەو شێوەیە بێت لرئيس مجلس القضاء في ألاقليم صلاحية صرف مباشرة ضمن ألاعتمادات المخصصة للمجلس وله أجراء المناقلة ضمن ألاعتمادات الخاصة بالمجلس، ئەوە پێشنیار ئەکەم بەو شێوەیە بێ، سەبارەت بە بڕگەی سێیەم لە کوردییەکەیا، لە عەربییەکە ئەڵێت وزارة التخطيط بناءاً على طلب الوزارة المعنية أجراء المناقلات اللازمة في المشاريع الاستثمارية، لەکوردییەکەیا ئەڵێت وەزیری پلاندانان بە پشت بە ستن بە خواستی وەزارەتی پەیوەندیدار پێم وایە بە پشت بەستن لێرەیا دروست نیە لە کوردییەکەی، عەربییەکەی ئەبێتە أستناداً الى طلب الوزارة المعنية من پێشنیار ئەکەم کوردییەکەی بەو شێوەیە بێت وەزیری پلاندانان لەسەر داوای وەزارەتی پەیوەندیدار بۆی هەیە گوێزانەی پێویست بکات، تا کۆتایی بڕگەکە و زۆر سوپاس...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئەڤین کەرەم بکە.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەکاتی گفتوگۆکردندا هەڵبەتە زۆربەی زۆری ئەندامانی پەرلەمان داوای ئەوەمان کرد کەوا هەندێ پرۆژە هەیە کە زۆر گرنگ نیە بڕێ پارەی بۆ تەخصیص کراوە و هەندێ پرۆژە هەیە خۆی مەبلەغێکە و دابەش کراوەتە سەر دوو ساڵ و ماوەکەی کەمە، لەم جۆرە کێشانە هەبوو لە ناو پرۆژەکاندا بۆیە پێشنیارکرا کە موناقەلات بکرێت لە ناو ئەم پرۆژانەیە، بۆیە من پشتگیری ئەوە ئەکەم کە فعلەن موناقەلە بکرێت لە پرۆژەکاندا، وەکو خاڵی سێیەم ئەڵێ لە دەستی وەزیری تەختیت بێت کەوا بتوانێ ئەو موناقەلانە لەگەڵ وەزارەتی مەعنیا بکات، هەروەها لە چوارەمیشا کە ئەڵێ لوزير الماليە وألاقتصاد بالتنسيق، من لێرەدا تێبینیم هەیە لەسەری ئایا ئێمە لە پێشا لە سێیەما کە صەلاحیەتمان دا بە وەزیری تەختیت، وەزیری پلاندانان کە ئەو گۆڕانکارییەی کرد لە موناقەلات کردنا ئێمە چۆن جارێکی تر دێینەوە ئەوە لە وزارەتێکا، بەڵام چۆن دێینەوە لە چوارەم ئێمە ئەو موناقەلەیە ئەدەینە وەزارەتی مالییە؟ بەڵام بۆ ئەوەیە لە بەینی وەزارەتەکانا بێت، بۆیە من ئەوە ئەبینم و تەناقوز هەیە لەگەڵ یەکا ئەگەر یەکبخرێت و

صەلاحیەتەکە بدرێت بە وەزارەتی پلاندانان کە ئەوان ئەو موناقەلەیە بکەن لە نێوان پڕۆژەکانـدا چونکە ئەوە کاری ئەوانە، ئەوان ئەزانن کـە ئایـا چ پڕۆژەیـەك گرنگـە ئـەنجام بـدرێت، چ پڕۆژەیـەك گرنگـە پـێش بخرێت، ئەو تـەختیت کردنـە، ئـەو پلاندانانـە، ئـەوان بـا بیکـەن، مـن پێشنیارێکیشـم هەیـە ئەگـەر ئیزافـە بکرێت وەکو ببێ بە خامساً أجراء المناقلة من الميزانية الاستثمارية الى الميزانية التشغيلية، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دڵشاد شهاب کەرەم بکە.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من باس دەکەم لە بابی صەلاحیاتە، جا بزەبت لەو مادده و لەو ماددەی پێشـتر و لـە مـاددەی دواتـر، ناتوانین دەربچین، ڕەنگە متەداخلیش بێت تکا دەکەم دەرفەتێکم پێ بدەن، ئێمە لەسەرمەوزوعی موناقەلات یاخود لەسەر مەوزوعی ئەو تەخصیصاتەی کەوا لەبۆ بودجەی وەبەرهێنان دەکرێت، هەندێکی لـە مـاددەی پێشووتر بەحس کرا، بەڵام ئەوە عیلاقەی بەوەی نیە، پارەکە لـە وەزارەتـی مالییـە صـەرف دەکرێـت، هـیچ ئیعتڕازێك لەسەر وەی نیە، وەزارەتی مالییە ئەگەر هەر هیچ نەبێت، جیهەی مـەعنی ئـی مونەسـقە بـەینی بەغدا و ئێرە، خۆ دوو وەزارەت تەعامول لەگەڵ بەغدا ناکات وە بـە دوو ڕێگـا پـارە وەرگیرێـت، هـەر دەبـێ وەزارەتی مالییە وەربگرێت، هەر دەبـێ ئـەویش صـەرفەکە تـەنزیم بکـات، هـەر دەبێـت ئـەویش تەوحیـدی بکاتەوە، هەر دەبێ ئەویش لەگـەڵ بەغـدا تـەعامول بکـات، بابەتەکـەی موحـەددەدە بـە مـەوزوعێك ئـەویش ئەوەیە ئێستا ئێمە ساڵانە وای لێهات، بووە نـەریت تـا موافەقـەتی میزانیـە دەکرێـت مـانگی پێـنج و شـەش تـەواودەبێ، شـەش مـانگ لـە سـاڵدا دەمێنـێ، ئـەو شـەش مانگـەی دەشمینێـت ئەگـەر بـارودۆخی کوردسـتان تەبیعی بێت، مانگی یازدە و دوازدە مـانگی تـەوەقوف عەمەلـە، لـە ناحیـەی ماشاریعی هەندەسـییەوە، هـیچ هونـەری تێدا نیـە بودجـەی تەشـغیلی ئەگـەر بـە دوو مـانگیش بمێنـێ، وەزارەتـی مالییـە دەتـوانێ هـەموو بودجەی خۆی صەرف بکات، چونکە قانونەکە کە ئیقرار دەکرێت دەڵێ لە 1/1 سـاڵی ئێسـتا هـەتا 12/31 بەڵام وەزارەتی یاخود با بڵێین بودجـەی بەرهـەمهێنان ئەمـە شـتێکی واقیعـەن دەسـت پێنـەکراوە، چونکە پاشی موصادەقەی میزانیە دەست بەکارەکانی دەکرێت، هەتا ئیحالەی پڕۆژەکان دەکرێت، هەتا وەکو تەنـدەر دەکرێت، ئیحالە دەکرێت ئەو عەمەلیەیە تەواو دەکرێت دوو مانگی فعلی لە سەنەی مالی نامێنێت، یاخود سێ مانگی فعلی لە سەنەی مالی نامێنێت، تکام وایـە ئـەم گۆتنـەم بـەڕێزتان و وەزارەتـەکان و ئەنـدامانی پەرلەمانیش بە هەندی وەربگرن، سەنەی مالی کە خـەلاص بـوو بـەڕێزان 2011/12/31 حسابات قـەپات دەکرێت، چەند پـارە بـە فعلـی لـە مەشـروعەکان صـەرف کـراوە، ئـەوە صـەرف کـراوە، بـاقی تـر دەچـێتەوە خەزێنەی حکومەت، تەسدیدی عەجز و تەختییەی نەفەقاتی تەشـغیلی پـێ دەکرێـت، چـونکە عەجزەکـەی نەفەقاتی ئیستسماری نیە، مەعلومە ئیستسماری پارەی خۆی صەرف نەکردووە، لەکوێ تووشـی عـەجزبوو، واتە ئەگەر ئێمە نموونەی پار بهێنینەوە، ساڵی 2010سەیری پێشنیار کراو یـان موصـەدەق بکـەین ئـەوەی

که پەرلەمان تەصدیقی لەسەر کردیە بۆ ئیستسماری، وە سەیری ئەوە بکەین ئەوەی کە بە فـەعلی صـەرف کرایە، ئێمە ئیعلانمان کردیە میزانیەی ئێمە حەفتا بە سییە، حەفتای وەگەڕخستنە، سی وەبەرهەمهێنانە، کەچی لە واقیعدا کە ساڵ خەڵاص دەبیت واقیعی صەرفی ئیستسماری لەبەر ئەو سەبەبانەی کـە باسـم کـرد، نیوەی مەبلەغی ئی پێشنیارکراوە، بـەعزێك جار کەمتریشیە یـان تۆزێـك زیـاترە، واتـە لـە واقیـع دا ئێمـە میزانیەی ئیستسماریمان دەبیتە 15 بە 85، نابیتە 70 بە 30 بەراستی من بـاش دەزانم، بـەڕێز سـەرۆکی پەرلەمان، پارە ساڵانە بە چەندین دفوعات دێت، دەشزانم مـومکین نیـە هـەر دوفعەیـەك کـەوا دێـت پـارەی ئیستسماری و ئی تەشغیلی لێك جیا بکرێتەوە، بەڵام لە نەتیجەی نیهائی لە خیلالی ساڵێکی مالی لە 1/1/ تا 12/31ی نیهایەتی ساڵ خۆ پارەی تەرخان کراو لە بەغدا هەمووی دێت، من مەبەستم ئەوە نیە هەموو لـە مانگێکدا جودا بکرێتـەوە، وە مەعلومیشـە هـەلگرتنی پـارە ئێنجـا مـن نـازانم نـاوە علیمییەکـەی، نـاوە مالییەکەی هەڵگرتنە چی پێ دەگوترێت؟، تەخصیص کردنی پارە بۆ پرۆژەکان بە مەعنای تەدویر حیساب ناکرێت، صندوقی پرۆژەکان تەدویر نیە، بەغدا دەزانێ و هەمووشمان دەزانـین، ئـەو پـرۆژەی مـانگی یـازدە ئیحالە دەکرێت وە پێنج سەد ملیۆن یاخود بابڵێین بیست ملیاری بۆ دانرایە لەمانگی یازدە بوو، دوازدەبوو، 5٪یشی صەرف ناکرێـت، مەعلومـە ئـەوە پارەیـە لـە نەتیجـە ئـەوەی مـن دەمـەوێت بڵێم، بـەڕێز سـەرۆکی پەرلەمان، ئەندامانی بەڕێزی پــەرلەمان، ئێمە زەمانـەتێك وەربــگرین ئــەو پــارەی کــەوا ساڵانــە بــۆ بــودجــەی وەبەرهەمـهێنان دادەنـرێــت فعلـەن بچێتە بودجەی وەبەرهەمهێنانەوە، لە پێنج رۆژ، دە رۆژ، موناقەشە لەسەر ئەوە دەکەین کە نەفەقاتی تەشغیلی کوردسـتان زۆرە، وە سـاڵ بـە سـاڵ بـەرەو هەڵکشـانە، هەموو ساڵێکیش لە نیهایەتی ساڵ ماتەبەقای پارەی پرۆژەکان، پارەی ئیستسماری، دیسانەوە دەچێتەوە بـۆ تەشغیلی، تەسدیدی عەجزەکانی پێدەکرێت، ئـەو پێشـنیارەی مـن دەکـەم دوو شـتی پـێ تـەزمین دەکرێـت، یەك: زەمانەتی ئەوە دەکرێت کەوا پارەی بەرهەمهێنان وەکو خۆی بێت بچێتە بـواری بەرهـەمهێنان، دوو: دەسـتی حکومـەت دەگیرێـت لـەوەی کـەوا تـەجاوزات لەسـەر نەفـەقاتی تەشغیلی نـەکرێت، بـەڕێزان ئەگـەر حکومەت موتمەئین نەبێت لەوەی کە پارەی مەشاریعی بـۆ دەمینێتـەوە و تـەجاوزی لەسـەر دەکات، لـە نـۆ هەزار تەعین ناکاتە بیست و پێنج هەزار تەعین، بە تەمای چیەوە کردوویـەتی؟، سـاڵی 2010 بـە تـەمای ئەوەیە چونکە پـارەی بودجـەی تەشغیلی دەمێنێتـەوە؟ لـە نیهایـەتی سـاڵ پارەکـە تەسـدیدی عـەجزی پـێ دەکرێت، وە ئیستاش ئەگەر ئەمـە رێگـا نـەگیرێت ئـەم پرۆسـەیە بـەردەوام دەبیـت، ئەگـەر ئەمسـاڵ نیـوەی پارەی ئیستسماری بمێنێتەوە، ساڵی رابردوو نیوەی ماوەتـەوە سـاڵێکی تـر نیـوەی بمێنێتـەوە، خیلالـی سـێ، چوار ساڵ ئێمە تووشی قوفلێك دەبین، وای لێ دێت یان ناتوانین ئـەوەی پـرۆژە بێـت بیکـەین، یـان هـەموو میزانییەکەمان بۆ قەرزەکان بچێت، چونکە قەرزدار دەبین، ئـەم پرۆژانـە نـاونراون تەسمیـە کـراون خـەڵك ئینتیزاری کردیە، ئینجا هەتا لە رووی رەقابیشەوە، باشە ئەگەر جیهەتێکی بێ لایەن مراقەبـەی میزانیـەی ئێمە بکات، ئێمە ئیعلان دەکەین بۆ خەڵکی دەڵێین کاکە ئێمە 66٪ی میزانیەی ئێمە ئەمساڵ بە پێـی ئـەو گۆڕانکارییانەی کەوا بوون، بۆ میزانیەی تەشغیلییە، 34٪یشی بۆ ئیستسمارییە، کـە سـاڵی مـالیش خـەڵاص

دەبێت هەشتا و پێنج بە پازدەیە، ئێ باشە خەڵك چیمان پێ دەڵێت؟، یەعنی کەواتا ئەو ئیعلانەی ئێمە دەیکەین موجەڕەد ئیعلانێکە لە واقیعدا ئەو ئیعلانە تەرجەمەی عەمەلی نابێت، تکام وایە ئەمە تەدویر نیە دیسان، دەڵێمەوە ئەمە وای لێ نایەت بڵێین ئەگەر ئەم پارانە تەرخان کران یاخود چوونە صندوقی پرۆژەکانەوە بەیانی لە بەغدا لێمان دەبڕدرێت، چونکە دەڵێن ئێوە ئیحتیاتتان هەیە، ئەمە چارەسەرێکی بۆ بدۆزرێتەوە، ئەگینا ئەم مەسەلەیە بەردەوامییەکی دەبێت، نوقتەی دووەمم لە مەوزوعی صەلاحیات یەکێك لە بەڕێزان ئاماژەی پێ کرد لە ماددەکەی رابردوو لەسەر ئەوەی کە، حیساباتی ختامی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، شەش مانگ جارێك هی وەزارەتی مالییە دێت، من پێشنیار دەکەم چوار مانگ جارێك جەدوەلی بەرەوپێش چوونی کارەکان لە وەزارەتی تەختیت لەسەر مستەوای هەموو وەزارەتەکانی دیش بێ، بۆ ئەوەی فعلەن پەرلەمان زوو هەست بکات بزانێ چ وەزارەتێك فعلەن لەو مەسئەلەیەدا موتەئەخیرە، بەڵکو چارەسەری بکرێت و وەزارەتەکان زەختێکیان لێ بکرێت، نەکو نیهایەتی ساڵ سەیر بکرێت پارەی ئیستسماری هەمووی مایەتەوە و ئەنجا دەچێتەوە سەر تەسدیدی دیونی تەشغیلی.... سوپاس..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ ئەو پێشنیار و رەئیەی جەنابت لە شوێنێکی تر، تەنها مەربوتە هەر چوار فەقەرەکەی موناقەلە، صەلاحیاتی موناقەلە لە ناو ماددەکە ئەوانەی جەنابت وتت، ئەتوانین بە ماددەی تر پێشنیار بکەن وە بلفعل شتی بەسوودە، بەلام ئەم ماددەیەی هەشت کە لە ئەصلی پرۆژەکە حەوتە تەنها مەربوتە بە دەسەلاتی موناقەلە، تەواو، کێی تر مابوو، بەڕێز کاردۆ محمد فەرمووو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە باس ئەو ماددەیە دەکەین کە بەشی دەسەلاتە، بابەتی گوێزانەوەی هەیە و بواری گەندەڵی و خراپ بە کارهێنانی دەسەلات لەسەر دەستەبەر دەکات، بە مەبەستی کەم کردنەوەی ئەو کاریگەرانە چەند پێشنیارێکم هەیە: ماددەی حەوتەم کە ئێستا بۆتە هەشتەم بڕگەی یەکەم و دووەم دەکرێت هەر یەك لە سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری لە نێو پشتیوانەی تایبەت بە خۆیاندا بە مەرجێك گوێزانەوە بۆ دوو پێنج، دوو شەش، دوو حەوت، نەبێت واتە بۆ ئیعانات و مینەح و مەنافیعی ئیجتیماعی نەبێت، یەعنی ئەم دەسەلاتە بۆ ئەمانە نەبێت، کە گوێزانەوەی تیا بکەن، هەر چەند لە یاسای عێراقی مەنافیعی ئیجتیماعی هی هەر سێ سەرۆکایەتییەکەی ئیلغا کراوەتەوە، رەت کراوەتەوە، من پێم باشە بۆ ئەو پێشنیارانەی برادەران تێدا نەهێشتەوە خەرجی تیا بکرێت، مەنافیعی هەر سێ سەرۆکایەتی رەت بکرێتەوە، بۆ ئەو پێشنیارانەی کە ماون، بەڵکو دەنگ دێنن، ئەمە خاڵێك، خاڵی دوو؛ هەمان ماددەی سەرەوە بڕگەی سێیەم وەزیری پلاندانان بە پشت بەستن بە خواستی وەزارەتی پەیوەندیدار بۆی هەیە گوێزانەوەی پێویست بکات بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان لە نێو بودجەی وەبەرهێنانی راستێنراو بۆ هەمان وەزارەت لە سنووری یەك پارێزگادا، لەم بارەیەوە وەزارەتی دارایی ئاگادار دەکاتەوە، خۆی ئاوایە،

هەمان ماددەی سەرەوە بڕگەی چوارەم تێیدا هاتووە وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتەکانی پەیوەندیدار بۆی هەیە گوێزانەوەی پێویست بۆ پڕۆژەکانی وەبەرهێنان لە ناو وەزارەتەکاندا بکات لە سنووری یەك پارێزگا لە ناو بودجەی راستێنراوی وەبەرهێناندا، وەزارەتی دارایی و پلاندانان ئەگەر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پەیوەندیداریش بێت گواستنەوە بۆ پڕۆژەکان دەکەن بەچی پڕۆژەیەك دەست بە پڕۆژەکانی دەستەی وەبەرهێنان دەکەن؟، پاش راستاندنی پەرلەمان چ بەهایەکی دەمێنێ گفتوگۆ لەسەر پڕۆژەکانی وەبەرهێنان بکات؟، یەعنی ئەگەر ئەو گواستنەوەیەی بۆ دەکەن ئیتر ئێمە ئەو موناقەشەیەی بۆچی بکەین لەسەر ئەم پڕۆژانە؟، ئەم گواستنەوانە ڕێگای بۆ میزاجی کەسیی لە نێو دامەزراوە پەیوەندیدارەکان خۆش کردووە، کە دەسەڵاتی تەواویان پێ دراوە، بۆ دەست کاری کردنیان و، بە پراکتیکیش لە ساڵی پار دانراوە، لەم نێوەدا گەڕەك و شار و دەوروبەر و گوندەکانی هەرێمی کوردستان لەوێوە زەرەرمەند دەبێت، چونکە چاوەڕێ کردنی جێبەجێ کردنی پڕۆژەکانیانە بەڵام نازانن رەش کراوەتەوە، پڕۆژەکانیان گواستنەوەی پێ کراوە، بۆیە پێشنیار دەکەین ئەم بڕگانە لابرێت، چونکە پڕۆژەکانی بودجەی وەبەرهێنان گفتوگۆیەکی زۆر لە هەموو ساڵەکانی تر هەڵدەگرێت پاشان دەبێت بە یاسای بودجە، پێویستە بەئاگاداری لیژنەی پەیوەندیداری پەرلەمانەوە بێت، بە پێی تایبەتمەندی پڕۆژەکە کە لە چ کەرتێك دایە، ڕێگەش نەدرێت ئەو گواستنەوەیە بکرێت، پێش دانیشتن و ڕەزامەندی لیژنەی پەرلەمانی پەیوەندیدار، ئەمە پێشنیارەکانم بوو، سەرەڕای ئەوە پشتیوانی و پشتگیری پێشنیارەکەی کاك دڵشاد دەکەم، ئەوجا لە هەر ماددەیەکدا جێی دەکەنەوە... سوپاس..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز تارا ئەسعەدی.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی من وای ئەبینم ئەو ماددەیە دانراوە چەند صەلاحیاتێکە کە هەر یەکێ لە پەرلەمان و مەجلسی قەزا و لە وەزارەتی تەختیت مالییە هەر یەکە بۆی هەیە چی بکات، لەبەر ئەوەی من ملاحەزەکەم لەوەیە دەتوانین خاڵی سێیەم و خاڵی چوارەم لەگەڵ یەکتری دەتوانین بڵێین لوزیر التخطیط او لوزیر المالیة و بالتنسیق بینهما بناءاً علی طلب الوزارة المعنیة أجراء المناقلات اللازمة ضمن المشاریع الاستثماریة بین الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة و ضمن الموازنە الاستثماریة المصدقة، هەمان شت دەڵێتەوە، چونکە تەختیتەکە وەزارەتی پلانە، ئیعلامەکەش هەر بە وەزارەتی مالییە دەکرێ و بە هەر دوو لاش ئەکرێت، لەبەر ئەوە خاڵی سێیەم و چوارەم بەم تەفصیلە هەر پێویست ناکات چونکە ئەتوانین بیکەینە یەك و هەمان مانامان پێ ئەبەخشێت، کە ئیعلام کردن و تەختیت کردن لەگەڵ یەکتری.. سوپاس..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز زەکیە سید صالح، سوپاس.

بەڕێز زەكیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نیسبەت خالا چارێ ژ مادێ هەشتێ ڤێرێدا دبێژتن هەر سێ وەزارەتا تەنسیق دگەل یەك و دوو صلاحیاتێ مناقلایا پڕۆژەكی یا هەی، پسیارەك تێتە پێش؛ ئایا پیڤەرێ یا مناقلای چیە یا ڤێرێ؟ واتە هەر سێ وەزارەت ئیستنادێ دكەنە سەر چ بۆ دێ كو مناقەلایا پڕۆژەكێ بكەن؟ چونكو بوچونا من ڤێ دەریدا پێتڤیا ئەم ماوەیەكی دیار كرابا بۆ نموونە بێژین شەش هەیڤا پشتی پەسەند كرنا یا بودجێ وە هەر وەسا ڕێژەیەكیش ژ دیار بكەین ئەگەر هاتو ئەڤ پڕۆژە ماوێ شەش هەیڤا ڕێژەیەكا دیار كری ژڤی نەهاتە جێ بەجێ كرن وی وەختی صەلاحیات هەبیتن هەماهەنگی گەل یەك و دوو هەبیتن موناقەلێ ڤی پڕۆژی بكەن، تە وێ محافەزەیا دیار كری وە دیسا ژی پەرلەمان ژی بهێتە ئاگادار كرن، وێ مناقەلێدا ئەز پێدڤی بینم كو ڤێ دەركێدا هەبیتن.. زۆر سوپاس..

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سەمیرە عبدالله فەرموو.

بەڕێز سەمیرە عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی حەفتەم كە لێرەدا بوویتە هەشتەم لەسەر صیاغەكە قسەی دەكەم، اولاً لرئیس برلمان كوردستان - العراق، بە ڕەئی من كوردستان العراق زیادە، تەحصیل حاصلە، هەر ببیتە لرئیس البرلمان اجراء المناقلة ضمن ألاعتمادات الخاصة بالبرلمان، ئەوە یەكەم، دووەمیش لرئیس مجلس قضاء في ألاقلیم أجراء المناقلة ضمن المیزانیة الخاصة بمجلس القضاء، ثالثاً: لوزیر التخطیط اجراء المناقلات اللازمة ضمن الموزانة الاستثماریة المصدقة بالتنسیق مع وزارة المالیة و الوزارة المختصة، رابعاً: لوزیر المالیة و الاقتصاد بالتنسیق مع وزارة التخطیط والوزارات المعنیة اجراء المناقلات اللازمة للمشاریع الاستثماریة، ئەوە ئەوهای لێ بێت مشاریع الستثماریة بین وزارات و في حدود المحافظة واحدة ئەوانە هەمووی لابچێ للمشاریع الاستثماریة ضمن الموازنة الاستثماریة مصدقة، ئەوە بە نسبەت صیاغەكە، دیسان پشتگیری قسەكانی كاك دڵشاد دەكەم كە لە ماددەیەكی تر لەبۆی جێی بكەنەوە... زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شڤان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز شڤان أحمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشەکی تەئیدی برای بەڕێزم کاك دڵشاد دەکەم، بۆ تێبینییەکانی کە خستیە روو، منیش لە بڕگەی سێ و بڕگەی چوار، یەك هەدەف هەیە، هەردووکیان ئیجرای موناقەلاتی لازمەو مەشاریعی ئیستیمارینە، من وا دەبینم پێویست ناکات ئەم دوو بڕگەیە هەبێتن، یەك بڕگە کافیە، کە تەحقیقی هەدەفەکە دەکات، لە بڕگەی سێیەم، کە بڕگەی چوارەم، ئەگەر حەزف بکرێتن، (للوزیر) ببێتە (علی الوزیر)، لە جەوازی ببێتە بوجوبی (بالتنسیق بین وزارة التخطیط والوزارات المعنیة) (واعلام) کردنی وەزارەتی ئیقتیصاد کافیە، تەنیا ئیعلام کردن ئاگادار کردنەوەیە لێی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەگەر موناقەلە لازم نەبوو، بۆ ئیجبار بێت، ئیلا موناقەلە بێت، نابێت، ڕێزدار سیوەیل کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بە هەمان شێوە لە ماددەی هەشتەم بڕگەی یەك و دوو هەردووك هەر یەك مەبەستە، بەلاّم ئەو موناقەلەی دەکات سەرۆکی پەرلەمان لەگەڵ سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری، بەمەرجێك بۆ ئیعانات و منح و مەنافیعی ئیجتیماعی نەبێت بۆ بەرژەوەندی گشتی بێت.

بەنیسبەت سێیەم (ثالثاً: لوزیر التخطیط وبناءاً علی طلب الوزارة المعنیة)، منیش مەبەستم ئەوە بوو ببێتە (علی وزیر المالیە) یان (علی وزیر التخطیط)، بەس تەعلیقێکت لێدا لە کاك شڤان نازانم تا چەندی ئەوە بوو، ئیلزامت نەکرد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان تەعلیق نەبوو، راست کردنەوە بوو، چونکە موناقەلە وەختێك دەکرێت، کە زەرور بێت، پێویست بێت، کە پێویست نەبێت، پێویست ناکات ئیلزامی بکەیت، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی هاوکارم کاك دڵشاد دەکەم، لە هەر چ ماددەیەك بێتن پشتیوانی لێ دەکەم و دەستخۆشی لێ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئاشتی عزیز کەرەم بکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی رەئیەکانی کاك کاردۆ دەکەم، سەبارەت بە تەقید کردنی گوێزانەوە لەو بابانە لە دەسەڵاتی هەردوو سەرۆکایەتیەکەیە، ئەوەی کە من ئیزافەی دەکەم، ئەوەیە بۆ تەنسیق کردنی گواستنەوە، کە ئەو

پرۆژانـه بـه تەنسیق لـەنێوان وەزارەتـی پلانـدانان و وەزارەتـە تایبەتمەندەکانـدا هەیـە، ئەگـەر باشـتر کـار بکرێـت بـە دیراسـەی جـەدوای ئیقتیصـادی بـۆ ئـەو پرۆژانـە، لەوانەیـە بـە ئاسـان گواسـتنەوە کۆمـەك لـە پرۆژەیەك، یان لەوەزارەتێکەوە، لەناو خودی وەزارەتەکە لە پرۆژەیەکەوە بۆ پرۆژەیەکی تر ئاسان نـەبێت، بۆیە پێویستە بەڕاستی ئیعتیماد بکرێتە سەر دیراسەی جـەدوای ئیقتیصادی پرۆژەکـە، لەبـەر ئـەوە ئەمـە ئەگـەر بـە لێکۆڵینـەوە بێـت ئاسـان لـە پرۆژەیەکـەوە بـۆ پرۆژەیـەکی تـر ناگوێزرێتـەوەو، کێشـەیەکیش بـۆ ئەنـدام پەرلـەمان دروست دەبێـت لـە کـاتی سـەردان کردنـی مـەوقیعی پرۆژەکانـدا، کـە ئەمـە زۆر جـار بـە دێهاتێك، بە ناوچەیەك دەڵێین فلان پرۆژەتان بۆ ئیدخال کـراوە، بـەڵام دواتـر دوای چـەند مانگێـك بۆمـان دەردەکەوێت، کە ئـەو پرۆژەیـە وەسـتێندراوە، کـە ئەمـە کێشـەیەك دروست دەکات، چ بـۆ ناوچـەکە، چ بـۆ موتابەعە کردنی ئێمەی ئەندام پەرلەمانیش کە لە ساڵی ئایندەدا نازانین.

خاڵی سێیەمیشم/ پشتیوانی لە قسەکانی کاك دڵشاد دەکەم، ئەمە خەتەرێکە، خوێندنەوەیـەکی روونـی بـۆ کردووە، پێویستە لە بڕگەکانی تردا بیر لە چارەسەر کردنی بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار گۆران ئازاد کەرەم بکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لـەو ماددەیـەدا لەسـەر بڕگـەی سـێیەم قسـەم هەیـەو، پرسیاریشـم هەیـە لەسـەریدا، ئەگـەر وەزیـری پلاندانانیش هاوکاریمان بکات، لەماددەکـەدا نووسـراوە کـەوا موناقەلـە کاتێـك لـە پرۆژەکـانی وەبەرهێنانـدا دەکرێت، ئیلا دەبێـت کـە کـرا لـە زیمـنی یـەك موحافەزەدا بێـت، بـەڵام ئێمـە لـە ئـەنجامی پەسـند کردنـی پرۆژەکانی ساڵی پار لەم پەرلەمانەو بەدواداچوونمان بۆ چۆنیەتی جێ بـەجێ کردنـی پرۆژەکـە لـە قـەزا هـەبوو، ناحیـە هـەبوو سـێ پـرۆژەی بـۆ موافەقـە کـراوە، بـەڵام هەرسـێکی موناقەلـە پـێ کـرا بـوو، ئـەم موحافەزەیە، یەعنی ئەگەر دەکرێت، پرۆژەیـەك لـە کۆیـێ موافەقـەی لەسـەر بکرێـت، بـەڵام لەبـەر ئـەوەی کۆیێ سەر بە هەولێرە، موناقەلـەی پـێ بکرێـت بـە گریمـان بـۆ سـۆران، یـان بـە پێچـەوانەوە لـە سـۆران بـۆ کۆییە، لەبەر ئەوە پێم باشە کە دەگوترێت لە حدودەکە، لە حدودی ئـەم شـوێنەی کـە بـۆی کـراوە، یـەعنی ئەگەر پرۆژەیەکی ئاو لە کۆییە بە زەرور نەبێت، بڕی ئاو رێگاو بانێـك هـەبێت بگۆڕدرێـت بـۆ هـەر رێگـاو بانێك، بەڵام لـە سـنووری ئـەم شـارە، نـەك لـە سـنووری موحافەزەیەکدا، چونکە ئێمـە جـاری وا هەیـە بـۆ قەزایەك لە بودجەدا دوو پرۆژە موافەقە دەکرێت، ئەگەر دوایێ ئەمـە لابـدرێتن، تووشـی گرفـت دەبـین لـە سنووری ئەم قەزاو ناحیەیە.

دوو/ کـە دەگوترێـت لـەم لادانـە وەزارەتـی مالیـەی لـێ ئاگـادار بکرێتـەوە، بەڕاسـتی پـێم باشـە پەرلـەمانی کوردستانیشی بۆ عیلم لێ ئاگادار بکرێتەوە، بۆ ئەوەی لەبەر دەستمان بێت، ئێمە کاتێك دەبینین موناقەلـە

کراوه، هۆکارەکەو سەبەبەکەو بە چش ئاڵوگۆڕ کراوە، بۆ ئەوەی لە بەدواداچووندا تووشی گرفت نەبین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عەزیمە نجم الدین کەرەم بکە.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی حەوتەم، خاڵی یەکەم و دووەم هەمان بۆچوونم هەیە، سەرۆکی پەرلەمان و سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری تەنها لە پەرلەماندا گوێزانەوە لە مینەح و ئیعانات و مەنافیعی ئیجتیماعیە، لەوە زیاتر نەکرێت، لەو سێ شوێنەدا نەکرێت.

لەگەڵ خاڵی سێیەم و چوارەم زۆر لێك نزیکن، من لەگەڵ ئەوەدام ئەو پێشنیارەی کاك دڵشاد بکرێت بە خاڵێك بە بڕگەی پێنجەم، واتا بکرێت بە بڕگەیەك، لەبەر ئەوەی با بڵێین گواستنەوە لە بودجەی تەشغیلیەوە بۆ وەبەرهێنان لەم بڕگەیەدا جێی بۆ بکرێتەوە، بۆ ئەوەی کە ئەو گواستنەوەیەی کە کاك دڵشاد بە وردەکاری باسی کرد، من پێموایە خاڵێکی جوان بوو، لێرەدا جێی بۆ بکرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەو حاڵەتە روو نەدات و جارێکی تر لە بودجەی وەبەرهێنان بیبەینەوە بۆ تەشغیلی و عەجز دروست ببێت.

خاڵێکی تر، لەخاڵی سێیەم و چوارەمدا، کە دەڵێت لیژنەی پەیوەندیدار گواستنەوە بکرێت بە رەزامەندی وەزارەتی دارایی و هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان، یان هەر وەزارەتێکی تایبەتمەند، من پێموایە هەر پرۆژەیەك، هەر گواستنەوەیەك، ئەگەر لەناو هەر وەزارەتێك بوو بۆ وەزارەتێکی تر، بە ئاگاداری وەزارەتی داراییش بێت، وەزارەتی پلاندانیش بێت، من پێموایە باش نییە، لەبەر ئەوەی یەك چاودێری کردنی لیژنەی پەرلەمانی وەکو پێویست نابێت.

خاڵێکی تر، ئەو گواستنەوانە رێگە خۆشکەرە، بۆ ئەوەی مومەیەزاتی شەخصی لەناو وەزارەتەکاندا جارێکی تر پرۆژەکان بگوازێتەوە، بۆیە دەڵێم ئەو پرۆژانەی لە بودجەی ساڵی 2011 بە وردەکاری پرۆژەکان دێتە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان، لێرە قسەی لەسەر دەکرێت، پرۆژە بە پرۆژە، دەزانین بۆچ ناوچەیەکە، بۆچ شوێنێکە، بڕی پارەکەی چەندە؟ بەڵام کە لێرە پەسند کرا، بە هیچ شێوەیەك جارێکی تر دەستکاری ئەو پرۆژانە نەکرێت، هیچ وەزارەتێك وەکو خۆی بمێنێتەوەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عومەر نورەدینی کەرەم بکە.

بەڕێز عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەکەم و دووەم، ئەوەی بۆ سەرۆکی پەرلەمان هەیە، یان بۆ سەرۆکی دەسەڵاتی دادوەری، بە رەئی من ئەو دوو بڕگەیە زیادن، لەبەر ئەوەی تەحصیل حاصلەو ئەو دەسەڵاتەیان هەیە،

ئەگەر سەیری یاسای بودجەی گستی عێراقی بکەین، هیچ ئەوانەی باس نەکردووە، هەتا لە مەسەلەی دیاری کردنی نەفەقاتدا بەنیسبەت پەرلەمان و دەسەلاتی دادوەری تەحدیدی نەکردووە، تەنها بەوە لێگەڕاوە لە خشتەو لە جەداولدا ئاماژەی پێ بدات و کۆتایی پێ هێناوە.

سەبارەت بەو پرسە گرنگەی برای بەڕێزم کاك دڵشاد ورووژاندی، لەڕاستیدا پێویستی لەسەر وەستانە، مەسەلەیەکی گرنگە، دەکرێت لە حوکمە کۆتاییەکاندا چارەسەر بکرێت، ئەویش بە ماددەیەك لە دوو بڕگە پێك بێت:

بڕگەی یەکەم/ ساڵی دارایی پرۆژە پێشنیار کراوەکان لەو رۆژەوە دەست پێ بکات، کە بودجەی تیا پەسند دەکرێت، بۆ ئەوەی لە کۆتایی ساڵدا ئەم مەسەلەیە دانەخرێت.

بڕگەی دووەم/ ئەوە بێت، کە بە هیچ شێوەیەك ئەو گوژمەیەی بۆ پرۆژە پێشنیارکراوەکان لەچوارچێوەی بودجەی وەبەرهێناندا تەرخان دەکرێت، نەگوازرێتەوە بۆ بودجەی تەشغیلی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا موداخەلەکان تەواو بوو، سوپاس بۆ ئێوەی بەڕێز، داوا دەکەین لە هەردوو بەڕێز، ئەگەر موداخەلەی بۆچوونی ئەو ئەندامانەی پەرلەمان و وەڵامەکانیان بدەنەوە، فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو بابەتە، خۆی بابەتێکی زۆر وازیحە، وابزانم تێبنی و پرسیارەکان دوو جۆر بوو:

شتێکیان لەسەر مەسەلەی با بڵێین تەمویل کردن، یان تەدویر کردن، بەمەبەستی بەردەوام بوونی پرۆژەکان، شتێکی تەبیعیە، ئەگەر لە ئەسنای تەنفیز لە هەندێك حاڵەتدا تەئخیرێك هەبێتن، بەلاّم ئەوەی گرنگە، مەسەلەی تەمویلە.

بابەتی دووەم/ مەسەلەی موناقەلە بەتایبەتی، من لە موناقەلەکانەوە دەست پێ بکەم، ئینجا بچمە سەرەوە، زۆر لەو بەڕێزانە ئاماژەیان بەوەدا، کە مەسەلەی موناقەلە کردنی پرۆژەکان، چ لەناو یەك وەزارەتدا، چ لەناو وەزارەتێکەوە بۆ وەزارەتێکی تر، پێوەرەکانی چیە؟ چۆن پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە؟

بەڕێزان، خۆی هەروەکو لەسەرەتای قسەکانم پێش چەند رۆژێك ئاماژەم پێدا، موناقەشە کردنی لیستی پرۆژەکان، شتێکی موتەداول نییە نە لە جەلەساتی پەرلەمان، نە لە عێراق، نە لە شوێنەکانی تریش، بە هەر حاڵ لێرە لەبەر هەر سەبەبێك بێت وەکو عورفێك وای لێهاتووە، چونکە موناقەشە کردنی نزیکەی سێ هەزار پرۆژە نە تەواو دەبێتن، نە ئەگەر هەتا دەستخۆشیشی لێ بکەن تەواو نابێت، کە میزانیەی ئیستیسماری موصادەقە کرا جیهەتێکی رەسمی هی با بڵێین سوێند خواردن، کە ئەم پەرلەمانە متمانەی پێی داوە، دەچێت تەنفیزی ئەو ئیشانە دەکات، هەروەها موئەسەساتی تر، کە موئەسەساتی رەسمین و

بەپێی یاساو ئەوانە ڕێکخراون، لەبەر ئەوە کە دێتە سەر بابەتی موناقەلە بەتایبەتی، وەکو جەنابیشتان ئیشارەتتان پێدا، موناقەلە ناکرێت ئیلا لە کاتی زەرورەتدا نەبێت، بۆ نموونە، لیستی موناقەلەکانی پار بێنم، کە لەسەر هەر حاڵەتێك کێسی خۆی هەیە، ئەسبابی خۆی هەیە، کە موناقەلە دەکرێتن، حەتمەن جیهەتی مەعنی داوای دەکات، ئێمە وەکو عەمەلیەکی تەنزیمی عامل موساعیدێکین بۆ ئەوەی ئەو شتە تەحقیق بکرێتن، لەوێدا پێوەر وەکو بەڕێز زەکیە خان پرسیاری کرد، پێوەر چیە؟ پێوەر ئەوەیە کە ئیحتیاجێك، یان زەرورەتێك هەیە، زەرورەتەکە دەکرێت بە شتی موختەلیف بێت، لە شتی فەنیە بگرە، یان لەسەر هەر سەبەبێکی تر بێت.

بابەتی ئەوەی کە لەناو موناقەلەدا، کە موناقەلە دەکرێتن پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێت، بەحەقیقەت من ئەوە بە عەمەلی نابینمەوە، چونکە ئەم پرۆسەیە داینامێکیەتی زۆر تێدایە، هەرچەندە دیسانەوە بڵێم لەوانەیە ئەوانەی کەپار کرا بن لە کۆی گشتی پرۆژەکان، کە نزیکە (2600)، (2700) پرۆژە بوون، لەوانەیە ببێتە 5٪ مەسەلەن، کە دەکرێت بەتایبەتی یەعنی قەت وای لێ نەهاتووە بەلای کەمی لە ساڵی 2010، کە پرۆژەیەکی زۆر گەورە ئیلغا بووە، یان بۆ مەبەستێکی غەیری فەنی با بڵێین موناقەلەی پێ کراوە، داینەمیکیەتی ئەم پرۆسەیە، دەبێت لە هەندێك بواردا بەپێی یاساو، بەپێی تەعلیمات هەندێك مرونەتی تێدا هەبێتن، لەبەر ئەوە شتێکی تەبیعیە، تەنانەت ئەگەر بەڕێزان پێشنیاری ئەوەش دەکەن، کە لە زیمنی قەزایەك، نەك لە زیمنی موحافەزەیەك، لە زیمنی قەزایەکدا ئەوە زیاتر دەستی دەزگا پەیوەندیدارەکان دەبەستێتەوە، یەعنی کە لە بەغداوە بڵێین، لە پەرلەمانی بەغدا کە موناقەشەی هەموو پرۆژەکان ناکرێت، مەبەست ئەوە نییە کە وەزیری پلاندانان بچێت بە کەیفی خۆی و دوای ئەوەی هەرچیەکی ویست ئاڵوگۆڕی پێ بکات و، ئەوە ناشکرێتن، تەبیعی لەسەر موناقەلات ئەگەر مەسەلەن دەکرێت، با بڵێین ئێستا لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان کە هەیە، یان هەتا لە پرۆژە بەردەوامەکان، ئەوانەی کە بەڕێزان ڕەخنەیان لێ گرت، بەنیسبەت تەنفیزیان سفرە مەسەلەن، ئەوانە ئێستا هەم لەسەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە سەقفێکی بۆ دانراوە سەلاحیەت دراوە بە وەزیری پلاندانان، کە ئەمانە چارەسەر بکاتن بەپێی ئەو تەعلیماتەی کە هەیە، ئەگەر زۆر مەتلەبە، با بڵێین هەرچەندە نازانم کۆمەڵێك یاسای تر لەوانەیە موتەعاریز بێتن، بەڵام ئەگەر مەتلەبە کە موناقەلات، پەرلەمان لەلای مەتلەبە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، مەسەلەن دەکرێت بڵێین لە کۆی گشتی بودجەی ئیستیسماری، بودجەی وەبەرهێنان لە پرۆژە پێشنیارکراوەکان، ئەگەر هاتو موناقەلە لە 20٪ی تەجاوزی کرد، دەبێت پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە، بەڵام ئەگەر من هەر پرۆژەیەك کە موناقەلەم کرد لە زیمنی قەزایەك، من بێنمە پەرلەمان و کۆمەڵێك برادەرو کۆمەڵێك ئەندام بەڕێزی پەرلەمان ئەو قەزایە بێننە ئۆفیسەکەی من، بڵێین ئێمە ئەوە قەبول ناکەین، یان ئەوە حەقی ئەوەیە دەدەیت بەوە، ئەوە کاروباری حکومەت ئاستەنگی دەکەوێتە بەردەم.

بابەتی دووەم/ بابەتی بەردەوام بوون لەسەر بابلێین تەدویر کردنی پارەی پێویست بۆ پرۆژەکان، بەحەقیقەت ئەوە 100٪ شتێکی راستە، شتێکی دروستە، بۆچوونی بەڕێز کاك دڵشادو هەموو ئەو بەڕێزانەی کە دوای ئەویش قسەیان کرد، ئەم بابەتە وەکو زەرورەتێك ئێستا دێتە بەرچاو، لەوانەیە ساڵانی رابردوو بەو شێوەیە نەبووە، چونکە تەراکوماتی مەشاریع کە کۆ دەبێتەوە، بەتایبەتیش بڕی بودجەی تەرخان کراو زیاد بووە، ساڵ بۆ ساڵیش زیاد دەبێت، ئیلتیزاماتی حکومەت بەنیسبەتی بەردەوام بوونی مەشاریع شتێکی تەبیعیە، یەعنی مومکین نییە ئێستا لەو حاڵەتەدا با بڵێین ساڵێك لە ساڵەکان ئێمە بڵێین هیچ مەشروعێکی پێشنیار نابێت، چونکە هەموو ساڵێکیش زروفێ خۆی هەیە و، هەندێك ئیحتیاجاتی دێتە بەرچاو، ئەوەی کە لە خیلالی ئەم چەند مانگەش لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی و بەڕێز بریکاری وەزیری دارایی من خۆشم ئەو داوایەم کردووە، ئەوان وەڵامیان هەیە، حەتمەن بەڕێزیان ئێستا ئیشارەتی پێی دەدات، بەڵام من نازانم ئەوەی کە ئایا ئەگەر پارەیەك مایەوەو، با بڵێین پارەیەکی تخصیص کراو بۆ مەشاریعە پێشنیار کراوەکان، یان بەردەوامەکان، ساڵ هات و تەواو نەبوو، ئەگەر لەناو سندوقی ئیعماری کوردستان بێت، سندوقێکی هەرچیەك بێت، نازانم بەڕێز د.ڕۆژان دەیگوت کە سندوقیش با بڵێین تەفاسیلی خۆی هەیە، بەڵام ئەگەر ئەمە کێشە نییە بۆ پەیوەندی ئێمە لەگەڵ حکومەتی عێراقی فیدراڵ، کە ئەم پارەیە ئەگەر هاتو مایەوە، دەبێ بگەڕێتەوە، ئەگەر شتێکی وا نەبێ، حەتمەن ئەو فیکرەیە رۆژێك لە رۆژان لە هەرێمی کوردستان ئەو بەرنامەیە دەبێ دەست پێ بکات، ئەی چۆن هەندێك لەو بەڕێزانە داوای پلانی پێنج ساڵە دەکەن، ئێ پلانی پێنج ساڵە دەبێ سندوقی هەبێت، بۆ ئەوەی تەمویلەکەی بەردەوام بێ، ئەگینا بە زروفی موتەقەلبی میزانیە هەموو ساڵێك ناکرێت بەردەوامی هەبێت، ئێستا ئەو کێشەیەی کە لە وەزارەتی کشتوکاڵ هەیە، یەکێك لە ئەسبابەکانی ئەوەیە، کە تەمویلی ساڵانە ئەوەی کە ئەوان بە پێویستی دەزانن ناکرێت، لەبەرئەوە من تەئیدی ئەو فیکرەیە دەکەم و هیوادارم کە بەڕێزان لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی چارەسەرێکی گونجاوی بۆ ببینن، بۆ ئەوەی کە لەمەودوا بکەوێتە سەر سکەیەکی باشترو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر کەرەم بکە، کاك شێخ فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین کە هاتووە وەکو خۆی بمێنێتەوە، کە باس لەوە دەکرێت موناقەلە دەکرێت و موناقەلە پێویست ناکات، من پێموایە موناقەلە پێویست دەکات ئەگەر دەچێتە شوێنێ مەشروعێك نەکراوە، دەستی پێی نەکردووە، ئەی باشە چی لێ دەکرێت؟ پارەکەشی دەمێنێتەوە، دەبێت یەکێکی تر لە شوێنی دابنێی و لە هەمان شوێندا، ئەو موناقەلاتانە جائیزەو دەبێ بکرێ و لەسەر داوای وەزیری موختەصیش ئیتر بەس بە دوو فەقەرە هاتووە، کە هەر دوو جارەکەی دەڵێ وەزیری تەختیت و

وەزیری مالیە عەكسیانی كردووەتەوە، ئەكرێت ئەو دووانە بكرێن بەیەك، ئەو دوو فەقەرەیە، بەڵام من لێرە هەرچەندە لەم ماددەیە بەڕاستی نازانم باسی ئەو شتە كرا، بەڵام شوێنی نابێتەوە لەم ماددەیە هەرچەندێك نازانم جەنابتان دەزانن، ئەوەی كە دكتۆر دەڵێت ئەوەی كە كاك دڵشاد دەڵێ، كاك دڵشاد دەڵێ ئەو پارەیە بمێنێتەوەو تەدویر ببێ و بەڵێ ئەگەر تۆ پارەت هەبێ، وەڵڵاهی حەقە بمێنێتەوەو تەدویر بێت، بمێنێتەوە بۆ ئیش و كاری ئەو پرۆژانە، بەڵام ئەوە كەی دەبێتەوە، وەختێك ئەبێ كە تۆ عەجزت نەبێ، ئەی باشە ئەگەر عەجزێكت ئێستا ئەمڕۆ عەجزت موسادەقە كرد بۆ ئەم حكومەتەی ئێمە، ئەمڕۆ ئێستا عەجزت موسادەقە كرد، ئەم عەجزە بەچی سەد بكەم؟ بەس ئەوەندە، یەعنی ئێوە موعالەجەی پرۆژەی ئیستسماری دەكەن، ئەی موعالەجەی عەجزەكە؟ ئێ باشە مادام وایە ئەو پارانەی كە هەڵتان گرت لە 10٪ یەكە هەڵتانگرت، ئەو شتانەی ترتان پێی ئیزافە نەكردبایە، بتانوتایە ئەوە عەجزەكەی پێ سەد دەكەین و بابڕواو ئیتر هیچمان نامێنێ، ئەو وەختە منیش هیچ موشكیلەیەكی حسابیم نەدەبوو، بەڵام ئەمە موشكیلەیەكە، رجاتان لێ ئەكەم، من شتی تریش هەیە دەمەوێ لێرە باسی بكەم، پارەیەك هاتە ئێرە پارەی نەوت، مەشاریعی تازەی پێ كراو ڕۆیشت، لە كاتێكدا عەجز هەبوو ئەو ساڵە، خۆ كەس نەیدا عەجزەكەی پێ سەد بكات، میزانیەی تەكمیلیش نەبوو، ئێستاش من تەوەقوع دەكەم ئەمساڵیش میزانیەی تەكمیلی نەبێ و، كە نەبێ عەجزەكە لەكوێ سەد بكەی؟ ئەگەر وەزارەتی پێشمەرگەش پارەی نەدا، وەڵڵاهی وەزارەتی پێشمەرگە ئەم پارانەمان هەمووی بداتەوە، من وەعد دەدەم عەجزەكەی پێ سەد دەكەین و دوو ئەوەندەش دەتوانین بدەین بە لای وەزارەتی تەختیت، بۆ ئەوەی ئیش و كاری زیاتریشی پێ بكات، رجاتان لێ ئەكەم هەر یەك لایەنی مەبینن، یەك لایەنە دیراسەتی مەكەن، بەڵێ ئێستاش عەجزەكەی خۆتان ئیلغا بكەنەوە، ئەو عەجزە چارەسەر بكەن، ئەو وەختە مەشاریعی ئیستسماریش پارەكەی بخەنە سندوقێكەوەو با بمێنێتەوەو، ئێمە علاجیشی دەكەین، ناشهێڵین بگەڕێتەوە بۆ عێراق، ئەنواع و ئەشكال حساباتمان هەیە، دەتوانین بیكەین بە ئەمانەت وەری دەگرم، دوایی سەرفی دەكەمەوە، ئەوە ئەو وەعدەش دەدەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەس قانونیەن، قانونیەن ناتوانن مخالەفە هەبێت، ئێمەش دەبێ موخالەفەی قانون نەكەین، ئێستا لیژنەی دارایی ئەو پێشنیارانەی هاتن، یەك، یەك ئەوەیان بكەن، بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی كە باسكرا بە حەقیقەت هەردوو وەزیری بەڕێز وەڵامیان دایەوە، ئێمەش دەربارەی ئەو زەمانەی كەوا هەبێ چۆن ئیحتیفاز بەو پارەیەوە بكەین، كە دانراوە بۆ موازەنەی ئیستسماری و ماوەتەوە لەدوای 12/31 ئیحتیفازی پێوە دەكەین، بەڕێز وەزیری دارایی ڕوونی كردەوە، كە ئەی چۆن عجزەكەی پڕبكەینەوە؟ ئێمە دەقاو دەق لەگەڵ ئەو بۆچوونەی بەڕێز وەزیری داراپین، دەربارەی بۆچوونێكی دیكە

هەبوو، کە موناقەلە نەکرێت لە ئیعانات و لە مینەح و لە مەنافعی ئیجتماعی، بە حەقیقەت لەوانەیە کە دەڵێن موناقەلە، یان لە ئەبوابی میزانیە، یان لە مستەواکان دایە، لەبەر ئەوە شتێکی واریدە، کە لەوانەشە بکرێت، ئەی ئەگەر مایەوە چی لێ بکەین؟ هەر ئەبێ موناقەلە بکرێت، کە تۆ موناقەلەت هەبوو، ناتوانین لە بابێك، خۆی موناقەلە چیە؟ لەبەینی فەسڵ و ماددەو نەوع دایە، بە پێی سەلاحیەتی وەزیر بێ، یان سەرۆکی دائیرە بێ، ئەی ئەگەر ئەساسەن موناقەلە هەر لەبەینی ئەوانە دەکرێت، لەبەرئەوە زۆر واریدە هەبێ لەنێوان ئەو حساباتانە کە ئێستا باسکرا، دەربارەی معیاری موناقەلە، بەڕێز وەزیری پلاندانان ڕوونی کردەوە، معیاری موناقەلە لەو کاتە دروست دەبێت، کە کێشەکە ڕووی داوە، مومکینە چەندین معیار دەبێ، معیاری شوێن بێ، معیاری کات بێ، معیاری جێ بەجێ کردنی پلانەکە بێ، بەڕاستی معیارێکی موحەددەدت نییە، معیارەکە خۆی دێتە کایەوەو فەرزی دەکات، کە ئەو موناقەلەیە بکرێت، دەربارەی موشارەکەی لیژنەی پەرلەمانی لە موناقەلە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، جارێکی تریش من دەیڵێمەوە هەرچەندە جەنابیشت موعتەرەزی لەسەر ئەم بابەتە، موشارەکەی لیژنەی پەرلەمانی لە موناقەلە، بەڕاستی ئەوە تەداخولە لەبینی سوڵتات، نازانم بەڕێزت لەگەڵمانی، یان ئەندام پەرلەمانەکان، جا ئەو کاتە پەرلەمان هەڵسێ بە ئیشەکانی حکومەتیش، بۆچوونێکی تر هەبوو، کە تەنسیق نەبێ لەبەینی وەزارەتەکان بۆ موناقەلە، بەتایبەتی لەبەینی وەزارەتی دارایی و تەختیت و وەزارەتی مەعنی، بەڕاستی ئەو موناقەلەیە کە دەکرێت ئەبێ ئەو سێ لایەنە لێی بزانن، کە ئەبێ هەر سێ لایەن ئاگایان لێی بێت، ئەگەر وانەبێ موناقەلەکە یەعنی هەدەفەکەی خۆی ون دەکات، ئەبێ ئەو سێ لایەنی مەعنین، کە دەبێ ئەو موناقەلەیە بەبێ ئەو سێ لایەنانە ناکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، هەر موداخەلەیەکی کورت، ئێمە لە لایەك باسی لامەرکەزیەت دەکەین و لایەکی تر دەمانەوێ هەموو حکومەت حەسر بکەین و بێین خۆمان بچینە ناو ئیشەکانەوە، بەڕاستی شتێکی دروست نییە، موناقەلە لەبەینی بابەکاندا، ئەگەر وەکو بەڕێزان باسیان کرد لەهەر سێ سەرۆکایەتیەکە، مەسەلەن سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکایەتی حکومەت، سەرۆکایەتی پەرلەمان، ئەگەر شتێك زۆر زەرور نەبێ نایکات، بەڵام ئەگەر زەرور بوو زۆر تەبیعیە موناقەلەکان بکرێت، لیژنەی پەرلەمان خەریك ئەو شتانە بێت، جەنابی وەزیر ڕوونی کردەوە، لیژنەی دارایی بە حەقیقەت ئێمە ئیشی تەنفیزی ناکەین، ئیشی ئێمە تەشریعی و رەقابیە، پشتیوانی حکومەتی خۆمانە، بەڵام ئەگەر هەڵەیەکی هەبوو لیژنەکان دەتوانن بەڕێك و پێکی بچن بەدواداچوونی بۆ بکەن، بۆیە ئەو پێشنیارانەی هاتوونە کە ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان یەك، یەك لیژنەی یاسایی دەرجیان بکەن، دوو کەس دیفاعی لێ بکاو، دوو کەس بەشێوەیەکی ترو بخرێتە دەنگدانەوە، نوقتەی نیزامیت هەیە عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له حاڵەتێكدا كە بەڕێزت دەڵێی ئێمە بەشداری دەكەین، یان تەدەخولی دەسەڵاتی تەنفیزی دەكەین، بەڵام ئەی ئیشی پەرلەمان نییە، كە چاودێری پرۆژەكان بكات، موراقەبەی پرۆژەكان بكات، ئەی لەو حاڵەتەدا.......... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تەواو، چاودێری جیایە، كە تۆ لەگەڵی بڕیار بدەی بۆ موناقەلە ئیشی خۆیانەو ئیشی حكومەتە، ئەوانەی كاك دڵشاد باسی كرد، لەم بابە لەم ماددەیە جێی نابێتەوە، دەتوانن لە شوێنی تر موناقەشەی بكەن، تكایە یەك، یەك پێشنیارەكان وەرگرن، د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی كە كران، ئێمەش وەكو لیژنەی یاسایی هەندێك راوبۆچوونمان هەیە، باس لەوە كرا كە ناكرێت گواستنەوە لەنێوان بودجەی وەبەرهێنان بۆ بودجەی تەشغیلی بكرێت، ئێمە پشتگیری لەو پێشنیارە دەكەین، بەڵام بە ماددەیەكی سەربەخۆ بێ پێمان باشترە، یەك لەو پێشنیارانە ئەوە بوو كە نابێت گواستنەوە لەنێوان بودجەی وەبەرهێنان بۆ بودجەی وەگەڕخستن بكرێت، لە بودجەی ئیستسماری بۆ بودجەی تەشغیلی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە جوان ڕوونی بكەنەوە، بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لایجوز المناقلة من الموازنة الاستثمارية الى الموازنة التشغيلية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆرە رۆژان ئەم ماددەیەی ئێمە ڕەبتی بەمانەوە هەیە یان نییە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان خۆش بوو وەكو لیژنەی كاروباری یاسایی ڕای خۆمان لەسەر پێشنیارەكان بدەین، ئەوجا پێشنیار، پێشنیار بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارەی کە کرا، پشتگیری لێ دەکەین، بەڵام بە ماددەیەکی سەربەخۆ بێ، نەك لێرە، پێشنیارێکی دیکە کرا بۆ دەسەڵاتی دادوەری کە لە بڕگەی دووەمدا هاتووە، کە دەسەڵاتی سەربەخۆ ڕاستەوخۆی هەبێ بۆ سەرف کردن، بۆ خەرج کردن و نەگەڕێتەوە هیچ لایەنێکی دیکە، ئێمەش پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین لە بڕگەی دووەم دەستەواژەك زیاد بکرێت (کما ولە صلاحیة الصرف مباشرة)، بۆ کۆتایی بڕگەی دووەم، بۆ ئەوەی ئەم دەسەڵاتەش کە بودجەی سەربەخۆ و تایبەتی خۆی هەیە مافی خەرج کردنی ڕاستەوخۆی هەبێت، بەبێ گەڕانەوە بۆ هیچ لایەنێك، باس لە ئەوە کرا کە پارێزگا بکرێتە هەرێم، نەخێر، ئێمە بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوەدا نین، چونکە لە سنووری یەك پارێزگا پرۆژەکان نابێ بگوازرێتەوە بۆ پارێزگایەکی دیکە، بۆیە پارێزگار نابێ بکرێتە هەرێم، پێشنیارێك کرا بە دەمج کردن و یەکخستنی بڕگەی سێیەم و چوارەم لەگەڵ ئەوەشدا نین، لەبەرئەوەی خاڵی سەرەکی جیاوازی نێوان ئەو دوو بڕگەیە ئەوەیە کە خاڵی سێیەم باس لە گواستنەوەی بودجە دەکات لەنێو پرۆژەکانی یەك وەزارەتدا، بەڵام خاڵی چوارەم باس لە گواستنەوەی بودجەی تەرخان کراو بۆ پرۆژەکان لەنێوان وەزارەتی جیاواز دەکات، لەبەرئەوەی دوو خاڵی جیاوازن نابێ لێك بدرێن، دەقە کوردیەکە دکتۆر ئەحمەد راستی کردەوە، بڕگەی سێیەم دەقی کوردی لەگەڵ عەرەبیەکە موتابق نییە، دەبێ لەسەر داوای وەزارەت بێ، وەزارەتی پەیوەندار، باس لە دیراسەی جەدوا کرا، پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین، بەڵام ئەوە پێویستی بە ماددەی قانونی نییە، لەبەر ئەوەی خۆی لە بنەماکانی پێشکەش کردنی پرۆژە، دەبێ دیراسە جەدوای لەگەڵ بێ و پێشکەش بکرێت، هەر ئەوەندە بوو پێشنیارەکانمان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیقتراحێکیش کرا بەنیسبەت فەقەرەی یەکەوە، لا بردنی کەلیمەی کوردستان، ڕاستە سەرۆکی پەرلەمان، پێویست بەوە ناکات لێرە کوردستان و عێراقی پێوە بێت، بەنیسبەت ئەو تەوزیحەی کە بەڕێز دکتۆرە رۆژان باسی لەسەر کرد، بەنیسبەت تەوحیدی فەقەرە سێ و چوار زیاتر تەوزیحی لەسەر بدەین، فەقەرە سێ خاصە بە نەفسی وەزارەتێك لەیەك موحافەزە، یەعنی جائیزە وەزارەتێك لە پارێزگایەکدا لە چەند پرۆژەیەکی زیاتری هەبێ، بەڵام بەنیسبەت فەقەرەی چوارەوە باسی وەزارەتەکان دەکات، لێرەشدا جائیزە چەند وەزارەتێك، چەند پرۆژەیەکیان لە یەك موحافەزەدا هەبێ، بەڵام موقتەرەحێکی دیکەمان بۆ هات لە سەر فەقەرەی سێ بە ئیعتبار ئەگەر موناقەلە کرا لە قەزایەك، لە ناحیەیەك، لە محافەزەیەکداو چووە قەزایەکی دوورتر، بەڕاستی وەکو بابی حەق و عەداڵەت ئەو پرۆژەیە بۆ ئەو ناوچەیە کراوە، ئەگەر ئەو پرۆژە جێ بەجێ نەکرا، با هەرلە حدودی جوگرافیای ئەو قەزایە، یان ئەو ناحیە پرۆژەیەکی دیکەی لە جیاتی ئەوەی تر ئەوە وەزارەتەکان ئەوە خۆیان دەیزانن جێ بەجێ بکرێت، ئێمە پێمان وایە ئەگەر هاتو

ئـەو موناقەلەیـە كـرا، لەبـەینی پرۆژەكـانی وەزارەتێـك لـە یـەك موحافـەزە، كـە ئـەڵێن موحافـەزە، یـەعنی بحـدودها الاداریـە، یـەعنی بـە هـەموو قـەزا و ناحیـە و دێیەكانیـەوە، بـا ئـەو پرۆژەیـە نەگوێزرێتـەوە لـە قەزایەكـەوە بـۆ قەزایـەكی دوورتـر، ئـەو ناوچـەیە مـەحروم نـەبێ لـەو حەقـەی كـە پێـی دراوە، بـا بـە پرۆژەیەكی تر بكرێ لەو حدودەی ئەو قەزایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم پێشنیار ئەوەبوو كەوا بڕگەی سێیەم و چوارەم دەمج بكرێ، ئەگەر ئەمەر بفەرمووی ئـەو پێشـنیارە بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

چۆن؟، سێیەم و چوارەم بـە چ شـكلێك؟، بـەڕێزان ئێسـتا پێشـنیار هەیـە، بڕگـەی 3 و 4 دەمـج بكـرێ، كـێ تەئیدی دەكات؟، با دوو كەس لەسـەری قسـە بكـات بـۆ دەمـج بكـرێ؟، ئـەو پێشـنیارە لـە لایـەن دوو ئەنـدام پەرلەمانەوە هات، پاشان رەئی جەنابی وەزیریش وەردەگرین و لێژنەی داراییش كە بـۆ دەمـج نـەكرێ، كـێ دیفاعی لێ ئەكات كە بڕگەی 3 و 4 دەمج بكرێ؟، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راستە ئەوە لە بەینی موحافەزات، ئەوەی تـر لـە بـەینی هـەموو موحافەزاتـە، بـەڵام هـەدەف یەكـە، یـەعنی مەشروع موناقەلەی مەشاریعی ئیستیسماریە، لێرەدا ئـیعلان كردنـی وەزارەت كافیـە، وەزارەتـی ئیقتیصـاد، بۆیە هەدەفەكە بە یەك بڕگە تەحقیق دەبێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد فرج:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مەبەست لێرە لە دەمج كردنەكە ئەویە كە صەلاحیاتەكان، بۆ نموونە لە سێیەم صـەلاحیاتی موناقەلەكـەی لە بەینی مەشاریعی یەك وەزارەتدا، بە وەزارەتی تەختیت داوە، بەڵام لە دووەمدا بە وەزارەتی مالیەی داوە، كە لە بەینی دوو وەزارەتە، بەڵام هەردووكیان ئەو موناقەلە كردنە لە مەشاریعی ئیستیسماریدا هـەردووكی ئی وەزارەتی تەختیتە، بۆیە ئەگەر بكرێت و، ئێمە باسی ئەوە دەكەین كە دەمج بكرێ، یەعنی صەلاحیاتی هـەردوو خاڵەكە لـە دەسـتی وەزارەتـی تـەختیت بـێ، ئایاموناقەلەكـە لـە یـەك وەزارەت بـێ، یـان لـە بـەینی هەرچەند وەزارەتێكی تر بێت موناقەلەكە؟، بەڵام لە زمنی حدودی ئەو موحافەزەیە بێت كـە پارەكـەی بـۆ سەرف كراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە دەمج نەکرێ و وەکو خۆی بمێنێ؟، دوو کەس، د.ڕۆژان و سیوەیل خان، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدا نیم کەوا بڕگەی سێیەم و چوارەم دەمج بکرێ، لەبەر ئەوەی دوو جیاوازی سەرەکی هەیە لە نێوانیان، خاڵی سێیەم کە دەسەڵات درایتە وەزیری پلان، لەبەر ئەوەیە کە لەسەر داوای وەزارەت، خودی وەزارەت خۆی داوای کردووە پێویستی بە گواستنەوە هەیە لە نێوان بودجەی تەرخان کراو بۆ پرۆژەیەك کە لە هەمان وەزارەتە، لە سنووری هەمان پارێزگاش ئاگاداری وەزارەتی دارایی دەکاتەوە، بەڵام خاڵی چوارەم، کە بە هەماهەنگی نێوان وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلانە، لەبەر ئەوەی ئەو بڕە پارەیە تەرخان کراوە بۆ چەند پرۆژەیەکی جیاوازە، کە هەر یەکە و تایبەتە بە چەند وەزارەتێکی جیاواز، بۆیە لێرە پێویست دەکات هەماهەنگی لە نێوان هەردوو وەزارەت هەبێ، بۆیە دەمج نەکرێ باشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سێوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان ڕەئی د.ڕۆژانم هەیە، لەبەر ئەوەی ئەوە دوو بابەتە، لێرە ثالثأ نووسراوە : لوزیر التخطیط بناءأ على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة...الخ و اعلام وزارة المالية و الاقتصاد، لە رابعأ دەڵێ، لوزير المالية و الاقتصاد بالتنسيق مع وزارة التخطيط و الوزارات المعنية، واتا دوو بابەتی جیاوازە، ئەوە ثالثا لە بەینی یەك وەزارەتە، یەك وەزارەت موناقەلە بکرێ، بەس ئەوەی چوارەم لە بەینی وەزارەتەکانی دیکەیە، واتا وەزارەتی پەروەردە و تەندروستی و صیحە و ئاوەدان کردنەوە و شارەوانی، لە بەینی وەزارەتەکان، لەبەر ئەوەی لەگەڵ ئەوەی نیمە دەمج بکرێ و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا گوێتان لێ بوو، کێ لەگەڵ ئەوەیە دەمج بکرێ؟، فەقەرەی سێ و چوار تکایە دەستی بەرز بکات، دوو کەس، کێ لەگەڵ ئەوە دایە وەکو خۆی بمینێتەوە؟، بە زۆرینەی دەنگ وەکو خۆی مایەوە، زۆر سوپاس، تکایە بۆ پێشنیارەکانی تر فەرموون.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك كرا كەوا لە برگەكە هاتیە لە سنووری یەك پارێزگا و قەزا وناحیەشی بۆ زیاد بكرێ، واتا في حدود المحافظة او القضاء او الناحیة، یەعنی گواستنەوە نەكرێ لە سنووری یەك پارێزگا و یەك قەزا و یەك ناحیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

خاوەنی ئەم پێشنیارە، موحافەزە وەحدەكی ئیداریە، ئەگەر سەحبی نەكەن ئەیدەینە دەنگدانەوە، فەرموو كاك خەلیل.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەمەوێ لەسەر ئەوە تەوزیحێك بدەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تەوزیح نا، كەی هاتی دیفاعی بكەی رێت ئەدەمێ، جارێ دانیشە رێت ئەدەمێ، دوو كەس ئەوەی دیفاعی لێ بكات دەستی بەرز بكات، لەو پێشنیارە كە ئێستا جارێكی تر ئەخوێندرێتەوە، بەڕێزان گۆران ئازاد و خەلیل عثمان دیفاعی لێ ئەكەن، دوو كەسیشمان ئەوەیت كە وەكو خۆی بمێنێنتەوە، كەس نیە؟، باشە كاك گۆران ئازاد فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە قانونی میزانیەی ساڵی پار، لە مادده 5، لە سێیەم، ئەو حاڵەتە دانـدرابوو و كە روون نـەكرابووەوە بـەو شێوەیەی كە ئێستا لەناو زەمنی، دیسان مەشروعی موازەنـەی ئەمساڵ هاتبووە وە بـەم شێوە هاتووتـەوە، بۆیە ساڵی پار ئێمە لەئەنجامی بەدواداچوونی كۆمەڵێك مەشروع بینیمان موناقەلـەی پێكراوە، مـن قسـەم لەسەر ئەوە نیە، موناقەلەكان موبەریراتی خۆی هەبووە و كاتێـك سـەردانی بـەڕێز وەزیـری پـلان دانانمان كرد، ئەوان موبەریراتیان هەبووە و موبەریراتیشمان تا رادەیەك پێ مـەعقول بـووە، قسـەمان لەسـەر ئـەوە نیە، بەڵام لەگەڵ ئەو موناقەلەیە بۆ سنووری شارێكی تر، بۆمەنتیقەیەكی تر هـەر لـە زمـنی ئـەوە، ئەگـەر ئەم پرۆژەیە زەروور نیە، ئەگـەر ئـەم پرۆژەیـە گونجاو نیـە بـۆ جێبـەجێ كـردن، بـەڵام لـە زمـنی ئـەو بـە تەنسیق مەشروعێكی دیكە كە كۆمەڵێك تەلەبیات پێشووتر تەقدیمی پلان دانان كراوە، مەشروعێكی دیكـە بۆ ئەم ناوچەیە دابنرێ، ئەوە هۆكارەكە بووە، چونكە ساڵی پار ئەم ماددەیە بەم شێوەیە هاتیـە، بـەڵام بـە شێوەیەكی تر تەعامولی لەگەڵ كرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕز كاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر وەکو بەڕێز وەزیری دارایی و وەزیری تەختیت باسیان کرد، من پێم وایە جۆرێك شەرعیەت دان بەو موناقەلەیە، بەو شێوەیە، دژی ئەو مەبدەئەیە کە پرۆژەکانی لەسەر دابەش کراوە، ئەویش من پێم وایە کە بە پێی کەسافەی سوکانی و پێویستی مەنتیقەکە دابەش کراوە، بۆیە لەوێ دانـدراوە، ئەگەر بەراستی لە حاڵەتی زۆر نادر نەبێ، من پێم وایە ئەوە غوبن لە مەنتیقەیەك دەکرێ لەسەر حیسابی مەنتیقەیەکی تر، بۆیە وەکو هاوکارم وتی وەکو پشتگیری لە رای هاوکارم کاك عومەر دەکەم کە، یەعنی پرۆژەیەك کە موناقەلەی پێ دەکرێ، با هەر لە زمنی ئەو قەزایە بێ، با پرۆژەیەکی تری پێ بکرێ، چونکە ئەساسی ئەو پرۆژانە لەسەر ئەساسی کەسافەی سوکانی، لەسەر ئەساسی پێویستی ئەو ناوچەیە بدرێ، داواکارم کە ئەمە بەو شێوەیە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ دیفاع لە ئەصڵەکە دەکات؟، بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز علی سندی/وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی فیکرەکە، ئێمە ئەوەندە دژی فیکرەکە نین، ئێمە لە هەموو فەقەراتی پێشووتریش، لە تەوصیاتی پرۆژە یاسای بودجەی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2010 و لە زۆربەی گفتوگۆکان مەبدەئی ڕەچاوکردنی عەدالەت و موراعاتی کەسافەی سوکانی بە پێی حەددی ئیمکان کراوە، چونکە ئێمە، ناوی موئەسەسەکەی ئێمە حکومەتی هەرێمی کوردستانە، حکومەتی هەرێمی کوردستانیش وەکو چەترێك لەسەر هەندێك مەبادیئ بڕوات، ئەو تەفصیلانە هەتا ئیلتیزاماتەکانی خورد بکەینەوە و بچینەوە خوارەوە زەحمەتتر دەبێت، یەعنی من دژی تەرحەکە نیم بە حەقیقەت، فەقەت مەبدەئی لەباتی ئەوەی کە ئێمە هەر وەکو ئەرکێك عەدالەتی تەوزیع بە شێوەیەکی گشتی بە پێی ئەو پێوەرانەی کە هەیە کە معقولترین پێوەر کەسافەی سوکانیە، لەباتی ئەوە ئێمە بچین حکومەت یان وەزارەتەکان ئیلزام بکەین بە هەندێك شت، یەعنی ئەوەیان تۆزێك رەخنەم لەوە هەیە، ئەگەر نا، ئەگەر پێتان باشە ئەو فەقەرەی کە هاتووە بە پێ، چونکە کە لە ئاستی موحافەزە بچینە خوارتر، بچینە قەزا، موتەئەکید بن ساڵی ئایندە دەبێ باسی ناحیەش بکەین، دواتر دەبێ بچینە گوندیش، موشکیلەی ئەم ناحیە لەگەڵ ئەو ناحیە و پرۆژەی ئەم برا بۆ ئەوێ، ئەوە ناحیەی فەلسەفیەکەی، ناحیەی مەنتیقیەکەی تۆزێك نارێکە، ئیللا ئەگەر پێتان باشە ئەوە تۆزێك تەعدیل بکرێ، بەشێوازێك کە بڵێین، مەبدەئێکی عام کە حکومەت پێوەی مولزەمە، ئەویش بۆ نموونە بگوترێت موراعاتی عەدالەتی ئیجتیماعی، یان موراعاتی کەسافەی سوکانی بکرێت، بە شێوازێکی ئاوها بگوترێت، ئەگینا ئەگەر هاتو بۆ نموونە دەیڵێم، شەرت نیە وا بێت، چونکە ئەگەر بنکەیەکی تەندروستی وەکو میسال، لە شوێنێك وەزارەتی تەندروستی قەراری دا لەبەر هەر هۆیەك بیباتە شوێنێکی

تر، ئەگەر لەویَ حەزفی کرد، یەعنی لە باتی بنکەی تەندروستی، وەزارەتی تەندروستی چی دروست بکات لەویَ مەسەلەن، خۆناچێت قوتابخانەی پێ دروست بکات، خۆ ناچیَ شتێکی تری پیَ دروست بکات، ئیحتیمالە ئیحتیاجەکە بەو شکلە بێت، ئەوە وەکو مەبدەء، حەز دەکەن ئەو فەقەرەیە ئیزافەیەکی بۆ بکرێت، موراعاتی کەسافەی سوکانی بکرێت بە پێی ئیمکان، دیسان هەر فەقەت بە پێی ئیمکان بێت، هەر بۆ مەعلوماتیش تەبعەن ئەوە لەو حاڵەتە دەکرێت، هەرچەندە لەوانەیە تێپەڕی بێت، بەلاَم موناقەلەی بەینی وەزارەت بۆ وەزارەتێك، ئێمە پار ساڵی (2010) یەك حاڵەتیش نەبووە، زۆر زەحمەتیشە کە ببێت، یەعنی ئەوە زۆر موعەقەد نیە ئیشەکە، چونکە کەس ئیحتیمالە لە سێکتەرەکەی خۆی داوا بکات، ئەوە بۆچوونی منە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو خانم.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەك تەعقیبم لەسەر قسەکەی بەڕێز وەزیری پلان دانان هەیە کە دەڵیَ ساڵی پار بە هیچ شێوەیەك حاڵەتی لەو شێوەمان نەبووە، من بە نموونە دەتدەمیَ کە لە چەمچەماڵ دا قوتابخانەیەکی (18) پۆلی بۆ لادیَ یەك براوە، بە میزاجی شەخصی و با بڵێین عیلاقاتی شەخصی لەگەڵ مودیر عام بوویَ، لەگەڵ وەزیر بوویَ، لەگەڵ هەر کەسیَ بوویَ بۆ تەنیا دوو ماڵ، یەك ماڵی تیایە، هەژدە پۆلییەك براوەتە ئەویَ، کە جێی ئەوەیە شەش پولی یان چوار پولی لیَ بوایە، لە شوێنێکی تر جاددە براوە بۆ دیَ یەك، جادەیەکی (90) کیلۆمەتری یەك ماڵێکی لیَ یە، ئەوانە میزاجی شەخصی نیە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، جەنابی وەزیر جوابتان بۆ موداخەلەی ئەو خوشکە چیە؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی:

وەڵلا من تەئیدی هەموو قسەکانی دکتۆر دەکەم، چونکە ئەوە زیاتر عیلاقەی بەوانیشەوە هەیە، وەکو وەزارەتی تەختیت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.علی، فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر فەقەت بۆ ئەوەی ئەو ئیشارەتەی چونکە پێویستە و لە پرۆتۆکۆل تەسجیل کراوە، ئەو پرۆژەیەی کە بەڕێز ئەندام پەرلەمان عەزیمە خان ئیشارەتی پیَ دا، کە قوتابخانەیەکی هەژدە پۆلی بۆ گوندێك کە دوو ماڵی لیَ یە تەسبیت بووە، حەز دەکەم ئەوە بەدواداچوونێکی جیددی بۆ بکرێت، ئەگەر وابێت ئێمە

ئیستیعدادمان هەیە پرۆژەکە لابدەین، موناقەلەی پێ بکەین، هەرچییەك بکەین، ئەگەر واش نەبێت، وابزانم ئەو شتانە نابێت بە شکلێکی سەتحی ئاوا تەرح بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی من وەکو لیژنەی پەروەردە تەداخولی ئەو مەوزووعەم کردووە، بۆیە من ئاگادارم ئەوە بەو شێوەیە نەبووە، لەسەر مەشاریعی ئیستیسماری نەبوو، لەسەر پەرەپێدانی پارێزگاکان بووە، فیعلەن یەك مالّ بووە، نەك دوو ماڵیش، یەك مالّ بووە، حالەن پاش پەیوەندیمان بە پارێزگای سلێمانی یەوە، مەشرووعەکە ئیلغا کرا بە تەنسیق لەگەلّ بەڕێوەبەری گشتی، بەڕێوەبەری پەروەردەی چەمچەمالّ کە خۆیان شوێنێکی کەیان تەرخان کرد، برایە ئەو شوێنە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەوانە حالّەتی عام نیە، ئەوە موخالەفەیە، بۆ لیجانی پەرلەمانی هەیە بەدواچوونی بکەن، ئیجرائاتیش وەربگیرێ، ئەوە مەوزووعێکی ترە، ئێستا دێینەوە سەر دەنگدانەکە، ئاخیر صیاغە پێشنیارەکە بخوێنەرەوە، بۆ ئەوەی بدەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً/ لوزير التخطيط و بناءاً على طلب الوزارة المعنية إجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الإستثمارية ضمن الموازنة الإستثمارية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی چوارەمە نەك سێیەم، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی چوارەم، پێشنیارەکە بەو شێوەیە دەخوێنمەوە، کە داوا دەکرێت ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان قبوولیان کرد،

(رابعاً/ لوزير المالية و الإقتصاد و بالتنسيق مع وزارة التخطيط و الوزارات المعنية إجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الإستثمارية بين الوزارات و في حدود المحافظة الواحدة أو القضاء الواحد و ضمن الموازنة الإستثمارية المصدقة)

داواکارم سەرۆکی پەرلەمان ئەو پێشنیارە بخاتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەو پێشنیارەی هاتووە، ئەوانەی کە لەگەڵ ئەصلی مەشرووعەکە دبن، لە ماددەکە کە لە پرۆژەکەیە، ئەوە دەنگی بۆ نادەن، ئەوەی لەگەڵ پیشنیارەکەیە، کێ لەگەڵە بەو صیاغەیەی کە کاك عونی خوێندییەوە تکایە دەست بەرز بکات؟ (41) بەڕێز لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵە وەك ئەصلی مەشرووعەکە بمێنێت تکایە دەست بەرز بکات؟ (27)، بۆیە ئەو گۆڕانکارییەی بەسەر هات وەکو پێشنیارەکە، فەرموو بۆ پێشنیارێکی تر.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك کرا سەبارەت بە بڕگەی دووەم، پێشنیاری ئەوە کرا دەسەڵاتی خەرج کردنی ڕاستەوخۆ بدرێتە سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری، لە بڕگەی دووەم زیاد بکرێ، لە کۆتاییەکە بەم شێوەیە (کما و لە صلاحیة الصرف مباشرة).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا گوێتان لێ بوو، خوێندرایەوە، کێ لەگەڵە بەو شێوەیە تکایە دەست بەرز بکات؟ (49) بەڕیز لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ (2) کەس لەگەڵ دا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بەڕێزان کۆتایی بە دانیشتنەکە دەهێنین تا بەیانی سەعات (11:30) خوا لەگەڵتان بێت.

ئەگەر بەشێوەیەکی تر بوو، ئێمە ئەوە مەسائیلێکی قانونی عێراقیە، ناتوانین دەستکاری بکەین، ئەگەر جەنابی وەزیر پێش ئەوەی بچنە دەرەوە رەئیەکی نیهائیمان بداتێ، بۆ ئەوەی بە غەڵەت نەچێتە پرۆتۆکۆلەوە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وام نەگوتووە، من بەم شێوەیە قسەم، ئەمڕۆکە عەجزتان بۆمان دەست نیشان کردووە، ئەم عەجزە بەچی تەسدید دەکرێت؟ ئەگەر پارەی وەبەرهێنان ئێمە ئیستیفادەی لێ نەکەین، گوتم ئەگەر ئێمە عەجزەکە چارەسەر بکەین، ئێمە دەتوانین وا بکەین پارەی وەبەرهێنان نەگەڕێنینەوە، ئەگەر پێویستیش دەکات لای بدەن لە کۆنترۆل.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ئەو وتەکەت، چونکە رەنگە جەنابت نیەتت وا بوو بێت، بەڵام بەشێوەیەکی تر تەرح کرا، بۆیە داوا دەکەین لە پرۆتۆکۆل بسڕێتەوە، زۆر سوپاس، تا بەیانی سەعات (11,30) خوا ئاگادارتان بێت.

شێروان ناصح حيدری
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (21)

پێنج شەممە رێكەوتی 26\5\2011

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (21)

پێنج شەممە ڕێكەوتی 2011/5/26

كاتژمێر (11،30)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێكەوتی 2011/5/26 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز شێروان ناصح حیدری سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (21)ی خولی سێیەم, ساڵی (2011) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (21)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11،30)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێكەوتی 2011/5/26 دا بەم شێوەیە بێت:

1 -بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ كردن و بڕیار دان لەسەر پرۆژە بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی (2011) و یاساكەی.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم خولی گرێدانی دووەم، ژمارەی دانیشتن (21) ڕۆژی دانیشتن (2011/5/26)، بەرنامەی کار:

بە پێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (21)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە (11:30)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێککەوتی (2011/5/26)دا بەم شێوەیەی دەبێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردن و بڕیار دان لەسەر پرۆژە بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی (2011) و یاساکەی.

بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان کاک شێخ بایز و کاک د.علی دەکەین، هەروەها بریکاری وەزارەت کاک رشید تاهیر، زۆر زۆر بە خێربێن، سەرکەوتوو بن، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین بفەرموون بۆ سەر مینەصە، لیژنەی یاسایی بۆ ماددەی (7) لە ئەصڵی پرۆژەکە کە دەکاتە ماددەی (8)، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆبوونەوەی دوێنێ لە مادده (8)ی پرۆژەکە ڕاوەستاین، ئەو پێشنیارانەی کە سەبارەت بە ماددەکە قسەی لەسەر کرا، ئێمە گفتوگۆمان لەسەر کرد، تەنها دوو پێشنیار ماوە، یەکەمیان/ پێشنیارێك پێشکەش کرا بە لابردنی مەنافعی ئیجتیماعی لە هەر سێ سەرۆکایەتی، دووەمیان/ نەقل کردنی، واتا موناقەلە کردنی مەنافیعی ئیجتیماعی لە ماددەکە، ئێستا لەلایەن لیژنەی دارایی یەوە وەڵامی ئەو پێشنیارانە دەدرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەوە بۆ دەنگدان بوو، چونکە ئێمە لەسەر مەجموعەیەك پێشنیار دەنگمان دا، ئێستا دوو بەڕێز لەسەر پێشنیارەکە قسە دەکات، کە بۆ ئەو موناقەلەیە ڕابگیرێ؟ دوو بەڕێزیش بۆ ئەوەی کە وەك خۆی بمێنێت، ناوەکانم دەوێت، کاک ئیسماعیل نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز ئیسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەو ماددانە زۆر موناقەشە دەکرێ، ئەندامانی پەرلەمان ڕای خۆیان وتووە، هەردوولا، ئەوەی کە دژی بووە، ئەوەی لەگەڵی نەبووە، ئێستا پێویست ناکات دووکەسی تر دیفاعی لێ بکات، دوو کەس موناقەشەی بکات، ڕاستەوخۆ هەردوو لیژنەکان وەڵام دەدەنەوە و بخرێتە دەنگ باشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باش بەسەرچاو، ئێستا جەنابی کاک عەونی و لیژنەی دارایی ئاخیر صیاغەی بخوێننەوە بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدان، فەرموو کاک ئاراس.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، دەربارەی ئەوەی کەوا پێشنیارێك هەبوو موناقەلە نەکرێ لە نێوان مینەح و ئیعانات و مەنافعی ئیجتیماعی لە موازەنە، چ لەسەر ئاستی موازەنەی هەرێم، چ لەسەر ئاستی موازەنەی دەزگاکان و وەزارەتەکان، لە ڕاستیدا موناقەلە مەبدەئێکی ئەساسی یە، لە موازەنە هەیە نەك لە میزانیە، ئەگەر موازەنە تەقدیری بێ، واتا موازەنەیەکی تەختیتی بێ، کەواتە ئەو ژمارانەی کە دامان ناوە، ژمارەیەکە پێشبینی دەکەی کە ئەو ژمارەیە لە داهاتوودا بەو شێوەیە بێ، واتا تۆ خوتتەیەکت داناوە لەسەر کاغەز، ئەو خوتتەیە لە کاتی جێبەجێ کردن عادەتەن گۆڕانکاری بەسەر دا دێت، مەسەلەن بۆ نموونە، حیسابێك لە حیسابەکان تەخصیصێکی موعەیەنی هەیە (10) ملیار، حیسابێکی ترمان هەیە پێنج ملیار، وا تەختیت کراوە، وا تەقدیر کراوە، وا پێشبینی کراوە، بەڵام دواتر لە دەرەنجامی تەنفیزی خوتتەکە لە تەنفیزی میزانیەکە، ئەو حیسابەی کە بۆ نموونە (10) ملیاری بۆ تەرخان کراوە، مەجبووری لە دەرەنجامی بەڕێوەبردنی دەوڵەت، لە دەرەنجامی ئەو هۆکارە نوێیانە کە دێتە کایەوە، تەجاوز بکەی لەو (10) ملیارە، بەڵام حیسابەکەی تر کە (5) ملیارە وەکو خۆی ماوەتەوە، یان بووە بە (4) ملیار، یان بووە بە (3) ملیار، دوایی بە پێی ئەزموون و بە پێی بۆچوون، ئەو (3) ملیارە دەمێنێتەوە و ئەو یەکە تەجاوزی کردووە لە (10) ملیار، لەبەر ئەوە تۆ مەبدەئێکی سەرەکی، موناقەلە مەبدەئێکی سەرەکی یە لە موازەنە، بۆ ئەوەی ئەو باڵانسە وەرگریتەوە، دەسەڵات دەدرێ، جا ئیتر ئەو دەسەڵاتە لەسەر ئاستی وەزیری دارایی دەبێ، لەسەر ئاستی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەبێ، ئەگەر وردی بکەینەوە لەسەر ئاستی وەزارەتەکان دەبێت، ئەو کاتە ئەو موناقەلەیە دەکرێ بۆ ئەوەی ئەو باڵانسە دروست بکرێ، لەبەر ئەوە ڕاوەستانی موناقەلە لە نێوان حیسابات بە تایبەتی حیسابەکانی میزانیەی تەشغیلی کە هەمانە، لە ڕاستی دا ڕاوەستاندنی تەنفیزی موازەنەکەیە، لەبەر ئەوە ئیمکان نیە مەبدەئی موناقەلە نەمێنێ، یاخود لە بەینی ئەو سیانە نەمێنێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیت؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەر دەمەوێ مەنافیعی ئیجتیماعی باس بکەم، چونکە مەنافیعی ئیجتیماعی تەبەروعات و ئیعانات نییە هەمووی، کە ئێستا لەهەر سێ سەرۆکایەتیەکە لای دەدەن، تەبەروعات و ئیعاناتە، ڕەواتبی تەقاعودیە، زەمانی ئیجتیماعی یە، سندووقی تەعویزاتە، (متضرري الحرب)، (بدلات العسكريين)، (نظام التوزيع العام)، (إغاثة و المعونة الإجتماعية للمهجرين)، ئەوانەی کە نەخۆشن، ئەوانەی کە وەفات دەکەن هی پارە وەردەگرن، هی دایکیان، هی برایان، هی باوکیان، ئەوە نیزامێکی خاصی خۆی هەیە، ئێستا کوڕو کچی شەهید کە ئیعفا دەکرێن لەپارەی ئەو پێنج ملیۆنەکە، ئەوانە هەمووی لە مەنافیعی ئیجتیماعی یە، ئایا

مەبەست لادانی ئەوفەقەرەیە لە هەر سێ سەرۆكایەتی یەكە هەموو ئەوانەیە، یاخود تەنها هەر تەبەروعات و ئیعاناتە؟ تەنها بۆ ئەوە من.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ئاخیر صیاغەتان بخوێننەوە، پێشنیارەكە ڕوون بكە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئایا پێشنیارەكە بە تەعدیل بخوێنمەوە یان ئەصڵی پرۆژەكە كە ئەو پێشنیارەی وەرگرت، ئەصڵی پرۆژەكە،

المادة الثامنة:

أولا/ لرئيس البرلمان.......

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز ئەوەل پێشنیارەكە، ئەصڵی ماددەكە دیارە، پێشنیاری ئەو ئەندامە بەڕێزانە هات، دەیخەینە دەنگدان، ئەگەر دەنگی هێنا، ئەوە دەچێتە شوێن ماددەكە، ئەگەر دەنگی نەهێنا ماددەكە وەك خۆی دەمێنێتەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثامنة:

أولاً/ لرئيس البرلمان إجراء المناقلة ضمن الإعتمادات الخاصة بالبرلمان عدا المنح و الإعانات.

ثانياً/ لرئيس مجلس القضاء إجراء المناقلة ضمن الإعتمادات الخاصة بمجلس القضاء عدا المنح و الإعانات.

ثالثاً/ لوزير التخطيط و بناءاً على طلب الوزارة المعنية إجراء المناقلات اللازمة...

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، تەنها بۆ دوو برگە ئەوە بەكار دێت، واتا ئەوەی كە خوێندمەوە، داوا لە سەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەم بخرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز ئێمە پێشنیارەكە دەخەینە دەنگدان، من ڕوونی دەكەمەوە، پێشنیارێك هاتووە و موناقەلە نەكرێت، لە مینەح و ئیعانات، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە موناقەلە نەكرێت، تكایە دەستی بەرزبكاتەوە؟ دوایی سیاغەكەی ڕێك دەخەین، 21 بەڕێز لەگەڵ ئەوە بوو نەمێنێتەوە، كێ لەگەڵە وەكو خۆی بمێنێتەوە، 68 بەڕێز لەگەڵدایە وەكو خۆی بمێنێتەوە، لەبەرئەوە بەزۆرینەی دەنگ وەكو خۆی مایەوە، ئێستا بۆ پێشنیارەكەی تر، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری دووەم/ سیاغەكەی بە عەرەبیەكەی (الغاء المنافع الاجتماعية للرئاسات الثلاثة فى الاقليم).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

پێشنیارێك هەیە، كە ئەو مەنافعی ئیجتماعی لە هەرسێ سەرۆكایەتیەكە بسەندرێتەوە، لەغو بێ، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە مەنافعی ئیجتماعی لای سەرۆكایەتیەكان نەمێنێ و ئیلغا بێت، تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ 24 بەڕێز لەگەڵ دایە كە نەمێنێ، كێ لەگەڵ دایە وەكو خۆی بمێنێتەوە؟ 64 بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە كە بمێنێتەوە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، ئێستا گشت ماددەكە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، كاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا ماددەكە دەخوێنمەوە پاش وەرگرتنی ئەو پێشنیارانە كە قبوڵ كرا و دەنگی لەسەر درا.

المادة الثامنة:

اولاً: لرئيس برلمان كوردستان اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بالبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات الخاصة بمجلس القضاء، كما وله صلاحية الصرف مباشرة.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناءاً على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة لنفس الوزارة، وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة أو القضاء وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا گوێتان لێی بوو كێی لەگەڵە؟ نیزامی فەرمووو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوێنێ پێشنیارێك هەبوو كە گواستنەوە لە نێوان تەشغیلی و وەبەرهێنان دا نەكرێت، چەند ئەندامێك لێرە ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە لە ئەحكامی ختامی دێت و حازرمان كردووە، ئەو كاتە بێ بەسەرچاو، بەڕێزان وەكو ئەوەی كاك عونی خوێندیەوە، كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ 63 بەڕێز لەگەڵە، كێ لەگەڵ دانیە؟ 19 بەڕێز لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، ئێستا بۆ ماددەی 8 لە ئەسڵی پرۆژەكە كە دەكاتە ماددەی 9، كاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة:

اولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولا يجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التي يتقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى، وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لا يجوز اجراء المناقلة بين المحافظات فيما يتعلق بتخصيصات اعمار وتنمية مشاريع الاقاليم والمحافظات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟ كاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی پەسەندی دەقی ئەو ماددەیە دەكات كە وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان؟ د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەكە دەكەین و هیچ تێبینیمان لەسەری نیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیتان؟ كاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز دبایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەكە دەكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لەسەر ماددەی 9 كە لە ئەسڵی پرۆژەكە ماددەی هەشتە، كێ ئەیەوێ قسە بكات ناوتان دەنووسین؟، ئێستا ئەم بەڕێزانە دەیانەوێ موداخەلە بكەن، بلال سلێمان، هاژە سلێمان، سیوەیل عثمان، كاوە محمدامین، حسن محمد، سەمیرە گۆران، ژیان عمر، عظیمة، عبدالسلام، كاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە، ئێمە پێشتر بڕیارماندا کە ئەم بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان نەیەتە ناو میزانیە وڕاستەوخۆ بدرێت بەخۆیان، کەواتە ئێمە پێویست ناکات ئێمە لێرە باسی بکەین، لەبەرئەوەی کە ڕاستەوخۆ دەدرێت بەخۆیان پارەکە تەوزیع دەکرێ و خۆیان تەسەروفی لەسەر دەکەن، پارێزگاکان نایەتە ناو بودجە، خاڵی دووەم/ من پێموایە ئەو موناقەلە داراییانەی کە دەکرێت پێویستە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە بەزووترین کات، یەعنی لە هەر کاتێك کە موناقەلەکە کرا، بەزووترین کات دا بە کتاب ڕەسمی و لیژنەی دارایی پەرلەمانی لێ ئاگاداربکاتەوە، بۆ ئەوەی پەرلەمان ئاگاداری موناقەلەکان بێت بەوردی بزانێ ئەو موناقەلانە لە کوێ کراوە و چۆن کراوە؟، بۆ ئەوەی لەکاتی بەدواداچوون دا بتوانێ موتابەعەی بکات و لێپرسینەوەی لەگەڵ وەزارەت بکات بە شێوەیەکی ورد تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی بڕگەی 3 لە ماددەی 9 کە دەڵێ نابێ گوێزانەوە لەنێوان پارێزگاکان دا بکرێت لەوەی پەیوەندی بە بڕە پارەی ئاوەدانکردنەوە و پەرەپێدانی پرۆژەکانی هەرێم و پارێزگاکانەوە هەیە، بەڕاستی من پێشنیار دەکەم کە ئەو بڕگەیە لابرێ، چونکە ناکرێت گوێزانەوە لەنێوان پارێزگاکاندا نەکرێت، ئەگەر پارێزگایەك پێویستی زیاتر بێت یاخود حاڵەتێکی زۆر زەرور بێت، بۆ یەعنی ئەو گوێزانەوەیە نەکرێت؟ بۆیە من لەگەڵ ئەو بڕگەیە نیم کە لەماددەکە دا هەبێت، یەعنی ئەو بڕگەیە لابرێت،زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم لەو ماددەیە شوێنێك بدۆزینەوە لە بۆ ئەوەی کە پێشنیارەکەی دوێنێ کاك دڵشاد کردی کە چەند ئەندام پەرلەمانێك پشتیوانیان لێی کرد، واتە موناقەلە لەبەینی واتە لە ئیستسماری لە بۆ تەشغیلی نەچێت، ئەگەر لێرە جێی بۆ بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ئەوە ڕوونمان کردەوە بە ماددەیەکی تایبەت لە ئەحکامی ختامی دای دەنێین بە وازحی ڕوونی دەکەینەوە کە لە ئیستسماری بۆ هیچ لایەنێك نەڕوات، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 8 باسی ئەوە کرا کە نابێ و ئەو میزانیەی تەخسیس دەکرێت بۆ مەشاریعی ئیستسماری لە قەزا موناقەلەی پێ بکرێت، بڕگەی 3 لە ماددەی 9 (لایجوز اجراء المناقلة بین المحافظات والاقضیة)ی بۆ زیاد بکرێت بۆ ئەوەی گونجاو بێت لەگەڵ ماددەی پێشوو، چونکە ئێمە دەنگمان لەسەری دا موحافەزات و ئەقزیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، پەیوەندی بە پارێزگاکانەوە هەیە، هینی ئەقالیم، سمیرە خان فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نسبەت ماددەی 8 کە بووە بە ماددەی 9، من پشتگیری ماددەکە دەکەم وەکو خۆی کە بمێنێتەوەو هەروەها وەزیری دارایی چەند ڕۆژە لێرەیە و ئاگادارە لە هەموو شتەکان پێویستە ئاگادار بێت، لە هەموو ئەوانەی کە پەیوەندی بە دارایی هەیە، بەڵام لە بڕگەی سێیەم من حەز دەکەم صیغەکە، ئەگەر دابڕێژرێنەوە کە لێرە واهاتووە، لا یجوز اجراء المناقلة من المحافظات، فیما یتعلق بالتخصیصات لاعمار و تنمیة مشاریع الاقالیم و المحافظات، ئەگەر صیغەکە وا دابڕێژرێتەوە، لا یجوز اجراء المناقلة في تخصیصات و تنمیة المحافظات، بکرێ، و التنمیة بین المحافظات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز محمد فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو جەدوەلەی کە لەگەڵ قانونەکە هاتووە، جوزئێکە لە قانونەکە، ئەو جەدوەلە و لەگەڵ ماددەکانی پێشوو کە لە قاوونەکە هاتووە، بریتین لە رووحی ماددەکە، بۆیە لە قانوندا، لە ماددەکەدا، دائیمەن مرونەتێك نیشان دەدات بە هۆی ئەوەی کە موناقەلە حەقە بدرێ بە وەزیری مالیە، بەڵام لێرە پێویستە تەوازونێك رابگیرێ بەینی پاراستنی روحی ماددەکە و لە بەینی ئەو مرونەتە، بۆیە بەرای من دەبێ لێرە بە (لایجوز) دەست پێبکات، کە بگوترێ: لا یجوز اجراء ایة مناقلات مالیة، الا اذا توافرت اسباب جوهریة تبرهن مثل هذه المناقلات، یعني بلایجوز دەست پێبکات، ئینجا رێگا بە حەقی موناقەلە بدات، بە نیسبەت رەقابەی پەرلەمانی، بۆ ئەم مەسەلەیە، ئێمە دەزانین دوو جۆر رەقابە هەیە، رەقابەیەکیان رەقابەی ئەرقامە، تەفاصیلی ئەرقامە، کە هەم لە لایەن تەدقیقی داخیلی و وەزارات و لە لایەن دیوانی رەقابەی مالی دەکرێ، بەڵام رەقابەی پەرلەمانی زیاتر بۆ جێبەجێ کردنی قانونەکەیە، بۆیە وەختێك موناقەلە دەکرێ، زەرووریە وەزیرە بەڕێزەکان ئیعلامی پەرلەمان بکەن، بۆ ئەوەی بتوانرێ، بە تایبەتیش دوێنێ ئەم

پێشنیارە لە لایەن چەند ئەندام پەرلەمانێك كرا، وا تەحلیل كرا كە دەیەوێ موشارەكە بكات، بەراستی مەبەستی مە موشارەكە نەبوو، مەبەستی ئەوە زیاتر ئیعلام بكرێ بۆ پەرلەمان بۆ ئەم مەسەلەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ژیان عومەر فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ماددەكە دەكەم وەكو خۆی، كە بە تایبەتی ئەگەر بێ صەلاحیەت بدرێ بە جەنابی وەزیری دارایی، بە نیسبەت بڕگەی سێیەم كە نووسراوە: نابێ گوێزراوە لە لایەن پارێزگاكانەوە بكرێ، من پێشنیار دەكەم كە بكرێ بە: نابێ گوێزانەوە لە نێوان پارێزگاكان و ئیدارەكان بكرێ، وەكو ئیدارەی گەرمیان، چونكە ئەوانیش بەڕێوەبەرایەتی گشتیان هەیە و صەلاحیەتیان هەیە وەكو پارێزگاكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عظیمة نجم الدین فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی نۆیەم، بڕگەی یەكەم، وەزیری دارایی و ئابووری، ئەو دەسەڵاتەی هەیە كە گوێزانەوە لە نێوان پشتیوانەكانی یەك دەروازە بكات، من پێم وایە لە دەروازەی وەبەرهێناندا هیچ دەروازەیەك نەكرێ، خاڵی دووەم: وەزیری دارایی و ئابووری بۆی هەیە گوێزانە لە نێوان پشتیوانی دەروازەكانی بودجەدا بكات، بە ئامانجی دابین كردنی و خەرجكردنی ئەو فەرمانانەی كە بڕیار دەدرێ، من پێشنیار دەكەم، لە مینەح و لە ئیعانات و لە مەنافیعی ئیجتیماعی هیچ گواستنەوەیەك نەچێتە سەر ئەو بەشە لە دەسەڵاتی وەزیری داراییش نەبێ كە گواستنەوە لە هیچ بەشێكەوە بۆ ئەو سێ بەشە بكرێت، خاڵی سێیەم: نابێ گوێزانەوە لە نێوان پارێزگاكاندا بكرێ لەوەی كە پەیوەندی بە بڕە پارەی ئاوەدان كردنەوە و پرۆژەكانی پەرەپێدانەوە هەیە، من پێم وایە نەك تەنها لە نێوان پارێزگایەك بۆ پارێزگایەكی تر، لەناو پارێزگایەكیشدا بۆ قەزا و ناحیەكان و لادێیەكانیش، ئەو پرۆژانەی كە پەسەند دەكرێن، گوێزانەوەی تێدا نەكرێ، دوای پەسەند كردنی پرۆژەكان و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەس موناقەلە دەنگ درا لەسەری لە ماددەكەی پێشتر، بەڕێز عبدالسلام بەرواری فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم، ئەوەی داوا ئەکەن کە پەرلەمان ئاگادار بکرێ، پێشنیار دەکەم لە یەکەم و لە دووەم، یان لە جێگایەکی تایبەت، پەرلەمان بەو گۆڕانکاریانە ئاگادار بکرێ، لە کاتی بانگکردنیان یان موتابەعەیان، تاکو بزانین ئەو گۆڕانکاریە کراوە، سێیەم، ئەگەر وەکو خۆی بمینێت، من تەصەور دەکەم تەحصیل حاصلە و لابردرێ، چونکە ئێمە بڕیارمان دا، یەك: بڕیارمان دا ئەو بودجەی ئیعماری موحافەزات جودا بکەین، دوو : خۆی کە پارەکە کە دێت ئەصڵەن لە مەرکەزەوە، بۆ موحافەزەکە تەرخان کراوە و بە ناو، واتا تۆ هیچ دەسەڵاتێکی گۆڕانکاریت نیە، ئەگەر بەو نەصە بیت، ئەو نەصە زیادە، چونکە ئەوە ئەگەڕێتەوە ئەو کاتەی ئێمە، میزانیەکەمان یەك خستبوو، بەڵام لێرە سوئال ئەوەیە، ئایا پێویست هەیە ئێمە لێرە بە جودا باس بکەین، ئەو مەبدەئەی لە خاڵەکانی تر هاتووە، کە پرۆژەکان لە موحافەزە بۆ موحافەزە نەگوازرێ؟، ئەگەر وا بێ، دەبێ صیاغەکە بگۆڕین و بیکەینە گشتی، ئەگینا ئەگەر مەبەست تەنها ئەو میزانیەی بووژاندنەوەی پارێزگاکانە، من تەصوەر دەکەم ئەگەر برادەرانی دارایی هاوکاریم بکەن، خۆی ئەصڵەن نابیت، چونکە خۆی کە دێت، بەناوەوە هەر بۆ موحافەزاتە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، موداخەلەکان تەواو، ئێستا داوا لە جەنابی وەزیری دارایی دەکەین، ئەگەر ئەو وەڵامێکی هەبێ، فەرموون.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەموو ساڵێك، جەداویلەکان کە ئەنێرین، دیارە موتەفیق علیە تێدایە، مونەقەحی تێدایە، لەوێدا موناقەلاتەکان دەرئەکەوێ، موناقەلە کە ئەکرێت لە هەموو شوێنێك وا موتەبەعە، تەبیعی موناقەلە بێ سەبەب ناکرێ، ئەسبابی خۆی هەیە کە ئەکرێت، زۆر جار لە سەر داوای وەزیری مەعنی ئەکرێت ئەو موناقەلاتانە، بەڵام ئێمە هەموو موناقەلەیەك، پێش ئەو جەلسەیەش، هەموو موناقەلەیەك ئێمە سورەتی ئەدەین بە دیوانی چاودیری، پێشی ئێستاش دراوە، دیوانی چاودێری دارایی، ئەو دەزگایەیە کە تابیعە بەم پەرلەمانە بەڕێزە، ئەوانن هەڵئەسن بە تەدقیق کردنی ئەو جۆرە شتانە، لە کوێ ببینن کە خەلەلێك هەیە لەو موناقەلەیە، یان سەبەبێکی موعەیەن نیە و موناقەلە کە کراوە، ئەوان ئیعتیرازی خۆیان ئەنووسن و بەرزیشی ئەکەنەوە، من بۆیە کە ئێمە ئەیدەینە ئەوان، یەعنی ئەوان دێن لە تەدقیقدا ئەوان بەشداری ئەکەن، ئەوان ئەزانن موناقەلاتەکان چۆن کراوە و بۆچی کراوە؟، ئەسبابەکانی هەر هەمووی، بەس لەسەر ئەوەشەوە، ئەگەر بەڕێزتان پێتان باشە و گومان لە موناقەلەتەکانیشتان هەیە، ئێمە مانیعمان نیە، خۆ ئێمە چۆن ئێوە بڕیار بدەن وا دەکەین، نوسخەیەکیش لە موناقەلاتەکانتان ئەدەینێ، ئەو وەختە ئێمە ئەیدەینە ئەنجومەنی وەزیران و رەقابەی مالی و بە ئێرەشی ئەدەین، بەڵام نازانم ئەوە خۆتان ئەیزانن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز لێژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێزد.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە راستیدا لە دەرئەنجامی ئەو موناقەشاتانەی كرا لە نێوان ئەندام پەرلەمانەكان و پێشتریش، پێش ئەم دانیشتنە، ئێمەش هەر پێشنیارێكی ئاوامان خستە روو، كە ئەگەر بكرێ، بۆ ئەوەی ئەو بەرچاو روونیە زیاتر بێت، گومان نەمێنێ وەكو ئەڵێن گومان هەیە، با وێنەیەك لە ئەوامری موناقەلات بێت بۆ پەرلەمان، سەرۆكایەتی پەرلەمانیش دابەشی بكات بەسەر لێژنەكان، بەس ئەوە یەعنی بەوە كۆتایی دێت ئەو مەوزوعە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەتی موناقەلات لە ماددەی پێشوو باسی لەسەر كراو و دەنگی لەسەر هێندرا و كۆتایی پێ هاتووە، ئەمما مەسەلەی ئەوە كەوا هەموو موناقەلەیەك وەزارەتی مالیە راپۆرتێدا بدات بە پەرلەمان، ئێمە لە پەرلەمان بەگوێرەی نیزامی داخیلی ناو پەرلەمان ئیشی خۆمان دەكەین، هیچ بابێك و فەصلێكمان نیە كە ئیلزامی وەزارەت بكات لەو بابی موناقەلانە راپۆرتێكمان بداتێ، ئەگەر بشمان داتێ، ئێمە ناتوانین وەكو لە نیزامی داخیلی تەعامولی لەگەڵدا بكەین، حیكمەتی دانی ئەو نوسخەیە چیە بماننداتێ؟، خۆ ئێمە دائیرەیەكمان هەیە پێی ئەوترێ دیوانی رەقابەی مالی، ئێمە نابێ بەو هەموو چاوی گومان و شكەوە سەیری هەموو دام و دەزگاكان و وەزارەتەكانی خۆمان بكەین، ئێمە لێژنەی تایبەتیمان هەیە لەناو پەرلەماندا، لێژنەی مالیە هەیە، لێژنەی یاسایی هەیە، سەرجەم لێژنەكانی دیكە هەیە، خۆ ئەتوانن دوایی ئەو لێژنانە بچن لە دوای وەزارەتەكاندا بما فیە وەزارەتی مالیە، تەعقیبی ئیشەكانیان بكەن، ئەگەر خەلەلێك هەبوو خوا نەخواستە، ئەو كات دەتوانن لەگەڵ رەقابەی مالی، لەگەڵ پەرلەماندا، قسەی خۆیان لەسەری بكەن، لەبەر ئەوە هیچ پێویست ناكات وەزارەتی مالیە، لەسەر ئەو موناقەلاتانەی كە هەیەتی، هیچ راپۆرتێك بدات بە پەرلەمان، چونكە جێی خۆی ناگرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز د.رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی كە خرانە روو، زیاد كردنی قەزا لە دوای وشەی پارێزگا بۆ بڕگەی دووەمی ئەو ماددەیە، ئەوە ئەو بودجەیە تایبەتە بە پارێزگاكان و هەرێمەكان، بۆیە بە هیچ شێوەیەك ناكرێ نە قەزا

زیاد بکرێ، نە یەکە کارگێڕیەکان، کە بودجە تەرخان کرا بە پێی بودجەی ئیتیحادی ساڵی یاسایی 2011، تەنها بۆ موحافەزات و ئەقالیمە، نە دەتوانین قەزا زیاد بکەین، نە دەتوانین یەکەی کارگێری زیاد بکەین، هەر تەنها ئەو تێبینیەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، لیژنەی یاسایی، ئەو پێشنیارەی کەکرا و روون کرایەوە، بۆ ئەوەی بیخوێنینەوە و بیدەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

صیاغەکە بەو شێوەیە دەبێت:

اجراء المناقلة بين المحافظات، فيما يتعلق بتخصيصات الاعمار و تنمية مشاريع الاقاليم و المحافظات و اعلام البرلمان بذلك.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا پێشنیارێك هەبوو کە ئەو موناقەلەیە، وەزارەتی دارایی و وەزارەتی تەختیت، پەرلەمانی بە نووسراو ئاگاداری بکاتەوە، روونکردنەوەش لای ئەندامانی پەرلەمان هەبوو، کە ئەمە لە لایەنی وەزیریشەوە ئەمە عایدی دیوانی چاودێری داراییە، وەکو باسی کرد، ئەندامێکی بەڕێزیش ئیشارەتی بەوە کرد کە ئەمە کاری ئێمە نیە، ئێمە لەگەڵ رەقابەی دارایی ئەمە ئەکەین، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەیە پێشنیارەکەی کە کرا و کە هەمووتان گوێتان لێ بوو، پەسند بکرێت؟، تکایە دەست بەرز بکات، زۆر سوپاس، 27 بەڕێز لەگەڵدایە کە پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێت، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە پەرلەمانی لێ ئاگادار نەکرێ؟، وەکو خۆی بمینێتەوە؟، 50 بەڕێز لەگەڵ ئەوەدایە کە وەکو خۆی بمینێتەوە، بۆیە بە زۆرینەی دەنگ رەت کرایەوە ئەم پێشنیارە، پێشنیاری دووەم، لیژنەی دارایی، موناقەلە لە بەینی موحافەزات لابردرێ.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە مادەم باسی موازەنەی ئیقلیم هەمووی دەکەین و، موحافەزەتەکانیش راستە لەوانەیە ئەو موازەنە شێوەیەك لە ئەوەی تایبەتمەندی خۆی هەبێت، بەس بەرای ئێمە باشتر وایە وەکومادەدەیەکی یاسایی لە پرۆژە یاساکە هەبێ، بوونی لە نەبوونی باشترە، ئەو کاتە بەرچاوروونی زیاتر ئەبێ کە ئەو موناقەلەیە ناکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیری دارایی رەئیتان لەسەر ئەو بڕگەیە تکایە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر هەبێ، باشترە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێزان، ئێستا لیژنەی دارایی و وەزیری دارایی، پێیان وایە کە ئەو پێشنیارە پەسند بکرێ، تکایە پێشنیارەکە ئاخیر جار بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکە، ئیلغا کردنی بڕگەی سێیەمە لەماددەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

موناقەلە، پێشنیارەکە ئەوەیە، لە بەینی موحافەزات لاببردرێ، بۆیە ئێستا ئەیخەینە دەنگدانەوە، بەوانەی ئەیانەوێ موناقەلە لاببردرێت دەنگی بۆ ئەدەن، یان ئەوەشی بیەوێ وەکو ئەصڵی ماددەکە بمینێتەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە موناقەلە لە بەینی پارێزگاکان لاببردرێ تکایە دەستی بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس، بەڕێزان، هەر بۆ روونکردنەوە، کە موناقەلە لاببردرێ، ئیلغای فەقەرە سێ لە ماددەکە ئەکات، کێ لەگەڵ ئەوەیە موناقەلە لاببردرێ؟، کە بڕگەی سێ لە ماددەی هەشت لە ئەصڵی پرۆژەکە و کە ئێستا ماددەی نۆیە، 6 بەڕێز ئەیەوی بڕگە سێ ئیلغا بکرێت، کێ لەگەڵ ئەوەدایە بمینێتەوە؟، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا گشت ماددەکە پاش تەعدیلاتەکە جارێکی تر بخوێننەوە بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة التاسعة:

1-لوزير المالية و الاقتصاد، صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد، باستثناء فصل الرواتب، حيث يجوز النقل اليه و لا يجوز النقل منه.

2-لوزير المالية و الاقتصاد، اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التي يتقرر فك ارتباطها بوزارة و الحاقها بوزارة اخرى، و للوزير المختص، اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

3-لا يجوز اجراء المناقلة بين المحافظات فيما يتعلق بتخصيصات اعمار و مشاريع الاقاليم و المحافظات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی قسەتان کردووە، ئێستا بۆ دەنگدانە ئەوەی کاک عەونی خوێندیەوە، کێی لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 61 بەڕێز لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدا نیە؟، 13 بەڕێز لەگەڵدا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا بۆ ماددەی 10 فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العاشرة:

1-للوزير المختص، صلاحية .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی یەك دەقە، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێرە پەرلەمانی كوردستانە و تەمسیلی هەموو گەلی كوردستان دەكات، ئەوەندەی من دیقەتی دەدەم، پرۆژەی یاساكان بە گۆڕانكاری و بە گۆرانەكاریەكانەوە، هەمووی بە عەرەبی ئەخوێندرێتەوە، ئەندامانی پەرلەمانیش بە شێوەیەكی گشتی ئاگاداری نین، بۆیە من داوا دەكەم لێرە، لەبەر ئەوەی زمانی ئێمە زمانی كوردییە، ئەگەر لێرە بە كوردی نەخوێندرێتەوە، ئەی پەنا بۆ كوێ بەرین بە زمانی كوردی بخوێندرێتەوە؟، بۆیە من داوا دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دەست خۆش، سوپاست دەكەم، تكایە بەكوردیش بیخوێننەوە، زۆر راستە و لە جێگای خۆیەتی.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العاشرة:

اولآ: للوزير المختص، صلاحية الصرف بما لا يزيد على 350 مليون دينار عن كل حالة، و لـه تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالا يزيد عن 250 مليون دينار.

ثانيا: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة، صلاحية الصرف بما لا يزيد على 300 مليون دينار لكل حالة.

ثالثا: يراعى في اولآ و ثانياً ما يلي:

1-ان يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية و للاغراض المحددة لها.

2-التقييد بالاعتمادات المخصصة بالموازنة العامة و لا يجوز الدخول في الالتزام بالصرف بما يزيد عن ما هو مخصص في الموازنة.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆیەم لە ئەصڵی پرۆژەكە كە دەبێتە ماددەی دەیەم:

یەكەم: وەزیری تایبەتمەند، دەسەڵاتی خەرج كردنی هەیە بە بڕی كە لە 350 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر حاڵەتێك، بۆشی هەیە كە دەسەڵات بە سەرۆك فەرمانگەكانی سەر بەوەزارەتەكەی بدات، كە بڕی تا 250 ملیۆن دینار خەرج بكەن.

دووەم: ئەو سەرۆك دەستانەی کە سەر بەوەزارەت نین، دەسەڵاتی سەرف کردنیان هەیە تا 300 ملیۆن دینار بۆ هەر حاڵەتێك.

سێیەم: لە یەکەم و دووەمدا، ئەمانەی خوارەوە ڕەچاو دەکرێن.

1-خەرجکردن بە گوێرەی پشتیوانی پەسند کراو لە بودجەی گشتی ساڵانە دەبێت و بۆ ئەو مەبەستانەی بۆیان دیاری کراوە.

2-پابەند بوون بەو پشتەوانەی کە لە بودجەی گشتیدا تەرخان کراوە، ناشکرێ خووەبەستە بە خەرجکردن بکرێ بە زیاتر لەوەی کە لە بودجەدا تەرخان کراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی دارایی رەئیتان؟

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ماددەکەداین، تەنها لە لێژنەی دارایی تەسبیتی خاڵێکمان کردووە لە دووەم، کەوا سەرۆك دەستەکان دەسەڵاتی خەرجکردنیان لە 300 ملیۆن دینارەوە بۆ 250 ملیۆن دینار، ئەمە تەنها پێشنیاری لێژنەی داراییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی رەئیتان؟

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەنها پشتگیری لە ماددەکە دەکەین، بەڵام پێشنیاری زیادکردنی بڕگەك دەکەین، کاتی گفتوگۆکردنی بودجە لەسەر ئەوە پێشنیار هەبوو کەوا وەزیری کشتوکاڵ تۆزێك دەسەڵاتی پێ بدرێ بۆ ئەوەی بڕێك پارە لە کاتی پێویست دەسەڵاتی هەبێ کەوا سەرف بکرێ، بۆیە پێشنیار دەکەین بڕگەی چوارەم لەو ماددەیە زیاد بکرێ، ئەگەر ڕێگە بدەی بڕگەکە بخوێنمەوە:

بڕگەی چوارەم زیاد بکرێ بۆ ئەم ماددەیە، عەرەبیەکەم لەبەردەستدایە:

رابعاً: لوزير الزراعة و الموارد المالية، صلاحية صرف المواد المخصصة للاعانات الزراعية، لتدارك الاحتياجات في وقتها المناسب و بالتنسيق مع وزير المالية و الاقتصاد.

بکرێتە بڕگەی چوارەم بۆ ئەو ماددەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر ڕەئیتان؟

بەڕێز شیخ باز تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، کە باسی وەزیری زیراعە بکرێ، بە تایبەتی ئەبێ ئەوە باسی هەموو وەزیرەکان بکرێ، ئەو دەسەڵاتە بە هەموو وەزیرەکان بدرێ، نابێ ئیستیسنای یەك وەزیر بکەین، هەموو کەسێك لە وەزارەتی تایبەتمەندی خۆیان، ئیش و کاری لەو بابەتانەی هەیە، پێویستی بەوە هەیە ئەو دەسەڵاتەی پێ بدرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەو ڕوونکردنەوەی بەڕێز وەزیری دارایی، لەم بڕگە زیادە بۆ ئەم ماددەیە، تەنها تەئکید خراوەتە سەر بابەتی ئیعانات، وا تێ ئەگەم ئیعانات بە تایبەتی پابەندە بە وەزارەتی زیراعەوە، بۆیە بەو شێوەیە ئیقتیراحەکە کراوە، مەرج نیە هەموو وەزارەتەکان بابەتی ئیعاناتیان هەبێ، تەنها وەزارەتی زیراعەیە، ئەوە وەکو ڕوونکردنەوەیەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەرتی زیراعە کەرتێکی زۆر زۆر موهیمە و دەبی هەموومان گرنگی پێ بدەین و هەموومان موتەفیقین لەسەری، وەزارەتی زیراعە گلەیی ئەوەی هەیە دەڵێت، ئێمە لەکاتێ کە پێویستیمان مەسەلەن بە کیمیاوی بوو، جووتیاران، یان کاتی کڕینی تۆ، ئیجرائات تاخیر دەبێ، کە کیمیاوی دێت وەختەکە ڕۆیشتووە، تۆیەکە دێت، مەوسمەکەی ڕۆیشتووە، بۆ ئەوەی ئێمە پشتیوانی کەرتی زیراعی بکەین، ئەم ئیشکالانە حەل بکەین، پێشنیاری ئەم بڕگەمان کردووە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی دەیەوێ قسە بکات ناویان ئەنووسین، فەرموون، ئەو بەڕێزانە ئەیانەوێ قسە بکەن، پەریهان قوبلای، بەشیر خلیل، بەفرین خلیفە، جلال، ڤیان، عظیمة،

سیوەیل، سمیرە، ژیان، زکیە، صباح، نەریمان، شیرزاد، عبدالرحمن، عمر هەورامی، شەونم، هەوڕاز، کەسی تر هەیە؟، پەریهان خان فەرموو.

بەڕێز د.پریهان قوبلای:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە رای لێژنەی یاسایی دەکەم، کە بلێین ئەو حەصری صەرفە نەبێتە، با بلێین بڕی پارەکە دیار بێت بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ، بەلاّم ئەو موشکیلەیە هەموو وەزارەتەکان ئەگرێتەوە، ئەگەر بێن ئێمە ئەو صەلاحیەتەی صەرفە، بڕەکەی دیاری نەکەین، بیدەین بە هەر وەزارەتێك و لە بودجەی خۆی سەرف بکات، وا بزانم ئێمە موتابەعە کردنی پەرلەمانیش بۆ ئەو وەزارەتانە و بۆ پرۆژەکانی کە دیاری کراوە بۆ وەزارەتەکان ئاسانتر دەبێ، ئێمە لە خیلالی بەدواداچوونمان، بۆ نموونە بۆ وەزارەتی پەروەردە، کەدەچی بۆ لایان سەیر دەکەی، داوای سۆپایەکیان کردووە، ئەمە زۆر زۆر بەسیتە، بەلاّم لەبەر ئەوەی وەستاوە لەسەر پارەی بۆ تەرخان بکرێ، گەیشتووەتە هاوین، وەزارەتی تەندروستی، بۆ نموونە تا ئێستا دوو ساڵە، صاڵەیەکی نازوور هەیە، لەبەر ئەوەی غازی CO_2 کە بلێین نیە، بە 60 هەزارە و نەیانتوانیوە صەرفی بکەین، ئەمە پاساوی مودەرائی عام و وەزارەتەکان ناهێڵێ، بۆ ئەوەی کە ئەو حەصری صەرفە نەمینێ، من داوا ئەکەم ئەو بڕە لابېردرێ و بتوانن لە بودجەی وەزاەرتەکەی خۆیان بتوانن صەرفی بکەن بۆ پێداویستی خۆیان و پرۆژەکانیان، زۆ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز د.بەشیر فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ماددەیەدا ناروونیەك هەیە، ئەوەی کە مەبلەغی صەرفەکە دیارە کە زیاد کراوە لە 200 ملیۆنەوە، ئەمساڵ بوویتە 350 ملیۆن، بەلاّم ئێمە وەکو ئەوەی کە باس کراش دوێنێ، لە زۆربەی یان لە هەموو لێژنەکان، کاتێك کە مودیر عام بانگ دەکرێن، کاتێك کە وەزیر بانگ دەکرێ،یان سەرۆك لێژنەکە، یەکەم گلیەییان ئەوەیە کەوا ئەوان دەستیان کراوە نیە لەو مەبلەغەی کە بۆیان تەرخان کراوە، زیاتر لە نیوەی مەبلەغی موخەصەص لە میزانیە، دەگەڕێتەوە بۆ خەزینە و ناتوانن سەرفی بکەن، بۆیە من پێم وایە ئەو 350 ملیۆنەش کەمە، یان ئیتلاقی بکەین یان زیادی بکەین، بەلای کەم بیکەینە 450 ملیۆن دینار، پاشان، لرؤساء الهیئات غیر المرتبطة بوزارة، مادام ئەوە مورتەبت نیە بە وەزیرەوە، بۆ صەلاحیەتی وەزیریشی نەدەینێ، بۆ نەفسی ئەو مەبلغەیش بۆ ئەوی دانەنێن کە وەزیر هەیتی، ئەوان هەر ئەصڵەن مورتەبت نیە بە وەزارەوە، کەواتە مادام ئەویش هەر نەفسی مەبلەغی وەزارەتی هەبێ، لە پاشان حاڵەتێکی دیکە دەڵێ،

للوزير المختص صلاحيه الصرف بما لا يزيد عن ئەوەندە لكل حالە، ئایا ئەوەندە صەرفە مانگانەیە یان هەموو ساڵی مالیە؟، لە خیلالی ساڵەکە هەمووی؟ لە مانگێکە؟ مادام با بنووسرێ شەریا، با تەئکید بکرێتەوە، پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایی، منیش زۆر پشتیوانی لێ دەکەم، کە بەراستی وەزارەتی کشتوکاڵ پێویستی بەوە هەیە، بەڵام وەزارەتەکانی تریش پێویستیان بەوە هەیە، وەزارەتی صیحەش پێویستی بەوە هەیە کە جاری وا هەیە دەبینی پێویستی بە هەندێ داو دەرمان هەیە کە لە وەختێکدا لەبەر بێ پارەیی ناتوانێ بیکرێ، ئێستاش زۆربەی نەخۆشخانەکانی حکومی تەماشای دەکەین، نەخۆش دەچێ لەوێندرێ ئیجباری دەکەن کە بچێ دەرمانەکان لە دەرەوە بکرێ، کە لە نەخۆشخانەکاندا نیە، بۆیە ئەمە پارە سەرف بکرێ بۆیان و دابنرێ، کە ئەمیش لەکاتی پێویستدا وەکو خۆی بڕە پارەی خۆی سەرف بکرێ، وەزارەتی پەروەردە لەکاتی ئیمتیحاناتدا کە دەبینی بڕە پارەیەکی پێویستە، بەڵام ناتوانین سەرفی بکەین لەبەر ئەوەی میزانیەی موحەددەدە، ناتوانێ سەرف بکات و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەڕای پشتیوانی کردنم لە دەقی ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی، بۆ دەست کراوەیی زیاتر بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ، دیارە کشتوکاڵ کەرتێکی گرنگی ئابووری هەرێمی کوردستانە، ئەگەر بێت و بە باشی خزمەتی ئەو بوارە بکرێ، تەصەور دەکەم ئەتوانێ پێداویستی بازاڕەکانی ناوەخۆ لەبەروبوومی خۆماڵی پڕ بکاتەوە، دیارە تەنها وەزارەتی کشتوکاڵیش نیە کە پێویستی بەو دەست کراوەییە هەیە، لە هەمان کاتیشدا کۆمەڵێك وەزارەتی تر هەن کە پێویستیان بەوە هەیە، وەکو وەزارەتی تەندروستیە، وەزارەتی شارەوانیەکانە، ئەمانەش پێویستیان بە دەستکراوەیی هەیە بۆ بەجێ گەیاندنی ئیش و کارەکانیان، دیارە لە ماددەی 9 ئەصڵی پرۆژەکە باس کرا، دەسەڵاتی خەرج کردن ئەدات بە وەزارەتەکان وهەروەها سەرۆکی فەرمانگەکان، ئەگەر ئێمە زیاتر باس لە دەستکراوەیی وەزارەتەکان، یان مەرکەزی ئیداری بکەین، ئەوە ئەوان پێویستیان بە زیاتر لەو بڕە هەیە بۆ خەرج کردنیان، بۆ ئەوەی ئەوەندە چاو لە دەستی وەزارەتی دارایی نەبن، چاوەڕێ بکەن تا ئەمرەکەی دەرئەکەن، پارەکەی بۆ سەرف ئەکەن، بۆیە من تکا ئەکەم کە ئەو ڕێژەیە زیاد بکرێ بۆ ئەوەی ئەو دەستکراوەییە زیاد بکرێ لە وەزارەتەکان و، کارەکان بە باشی جێبەجێ بکرێن، دیارە باسی سەرۆکی فەرمانگەکان کراوە، من پێم باشە، جگە لە وەزارەتەکان و سەرۆکی فەرمانگەکان، ئێمە یەکەی ئیداریمان هەیە، ئیدارەی گەرمیانمان هەیە، جگە لەوەش، سێ ئیدارەی تر لە بەرنامەمان هەیە، لە داهاتووشدا دەست بەکار ئەبن، پێم باشە بۆ ئەوەی باشتر ئەوانیش ئیش و کارەکانیان جێبەجێ بکەن، دەستکراوەیەك، ڕێژەیەك پارە، گوژمەیەك پارە بۆ ئەوان تەرخان بکرێ، تا ئەوانیش بە هەمان شێوە، ئیش و کارەکانی خۆیان جێبەجێ بکەن و ئەوەندە نەگەڕێنەوە، هەم بۆ حکومەت و، هەم بۆ وەزارەت، لە بڕگەی

دووەم، باس لە دەستکراوەیی یان دەسەڵاتی خەرج کردنی سەرۆك دەستەکان ئەکات، دیارە ئێمە لە کابینەی شەشەم، کۆمەڵێك وەزارەتی لێك دراوە و کۆمەڵێك وەزارەت هەڵوەشانەوە، بۆیە لە بری ئەوانە دەستە پێك هاتووە و، کۆمەڵێك دەزگای سەربەخۆمان هەیە، ئەمانە گرێدراون بە وەزارەت، ئەگەر ئێمە بێت و بە هەمان شێوەی وەزارەتەکان موعامەلەیان لەگەڵ بکەین، جا ئیتر ئێمە بۆ چی وەزارەتەکانمان هەڵوەشاندنەوە و لە بری ئەوانە دەستەکانمان دانا؟، بۆیە من پێم وایە، دەسەڵاتی خەرج کردن بۆ ئەوان، ئەو برە زۆرە، 300 ملیۆن بۆ هەر حاڵەتێك، لە هەمان کاتدا بۆ هەر وەزارەتێك 350 ملیۆن دیاری کراوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم 300 ملیۆنەکە کەم بکرێتەوە بۆ 200 ملیۆن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز جلال علی فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ دەستخۆشیم بۆ لیژنەی یاسایی، بۆ ئەو پێشنیارە، حەز دەکەم ئەوە روون بکەمەوە، کە گرنگی کشتوکاڵ، کە بە دڵخۆشییەوە ئەڵێم، کە ئێستا زۆربەی ئەندام پەرلەمان و حکومەتیش گرنگی پێ ئەدا، کە شتێکی ستراتیجیە، لەو خاڵەوە دەست پێ ئەکەم، بۆ داوا کراوە کە دەسەڵات بدرێتە وەزیری کشتوکاڵ، بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی ئەو پارەی سەرف بکات، رێژەی پارەکە هەموو ئیعانات لە 76,47٪ بۆ وەزارەتی کشتوکاڵە، دیارە ئەو پاڵپشتی و هاوکاریە کە ئیعاناتی زیراعیە، بۆ پێداویستی و پشتگیری جوتیارانە، هەر لە پێداویستیەکانی کە بۆ رۆژانە یان بە تەئکیدی بڵێین مەوسمیە، یەعنی ئەگەر لە مەوسیمی خۆیدا پێداویستی بۆ نەگات، مەسەلەن بۆ سەماد کە لە مەوسیمی خۆیدا پێی نەگات، بۆی ناکرێ، لەبەر ئەوە من پشتگیری دەکەم کە دەسەڵات بدرێتە وەزیری کشتوکاڵ بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی، کە ئەو پارەیە سەرف بکات و، وەزیری داراییش هەر بۆ وەبیر هێنانەوە کە من پێشنیارەکەم خوێندەوە و پاڵپشتی کرد، ئەوە زۆر پێویستە و ئێمە لە کۆبوونەوە لە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری لەگەڵ وەزیری کشتوکاڵدا، یەکێك لە گرفتەکانی ئەوە بوو، کە ئەمساڵ، بۆ نموونە باسی ئەکەم، کە سەماد ئەبوایە لە کاتی تۆکردندا سەماد هەبێ، لە مانگی دوودا هەبێ، لە مانگی سێ و چواردا سەماد تەوزیع کراوە، کە گلەیی و گازاندەیەکی زۆری جووتیارانی کوردستانی لێ کەتەوە، کە تەقدیر ئەکرێن بە سەرووی 100 هەزار جووتیار، ئەوە داوای زۆربەی خەڵکی کوردستانە، کە جووتیار و خاوەن ئاژەڵ و خاوەن زەوین، بۆیە داواکارم لە هاوکارانم و لە لیژنەی دارایی و ئابووری، کە پشتگیری ئەو پێشنیازە بکەن و، داواش لە بەڕێز وەزیری دارایی ئەکەم، کە موافەقەت بکات و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا لیژنەی دارایی ئەیانەوێ تەوزیحێك بدەن لەسەر ئیعانات، فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەندەی تێگەیشتم، جارێکی تر هەر ئەمەوێ ئەو خاڵە دووپات بکەمەوە، کە ئیعانات پەیوەندی، ئەگەر هەڵە بووم، بەڕێز وەزیری دارایی راستم بکاتەوە، پەیوەندی بەو هاوکارییە کە دەوڵەت ئەیکات بۆ هەندێ دەزگاکان، بڵێین، پێویستی بە شتێکی موعەیەنە، دەوڵەت بۆی ئەکرێ بە سیعرێکی بەرز و، ئەیداتەوە بە سیعرێکی نزم، ئیتر یەعنی دەوڵەت تەحەمولی زەرەرەکەی ئەکات، ئەگەر هەڵە نەبم کاك بایز، لەبەر ئەوە ئەو ئیعاناتە، پەیوەندی بە ئەساس و کڕینی ئەساس و ئەو بابەتانە نیە، تەنها ئەگەر ئەمساڵ سەیری بکەین، ئەگەر پار پەیوەندییەکی زۆری بە وەزارەتی کارەباوە هەبووبێت، ئەمساڵ تەنها پەیوەندی بە وەزاەرتی زیراعەوە هەیە، لەبەر ئەو موبەریرانەی کە باس کرا، یەك حاڵەتی دیکەش هەیە بە حەقیقەت، صەرف عادەتەن لە سەر تەخصیص ئەکرێت، ئەوە وەکو مەبدەئێك، بەس لێرە یەك موشکیلەش دێتە رێگەمان، یەعنی کە پێویستە روونی بکەینەوە، هەندێ وەزارەت هەیە، نەشاتەکەی لە وەزارەتی تر زیاترە، لەوانەیە وەزیرێك پێویستی بەوە هەبێت کە لە یەك حاڵەتدا، 350 ملیۆن سەرف بکات و تووشی بێت، بەڵام وەزیرێکی دیکە، تووشی ئەو حاڵەتە نەبێت بە حوکمی ئەوەی کە نەشاتی وەزارەتەکەی کەمترە، لەبەر ئەوە، ئەو تەعمیمە کە ئەکرێت، یەعنی بە پێی بۆچوونی من، لەوانەیە لە بەرژەوەندی هەندێ وەزارەت بێ و لە بەرژەوەندی هەندێ وەزارەت نەبێ و ناشتوانین دەسەڵاتی وەزیرێك لەگەڵ وەزیرێکی تر کەم بکەینەوە، وەزیری فلان، یان دەستەی فلان، لەبەر ئەوەی نەشاتەکەی کەمە، چالاکیەکی کەمە، پێویستە صەلاحیەتی صەرفی کەمتر بێت، لەوەی کە نەشاتەکەی زیاترە و صەلاحیەتی صەرفی وەکو ئەوە بێت، یەك حاڵەتی دیکەش هەیە، مومکینە دەزگامان هەبێت، موازەنەکەی کە تەقدیر کراوە بۆ ساڵی 2011، دوو ملیار بێ، ئێستا کە ئێمە 350 صەلاحیەتی صەرفی ئەدەینێ، یەعنی لە ساڵێکدا بە 3، 4 حاڵەت، تەخصیصەکەی نامێنێ، ئەگەر تا رادەیەك ئیشرافێکی وەزارەتی دارایی لەسەر نەبێ و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز د.رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبد القادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی کە کرا، ئێمە نابێ بەو شێوەی حیساب بکەین، شتێك بچەسپێنین لەو یاسایە، یان بۆ هەموو وەزارەتەکان یان بۆ هیچ وەزارەتێك نەبێ، دواتر ئێمە چەند رۆژە لەو هۆڵە، باس لە کەم و کورتی هەموو کەرتەکان دەکەین، کەرتی کشتوکاڵ، کەرتی پیشە سازی، هەموویان پێویستیان بە بووژاندنەوەیە، بەڵام هەندێ کار هەیە، مەوسمیە، کات زۆر گرنگە لێرە، ئێمەش لە ماددەی چوارەم بڕگەی دووەم (أ)، ڕەچاوی کێشەی تەندروستیمان کرد، کە دەسەڵاتمان دا بە وەزارەتی تەندروستی، لە داهاتەکەی خۆی، مافی کڕینی دەرمانی هەبێ، چاکردنەوەی ئامێری پزیشکی خۆی هەبی، لە بڕگەی (ب) هەمانە، دەسەڵاتمان دا بە وەزارەتی کارەبا، با لەو بڕگەیەش، لەو ماددەیە، دەسەڵاتی بدەینە وەزارەتی کشتوکاڵ، دەسەڵاتی ڕەهامان

نەدایتێ، تەنها لە بابی ئیعانات، بۆ چیش؟، مەبەستەکانمان دیاری کردووە، واتا ئەوەی کە دەڵێ: دەسەڵاتی ڕەها دەدرێتە وەزارەتی کشتوکاڵ، بەو شێوەیە نیە، دەقەکە ئەگەر بە روونی سەیری بکەین، دیاریمان کردیە، کارەکانی مەوسمی، لەو مەوسیمە کە ئەتو سەمادت بۆ دیاری نەکرد، ئیشەکان رادەوەستێ و ناتوانی وەکو پێویست کارەکانی خۆی بکات، لەبەر ئەوە تایبەتمەندی وەزارەتی کشتوکاڵ، تکاتان لێ دەکەم لەبەر چاوتان بگرن، وەزارەتی تەندروستیش لە ماددەی چوارەم دەنگمان بۆ دا، وەزارەتی کارەبا دەنگمان بۆ دا، کە لە داهاتی خۆیان بتوانن، بۆ کڕینی دەرمان و چاککردنەوەی ئامێر و تۆڕەکانی کارەبا، ئەوانەش لەبەر چاو گیرایە، دەنگی بۆ دراوە و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز ڤیان عبدالرحیم فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی دەیەم، کە باس لە وەزیری تایبەتمەند دەکرێت، کە دەسەڵاتی خەرج کردنی هەبێت بە بڕی 350 ملیۆن، لێرەدا ئیشارەت بە یەك شت کراوە، ئەڵێ لە هەر حاڵەتێك، واتا تەنها بۆ حاڵەتێك زیاتر تێپەر نەکات، بەڵام لە 250 ملیۆنەکە، کە دەسەڵاتی داوە بە سەرۆکی فەرمانگەکان، ئەمە دیاری نەکراوە، ئەمەش هەر تەنها بۆ حاڵەتێکە و چەند جارە؟، ئەمە یەکێك لە تێبینیەکان، بە بڕوای من، وەزیری پەیوەندیدار، یان وەزیری هەموو وەزارەتەکان، هەموویان هەر وەزیرن، هیچ جیاوازییەکیان نیە لەگەڵ وەزیری دارایی، یەعنی ئێمە بۆ بێین و، ئەو فەرقە بکەین، بڵێین ئەوە تەنها بۆ چەند وەزارەتێك بێت، خۆ ئەگەر قسەشمان لەسەر بەرەو پێشچوون و بووژاندنەوە و گەشە پێدان بێ، خۆ ئێمە پێویستە لە هەموو بوارەکان هاوتەریب بین لە چۆنیەتی بووژاندنەوە و چۆنیەتی بەرەو پێشچوون، بۆیە بە بڕوای من پێویستە، با وەزیری پەیوەندیداری هەموو وەزارەتەکان، صەلاحیاتی صەرف کردنی ئەو بودجەیان هەبێ کە تایبەتە بە وەزارەتەکەی خۆیان، نەك ئێمە تەنها ئەو مەبلەغەی کە دانراوە، بڵێین نابێ لەوە زیاتر سەرف بکەین، چونکە هەموو ئەوانەی بەو بەڕێزانەی کە پێشووتر باسیان کرد، هەر یەکەو لە بوارەکەی خۆیدا بایی ئەوەندە لە بواری گەشە کردن و بووژاندنەوەدا ئیشی کردووە، یان ئەتوانی ئیش بکات، بەنیسبەت خاڵی دووەم کە باس لەو دەستانە دەکات کە بە وەزارەتەکانەوە گرێ دراو نین، ڕاستە ئێمە هەندێك دەستەمان هەیە، وەکو دەستەی ماڤ مرۆڤ و ژینگە، کە لە موازەنەدا هاتووە، بەڵام ئێمە لێرە کە (300) ملیۆن دیاری کراوە بۆ هەر یەکێك لەم دەستانە، بەڵام ئێمە یەکێ بۆ نموونە دەستەی ماڤ مرۆڤ، کە ئەوە نزیکی ساڵێك دەبێت یاساکەی دەرچووە، نە سەرۆکی بۆ دانراوە، نە دەستەکە پێك هاتووە، ئەو (300) ملیۆنەی کە دانراوە ئێستا، ئایا چی لێ دێت بۆ ئەو دەستە؟ بە تایبەتی ماڤ مرۆڤ تا ئێستا پێك نەهێنراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عەزیمە، فەرموو.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی (10)دا وەزیری تایبەتمەند دەسەڵاتی خەرج کردنی ئەو بڕە پارەی بۆ دانراوە لەگەڵ بڕگەی (2)دا، من پێشنیار دەکەم وەکو ئەوەی لە ساڵی پاریش و ئەم ساڵیش زۆر پێشنیار کرا کە هەموومان ئەندام پەرلەمانەکان موعاناتی وەزارەتەکان دەزانین، کە بە دەست کێشەی ئیش و کار و ڕۆتینات لە ناو وەزارەتەکان دا لە کێشەی صەرف دا، من پێشنیار دەکەم کە وەزیرەکان، مودیر عامەکان، ئەوانە دەست والاتر بن، دەسەڵات شۆڕبکرێتەوە، بتوانن ئەو بڕە پارەیەی کە لە میزانیەی خۆیان دا دانراوە بە تەواوی صەرفی بکەن، ئەگەر ئێمە لە کوردستان دا چەندین دەزگای ڕەقابیمان هەیە، ئەوانە بە ئەرکی ڕاستەقینەی خۆیان هەستن، وەکو دیوانی چاودێری دارایی و دەستەی نەزاهە، ڕۆڵی چاودێری دارایی پەرلەمان و بەڕێوەبەرایەتیەکانی چاودێری دارایی ناوخۆ لە ناو دیوانی وەزارەتەکان، ئەگەر ئەوانە بە ئەرکی ڕاستەقینەی خۆیان هەستن، ئەوا ناتوانرێت بە هیچ شێوەیەك بە گومان بین لە صەرف کردنی ئەو پارانەی کە لە ناو وەزارتەکان، یان صەلاحیەتی تەواو بدرێت بە وەزارەتەکان، من ئەو پێشنیارە دەکەم، سوپاس.

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سیوەیل عوسمان، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە هاتووە (أولاً) و (ثانیاً) دەڵێ/ (للوزير المختص)، (ثانياً: لرؤساء الغير مرتبطة)، لە ماددەی (سادساً) هاتووە، ئەوەی پێشتر پەسند کراوە (لمجلس وزراء إقليم كوردستان-العراق تخويل الوزراء و رؤساء الجهات الغير المرتبطة بالوزارة و وكلاء الوزارات و المدراء العامون و المدراء و رؤساء الوحدات الإدارية صلاحية الصرف مباشرةً في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنوية)، واتا ئەوە تەعاروز دەکات لەگەڵ ئەو ماددەیە، وەك ڤیان خان باسی کرد، ئەگەر صەلاحیەت صەرف بدرێتە وەزیرەکان بۆ خۆیان، زیمنی ئەو موازەنەی کە بۆیان کراوە باشە، لە (ثالثاً) لەو ماددەیە هاتووە (يراعى في (أولاً) و (ثانياً) مايلي)، وا تەصەور دەکەم مادام (يراعى في (أولاً) و (ثانياً) مايلي) دەکاتە تەئکید کردن، واتا ئەوە دەبێ تەعلیمات بێ، ئەگەر بەڕێز وەزیری دارایی وەڵاممان بداتەوە، دەبێ ئەوە وەزارەتی دارایی بەتەعلیمات دەری بکات،

دوای پەسندی بودجە ئەوە بکاتە ڕێنمایی بۆ وەزارەتەکان، بەس پێموایە لێرە لەو ماددەیە ئەو فەقەرە زیادە، چونکە لێرە دەڵێ/ (التقيد بالإعتمادات المخصصة في الموازنة العامة و لايجوز الدخول في الإلتزام بالصرف بما يزيد عما هو مخصص في الميزانية)، پێشتریش هاتووە (صلاحية الصرف بما لايزيد عن..) ئەوەندە، واتا دووبارەی کردۆتەوە، هەر یەکە بە مەعنایەکی تەصەور دەکەم ئەوە تەعلیماتە دەبێ وەزارەتی دارایی دوای پەسندکردنی بودجە تەعلیماتەکەی دەربکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز سمیرە، فەرموو.

بەڕێز سميرە عبدالله اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (10) سەقفی زەمەنی یان سەقفی حاڵاتی دووبارە بوونەوەی کە زۆرجار دەبێتە هۆی تێپەڕبوونی بودجە، پێویستە تەوزیحێك بدرێت، هەروەها پشتگیری ڕای یاسایی و کاك جەلال دەکەم، وادیارە ئەو ساڵ گرنگی زیاتر بە سێکتەری کشتوکاڵ دراوە، بۆ ئەوەی جووتیارانی کوردستان لە کاتی خۆی دا سوود وەربگرن لە هاوکارییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ، پێویستە وەزیری کشتوکاڵ دەست کراوە بکرێ لە گەیاندنی تۆ و ئامێرەکان، بۆ خزمەتگوزاریی کشتوکاڵییەکان بۆ جووتیاران، تاوەکو لە وەرزی خۆی دا بتوانن پرۆژەکان بگەیننە بەرهەم، بە چەشنێك ڕەنجیان بە فیڕۆ نەڕوات، بەرهەمی سەوزە و مێوەی کوردستان زیاتر بێت، ئەو ئیجرائاتەش بە هاوکاری وەزیری دارایی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ژیان عمر، فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەستخۆشی لە لێژنەی یاسایی دەکەم بۆ زیادکردنی ئەو بڕگەیە، پشتگیری لە کاك جەلال دەکەم، لە ستراتیژی حکومەت دا پارساڵ توانرا سوود لەو بایەخە وەربگیرێ کە بە کەرتی کشتوکاڵ درا، بەردەوامی ئەو ستراتیژە پێویستە بایەخێکی زیاتر بدرێ بە کشتوکاڵ، چونکە مەسەلەکە پەیوەندی هەیە بە زیادکردنی بەرهەمی خۆماڵی بە ڕەخساندنی هەلی کار، هەروەها بۆ گەڕانەوەی جووتیاران بۆ خاك و ئاو و زێدی خۆیان، ئەویش پێویستی بە دەست کراوەیی وەزارەتی کشتوکاڵەوە هەیە، بۆیە پشتیوانی لەو بڕگەیە دەکەم کە صەلاحیەت بدرێتە وەزیری کشتوکاڵ، لەبەر ئەو هۆیانەش لە گواستنەوەی (10٪)ی بودجەی تەشغیلی گوژمەیەك بۆ سێکتەری کشتوکاڵ تەرخان کرا، من دووبارە پشتگیری کاك جەلال دەکەم، مەسەلەی کشتوکاڵ وەکو شتێکی تر نیە، مەوسمی یە، لەو مەوسمە تۆ پێویستیت بە سەماد هەیە، لەو مەوسیمە تۆ پێویستیت بە تەلقیحات هەیە، لەبەر ئەوە ناتوانرێت تەئخیر بکرێ، ئەگەر تەئخیر بکرێ

ئەوە زەرەر دەدا لە کشتوکاڵ، وەکو د.ڕۆژانیش وتی/ خەڵکێك کە دەڵێ کشتوکاڵ دواکەوتووە و گرنگی بە کشتوکاڵ نادرێ، بەم بڕگەیە ئێمە دەتوانین خزمەتێکی بواری کشتوکاڵ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز زەکیە سەید صالح، فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخافتنێ من کاك جەلالێ و لێژنەی یاسایی هاتنە کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز صباح بیت الله، فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی مادده (10)، (أولاً/ للوزیر المختص صلاحیة الصرف)، ڕەنگە ناهاوسەنگی یەك تێدا هەبێت، هەندێك وەزارەت پێویستی بە پارەی پتر هەبێت، هەندێك وەزارەت پێویستی بە ئەڤێ مەبلەغە نەبێت، دیسان دەربارەی (رؤساء الدوائر التابعة لوزارتهم)، بە ڕەئیا من (250) ملیۆن ببیتە (200) ملیۆن، فەقەرە (ثانیاً/ لرؤساء الهیئات الغیر المرتبطة بوزارة)، لەوە (300) ملیۆن ببێتە (250) ملیۆن، ئەز پشتەڤانیێ لە ڕەئیا لێژنا یاسایی و لێژنا دارایی دکەم کە بڕگە چوارێ بێتە زێدە کرن، بۆ هاریکاریا باری چاندنێ، دیسان بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی، لە پرۆژە یاسای کوردی (1/3) خەرج کرن بە گوێرەی پشتەوانەی ئەرێ کراو و ڕاستێندراو، ڕەئیا من ئەڤ کەلیمە گەلەکا گرانە، ئیحتیمالە گەلەك کەلیمە بێ ئاخافتنێ تێنەگەین، شینا ڤێ پەیڤی ببیتە پەسندکرنا بن بە ڕەئیا من باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز نەریمان عبداللە، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە گفتوگۆکانی دوێنێمان دا زۆر باسمان لەوە کرد کە دەسەڵاتی وەزارەتەکان زیاتر کراوە بێ، دەسەڵاتەکان دابەزێ بۆ خوارەوە، بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی لەو بوارەدا ئاماژەی دا بەوە کە دەسەڵاتی وەزارەتەکان کراوەیە لە زیمنی موازەنەی تایبەت بە وەزارەتەکەی خۆیان دا، کە چەند صەرف بکەن، بەڵام ئەگەر بێت و ئێمە سەیری ماددەی (9) کە بۆتە (10) (أولاً) بکەین، دەڵێ / (للوزیر المختص صلاحیات الصرف)، کەواتە لێرە تەقەیودێکی بۆ داناوە کە زیاتر (350) ملیۆن دینار بۆ هەر حاڵەتێك کە صەرفی بکات، ئەگەر بێت و لەو مانگە دوو حاڵەت دووبارە ببێتەوە، کەواتە تووشی کێشەیەکی ڕاپەراندن دەبێ بۆ ئەوەی ئیش و کارەکانی و ڕۆتیناتەکانی زیاتر دەبێ، بە پێی ئەو قسانەی کە جەنابی وەزیر وتی/ من

پێموایە ئەم (350) ملیۆنە زیادەیە کە تەحدیدی بکەین، لەبەر ئەوە وەکو فەرمووی وەزیرەکان لە زیمنی موازەنەی تایبەت بە خۆیان کە بۆیان دانراوە، بۆیان هەیە هەچی صەرف بکەن، کەواتە بۆ لێرە دێینەوە جارێکی تر تەحدیدی دەکەین، ئەگەر بێت و ئێمە لێرە تەحدیدی نەکەین، ئێمە دەستیان زیاتر کراوە دەکەین، لە ڕۆتینات و لە دواکەوتنی پرۆژەکانیش، خێراتر کردنی ئەنجامدانی پرۆژەکان، ئێمە قازانجێك دەکەین، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە ئەو (350) ملیۆنە نەمێنێ، دەسەڵاتیان لە زیمنی موازەنەی خۆیان دا هەبێ صەرفی بکەن، دێمەوە بەشی خوارەوەی کە دەڵێ/ "وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالايزيد على (250)"، من پێم باشە ئەوە بکرێتە (200) لەبەر ئەوەی کە وەزیرەکە دەسەڵاتی کوللی پێ درا، زۆر بە ئاسانی ئیشی رونەسای دەوائیرەکانیشی جێبەجێ دەکات، من کەم و کورتییەکی تێدا دەبینم، دەبوایە (مدراء الدوائر التابعة) ئەویش دەسەڵاتێکی بۆ دابنرایە، بەلای کەمەوە کە دەسەڵاتی صەرفی (50) ملیۆن تا (100) ملیۆنی هەبێ، لەبەر ئەوە بتوانین دەسەڵاتەکان زیاتر دابەزێنین، لامەرکەزییەت زیاتر بە قوەت بکەین، پشتگیری لە ڕای بەڕێزان لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی دەکەم، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی کە پشتگیریان کرد، بەڕاستی کەرتی کشتوکاڵ پێویست دەکات بە هەمووومان هاوکاری بکەین بۆ ئەوەی بتوانین ئەو کەرتە کەرتێکی داهاتێکی گەورەی دەبێ لە هەرێمی کوردستان، دەبێتە بەدیلێکی ئیقتیصادی، پشتەوانەیەکی گەورە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەگەر بکەوێتە سەر سیکەی خۆی و بەرهەمەکانی بە پێی پێویست بتوانین بیهێنینە دەست بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆیە پشتگیری لەو بەندە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شێرزاد حافظ، فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، بەڵام ئەوەی کە ئەوە بێ، پشتگیری لە لێژنەی یاسایی دەکەم بۆ بڕگەی چواریان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من گرنگییەکی تایبەت بەم ماددەیە دەبینم، بەڵام هەرچەندە کە سەیری دەکەم، صەلاحیەتێکی ئەوتۆی نەدایە وەزارەتەکان، ئەگەر بێین سەیری بکەین، ئەوە وەزارەتی جێبەجێ کردنن، هەموویان وەکو یەك دەبێ سەیر بکەین، هەموویان وەکو یەك بن، هەموویانیش ئیشی خۆیان لە ناو وەزارەتەکانی خۆی

هەیە، هەر یەکێك بە پێی میهنەکەی خۆی و ئیشی خۆی و وەزارەتی خۆی، من زۆر ئەوە بە سەیر دەبینم کەوا تەقەیود کردینە ئەو وەزارەتە، ئەو وەزارەتانە کە (350) ملیۆن دینار بۆ دابنێین، لەوە زیاتر نەبێ صەرف بکرێ، ئەوە بەڕای من زۆر زۆر خراپە، ئەوە دەبێتە نەوعە سڕکردنەوەیەکی ئەو وەزارەتانە، دەبیتە قۆرخ کردنەوەی دەسەڵاتی ئەو وەزارەتانە لە جێیەکی تایبەت کە وەزارەتی دارایی یە، ئەوە دەبیتە ئیفلیج کردنی ئیش و کارەکانی وەزارەتەکان کە ناتوانن ڕۆژانە ئیشی خۆیان جێبەجێ بکەن، لەوانەیە ناتوانن تەفکیر بکەن زیاتر لە ئیشی خۆیان، کە ڕۆژێك کۆبوونەوەیەك بکەن لەسەر پرۆژەیەك، لەسەر شتێکی تایبەت، ناتوانن بیری لێ بکەنەوە، ناتوانن تەرحەکانی زیاد بکەنەوە، کە بۆ ئەو ئیشە بکەن بۆ دواڕۆژێك ئەوەندە پارەمان هەیە، بودجەی تایبەتمان هەیە، هی دیاری کراوە لەگەڵ وەزارەتی دارایی، کاتی خۆی دیاری کراوە بوو، لەسەر ناوی ئەوانە لە بانقەکانی کە هەیە دەری بێنن، یان صەرفی بکەن، یان نەیکەن، ئەوە هەمووی دەبێتە ئەسباب کە ئەم خاڵە نەمێنێ، ئەم تەقەیودە نەمێنێ لەسەر ئەو وەزارەتانە، هەموویان وەکو یەك بن، دەسەڵاتیان کراوە بێ لەسەر ئەو بودجەی کە بۆی دیاری کراوە لەگەڵ وەزارەتی دارایی، بە کەیفی خۆیان تەصەروف بکەن، ئەگەر هاتو زیادەڕەوی کرد، ئەگەر هاتو هەڵەیەکی کرد لە ئیش و کارەکانی خۆی، ئێمە وەزارەت هەموومان دەتوانین ئەو کاتە بانگی بکەین و موحاسەبەیان لەگەڵ بکەین، لێکۆڵینەوەیان لەگەڵ بکەین لەسەر ئەو ئیشەی کردوویانە، بەڵام ناکرێ ئێمە تەقەیود بکەین بە ماددەیەك و بە خاڵێکی بچووك کەوا لەوە زیاتر ئیش نەکەی، هەموو وەزارەتەکان ئێستا گلەییان لە ئێمە هەیە، چەندەها وەزیر ئێمە بانگمان کرد، لەگەڵیان دانیشتووینە، گوتیان ئێمە هیچ صەلاحیەتێکمان نیە، هیچ دەسەڵاتێکمان نیە، کەوا ئێمە شکلین لەوێ، وەکو شکلێکی کارتۆنی لەوێ دانیشتووینە هەموو صەلاحیەتەکەی قۆرخ کردیە لە دەسەڵاتی وەزیری دارایی، هەمووان گلەییان لە ئێمە هەبوو، زۆر پێم باشە ئەم خاڵە نەمێنێ، سەربەخۆییەکی تایبەت بدەین بەو وەزیرانە، دوای ئەوە ڕۆتینیاتی زۆری هەیە لە ناو دام و دەزگای کە ئێمەی بۆ ئەو پارە صەرف کردنە، بۆ دام و دەزگای تریشی حکومەت ڕۆتینیاتێکی زۆرە، ئەگەر یەکێك بیەوێت تەعین بکرێ، دەبێ (11)، (12) فەرمانگە بکات هەتا تەعین بکرێ، یەعنی ئەوە هەر پێیان ناکرێ، ئەو ڕۆتینیاتانە بۆ چنە؟ دەبێ ئەوانەش کەم بکرێنەوە بە ڕەئی من، ئیتر من ئەو جیاوازییەی کە ئێستا لێژنەی یاسایی پێشکەشی کرد گوتی/ پێشنیارا لێژنەی یاسایی پێشکەش کرد بۆ وەزارەتی زراعە، من پێموایە هیچ فەرق و جیاوازییەك نەخەینە بەینی ئەو وەزیرانە، هەموویان وەکو یەکن، هەریەکی بە گوێرەی خۆی ئیشی خۆی هەیە، ڕاستە وەزارەتی زراعە زۆر موهیمە، ئێمە پێش بخەین، بەڵام بە زیادەی بودجە نە بۆ زیادەی فەرقێکی بخەینە سەر بەینی ئەو وەزارەتە و ئەو وەزارەتە، ئەوە خراپە، ئەوە باشە، هەموو وەزیرەکان باشن، هەموویان بەڕێزن، هەموویان لێرە ئێمە متمانەمان پێ داون، دەسەڵاتیان هەموو وەکو یەکە، ناکرێ ئێمە فەرق بکەین بەینی ئەو و بەینی ئەوە، ئیتر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەڵلاهی باشە ئیعتیرافت کرد هەموویان باشن، بەڕێز عمر صدیق، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ڕاپۆرتەکەی لێژنەی دارایی و کاروباری ئابووری دەکەم، ئەو پێشنیارەی بەڕێزان لە لێژنەی یاسایی خستیانە ڕوو، من بە ناکۆکی دەبینم، پڕاوپڕ لەگەڵ ماددەی شەشەمی ئەصڵی پرۆژەکە بوو بە ماددەی حەوتەم، بۆ؟ با ڕوونکردنەوەیەك بدەم، لە ماددەی حەوتەم دەڵێ/ یەکەم/ خەرجکردن لە پشتیوانەی حیساباتی سەرەکی بەخشین، باربوو، خەرجییەکانی پرۆژەکانی وەبەرهێنان دەبێت، ئەویش لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە دەبێ لە چوارچێوەی بودجەی هەرێمی کوردستان دا، واتا تەنها وەزارەتی دارایی صەلاحیەتی یان دەسەڵاتی خەرجکردنی لەم حیسابە هەیە، ئێمە ئەگەر بمانویستبایە ئەم صەلاحیەتە بە وەزارەت بە یاسا، بەم یاسایە ئەم صەلاحیەتە بە وەزارەتی کشتوکاڵ بدەین، دەبوایە ئەو کاتە ئیعانات، باربوو لەوێ هەڵبگرین، بەڵام ئێمە دەتوانین ئەم بابەتە چارەسەر بکەین، ئەویش بەچی؟ بەوەی کە لەگەڵ تەواوبوونی پرۆژە یاساکە بە پێشنیارێك ئەم بابەتە ڕەوانەی ئەنجومەنی وەزیران بکەین، ئەنجومەنی وەزیران بە بڕگەی دووەم کە هاتووە لە ماددەی حەوتەم دەڵێ/ ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە صەلاحیەت بدات بە وەزیرێکی تایبەت بۆ ئەو بابەتانەی سەرەوە، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم ئەوە بۆ ئەوەی ئێمە نەکەوینە هەڵەی یاساییەوە، ئەو پێشنیارەی کە کرا سەحب بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شەونم محمد، فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی (10) کە باس لە صەلاحیەتی وەزیری موختەص دەکات کە دەڵێ لە (350) ملیۆن زیاتر نەبێت، من پێم باشە ئەو بڕگەیە بکرێ بە (500) ملیۆن، لە باتی (350) ملیۆن، چونکە کێشەی سەرەکی دائیرەکان لەوەدایە، لە نێوان مودیریەتی عاممەکان و وەزارەتەکان دا، کاتێ کە پرۆژەکان لە وەزارەتەکان دا جێبەجێ دەکرێن، هەندێ لە پرۆژەکان کە پێویستی بە موافەقاتی ئەنجومەنی وەزیران دەبێ، ئەگەر لە صەلاحیەتی وەزیرەکەیان بێت، لەبەر ئەوە پێویست دەکات جارێکی تر بە هەموو ئەوەلیاتەوە پرۆژەکان بنێرێ بۆ ئەنجومەنی وەزیران، تاکو سەیر دەکرێتەوە، وردبینی دەکرێ و موافەقەتی لەسەر دەکرێ کاتێکی زۆری دەوێ، بەڵام ئەگەر ئەو صەلاحیەتە لە دەسەڵاتی وەزیرەکەی خۆی دا بێ، لە نێوان مودیریەتی عاممەکە و وەزیرەکەدا ئەو کێشانە جێبەجێ دەکرێت، ترسیش لەوە نیە ئەگەر صەلاحیەتی وەزیر هەر چەندێك بێت، چونکە بە چەندین فیلتەری ڕەقابی دا هەموو ئیشەکان دەڕوات،

هەموو پرۆژەكان دەڕوات، لەبەر ئەوە هەموو شتێك دەچێتە جێگای خۆی، ئەو حاڵەتەش كە باس دەكرێ، (لكل حالة) یەعنی بۆ هەر پرۆژەیەك، ئەگەر ئەوە بكرێ بە (500) ملیۆن و دەستی وەزیر كراوە بێت، (500) ملیۆن بۆ هەموو حاڵەتێك، بۆ هەموو پرۆژەیەك، پێموایە ئاسانكارییەكی زۆر باش دەبێ بۆ وەزیرەكان، هەروەها بۆ مودیریەتی عاممەكان و دائیرەكانی خوارەوە، بە تەبیعیش وەزیر دەسەڵاتەكانی خۆی دادەبەزێنێتە مودیریەتی عاممەكان، لەبەر ئەوە بڕگەكانی خوارەوەش بەرەو زیادبوون دەچن، هەتا دەگاتە دائیرەكانی خوارەوە، ئاسانكارییەكی باش لە ئیشەكان دا دروست دەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز هاوڕاز خۆشناو، فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ بەڕێز وەزیری دارایی، بەڕاستی ئەو تایبەتمەندییە بۆ وەزارەتێك پێموایە هەموو وەزارەتەكان، لەوانەیە وەزارەتێك تا وەزارەتێكی تر، من ئەگەر باسی تەندروستی بكەم، وەزارەتی تەندروستی وەزارەتێكی خەدەمی زۆر هەستیارە بەڕاستی، لەوێ ئێمە تا ئێستاش بودجەكەمان بۆ زیاد نەكردووە، مەگەر لە ماددەی (15) كە دەكاتە ماددەی (16) قسەی دی لەسەر دەكەین، من پێم باشە ئەو تایبەتمەندی یە ئەگەر هەبێ، یان بۆ وەزارەتە حەساسەكان بێت، یان بەڕاستی بۆ وەزارەتێك بە تەنیا جیانەكرێتەوە، من لەگەڵ دەست كرانەوەی وەزیرەكانم بەڕاستی، ئەوەی كێشەی زۆریان هەیە، هەم وەزیرەكان و هەم فەرمانگاكانی سەر بە وەزارەتەكان، لەم ماددەیە لە خاڵی (1)دا، لە ڕستەی دووەم كە باس لەوە دەكات، بۆشی هەیە، مەبەست لە وەزیرە، ئەگەر ئەوەكە بخوێنمەوە، دەڵێ/ یەكەم/ وەزیری تایبەت دەسەڵاتی خەرجكردنی هەیە بە بڕێك لە (350) ملیۆن دینار كەمتر نەبێ بۆ هەر حاڵەتێك، بۆ هەر حاڵەتێك تێپەڕ نەكات، بۆشی هەیە كە دەسەڵات بە سەرۆك فەرمانگەكانی سەر بە وەزارەتەكە بدات، من پێمباشە ئەو "بۆشی هەیە" لاببەین، تەنها بڵێین بۆ هەر حاڵەتێك ئەو پارەیە كە تێپەڕ ناكات، دەسەڵاتیش بە سەرۆك فەرمانگەكانی سەر بە وەزارەتەكەی بدات، یەعنی هەر وەزیر ئەم "بۆشی هەیە" نەكەینە قەیدێك لەوێ، "بۆشی هەیە" لاببەین، دەسەڵاتی هەیە كە دەسەڵاتیش بە سەرۆك فەرمانگەكان بدات، سەبارەت بە خاڵی دووەم هەر لەو ماددەیە باس لە سەرۆكی دەستەكان دەكات، من ئەو بڕە پارەیە ئەگەر بە كەم نەزانم، بە زۆر نازانم، چونكە ئەو دەستانە كە بە وەزارەت گرێ نەدراون بەڕاستی، پێشتر وەزارەت بوون، ئێستاكە كە بوونە دەستە، دەسەڵاتەكانیان لە زۆر ڕووەوە كەم بۆتەوە، ئەگەر لەم ڕووەشەوە كەم بۆتەوە كە كۆمەڵێ پێداویستیان هەیە، من پێموایە ئەوە شتێكی باش نابێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا تەواو بوو موداخەلەكان، لیژنەی دارایی ئاخیر تێبینیتان.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەندەی تێبینیمان کرد دوو بۆچوون هەبوو لە ناو هۆڵی پەرلەمان، بۆچوونێکیان کە تەمویل ئازاد بێت، یەعنی صەلاحیەی صەرف ئازاد بێت لەلایەن وەزیرە بەڕێزەکانەوە، بۆچوونێکی تر هەبوو کە بڕی صەلاحیەتی صەرف بۆ کولی حاڵەتێك زیاد بکرێت، لە (350)کەوە بۆ بڕێکی زیاتر، بەتایبەتی بڕی (500) ملیۆن، (450)ش هەبوو، ئێمە وەکو لیژنەی دارایی لەگەڵ ئەوەدانین کە صەلاحیەتی صەرف کراوە بێت، چونکە ئەگەر صەلاحیەتی صەرف کراوە بوو، موحاسیبی حکومەت وەزارەتی دارایی یە، وەزارەتی دارایی، پارەکە لای وەزارەتی دارایی یە، لەوانەیە لە ماوەیەکی زۆر کورت دا هەموو وەزیرە بەڕێزەکان بە شێوەیەك لە شێوەکان تەجاوزی ئەو سیولەیە دەکەن کە لە وەزارەتی مالیەیە، ئەوە کێشەیەکی گەورەیە، کێشەیەکی تر بە حەقەت کە، بڵێین خاڵێکی تر کە پێویستە ڕوونی بکەینەوە، خۆ کە تەحدیدی حاڵەت کراوە لەوە زیاتر نەبێ، مەبەست چیە؟ مەبەست ئەوەیە ئەو تەخصیصەی کە بۆی هەیە، چۆن بتوانێ دابەشی بکات لە نێوان ساڵەکەدا، بەڵام ئەگەر هاتو گرفتێ هاتە پێشەوە، بە پێی ئەو زانیارییەی من هەمە، کە حاڵەتێك هەبێ لە (350) ملیۆن زیاتر پێویست بکات، ئەو وەزارەتە ناتوانێ ئیشەکە بەرێت بەڕێوە تاکو (350)کە زیاد نەکات، وا تێ دەگەم ئەوە ئەگەر وەزیر ڕاستم بکاتەوە، دەتوانێ موافەقاتی ئصولی پێ بۆ وەرگیرێ، بەڵام وەکو لیژنەی دارایی، لەلایەك وەکو ڕەئی خۆشم، ئەگەر لە ڕووی پەیڕەووەوە بتوانم قسە بکەم، لەگەڵ ئەوەدا نیم کە صەلاحیەتی صەرف لەلایەن وەزیرەوە یان وەزیرە بەڕێزەکانەوە ئازاد بێ، وەکو وتم لەبەر ئەوەی لەوانەیە لە مانگی یەکەم و دووەم و سێیەم دا هەموو تەخصیصەکەیان صەرف بکەن، ئەو سیولەیەش لە وەزارەتی مالیەوە، وەزارەتی دارایی هین نەبێت، خاڵێکی تر هەیە ئەگەر بکرێت، نازانم تا چ حەددێك لیژنەی یاسایی بەڕێز لەگەڵمایە، پێشنیار هەیە بۆ زیادکردن، بۆ (450) ملیۆن و بۆ (500)، دەتوانرێ ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر، ڕەئیتان؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەش کە تەئکید دەکرێ هەموو جارێ لەسەری، ئێمە کە دەڵێین (350) ملیۆن، ئەوە بۆ هەر حاڵەتێکە، یەعنی ئەگەر لە ڕۆژێك دا سێ حاڵەتیش هەبێ، چوار حاڵەتیش هەبێ، ئەوە یەعنی بەو شێوەیە دەتوانرێن لە هەموو حاڵەتێك دا ئەوەندە صەرف بکرێت، من تەئیدی ئەو قسانەی جەنابی کاك ئاراس دەکەم، یەعنی د. ئاراس ڕاست دەڵێ، خۆ وەزارەتی دارایی تەنزیمی صەرف دەکات، تەنزیمی سیولەش دەکات، من سیولە مانگ بە مانگ بۆمان دێت لە بەغداوە، ئەگەر ئاوها بێت، ئەو وەختە ئێمە هەموو حیساباتمان بە تەجاوز، بە سوور دەردەچێت لە بانق دا، حیسابێك هەیە حیسابی سوور، هەمووی تەجاوز دەکات، دەبێتە (سحب عالمکشوف) ئەوە نابێت یەعنی ئێمە کە ئەو ئیقتیراحاتانە کە دەکرێت، حەقە ئەو حیساباتانە هەمووی بۆ

ئێمـە بکرێـت، دوای ئـەوە کـە دەڵـێن (350) ملیـۆن کـە صـەرف دەکرێـت، ئـەو (350) ملیۆنـە دەبـێ تەخصیصی هـەبێ، ئەگـەر تەخصیصی نـەبێ بۆیـە نیـە صـەرفی بکـات، لـە زیمـنی تەخصیصـەکەی خـۆی دەرنەچێ، بە نیسبەتی ئەوانی ترەوە، کە ئێمە پێشتر وتوومانە، لە زیمنی موازەنەکەی خۆی، بۆیـە هەیـە صەرف بکات، ئەو موازەنەی کە بۆی موصادەقە کراوە، ئێمە وتوومانە و دەیڵێیم وەزیـر بـۆی هەیـە صـەرفی تیا بکات، بـە بـێ ئـەوەی بگەڕێتـەوە بـۆ وەزارەتـی دارایـی، ئـەوە لـە مەجلیسـی وزەرا تەئکیـدمان لەسـەری کردووە، ئێستا دکتۆر لێرە نیە، د.علی ئاگای لێیەتی، ئەو مەوزووعە بۆ ئـەوەی کـەوا ڕۆتـین کـەم ببێتـەوە، هەتاکو دوێنێ کە باسی سلەفیش کرا، ئێمە هەتا سلەفی مقاولین، تـەنها سلفەی نیهائی دێتـە لای ئێمـە بـۆ وەزارەتی دارایی، ئەویش بە مەرجێك لە (500) ملیۆن دینار زیاتر بێ، ئەگەر (500) ملیۆن دینار کـەمتر بێ، ئەویش نایەتە لای ئێمە، هەر لە وەزارەتی موختەص صەرف دەکرێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نیزامی یە؟ فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکم کـرد لـە بـەڕێز وەزیـری دارایـی، ئایـا ئـەوەی (ثالثـاً) تەعلیماتـە یـان دەبـێ لـە یاساکەدا هـەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو، جەنابی وەزیر.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(أن یتم الصرف وفقاً لإعتمادات المصادق علیها في الموازنة العامة السنویة لأغـراض.....)، وابـزانم ئـەوەم هـەر پێشـتر جـەواب داوەتـەوە، ئەوانـە شـەرتن و دەبـێ مـەفرووزە ئـەو شـرووتانە هـەبێ، (التقیـد بالإعتمـادات المخصصة للموازنـة العامـة و لایجـوز الـدخول في الإلتـزام بالصـرف بمـا یزیـد عمـا هـو مخصـص في الموازنـة)، ئێستاش قسەم کرد لەسەری، تەبیعی ئەگەر تەخصیص نـەبێ نـاتوانێ، پێشـتر قسـەم کـرد لەسـەری، ئەگـەر تەخصیص نەبێ ناتوانێ صەرف بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی ئـەو پێشـنیارانەی ئەندامـە بـەڕێزەکانی پەرلـەمان کردیـان، ئێسـتا یـەك یـەك بچنە سەری بۆ ئەوەی بیاندەینە دەنگدان، فەقەرە، فەقەرە.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك دەڵێ صەلاحیەتی صەرف موتلەق بێ، ئەوە با بخرێتە دەنگدانەوە، صەلاحیەتی صەرف موتلەق بێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارێك هەیە بەڕێزان صەلاحیەتی صەرفی گشت وەزیرەکان ئازاد بێ، ئەوە چەند بەڕێزێك لە لێژنەی دارایی ڕوونیان کردەوە، جەنابی وەزیریش ڕەئی لەسەر دا، ئێستا کێ لەگەڵە بەو شێوەیە بێ دەست بەرز بکات تکایە؟ (14) بەڕێز لەگەڵە، کێ لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی بمێنێت؟ (60) بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی بمێنێت، بۆیەوەك خۆی مایەوە، فەرموو بۆ فەقەرەی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئایا پێویست دەکات دووبارە ماددەکە بخوێنمەوە هەتا بخرێتە دەنگدان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە فەقەرەی یەك، تەغیر ئەوە، پێشنیارێکی تر هەبوو، تەمویل زیاد بکرێت، بۆیە بچۆ سەر فەقەرە یەك و باسی بکە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەرفەتم بدێ، ئێستا دەنگمان دا، (62) دەنگ بەوەی دا کە ماددەکە وەك خۆی بمێنێت، واتا ئیلزام ناکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا بەڕێز ئەو دەنگدانە تەنها لەسەر ئەوە بوو کە دەسەڵات بدرێتە گشت وەزارەتەکان کە تەمویل ئازاد بێ، ئەوە ڕەفز کرا، بۆیە وەکو خۆی، وەکو پێش ئێستا مەبەستمانە، دەسەڵاتەکانیان چۆن بووە وەکو پێش ئێستا مایەوە، ئێستا دێین، پێشنیارێکی تر هەبوو، تەمویلەکە زیاد بکرێت، یەعنی نیسبەکە لە (350) زیاتر بکرێ، ئەگەر ئەوەش بخوێنن بیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری دووەم مادام جەنابتان وا دەڵێن، پێشنیاری دوەم ئەوەی کە پارەکە صەلاحیەتی صەرفەکە بکرێت بە (450) ملیۆن دینار بۆ هەر حاڵەتێك.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵ ئەوەیە صەلاحیەتی صەرفی وەزیر لە هەر حاڵەتێك ببێتە (450) ملیۆن؟ تەواو، وەختی دەنگدانە، دەستمان پێ کرد، (22) بەڕێز لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵە هەروەك خۆی لە فەقەرە یەك لە ماددە (9)ی ئەصلی پرۆژەکە کە ماددە (10)یە بمێنێتەوە؟ (49) بەڕێز لەگەڵە وەك خۆی بمێنێ، بۆیە وەك خۆی مایەوە، ئێستا بچنە (ثانیاً) فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری سێیەم ئەوەیە كە لە (300)وە ببێت بە (250).

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان لە بڕگەی (2) ماددەی (10) (ثانیاً) كە (300) ملیۆن دینار دەستنیشان كراوە بۆ صەلاحیەتی سەرۆكی هەیئەتەكان، لێژنەكە داوای كردووە كەم بكرێتەوە، بۆ (250) ملیۆن، كێ لەگەڵ ئەوەیە كەم بكرێتەوە بۆ (250) ملیۆن، تكایە دەستی بەرز بكات؟ تەنها دوو كەس، كێ لەگەڵ ئەوەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە (300) ملیۆن؟ بە زۆرینەی دەنگ وەك خۆی مایەوە، بڕۆ فەقەرەی ئیزافی كە پێشنیارێك هەبوو (رابعاً) ئەوەی بۆ وەزیری زراعە، نەصی پێشنیارەكە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری چوارەم سەبارەت بەو ماددەیە زیاد كردنی بڕگەیەك بەو شێوەی خوارەوە، (لوزیر الزراعة والموارد المائیة صلاحیة صرف المبالغ المخصصة لاعانات الزراعیة لتدارك الاحتیاجات فی وقتها المناسب بالتنسیق مع وزیر المالیة والاقتصاد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان وەكو بیستتان كەخوێندرایەوە، بەو شێوەیەی كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ 61 بەڕێز لەگەڵدایە، كێ لەگەڵ دانیە؟ 9 بەڕێز لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ زیاد كرا، تكایە ئێستا گشت ماددەكە بخوێننەوە لەگەڵ ئەو تەعدیلاتانەی كەكرا لەسەری، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة /10

1- للوزیر المختص صلاحیة الصرف بما لایزید علی ثلاثمائة......... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بێریڤان سەرهەنگ تكایە بێ دەنگ، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة 10

1- للوزیر المختص صلاحیة الصرف بما لایزید علی(350) ثلاثمائة وخمسون ملیون دینار عن كل حالة، وله تخویل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالا یزید علی (250)مائتان و خمسون ملیون دینار.

2- لرؤساء الهیئات غیر المرتبطة بوزارة صلاحیة الصرف بما لایزید علی (300) ثلاثمائة ملیون دینار.

3. يراعى فى اولا و ثانيا ما يلى:

1. ان يتم الصرف وفقا للاعتمادات المصادق عليها فى الموزانة العامة السنوية وللاغراض المحددة لها.

2. التقيد بالاعتمادات المخصصة فى الموازنة العامة ولايجوز الدخول فى الالتزام بالصرف بما يزيد عن ما هو مخصص فى الموزانة.

4. لوزير الزراعة و الموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصة للاعانات الزراعية لتدارك الاحتياجات فى وقتها المناسب وبالتنسيق مع وزير المالية والاقتصاد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە كوردی بیخوێننەوە، تكایە جارێكی تر كوردیەكە لە پێشدا بخوێننەوە رجائەن، د.ڕۆژان فەرمووو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

1. وەزیری تایبەتمەند دەسەلاتی خەرج كردنی هەیە بەبڕی كە لە (350)سێ سەد وپەنجا ملیۆن دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر حاڵەتێك، بۆشی هەیە كە دەسەلات بە سەرۆكی فەرمانگەكانی سەر بە وەزارەتەكی بدات كە بڕی تا(250) دوو سەد و پەنجا ملیۆن دینار خەرج بكەن.

2. ئەو سەرۆك دەستانەی سەر بە وەزارەتێك نین دەسەلاتی خەرج كردنیان تا (300) سێ سەد ملیۆن دینار هەیە بۆ هەرحاڵەتێك.

3. لەیەكەم و دووەم دا ئەمانەی خوارەوە ڕەچاو دەكرێت:

1ـ خەرج كردن بە گوێرەی پشتەوانەی پەسەند كراو لە بودجەی گشتی ساڵانە دەبێت و بۆ ئەو مەبەستانەی بۆیان دیاری كراوە.

2. پابەند بوون بەو پشتەوانەی لە بودجەی گشتی دا تەرخان كراوە ناشكرێت خۆوابەستە بە خەرج كردن بكرێت بە زیاتر لەوەی لە بودجەدا تەرخان كراوە.

بڕگەی 4 دەقە عەرەبیەكەم لەبەردەستە كە:

4. وەزیری دارایی و كشتوكاڵ و ئاودێری دەسەلاتی خەرج كردنی بڕە پارەی تەرخان كراو بۆ ئیعاناتی كشتوكاڵ بۆ مەبەستی خەرج كردن لە كاتی پێویست و بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی و ئابووری.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان لەسەری؟ كاك د.ئاراس فەرمووو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە هەموو ماددەكان و ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ داوای لێ بوردن دەکەم ئێستا گشت ماددەکە وەکو ئەوەی خوێندرایەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، 57 بەڕێز لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 5 بەڕێز لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا بۆ ماددەی 10 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەکاتە ماددەی 11 د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 10 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەکاتە ماددەی 11:

ماددەی 11

پاداشتی فەرمانبەران ساڵانە بۆ یەك کەس یەك ملیۆن دینار زیاتر نابێت لە نێو بڕە پارەی تەرخان کراو لە بودجەدا و بە گوێرەی ڕێنمایی کە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەری دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە عەرەبیەکەی؟ کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 11

لاتزيد المكافأة للموظفين على مليون دينار سنويا للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة و بموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان لەسەری؟ کاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەلایەن لیژنەی داراییەوە ئەو ماددەیە پەسەندە و وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی؟ کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعیدبەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکات پارەکە ببێتە 2 ملیۆن دینار لە جیاتی یەك ملیۆن دینار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان کێ دەیەوێ لەسەر ئەو بابەتە قسە بکات؟ ئەو بەڕێزانە دەیانەوێ قسە بکەن، نیشتمان مرشد، محمد شارەزووری، قادر حسن، صباح بیت الله، سیوەیل عثمان، سمیرە عبدالله، حسن محمد، تارا ئەسعەدی، یشار نجم الدین، عبدالله حاجی محمود، هاژە سلێمان، د.بشیر، نیشتمان خان فەرموو.

بەڕێز نیشتمان مرشد صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ئەو بڕە پارەیە بەلای منەوە کەمە لە هەندێك جار کە زیاتر هەیە فەرمانبەر تووشی نەکسەیەکی یان تووشی نەخۆشیەك دەبێت، پێم باشە بە گوێرەی ڕاپۆرتی پزیشکی بتوانرێ کە ئەو کەسە کە زیاتر پێویستی بەوەیە کە بسەلمێنێ کە ئەو پارەیەی پێویستە پێم باشە زیاتر لەو بڕە پارەیەی بۆ سەرف بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئەوە موکافەئەیە، بۆعلاج نیە، بابی علاج جیایە، بەس موکافەئەیە، یەکێك زیرەکە ئیشی باش دەکات و کە زۆر هیلاك دەبێ، زیاد دەمێنێ، دەسەڵات هەیە لە دائیرەکەت ئەوەی بۆ بکەی، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکەم لەسەر ئەوەیە پاداشتی فەرمانبەران ساڵانە بۆ یەك کەس لە یەك ملیۆن زیاتر دینار زیاتر نەبێت، ئەگەر ئەو فەرمانبەرە لە حاڵەتێك دا تووشی نەخۆشیەك بوو یان ئەو دائیرە یان وەزارەتەکەی ویستی هاوکاری بکات ئەو ملیۆن دینارەی لەسەر حساب نەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ڕوونمان کردەوە بۆ ئەوەی وازح بێت ئەوە بۆ بابەتی نەخۆشی نیە، فەقەت بۆ هاوکاریە، ئەگەر لیژنەی دارایی کە مێك زیاتر ڕوونی بکەنەوە، کاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە ئەو دوو بەڕێزە کە ڕوونیان کردەوە، موعالەجە کراوە، ئەگەر بە هەڵە نەچوو بم لە مەنافعی ئیجتماعی و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منيش هاوڕام لەگەڵ پێشنیاری لیژنـەی یاسایی کـە پێشنیاریان کـردووە ئـەو بـڕە پارەیـە لـە ملیۆنێکـەوە بکرێتە 2 ملیۆن، لەهەمان کاتیشدا پێم باشە ئەمە لەسەر ئەساسێك بێت ئومێدەوارم ئەو ڕێنماییانـەی کـە لێرەدا هاتووە ئەوەبێ لەسەرئەو ئەساسە بێ کـە فەرمانبـەرێکی نموونـەیی بێـت، یـان ڕێـك وپێـك بێت لـە ڕاپەڕاندنی ئیش و کارەکانی و لەسەر ئەو ئەساسە بدرێت، نەك بە ڕەغبەتی شەخسی و وەزیر یان یەکێکی تر و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی برا دەبێ رەغبەتی کێ بێت؟ یـەعنی ئـەو لەوێیـە ئـەو تـەقیمی دائیرەکـەی دەکات، خـۆ ئێمـە ناچـین لەپەرلەمان دا ئەو پاداشتە بدەین بە مـوزەفێ کـە کارمەنـدێك لـە کـەلار یـان لـە سـنجار، خـوا سـەلامەتتان بکات، ئەوە ئیشی وەزیرە، خۆی لە شوێنەکەی خۆی دەزانێ، کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتەڤانیا لە لیژنا یاسایی دکەم کو ئەڤ پارە لەم ملیۆنێکێ ببێتە 2 ملیۆن و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نسبەت ئەو ماددەیەوە، ئەو موکافەئاتە ئێمە دەزانین زۆر زۆر کەم فەرمانبەر سوودی لێ وەرگرتـووە کـە موکافەئەی وەرگرتووە، لەوانەیە باشترین موەزەفیش بێت دەوەستێتە سەر بابڵێین مەزاجی بەڕێوبەرەکەی، بەڵام ئەگەر مەعیارێك وەرگرین، دانێین نموونە ئەگەر فەرمانبەر مـانگێ لـە سـەد هـەزار زیـاتر موکافەئـە نادرێت، ئەگەر حسابی ساڵەکەی بکـەین، دەکاتـە ملیۆنێـك و دوو سـەد هـەزار، لـە هـیچ دائیرەیـەك لـە 50 هەزار و سەد هەزاریش تەوەقوع ناکرێت زیاتر بێت، ئەگەر لە پەرلەمان دیتوومە، موەزەفی باشمان هەبووە تەکریم کراوە، موکافەئەی دراوەتێ، بەڵام لەوانی تـر نـەم دیتـووە، پـێم باشـە ئەگـەر ملیۆنێـك و دوو سـەد هەزار بێت، واتە مانگێ سەد هەزاری بێت، جاری وایە هیچیش وەرناگری ملیۆنێك و دوو سەد هـەزار بیـت، دەکاتە ساڵەکە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مودیری دائیرەکە خۆی تەحدیـد دەکـات، جارێـك دەیـداتێ و بـە دووجـار دەیـداتێ نایـداتێ، موهیمـە وایە، سمیرە خان فەرموو.

بەڕێز سميره عبدالله اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ لیژنەی یاسایی کە ئەو ملیۆنە ببێتە دوو ملیۆن، بەڵام وەکو سیوەیل خان گوتی بە سەدەقە نەبێ، ئالیەتی هەبێ یان معیار تۆزێك تەوزیحی زیاتر هەبێت یان بە قانونێك ڕێك بخرێت، بەڕێنمایی وەزارەتی دارایی نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حسن فەرموو.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕەئی من ئەم ماددەیە هەر ئیلغا بکرێت ئەوە بە ماددەیەکی قانونی نەیەتە خوار، تەنها بە ڕێنمایی بێت لەلای وەزارەتی داراییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی یەکێ لە ماددەکانی کە دڵخۆشکەرە بۆ ئەو کەسانەی کە کارێکی باش دەکەن لە شوێنەکەی خۆیان داو پێزانینێك بۆی هەبێ، نەك هەر لە تەربیە کە مەبدەئی سزاو پاداشت یەکێکە لەو مەبدەئانەی کە ئینسان بۆ پێش ئەبات، لەبەرئەوە من زۆر دەستخۆشی لە لیژنە دەکەم کە ملیۆنەکەی کردووە بە دوو ملیۆن، من ئەگەر بێتو دوو ملیۆن بێت یان دوو ونیو بێت بە تەسەوری خۆم دانانی پاداشتی ئەو کەسانەی کە کارێکی مومەیەز دەکەن، هیچ کاتێك لەسەر ئەساسی مەبدەئی شك کردن کە مودیرێك بێت پاداشتی موەزەفێکی خۆی بکات ئەوە ئەساسی شك نیە، بەپێچەوانەوە مومکینە ئەگەر شتێکی خراپ بکات ئەساسی شکە، بەڵام هیچ کاتێك پاداشتکردن ئەساسی شك نیە و دەست خۆشی دەکرێت لەو کەسانەی کە دەست خۆشی لە کارە مومەیزەکان دەکەن لەهەر شوێنێکی ئەو وەزارەتانە یان ئەو شوێنانەی کە ئیشی لێ دەکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یشار فەرموو.

بەڕێز یشار نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دەقە عەرەبیەکەیدا هاتووە (لشخص واحد) لە کوردیەکەی هاتووە بۆ هەر فەرمانبەرێك شەخس لەوانەیە هەر کەسێك بگرێتەوە، فەرمانبەر ئەو کەسەیە کە لەناو دائیرەکەی دا فەرمانبەرەو سیفەت فەمانبەری هەیە، بەڵام شەخس واحد لەوانەیە فەمانبەریش نەبێ، ئەو جیاوازیە هەیە لە کوردی و

عەرەبیەکـە، خـاڵێکی تـر ئـەو پاداشـتە بـۆ فەمانبـەر هـاتووە لـە کوردیەکـە، بەڕێوبـەرەکانیش هـەر بـە فەرمانبەر ئەگەر حساب کرابن ئەوانیش دەگرێتەوە، ئەگەر بەڕێوبـەرەکان بـە فەرمانبـەر حساب نـەکرابن ناویـان فەرمانبـەر نـەبێ و بەڕێوبـەر شـتێکی جیـاوازە، ئـەو کاتـە دەبـێ شـتێکیش بـۆ بەڕێوبـەرەکانیش پاداشتێك جیابکرێتەوە، چونکە جاری واهەیە بەڕێوبەریش ئیشی باش دەکات و پێویستی بە پاداشت کردن هەیە، خاڵی سێیەم پشتیوانی لە لیژنە دەکەم کە بڕەکە لە ملیۆنێك ببێتە دووملیۆن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە پاداشتی ساڵانەیە بۆ فەرمانبـەر تەحدیـدیش کـراوە، یـەك ملیـۆن لـە سـاڵێك، بـە بۆچـوونی مـن ئـەم پارەیە زۆر کەمـە ڕێنماییـەکانی وەزارەتـی دارایـیش ڕوونـە کـە لـە دوو مـانگ یـەك جـار بـۆ فەرمانبـەرێك سەرف دەکرێت، یەکجارەکەش بە تەحدید دەکاتە 167 هەزار دینارکەمتر، ئەمە بۆ تەشجیعە بـۆ ئەوانەیـە کە ئیشی باش دەکەن، من لەگەڵ ڕەئی لیژنەی یاساییم، ئەگەر زیاد بکرێـت باشـترە بـۆ ئەوانـەی کـە ئیشـی باش دەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربـارەی مـاددەی 11 پاداشـتی فەرمانبـەران سـاڵانە بـۆ یـەك کـەس لـە یـەك ملیـۆن دینـار زیـاتر نـەبێت، بەڕاستی ئەمە پار لە بودجەی 2010 دا ئەو مەبلەغەمان بە 2 ملیۆن دینار دانا، بەڵام من ئێستا پێشنیار دەکەم کە مەبەلەغەکە بکرێتە ملیۆنێك ونیو، چونکە فەرمانبەری کەفوء هەیە وپێویست بـەوە دەکات کـە یەعنی پاداشت بکرێت، ملیۆنێك و نیو پێموایە باشترە، نە دوو ملیۆنەکەی پار بێت و نە ئەو ملیۆنـەی کـە ئەمساڵ داندراوە، شتێکی تر هەیە دەمەوێ لێرە ئاماژەی پێ بکەم وەکو بڕگەیەك پێشنیاری دەکەم ئەوەیـە زۆر جار لە فەرمانگەکان بەناوی هاوکاری و یارمەتی بۆ فەمانبەر بێت یان کەسێکی تر بێت، ئەو دەسەڵاتە تەحدید بکرێت بە سەرۆکی فەرمانگەکە، یەعنی بـە کـەیفی خـۆی تەسـەروف بـەوە نـەکات کـە هاوکـاری و یارمەتیەکان دابەش بکات، بۆیە پێویست دەکات کە لێـرە وەکـو بڕگەیـەك یـاخود ماددەیـەك دابنـدرێت کـە ڕێنمایی پێ دەربچێت بۆ ئەوەی ئەو سەرۆکی فەرمانگەیە بە کەیفی خۆی تەسەروف نەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.بشیر فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نسبەت ئەو ماددەیە مەبدەئی ثواب وعقاب لەكاركردندا مەبدەئێكی واقعی و مەنتقیە، زۆریش پێویستە بۆ ئەوەی كەوا كارەكان بەرەو پێش بڕوات، دیارە كە پار ساڵ لە بودجەی پار ساڵ دوومليۆن دينار بوو، ئەم ساڵ حكومەت كردوويەتی بە يەك مليۆن، ديارە ئەوان موبەرراتی خۆيان هەيە و ئەوان بە تەجروبە بۆيان دەركەوتووە كە ئەو دوو مليۆنە زۆرە، منيش ڕامواية كەوا پشتيگيری لە ڕايەكەی ليژنەی دارايی بكەم كە ئەو ماددەيە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بەيەك مليۆن لەبەر دوو هۆ، يەك/ لەبەرئەوەيە كەوا دەسبڵاويەك بۆ سەرۆك فەرمانگەكان نەبێت كەوا بتوانن بۆ ئەو كەسانەی كەوا نزيكی خۆيانن يان بە هەوەس و نەفس و ئەوەی خۆيان ئەم بڕە پارەيە دابەش بكەن، ئەوە يەك، دوو/ لەبەرئەوەی ئێمە با فەرمانبەرانی خۆمان فێرنەكەين تەنها چاويان لە موكافەئات بێت، يەعنی كاركردن ئيللا بە موكافەئە بێت، كاركردن واجبی خۆيەتی و مەعاش و مووچەی خۆی وەردەگرێ، بەڵام لەكاتی پێويست و لەكاتی تايبەت دا مانع نيە وەكو موكافەئەيەك بدرێت، بەڵام بۆيە من ڕام وايە هەر يەك مليۆن دينار بمێنێتەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ليژنەی دارايی ڕەئيتان لەسەری؟ كاك د.ئاراس فەرمووو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە حەقيقەت حاڵەتێك بوو ويستمان ڕوونی بكەينەوە، خۆی كە ئەو موافەئاتانە دەدرێت لەڕاستی دا ڕێنمايی پێ دەرچووە، ئەو سەڵاحيەتی ئەوە بەڕێزانەيە كە سەرۆكی فەرمانگەكانن، بۆ نموونە وەزير سەڵاحيەتی خۆی هەيە چ بڕێك خەرج بكات، موديری عام چ بڕێك خەرج بكات، وانيە هەموو مانگێ، ئەم مانگە ئەوەندە و ئەو مانگە ئەوەندە، يەعنی هاتووە بە ڕێنمايی لەڕاستی دا دياری كراوە سەڵاحيەی مەنحی موكافەئە لەلايەن بەرپرسەوە، جا ئەو بەرپرسە لە چ ئاستێك دابێت، خاڵی دووەم/ بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان دوو بۆچوون هاتە كايەوە، دوو پێشنيارهاتە كايەوە، دوو پێشنيار هەيە كەوەكو خۆی بمێنێتەوە، زياتر لە چەند پێشنيارێك هەيە كە بەرزبكرێتەوە بۆ دوو مليۆن، لەبەرئەوە ليژنەی دارايی پێی باشە كە ئەو دوو پێشنيارە بخرێتە دەنگدانەوە لەسەر ماددەكەو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ليژنەی ياسايی؟ كاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەندێك لە ئەندامە بەڕێزەكان پرسياری ئەوەيان كرد كە موكافەئە چيە؟ موزەف چيە؟ موزەف تەبعەن بە پێی قەوانينی بەركار لە هەرێمی كوردستان تەعريف كراوە موزەف كێيە؟، ئەندام پەرلەمانێك ئيشارەتی بەوەدا كە ئەنەما دەتوانرێ بۆ كەسانی دەرەوەی دائيرە ئەو پارەيە سەرف بكرێت، نەخێر وانيە،

تەنها ئەو موكافەئەیە بۆ موزەفەكانە، مودیریش دەگرێتەوەو سەرۆكی دائیرە ئەو مافەی هەیە بە پێی تەعلیماتەك كە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەری دەكات، چۆن تەسەروف دەكات بەو پارەیە، ئێمە كە پێشنیارمان كرد پارەكە لە ملیۆنێك ببێتە دوو ملیۆن مەبەستمان ئەوەیە ئەو موەزەفانەی كە خزمەتی باش دەكەن و ماندووترن لە كەسانی تر تەشجیع بكرێن و پاداشت بكرێن بۆ ئەوەی بەردەوام بن لە كارەكانیان، مەبەستەكەشمان ئەوەیە زیاد كردنەكە بۆ ئەو هەدەفەیە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا لە ئەسڵی ماددەكە هاتووە یەك ملیۆن، لەیاسای بودجەی ساڵی ڕابردوو دوو ملیۆن بوو، ئەگەر لەبیرتان بێت، وەك هاژە خان ئیشارەی پێی كرد، زۆر دروستە دوو ملیۆن بوو، ئێستا پێشنیارێك هەیە لەلایەن چەند ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان كە بكرێتە دوو ملیۆن، ئێستا ئەوەیان دەخەینە دەنگدان، كێ لەگەڵ ئەوەیە بكرێتە دوو ملیۆن تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ 43 بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە بكرێتە دوو ملیۆن، كێ لەگەڵە وەكو خۆی بمێنێتەوە و یەك ملیۆن بێت؟ تكایە دەست بەرز بكاتەوە 14 بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە كە یەك ملیۆن بێت، بە زۆرینەی دەنگ كرایە دوو ملیۆن، ماددەكە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدانەوە. د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 11

پاداشتی فەرمانبەران ساڵانە بۆ یەك كەس لە دوو ملیۆن دینار زیاتر نابێت و لە نێو بڕە پارەی تەرخان كراو لە بودجەدا و بە گوێرەی ڕێنمایی كە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەری دەكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بە عەرەبیەكەی؟ كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة 11

لاتزيد المكافأة للموظفين على مليونى دينار سنويا للشخص الواحد و ضمن التخصيصات المقررة بالموازنة و بموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ئێستا كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ 47 بەڕێز لەگەڵدایە، كێ لەگەڵ دانیە؟ 3 كەس لەگەڵدانیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، ئێستا بۆ فەسڵی چوار میلاكات، لە ئەسڵی پرۆژەكە ماددەی 11 یە، كە دەبێتە ماددەی12 ، د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی چوارەم

میلاكات

ماددەی 11 لە ئەسڵی پرۆژەكە دەبێتە ماددەی 12:

ماددەی 12

1- وەزارەتی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەكانی دی وردەكاری میلاكی هەرێم بۆ ساڵی 2011 ی دارایی ڕێك دەخات و پەسەندی دەكات، لەبەر ڕۆشنایی تێچووی مووچەی پەسەند كراو بۆ هەرێم لە یاسای بودجەدا خشتەی (ج) ژمارەی هێزی كاری ئەو وەزارەت و فەرمانگانەی بۆ ساڵی 2011 لەناوەندەوە پارەیان دەدرێتێ كە بەشی هەرێم 25 هەزار پلەی وەزیفی لە نوێ دامەزراو بۆ ساڵی 2011 دیاری كردووە.

2- دەبێت وەزارەتەكان و ئەو لایەنانەی سەر بە وەزارەت نین پلەكانی نوێی وەزیفی لەنێو میلاكی هەرێم بۆ ساڵی 2011 دابەشی سەر پارێزگا و یەكەكانی كارگێڕی بكەن بە پێی ژمارەی دانیشتووان و بە پێی ئەو بنەما و مەرج و ڕێكارانەی لە پرۆژە یاسای ئەنجومەنی گشتی ڕاژەی هەرێمی كوردستان داهاتووە، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەسەند كراوە، تا ئەو كاتەی یاسای ئەنجومەنی گشتی ڕاژەی هەرێم دەردەچێت و كاری پێ دەكرێت.

3- وەزارەتەكان و ئەو لایەنانەی پەیوەست نین بە وەزارەت پابەند دەبن بەوەی خشتە بدەنە وەزارەتی دارایی و ئابووری كە بریتی بێت لە ژمارەی فەرمانبەران و ناو و ناونیشان و پلەی وەزیفیان، ئەوانەی كە لە ساڵی 2011 دا بە گوێرەی ئەو ڕێژانەی پێشتر ئاماژەیان پێ كرا دادەمەزرێن، لەگەڵ فەرمانەكانی تایبەت بە دامەزراندن، ئەگەر زێدەڕۆیی لەو ڕێژانە دا بینرا ئەوا فەرمانی دامەزراندنیان هەڵدەوەشێندرێتەوە كە پێچەوانەی ئەوەن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الرابع

(الملاكات)

المادة الثانية عشرة:

اولاً: تتولى وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات الاقليم للسنة المالية 2011 والمصادقة عليها في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم في قانون الموازنة العامة الاتحادي (الجدول/ج عدد القوى العاملة للوزارات والدوائر الممولة مركزياً لسنة 2011) والذي حدد حصة الاقليم بـ(25000 خمسة وعشرون الف درجة وظيفية) مستحدثة لسنة 2011.

ثانياً: على الوزارات والجهات غير المرتبطة بالوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك الاقليم سنة 2011 على المحافظات والوحدات الادارية وفق عدد سكانها، وحسب الضوابط والشروط والاجراءات الواردة في مشروع قانون مجلس الخدمة العامة لاقليم كوردستان المصادق عليه من قبل مجلس الوزراء، لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه.

ثالثاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة بتزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين واسمائهم وعناوينهم ودرجاتهم الوظيفية للذين يتم تعيينهم فى سنة 2011 وفق النسب المشار اليها اعلاه مع الاوامر الخاصة بالتعيين، واذا وجدت تجاوزاً في تلك النسب يتم الغاء الاوامر الصادرة بالتعيين خلافاً لذلك.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان؟ كاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕای لیژنەی دارایی دەربارەی ئەم ماددەیە و بڕگەكانی دەربارەی ئەوەڵەن، لە ئەسڵی ماددەكە ماددەی 11 كەدواتر بووە بە ماددەی 12 لای لیژنەی دارایی پەسەندە و وەكو خۆی ئەمێنێتەوە، دەربارەی دووەم/ واتە (ثانيا) پێشنیار دەكرێت بەلابردنی دەستەواژەی (الشروط والاجراءات) بە هۆی ئەوەی وشەی (الضوابط) ئەم بابەتە دەگرێتەوە، لەبەر دەرچوونی بڕیارێك لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە بە ژمارە 3136 لە 2011/3/17 بۆیە سەرلەنوێ داڕشتنەوەی بەم شێوەیەی خوارەوە بێت، (على الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك الاقليم سنة 2011 على المحافظات والوحدات الادارية وفق عدد سكانها، وحسب الضوابط والتعليمات الصادرة من مجلس الوزراء لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه)، هەروەها دەربارەی بڕگەی 3 پەسەندە و وەكو خۆی دەمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی (ضمن ملاك) ئەوەی (ثانيا) بخوێنیتەوە؟ كاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

على الوزارات والجهات غير المرتبطة بالوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك ....

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێرە (ضمن ملاك مؤسسات الاقليم).

لیژنەی دارایی ڕەئیتان ؟ كاك د.ئاراس فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە تەنها لێرە لای ئێمەیەو دواتر دەخرێتە دەنگدانەوە، یان لیژنەی یاسایی دەتوانێ داڕشتنەوەی بۆ بكات، (لحين صدور قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم ونفاذه).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان؟ كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونى كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە سەرۆكی لیژنەی دارایی خوێندیەوە ڕای لیژنەی یاسایی بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕئیتان؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەو دەقەین كە سەرۆكی لیژنەی داریی خوێندیەوە، لەگەڵ ئەو تەعدیلەی كە لە دووەمدا هاتووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان كێ ئەیەوێ موداخەلە بكات؟ ئەو بەڕێزانەی كە دەیانەوێ قسە بكەن، ناسك تۆفیق، شەونم محمد، عماد محمد، عمر نورەدینی، عمر هەورامی، گەشە دارا، گۆران ئازاد، نیشتمان مرشید، شێرزاد، صباح بیت الله، صبیحە احمد، یاوز ارسلان، صباح بەرزنجی، سمیرە گۆران، ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسە بكەن: (ناسك تۆفیق، شەونم محمد، عماد محمد، عمر نورەدین، عمر هەورامی، گەشە دارا، گۆران ئازاد، نیشتمان مرشد، شێرزاد حافز، شیلان عبدالجبار، صباح بیت الله، صبیحە احمد، یاووز خورشید، دكتۆر صباح، سمیرە گۆران، سەروەر عبدالرحمن، شلێر محمد نجیب، شڤان احمد، شلێر محی الدین، سیوەیل عوسمان، سەرهەنگ فرج، ئامینە زكری، حسن محمد، جیهان اسماعیل، عبدالقادر اكرام، بیلال سلیمان، بەفرین حسین، عبدالله حاجی محمود، ئارام قادر، هاژە سلێمان، ئەڤین عمر) كەسی تر ماوە ناویم لەبیر كردبێت، ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەسەلەی دامەزراندن یەکێکە لەو مەسەلانەی کە سالآنە خەڵك وهاووڵاتیان چاوەڕوانی دەکەن، یەکێکە لەو شتانەی کە دڵخۆشی دەخاتە ناو دڵی دەرچووانی کۆلیژ وپەیمانگاکان، بەڵام بەڕاستی دیارە عەدالەت و دادپەروەری لەکاتی دامەزراندندا یەکێکە لە پێوەرە هەرە سەرەکیەکان، کەپێویستە ڕەچاو بکرێت لەکاتی دامەزراندندا، چونکە ئەگەر بێت و ئێمە یەکێ لە گرفتە هەرە سەرەکیەکانمان وەکو هەرێمی کوردستان، زۆری ڕێژەی مووچەخۆر و فەرمانبەر بێت، ئەکرێت پلانێکی بۆ دابڕێژرێت، چونکە ئەگەر بێت و حکومەتی هەرێم قەرارێك دەربکات بڵێت دوو ساڵ هیچ دامەزراندنێکم نیە، پێم وایە خەڵك ئەتوانێ تەحەمول بکات بەمەرجێك دامەزراندنی ئەملاو ئەولا نەکرێت، یەعنی لەوکاتەی کە بڕیار دەدات، دامەزراندن دادەخات، لەملاو لەولاوە خەڵك تەعین نەکات بەواسیتە، بۆچی؟، چونکە کاتێ ئەمە دەبیسترێتەوە تۆ لەناو زانکۆیەکدا خەڵکێك هەیە خەڵکی هەڵەبجەیە، هەیە سلێمانیە، هەیە دهۆکە، کە دەوترێت تەعینات نیە لە قسمی فلان، بەڵام سەیر دەکات کەسێکی تر لەگەڵ ئەودایە، بەڵام تەعین دەکرێت، ئەمەش وا لەو بکات کە هەست بە ستەم بکات و قبوڵی ناکات، بۆیە پێم وایە پلان داڕشتن بۆ ئەوەی چ کۆلیژێك ئەمساڵ پێویستیمان پێی نیە، مەسەلەن لە تەعیناتەکاندا کێشەیەك دروست دەبێت، ئەڵێن کوردی و مێژوو بۆ نموونە زۆر زۆرمان هەیە، پێویستیمان پێیان نیە، کەواتە دەبێ خوێندنی باڵا پلانێك دابڕێژێت، مەسەلەن بۆ نموونە ئەوسا وابوو، دوو ساڵ، تا سێ ساڵ کۆلێژێك دادەخات، لەبەر ئەوەی خەریجی ئەم قسمەی پێویست پێ نیە، مادام پێویستی نیە، پێویست ناکات زانکۆکان پڕ بکات ودوایی خەریجێکی زۆرت لەم قسمە هەبێت و پێویستیشت پێی نەبێت، بۆیە من پێم وایە ئەم دوو پێوەرە دەکرێت حکومەتی هەرێم و وەزارەتی پلاندانان بەجدی ئیشی لەسەر بکەن، کە تەبیعیە کە کۆلێژێك دوو ساڵ تا سێ ساڵ دابخرێت، مادام دەرچووی ئەم بەشەی پێویست نیە، بۆ ئەوەی دواتر تەخەروج نەکات و هەروا بمێنێتەوە، ئێستا دێمە سەر عەدەدەکە، ئەو ژمارەی کە هەیە، بەڕاستی ئێمە پار لە سەرەتاشدا وتم، ئیقراری(625849)مان کرد، بەڵام دواتر لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و دواتریش سەرۆکی حکومەت ئیقراری کرد، کە لەسەرووی ئەو ژمارەیەوە 25 هەزاری تریش تەعین کراوە، لەسەرووی یاساوە، بەس ئێستا هەر حسابی ئەم 25 هەزارەی ئێستا کراوە، یەعنی ڕەقەمەکە بووە بە (650849) من پرسیارەکەم ئەوەیە لە بەڕێز وەزیری دارایی، ئەو 25 هەزارەی کە لەسەرووی یاساوە تەعین کراوە چووەتە کوێوە؟، چونکە ئەگەر وابێت، لەوە ئەچێت ئەم (650) هەزارە تەنها بەشی ئەو 25 هەزارە بکات کە پار تەعین کراوە لەسەرووی ئەو ڕەقەمەی ئێمەوە، لەسەرووی یاساوە، ئەوکاتە تەعینات و دامەزراندن، بەهاووڵاتیانەوە وەکو خۆی دیاری ناکرێت، ئەوە خاڵێك حەز دەکەم دواتر وەڵامەکەی وەربگرم بزانم ئەو 25 هەزارەی کە پار لەسەرووی یاساوە تەعین کرا، ڕەقەمەکەی بوو بەم ڕەقەمەو دیارنیە، خاڵی دووەم: شتێك کە جێگای سەرنج بوو، کاك دڵشادیش یەکەم ڕۆژ ئیشارەتی پێدا، مەسەلەی موقتەرەحاتی وەزارەتەکانە، ئەوەی جێگای سەرنجی من بوو، موقتەرەحاتی وەزارەتەکان بۆ مەسەلەی تەعویزاتی

فەرمانبەران، (8) تریلیۆن و(386) ملیار و(635) ملیۆنە، لەکاتێکدا ساڵی ڕابردووی 2010، تەعویزاتی فەرمانبەران (4) تریلیۆن و(646) ملیۆن بووە، باشە چۆن وەزارەتەکان موقتەرەح ئەکات بە دوو ئەوەندەی ئەوە، حەق وایە ئەمە....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان، ئەمە میلاکاتە، فەقەت میلاکاتە پەیوەندی بە تەعویزاتەوە نیە، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر عەددەکە زۆرتر نەبێت لەوە، وابزانم ئەوە کیفایەتی ئەکات، من گومانم لەسەر ڕەقەمەکە هەیە، بۆیە باس لە تەعویزاتەکەشی دەکەم، ئاخر خاڵ کە حەز دەکەم پشتگیری لە ڕاپۆرتەکەی خۆمان بکەم، وەکو لیژنەی ژنان، بەڕاستی من پار لێرە ئیشارەتم بەشتێك دا، کە ئەویش لەو ڕێژەی نێوان نێر ومێ، لە 23٪ بوو بە 77٪، بەڵام ئەمساڵ بەرز بووەتەوە بۆ 30٪ و لە 70٪ ، بۆیە هیوادارم هەوڵ بدرێت لەکاتی ڕەچاو کردنی تەعیناتدا، لەکاتی حازر بوونی دوو کەفائەتی وەکو یەك، فرسەتی زیاتر بدرێت بە کچان و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سیوەیل خان، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا پێویستە سەرۆکی پەرلەمان حەدێك بۆ ئەندامانی پەرلەمان دابنێت، ئەوە بودجەیە موناقەشەی بودجە دەکرێت، تەماشای قاعە دەکەین کە چۆڵە، حەق وایە، حەقی خۆیەتی کە 5 دەقە بچێتە دەرەوە، بەس وەڵڵا حەق نیە بەسەعات بچنە دەرەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەپێی نیزام سیوەیل خان، حەقمان نیە، بڵێین مەچۆرە دەرەوە، بەس لەکاتی دەنگدان، ئەگەر لە 56 ئەندام کەمتر بوو، ئێمە ناتوانین بیخەینە دەنگدانەوە، ئەگینا وەکو تر حەقی خۆیانە، زۆر تەبیعیە، هەر بۆ مەعلوماتت، لەهەندێ وڵات(40) ئەندامیش لەناو قاعە بێت لە(600) ئەندام زۆر زۆر ئاساییە، ئەچنە لیژنەکان یان ئەچنە شوێنی تر، ئەوە ئاساییە، بەڵام باشە من لەگەڵ جەنابتم لەسەر بودجەیە با هەمووومان لێرە بین، تەرکیز بکەینە سەری شتەکان بەرێك وپێکی پێکەشی بکەین و شتێکی باش بۆ خەڵکی کوردستان دەربچێت، وا خۆشمان بۆ ئەوە هیلاك دەکەین، هەمووشتان دەچنە دەرەوە بەس من لێرە ناچمە دەرەوە، ئەوەش بۆ مەعلوماتتان، کاك عیماد فەرموو.

بەڕێز عماد محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، بەڕاستی پشتگیری پێشنیاری لیژنەی دارایی و ئابووری دەکەم، بە کەمکردنەوەی ڕێژەی میلاکی پێشنیار کراو بۆ وەزارەتی دارایی و ئابووری، چونکە لە ڕاستیدا ئەم ژمارەیە زۆرە، (5332)میلاك بۆ وەزارەتی ناوبراو دانراوە، بۆ ئەم مەبەستەش پێشنیار دەکەم، بڕگەیەك زیاد بکرێت لەم ماددەیەدا، بەم شێوە صیاغە بکرێت، (تستقطع ما مجموعە 2 الف من الملاكات المقترحة للتعيين لوزارة المالية والاقتصاد، لسنة 2011 واضافتها على ملاكات وزارتي التربية والصحة و بنسبة 1500 لوزارة التربية و500 لوزارة الصحة) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عمر نورەدینی، فەرمووو.

بەڕێز عمر حمه امين خدر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ژمارە پلەی وەزیفی کە ئەمساڵ لەلایەن حکومەتەوە هەلیان بۆ دەڕەخسێنێت تا دایانبمەزرێنێت، کە 25 هەزارە، ژمارەیەکی باشە، بەڵام سەبارەت بە چۆنیەتی دابەشکردنی یان هەوڵ بدەین، کە ئەم ژمارەیە لە 25 هەزارەوە بکرێت بە 27 هەزار، بۆچی؟، بەتایبەتی بۆ ئەوەی کە هەوڵ بدەین ئەو ژمارەی کە دانراوە بۆ وەزارەتی پەروەردە کە 6 هەزارە، زیادی بکەین بۆ 7 هەزار یان 7500، چونکە لەوێ توێژێکی زۆر گرنگ هەم لە سیستمی نوێی پەروەردەدا هەم لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە، بایەخیان پێ دراوەو دەیانەوێت دابمەزرێن، ئەویش توێژەرانی کۆمەڵایەتین، دەبێ لەناوەندەکانی خوێندن وقوتابخانەکاندا توێژەری کۆمەڵایەتی هەبێت، ئەمە نەقسێکی گەورەیە، هەروەها بۆ بابەتی فەلسەفەو هەروەها تایبەت بە ماددەی دیموکراسی ومافەکانی مرۆڤیش پێویستە دەرچووانی بەشی زانستە ڕامیارییەکان، هەروەها دەرچووانی بەشی فەلسەفە بکرێن بە مودەڕیس، بەڵام بەپێی ئەو ڕێنماییەی کە ئێستا هەیە، ئەوانە بێ بەش کراون، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین هەروەها وەکو چۆن لە ڕاپۆرتی لیژنەی پەروەردە داومان کردووە، بەشی وەزارەتی پەروەردە زیاد بکرێت، ئەم زیاد کردنە یان ئەوەیە لەکۆی 25 هەزارەکە زیاد بکرێت، ببێت بە 27 هەزار یان ئەوەیە ئەو بڕەی کە بۆ وەزارەتی دارایی دانراوە (5332)لەوێ ببڕدرێت وبخرێتە سەر وەزارەتی پەروەردە، سەبارەت بە چۆنیەتی ئەوەی کە ئاماژەی پێدراوە، بەپێی ژمارەی دانیشتوان، گرنگە ڕەچاوی ژمارەی دانیشتوان بکرێت، بەس ئێمە پێمان وایە جگە لە ڕەچاوکردنی ژمارەی دانیشتوان و کردنی بە بنەما بۆ دابەشکردنی ڕەچاوی هاوسەنگی جۆری کۆمەڵایەتیش بکرێت، بەو مانایەی کە دەرفەتی یەکسان بڕەخسێندرێت بۆ ئافرەتان و بۆ پیاوان بۆ ئەوەی لەو 25 هەزارەدا عەددەدی زۆری مەسەلەن بۆ ڕەگەزی نێر نەچێت ولەبەرامبەرەکەیدا ئافرەتان وژنان یان کچان بێ ماف بکرێن، واتە جۆرێك لە هاوسەنگی لەجۆری کۆمەڵایەتیدا ڕەچاو بکرێت، هەروەها ڕەچاوکردنی ئەوەی کە پێکهاتەکانی کۆمەڵگای کوردەواری لەڕووی نەتەوایەتیەوە، لە ڕووی ئایینیەوە، لەڕووی مەزهەبیەوە، دیسان ڕەچاوی ئەوەش بکرێت، کە جۆرێك لە هاوسەنگی هەبێت، چونکە هەندێ

زانیاری هەیە کە پێکهاتەکانی تر کەهەست جۆرێك دەکەن لە مەسەلەی دامەزراندندا، لەوانەیە فەرقی خراپیان پێکرابێت، هەروەها پسپۆڕێتیش زۆر زۆر گرنگە، ڕاستە مەلەسەن تۆ سەیری ئەو ژمارەیە بکە کە بۆ سامانە سروشتیەکان دانراوە، (180) کەسە، لەوانەیە ئەوەی لەم وەزارەتەدا دادەمەزرێت زۆربەیان پێویستی بەوە هەبێت کە دەرچووی بواری نەوت بن، واتە لەبواری نەوتدا ئیختصاصیان هەبێت، ڕەنگە بەشێکی بدرێت بە پارێزگایەك، ژمارەی پێویستی ئەوەی بۆی دادەندرێت دەرچووانی بواری نەوت یان پسپۆڕی بواری نەوت لەو شوێنە نەبێت، بۆیە لەپاڵ مەسەلەی دانیشتواندا بەهەمان شت بۆ وەزارەتی خوێندنی باڵاش دروستە، واتە پسپۆڕێتی بۆ هەندێ وەزارەت ڕەچاو بکرێت گرنگە، هەروەها باسی مەسەلەی مەجلسی خدمە کراوە، لەڕاستیدا وەکو لەڕاپۆرتی لیژنەی یاسایشدا ئاماژەی پێکراوە، پێویست ناکات ئاماژە بەوە بدرێت تا یاسای ئەنجومەنی ڕاژە دەردەچێت، حکومەت بۆ خۆی ڕێنمایی دەربکات، دوای ئەوەی کە یاساکە دەردەچێت، ئیلتزامی پێوە بکرێت، سەبارەت بە بڕگەی سێ ئێمە پێمان وایە کە پێویست نیە، چونکە حکومەت دەتوانێ ڕێنمایی پێویست دەربکات، وەزارەتە پەیوەندیدارەکان ئیلتزامی پێوە بکەن، ئەگەر لێرەدا دەقیشی پێ نەیەت دەتوانێ لەڕێگای ڕێنماییەوە مەسەلەکە چارەسەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز عمر هەورامی، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەڕای هەردوو لیژنەی دارایی وکاروباری ئابووری، لەگەڵ لیژنەی یاسایی دەکەم، بۆ ئەو داڕشتنەوەی کە کردوویانە، قسەی من تەنها لەسەر ئەو بڕگەیەیە کەدەڵێت وەزارەتەکان ولایەنی ناگرێدراو بەوەزارەت، پەیوەست دەبن بەو خشتە کە بیدەن بەوەزارەتی دارایی و ئابووری کە بریتی بێت، لەژمارەی فەرمانبەران، ناوو ناونیشان و پلەی وەزیفییان، هی ئەوانەی لەساڵی 2011، بەگوێرەی ئەو ڕێژانەی پێشتر ئاماژەیان پێکرا دادەمەزرێن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە وەکو لیژنەی دارایی وکاروباری ئابووی، پاش بەدواداچوونمان، لەگەڵ بەڕێزان لەوەزارەتی دارایی قسەمان کرد، ئەو ژمارەی کەدانراوە بۆ وەزارەتی دارایی، لە پێویستی خۆیان زیاترە، کە ژمارەکەی هاتووە بە(5332)کەس، ئێمە پێشتر ئەو ژمارەیەمان دەستنیشان نەکرد، کە چەند لەم ژمارەیە ببڕدرێت، بۆیە من ئێستا داوا دەکەم لە بەڕێزان لەوەزارەتی دارایی کە پێویستی خۆیان چەندە؟، هەزار کەسە، هەزارو ئەوەندە کەسە؟، دەستنیشانی بکەن، ئەوەی تری کە دەمێنێتەوە، دابەشبکرێت بەسەر ئەو وەزارەتانەی تر کە داوایان کردووە، بەتایبەت لەلیژنەی پەروەردە، کە داوای هەزار کەسیان کردووە، ئەویش بەمەبەستی فەراهەمکردنی هەل بۆ دامەزراندنی توێژەرانی کۆمەڵایەتی، دەرچووانی دەروونناسی، بەشی فەلسەفە، ئەوانەی کە کاك عومەر نورەدینی سەرۆکی لیژنەی پەروەردە ئاماژەی پێکرد، بەهەمان شێوە لیژنەی تەندروستی داوای ئەوەیان کردووە، کە بڕێك بۆ ئەوانیش زیاد بکرێت، هەروەها لیژنەی ئاسایش و ناوخۆ ئەوانیش داوایان کردووە، بۆیە من داوا

دەکەم لە بەڕێزان لەوەزارەتی دارایی، ئێمە ئەو خشتەیە و ئەو بڕیارە لێرە یەکلایی بکەینەوە، ئەگینا ئەگەر بەوەی کە پێشوو هەیە بڕیاری لەسەر بدەین، ژمارەیەکی زۆر کەمیلاکە (5332) دەڕواتە سەر وەزارەتی دارایی، واتە ئێمە لەسەر خشتەیەك دەنگ دەدەین سەڵاحیەتێکی زۆر دەدەین بەوەزارەتی دارایی دواتر ئەوان خۆیان دابەشی دەکەنەوە بەسەر وەزارەتەکاندا، من پێم باشە لەناو پەرلەماندا ئەو ژمارانە دیاری بکرێن، پاش ئەوەی کە وەزیری دارایی خۆیان خۆشبەختانە لێرە ئامادەیە، حاجەی پێویستی خۆیان، ئەو وەزارەتانەشی کە دەستنیشان کراون لەناو ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری ناویان هاتبوون ئەوانە لەپێش چاو بگرن و بڕیاری خۆیان لەم بارەیەوە بخەنە ڕوو بۆ ئەوەی پەرلەمانی بەڕێز بڕیاری لەسەر بدات و بەبڕگەیەك لێرە ئیزافە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گەشە دارا، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم خاڵە دامەزراندنی 25 هەزار میلاك بۆ گەنجان، یەکێکە لەخاڵە گەشەکانی بودجەکە، بەڵام کە پێویستە ئێمە جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە، ئەو بڕگەی کە تایبەتە بەوەی بەپێی ئەو بنەماو مەرج و ڕێکارانە بێت، کە لە پرۆژە یاسای ئەنجومەنی گشتی ڕاژەی هەرێمی کوردستاندا هاتووە، ئەوە لەبەرچاو بگیرێت، ئێمە ساڵانی تر خەڵکێکی زۆر دامەزراوە، ئەوە دەبینین کە لەبودجەی تەشغیلی بەشێکی زۆری بودجەکە بۆ تەعویزاتی فەرمانبەرانە، کەچی سەیر دەکەین وەکو پێویست گەنجان لە سیاسەتی حکومەت ڕازی نەبوون، لەبەر ئەوەی عەدالەتی ئیجتماعی نەبووە لەدامەزراندندا، کە پێویستە ئەمە ڕەچاو بکرێت، هەرکاتێك هەر شتێك بە سیستم بێت، خەڵك گلەیی لێ ناکات، ئێمە دەبێ زۆر جەخت لەوە بکەین کە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت نەمێنێت لە دامەزراندنەکاندا، سەبارەت بەڕاپۆرتی لیژنەکەمان کە بەڕێز ناسك خانیش ئاماژەی پێکرد، وە کاك عومەریش ئاماژەی پێکرد، ئێمە داوای ئەوەمان کردووە کە یەکسانی جێندەری بپارێزرێت لە دامەزراندنەکاندا وەکو ناسك خان وتی، لەکاتێکدا کە کەفائەت هەبێت لەنێوان دوو کەسدا لەنێوان کوڕ و کچێك بێت، چونکە کۆمەڵگەکەی ئێمە بەپێی ئەو داب و نەریتەی کە هەیەتی، ڕەنگە ژن ئەوەندە فورسەی نەبێت، کە پیاو هەیەتی، بەڵام سەیر دەکەین لە بواری حکومیدا زۆر ئاسانترە تا کار بکات، لەبەر ئەوە ئەگەر حکومەت دەیەوێت سیاسەتێکی هەبێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ژنان ئەبێت زۆر گرنگی بدات بە بواری کە سیاسەتێکی ئیقتصادی وای هەبێت پێگەی ئابووری ژن بەهێز بکات، تا بتوانێ کێشەکانی بەرەو چارەسەر بەرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شەونم محمد، فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم بڕگەیەوە، بێگومان دەستخۆشی لەحکومەتی کوردستان دەکەم، کە ئەو ژمارەی دەستنیشان کردووە، بۆ دامەزراندنی گەنجەکان و کەمکردنەوەی بواری بێکاری، بەڵام هیوادارم ئەو دامەزراندنە بەپێی ئەو ڕێنماییانە بێت کە لە ئەنجومەنی ڕاژەدا دیارکراوە، هەرچەند ئێستا مەرحەلەی یەکەم دەستپێکراوە، فۆڕم دابەشکراوە، هیوادارین ئەو فۆڕمانە بەپێی ئەو مەبەستەی بۆی دابین کراوە، جێبەجێ بکرێت، لەگەڵ ئەوەشدا حکومەت هاوکاری کەرتی تایبەت بکات، بۆ ئەوەی مەسەلەی بێکاری کەم بکاتەوە، چونکە بەتەنها بەم 25 هەزار تەعینە چارەسەر نابێت، خۆمان دەزانین مەسەلەی بێکاری کەم نابێتەوە، لەهەمان کاتدا هیوادارم لەم دامەزراندنەدا ڕەچاوی چەند خاڵێك بکرێت، یەکێ لەو خاڵانەی ئەوەی هاوڕێکانم باسیان کرد، یەکسانی جێندەری ڕەچاو بکرێت، واتە دامەزراندنی ژنان بەڕێژەیەکی باش لەم خاڵەدا، چونکە ئەوەی دەیبینین زۆربەی زۆری کچە گەنجەکان کە تەخەروجیان کردووە، دەرچوون لەزانکۆکان، زۆربەی زۆریان هەروەکو کوڕەکان لەماڵەوەن بوارێکی کار کردنی تریشیان نیە، لە کەرتی تایبەتدا کچەکان و ژنان، کار بکەن، لەبەر ئەوە با ئەو مەوزوعە بەهەند وەربگیرێت، پێم باشە ژمارەیەك لەو دامەزراندنە بۆ مندالانی شەهید و ئەنفال دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی ببێت بە مونافەسەیەك بەپێی فۆڕمەکانی ئەنجومەنی ڕاژە، ببێت بە مونافەسەیەك لەبەینی خێزانی شەهیدەکاندا، تایبەتمەندییەکی تایبەتیان بدرێتێ، هەروەها ئەوەی کە تێبینی دەکرێت بەڕێز کاك عومەریش قسەی لەسەر کرد، وەزارەتی پەروەردە کێشەیەکی زۆر گەورەیان هەیە، تا ئێستا توێژەری کۆمەڵایەتیان نیە، ئەو کەسانەی کە تا ئێستا دەرچوون لەبوارەکانی فەلسەفەو کۆمەڵناسیدا، تا ئێستا ژمارەیەکی زۆر زۆر کەمیان لێ دامەزراون، هیوادارم ئەگەر بکرێت بەزیاد کردن لەداهاتووشدا، ئەگەر بڕیار بدرێت ڕێژەی دامەزراندن بۆ ئەو گروپە زیاد بکرێت، یان لەم دامەزراندنەی ئێستادا جێگای ئەو کەسانە بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گۆران ئازاد، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەگەڕانەوە بۆ وەڵامەکانی بەڕێز وەزیری دارایی، و قسەکانی ئەندامانی پەرلەمان کە ئێستا کرا، وەزیری دارایی لەدانیشتنەکانی پێشوو قسەی لەسەر ئەوە کرد، کە ئەو میلاکاتەی بۆ وەزارەتی دارایی دانراوە، دەکرێ چاوپێداخشاندنەوەی پێدا بکرێت، ئێستا هەموومان تەقریبەن لەسەر ئەوە کۆکین کە چاوی پێدابخشێندرێتەوە، بەڵام لەو سەروبەندەدا ئێمە وا دەبینین دەست بەدابەشکردنی فۆڕمی دامەزراندن کراوە، من پرسیارەکەم ئەوەیە، ئێمە بەڕاستی ئەو میلاکاتەی کە دەست بەدابەشکردنی کراوە، هەندێ وەزارەت تێیدا زەرەرمەندە یاخود بێبەش کراوە، بۆ نموونە من پشتیوانی لە قسەکانی هاوڕێم کاك عومەر نورەدینی دەکەم، بەتایبەتی وەزارەتی پەروەردە، جگە لەوە وەزارەتی کارەبا، وەزیری داراییش خۆی

قسەی لەسەر ئەوە کرد، کە ڕێژەی وەزارەتی مالیە زیادە، دەکرێت موراجەعە بکرێتەوە، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە، ئێمە لەم ماددەیەدا میلاکاتەکان لەبەردەستی ئێمەدایە، لەناو یاساکەدا نەهاتووە کەوەزارەت بە وەزارەت تەوزیع بکرێت؟، ئایا لێرەدا ئێمە بڕیار لەسەر ئەوە دەدەین کە هەزار یاخود دوو هەزار میلاك لە فلان وەزارەت هەڵبگیرێت، ئێمە دابەشی دەکەینەوە لێرەدا، یاخود ماددەیەکی یاسایی دادەنێین حکومەت جارێکی تر ئیلزام دەکەین کە موراجەعات لە تەوزیعاتی عەددەدی میلاکاتی وەزارەتەکان بکاتەوە، بەلەبەرچاو گرتنی کەمکردنەوەی میلاکاتی وەزارەتی دارایی و دابەشکردنەوەی بەیەکسانی بەسەر وەزارەتەکاندا، یاخود ئێمە تەوزیعاتەکە دەکەین؟، هیوادارم ئەوەمان بۆ ڕوون بکەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو نیشتمان خان.

بەڕێز نیشتمان مرشد صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە قسەی هاوڕێکانم دەکەم، پشتیوانی لە قسەکانی کاك گۆران دەکەم بۆ ئەو قسانەی کە کردی، نامەوێ هەموویان دووبارە بکەمەوە، تەنها ئەوە دەڵێم منیش پێم باشە ئەو میلاکاتەی وەزارەتی دارایی بەپێی پێویستی خۆیان بێت، ئەوەشی کەزیاد بێت، پێم باشە بخرێتە سەر وەزارەتی پەروەردەو شارەوانی وگەشتوگوزار، کەئەمەش وەزارەتێکی زیندووە، کە ئەمیش پێویستی پێیەتی، لەو بڕەی کەبۆی دانراوە هێشتا زیاتر بکرێت میلاکاتەکەی، وەزارەتی کارەباش کە 150 کەسی بۆ دانراوە، پێم باشە بڕێکی بخرێتە سەر ئەو وەزارەتەش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شێرزاد حافظ، فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەخاڵی دووەمەوە دەست پێدەکەم، کە ئەو میلاکاتانەی کە دادەمەزرێن، دیارە نووسراوە بەگوێرەی ژمارەی دانیشتوان، ئێمە ئەو قەزایانەی کە لەسەر سنوورین، لەگەڵ ناوچە دابڕاوەکان، لە بابەت (چەمچەماڵ، کەلار، کفری)ئەمانە لەهەموو ئەو پرۆژە وئەو شتانەی کە حکومەت بەگوێرەی ژمارەی دانیشتوان دابەشی دەکات، هەموو زەرەریان تێدا کردووە، باشترین نموونەمان پرۆژەکانی ئەنجومەنی پارێزگاکانە، لەبەر ئەو وەزعە سیاسیەی کە لەکوردستاندا هەیە، ئەو سێ قەزایە، بەزۆری فۆرمی بائیعیان لەسەر کەرکووکە، بەڵام خۆیان لە چەمچەماڵ یان کەلار یان کفری دادەنیشن، لەو حاڵەتەدا دیارە ژمارەی دانیشتوان بەگوێرەی فۆرمی بائیعی دەبێت، جاری وا هەیە ئێمە ئەو قەزایانە نیوەی ئەو عەددەدە ڕاستەمان دەست کەوتووە کە هەیە، لەبەر ئەوە حەقی وایە، یان داوای ئەوە دەکەم، کە ئەو سێ قەزایە یان ئەگەر شوێنی تریش هەیە لەسەر سنوورە، لەگەڵ ناوچە دابڕاوەکان حسابی تریان بۆ بکەن، ژمارەی دانیشتوانی

تێدا ڕەچاو نەکرێت، ئەوی تریان دامەزراندنی ئەو 25 هەزار میلاکەی کە لە هەر سێ پارێزگاکەی کوردستانە، دیارە لە دوو ، سێ شوێنی تریش باسمکرد، کە کەمئەندامان لە 10٪ هەمووی عێراقە، لە 10٪ هەموو عێراقە، ئەوان فرسەتی کارکردنیان زۆر کەمە، بۆیە من داوای ئەوە دەکەم نسبەیەك لەوە دابندرێت بۆ کەم ئەندامان لە 5٪ تا 10٪ی ئەو ژمارەیە کە 25 هەزار کەسە، لەبەر ئەوەی کەم ئەندامان، هەیانە خاوەنی شەهادەی بەرزن، هەیانە بڕوانامەی زۆر باشیان هەیە و ئەتوانن ئیش بکەن، قەزانجێکی تریش لەوەدا دەکەینەوە ئەو کەم ئەدامانە کە تۆ خستنە ناو ئیشەکەوە، ئەو مووچەی کە ئێستا دەیانەدەیتێ دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت، قازانجێکی تر ئەوەیە کە تۆ لە پرسگەیەکدا کەم ئەندامێکت دانا، یان کەم ئەندامێك بەڕێوەبەر بوو، کە یەکێك ئەچێت بۆ ئەو دائیرەیە دەبینێت کەم ئەندامێکەو لە سەر عەرەبانەیە ئەوەتا کار دەکات، ئەوەش خەڵك هاندەدات کە ئەوانیش کار بکەن، کە خەڵکیش کاری کرد تۆ کۆمەڵێك دەوائیر هەیە، یان کۆمەڵێك شوێن هەیە، کە مووچە بەخەڵك دەدات، ئەوەش هەم دیسان دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم لە 5٪ بۆ 10٪ بۆ کەم ئەندامان بێت، دیارە من پشتگیری لە قسەکانی شەونم خان دەکەم، بۆ ئەوەی کەسوکاری شەهیدان، منداڵەکانیان لەم دامەزراندنەدا حسابێکیان بۆ بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شیلان عبدالجبار، فەرموو.

بەڕێز شیلان عبدالجبار عبدالغنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دابەشکردنی پلەی وەزیفی، منیش وەك هاوڕێکانم کە پێش من قسەیان کرد، پشتیوانی ئەو ڕایە دەکەم کە ڕەگەزی مێ، لەبەرچاو بگیرێت، وە دابەشکردنەکە یەکسانی بێت، لەنێوان ڕەگەزەکاندا، من پێم باشە کە ئەولەویەت بدەن بە ساڵانی دەرچوون، بۆ نموونە، ئەوانەی کە لە 2010 دەرچوون، ئەولەویەت زیاتر بدەن بەوانە، نەك ئەوانەی کە 2011 دەرچوونە، هەروەها ئەولەویات بدەن بە تەعین کردنی کەم ئەندامان، وە پشتگیری کاك شێرزاد دەکەم لەو خاڵەدا، تا ئەوانیش پشتگیری بکرێن و بێنە ناو کارەوە، نەك تەنها مووچەخۆر بن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار صباح بیت الله، فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ئەم ماددەیە، من ئەم پێشنیارە ئاراستەی هەموو وەزارەتەکانی هەرێم دەکەم، کە نیسبەیەکی دیاریکراو، بۆ کەسوکاری شەهیدان وئەنفالکراوەکان دابندرێت وڕەچاو بکرێت بۆ دامەزراندن، پشتیوانی لە ڕەئیەکەی برام کاك عیماد دەکەم، من نامەوێ دووبارەی بکەمەوە، پێشنیارەکەی کاك شێرزادیش پشتیوانی

لێدەکەم، دیسان چەند خوشکێك ئەو داخوازییەکان پێشکەش کرد، کە نیسبەتێك بۆ ئافرەتان دەستنیشان بکرێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە پانیاً: کە دەڵێت(الوظیفیة مستحقة حسب ملاکات مؤسسات الاقلیم،) ڕەئی جەنابیشت ئەوە بوو کە وشەی مۆسسات ئیزافە بکرێت، منیش پێم باشە، دیسان هەر لە ڕیزی سێیەم دەڵێت(الضوابط والشروط والاجراءات) لیژنەی دارایش (تعلیمات)ی زیاد کردووە، بەڕەئی من کەلیمەی (الضوابط)کیفایەتە ئەوانی تر پێویست ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز صبیحە احمد، فەرموو.

بەڕێز صبیحە احمد مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەڕەئی لیژنەی دارایی و یاسایی دەکەم، بەس پێشنیار دەکەم، کە یەکسانی دامەزراندن ڕەچاو بکرێت لەدامەزراندندا، لەو 25 هەزار میلاکەی کە دانراوە بۆ دامەزراندن، کە بۆ هەر وەزارەتێك ڕێژەی ئافرەت لە 50٪ کەمتر نەبێت، بەپێی ئەو میلاکەی کە دانراوە، چونکە وەکو هەموومان بەچاوی خۆمان دەیبینین، کە لە ساڵانی ڕابردوو وەکو پێویست حساب بۆ دامەزراندنی ئافرەت لەوەزارەتەکاندا نەکراوە، بۆیە زۆر بەجدی پاڵپشتی لەم خاڵە دەکەم، داوا لەوەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمیش دەکەم، کە لەو خاڵەدا پشتگیریمان بکەن، چونکە هەموومان دەزانین کە ئافرەت زیاتر لەشوێنی کاردا هەست بە بەرپرسیارێتی دەکات، وردبین ترە لە ئیشوکارەکانی خۆیدا، لەکۆمەڵگەی ئێمە تاکو ئێستا وەکو پێویست بواری کار بۆ ئافرەت نەڕەخساوە، بەتایبەتی کە لەکەرتی تایبەتدا کار بکات، بۆیە لێرەدا داوا دەکەم، کەوەزارەتی دارایی ئەم پێشنیارەی ئێمە بەجدی وەربگرێت، چونکە لە هەموو دەوڵەتانی پێشکەوتوو ئەو کۆمەڵگەیە سەرکەوتووترە کە بەسەراحەت ئافرەت ڕۆڵی خۆی زیاتر دەبینێت، لێرەدا بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، داوا دەکەم کە فەقەرەیەك ئیزافە بکرێت لەماددەی 12، وە ڕەچاوی دامەزراندن بەنیسبەت ئافرەت بەشێوەیەکی یەکسان بێت، هەروەها پێشنیار دەکەم لە تەعیناتی تازەدا ڕێژەی 20٪ تا لە 25٪ بەتەحدید دەستنیشان بکرێت بۆ کوڕ و کچی شەهیدە سەربەرزەکانمان لەگشت بوارە جۆراو جۆرەکاندا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز یاووز خورشید، فەرموو.

بەڕێز یاووز خورشید ئەرسەلان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لێرەدا حەز دەکەم وەك پەرلەمانتارێکی تورکمان قسە بکەم، لەم ماددەی 12یەدا، بەتایبەتی لە برگەی دووەم، لێرەدا دیارە باس لە تەوزیعی دەرەجاتی وەزیفی دەکات، بەگوێرەی ژمارەی دانیشتوان، وەك ئاشکرایە تورکمان دووەم نەتەوەیە لەکوردستان، بەڵام قەدەر وای کردووە، زۆربەی دانیشتوانی ئێمە لە

هەولێر كۆببینەوە، بۆیە بەڕاستی بەڕای من لەو جۆرە دابەشكردنەدا، توركمان زەرەرمەند دەبن، بۆیە من پێشنیار دەكەم، لەو جۆرە بابەتانەدا كە حەقە ئێمە دووەمین نەتەوەین، ئەوە لەبەرچاو بگیرێت ورێژەیەكی تایبەتی بۆ دابندرێت، من لێرەدا داوا دەكەم، بەلانی كەمەوە لە ڕێژەی ئەو دەرەجاتە وەزیفیانە كە بۆ هەولێر دانراوە، بەلانی كەمەوە لە 10٪ بۆ توركمان بێت، چونكە ئەوانە وەك وتم دووەم نەتەوەن لە كوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دكتۆر صباح بەرزنجی، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە میلاكات پێم خۆشە قسەكانم بەم گوزارەیە دەست پێ بكەم، كە هەموو بیرمەندان و كەسانی شارەزاو پسپۆر لەهەموو بیر و فەلسەفە جیاوازەكان لەسەری كۆكن، كە دەستەكان چوارن، دەستی كرێكار، كەخزمەتمان دەكات، دەبێ ئێمەش خزمەتی بكەین، دەستی بێكار، كە دەبێت بیخەینە كارو هەلی كاری بۆ بدۆزینەوە، دەستێك كەناتوانێ كاربكات، دەبێ خزمەتگوزاری پێشكەش بكەین ولەژێر چاودێریماندا بێت، دەستێك كە یاری دەكات و گزی دەكات وفێڵمان لێدەكات، ئەبێ ڕێگای لێبگرین، فەصلی چوارەمی پرۆژە یاسای بودجە بەڕاستی دەرگایەكی باشە بۆ ئەوەی ئێمە هەلی كار بدۆزینەوە، بۆ زۆرترین ژمارە لە دەرچووان ولەو كەسانەی كە لە كوردستاندا چاوەڕێی حكومەتی خۆماڵی خۆمانن، لەم قۆناغە هەستیارەدا، بۆیە من چەند پێشنیارێك دەخەمە بەردەم بەڕێزتان، بەو هیوایەی جێگای ڕەزامەندی بێت وجێگای خۆی بكاتەوە لە بڕیار و فەرمانەكانتان، یەكەم: ئەولەویەت بدرێت بەدامەزراندنی دەرچووانی ساڵانی پێشوو، ژمارەكی زۆر لەلاوانی كوردستان لەهەموو چین وتوێژە جیاوازەكان، لە قەومیاتی جیاواز، چەند ساڵێكە خوێندنیان تەواو كردووە، خۆیان تەرخانكردووە بۆ ئەوەی لەبوارێك لەبوارە زیندووەكانی كۆمەڵگای گەشەسەندووی كوردستاندا خزمەت بكەن، بەتایبەتی كەسانێكی زۆر هەن كە ڕەنگە تاكو ئێستاش بەگرێبەست، كاریان كردبێ، داواكارم ئەولەویەت بدرێت بەوان وبەدەرچوانی ساڵانی پێشوو لەو 25 هەزار پلە وەزیفییە، كە تەعین دەكرێن، بەڵام بەپێی خشتەیەكی زەمەنی دیاریكراوی ڕۆشن، وەبەدەر لەتەعقیداتی ڕۆتینكاری وتەزكیەی حزبی وبەپێی دابەشكردنی جوگرافیایی دادوەرانەو بەپێی پسپۆڕییە جیاوازەكان، چونكە ئێمە لەكوردستاندا پێویستیمان بەهەموو پسپۆڕییەك هەیە، ڕەنگە زۆر پسپۆڕی تریشمان پێویست بێت كە دەبێت لەزانكۆكان و پەیمانگاكاندا بواربكرێتەوە بۆ دروست كردنیان، بۆ ئەوەی كۆمەڵگاكەمان لەكۆمەڵگایەكی تەقلیدییەوە بەرەو كۆمەڵگایەكی گەشەسەندووی پیشەسازی بچێت، دووەم: گرنگە ئەو میلاكاتانەی كە ئێمە پڕیان دەكەینەوە یاخود ئەوكەسانەی كە ئێستا فەرمانبەرن ڕەنگە بەو ئەندازە مووچەی كە ئێستا هەیانە، نەتوانن باری قورسی ژیانیان سووك بكەن، بۆیە پێشنیازی ئەوەش دەكەم، كە دەرماڵەی پیشەیی بۆ دەرچووانی زانكۆو پەیمانگاكان بەبێ جیاوازی دابندرێت، بەتایبەتی

پشتگیری لەپێدانی دەرماڵەی پیشەیی دەکەم بۆ توێژەرانی کۆمەڵایەتی، دەروونی، ژمێریارییەکان، ئەوانەی کەلەبواری پسپۆڕی و ئیدارەو ئابووری و کۆمپیوتەرو یاساو فەرمانبەرانی دادی، کەوا بەڕاستی داواکارییەکی زۆریان هەیە، هەروەها فەرمانبەرانی تەندروستی، مامۆستایانی ئایینی، مامۆستایانی قوتابخانەکان، هی پەروەردە، هەرکەسێك بەشێوەیەك لەشێوەکان بەڕاستی لەژێر باری قورسی ژیانی ئەمڕۆ وگەشەسەندن و تەزەخومی بازاڕدا، بەڕاستی دەناڵێنن، سێیەم: دەبێ ئێمە حسابێك بۆ خانەنشینان بکەین، بەزیاد کردنی مووچەکانیان، حساب بۆ خاوەن پێداویستیەکان بکەین...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە نە موخەصەصاتە، نەزیاد کردنی مووچەیە، ئەمە میلاکە چاوەکەم، باسی میلاکات دەکەین، ئەو میلاکە کافیە یان نا؟، ئەمە لە شوێنێکی تر ئەتوانن باسی موخەصەصات بکەن، زیاد کردنی مووچە لەشوێنێکی تر، فەرموو.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو میلاکاتەی کەدانراوە، داواکارم کە پشکێکی زیاتری بدرێت بەوەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵاو تەندروستی وئەوقاف، مەوزوعێکی تر لە میلاکات کە زۆر قابیلی سەرنج و تێڕامانە ئەوەیە، ئێمە ژمارەیەکی زۆر میلاکاتمان هەیە کە فیعلەن مووچە لە حکومەتی هەرێم وەردەگرن، بەڵام کارێکی ئەوتۆیان پێ ناسپێردرێت، بۆیە داوا دەکەم کە ئەو میلاکاتانە بخرێنە بواری خزمەتگوزاری وبخرێنە بواری بەرهەمهێنانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سمیرە عبداللە، فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە دامەزراندنی فەرمانبەران و میلاك، باشتر وایە لیژنەیەك لەلایەن وەزارەتە پەیوەندیدارەکان بەو کارە هەڵبستێت، بەبێ گەڕانەوەی بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بەپێی ئەو بنەماو پێوەرانەی کە دانراون، ئەو دەسەڵاتەش نەدرێت بەپارێزگاکان، هەروەها پێم باشە ئەو حسەی کەبۆ وەزارەتی دارایی دانراوە، من ئەو نسبەیەم پێ زۆرە، بۆیە با نسبەیەك دابندرێت بۆ ناوچە دابڕاوەکان، بۆ نموونە من سەردانی کۆمەڵگای چڕەم کرد کە سەر بەشێخانە، مەکتەب هەیە دوو مودیری هەیە، یەکێکیان لە پارێزگای نەینەوا هاتووە، ئەوی تریان لەهەرێمی کوردستان کە بۆ زانیاری مامۆستایان نیە دەرس بڵێتەوە، چون قوتابی دار موعەلیماتیان هێناوە، دەوامێك دەوامی خۆی دەکات و دەوامێکیش دەرس دەڵێتەوە بە قوتابیانی ئەو قوتابخانەیە، کە 3 هەزار نەفەریشی لێیە ئەو کۆمەڵگایە، ئەگەر نسبەتێك بۆ ئەوان دابندرێت ئەوە زۆر باشە، هەروەها سەنەواتی سابیقە ڕەچاو بکرێت، لەگەڵ پسپۆڕی، لەگەڵ

گرێبەستەکان، وە ئافرەتیش ڕەچاو بکرێت، کە لەکاتی دامەزراندندا ڕەچاوی یەکسانی نێوان نێرو مێ بکرێت، لەزۆربەی وڵاتان کە ئیش دەکەن ئافرەتان لە دەوائیرەکان ئیش دەکەن وە زیاتر پیاوەکان لە کارگە قورسەکان ئیش دەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سەروەر عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز د. سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەمە یەکێك لە خاڵە باشەکانی بودجەکەیە، وەکو باسی لێوە کرا، بەڵام چۆن دەکرێت لێرەدا عەدالەتێکی کۆمەڵایەتی تێدا بێت، من سەرەتا بەوە دەست پێدەکەم، کە دەستخۆشی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەم بەتایبەتی لەماوەی ئەو چەند ڕۆژەی ڕابردوو کەبینیومانە، کۆمەڵێك بنکە کراوەتەوە کە بەیەکسانی فۆڕمی دامەزراندنی تێدا دابەش دەکرێت، ئەوەی من بزانم لە سلێمانی کراوە، هیوادارم لەپارێزگاکانی تریش ئاگادار نیم کە کراوە یان نا، بەس هیوادارم لەو شوێنانەش ئەنجام درابێ، چونکە گەنجان دڵیان خۆشە کەبەم شێوەیە زۆر بەشەفافانە دامەزراندنەکان دەخرێتە ڕوو، بەیەکسانی دەتوانن فۆڕمەکانیان وەربگرن، ململانێ لەسەر خاڵەکان بکەن، سەبارەت بە مەسەلەی پلاندانان من پشتگیری لەڕاکەی هاوکارم ناسك خان دەکەم، بەڕاستی ئێمە یەکێك لەکێشەکانمان ئەوەیە کە پلانمان نیە لەو بوارەدا، زانکۆ و کۆلێژی زیاتر دەکەینەوە، بەڵام نازانین بۆچی دەیکەینەوە، ئایا تەنها مەبەست لەکردنەوەی ئەوەیە کە خوێندکارانی قۆناغی شەشەمی ئامادەیی وەربگرێت؟، تەنها ئەمە هەزم بکات؟، لەبەر ئەوە ئێمە ئەگەر بێت و سەیری بکەین ئێستا لەکوردستاندا زیاتر لە 15 کۆلێژی یاسامان هەیە، ساڵانە زۆرترین خوێندکاری بەشی یاسا تەخەروج دەکات، بەڵام کەمترین بەداخەوە هۆشیاری یاساییمان هەیە، ئێمە نزیکەی 15 تا 20 بەشی مێژوومان هەیە، بەشی کوردیمان هەیە، عەرەبیمان هەیە، بەڵام کاتێ خوێندن تەواو دەکەن دانامەزرێن، ئێستا یەکێك لە کێشە گەورەکانمان ئەوەیە لە پەروەردەکان، کاتێ کە دەچن داوا دەکەن ئەڵێن ئێمە میلاکی مێژوومان نیە، کوردیمان نیە، عەرەبیمان نیە، کۆمەڵایەتیمان نیە، ئەو بابەتانە، چۆن دەکرێت؟ ئێمە دەبێ لێرەدا پلانێکمان هەبێت، ئەمە خەم و ئەرکی وەزارەتی پلاندانانە، بەهاوکاری لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵادا، ئەگەر بێت و ئەمە نەکرێت پێم وایە قەیرانی زیاترمان ڕووبەڕوو دەبێتەوە، من یەك نموونە دەهێنمەوە، ئێمە وەکو لیژنەی خوێندنی باڵاو پەروەردە، لەجەولەماندا بۆ زانکۆو پەیمانگاکانی کوردستان، یەك لەو شوێنانەی کە بینیمان و ئیعجابمان بۆی هەبوو، کۆلێژێك بوو بەناوی کۆلیژی تەکنیکی لە سلێمانی، ئەم کۆلیژە بەحوکمی ئەوەی کەموقەیەد نیە بەو بەشەی کە هەیەتی وبەردەوام هەبێت، بەڵکو بەردەوام لەگۆڕاندایە، بەش هەیە تەنها بۆ 2 وەجبە یان 3 وەجبە دەیکاتەوە، بۆ 4 ساڵ دەیکاتەوە، مەبەستم ئەوەیە، خوێندکارەکان پێش ئەوەی تەواو بن بە عەقد دامەزراون لە کەرتی تایبەت، واتە پسپۆڕیەکەیان گرنگە، نادیرە، بەپێی پێداویستی بازاڕ هەڵسوکەوت

دەكەن و دەیكەنەوەو دایدەخەن، بۆیە هیوادارم كەوا وەزارەتی پلاندانان لەگەڵ خوێندنی باڵا، بیرێك لەو مەسەلەیە بكەنەوە، یەكێكی تر لەخاڵەكان بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئێمە لەدامودەزگاكانی حكومیدا ژمارەیەكی زۆر گرێبەستمان هەیە، ئەو گرێبەستانە كەدامەزراون، دیارە حكومەت پێویستی بەوە هەبوو كە دابمەزرێن، پێویستی بەپسپۆڕییەكەیان هەبووە، بەڵام لەگەڵ شوێندا دەبینین، ساڵانە فەرمانبەری نوێ دادەمەزرێت، بەڵام ئەوان دانامەزرێن و هەر بەگرێبەست دەمێننەوە، بۆ ئەوەی ئەوانە هەست بە غوبن نەكەن، بەتایبەت ئەوانەی كەخاوەن بڕوانامەن، پێویستە ئەولەویەت زیاتر بەوانە بدرێت، سەبارەت بەخاڵێكی تر كە سەرۆكی لیژنەی داكۆكی كردن لەمافی ئافرەت تەرحی كرد وەكو لێژنەكەیان وسەرجەم ئەندامەكانیشیان باسیانكرد، مەسەلەی لەبەرچاو گرتنی یەكسانی جێندەری ژن و پیاوە، منیش پشتگیری ئەو ڕایە دەكەم، كە زیاتر ئەولەویات بدرێت بە ژنان، لەبەر ئەوەی دەرفەتی كار بۆ ئەوان كەمتر ڕەخساوە، لەشوێنێكدا ئەگەر ژنێك وپیاوێك بێت، خاڵەكانیان یەكسان بن، پێویستە ژنەكە لەبەرچاو بگیرێت، دواخاڵم ئەوەیە، ئێمە وەكو لیژنەی پەروەردە ڕایەكی ترمان هەبوو، لەڕاپۆرتەكەی خۆمان نووسیومانە وسەرۆكی لیژنەش كاك عومەر ئەمەی تەرح كرد، ئێمە باس لەوە دەكەین كە سیستمی نوێی خوێندن لەكوردستان پەیڕەو بكرێت، سیستمێك بڕیاری لێدراوە لەم پەرلەمانەدا، كەوا پێویستی بەكۆمەڵێك پێداویستی نوێ هەیە، یەكێك لەوانە مەسەلەی توێژەری كۆمەڵایەتیە، توێژەرە كۆمەڵایەتیەكان ڕۆژانە پەیوەندیمان پێوە دەكەن، تاكو ئێستاشی لەگەڵدا بێت، ئەو پلە وەزیفیانەی كەلەلایەن وەزارەتەوە دەستنیشانكراوە، دابەشكراوە بەسەر پەروەردەكاندا، بەڵام مەسەلەی توێژەری كۆمەڵایەتی تێدا نیە، فۆڕمیشیان پێنادەن، لێناگەڕێن ئەوانە داواكاری پێشكەش بكەن، بۆیە ئێمە پشتگیری لەو ڕایە دەكەین و داواكارین كەڕێژەی 1000 كەس زیاد بكرێت بۆ وەزارەتی پەروەردە، ئاخۆ لەسەر ئەوانەی وەزارەتی دارایی دێتە سەری، یاخود ئەو 25 هەزارە بكرێت بە 26 بۆ ئەوەی توێژەرانی كۆمەڵایەتیش لەهەر قوتابخانەیەك بەلانی كەمی توێژەرێكی كۆمەڵایەتی تێدا بێت، لەكاتێكدا كە پێویستی بەزیاتریشە، ئەم هەلەیان بۆ بڕەخسێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شلێر محمد، فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی دەستخۆشی لەو كەسانە دەكەم كە بیرۆكەی دابەشكردنی ئەو فۆڕمەیان كرد، بەتایبەتی لە سلێمانی لە دوێنێوە دەستی پێكردووە، با هەندێك لەو متمانەی ئەو گەنجانە بەحكومەتیان هەبوو بگەڕێتەوە بۆیان، تا بزانن عەدالەت لەوكارانەدا پەیڕەو دەكرێت، ئێمە ئەگەر بێت وباسی ئەوە بكەین كە

چیمان پێویستە، وابزانم یەکێك لەمەهامەکانی وەزارەتی پلاندانان ئەوەیە، وەکو باسیان کرد ئەو کۆلیژانەی کە بەڕاستی پێویستیان پێیان نیە لەدامودەزگاکاندا ئیتر ساڵانە بتوانن نەیکەنەوە، چونکە دەرچووەکانیان ناتوانن دابمەزرێن، بەنیسبەت عەقدەکان کە 25 هەزارن، زۆر لەسەری ناچم، بەس بەچاوی خۆم بینیومە ئەندازیاری کشتوکاڵ لە سلێمانی لە باخچەیەکدا ئەوە 3 ساڵە عەقدە، لە تەنیشتیەوە کچێك دانیشتبوو خەرجی 2 ناوەندی بوو، کە ئەو دائیمی بوو، کە ئەمەش بەڕاستی تووشی ناڕەحەتیت دەکات کە ئەو دیاردەیە دەبینیت، دوای ئەوەی خەریجی(فیزیا، بیرکاری، کیمیا، بایەلۆجی)بەڕاستی لە شارۆچکەکاندا، زۆر بەدەگمەن دەست دەکەوێت، کە ئەچیتە ئەو شارۆچکانە بەتایبەتی ناوچەی هەورامان و پێنجوێن و ئەو شوێنانە، کە ئەو خەریجانە نین، زۆر تەئسیری کردۆتە سەر ئاستی خوێندن، کە بەمەرجێك ناوچەی هەورامان مەشهور بوو لەعێراقدا، لە ساڵانی 60 و 70 یەکەمەکانی عێراق لەوان بوون، ئەبێت ئێمە بپرسین ئێستا بۆ وایان لێهاتووە، چونکە ئێستا مامۆستای ئەو دەرسە سەرەکیانەیان نیە، لە تەندروستی کارمەندی کۆمپیوتەر بۆ ئامێرەکانی سیتیسکان و ئیمەرای، کامامان نەچووینەتە خەستەخانەیەك و ئەو دوو جیهازە خەڵکی موختەصی لەسەر نەبێت، زۆرجار ئەڵێن شکاوە، لەبەر ئەوەی تەرکیز بکرێتە سەر ئەوانە، بەنیسبەت ئەو خێزانانەی کە تۆڕی کۆمەڵایەتی ئەیانگرێتەوە، ئەبێت ئێمە بە ئیحصائیەك ئەو ناوانە، ئەگەر منداڵی خەریجیان هەیە، زۆرجار داوای ئەوە دەکەن، ئەگەر ئەوانە تەعین بکرێن ئەو تۆڕەی کۆمەڵایەتی ناوێت، منداڵی شەهید وئەنفال وکەمئەندام، بەڕاستی ئەوانەش ئەبێت لەپێشەوە دابندرێن، برا مەسیحیەکان و تورکمانەکان، بەڕاستی مەسیحیەکان حەتا کە لە بەغدا هاتنە دەرەوە، خەڵك هەبوو لەبەغدا دەیوت، ئێمە تەقنۆکراتەکانمان لەدەست دەرچووە، لەبەر ئەوەی خەڵکێکن زۆر بەتوانان و ئەتوانن لەبواری زانستیدا بەباشی کار بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەمە میلاکە، میلاك کە دەیدەیتە حکومەت، موافەقەت دەکەیت ئەو خۆی تەعینی دەکات، پێویستی بەچەند هەیە، پێویستی بەچی هەیە؟ ئەو بەچ دەرەجەیەك پێویستی پێیەتی، ئێمە لێرە ئەو تەفصیلاتە وابزانم نەختێك جێگای ئێرە نیە، بەڕێز شفان احمد، فەرموو.

بەڕێز شفان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی یەکەمم بۆ خوشك وبرایان لە لیژنەی یاساییە، بڕگەی یەکەم، (تتولى وزارة المالية والاقتصاد) من پێم ڕاسترە، بڵێین (تتولى الوزارات وبالتنسيق مع وزارة المالية)بەحوکمی ئەوەی کە وەزارەتی مالیە، موحاسبی حکومەتە، تەبیعی وەزارەتەکانی تر بۆ تەنزیمی میلاك و ڕەواتب، تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی مالیە دەکەن، نەك وەزارەتی مالیە تەنسیق لەگەڵ ئەوان دەکات، ئەوەم پێ ڕاسترە، منیش هاوڕام لەگەڵ زۆربەی خوشك وبرایانی بەڕێز کە ئیشارەتیان کرد بەو میلاکەی کە بۆ وەزارەتی مالیە هاتووە، میلاکێکی یەکجار زۆرە با تەوزیع بکرێت، بەپێی ئیحتیاجاتی وەزارەتەکانی تر، منیش دیسان هاوڕامە کە سەرۆکی پەرلەمان

ئاماژەی بەوە کرد، میلاکە نابێ باسی ئەم شتانە بکرێت، بەڵام دەبێت موراعاتی ئەو حاڵەتانە هەمووی بکرێت کە خوشك وبرایان باسیان کرد، بەتایبەتی ئەو خەڵکەی کە مەعدومە، ئەوانەی کە لەتۆڕی کۆمەڵایەتی مووچە وەردەگرن، ئەوانە دەبێ لەبەرچاو بگیرێت، کە سێك کە خەریج بێت تەعین بکرێت بۆ ئەوەی لەو تۆڕە کۆمەڵایەتیە موشکیلەی نەمێنێت، ئەوانەی کە کەمئەندامن، ئەوانەی کەئافرەتن پێویستە لێرەدا موراعات بکرێن، بەڵام بەتەحدید من دووبارەی دەکەمەوە، ئێمە مولزەمین وەکو حکومەت بەرامبەر بە کەسوکاری شەهیدان، زیاتر لەوەی کە بەرامبەر بە خەڵکی تر دەکرێت، هەموویان هاووڵاتی ئەم وڵاتەن، بەڵام ئێمە مولزەم ترین، بەرامبەر ئەوان کەموراعاتیان بکەین و ژیانیان تەئمین بکەین، بۆیە بەتەحدید موراعاتی ئەوانە بکرێت، کە لە 20٪ تا 25٪ کچ و کوڕی شەهید لەو میلاکە لەهەموو بوارەکانی دابمەزرێت، ئەوان مونافەسەی بەینی خۆیان بکەن، نەك مونافەسەی عامەکە بکەن، لیژنەی قانونی کە پێویست بە (ثانیا) (ضمن ملاك الاقليم لسنة) لەسەنەی فلانی 2011 (على المحافظات والوحدات الادارية وفق عدد سكانها) ئەوە نا، (حسب حاجاتها) ئەوە ئەگەر بە پێی ئەوە بێت، ئەو دائیرەیە کە بە پێی عەدەد سوکان بێت، ئیحتماله زیادیش بێت، ئەو حەقەی هەبێت نەفەر تەعین بکات، بەڵام حەسەب (حاجاتها) بێت، کە پێویست بە ئەو حاجەیە کو پڕبووەو تەواو دەبێت، لە پاش ئەوە (وحسب الضوابط والاجراءات الواردة) ئەمە من بەشتێکی ڕاستی نابینم لە قانون، ئێمە مەشروعێك کە هێشتا موناقەشەمان نەکردووە ئیستنادی لەسەر بکەین، هیچ پێویست ناکات و (وعدد وفق حاجاتها) کافیە ئەوەی دیکە لێرە پێویست ناکات ئیشارەت بەو مەشروعە بدرێت کە هێشتا موناقەشەمان لەسەری نەکردووە، بڕگەی 3 وەکو خۆی من لەگەڵی دامە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز لە ماددەکان پاشتر ئیشارە بەوە دەکات کە ئەو میلاکە تەوزیع دەکرێتە سەر هەرێمی کوردستان بە پێی کەسافەی سوکانی و بە پێی ئیختساس واهاتووە و جەدوەلەکانیش بەو شکلە تەوزیع کراوە، شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدين صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەروەك هەڤاڵانم پشتگیری لەوڕایانە دەکەم کە لەلایەن لیژنەی پەروەردەوە و ئەندامانی لیژنەی پەروەردە پێشنیار کراوە، بەڕاستی وەزارەتی پەروەردە پێویستی بە بودجەیەکی زۆر زۆر باش هەیە، بە تایبەتی لەڕووی دامەزراندن، لەبەرئەوە ئێمە زۆر جار لە کۆبوونەوەکانی وەزارەتی پەروەردە، بەتایبەتی لەو کۆبوونەوە فراوانەی کە لە ئەنجومەنی وەزیران کرا، دەربارەی سیستەمی پەروەردە، پسپۆڕانی پەروەردە هەمووی ئامادەبوون بە بەڕێوبەرە گشتیەکانەوە، هەمووی گلەییان لەسەر ئەوە بوو کەوا پسپۆڕی هەندێك مادده لە هەموو ناوچەکانی کوردستان زۆر زۆر کەمە، لەلایەکی ترەوە دەبینین لەو پسپۆڕیانە زۆریان لە دەرەوەی دامەزراندن، هەتا زۆریان کە ڕوودەکەنە پەرلەمان لە دەرچووانی کیمیا و ئینگلیزی و

بیرکاری و نازانم زۆر لەو پسپۆریانە دانەمەزراون، وەزارەتی پەروەدە زۆر پێویستی پێیان هەیە، خەڵكانێك دامەزراون کەوا ئەو پسپۆریە زۆر زۆر پێویست نیە لە وەزارەتی پەروەردە، بۆیە پێشنیار دەکەم کەوا وەزارەتی پەروەردە بە پێی پێویستی و بە پێی ناوچەکان و بە پێی پسپۆری پێویستی بە پسپۆرەکانە ودامەزراندنی لەسەر داوای خۆی بۆی دابین بکرێت ئەو پلانە، ڕێنماییەك هەبوو کەزۆر زۆر باش بوو ئەو ڕێنماییە کە نابێ دەرچووانی بواری پەروەردە لەهیچ وەزارەتێك دابمەزرێن بەبێ ڕەزامەندی وەزارەتی پەروەردە، هەروەها بواری تەندروستیش نابێ لە جێی دی دابمەزرێن، بەڵام بەداخەوە پار ڕەچاوی ئەوە نەکرا و زۆر لە دەرچووانی بواری تەندروستی لە خەریجی تەمریز و ئەوانە لە شوێنی وەها دامەزران کە بە کاتیبەیەك دادەندرێن هیچ سوودیان لێ وەرناگیرێ و بەینەما ئەو زانیاریانەی کە پێیانە، ئەو پسپۆریەی کە هەیانە لە وەزارەتی تەندروستی زۆر زۆر پێویستە، بۆیە لێرە ئەو ڕێنماییە بگەڕێتەوەو پابەندبن پێی کەوا ئەو پسپۆریانە ئیللا دەبێ لە شوێنی خۆیان دابمەزرێن، ئەو ڕێژە زۆرەی کە بۆ وەزارەتی دارایی و وەلەو زۆریش گوترا بۆ دامەزراندن داندراوە منیش هەر پێشنیاری ئەوە دەکەم کە دابەش بکرێت ئەو ڕێژە زیادە کە لەسەر وەزارەتی تەندروستی و پەروەردەیە، باسی ئەوە کرا کەوا کەم ئەندام لەوە حسەیەکی پێ بدرێت بۆ دامەزراندن، من دەڵێم نابێ ئێمە بەچاوی جیاکاری و جیاوازی تەماشای کەم ئەندام بکەین، ئەگەر بگەڕێینەوە سەر معەوقین لە قانونەکە دا دەڵێ (مافی دامەزراندنیان هەیە) هەموو مافێکیان هەیە لە خوێندن و یەك لە مافەکانیان مافی دامەزراندنە، هەر کەم ئەندامێك یان خاوەن پێداویستی تایبەت کە ڕووله وەزارەتێك دەکات بۆ دامەزراندن تەماشای پسپۆریەکەی بکرێ و تەماشای شەهادەکەی و بە پێی شەهادە و بڕوانامەکەی و بە پێی پێویستی ئەو وەزارەتە دەبێ تەعین بکرێت و نابێت بەو چاوە جیاکاریە تەماشای بکرێت، خاڵەکانی ترم هەمووی دووبارە دەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیەل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نسبەت ئەو ماددەیە ئەوە دیارە وەزارەتەکان لەگەڵ وەزارەتی دارایی و ئەنجومەنی وەزیران دیارە تاوتوێیان کردووە، بەڵام ئەگەر بکرێت پێداچوونەوە بکرێت لە ژمارەکان، چونکە وەزارەت هەیە زۆری داندراوە بۆی، وەزارەتیش هەیە کەمترە، وەزارەت هەیە بۆ نموونە شارەوانی و کار و تەندروستی و پەروەردە ئەوانە زیاتر پێویستیان بە دامەزراندن هەیە، ئەگەر بکرێت چاوێکی پێدا بخشێندرێتەوە، باشە.

بەنیسبەت ئەوانەی دەرچووی رۆژی یەکەمیش باسم کرد، سەنەوات سابیقە، ئەوانە حەقە رەچاو بکرێت، چونکە ئەگەر ئەوساڵ دانەمەزرێن، ساڵانی دواتر دانامەزرێن، چونکە ئەوساڵ فورصەتێکە بۆیان هاتیتە پێش، ئەگەر دابمەزرێن زۆر باشە، چونکە ماوەی هیچ کامیان لە پازدە ساڵ کەمتر نەخوێندووە، پازدە، شازدە ساڵ خوێندوویانە موستەقبەلەکەیان لەکوێیە، ئەگەر دانەمەزرێن، ئەگەر کەرتی تایبەتیش هەبێت، شەریکاتیش هەبێت، هەر باشە، بەس ئەوان داوای دەمەزراندن دەکەن، بەشی زۆری لەبواری پەروەردە، چونکە گوندەکانمان زۆر زۆر پێویستیان بە مامۆستا هەیە، بەتایبەت دۆڵەکانی مەلەکان، بالیسان، ئەو دۆڵانە با بڵێین ئەو ناوچانەی کە دوورن لەشار. بەنیسبەت گرێبەستەکانیش، گرێبەست وەك هاوکارانم باسیان کرد، بۆیە گرێبەستە، لەبەر ئەوە دائیرەکان و وەزارەتەکان پێویستیان پێ هەبووە، مادام پێویستیان پێ هەبووە، ئێستا پسپۆڕیان پەیدا کردووە، ئەگەر ئەوانە ببنە دائیمی و دابمەزرێن، زۆر باشترە. ئەوە رەچاوی پسپۆڕی بۆ خۆی لە رێنماییەکاندا هاتووە، پێویست ناکات باسی بکەین، بەنیسبەت کەم ئەندامیش، شلێر خان باسی کرد، تەبیعییە، نابێت فەرقی هەبێت لەگەڵ ئاسایی، بەپێی دەرەجەیەتی، پسپۆڕیەتی، نمرەکەیەتی، دادەمەزرێت، ئەگەر تەقدیم بکات، تەنها وابزانم کەم ئەندام، لەبەر هیچ شتێکم نییە، بەس لە وەزارەتی پەروەردە بە کاتب و شتی وا، بەس بە مامۆستا وابزانم دانامەزرێت، لەبەر ئەوەی دەرس بە قوتابیان دەڵێتەوە، لەوانەیە هەندێك تەئسیر لە نەفسیەتی ئەو مامۆستایە بکرێت. بەنیسبەت تۆڕی کۆمەڵایەتی، هاوکارانم باس دەکەن دەڵێن ئەوانەی تۆڕی کۆمەڵایەتی، ئەگەر دابمەزرێن باشە، بەڵکو ئەو مووچەی وەریدەرگرن کەم دەبێتەوە. بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەوانەی مووچەی تۆڕی کۆمەڵایەتی وەردەگرن، هیچیان دەرچووی سەرەتاییش نین، نەك ناوەندی، بڕیاریش ئەوەیە، ئەگەر هەبێت دابمەزرێن، زۆر باشە، ئەگەر شەهادەکەیان هەبێت، بەس ئێستا تەعلیمات هاتووە لە پارەوە دەڵێت ئەوەی دەرچووی ناوەندیی نەبێت، هەتا بە سائیق و بە پاسەوانیش داینامەزرێنن، وابزانم هەتا بە پۆلیسیش دانامەزرێن، ئەگەر دەرچووی ناوەندی نەبێت. بەنیسبەت توێژەری کۆمەڵایەتی، ئەگەر لەبواری وەزارەتی پەروەردەو کار زۆر پێویستیان پێیەتی، ئەگەر بکرێت دابمەزرێن باشە، پار لە ناحیەی بالیسان لە ئامادەیی بالیسان دوو مانگ مامۆستای بیرکارییان نەبوو، لەبەر ئەوەی مامۆستای تر تەعین کرا، کوردی بوو، مێژوو بوو، بەس خوێندگایەکە پێویستی پێ نەبوو، جا ئەو تەڵەبەی ئەوساڵ تەخەروج دەکات، دەبێت چ مستەوایەکی هەبێت، نازانم؟. بەنیسبەت دامەزراندنی ژنان، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە زۆربەی دائیرەکان و وەزارەتەکان، ئەگەر بچین تەماشا دەکەین لە 70%ی لەوانەیە ژن بێتن، فەرمانبەری ژن دامەزراوە، بەڵام پۆستە گەورەکان و باڵا دەستەکان پیاون، ئەوانی تر هەمووی ژنن، لەوەی غەدریان لە ژنان کردووە، تەبعەن لەوەش ناکرێت ئێستا بڵێین دەبێت ژن بێت، چونکە ئەو پۆستانەیان نادرێتێ، تازە تەعینن، تازە دادەمەزرێن، ئەگەر لە موستەقبەل ئەو فەرمانبەرانە پلەیان بەرز بێتەوە، ژنەکان پلەکانیان بەرز بێتەوە باشترە، نەك پیاوەکان و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سەرهەنگ فەرەج کەرەم بکە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەکو مەبدەئ من پشتیوانی لە ڕەخساندنی هەلی کار دەکەم، ئەوە شتێکی زۆر زۆر باشە. خاڵێکی تر، کە دەمەوێت باسی بکەم، بەڕاستی مەسەلەی میلاکاتە، بە بڕوای من دەبێت لە ئێستا بەدواوە کارێك بکەین، کە میلاکات ڕێك بخرێتەوەو بە بڕوای من میلاکات یەکێکە لە ئیشکالیەتە گەورەکانی ئێستای سیستەمی بەڕێوەبردن لە هەرێمی کوردستان، بەجۆرێك کە ئێمە لە هەندێك دائیرە میلاکاتێکی زۆر زۆرمان هەیە، کە ئیختیصاصاتێکی زۆری تیایە، لە هەندێك دائیرەش ئێمە نەقصی ئەو ئیختصاصاتانەمان هەبێت، کە دەکرێت نەقل کردن هەبێت بۆ پڕ کردنەوەی ئەم حاڵەتە، بە کورتی دەمەوێت بڵێم کە پێویستە مەسەلەی میلاکات لێرە بەدواوە کاری بۆ بکرێت بۆ تەرشیق کردنەوەی، بەڕاستی بۆ ڕێکخستنەوەی، بە پێویستی دەزانم کە لێرە ئیشارەتێك بەوە بدەم، کە زەرورە هەر فەرمانبەرێك لە هەرێمی کوردستان کە دەگاتە سنی تەقاعود، تەقاعود بکرێت بە مووچەیەکی شایستە، لە هەموو دنیا کار دەکرێت، بۆ ئەوەی ئینسان کە گەیشتە سنی تەقاعود، تەقاعود دەکرێت و ئیسراحەت دەکات لە تەنیشتی ئەو ماندوو بوونەی چەند ساڵی ڕابردووی لە خانەنشینەکەی لێی دەحەسێتەوە لە هەرێمی کوردستان، ئەوەندەی من تێبینیم کرد بێت بە پێچەوانەوەیە، ماندوو بوونەکان، یان ئیشکالیەتەکان، سەر ئێشەکان بۆ هاووڵاتیان لە دوای خانەنشینی دەست پێ دەکات، کە خانەنشین بوو، دەبێت بە دوای ئیشێك بگەڕێت، بۆ ئەوەی بژیت، کە ئەمە ئیشکالیەتێکی گەورەیە، بە بڕوای من دەبێت چارەسەر بکرێت، ئەوەی کە دەلیلە بۆ ئەم قسانەی من، لە ماددەی دوای ئەم ماددەیە کە ئێمە موناقەشەی دەکەین، دیارە پشتیوانی هەیە، یان هاوکاری حکومەت هەیە بۆ دەستگیرۆیی کردنی ئەو کەسانەی کە دەیانەوێت نەقل بن، ئەمە ئەگەر دیوێکی پشتیوانی کەرتی تایبەت و هەوڵدان بێت بۆ بووژاندنەوەی کەرتی تایبەت، دیوەکەی تری پیشانی ئێمە دەدات، کە حکومەت چەندێك لە هەڵاوسانی میلاکاتدا دەژی. خاڵێکی تر، کە دەمەوێت باسی بکەم، مەسەلەی دابەش کردنی فۆرمەکانە، دابەش کردنی فۆرمەکان، دیارە بە بڕوای من حکومەت پەلەی کرد لە دابەش کردنی فۆرمەکان، ئێمە ماوەیەك لەمەوپێش بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیرانمان بینی بە هەڵوەشاندنەوەی ئەودامەزراندنانەی کە لە ساڵی 2011 کراوە، دیارە ئەوە کارێکی نایاسایی بووەو هەڵوەشاندنەوەکەشی لە شوێنی خۆیدا بووە، بەڵام دەبوو حکومەت چەند ڕۆژی تریش چاوەڕێی کرد بوایە، بۆ ئەوەی ئەم بودجەیە لە پەرلەمان تەسدیق بکرێت، ئینجا دەستی بە دابەش کردنی فۆرمەکان کرد بوایە، ئەگەر دابەش کردنی فۆرمەکان حکومەت کردوویەتی، بۆ لە سلێمانی فۆرم دابەش دەکرێت، لە هەولێر فۆرم دابەش ناکرێت؟، ئەمە ئیشکالیەتی تیایە. خاڵێکی تر، بە بڕوای من وەکو جەماعەت باسیان کرد، پشتیوانی ئەوە دەکەم، کە ئەولەویەتی تەعینات بۆ ساڵانی ڕابردوو بێت، یەعنی هەرچەندە ساڵی ڕابردوو، مەسەلەن دەرچووی زانکۆیەکان، یان پەیمانگاکان لە ساڵانی ڕابردوو، ئەوە خاڵێکی پشتیوانی کردنیان بێت

بۆ مەسەلەی تەعینات، ژمارەیەکی زۆر عەقدیش هەیە، ئەو عەقدانەش لە مەسەلەی تەعیناتدا لەبەرچاو بگیرێت، پێوەرەکەش پێوەری بەپێی ژمارەی دانیشتوان بێت، ئەوە زۆر زۆر گرنگە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عظیمة نجم الدین کەرەم بکە.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەی کە مایەی سەرنج و گفتوگۆو قسە لەسەر کردنە لەم ماددە یاساییەکە لە بودجەی ساڵی 2011دا هاتۆتە پەرلەمان، باس لە میلاك و دامەزراندن دەکات، بۆ خۆی ئێستا پێش ئەوەی کە ئێمە گفتوگۆو موناقەشەو پەسند کردنی ئەم ماددە یاساییە لە بودجە بکەین، دابەش کردنی ئەو فۆرمانەی کە دابەش دەکرێت، بۆ خۆی بەشێوەیەکی نایاساییە ئەو دابەش کردنە، کە هێشتا ئەمە لە پەرلەماندا یەکلایی نەکراوەتەوە. خاڵێکی تر، ئەوەی کە من قسەی لەسەر بکەم لە مەسەلەی میلاك و دامەزراندن، ئەوەی کە جێی گرنگی بێت، ئێمە لەناو پەرلەماندا قسەی لەسەر بکەین، ئێمە لەبەر ئەوەی کە تا ئێستا لەناو وەزارتەکاندا، لەناو دامودەزگاکاندا، سەرجەم وەزارەتەکاندا ئامارێکی ڕاست و دروستمان نییە لەکوێ پێویستمان پێ هەیە، لە کوێ نەقسمان هەیە، لەبەر ئەوەی ئێستا داوا لە هەموو وەزارەتەکان بکرێت، ژمارەی دامەزراندن، پێویستیان بنێرن، من پێموایە جگە لەوەی کە فائیزیشیان هەیە، ژمارەی دامەزراندن بەرز دەکەنەوە، بۆ ئەوەی بۆیان دامەزرێنن، لەبەر ئەوەی کە نەتوانراوە بە هەماهەنگی لەگەڵ هەموو وەزارەتەکاندا تەنسیقێك هەبێت، بزانرێت لەکوێ پێویستی هەیە لەو وەزارەتدا زیاتر دامەزراندن بێت، ئەوەی کە جێی پرسیارە، یان ئەوەی کە جێی تێبینیە، من بە پێویستی دەزانم کە لێرەدا باسی بکەم بۆ مەسەلەی دامەزراندن، ئەو وەزارەتانەی کە زۆر گرنگن، ئەوانەی کە حەقە ئەولەویاتیان پێ بدرێت، من پێموایە بۆ هەموو ساڵەکان، ئەوانەی کە ساڵانە پێویستیەکانیان زیاتر دەکات وەزارەتی پەروەردەو تەندروستی و شارەوانی و کارەبا، من پێموایە ئەو چوار وەزارەتە بۆ دامەزراندن پێویستە ئەولەویەتیان پێ بدرێت، هەرچەندە لەناو ئەم وەزارەتانەشدا کەموکوڕی و کەمتەرخەمی هەیە لە دابەش کردن و ڕێکخستنی میلاکاتدا، من بۆ خۆم بەش بە حاڵی خۆم، ئەوەی کە لە وەزارەتی پەروەردەدا دەبینین، دەیان شوێن هەیە کە بە چڕی مامۆستاو فەرمانبەرو کارگوزارو پاسەوانی تیایە، لەجێگای واش هەیە هیچ نییە، یەعنی ئەمە بۆخۆی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە نەتوانراوە وەکو پێویست لەناو وەزارەتەکان، لەناو دامودەزگاکاندا بەشێوەیەکی ڕێك و پێك ئەو ڕێکخستنانە هەبێت، من بۆیە ئەو چوار وەزارەتەم دیاری کردووە، لەبەر ئەوەی ئەو وەزارەتانەی کە فائیزی هەیە، کە زیادی هەیە بگوازرێنەوە بۆ ئەو وەزارەتانەی کە پێویستیان هەیە، بۆیە گرنگی دەدەم بەم چوار وەزارەتە. سەبارەت بە خاڵی دابەش کردن بەسەر پارێزگاو یەکە کارگێڕییەکان بەپێی ژمارەی دانیشتوان، من 100٪ پشتگیری قسەکەی کاك شێرزاد دەکەم، لەبەر ئەوەی گەرمیان، چەمچەماڵ و کەلارو کفری و ئەو شوێنانەی کە فۆرمی خۆراکیان نەقل کراوە بۆ

کەرکووك، ژمارەی راستەقینەی ئەو شوێنانە نییە، کە ژمارەی راستەقینەیان وەربگیرێت، نەك ئەو ژمارانەی کە بەپێی فۆرمی خۆراك بێت، لەبەر ئەوە ژمارەیەکی زۆر خەڵك، یان نا عەداڵەتیەك دروست دەبێت لەبەینی گەرمیان و پارێزگاکانی تردا، لەبەر ئەوەی فۆرمێکی زۆری خۆراك لە کەرکووکەو ژمارەی دانیشتوانیش لەو جێگایانەی خۆیانن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئامینە زکری کەرەم بکە.

بەڕێز ئامینە ذکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یازدە، خاڵە دویێ پشتگیریا رەئیا لیژنا دارایی و یاسایی دکەم، چونکە یاسا ئەنجومەنی گشتیا رێژا هەرێما کوردستانێ، هێشتا نافیز نینە، ئەم نەشێین ئیعتیمادێت قانونەك دەربکەین، پرۆژەکێ کو هێشتا لە پەرلەمانێ موناقەشە نەهاتیە کرن، یا نافیز نینە، ژی بەر هەندێ ژی پشتگیریا وان دکەم.

سەبارەت بە ماددەی سێی، ئەگەر دیماهی کەم ئەم سەح کەینێ بەحسێ هەندێ دکە، کە ئەگەر زێدەڕۆیی سەر رێژانە بینرا، ئەو فەرمانانەی دامەزراندن هەڵدەوەشێندرێتەوە، کە پێچەوانەی ئەوە، ئەز دێ پرسیارێك دکەم، تەعینات ئەمزانی دەستێ وەزارەت داراییدا، ئەو رێژێت کو ئەو دەست نیشانە، ئە ڤە نیشانە هەندێ ختوت قانون دە وەختێ ئیعتیراڨ پێ دکەی، یەعنی پێش وەخت ئەم ئاماژە بدەینە هەندێك و هەندەك دامەزراندن هەبن سەر رێژا وێ دەچێتن، ئەڤە حەقێ موکتەسەبەی هاووڵاتیە، هاووڵاتی ناچێ بێتن باجا خەلەتیا وەزارەتەك بداتن، ژی بەر هەندێ ئەز نە دگەل هەندێمە کو ئەڤ پەرەگرافا من خاندی تێدا بێت و ژی بێتە دەرێ، وەزارەتا دارایی دزانیت، هەر وەزارەتەك ئەگەر دیڤ پلانا خو رێژێت کو بۆ دەست نیشان دکاتن و فری دکاتن بۆ وەزارەتێ گو ل وێ رێژێ دێتە دامەزراندن، یەعنی نابێتن هاووڵاتی باجی خەلەتی وەزارەتی دارایی بداتن، ئەنجومەنێ بداتن. سەرەڕایێ کو من باوەریەکا بە زێدە سیاسەتا حەکیمانە حکومەتا هەرێما کوردستانێ هەی سەبارەت پاراستنا مافێن ئایین و نەتەوەیێ دی تری کوردستانێ، لێ دیسا ژی جەختێ لسەر دکەم کو دامەزراندنێدا ماڨێ نەتەوەو ئاینا گور حەجمێ وان بێتە پاراستن. هەروەسا پشتیڤانیا بۆچوونا کاك عمر نورەدینی و کاك عومەر هەورامی دکەم، هەم سەبارەت ئەو خاڵە کو گرێیدای وەزارەتا پەروەردە ڤە، سەبارەت بە وەزارەتا دارایی ئەم حەس دکەین بۆمە دیار بکات وەزیرێ دارایی کو سەرجەم ئەڤ پێنج هەزار میلاکێ بۆ وەزارەتا دارایی دانێ وان پێ تی ڤیستیا چەند میلاکێ هەی دا ئەم بزانین وان بڕیارو تەوصیاتێت کو بێ پەرلەمانێ دادەنێتن دابەشی وەزارەتا بکەین، ئی ل گور پێ تی ڤیاتا وان، بۆچی ئەگەر ئەم سەح کەینێ پەرلەمانتارێ هەمی بەحسی هەندێت کەن کو ئی ل گور مەحافەزاتاو ئی ل گور داخوازییێت خشتە پێ تی ڤی هەر مەحافەزاتێ دامەزراندن بێتە کرن، گەل وەزارەتا بۆ هەندێکی بەر هەنوکە گەلەك ئەو دامەزراندنا هاتینە کرن بەشێوەیەکی دی داخوازییا مەحافەزاتێ و داخوازیا وەزارەتا نەبووینە گور ئیختصیصاتا نەبووینە، ئەگەر نموونەکی بینم بەس

پەروەردا دهوکێ سەرجەمێ 1460 تەعیناتا پتر ل 500 کەسا ئەمر خاص یێ تەعین بووی، وەختێ ئەمر خاص هەبن ئەڤ تو نەشێ گور پێ تی ڤیا وێ رێڤە بەریا نوێ ئەو داخوازیا وان پێشکەش کرن تەعینات هەبن، ژی بەر هەندێ ئەز داخواز دکەم کو ئەڤە بێتە بەرچاڤ وەرگرتن. پشتیڤانیە هەڤالێ خو دکەم کو ئەولەویەت بۆ دەرچووێ سالێ پێشوو بێتن، هەروەسا ئەوێت هەتانوکە بە عەقد گەل حکومەتێ ئەو ژیش ڤێ حقوقێ وان پاراستی بن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سالار محمود کەرەم بکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەم ماددەیە جگە لەوەی کە وەکو بیرۆکە هەنگاوێکی گرنگە، کە پشت دەبەستێت بە پرۆژە یاسای ئەنجومەنی راژە، ئەمەش هەنگاوێکی ترە بۆ تێ پەڕاندنی پشت بەستن بە تەزکیەی حزبی و هەندێك رێو شوێنی تر، کە تیایدا نا عەدالەتی دێتە کایەوە، بەلاّم لێرەدا کە قسە لەسەر ژمارەی دانیشتوان و هەرسێ پارێزگاکەی هەرێمی کوردستان دەکرێت، من تەسەورم وایە دوو شوێن، یان دوو توێژیش دەکرێت ئاوڕییان لێ بدرێتەوە، یەکێك لەوانە ناوچەکانی کێشە لەسەرە، ئێمە لەبواری پرۆژە خزمەتگوزارییەکاندا ئیلزاممان بۆیان هەبوو لە پرۆژە یاسای بودجەدا، دەبێت لە مەسەلەی میلاکاتیشدا ئاوەڕدانەوەمان بۆیان هەبێت و، بەنیسبەتێکی تایبەت جێ بکرێنەوە، وەکو بیرۆکەکەش دەرکەوت دەست پێشخەرییەکی ئیجابییە، کە دەست کراوە بە دابەش کردنی فۆرمەکان، چونکە ئەو ماوە کەمەی لەبەردەم سالّی مالیەدا هەیە، تەسەورم وایە ئەگەر پەلەی تێدا نەکرێت ناتوانرێت هەر (25) هەزار میلاکەت تێپەرێنرێت، بۆیە ئەم دابەش کردنی فۆرمە حەقیقەتێکی دەرخست، ئێستاکە خەلّکی ناوچەکانی کێشە لەسەر، بەتایبەتی ئەوەی من ئاگادار بم لە دوزخورماتوو، لەخانەقین نارەزاییەکی زۆر پەیدا بووە، کە دێنە گەرمیان و ئیدارەی گەرمیان فۆرمی دابەش کردنی تەعیناتیان نادرێتێ لەو بارەوەی کە ئەوان لەناوچەکانی ترن، لە کاتێکدا ئێمە کۆلیژو پەیمانگامان هەیە سەر بە زانکۆیەکانی کوردستان لەوێ دەرچوو هەیە، بەتایبەتیش ئەگەر دامەزراندن هەبێت لە پارێزگای سەلاحەددین، لە پارێزگای دیالە بۆ خەلّکی ئەو مەنتیقەیە، عەرەبەکان نوکتەیەکیان هەیە، دەلّێت ئەگەر بتەوێ هەر رۆڵەیەکی عەرەب دانەمەزرێ با لە قائیمەکەماندا دوو منداڵی کورد هەبێت، بۆ ئەوەی ئەو قائیمەیە جێ بەجێ نەبێت، بۆیە من تەسەورم وایە عەدالەت ئەوەیە ئێمە ئیلزامێکمان بەرامبەر ئەو مەنتیقەیە هەبێت بە رێژەیەکی جیاو تایبەت ئاوڕییان لێ بدرێتەوە. خالّی دووەم/ کوردستانیانی دەرەوە، ئەوانەی پێیان دەگوترێت رەوەندی کوردی لە ئەوروپاو لە ئەمریکاو کەنداو شوێنەکانی تر، بەپێی ئیختیصاصاتیش بێت، بەشێك لەمانە کە سالاّنێکی زۆرە لەو ولاّتانە دەژین، لە زانکۆیە گەورەکانی دنیاو لە ئیختیصاصاتی نادر خوێندنیان تەواو کردووە، ئێمە بۆ پێچەوانە کردنەوەی مەسەلەی کۆچ و بووژاندنەوەی ژێرخانی ئابووری و بواری سێکتەرە جیاجیاکانی ئەم هەرێمەی ئێمە، پێویستمان بەو ئیختیصاصاتانە هەیە، ئەگەر لەم بارەشدا، ئەگەر بەشێوەی خالّ نەکرێتە بڕیار لەچوارچێوەی پێشنیارو تەوصیاتەکاندا بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەم مەسەلەیە لەبەرچاو بگیرێت،

بەتایبەتی بەشێك لەو ڕەوەندانەی كە لە ساڵانی زوو لێرە ڕۆیشتوون، خۆیان دەرچووی زانكۆ و پەیمانگاكانی كوردستان بوون، ئێستا پێویستیان بە گەڕاندنەوەو دامەزراندن هەیە، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدارحازم تحسین كەرەم بكە.

بەڕێز حازم تحسین سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشەكی ئەز دەستخۆشی لە حكومەتا هەرێمێ دكەم بۆ تەحدید كرنا (25) هەزار دەرەجەی وەزیفی و تەوزیع كرنا وێ لسەر محافەزات و وەحداتی ئیداری لسەر نیسبەی عەدەدی سوكانی، ئەرێ ئەو تەوزیعە شمولی مەناتیقێ موتەنازیع دەكات، ئان نا؟

ئەگەر ناكات، زۆر غەدر لەوان دەكرێت، چونكە لە 90٪ ئێزیدیا هەموو مەناتیقێت موتەنازیعن، وەكو شێخان و شەنگاڵ و تلكێفێ، وەكی دی سیاسەتا حكومەت لە كوردستانێ هیچ فەرقێ لە بەینا قەومیات و ئەدیان ناكات، زۆر مەمنون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدارحسن محمد كەرەم بكە.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە قسە لە دوو شت دەكات، یەكێكیان/ قسە لەسەر ئەو ژمارەیە دەكات، كە ڕێگا دراوە بە بودجەی ئەمساڵ دابمەزرێت. باس لەوە دەكات كە چۆن ئەم خەڵكانە دابمەزرێن، بەنیسبەت ژمارەكان، هەروەكو ناسكە خان ئیشارەتی پێدا، پارساڵ تەجاوز كرا سەر ئەم یاسایە، بڕیار بوو (9) هەزار كەس تەعین بێت، زیاتر لەو ژمارەیە تەعین كرا، بۆیە بە ڕەئی من پێویستە فەقەرەیەك زیاد بكرێت، بەوەی كە (لایجوز تعیین موظفین الا علی فقرة (أ))، واتا ئەگەر فەقەرەی (أ) نەیگرێتەوە، تەجاوزێك لەسەر ئەمە نەكرێت. من لەگەڵ ئەوەم ئەگەر مەجال هەبێت لەو ژمارەیە زیاتر تەعین بكرێت، بەڵام لە حاڵەتی وادا، پێویستە حكومەت پرۆژە یاساییەكی مولحەق بنێرێت بۆ پەرلەمان، كە ژمارەكە بەو شێوەیە زۆر بوو، داوا لە پەرلەمان بكات كە ئەم فەقەرەیە تەعدیل بكرێت. بەنیسبەت ژمارەیەكی تر، كە لە وەزارەتی دارایی هاتووە (5300) كەس، لیژنەی دارایی پێشنیارییان كرد، كە ئەم ژمارەیە زۆرە، وەزیری دارایی بەڕێز گوتی من قەبولم نییە، ئەو ژمارە زۆرە لەسەر وەزارەتی دارایی بێت، موافەقەتی كرد (4000) كەس لەم ژمارەیە دابەزێت، ئەم ژمارەیە لە جەدوەلەكاندا هاتووە، جەدوەلەكانیش بەشێكن لە قانونەكە، بۆیە ئەگەر لێرە چاكی نەكەین، ئەوە قانونەكە وەكو خۆی دەڕوات، بە ڕەئی من ئەمەش فەقەرەیەك هەبێت، كە (4000) كەس بخرێتە سەر ئەم وەزارەتانەی كە هاوكارانم پێشنیاریان كرد، بەتایبەتی بەنیسبەتی صحەو تەربیە.

لەسەر چۆنیەتی دامەزراندن، قسە زۆر كرا، من تەئیدی هەموو ڕەئیەكان دەكەم، كە هەندێك جیاوازی و تەمییز لەو شتانەدا نەبێت، بەڵام دوو خاڵ هەیە، یەكێكیان/ مەسەلەی تەعین كردن بۆ ئەو پرۆژانەی كە

ئەمساڵ تـەواو دەبـن، پـرۆژەی ئیستیسماری کـە ئەمساڵ تـەواو دەبێـت، پێویسـتە لـەم (25) هـەزار کەسـە حیسابی پڕ کردنەوەی ئـەو پرۆژانـە بکرێت، تەئیـدی هاوکـارانم دەکـەم بـەوەی کـە ئەمسـاڵ، ئێسـتا (17) هـەزار کـەس هەیـە بـە عەقـد دامـەزراوە لـە حکومـەتی هـەرێم، ئـەم دامەزراندنـە بەشـێکیان میلاکـاتی وەزارەتەکانن و دەرچووی ساڵانی پێشوون، بۆیە ئەولەویەت بدرێت بەوانەو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار جیهان اسماعیل کەرەم بکە.

بەڕێز د.جیهان اسماعیل بنیامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم هەمی گەل وێ نوقتەینە، کە دامەزراندن پێ تڤیا حەسب کەفائات و ئیختیصاصات بـێ، ژی بـەری ئـەو کو حەسب نیسبەی سوکان بێت، بەس هەر گەل رای هـەمی هـەڤالأنم، ئـەژی لەگـەل وانم کـو عەدالـەت، پـێ تڤی عەداڵەت هەبیتن وەختێ دامەزراندن، چونکە هەرێما کوردستانێ ئەم دەزانین کە گەلەك نەتـەوە تێـدا هەینـەو، گەلـەك ئـاینێ موختەلـەف تێـدا هەینـە، ئـەو تشـتە ئـەز دبینـم کـو لازمـە بەرچـاو بـیتن وەخـتێ دامەزرانـدنێ، ئـەز ڤێـرێ د تەئکیـد دکـەم سـەر دەرەجـەی وەزیفـی کـو هاتینـە تـەرخان کـرن بـۆ وەزارەتـا ئەوقاف و کاروبارێ ئاینێ. دوو/ رێڤە بـەری گشـتی ئیـت ڤـێ وەزارەتێـت هـەین، کـە رێڤـە بـەریا گشـتی بـۆ کاروبارێ مەسیحی و ئیدیش کو کاروبارێ ئێزیدی، پار سەر میلاکا وەزارەتا ئەوقاف و کاروبـارێ ئـاینێ سـێ دەرەجە وەزیفیدا کاروبارێ مەسیحی، سێ بۆ کاروبارێ ئێزیدی، ژی مـەجموع سـەدو حـەفتێ، ئـەڤ هـەردوو رێڤـە بـەریا بیـنن کـو ئـەوان مەغـدورن، یـەعنی وەخـتێ دامەزرانـدنـدا، چـونکە بـەو نیسـبەیەی کـە ئـەو موحتـاجن نادەنێ، ژی بەر هەندێ ئەز پێشنیار دەکەم کو ئـەڤ ساڵە ڤـان هـەردوو رێڤـە بـەریا بـە نـەزەری ئیعتیبار وەربگرن، کو ئەو حصەتەو وان داخوازی کری لە خوتەدا بۆ وان بێتە تـەرخان کـرن، چـونکە ئـەو بخۆ راستی نە موحتاجی بەس کادیرەك سەر ڤان هەردوو رێڤە بەریا بن، بەلکی وەك هەر بەشکلێکی گشتی ئەگەر ئەم سەح کـەینێ، کـو ئـەوان ژی مەسـەلەن مـە کەنیسـەیەت هـەین، مـە مەعابـدو وەزارەتێـت هـەین بەنیسبەت خوشك و برای ئێزیدی، ئەڤە محتاجی خادم مەسـەلەن حەرەسـە، حەدیقەچیە، یـان چـی بێـت، رێڤە بەریا ئەو دێنە تەعین کرن. نوقتەکا دی سەر وەك ئەنـدامێکی لیـژنا کاروبـارێ تەنـدروسـتی و ژینگـە، ئەژی تەئیدا ئەو پێشنیارە دکەم کو پێ تڤیا ئەو دەرەجە وەزیفی سەر وەزارەتا تەندروستی هاتینە تەرخان کرن بێنە زیاد کرن، چونکە فیعلەن ئەوان محتاجی کارمەندێ تەندروستی هەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بلال سلێمان کەرەم بکە.

بەڕێز احمد سليمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆشبەختانە ئەوەی کە من دەمویست بیڵێم هەمووی گوترا، بەس پشتیوانی لە قسەی بەڕێزان دەکەم، جگە لەوە من تەنها پرسیارێکم هەیە لە جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری، ئەویش ئەوەیە ئێمە لە ساڵی رابردوو لەپرۆژە یاسای بودجە لەساڵی رابردوو، دوای ئەوەی کە پەسندیش کرا، پێشتر بۆمان هاتبوو کە (616) هەزارو قصور پلەی وەزیفمان هەیە، نۆ هەزارو قصوریش لە پەرلەمان موافەقەی لەسەر کرا، دەبێتە (625,849) کەس، بەلاًم دواتر جەنابی سەرۆکی حکومەت لەم پەرلەمانە، گوتی ئێمە (35) هەزار پلەی وەزیفیمان جێ بەجێ کردووە لە ساڵی 2010، کەواتە بەو حیسابە بێت (25) هەزار پلەی وەزیفی لەو بەینە ون بووە، کە پێشتر باسی نەکراوەو تەعین کراوە، ئێستا پلە وەزیفیەکان گەیشتۆتە (625,849)، کە دەبوایە ئێستا ئەم پلە وەزیفیە زیادی کرد بایە، بەلاًم ئێستا گەیشتۆتە ئەوە، ئایا ئەو (25) هەزارە چی لێهات؟ ئێستا دوای ئەم (25) هەزارەش دەبێتە (650849). سەبارەت بە ئەم (25) هەزار پلەی وەزیفی، پێشنیاری بەندەش ئەوەیە، وەکو هاوکارانیشم زۆر باسیان کرد، کە ئەولەویەت بدرێت، یەکەم/ بە دەرچووانی ساڵانی پێشووتر، چونکە ئەوانە ساڵانێکە چاوەڕێی دامەزراندن دەکەن و ئەولەویەتیان پێ بدرێت. دووەم/ ئەوانەی کە گرێبەستیان هەیە پێشتر لەگەڵ حکومەت، هەیانە پێنج ساڵە، شەش ساڵە، چوار ساڵە، گرێبەستیان هەیە لەگەڵ حکومەتدا، حکومەت بە رەسمی داینەمەزراندوون، وەکو چەند بەڕێزێکیش پێشتر باسی کرد، خانمان و رەگەزی ئافرەتان، من پێم باشە بە حەقیقەت ئەوەش تەئید دەکەم، کە ئەگەر دوو کەس وەکو یەك بوون، پیاوێك و ئافرەتێك، دەرەجەکانیان وەکو یەك بوو ئەولەویەت بدرێت بە ئافرەتەکە، لەبەر ئەوەی رێژەی ئافرەتانمان زۆر کەمترە لە پیاوان لە پلە وەزیفیەکانی حکومی و، توێژەرانی کۆمەلاًیەتی وەکو مامۆستا عومەرو چەند بەڕێزێکیش باسیان کرد، ئەوانیش بەڕاستی حەقە ئەولەویەتیان پێ بدرێت، لەبەر ئەوەی زەروورن، ئەم (4000) پلە وەزیفیەش، کەمن پێموایە (4000)ی دیکەش زیاتر بکرێت باشترە لەوەی کە لە وەزارەتی دارایی کەم بکرێتەوە، جەنابی وەزیری دارایی پێمان بڵێت دەقیق چەند کەسی پێویستە بۆ وەزارەتەکەی؟ هەموو ئەوانەی کە پێویست نین، لێرە وەکو برای بەڕێزم کاك دکتۆر حەسەن باسی کرد، لێرە بڕیار بدەین تەوزیع بکرێت، ئەگەر بەو شێوەیە بڕوات، ئەو کاتە ئێمە ناتوانین هیچ رەقابەیەکی بخەینە سەر، پێم باشە بدرێت بە ئەم سێ وەزارەتە تەربیەو صحەو شارەوانی، چونکە هەرسێکیان پێویست و زەرورن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بەفرین حسین کەرەم بکە.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بوونی ئەو (25) هەزار پلەی وەزیفی یە کە لە بودجەی ساڵی 2011 دیاری کراوە، یەکێکە لە خاڵە گرنگ و جەوهەریەکانی بودجەی ئەمساڵ و مایەی خۆشحاڵی و گرنگیدانی گەنجان و لاوانی کوردستانە،

پێویستە ئەم ڕێژەیەی کەوا دیاری کراوە هەل و دەرفەتی یەکسانی نێوان ڕەگەزەکان ڕەچاو بکرێت بەشێوەیەکی دادپەروەرانە، چونکە بەپێی ئەو ڕێژانەی کەوا هەن ڕێژەی پیاوان لەدامودەزگاو دائیرەکانی حکومی (466070) کەسە، بەلاّم بۆ ژنان (142932) کەسە، ئەگەر بە ڕێژەش بێت دەگاتە نزیکەی (77٪) بەرامبەر بە (23٪)، ئەگەر بەپێی ئەم ڕێژانە بێت، کەوا بێت بۆ دەرمانی برینیش بێت ژنانمان زۆر بەکەمی لەناو دامودەزگاو دائیرەکان دەست دەکەوێت. بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان. دەمەوێت هەر لێرەوە ئاماژە بە خالێکی تر بکەم، دیارە جیهانی ڕاگەیاندن بەشێکی گرنگی ژیانی مرۆڤایەتی پێك دەهێنێت و بە دەسەلاّتی چوارەمیش ناو دەبرێت، وا خەریکیشن وردە وردە شوێنەکەی، دەسەلاّتەکەی لەق دەکات، ئەمەش پێویستی بە کادیرانی ئیعلامی و پەروەردەیەکی ئیعلامی هەیە، بەتایبەتی لەنێو کۆمەلگای ئێمەدا، خۆشبەختانە ئێمە لەنێو زانکۆو بەش و کۆلیژەکانی کوردستاندا بەشی ڕاگەیاندنمان هەیە، بەلاّم هەرچەندە تا ئێستا وەکو پرۆگرامی خوێندن لەنێو قوتابخانەکاندا وجودی نییە، هەرچەند ئەمە پەیوەندی بە وەزارەتی پەروەردە هەیە، ئایا لە بەشی پلان و خوێندنی خۆیان ئەمە تا چەندێك لەنێو پرۆگرامی خۆیان دادەنێن؟ بەلاّم ئێمە پێویستمان بەوە هەیە، ئەمە وەکو وانەیەك لەنێو قوتابخانەکان بخوێندرێت، لەبەر ئەوەی پێویستمان بە کادیرانی زۆر شارەزاو لێهاتوویی و دروست کردنی کۆمەلگایەکی شارەزا هەیە لەبواری ڕاگەیاندندا، بۆیە من هەر لێرەوە پێشنیار دەکەم دەرچووانی ئەم بەشانە، کە دەرچووی بەشی ڕاگەیاندنمان سالأنێك پێشووتر هەیەو داشنامەزرێنن لەنێو قوتابخانەکاندا، ئەوە بکرێت بە پرۆگرامی خوێندن، دەرچووانی ئەم بەشەش ڕەچاو بکرێت لەم ڕێژەیەی کەوا هەیە، هەروەکو گوتم لەوانەیە وانەکە نەبێت وەکو خوێندن، بەلاّم وەکو شتێکی تەمهیدی دەکرێت ئەوانیش تەعین بکرێن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان. خالێکی تر، وابزانم زۆر ئاماژەی پێ کرا دەرچووانی بەشی کۆمەلناسی و علم نەفسە، ئێستا من وەکو قوتابخانەکان باسی ناکەم، چونکە زۆری لەسەر باس کرا، ئەوە پێداویستیەو هەموو قوتابخانەکان پێویستیان پێ هەیە، بەلاّم ئێمە وەکو لیژنەی مافی مرۆڤ لە زۆربەی سەردانەکانمان بۆ بەڕێوەبەرایەتیەکانی چاکسازی لە هەرسێ پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، دەبینین کە ژمارەیەکی زۆر کەم لەم دەرچووانە، یان بلێین توێژەرانی کۆمەلأیەتی و دەروونی لەنێو ئەم چاکسازییانە بوونی هەبوو، لەهەمان کاتیشدا ئەمانە بەشێکن لە پرۆسەی چاکسازی، بەشێکن لە دووبارە بنیاتنانەوەی کەسایەتی سزا دراوە، بۆ ئەوەی جارێکی دیکە بتوانێت بێتەوە ناو کۆمەلگا بە کەسایەتیەکی نوێوە، بۆیە من تکا دەکەم لەو ڕێژەیەی کە دادەنرێت، ڕێژەی کۆمەلناسان و دەروونناسان لەم ڕێژەیە ڕەچاوی ئەوە بکرێت، کە ئێمە پێویستیەکی زۆرمان لەنێو گرتووخانەو بەڕێوەبەرایەتیەکانی چاکسازی دەبێت، هەروەکو بەڕێز وەزیری دارایش لە دانیشتنەکانی ڕابردوو ئاماژەی بەوە کرد، کەوا ئەو بەشە میلاکیە، یان ئەو پلە وەزیفیەی بۆ وەزارەتی ئەوان دانراوە، دیارە (5322) پلەیە، ئەوان ڕەزامەندییان پیشاندا، کە ئەو ڕێژەیە کەم بکرێتەوە بۆ نزیکەی (1000) کەس، ئەوەی کە دەمێنێتەوە، با ئەم ڕێژانەی کە من ئاماژەم پێ کرد، وەکو بەشی

راگەیانـدن و کۆمەڵناسـی و دەروونناسـی ئیسـتیفادەی لـێ بکرێـت بـۆ ئـەم پلەیـە، ئـەوانی تـریش هـەمووی دووبارەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عبدالله حاجی محمود کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالله حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بـە دامەزرانـدن، دیـارە هـەمووومان پشـتگیری لـە دامەزرانـدن دەکـەین و شـتێکی زۆر باشـە، بـەڵام پێویسته پلان هەبێت، چونکه ڕێژەیـەکی زۆر فەرمانبـەر هەیـە، جـەنابی وەزیـریش لای روونـە، پێویسـتە ڕێژەی دانیشتوانی هەر پارێزگایەك لەبەرچاو بگیرێت، لایـەنی پەیوەندیـدار کـە وەزارەتەکانـە بـە تەنسـیق لەگەڵ پارێزگاکان ئەمـە باشـە، بـەڵام بـۆ ئـەوەی سـوودیان لـێ وەربگیرێـت، وەزارەتـەکان وا باشـترە ئاگایـان لەدامەزراندن هەبێت، خەڵکانێکی تایبەتمەند بۆ وەزارەتەکان بنێردرێن، بـۆ ئـەوەی وەزارەتـەکان سـوودیان لێ وەربگیرێت، بەپێی ئیختیصاص، چونکه روونـەو نموونـەش هەیە لەسەر وەزارەتەکان لە سـاڵانی رابـردوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عبدالقادر بازرگان کەرام بکە.

بەڕێز عبدالقادر اکرام جمیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە دامەزراندنی (25) هـەزار پلـەی وەزیفـی، یـەعنی بەسـەر دامودەزگاکـانی هـەرێمی کوردسـتان، یەعنی هەرسێ شارەکەی هەرێمی کوردستان، بە سەراحەت سەرۆکی پەرلەمان، من پێشنیار دەکەم قەزیـەی دامەزرانــدن بــە تــەختیتێکی مەرکــەزی بێــت، تەختیتــە مەرکەزیەکــەش دەبێــت وەزارەتــی تــەختیت + ئەنجومەنی راژە، یـەعنی پێکـەوە بـن لـەم کـارەدا، ئـەوە یـەك. دووەمـیش/ دەبێـت هـەموو نوێنـەرەکان، لـە سەرۆکایەتی زانکۆیەکان و، لە سەرۆکایەتی پەیمانگاکان و، لە ئامادەییە پیشەییەکان، ئەوانە هەمووی فـەرز بکرێتەوە بۆ وەزارەتی تەختیت، ئەو کاتی ئەویش دابنیشێت لەگەڵ ئەنجومەنی راژەدا، بەگوێرەی پێویستی وەزارەتـەکان، بـەگوێرەی ئیختیصاصـات، بـەگوێرەی چـڕی دانیشـتوانی هەرسـێ شـارەکە، یـەعنی هـەروەکو ئێستاکە من ئاگـام لێیـە لەشـاری سـلێمانی، یـەعنی دەسـت کـراوە بـە تـەوزیع کردنـی فـۆرم، لەوانەیـە ئـەوە شتێکی چاك بێت، یەعنی وابزانم تەختیتێکی مەرکەزی نییە، لەوانەیـە ببێتـە فەوزایـەك بـۆ دامەزرانـدن، یەعنی ئەوەی رەئی من وایە بە تەختیتێکی مەرکەزی بێت، بەبێ ئەوەی ببێتـە فـەوزا، دوایـی لـە قەزیـەی دامەزراندندا مەحسوبیەت و حزبیـەت و ئـافرەت و ژن و پیـاو هـیچ فـەرقیان نییـە، چونکە ئـەوە حقـوقی خەڵکە، چونکە شەخسێك کە هەژدە ساڵ دەخوێنێت لەدوایی تەخەروج دەکات لە زانکۆ بە هیچ شێوەیەك

و هیچ کەسێك حەقی نییە، مەسەلەن حزبیەت و یان ئەمە ژنە، یان ئەمە پیاوە، یان ئەمەیە، هیچ شتێك شمولیان ناکات، ئیلا پێویستی حکومەت و بەگوێرەی چڕی دانیشتوان دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئارام قادر کەرەم بکە.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا چەند پرسیارێکم هەیە بۆ بەڕێز وەزیری دارایی، هیوادارم وەڵامەکانم دەست بکەوێت، یەکێك لەوانە کۆمەڵێك میلاکاتی زۆر هەیە، کە مووچە خۆرن بەناوی کادیری حزبیەوە، کە ئەمەش لەگەڵ یاسادا یەك ناگرێتەوە، لەکاتێکدا کە مووچە خۆر بێت، بەڵام کادیری حزبی بێت، هەروەها جۆرێك لە نادادگەری دروست دەکات لەناو هاووڵاتیانی کوردستاندا، ئایا چ چارەسەرێکی بۆ ئەمە داناوە؟ هیوادارم وەڵامێك وەربگرم. پرسیاری دووەم/ ئەوەیە کە لە کابینەی شەشەم کۆمەڵێك وەزارەت یەکخران، کۆمەڵێك وەزارەتیش بوو بە دەستە، زۆرێك لە موستەشارو مودیر عام و هەروەها فەرمانبەری خوارەوەش تا ئێستا ئەو میلاکاتانە لە مانگی یەك ڕۆژ، دوو ڕۆژ دەوام دەکەن، بەڵام مووچە خۆریشن، ئایا بۆ تا ئێستا چارەسەر نەکراوە؟ لە کاتێکدا ئەو وەزارەتانە یەکخرا، یەکێك لە بڕگەکان ئەوە بوو، کە پێویستە چارەسەری.................

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام باسی میلاك دەکەین، چاوەکەم، باشە، فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

میلاکە، ئایا ئەو فەرمانبەرانە چارەنووسیان چیە؟ تەقاعود دەکرێن، یاخود نەقل دەکرێن بۆ شوێنێکی تر؟، وەزارەتەکان، دەستەی ژینگە، دەستەی مافی مرۆڤ، هەروەها وەزارەتی وەرزش و لاوان.

پرسیارێکی تریشم ئەوەیە، ئەو فۆرمەی هەندێك لە پەرلەمانتاران باسیان کرد، کە ئێستا لە سلێمانی دابەش کراوە، بەڵام خەڵکی هەولێر داوای کردووە، ئەوانیش فۆرم وەربگرن، بەڵام پارێزگای سلێمانی داوای کردووە تا بودجە پەسند نەکرێت، ئێمە ئەو فۆرمە تەوزیع ناکەین...............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پارێزگای سلێمانی؟ فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە، هەولێر، یاساییە، ئەمەی کە فۆرمەکە تەوزیع کراوە، یان ئەوەی بەڕێز پارێزگاری هەولێر، یەعنی بۆچی لەوێ تەوزیع دەکرێت؟ بۆچی لێرە تەوزیع ناکرێت؟ پرسیاری چوارەمم/ ئایا مەسیری ئەوانەی کە

بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی تەعینەکەیان دراوە لە ڕووی یاساییەوە، هەروەها لە ڕووی ئیدارییەوە چییە؟ چەند پێشنیارێکیشم هەیە، یەکێك لەوانەی مەسەلەی ئەولەویەتدان بەوانەی کە بە عقود دامەزراون، داواکارم لەلیژنەی یاسایی، کە لە ماددەی (5/19) لە قانونی موازەنەی عێراقی هەمان شت هاتووە، یەعنی ئەو فەقەرەیە تەسبیت بکرێت لە یاسای ئێمەدا، کە ئەویش دەڵێت ئەولەویەت بۆ ئەوانە بێت کە بە عەقود دامەزراون، حیساب کردنی ئەو ساڵانەش کە بە خدمە، ئەو ساڵانەی کە دەوامیان کردووە بکرێت بە خدمە بۆیان. هەروەها بە هەمان شێوە لە قانونی موازەنەی عێراقیشدا هاتووە، ئەو زەوابت و شروتانەی کە میلاکاتی بەسەردا تەعین دەکرێت، ئیعلان بکرێت لە دەزگاکانی ڕاگەیاندندا، بۆ ئەوەی هاووڵاتیان بزانن لەسەر چ ئەساسێك تەعین دەکرێن؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار هاژە سلیمان کەرەم بکە.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ڕاگەیاندنی حکومەت بۆ ئەو (25) هەزار پلە وەزیفیە، هەرچەندە من پێموا نییە کێشەی بێ کاری بەو شێوەیە چارەسەر بکرێت، ئەگەر ئێمە بمانەوێت بە ڕیشەیی چارەسەری بکەین، بەو شێوەیە چارەسەر ناکرێت، بەڵام دەکرێت ئێمە چەند کەلێنێك بەوە پڕ بکەینەوەو بەشێوەیەك ئەگەر هاتو ئەم خاڵانەی خوارەوەمان ڕەچاو کرد: یەکەم/ دەربارەی چۆنیەتی دابەش کردنی پلە وەزیفیەکان، بەڕاستی دەبێت لەنێوان وەزارەتەکان، یەعنی ئەو وەزارەتەی زیاتر پێویستی بە پلەی وەزیفی هەیە بۆی دابمەزرێت، بەتایبەتیش ئەو فەرمانگانەی لەناو وەزارەتەکان کە پێویستیان پێی هەیە بۆی دابمەزرێت. دەربارەی ئەوەی ڕەچاو کردنی یەکسانی جەندەری، زۆربەی هاوکارانم باسیان لێوە کرد، منیش داوا دەکەم ڕەچاوی یەکسانی جەندەری بکرێت، چونکە بەڕاستی بەپێی ئەو جەدوەلەی هاتووە، جەدوەلی ئیجمالی (بعدم القوة العاملة) لە ڕێژەی پیاوان (ذكور 466,70) یە، (اناث 142,1932)، واتا جیاوازییەکەی (323,198)، بۆیە بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین کە زیاتر ئافرەتان ڕێگایان پێ بدەین دابمەزرێن، چونکە ناتوانن لە مەجالی تر کار بکەن و، زیاتر بۆ ئەوەی مافەکانیان پارێزراو بێت، زیاتر خزمەت بە کۆمەڵگا بکات. هەروەها پێشنیار دەکەم وەکو ئەوەی زۆربەی هاوکارانیشم تەئکیدیان لێ کردەوە، کە ئەو فەرمانبەرانەی بە عەقد دامەزراون ئێستا بکرێن بە ڕەسمی، بەتایبەتی ئەوانەی کە خاوەن بڕوانامەن و خیبرەیان لە ئیشەکە پەیدا کردووە. هەروەها ئەولەویەت بدرێت، بەڕاستی ئەوەش خاڵێکی گرنگە، بۆ نموونە، دەبینین لەنێو هەندێك خێزاندا چوار کەسی تەخەروج کردووە، بەڵام کەسی دانەمەزراوە، بەڵام لە خێزانێکی تر چوار کەسی تەخەروجی کردووە سێی دامەزراوە، بۆیە دەبێت ڕەچاوی ئەوە بکەین، چونکە ئەگەر ئێمە یەك، دوو کەس لەو خێزانەی کە کەسیان دانەمەزراوە دایانمەزرێنین، کاریگەری هەیە لەسەر بژێوی ژیانی ئەو خێزانە.هەروەها پشتگیری لە ڕەئی هاوکارم کاك سالار دەکەم بە دامەزراندنی ئەو کەسانەی کە چەند ساڵە

له دەرەوەی وڵات بوون و ئێستا گەڕاونەتەوە کوردستان، بەتایبەتی ئەوانەی کە ئیختیصاصی نادریان هەیە، کوردستان پێویستی بە دامەزراندنیان هەیە. دەربارەی دامەزراندن، بەڕاستی هەندێك مەجال هەیە، بەتایبەتی مەجالی ژینگە زۆر پێویستی بەوە هەیە، بەتایبەتی ئەو کەسانەی کە ئیختیصاصیان لەو مەجالەدا هەیە، ئەگەر لە میلاکاتی وەزارەتەکانی تر، بۆ نموونە زۆر لە هاوکارانم ئیشارەتیان پێدا، ئەوەی کە لە میلاکی وەزارەتی مالیە زۆرە، ئەگەر بتوانرێت لەو مەجالە دابمەزرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئەڤین عمر کەرەم بکە.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من پشتگیری لە رەئی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم، سەبارەت بە خاڵی دووەم، کە دەڵێت دەبێت تەعینات لەسەر زەوابت و تەعلیماتی کارپێکراوی ئێستای ئەنجومەنی وەزیران بێت، نەك لەسەر ئەساسی ئەو پرۆژە یاسایەی کە جارێ تا ئێستا لە پەرلەمانی کوردستاندا دەنگدانی بۆ نەکراوەو نەکەوتۆتە بواری جێ بەجێ کردنەوە. پاشان من لێرەدا پرسیارێکم هەیە تەوجیهی بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، ئایا ئەم ڕێژەی ئێمەی ئێستا بۆمان هاتووە، بەو قائیمانەی کە هەر وەزارەتێك و ژمارەیەك فەرمانبەری بۆ دیاری کراوە، بۆ ئەوەی بۆ ساڵی 2011 دابمەزرێت، ئەگەر ئێمە هاتو ئەو پرۆژەیەمان لێرە تەسدیق کرد، بزەبت ئەو ژمارەیە کە ئێستا لە پرۆژەکەدا بۆمان هاتووەو دیاری کرا، ئەو ڕێژەیە بزەبت تەسبیت دەکرێت، چونکە وەکو ئێمە بۆمان دەرکەوتووە چەند رۆژێکە گفتوگۆ دەکرێت و لە لیژنەکاندا پێشنیار کراوە، کە دەبینین وەزارەت هەیە پێویستی بە زیاتر هەیە، پێویستی بە خەڵکێکی زیاتر هەیە دابمەزرێت لەسەر میلاکی، چونکە فیعلەن پێویستی بە خەڵکێکی زیاتر هەیە لەو ڕێژەیە، لە بودجەی ساڵی 2011 بۆی دیاری کراوە، بەڵام وەزارەت هەیە پێویستی بەو ڕێژەیە نییە، کە بۆی دیاری کراوە، بۆ نموونە، من وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی باس دەکەم، کە ڕێژەی (320) کەسیان بۆ میلاکی ساڵی 2011 دیاری کراوە، بەڵام فیعلیەن خۆیان پێویستیان بەو ڕێژەیە نییە، کە خۆیان فیعلی ئێستا (6325) فەرمانبەریان هەیە، بەڵام ئەو ڕێژەی کە بۆیان دیاری کراوە، ئەوان کە قسەمان لەگەڵ کردووە، دەڵێت ئێمە پێویستیمان بەم ژمارەیە نییە، کە بۆمان دیاری کراوە، بەڵام وەزارەتی تر هەیە پێویستی پێ هەیە، ئینجا ئەگەر بکرێت گۆڕانکاری بکرێت لە ژمارەکاندا، وابزانم کارێکی باش دەبێت.سەبارەت بە گەرمیان، من پشتگیری لە رەئیەکەی کاك شێرزاد حافز و عەزیمە خان دەکەم، تەعامول کردن لەگەڵ ئیدارەی گەرمیان، بەڕاستی دەبێت تەعامولێکی تایبەتی بێت، چونکە دانیشتوانی فیعلی ئەو ناوچەیە (450) هەزار کەسە، بەڵام (90 تا 100) هەزار کەس، یان زیاتر فۆرمی خۆراکیان لە دەرەوەی ناوچەی گەرمیانە، بۆیە ئەگەر بێتو تەعامول کردن لەگەڵ ناوچەی گەرمیان بەپێی دانیشتوان بێت، نەك بەپێی فۆرمی خۆراك بێت، چونکە وەکو گوتمان دانیشتوان زیاترە لەوەی کەوا بەپێی فۆرمی خۆراك بۆیان دیاری کراوە.هەروەها پشتگیری لەو

رەئیە دەكەم، كەوا ناوچە دابڕاوەكان هەرچەندە تەعامولیان لەگەڵ كراوە وەكو ئەوەی بۆ تەعینات، ئەگەر بێتو لەبەرچاو بگیرێت و لە میلاكاتی ئەمساڵیشدا ڕێژەیەك بۆ ناوچە دابڕاوەكان دیاری بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دوو بەڕێز كە درەنگ هاتنە ژوورەوە، یەكیان/ كاك عبدالرحمن حسین، ئەویتریان سۆزان خان، كە وەختی ناونووسین لێرە نەبوون، مەجالیان پێ دەدەین، كاك عبدالرحمن فەرموو، پاشان سۆزان خان.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئەوە باسی میلاك دەكرێت، بەلای منەوە میلاكات زۆر هەڵەی تیایە، دەمانەوێت ڕێك بخرێت، یەعنی زیاتر ڕێكخستنی پێویستە، لەوانەیە مەسەلەن دەتوانین بڵێین ئەم میلاكاتانەی كە ئێستا هەنە، دەتوانین بڵێین لەلای میلاكاتەوە خۆیان ئیشكالیان هەیە، یان لە دەسەڵات، یان بە وەزیر بڵێین دەسەڵاتی ئەم میلاكە ڕێك بخەین و تەنزیم بكرێت و دەسەڵاتی بۆ ناچێت، من نموونە دەهێنم وەزارەتی ئەوقاف (1750) مزگەوتمان هەیە لە هەرێمی كوردستان، ئەم (1750)یە (750) مزگەوت، كارمەندو ئیمام و خەتیبی تیایە، (1000)یش بێ ئیمام و بێ خەتیبە، هیچ كەسێكی تیا نییە، هەروا دەرگای گرتیەو هەزار مزگەوتمان هەیە كەسێكی تیا نییە، من پرسیم لە وەزیرێك، گوتم بۆ خەڵك لەوێ نەقل ناكەی بچنە ئەوێ، ئەم هەموو تەزەخومەی لەو مزگەوتە هەیە، گوتی من دەسەڵاتم نییە، من ناتوانم نەقلیان بكەم، ڕێگە بەمن نادەن نەقلیان بكەم، كەواتە لێرە میلاك ئیشكالی هەیە، ئەمە بۆ دەسەڵاتی وەزیر ئەم میلاكە ڕێك بخات، ئەم مزگەوتە تا مزگەوتی تر، تا ڕێكی بخات و ڕێك بخرێت، من پێموایە ئەمە زۆر ئیشكالی هەیەو دەبوایە ئەمە چاوخشانێكی لێ بكات وەزیری بەڕێز. بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.دوای ئەوەی من دەمەوێت ئەولەویەت بە دامەزراندن ئەولەویەتەكە بۆ ئەو كەسانە بێت، كە لە دامودەزگای حكومەت و لە وەزارەتەكان و لە یەكەی كارگێڕییەكان گرێبەست هەنە، لەوانەیە چوار ساڵە، پێنج ساڵ هەیە گرێبەستیان لەگەڵ دائیرەیەك هەیە، عومری گەورە بووە، ئەگەر ئەوە پێویستە بچین كەسێكی تر بێنین، ئەوە لەكوێ تەعین دەبێت؟ ئەوە گوناحێكی گەورە بەسەری ئەوە دەبێت و چ گوناحێكی نییەو خزمەتی كردووە بۆ ئەو دائیرەیە بە (250) هەزار دینار، یان بە (300) هەزار دینار، هیچ زیاتری پێ نەدراوە، بەڵام فەراغێكی هەبووە، ئەو كاتە كەس نەبوو تەعین ببێت بەو پارە خۆی هات چووە ئەوێ و وەكو خزمەتی كردووە بۆ ئەو دائیرەیە، ئیستیفادەی لێ كردووە، یەعنی دەمەوێت پێشنیارەكەم بەرچاو وەربگیرێت، كە ئەولەویەت بۆ ئەو كەسانە بێت كە لەوێ گرێبەست بوونە. مەسەلەن ئەو مەنتیقەی دابڕاوەكانیش بەرچاو بگرن، ئەوەش شتێكی زۆر باشە، ئیدارەی گەرمیانیش ئەوە حیسابێكی تایبەت بكەن، خوشكێك لێرە باسی وەزارەتی صناعەی كرد، گوتی ئەوە (350)، (400) هەزاری بۆ داناوە، (450) هەزاری داناوە بۆ دامەزراندن، كە ئەوان خۆیان پێویستیان پێ نییە، ئەمە چ تەختیتێكە؟ چ بیر كردنەوەیەكە؟ چۆن دامەزراوە؟ بۆ وا دابنێن هەر لە خۆیانەوە، كە پێویستیان پێ نەبێت، كەچی لە مەجالێكی تر بە هەزارەها كەسی پێویستە، بۆ لەوێ

بۆ ئەوانە هەر لە خۆیەوە دابنێت؟، کە پێویستی پێ نییە، ئەوانەی تریش پێویستیان پێ هەیە هیچ حیسابێکی بۆ نەکراوە، یان کەمی بۆ داناوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سۆزان شهاب کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەم (25) هەزار پلە وەزیفیە لە دوای ئەوەی کە تەسدیق کراوە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە لەیاسای موازەنە دانراوە بۆ هەرێمی کوردستان، ئێمە لێرەدا تەوزیعاتێك، جەدوەلێکی تەوزیعات هاتووە، لەگەڵ یاساکەدا، ئەوەی کە لەلای من سەرنجی ڕاکێشام دانانی ئەو ژمارە زۆرە بوو بۆ وەزارەتی دارایی، بەڵام پاش قسە کردن لەگەڵ بەڕێز وەزیری داراییدا دەرکەوت، کە یەعنی ئەمەش وەکو پارەکە لەلای ئەوان ئیحتیاتەو دانراوە وەکو خەزێنەکە، بۆیە ئێمە لە لیژنەی پەروەردەش جارێکی تر باسی ئەوەمان کردەوە، کە بەهۆی زۆربوونی قوتابخانەکان و فراوان بوون و پێشکەوتنی سیستەمی خوێندن، پێویستیمان بە دوو توێژی زۆر گرنگ هەیە، بگرە سێ توێژی زۆر گرنگ هەیە، بۆیە ئەگەر بکرێت و ئێمە بتوانین لەسەر داوای لیژنەکان وەکو پێشنیار، لە دواییدا وەکو تەوصیات ئاراستەی حکومەتی دەکەین، کە ئێمە داوا دەکەین لەو (5) هەزار کەسەی میلاکات دانراوە بۆ وەزارەتی دارایی، هەزار میلاك ئیزافە بکرێت بۆ دەرچووانی علیمی ئیجتیماع، یەعنی توێژەرانی کۆمەڵایەتی ، بۆ ئەو شوێنانەی پێویستە بەتایبەتی بۆ پەروەردە، بۆ وەزارەتی کار، پێویستیمان بە دەرچووی دەروونناسییەو فەلسەفەش ئێستا دەخوێندرێت لەناو قوتابخانەکانی ئێمەدا، ئەوانەی خەریجی فەلسەفەشن لەسەر ئەو هەزار میلاکە دابەش بکرێت، ئەوەی کە بەلای منەوە گرنگە، مادام حکومەت لەناو ئەم یاسایە باس لەوە دەکات و ناردوویەتی یاسای مەجلیسی خدمەی ناردووە، ئەنجومەنی ڕاژەی ناردووە، هیوادارام پەرلەمانی کوردستان بەزووترین کات ئەنجومەنی ڕاژە بتوانێت تەسدیق بکات، لە تەسدیق کردنی ئەنجومەنی ڕاژە هیچ گلەییەك و گلەکارییەك نامێنێت لەوەی بۆ موحافەزەی سلێمانی دەستی کردووە بە پێشکەش کردنی فۆرم و تەوزیع کردنی فۆرم، بۆ شوێنێکی تر دەستی پێ نەکردووە، ئەوەی کە خۆشبەختانە ئەوەیە کە ئەمە شوێنێکی ڕەسمی کردوویەتی، کە دەزگای ئامارە، خۆیان ئامادە سازییان کرد بوو و، پێموایە ئەگەر ئێستا ڕاوەستاوە کارێکی باشە، ئەگەر ڕاوەستا بێت، چونکە ئەگەر پاش پەسند کردنی بودجە بوایە زۆر باشتر دەبوو، بەڵام دیارە ئەوان ویستوویانە ئامادەکاری زیاتر بکەن. سەبارەت بە خاڵی سێیەم، بەڕاستی قسەیەکم هەیە، ئێمە ئەگەر ڕادعێك دانەنێین بۆ تەجاوز کردن لەسەر ئەو میلاکاتانەی کە هەیە، چۆن پار ئێمە لێرە نۆ هەزار میلاکمان پەسند کردو تەجاوز کرا لەسەر ئەو نیسبەتە، لێرەدا دەبێت بۆ ئەو ماددەیە دەقاو دەق وەکو خۆی لێرەدا بمێنێتەوە، بۆ ئەوەی هیچ تەجاوزێك نەکرێت لەسەر ئەو ڕێژەیە، جارێکی تر باس لە هەڵئاوسانی ئیداری نەکەین لەناو دامودەزگاکانی خۆماندا، خۆشبەختانە لە ماددەکەی تردا، پێموایە

دەتوانین چارەسەر کردنی ئەو هەڵئاوسانە بە چوونی هەندێك فەرمانبەر بۆ کەرتی تایبەت چارەسەر بکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان بەنیسبەت ئەوەی ئەخیر قانون خدمەی مەدەنی تەتبیق دەکەین، فەرمانبەرێك کە تەعین بوو، ئیتر حەقی خۆیەتی و ناتوانێت هەروا بیهێنیت و دەری بکەیت، چونکە حەقی هەیە شکایەتت لێ بکات، بەڵام پێویستە ئیلتیزام بکرێت بەو قانونانەی کە هەمانە، بەڕێزان ئێستا دانیشتنەکەمان دوا دەخەین و لێرە ئەمڕۆ کۆتایی پێ دەهێنین، دانیشتنی داهاتوومان رۆژی یەك شەممە سەعات (10,30) بەیانی دەبێت، لێرە ئامادە بن، خوا ئاگادارتان بێت، زۆر سوپاس.

شێروان ناصح حیدری
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق